నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

జాతక-అట్ఠకథా

చతుత్థో భాగో

౧౦. దసకనిపాతో

[౪౩౯] ౧. చతుద్వారజాతకవణ్ణనా

చతుద్వారమిదం నగరన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దుబ్బచభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు నవకనిపాతస్స పఠమజాతకే విత్థారితమేవ. ఇధ పన సత్థా తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దుబ్బచో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "పుబ్బేపి త్వం భిక్ఖు దుబ్బచతాయ పణ్డితానం వచనం అకత్వా ఖురచక్కం ఆపాదేసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కస్సపదసబలస్స కాలే బారాణసియం అసీతికోటివిభవస్స సేట్ఠినో ఏకో పుత్తో మిత్తవిన్దకో నామ అహోసి. తస్స మాతాపితరో సోతాపన్నా అహేసుం, సో పన దుస్సీలో అస్సద్ధో. అథ నం అపరభాగే పితరి కాలకతే మాతా కుటుమ్బం విచారేన్తీ ఆహ – "తాత, తయా దుల్లభం మనుస్సత్తం లద్ధం, దానం దేహి, సీలం రక్ఖాహి, ఉపోసథకమ్మం కరోహి, ధమ్మం సుణాహీ"తి. అమ్మ, న మయ్హం దానాదీహి అత్థో, మా మం కిఞ్చి అవచుత్థ, అహం యథాకమ్మం గమిస్సామీతి. ఏవం వదన్తమ్పి నం ఏకదివసం పుణ్ణముపోసథదివసే మాతా ఆహ – "తాత, అజ్జ అభిలక్ఖితో మహాఉపోసథదివసో, అజ్జ ఉపోసథం సమాదియిత్వా విహారం గన్త్వా సబ్బరత్తిం ధమ్మం సుత్వా ఏహి, అహం తే సహస్సం దస్సామీ"తి. సో "సాధూ"తి ధనలోభేన ఉపోసథం సమాదియిత్వా భుత్తపాతరాసో విహారం గన్త్వా దివసం వీతినామేత్వా రత్తిం యథా ఏకమ్పి ధమ్మపదం కణ్ణం న పహరతి, తథా ఏకస్మిం పదేసే నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమిత్వా పునదివసే పాతోవ ముఖం ధోవిత్వా గేహం గన్త్వా నిసీది.

మాతా పనస్స "అజ్జ మే పుత్తో ధమ్మం సుత్వా పాతోవ ధమ్మకథికత్థేరం ఆదాయ ఆగమిస్సతీ"తి యాగుం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదేత్వా ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా తస్సాగమనం పటిమానేన్తీ తం ఏకకం ఆగతం దిస్వా "తాత, ధమ్మకథికో కేన న ఆనీతో"తి వత్వా "న మయ్హం ధమ్మకథికేన అత్థో"తి వుత్తే "తేన హి యాగుం పివా"తి ఆహ. సో "తుమ్హేహి మయ్హం సహస్సం పటిస్సుతం, తం తావ మే దేథ, పచ్ఛా పివిస్సామీ"తి ఆహ. "పివ, తాత, పచ్ఛా దస్సామీ"తి. "గహేత్వావ పివిస్సామీ"తి. అథస్స మాతా సహస్సభణ్డికం పురతో ఠపేసి. సో యాగుం పివిత్వా సహస్సభణ్డికం గహేత్వా వోహారం కరోన్తో న చిరస్సేవ వీససతసహస్సం ఉప్పాదేసి. అథస్స ఏతదహోసి – "నావం ఉపట్ఠపేత్వా వోహారం కరిస్సామీ"తి. సో నావం ఉపట్ఠపేత్వా "అమ్మ, అహం నావాయ వోహారం కరిస్సామీ"తి ఆహ. అథ నం మాతా "త్వం తాత, ఏకపుత్తకో, ఇమస్మిం ఘరే ధనమ్పి బహు, సముద్దో అనేకాదీనవో, మా గమీ"తి నివారేసి. సో "అహం గమిస్సామేవ, న సక్కా మం

నివారేతు”న్తి వత్వా “అహం తం, తాత, వారేస్సామీ”తి మాతరా హత్థే గహితో హత్థం విస్సజ్జాపేత్వా మాతరం పహరిత్వా పాతేత్వా అన్తరం కత్వా గన్త్వా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్ది.

నావా సత్తమే దివసే మిత్తవిన్దకం నిస్సాయ సముద్దపిట్ఠే నిచ్చలా అట్ఠాసి. కాళకణ్ణిసలాకా కరియమానా మిత్తవిన్దకస్సేవ హత్థే తిక్ఖత్తుం పతి. అథస్స ఉళుమ్పం దత్వా “ఇమం ఏకం నిస్సాయ బహూ మా నస్సన్తూ”తి తం సముద్దపిట్ఠే ఖిపింసు. తావదేవ నావా జవేన మహాసముద్దం పక్ఖన్ది. సోపి ఉళుమ్పే నిపజ్జిత్వా ఏకం దీపకం పాపుణి. తత్థ ఫలికవిమానే చతస్సో వేమానికపేతియో అద్దస. తా సత్తాహం దుక్ఖం అనుభవన్తి, సత్తాహం సుఖం . సో తాహి సద్ధిం సత్తాహం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవి. అథ నం తా దుక్ఖానుభవనత్థాయ గచ్ఛమానా “సామి, మయం సత్తమే దివసే ఆగమిస్సామ, యావ మయం ఆగచ్ఛామ, తావ అనుక్కణ్ఠమానో ఇధేవ వసా”తి వత్వా అగమంసు. సో తణ్హావసికో హుత్వా తస్మింయేవ ఫలకే నిపజ్జిత్వా పున సముద్దపిట్ఠేన గచ్ఛన్తో అపరం దీపకం పత్వా తత్థ రజతవిమానే అట్ఠ వేమానికపేతియో దిస్వా ఏతేనేవ ఉపాయేన అపరస్మిం దీపకే మణివిమానే సోళస, అపరస్మిం దీపకే కనకవిమానే ద్వత్తింస వేమానికపేతియో దిస్వా తాహి సద్ధిం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా తాసమ్పి దుక్ఖం అనుభవితుం గతకాలే పున సముద్దపిట్ఠేన గచ్ఛన్తో ఏకం పాకారపరిక్ఖిత్తం చతుద్వారం నగరం అద్దస. ఉస్సదనిరయో కిరేస, బహూనం నేరయికసత్తానం కమ్మకరణానుభవనట్ఠానం మిత్తవిన్దకస్స అలఙ్కతపటియత్తనగరం వియ హుత్వా ఉపట్ఠాసి.

సో “ఇమం నగరం పవిసిత్వా రాజా భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఖురచక్కం ఉక్ఖిపిత్వా సీసే పచ్చమానం నేరయికసత్తం అద్దస. అథస్స తం తస్స సీసే ఖురచక్కం పదుమం వియ హుత్వా ఉపట్ఠాసి. ఉరే పఞ్చఙ్గికబన్ధనం ఉరచ్ఛదపసాధనం హుత్వా సీసతో గలన్తం లోహితం లోహితచన్దనవిలేపనం వియ హుత్వా పరిదేవనసద్దో మధురసరో గీతసద్దో వియ హుత్వా ఉపట్ఠాసి. సో తస్స సన్తికం గన్త్వా “భో పురిస, చిరం తయా పదుమం ధారితం, దేహి మే ఏత”న్తి ఆహ. “సమ్మ, నయిదం పదుమం, ఖురచక్కం ఏత”న్తి. “త్వం మయ్హం అదాతుకామతాయ ఏవం వదసీ”తి. నేరయికసత్తో చిన్తేసి “మయ్హం కమ్మం ఖీణం భవిస్సతి, ఇమినాపి మయా వియ మాతరం పహరిత్వా ఆగతేన భవితబ్బం, దస్సామిస్స ఖురచక్క”న్తి. అథ నం “ఏహి భో, గణ్హ ఇమ”న్తి వత్వా ఖురచక్కం తస్స సీసే ఖిపి, తం తస్స మత్థకం పిసమానం భస్సి. తస్మిం ఖణే మిత్తవిన్దకో తస్స ఖురచక్కభావం ఞత్వా “తవ ఖురచక్కం గణ్హ, తవ ఖురచక్కం గణ్హా”తి వేదనాప్పత్తో పరిదేవి, ఇతరో అన్తరధాయి. తదా బోధిసత్తో రుక్ఖదేవతా హుత్వా మహన్తేన పరివారేన ఉస్సదచారికం చరమానో తం ఠానం పాపుణి. మిత్తవిన్దకో తం ఓలోకేత్వా “సామి దేవరాజ, ఇదం మం చక్కం సణ్హకరణియం వియ తిలాని పిసమానం ఓతరతి, కిం ను ఖో మయా పాపం పకత”న్తి పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧. “చతుద్వారమిదం నగరం, ఆయసం దళ్హపాకారం;
ఓరుద్ధపటిరుద్ధోస్మి, కిం పాపం పకతం మయా.

౨. “సబ్బే అపిహితా ద్వారా, ఓరుద్ధోస్మి యథా దిజో;
కిమాధికరణం యక్ఖ, చక్కాభినిహతో అహ”న్తి.

తత్థ **దళ్హపాకార**న్తి థిరపాకారం. “దళ్హతోరణ”న్తిపి పాఠో, థిరద్వారన్తి అత్థో. **ఓరుద్ధపటిరుద్ధోస్మీ**తి అన్తో కత్వా సమన్తా పాకారేన రుద్ధో, పలాయనట్ఠానం న పఞ్ఞాయతి. **కిం పాపం పకత**న్తి కిం ను ఖో మయా పాపకమ్మం కతం. **అపిహితా**తి

ధకితా. **యథా దిజో**తి పఞ్జరే పక్ఖిత్తో సకుణో వియ. **కిమాధికరణ**న్తి కిం కారణం. **చక్కాభినిహతో**తి చక్కేన అభినిహతో.

అథస్స దేవరాజా కారణం కథేతుం ఛ గాథా అభాసి –

౩. “లద్ధా సతసహస్సాని, అతిరేకాని వీసతి;
అనుకమ్పకానం ఞాతీనం, వచనం సమ్మ నాకరి.

౪. “లఙ్ఘిం సముద్దం పక్ఖన్ది, సాగరం అప్పసిద్ధికం;
చతుబ్భి అట్ఠజ్ఝగమా, అట్ఠాహిపి చ సోళస.

౫. “సోళసాహి చ బాత్తింస, అతిచ్ఛం చక్కమాసదో;
ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స, చక్కం భమతి మత్థకే.

౬. “ఉపరివిసాలా దుప్పూరా, ఇచ్ఛా విసటగామినీ;
యే చ తం అనుగిజ్ఝన్తి, తే హోన్తి చక్కధారినో.

౭. “బహుభణ్డం అవహాయ, మగ్గం అప్పటివేక్ఖియ;
యేసఞ్చేతం అసఙ్ఖాతం, తే హోన్తి చక్కధారినో.

౮. “కమ్మం సమేక్ఖే విపులఞ్చ భోగం, ఇచ్ఛం న సేవేయ్య అనత్థసంహితం;
కరేయ్య వాక్యం అనుకమ్పకానం, తం తాదిసం నాతివత్తేయ్య చక్క”న్తి.

తత్థ **లద్ధా సతసహస్సాని, అతిరేకాని వీసతీ**తి త్వం ఉపోసథం కత్వా మాతు సన్తికా సహస్సం గహేత్వా వోహారం కరోన్తో సతసహస్సాని చ అతిరేకాని వీసతిసహస్సాని లభిత్వా. **నాకరీ**తి తేన ధనేన అసన్తుట్ఠో నావాయ సముద్దం పవిసన్తో సముద్దే ఆదీనవఞ్చ కథేత్వా మాతుయా వారియమానోపి అనుకమ్పకానం ఞాతీనం వచనం న కరోసి, సోతాపన్నం మాతరం పహరిత్వా అన్తరం కత్వా నిక్ఖన్తోయేవాసీతి దీపేతి.

లఙ్ఘిన్తి నావం ఉల్లఙ్ఘనసమత్థం. **పక్ఖన్దీ**తి పక్ఖన్దోసి. **అప్పసిద్ధిక**న్తి మన్దసిద్ధిం వినాసబహులం. **చతుబ్భి అట్ఠా**తి అథ నం నిస్సాయ భిన్నాయ నావాయ ఫలకం దత్వా సముద్దే ఖిత్తోపి త్వం మాతరం నిస్సాయ ఏకదివసం కతస్స ఉపోసథకమ్మస్స నిస్సన్దేన ఫలికవిమానే చతస్సో ఇత్థియో లభిత్వా తతో రజతవిమానే అట్ఠ, మణివిమానే సోళస, కనకవిమానే ద్వత్తింస అధిగతోసీతి. **అతిచ్ఛం చక్కమాసదో**తి అథ త్వం యథాలద్ధేన అసన్తుట్ఠో “అత్ర ఉత్తరితరం లభిస్సామీ”తి ఏవం లద్ధం లద్ధం అతిక్కమనలోభసఙ్ఖాతాయ అతిచ్ఛాయ సమన్నాగతత్తా అతిచ్ఛో పాపపుగ్గలో తస్స ఉపోసథకమ్మస్స ఖీణత్తా ద్వత్తింస ఇత్థియో అతిక్కమిత్వా ఇమం పేతనగరం ఆగన్త్వా తస్స మాతుపహారదానఅకుసలస్స నిస్సన్దేన ఇదం ఖురచక్కం సమ్పత్తోసి. “అత్రిచ్ఛ”న్తిపి పాఠో, అత్ర అత్ర ఇచ్ఛమానోతి అత్థో. “అత్రిచ్ఛా”తిపి పాఠో, అత్రిచ్ఛాయాతి అత్థో. **భమతీ**తి తస్స తే ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స ఇదం చక్కం మత్థకం పిసమానం ఇదాని కుమ్భకారచక్కం వియ మత్థకే భమతీతి అత్థో.

యే చ తం అనుగిజ్ఝన్తీతి తణ్హా నామేసా గచ్ఛన్తీ ఉపరూపరి విసాలా హోతి, సముద్దో వియ చ దుప్పూరా, రూపాదీసు తస్స తస్స ఇచ్ఛనఇచ్ఛాయ విసటగామినీ, తం ఏవరూపం తణ్హం యే చ అనుగిజ్ఝన్తి గిద్ధా గధితా హుత్వా పునప్పునం అల్లీయన్తి. **తే హోన్తి చక్కధారినో**తి తే ఏవం పచ్చన్తా ఖురచక్కం ధారేన్తి. **బహుభణ్డ**న్తి మాతాపితూనం సన్తకం బహుధనం ఓహాయ. **మగ్గ**న్తి గన్తబ్బం అప్పసిద్ధికం సముద్దమగ్గం అపచ్చవేక్ఖిత్వా యథా త్వం పటిపన్నో, ఏవమేవ అఞ్ఞోసమ్పి యేసఞ్చేతం అసఙ్ఖాతం అవీమంసితం, తే యథా త్వం తథేవ తణ్హావసికా హుత్వా ధనం పహాయ గమనమగ్గం అనపేక్ఖిత్వా పటిపన్నా చక్కధారినో హోన్తి. **కమ్మం సమేక్ఖే**తి తస్మా పణ్డితో పురిసో అత్తనా కత్తబ్బకమ్మం "సదోసం ను ఖో, నిద్దోస"న్తి సమేక్ఖేయ్య పచ్చవేక్ఖేయ్య. **విపులఞ్చ భోగ**న్తి అత్తనో ధమ్మలద్ధం ధనరాసిమ్పి సమేక్ఖేయ్య. **నాతివత్తేయ్యా**తి తం తాదిసం పుగ్గలం ఇదం చక్కం న అతివత్తేయ్య నావత్థరేయ్య. "నాతివత్తేతీ"తిపి పాఠో, నావత్థరతీతి అత్థో.

తం సుత్వా మిత్తవిన్దకో "ఇమినా దేవపుత్తేన మయా కతకమ్మం తథతో ఞాతం, అయం మయ్హం పచ్చనపమాణమ్పి జానిస్సతి, పుచ్ఛామి న"న్తి చిన్తేత్వా నవమం గాథమాహ –

౯. "కీవచిరం ను మే యక్ఖ, చక్కం సిరసి ఠస్సతి;
కతి వస్ససహస్సాని, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

అథస్స కథేన్తో మహాసత్తో దసమం గాథమాహ –

౧౦. "అతిసరో పచ్చసరో, మిత్తవిన్ద సుణోహి మే;
చక్కం తే సిరసి మావిద్ధం, న తం జీవం పమోక్ఖసీ"తి.

తత్థ **అతిసరో**తి అతిసరీతిపి అతిసరో, అతిసరిస్సతీతిపి అతిసరో. **పచ్చసరో**తి తస్సేవ వేవచనం. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ మిత్తవిన్దక, సుణోహి మే వచనం, త్వఞ్హి అతిదారుణస్స కమ్మస్స కతత్తా అతిసరో, తస్స పన న సక్కా వస్సగణనాయ విపాకో పఞ్ఞాపేతున్తి అపరిమాణం అతిమహన్తం విపాకదుక్ఖం సరిస్ససి పటిపజ్జిస్ససీతి అతిసరో. తేన తే "ఏత్తకాని వస్ససహస్సానీ"తి వత్తుం న సక్కోమి. **సిరసిమావిద్ధ**న్తి యం పన తే ఇదం చక్కం సిరస్మిం ఆవిద్ధం కుమ్భకారచక్కమివ భమతి. **న తం జీవం పమోక్ఖసీ**తి తం త్వం యావ తే కమ్మవిపాకో న ఖీయతి, తావ జీవమానో న పమోక్ఖసి, కమ్మవిపాకే పన ఖీణే ఇదం చక్కం పహాయ యథాకమ్మం గమిస్ససీతి.

ఇదం వత్వా దేవపుత్తో అత్తనో దేవట్ఠానమేవ గతో, ఇతరోపి మహాదుక్ఖం పటిపజ్జి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మిత్తవిన్దకో అయం దుబ్బచభిక్ఖు అహోసి, దేవరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చతుద్వారజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౪౧] ౨. కణ్హజాతకవణ్ణనా

కణ్హో వతాయం పురిసోతి ఇదం సత్థా కపిలవత్థుం ఉపనిస్సాయ నిగ్రోధారామే విహరన్తో సితపాతుకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. తదా కిర సత్థా సాయన్హసమయే నిగ్రోధారామే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో జఙ్ఘవిహారం అనుచఙ్కమమానో అఞ్ఞతరస్మిం పదేసే సితం

పాత్వాకాసి. ఆనన్దత్థేరో “కో ను ఖో హేతు, కో పచ్చయో భగవతో సితస్స పాతుకమ్మాయ, న అహేతు తథాగతా సితం పాతుకరోన్తి, పుచ్ఛిస్సామి తావా”తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సితకారణం పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా “భూతపుబ్బం, ఆనన్ద, కణ్హో నామ ఇసి అహోసి, సో ఇమస్మిం భూమిప్పదేసే విహాసి ఝాయీ ఝానరతో, తస్స సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పీ”తి సితకారణం వత్వా తస్స వత్థునో అపాకటత్తా థేరేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసియం ఏకేన అసీతికోటివిభవేన అపుత్తకేన బ్రాహ్మణేన సీలం సమాదియిత్వా పుత్తే పత్థితే బోధిసత్తో తస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. కాళవణ్ణత్తా పనస్స నామగ్గహణదివసే “కణ్హకుమారో”తి నామం అకంసు. సో సోళసవస్సకాలే మణిపటిమా వియ సోభగ్గప్పత్తో హుత్వా పితరా సిప్పుగ్గహణత్థాయ పేసితో తక్కసిలాయం సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా పచ్చాగచ్ఛి. అథ నం పితా అనురూపేన దారేన సంయోజేసి. సో అపరభాగే మాతాపితూనం అచ్చయేన సబ్బిస్సరియం పటిపజ్జి. అథేకదివసం రతనకోట్ఠాగారాని విలోకేత్వా వరపల్లఙ్కమజ్ఝగతో సువణ్ణపట్టం ఆహరాపేత్వా “ఏత్తకం ధనం అసుకేన ఉప్పాదితం, ఏత్తకం అసుకేనా”తి పుబ్బఞాతీహి సువణ్ణపట్టే లిఖితాని అక్ఖరాని దిస్వా చిన్తేసి “యేహి ఇమం ధనం ఉప్పాదితం, తే న పఞ్ఞాయన్తి, ధనమేవ పఞ్ఞాయతి, ఏకోపి ఇదం ధనం గహేత్వా గతో నామ నత్థి, న ఖో పన సక్కా ధనభణ్డికం బన్ధిత్వా పరలోకం గన్తుం. పఞ్చన్నం వేరానం సాధారణభావేన హి అసారస్స ధనస్స దానం సారో, బహురోగసాధారణభావేన అసారస్స సరీరస్స సీలవన్తేసు అభివాదనాదికమ్మం సారో, అనిచ్చాభిభూతభావేన అసారస్స జీవితస్స అనిచ్చాదివసేన విపస్సనాయోగో సారో, తస్మా అసారేహి భోగేహి సారగ్గహణత్థం దానం దస్సామీ”తి.

సో ఆసనా వుట్ఠాయ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా మహాదానం పవత్తేసి. యావ సత్తమా దివసా ధనం అపరిక్ఖీయమానం దిస్వా “కిం మే ధనేన, యావ మం జరా నాభిభవతి, తావదేవ పబ్బజిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గేహే సబ్బద్వారాని వివరాపేత్వా “దిన్నం మే, హరన్తూ”తి అసుచిం వియ జిగుచ్ఛన్తో వత్థుకామే పహాయ మహాజనస్స రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స నగరా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తపదేసం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అత్తనో వసనత్థాయ రమణీయం భూమిభాగం ఓలోకేన్తో ఇమం ఠానం పత్వా “ఇధ వసిస్సామీ”తి ఏకం ఇన్దవారుణీరుక్ఖం గోచరగామం అధిట్ఠాయ తస్సేవ రుక్ఖస్స మూలే విహాసి. గామన్తసేనాసనం పహాయ ఆరఞ్ఞికో అహోసి, పణ్ణసాలం అకత్వా రుక్ఖమూలికో అహోసి, అబ్భోకాసికో నేసజ్జికో. సచే నిపజ్జితుకామో, భూమియంయేవ నిపజ్జతి, దన్తముసలికో హుత్వా అనగ్గిపక్కమేవ ఖాదతి, థుసపరిక్ఖిత్తం కిఞ్చి న ఖాదతి, ఏకదివసం ఏకవారమేవ ఖాదతి, ఏకాసనికో అహోసి. ఖమాయ పథవీఆపతేజవాయుసమో హుత్వా ఏతే ఏత్తకే ధుతఙ్గగుణే సమాదాయ వత్తతి, ఇమస్మిం కిర జాతకే బోధిసత్తో పరమప్పిచ్ఛో అహోసి. సో న చిరస్సేవ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళన్తో తత్థేవ వసతి, ఫలాఫలత్థమ్పి అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతి, రుక్ఖస్స ఫలితకాలే ఫలం ఖాదతి, పుప్ఫితకాలే పుప్ఫం ఖాదతి, సపత్తకాలే పత్తాని ఖాదతి, నిప్పత్తకాలే పపటికం ఖాదతి. ఏవం పరమసన్తుట్ఠో హుత్వా ఇమస్మిం ఠానే చిరం వసతి.

సో ఏకదివసం పుబ్బణ్హసమయే తస్స రుక్ఖస్స పక్కాని ఫలాని గణ్హి, గణ్హన్తో పన లోలుప్పచారేన ఉట్ఠాయ అఞ్ఞస్మిం పదేసే న గణ్హాతి, యథానిసిన్నోవ హత్థం పసారేత్వా హత్థప్పసారణట్ఠానే ఠితాని ఫలాని సంహరతి, తేసుపి మనాపామనాపం అవిచినిత్వా సమ్పత్తసమ్పత్తమేవ గణ్హాతి. ఏవం పరమసన్తుట్ఠస్స తస్స సీలతేజేన సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. తం కిర సక్కస్స ఆయుక్ఖయేన వా ఉణ్హం హోతి పుఞ్ఞక్ఖయేన వా, అఞ్ఞస్మిం వా మహానుభావసత్తే తం

ఠానం పత్థేన్తే, ధమ్మికానం వా మహిద్ధికసమణబ్రాహ్మణానం సీలతేజేన ఉణ్హం హోతి. సక్కో “కో ను ఖో మం ఠానా చావేతుకామో”తి ఆవజ్జేత్వా ఇమస్మిం పదేసే వసన్తం కణ్హం ఇసిం రుక్ఖఫలాని ఉచ్చినన్తం దిస్వా చిన్తేసి “అయం ఇసి ఘోరతపో పరమజితిన్ద్రియో, ఇమం ధమ్మకథాయ సీహనాదం నదాపేత్వా సుకారణం సుత్వా వరేన సన్తప్పేత్వా ఇమమస్స రుక్ఖం ధువఫలం కత్వా ఆగమిస్సామీ”తి. సో మహన్తేనానుభావేన సీఘం ఓతరిత్వా తస్మిం రుక్ఖమూలే తస్స పిట్ఠిపస్సే ఠత్వా “అత్తనో అవణ్ణే కథితే కుజ్ఝిస్సతి ను ఖో, నో”తి వీమంసన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౧. “కణ్హో వతాయం పురిసో, కణ్హం భుఞ్జతి భోజనం;

కణ్హే భూమిపదేసస్మిం, న మయ్హం మనసో పియో”తి.

తత్థ **కణ్హో**తి కాళవణ్ణో. **భోజన**న్తి రుక్ఖఫలభోజనం.

కణ్హో ఇసి సక్కస్స వచనం సుత్వా “కో ను ఖో మయా సద్ధిం కథేతీ”తి దిబ్బచక్ఖునా ఉపధారేన్తో “సక్కో”తి ఞత్వా అనివత్తిత్వా అనోలోకేత్వావ దుతియం గాథమాహ –

౧౨. “న కణ్హో తచసా హోతి, అన్తోసారో హి బ్రాహ్మణో;

యస్మిం పాపాని కమ్మాని, స వే కణ్హో సుజమ్పతీ”తి.

తత్థ **తచసా**తి తచేన కణ్హో నామ న హోతీతి అత్థో. **అన్తోసారో**తి అబ్భన్తరే సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసారేహి సమన్నాగతో. ఏవరూపో హి బాహితపాపత్తా బ్రాహ్మణో నామ హోతి. **స వే**తి యస్మిం పన పాపాని కమ్మాని అత్థి, సో యత్థ కత్థచి కులే జాతోపి యేన కేనచి సరీరవణ్ణేన సమన్నాగతోపి కాళకోవ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఇమేసం సత్తానం కణ్హభావకరాని పాపకమ్మాని ఏకవిధాదిభేదేహి విత్థారేత్వా సబ్బానిపి తాని గరహిత్వా సీలాదయో గుణే పసంసిత్వా ఆకాసే చన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ సక్కస్స ధమ్మం దేసేసి. సక్కో తస్స ధమ్మకథం సుత్వా పముదితో సోమనస్సజాతో మహాసత్తం వరేన నిమన్తేన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౩. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;

వరం బ్రాహ్మణ తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **ఏతస్మి**న్తి యం ఇదం తయా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేన వియ సులపితం, తస్మిం సులపితే తుమ్హాకమేవ అనుచ్ఛవికత్తా పతిరూపే సుభాసితే యం కిఞ్చి మనసా ఇచ్ఛసి, సబ్బం తే యం వరం ఇచ్ఛితం పత్థితం, తం దమ్మీతి అత్థో.

తం సుత్వా మహాసత్తో చిన్తేసి “అయం కిం ను ఖో అత్తనో అవణ్ణే కథితే కుజ్ఝిస్సతి, నోతి మం వీమంసన్తో మయ్హం ఛవివణ్ణఞ్చ భోజనఞ్చ వసనట్ఠానఞ్చ గరహిత్వా ఇదాని మయ్హం అకుద్ధభావం ఞత్వా పసన్నచిత్తో వరం దేతి, మం ఖో పనేస ‘సక్కిస్సరియబ్రహ్మిస్సరియానం అత్థాయ బ్రహ్మచరియం చరతీ’తిపి మఞ్ఞేయ్య, తత్రస్స నిక్కఙ్ఖభావత్థం మయ్హం పరేసు కోధో వా దోసో వా మా ఉప్పజ్జతు, పరసమ్పత్తియం లోభో వా పరేసు సినేహో వా మా ఉప్పజ్జతు, మజ్ఝత్తోవ భవేయ్యన్తి ఇమే మయా చత్తారో వరే గహేతుం వట్టతీ”తి. సో తస్స నిక్కఙ్ఖభావత్థాయ చత్తారో వరే గణ్హన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౪. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
సునిక్కోధం సునిద్దోసం, నిల్లోభం వుత్తిమత్తనో;
నిస్నేహమభికఙ్ఖామి, ఏతే మే చతురో వరే”తి.

తత్థ **వరఞ్చే మే అదో సక్కాతి** సచే త్వం మయ్హం వరం అదాసి. **సునిక్కోధన్తి** అకుజ్ఝనవసేన సుట్ఠు నిక్కోధం. **సునిద్దోసన్తి** అదుస్సనవసేన సుట్ఠు నిద్దోసం. **నిల్లోభన్తి** పరసమ్పత్తీసు నిల్లోభం. **వుత్తిమత్తనోతి** ఏవరూపం అత్తనో వుత్తిం. **నిస్నేహన్తి** పుత్తధీతాదీసు వా సవిఞ్ఞాణకేసు ధనధఞ్ఞాదీసు వా అవిఞ్ఞాణకేసు అత్తనో సన్తకేసుపి నిస్నేహం అపగతలోభం. **అభికఙ్ఖామీతి** ఏవరూపం ఇమేహి చతూహఙ్గేహి సమన్నాగతం అత్తనో వుత్తిం అభికఙ్ఖామి. **ఏతే మే చతురో వరేతి** ఏతే నిక్కోధాదికే చతురో మయ్హం వరే దేహీతి.

కిం పనేస న జానాతి “యథా న సక్కా సక్కస్స సన్తికే వరం గహేత్వా వరేన కోధాదయో హనితు”న్తి. నో న జానాతి, సక్కే ఖో పన వరం దేన్తే న గణ్హామీతి వచనం న యుత్తన్తి తస్స చ నిక్కఙ్ఖభావత్థాయ గణ్హి . తతో సక్కో చిన్తేసి “కణ్హపణ్డితో వరం గణ్హన్తో అతివియ అనవజ్జే వరే గణ్హి, ఏతేసు వరేసు గుణదోసం ఏతమేవ పుచ్ఛిస్సామీ”తి. అథ నం పుచ్ఛన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౫. “కింను కోధే వా దోసే వా, లోభే స్నేహే చ బ్రాహ్మణ;
ఆదీనవం త్వం పస్ససి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

తస్సత్థో – బ్రాహ్మణ కిం ను ఖో త్వం కోధే దోసే లోభే స్నేహే చ ఆదీనవం పస్ససి, తం తావ మే పుచ్ఛితో అక్ఖాహి, న హి మయం ఏత్థ ఆదీనవం జానామాతి.

అథ నం మహాసత్తో “తేన హి సుణాహీ”తి వత్వా చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౬. “అప్పో హుత్వా బహు హోతి, వడ్ఢతే సో అఖన్తిజో;
ఆసఙ్గీ బహుపాయాసో, తస్మా కోధం న రోచయే.

౧౭. “దుట్ఠస్స ఫరుసా వాచా, పరామాసో అనన్తరా;
తతో పాణి తతో దణ్డో, సత్థస్స పరమా గతి;
దోసో కోధసముట్ఠానో, తస్మా దోసం న రోచయే.

౧౮. “ఆలోపసాహసాకారా, నికతీ వఞ్చనాని చ;
దిస్సన్తి లోభధమ్మేసు, తస్మా లోభం న రోచయే.

౧౯. “స్నేహసఙ్గథితా గన్థా, సేన్తి మనోమయా పుథూ;
తే భుసం ఉపతాపేన్తి, తస్మా స్నేహం న రోచయే”తి.

తత్థ **అఖన్తిజోతి** సో అనధివాసకజాతికస్స అఖన్తితో జాతో కోధో పఠమం పరిత్తో హుత్వా పచ్ఛా బహు హోతి అపరాపరం వడ్ఢతి. తస్స వడ్ఢనభావో **ఖన్తివాదీజాతకేన** (జా॰ ౧.౪.౪౯ ఆదయో) చేవ **చూళధమ్మపాలజాతకేన** (జా॰ ౧.౫.౪౪ ఆదయో) చ వణ్ణేతబ్బో. అపిచ తిస్సామచ్చస్సపేత్థ భరియం ఆదిం కత్వా సబ్బం సపరిజనం మారేత్వా పచ్ఛా అత్తనో మారితవత్థు కథేతబ్బం. **ఆసజ్జీతి** ఆసజ్జకరణో. యస్స ఉప్పజ్జతి, తం ఆసత్తం లగ్గితం కరోతి, తం వత్థుం విస్సజ్జేత్వా గన్తుం న దేతి, నివత్తిత్వా అక్కోసనాదీని కారేతి. **బహుపాయాసోతి** బహునా కాయికచేతసికదుక్ఖసఙ్ఖాతేన ఉపాయాసేన కిలమథేన సమన్నాగతో. కోధం నిస్సాయ హి కోధవసేన అరియాదీసు కతవీతిక్కమా దిట్ఠధమ్మే చేవ సమ్పరాయే చ వధబన్ధవిప్పటిసారాదీని చేవ పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకరణాదీని చ బహూని దుక్ఖాని అనుభవన్తీతి కోధో బహుపాయాసో నామ. **తస్మాతి** యస్మా ఏస ఏవం అనేకాదీనవో, తస్మా కోధం న రోచేమి.

దుట్ఠస్సాతి కుజ్ఝనలక్ఖణేన కోధేన కుజ్ఝిత్వా అపరభాగే దుస్సనలక్ఖణేన దోసేన దుట్ఠస్స పఠమం తావ "అరే, దాస, పేస్సా"తి ఫరుసవాచా నిచ్ఛరతి, వాచాయ అనన్తరా ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనవసేన హత్థపరామాసో, తతో అనన్తరా ఉపక్కమనవసేన పాణి పవత్తతి, తతో దణ్డో, దణ్డప్పహారే అతిక్కమిత్వా పన ఏకతోధారఉభతోధారస్స సత్థస్స పరమా గతి, సబ్బపరియన్తా సత్థనిప్ఫత్తి హోతి. యదా హి సత్థేన పరం జీవితా వోరోపేత్వా పచ్ఛా తేనేవ సత్థేన అత్తానం జీవితా వోరోపేతి, తదా దోసో మత్థకప్పత్తో హోతి. **దోసో కోధసముట్ఠానోతి** యథా అనమ్బిలం తక్కం వా కఞ్జికం వా పరిణామవసేన పరివత్తిత్వా అమ్బిలం హోతి, తం ఏకజాతికమ్పి సమానం అమ్బిలం అనమ్బిలన్తి నానా వుచ్చతి, తథా పుబ్బకాలే కోధో పరిణమిత్వా అపరభాగే దోసో హోతి. సో అకుసలమూలత్తేన ఏకజాతికోపి సమానో కోధో దోసోతి నానా వుచ్చతి. యథా అనమ్బిలతో అమ్బిలం, ఏవం సోపి కోధతో సముట్ఠాతీతి కోధసముట్ఠానో. **తస్మాతి** యస్మా ఏవం అనేకాదీనవో దోసో, తస్మా దోసమ్పి న రోచేమి.

ఆలోపసాహసాకారాతి దివా దివస్సేవ గామం పహరిత్వా విలుమ్పనాని చ ఆవుధం సరీరే ఠపేత్వా "ఇదం నామ మే దేహీ"తి సాహసాకారా చ. **నికతీ వఞ్చనాని చాతి** పతిరూపకం దస్సేత్వా పరస్స హరణం నికతి నామ, సా అసువణ్ణమేవ "సువణ్ణ"న్తి కూటకహాపణం "కహాపణో"తి దత్వా పరసన్తకగ్గహణే దట్ఠబ్బా. పటిభానవసేన పన ఉపాయకుసలతాయ పరసన్తకగ్గహణం వఞ్చనం నామ. తస్సేవం పవత్తి దట్ఠబ్బా – ఏకో కిర ఉజుజాతికో గామికపురిసో అరఞ్ఞతో ససకం ఆనేత్వా నదీతీరే ఠపేత్వా న్హాయితుం ఓతరి. అథేకో ధుత్తో తం ససకం సీసే కత్వా న్హాయితుం ఓతిణ్ణో. ఇతరో ఉత్తరిత్వా ససకం అపస్సన్తో ఇతో చితో చ విలోకేసి. తమేనం ధుత్తో "కిం భో విలోకేసీ"తి వత్వా "ఇమస్మిం మే ఠానే ససకో ఠపితో, తం న పస్సామీ"తి వుత్తే "అన్ధబాల, త్వం న జానాసి, ససకా నామ నదీతీరే ఠపితా పలాయన్తి, పస్స అహం అత్తనో ససకం సీసే ఠపేత్వావ న్హాయామీ"తి ఆహ. సో అప్పటిభానతాయ "ఏవం భవిస్సతీ"తి పక్కామి. ఏకకహాపణేన మిగపోతకం గహేత్వా పున తం దత్వా ద్వికహాపణగ్ఘనకస్స మిగస్స గహితవత్థుపేత్థ కథేతబ్బం. **దిస్సన్తి లోభధమ్మేసూతి** సక్క, ఇమే ఆలోపాదయో పాపధమ్మా లోభసభావేసు లోభాభిభూతేసు సత్తేసు దిస్సన్తి. న హి అలుద్ధా ఏవరూపాని కమ్మాని కరోన్తి. ఏవం లోభో అనేకాదీనవో, తస్మా లోభమ్పి న రోచేమి.

స్నేహసఙ్గథితా గన్థాతి ఆరమ్మణేసు అల్లీయనలక్ఖణేన స్నేహేన సఙ్గథితా పునప్పునం ఉప్పాదవసేన ఘటితా సుత్తేన పుప్ఫాని వియ బద్ధా నానప్పకారేసు ఆరమ్మణేసు పవత్తమానా అభిజ్ఝాకాయగన్థా. **సేన్తి మనోమయా పుథూతి** తే పుథూసు ఆరమ్మణేసు ఉప్పన్నా సువణ్ణాదీహి నిబ్బత్తాని సువణ్ణాదిమయాని ఆభరణాదీని వియ మనేన నిబ్బత్తత్తా మనోమయా అభిజ్ఝాకాయగన్థా తేసు ఆరమ్మణేసు సేన్తి అనుసేన్తి. **తే భుసం ఉపతాపేన్తీతి** తే ఏవం అనుసయితా బలవతాపం జనేన్తా

భుసం ఉపతాపేన్తి అతికిలమేన్తి. తేసం పన భుసం ఉపతాపనే "సల్లవిద్ధోవ రుప్పతీ"తి (సు॰ ని॰ ౭౭౩) గాథాయ వత్థు, "పియజాతికా హి గహపతి, సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసా పియప్పభుతికా" (మ॰ ని॰ ౨.౩౫౩), "పియతో జాయతీ సోకో"తిఆదీని (ధ॰ ప॰ ౨౧౨) సుత్తాని చ ఆహరితబ్బాని. అపిచ మఙ్గలబోధిసత్తస్స దారకే దత్వా బలవసోకేన హదయం ఫలి, వేస్సన్తరబోధిసత్తస్స మహన్తం దోమనస్సం ఉదపాది. ఏవం పూరితపారమీనం మహాసత్తానం పేమం ఉపతాపం కరోతియేవ. అయం స్నేహే ఆదీనవో, తస్మా స్నేహమ్పి న రోచేమీతి.

సక్కో పఞ్హవిస్సజ్జనం సుత్వా "కణ్హపణ్డిత తయా ఇమే పఞ్హా బుద్ధలీళాయ సాధుకం కథితా, అతివియ తుట్ఠోస్మి తే, అపరమ్పి వరం గణ్హాహీ"తి వత్వా దసమం గాథమాహ –

౨౦. "ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;

వరం బ్రాహ్మణ తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ"తి.

తతో బోధిసత్తో అనన్తరగాథమాహ –

౨౧. "వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;

అరఞ్ఞే మే విహరతో, నిచ్చం ఏకవిహారినో;

ఆబాధా మా ఉప్పజ్జేయ్యుం, అన్తరాయకరా భుసా"తి.

తత్థ **అన్తరాయకరా భుసాతి** ఇమస్స మే తపోకమ్మస్స అన్తరాయకరా.

తం సుత్వా సక్కో "కణ్హపణ్డితో వరం గణ్హన్తో న ఆమిససన్నిస్సితం గణ్హాతి, తపోకమ్మనిస్సితమేవ గణ్హాతీ"తి చిన్తేత్వా భియ్యోసోమత్తాయ పసన్నో అపరమ్పి వరం దదమానో ఇతరం గాథమాహ –

౨౨. "ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;

వరం బ్రాహ్మణ తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ"తి.

బోధిసత్తోపి వరగ్గహణాపదేసేన తస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౨౩. "వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;

న మనో వా సరీరం వా, మం-కతే సక్క కస్సచి;

కదాచి ఉపహఞ్ఞేథ, ఏతం సక్క వరం వరే"తి.

తత్థ **మనో వాతి** మనోద్వారం వా. **సరీరం వాతి** కాయద్వారం వా, వచీద్వారమ్పి ఏతేసం గహణేన గహితమేవాతి వేదితబ్బం. **మం-కతేతి** మమ కారణా. **ఉపహఞ్ఞేథాతి** ఉపఘాతం ఆపజ్జేయ్య అపరిసుద్ధం అస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – సక్క దేవరాజ, మమ కారణా మం నిస్సాయ మమ అనత్థకామతాయ కస్సచి సత్తస్స కిస్మిఞ్చి కాలే ఇదం తివిధమ్పి కమ్మద్వారం న ఉపహఞ్ఞేథ, పాణాతిపాతాదీహి దసహి అకుసలకమ్మపథేహి విముత్తం పరిసుద్ధమేవ భవేయ్యాతి.

ఇతి మహాసత్తో ఛసుపి ఠానేసు వరం గణ్హన్తో నేక్ఖమ్మనిస్సితమేవ గణ్హి, జానాతి చేస "సరీరం నామ బ్యాధిధమ్మం, న తం సక్కా సక్కేన అబ్యాధిధమ్మం కాతు"న్తి. సత్తానఞ్హి తీసు ద్వారేసు పరిసుద్ధభావో అసక్కాయత్తోవ, ఏవం సన్తేపి తస్స ధమ్మదేసనత్థం ఇమే వరే గణ్హి. సక్కోపి తం రుక్ఖం ధువఫలం కత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా సిరసి అఞ్జలిం పతిట్ఠపేత్వా "అరోగా ఇధేవ వసథా"తి వత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తోపి అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఆనన్ద, పుబ్బే మయా నివుత్థభూమిప్పదేసో చేసో"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, కణ్హపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కణ్హజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౪౧] ౩. చతుపోసథికజాతకవణ్ణనా

౨౪-౩౮. **యో కోపనేయ్యే**తి ఇదం చతుపోసథికజాతకం **పుణ్ణకజాతకే** ఆవి భవిస్సతి.

చతుపోసథికజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౪౨] ౪. సఙ్ఖజాతకవణ్ణనా

బహుస్సుతోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సబ్బపరిక్ఖారదానం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకో ఉపాసకో తథాగతస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నచిత్తో స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా అత్తనో ఘరద్వారే మణ్డపం కారేత్వా అలఙ్కరిత్వా పునదివసే తథాగతస్స కాలం ఆరోచాపేసి. సత్థా పఞ్చసతభిక్ఖుపరివారో తత్థ గన్త్వా పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. ఉపాసకో సపుత్తదారో సపరిజనో బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా పున స్వాతనాయాతి ఏవం సత్తాహం నిమన్తేత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారం అదాసి. తం పన దదమానో ఉపాహనదానం ఉస్సన్నం కత్వా అదాసి. దసబలస్స దిన్నో ఉపాహనసఙ్ఘాటో సహస్సగ్ఘనకో అహోసి, ద్విన్నం అగ్గసావకానం పఞ్చసతగ్ఘనకో, సేసానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం సతగ్ఘనకో. ఇతి సో సబ్బపరిక్ఖారదానం దత్వా అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం భగవతో సన్తికే నిసీది. అథస్స సత్థా మధురేన సరేన అనుమోదనం కరోన్తో "ఉపాసక, ఉళారం తే సబ్బపరిక్ఖారదానం, అత్తమనో హోహి, పుబ్బే అనుప్పన్నే బుద్ధే పచ్చేకబుద్ధస్స ఏకం ఉపాహనసఙ్ఘాటం దత్వా నావాయ భిన్నాయ అప్పతిట్ఠే మహాసముద్దేపి ఉపాహనదాననిస్సన్దేన పతిట్ఠం లభింసు, త్వం పన బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సబ్బపరిక్ఖారదానం అదాసి, తస్స తే ఉపాహనదానస్స ఫలం కస్మా న పతిట్ఠా భవిస్సతీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే అయం బారాణసీ మోళినీ నామ అహోసి. మోళినినగరే బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే సఙ్ఖో నామ బ్రాహ్మణో అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో పహూతవిత్తుపకరణో పహూతధనధఞ్ఞసువణ్ణరజతో చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారే చాతి ఛసు ఠానేసు ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సాని విస్సజ్జేన్తో కపణద్ధికానం మహాదానం పవత్తేసి. సో ఏకదివసం చిన్తేసి "అహం గేహే ధనే ఖీణే దాతుం న సక్ఖిస్సామి, అపరిక్ఖీణేయేవ ధనే నావాయ సువణ్ణభూమిం గన్త్వా ధనం ఆహరిస్సామీ"తి. సో నావం బన్ధాపేత్వా భణ్డస్స పూరాపేత్వా పుత్తదారం ఆమన్తేత్వా "యావాహం ఆగచ్ఛామి , తావ మే దానం అనుపచ్ఛిన్దిత్వా పవత్తేయ్యాథా"తి వత్వా దాసకమ్మకరపరివుతో ఛత్తం ఆదాయ ఉపాహనం ఆరుయ్హ మజ్ఝన్హికసమయే పట్టనగామాభిముఖో పాయాసి. తస్మిం ఖణే గన్ధమాదనే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో ఆవజ్జేత్వా తం ధనాహరణత్థాయ గచ్ఛన్తం దిస్వా "మహాపురిసో ధనం ఆహరితుం గచ్ఛతి, భవిస్సతి ను ఖో అస్స సముద్దే అన్తరాయో,

నో”తి ఆవజ్జేత్వా “భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “ఏస మం దిస్వా ఛత్తఞ్చ ఉపాహనఞ్చ మయ్హం దత్వా ఉపాహనదాననిస్సన్దేన సముద్దే భిన్నాయ నావాయ పతిట్ఠం లభిస్సతి, కరిస్సామిస్స అనుగ్గహ”న్తి ఆకాసేనాగన్త్వా తస్సావిదూరే ఓతరిత్వా చణ్డవాతాతపే అఙ్గారసన్థరసదిసం ఉణ్హవాలుకం మద్దన్తో తస్స అభిముఖో ఆగచ్ఛి.

సో తం దిస్వావ “పుఞ్ఞక్ఖేత్తం మే ఆగతం, అజ్జ మయా ఏత్థ దానబీజం రోపేతుం వట్టతీ”తి తుట్ఠచిత్తో వేగేన తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “భన్తే, మయ్హం అనుగ్గహత్థాయ థోకం మగ్గా ఓక్కమ్మ ఇమం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమథా”తి వత్వా తస్మిం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమన్తే రుక్ఖమూలే వాలుకం ఉస్సాపేత్వా ఉత్తరాసఙ్గం పఞ్ఞపేత్వా పచ్చేకబుద్ధం నిసీదాపేత్వా వన్దిత్వా వాసితపరిస్సావితేన ఉదకేన పాదే ధోవిత్వా గన్ధతేలేన మక్ఖేత్వా అత్తనో ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా పప్ఫోటేత్వా గన్ధతేలేన మక్ఖేత్వా తస్స పాదేసు పటిముఞ్చిత్వా “భన్తే, ఇమా ఉపాహనా ఆరుయ్హ ఛత్తం మత్థకే కత్వా గచ్ఛథా”తి ఛత్తుపాహనం అదాసి. సో అస్స అనుగ్గహత్థాయ తం గహేత్వా పసాదసంవడ్ఢనత్థం పస్సన్తస్సేవస్స ఉప్పతిత్వా గన్ధమాదనమేవ అగమాసి. బోధిసత్తోపి తం దిస్వా అతివియ పసన్నచిత్తో పట్టనం గన్త్వా నావం అభిరుహి. అథస్స మహాసముద్దం పటిపన్నస్స సత్తమే దివసే నావా వివరం అదాసి, ఉదకం ఉస్సిఞ్చితుం నాసక్ఖింసు. మహాజనో మరణభయభీతో అత్తనో అత్తనో దేవతా నమస్సిత్వా మహావిరవం విరవి. మహాసత్తో ఏకం ఉపట్ఠాకం గహేత్వా సకలసరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా సప్పినా సద్ధిం సక్ఖరచుణ్ణం యావదత్థం ఖాదిత్వా తమ్పి ఖాదాపేత్వా తేన సద్ధిం కూపకయట్ఠిమత్థకం ఆరుయ్హ “ఇమాయ దిసాయ అమ్హాకం నగర”న్తి దిసం వవత్థపేత్వా మచ్ఛకచ్ఛపపరిపన్థతో అత్తానం మోచేన్తో తేన సద్ధిం ఉసభమత్తం అతిక్కమిత్వా పతి. మహాజనో వినాసం పాపుణి. మహాసత్తో పన ఉపట్ఠాకేన సద్ధిం సముద్దం తరితుం ఆరభి. తస్స తరన్తస్సేవ సత్తమో దివసో జాతో. సో తస్మిమ్పి కాలే లోణోదకేన ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో అహోసియేవ.

తదా పన చతూహి లోకపాలేహి మణిమేఖలా నామ దేవధీతా “సచే సముద్దే నావాయ భిన్నాయ తిసరణగతా వా సీలసమ్పన్నా వా మాతాపితుపట్ఠాకా వా మనుస్సా దుక్ఖప్పత్తా హోన్తి, తే రక్ఖేయ్యాసీ”తి సముద్దే ఆరక్ఖణత్థాయ ఠపితా హోతి. సా అత్తనో ఇస్సరియేన సత్తాహమనుభవిత్వా పమజ్జిత్వా సత్తమే దివసే సముద్దం ఓలోకేన్తీ సీలాచారసంయుత్తం సఙ్ఖబ్రాహ్మణం దిస్వా “ఇమస్స సత్తమో దివసో సముద్దే పతితస్స, సచే సో మరిస్సతి అతివియ గారయ్హా మే భవిస్సతీ”తి సంవిగ్గమానహదయా హుత్వా ఏకం సువణ్ణపాతిం నానగ్గరసభోజనస్స పూరేత్వా వాతవేగేన తత్థ గన్త్వా తస్స పురతో ఆకాసే ఠత్వా “బ్రాహ్మణ, త్వం సత్తాహం నిరాహారో, ఇదం దిబ్బభోజనం భుఞ్జా”తి ఆహ. సో తం ఓలోకేత్వా “అపనేహి తవ భత్తం, అహం ఉపోసథికో”తి ఆహ. అథస్స ఉపట్ఠాకో పచ్ఛతో ఆగతో దేవతం అదిస్వా సద్దమేవ సుత్వా “అయం బ్రాహ్మణో పకతిసుఖుమాలో సత్తాహం నిరాహారతాయ దుక్ఖితో మరణభయేన విలపతి మఞ్ఞే, అస్సాసేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౩౮. “బహుస్సుతో సుతధమ్మోసి సఙ్ఖ, దిట్ఠా తయా సమణబ్రాహ్మణా చ;

అథక్ఖణే దస్సయసే విలాపం, అఞ్ఞో ను కో తే పటిమన్తకో మయా”తి.

తత్థ **సుతధమ్మోసీ**తి ధమ్మోపి తయా ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం సన్తికే సుతో అసి. **దిట్ఠా తయా**తి తేసం పచ్చయే దేన్తేన వేయ్యావచ్చం కరోన్తేన ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణా చ తయా దిట్ఠా. ఏవం అకరోన్తో హి పస్సన్తోపి తే న పస్సతియేవ. **అథక్ఖణే**తి అథ అక్ఖణే సల్లపన్తస్స కస్సచి అభావేన వచనస్స అనోకాసే. **దస్సయసే**తి “అహం ఉపోసథికో”తి వదన్తో విలాపం దస్సేసి. **పటిమన్తకో**తి మయా అఞ్ఞో కో తవ పటిమన్తకో పటివచనదాయకో, కింకారణా ఏవం విప్పలపసీతి?

సో తస్స వచనం సుత్వా “ఇమస్స దేవతా న పఞ్ఞాయతి మఞ్ఞే”తి చిన్తేత్వా “సమ్మ, నాహం మరణస్స భాయామి, అత్థి పన మే అఞ్ఞో పటిమన్తకో”తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౪౦. “సుబ్భూ సుభా సుప్పటిముక్కకమ్బు, పగ్గయ్హ సోవణ్ణమయాయ పాతియా;
‘భుఞ్జస్సు భత్తం’ ఇతి మం వదేతి, సద్ధావిత్తా, తమహం నోతి బ్రూమీ”తి.

తత్థ **సుబ్భూతి** సుభముఖా. **సుభాతి** పాసాదికా ఉత్తమరూపధరా. **సుప్పటిముక్కకమ్బూతి** పటిముక్కసువణ్ణాలఙ్కారా. **పగ్గయ్హాతి** సువణ్ణపాతియా భత్తం గహేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా. **సద్ధావిత్తాతి** సద్ధా చేవ తుట్ఠచిత్తా చ. “సద్ధం చిత్త”న్తిపి పాఠో, తస్సత్థో **సద్ధన్తి** సద్దహన్తం, **చిత్తన్తి** తుట్ఠచిత్తం. **తమహం నోతీతి** తమహం దేవతం ఉపోసథికత్తా పటిక్ఖిపన్తో నోతి బ్రూమి, న విప్పలపామి సమ్మాతి.

అథస్స సో తతియం గాథమాహ –

౪౧. “ఏతాదిసం బ్రాహ్మణ దిస్వాన యక్ఖం, పుచ్ఛేయ్య పోసో సుఖమాసిసానో;
ఉట్ఠేహి నం పఞ్జలికాభిపుచ్ఛ, దేవీ నుసి త్వం ఉద మానుసీ నూ”తి.

తత్థ **సుఖమాసిసానోతి** ఏతాదిసం యక్ఖం దిస్వా అత్తనో సుఖం ఆసీసన్తో పణ్డితో పురిసో “అమ్హాకం సుఖం భవిస్సతి, న భవిస్సతీ”తి పుచ్ఛేయ్య. **ఉట్ఠేహీతి** ఉదకతో ఉట్ఠానాకారం దస్సేన్తో ఉట్ఠహ. **పఞ్జలికాభిపుచ్ఛాతి** అఞ్జలికో హుత్వా అభిపుచ్ఛ. **ఉద మానుసీతి** ఉదాహు మహిద్ధికా మానుసీ త్వన్తి.

బోధిసత్తో “యుత్తం కథేసీ”తి తం పుచ్ఛన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౪౨. “యం త్వం సుఖేనాభిసమేక్ఖసే మం, భుఞ్జస్సు భత్తం ఇతి మం వదేసి;
పుచ్ఛామి తం నారి మహానుభావే, దేవీ నుసి త్వం ఉద మానుసీ నూ”తి.

తత్థ **యం త్వన్తి** యస్మా త్వం సుఖేన మం అభిసమేక్ఖసే, పియచక్ఖూహి ఓలోకేసి. **పుచ్ఛామి తన్తి** తేన కారణేన తం పుచ్ఛామి.

తతో దేవధీతా ద్వే గాథా అభాసి –

౪౩. “దేవీ అహం సఙ్ఖ మహానుభావా, ఇధాగతా సాగరవారిమజ్ఝే;
అనుకమ్పికా నో చ పదుట్ఠచిత్తా, తవేవ అత్థాయ ఇధాగతాస్మి.

౪౪. “ఇధన్నపానం సయనాసనఞ్చ, యానాని నానావివిధాని సఙ్ఖ;
సబ్బస్స త్యాహం పటిపాదయామి, యం కిఞ్చి తుయ్హం మనసాభిపత్థిత”న్తి.

తత్థ **ఇధాతి** ఇమస్మిం మహాసముద్దే. **నానావివిధానీతి** బహూని చ అనేకప్పకారాని చ హత్థియానఅస్సయానాదీని అత్థి. **సబ్బస్స త్యాహన్తి** తస్స అన్నపానాదినో సబ్బస్స సామికం కత్వా తం తే అన్నపానాదిం పటిపాదయామి దదామి.

యం కిఞ్చీతి అఞ్ఞమ్పి యం కిఞ్చి మనసా ఇచ్ఛితం, తం సబ్బం తే దమ్మీతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో "అయం దేవధీతా సముద్దపిట్ఠే మయ్హం 'ఇదఞ్చిదఞ్చ దమ్మీ'తి వదతి, కిం ను ఖో ఏసా మయా కతేన పుఞ్ఞకమ్మేన దాతుకామా, ఉదాహు అత్తనో బలేన, పుచ్ఛిస్సామి తావ న"న్తి చిన్తేత్వా పుచ్ఛన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౪౭. "యం కిఞ్చి యిట్ఠఞ్చ హుతఞ్చ మయ్హం, సబ్బస్స నో ఇస్సరా త్వం సుగత్తే;
సుస్సోణి సుబ్భము సువిలగ్గమజ్ఝే, కిస్స మే కమ్మస్స అయం విపాకో"తి.

తత్థ **యిట్ఠ**న్తి దానవసేన యజితం. **హుత**న్తి ఆహునపాహునవసేన దిన్నం. **సబ్బస్స నో ఇస్సరా త్వ**న్తి తస్స అమ్హాకం పుఞ్ఞకమ్మస్స త్వం ఇస్సరా, "ఇమస్స అయం విపాకో, ఇమస్స అయ"న్తి బ్యాకరితుం సమత్థాతి అత్థో. **సుస్సోణీతి** సున్దరఊరులక్ఖణే. **సుబ్భమూ**తి సున్దరభముకే . **సువిలగ్గమజ్ఝే**తి సుట్ఠువిలగ్గితతనుమజ్ఝే. **కిస్స మే**తి మయా కతకమ్మేసు కతరకమ్మస్స అయం విపాకో, యేనాహం అప్పతిట్ఠే సముద్దే పతిట్ఠం లభామీతి.

తం సుత్వా దేవధీతా "అయం బ్రాహ్మణో 'యం తేన కుసలం కతం, తం కమ్మం న జానాతీ'తి అఞ్ఞాయ పుచ్ఛతి మఞ్ఞే, కథయిస్సామి దానిస్సా"తి తం కథేన్తీ అట్ఠమం గాథమాహ –

౪౮. "ఘమ్మే పథే బ్రాహ్మణ ఏకభిక్ఖుం, ఉగ్ఘట్టపాదం తసితం కిలన్తం;
పటిపాదయీ సుఞ్ఞ ఉపాహనాని, సా దక్ఖిణా కామదుహా తవజ్జా"తి.

తత్థ **ఏకభిక్ఖు**న్తి ఏకం పచ్చేకబుద్ధం సన్ధాయాహ. **ఉగ్ఘట్టపాద**న్తి ఉణ్హవాలుకాయ ఘట్టితపాదం. **తసిత**న్తి పిపాసితం. **పటిపాదయీ**తి పటిపాదేసి, యోజేసీతి అత్థో. **కామదుహా**తి సబ్బకామదాయికా.

తం సుత్వా మహాసత్తో "ఏవరూపేపి నామ అప్పతిట్ఠే మహాసముద్దే మయా దిన్నఉపాహనదానం మమ సబ్బకామదదం జాతం, అహో సుదిన్నం మే పచ్చేకబుద్ధస్స దాన"న్తి తుట్ఠచిత్తో నవమం గాథమాహ –

౪౯. "సా హోతు నావా ఫలకూపపన్నా, అనవస్సుతా ఏరకవాతయుత్తా;
అఞ్ఞస్స యానస్స న హేత్థ భూమి, అజ్జేవ మం మోళినిం పాపయస్సూ"తి.

తస్సత్థో – దేవతే, ఏవం సన్తే మయ్హం ఏకం నావం మాపేహి, ఖుద్దకం పన ఏకదోణికనావం మాపేహి, యం నావం మాపేస్ససి, సా హోతు నావా బహూహి సుసిబ్బితేహి ఫలకేహి ఉపపన్నా, ఉదకపవేసనస్సాభావేన అనవస్సుతా, ఏరకేన సమ్మా గహేత్వా గచ్ఛన్తేన వాతేన యుత్తా, ఠపేత్వా దిబ్బనావం అఞ్ఞస్స యానస్స ఏత్థ భూమి నత్థి, తాయ పన దిబ్బనావాయ అజ్జేవ మం మోళినినగరం పాపయస్సూతి.

దేవధీతా తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠచిత్తా సత్తరతనమయం నావం మాపేసి. సా దీఘతో అట్ఠఉసభా అహోసి విత్థారతో చతుఉసభా, గమ్భీరతో వీసతియట్ఠికా. తస్సా ఇన్దనీలమయా తయో కూపకా, సోవణ్ణమయాని యోత్తాని రజతమయాని పత్తాని సోవణ్ణమయాని చ ఫియారిత్తాని అహేసుం. దేవతా తం నావం సత్తన్నం రతనానం పూరేత్వా బ్రాహ్మణం ఆలిఙ్గిత్వా

అలఙ్కతనావాయ ఆరోపేసి, ఉపట్ఠాకం పనస్స న ఓలోకేసి. బ్రాహ్మణో అత్తనా కతకల్యాణతో తస్స పత్తిం అదాసి, సో అనుమోది. తదా దేవతా తమ్పి ఆలిఙ్గిత్వా నావాయ పతిట్ఠాపేసి. అథ నం నావం మోళినినగరం నేత్వా బ్రాహ్మణస్స ఘరే ధనం పతిట్ఠాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి. సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా –

౪౮. "సా తత్థ విత్తా సుమనా పతీతా, నావం సుచిత్తం అభినిమ్మినిత్వా;
ఆదాయ సఙ్ఖం పురిసేన సద్ధిం, ఉపానయీ నగరం సాధురమ్మ"న్తి. –

ఇమం ఓసానగాథం అభాసి.

తత్థ **సాతి** భిక్ఖవే, సా దేవతా తత్థ సముద్దమజ్ఝే తస్స వచనం సుత్వా విత్తిసఙ్ఖాతాయ పీతియా సమన్నాగతత్తా **విత్తా. సుమనాతి** సున్దరమనా పామోజ్జేన పతీతచిత్తా హుత్వా విచిత్రనావం నిమ్మినిత్వా బ్రాహ్మణం పరిచారకేన సద్ధిం ఆదాయ **సాధురమ్మం** అతిరమణీయం నగరం ఉపానయీతి.

బ్రాహ్మణోపి యావజీవం అపరిమితధనం గేహం అజ్ఝావసన్తో దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా జీవితపరియోసానే సపరిసో దేవనగరం పరిపూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, ఉపట్ఠాకపురిసో ఆనన్దో, సఙ్ఖబ్రాహ్మణో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సఙ్ఖజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౪౩] ౫. చూళబోధిజాతకవణ్ణనా

యో తే ఇమం విసాలక్ఖిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కోధనం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భిక్ఖు నియ్యానికే బుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వాపి కోధం నిగ్గహేతుం నాసక్ఖి, కోధనో అహోసి ఉపాయాసబహులో, అప్పమ్పి వుత్తో సమానో అభిసజ్జి కుప్పి బ్యాపజ్జి పతిట్ఠయి. సత్థా తస్స కోధనభావం సుత్వా పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం కోధనో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు కోధో నామ వారేతబ్బో, ఏవరూపో హి ఇధలోకే చ పరలోకే చ అనత్థకారకో, త్వం నిక్కోధస్స బుద్ధస్స సాసనే పబ్బజిత్వా కస్మా కుజ్ఝసి, పోరాణకపణ్డితా బాహిరసాసనే పబ్బజిత్వాపి కోధం న కరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే అఞ్ఞతరస్మిం కాసినిగమే ఏకో బ్రాహ్మణో అడ్ఢో మహద్ధనో మహాభోగో అపుత్తకో అహోసి, తస్స బ్రాహ్మణీ పుత్తం పత్థేసి. తదా బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛియం నిబ్బత్తి, తస్స నామగ్గహణదివసే "బోధికుమారో"తి నామం కరింసు. తస్స వయప్పత్తకాలే తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగతస్స అనిచ్ఛన్తస్సేవ మాతాపితరో సమానజాతికా కులా కుమారికం ఆనేసుం. సాపి బ్రహ్మలోకా చుతావ ఉత్తమరూపధరా దేవచ్ఛరపటిభాగా. తేసం అనిచ్ఛమానానఞ్ఞేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహవివాహం కరింసు. ఉభిన్నం పనేతేసం కిలేససముదాచారో నామ న భూతపుబ్బో, సంరాగవసేన అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఓలోకనం నామ నాహోసి, సుపినేపి మేథునధమ్మో నామ న దిట్ఠపుబ్బో, ఏవం పరిసుద్ధసీలా అహేసుం.

అథాపరభాగే మహాసత్తో మాతాపితూసు కాలకతేసు తేసం సరీరకిచ్చం కత్వా తం పక్కోసిత్వా "భద్దే, త్వం ఇమం అసీతికోటిధనం గహేత్వా సుఖేన జీవాహీ"తి ఆహ. "కిం కరిస్సథ తుమ్హే పన, అయ్యపుత్తా"తి? "మయ్హం ధనేన కిచ్చం నత్థి, హిమవన్తపదేసం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అత్తనో పతిట్ఠం కరిస్సామీ"తి. "కిం పన అయ్యపుత్త పబ్బజ్జా నామ పురిసానఞ్ఞేవ వట్టతీ"తి? "ఇత్థీనమ్పి వట్టతి, భద్దే"తి. "తేన హి అహం తుమ్హేహి ఛట్టితఖేళం న గణ్హిస్సామి, మయ్హమ్పి ధనేన కిచ్చం నత్థి, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ"తి. "సాధు, భద్దే"తి. తే ఉభోపి మహాదానం దత్వా నిక్ఖమిత్వా రమణీయే భూమిభాగే అస్సమం కత్వా పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ ఫలాఫలేహి యాపేన్తా తత్థ దసమత్తాని సంవచ్ఛరాని వసింసు, ఝానం పన నేసం న తావ ఉప్పజ్జతి. తే తత్థ పబ్బజ్జాసుఖేనేవ దస సంవచ్ఛరే వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం చరన్తా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసింసు.

అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానపాలం పణ్ణాకారం ఆదాయ ఆగతం దిస్వా "ఉయ్యానకీళికం కీళిస్సామ, ఉయ్యానం సోధేహీ"తి వత్వా తేన సోధితం సజ్జితం ఉయ్యానం మహన్తేన పరివారేన అగమాసి. తస్మిం ఖణే తే ఉభోపి జనా ఉయ్యానస్స ఏకపస్సే పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేత్వా నిసిన్నా హోన్తి. అథ రాజా ఉయ్యానే విచరన్తో తే ఉభోపి నిసిన్నకే దిస్వా పరమపాసాదికం ఉత్తమరూపధరం పరిబ్బాజికం ఓలోకేన్తో పటిబద్ధచిత్తో అహోసి. సో కిలేసవసేన కమ్పన్తో "పుచ్ఛిస్సామి తావ, అయం పరిబ్బాజికా ఇమస్స కిం హోతీ"తి బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "పబ్బజిత అయం తే పరిబ్బాజికా కిం హోతీ"తి పుచ్ఛి. మహారాజ, కిఞ్చి న హోతి, కేవలం ఏకపబ్బజ్జాయ పబ్బజితా, అపిచ ఖో పన మే గిహికాలే పాదపరిచారికా అహోసీతి. తం సుత్వా రాజా "అయం కిరేతస్స కిఞ్చి న హోతి, అపిచ ఖో పన గిహికాలే పాదపరిచారికా కిరస్స అహోసి , సచే పనాహం ఇస్సరియబలేన గహేత్వా గచ్ఛేయ్యం, కిం ను ఖో ఏస కరిస్సతి, పరిగ్గణ్హిస్సామి తావ న"న్తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా పఠమం గాథమాహ –

౪౯. "యో తే ఇమం విసాలక్ఖిం, పియం సమ్హితభాసినిం;
 ఆదాయ బలా గచ్ఛేయ్య, కిం ను కయిరాసి బ్రాహ్మణా"తి.

తత్థ **సమ్హితభాసినిన్తి** మన్దహసితభాసినిం. **బలా గచ్ఛేయ్యాతి** బలక్కారేన ఆదాయ గచ్ఛేయ్య. **కిం ను కయిరాసీతి** తస్స త్వం బ్రాహ్మణ కిం కరేయ్యాసీతి?

అథస్స కథం సుత్వా మహాసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౫౦. "ఉప్పజ్జే మే న ముచ్చేయ్య, న మే ముచ్చేయ్య జీవతో;
 రజంవ విపులా వుట్ఠి, ఖిప్పమేవ నివారయే"తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, సచే ఇమం గహేత్వా గచ్ఛన్తే కిస్మిఞ్చి మమ అబ్భన్తరే కోపో ఉప్పజ్జేయ్య, సో మే అన్తో ఉప్పజ్జిత్వా న ముచ్చేయ్య, యావాహం జీవామి, తావ మే న ముచ్చేయ్య. నాస్స అన్తో ఘనసన్నివాసేన పతిట్ఠాతుం దస్సామి, అథ ఖో యథా ఉప్పన్నం రజం విపులా మేఘవుట్ఠి ఖిప్పం నివారేతి, తథా ఖిప్పమేవ నం మేత్తాభావనాయ నిగ్గహేత్వా వారేస్సామీతి.

ఏవం మహాసత్తో సీహనాదం నది. రాజా పనస్స కథం సుత్వాపి అన్ధబాలతాయ పటిబద్ధం అత్తనో చిత్తం నివారేతుం అసక్కొన్తో అఞ్ఞతరం అమచ్చం ఆణాపేసి “ఇమం పరిబ్బాజికం రాజనివేసనం నేహీ”తి. సో “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా “అధమ్మో లోకే వత్తతి, అయుత్త”న్తిఆదీని వత్వా పరిదేవమానంయేవ నం ఆదాయ పాయాసి. బోధిసత్తో తస్సా పరిదేవనసద్దం సుత్వా ఏకవారం ఓలోకేత్వా పున న ఓలోకేసి. తం రోదన్తిం పరిదేవన్తిం రాజనివేసనమేవ నయింసు. సోపి బారాణసిరాజా ఉయ్యానే పపఞ్చం అకత్వావ సీఘతరం గన్త్వా తం పరిబ్బాజికం పక్కోసాపేత్వా మహన్తేన యసేన నిమన్తేసి. సా యసస్స అగుణం పబ్బజాయ ఏవ గుణం కథేసి. రాజా కేనచి పరియాయేన తస్సా మనం అలభన్తో తం ఏకస్మిం గబ్భే కారేత్వా చిన్తేసి “అయం పరిబ్బాజికా ఏవరూపం యసం న ఇచ్ఛతి, సోపి తాపసో ఏవరూపం మాతుగామం గహేత్వా గచ్ఛన్తే కుజ్ఝిత్వా ఓలోకితమత్తమ్పి న అకాసి, పబ్బజితా ఖో పన బహుమాయా హోన్తి, కిఞ్చి పయోజేత్వా అనత్థమ్పి మే కరేయ్య, గచ్ఛామి తావ జానామి కిం కరోన్తో నిసిన్నో”తి సణ్ఠాతుం అసక్కొన్తో ఉయ్యానం అగమాసి. బోధిసత్తోపి చీవరం సిబ్బన్తో నిసీది. రాజా మన్దపరివారోవ పదసద్దం అకరోన్తో సణికం ఉపసఙ్కమి. బోధిసత్తో రాజానం అనోలోకేత్వా చీవరమేవ సిబ్బి. రాజా “అయం కుజ్ఝిత్వా మయా సద్ధిం న సల్లపతీ”తి మఞ్ఞమానో “అయం కూటతాపసో ‘కోధస్స ఉప్పజ్జితుం న దస్సామి, ఉప్పన్నమ్పి నం ఖిప్పమేవ నిగ్గణ్హిస్సామీ’తి పఠమమేవ గజ్జిత్వా ఇదాని కోధేన థద్ధో హుత్వా మయా సద్ధిం న సల్లపతీ”తి సఞ్ఞాయ తతియం గాథమాహ –

౨౧. “యం ను పుబ్బే వికత్థిత్థో, బలమ్హివ అపస్సితో;
స్వజ్జ తుణ్హికతో దాని, సఙ్ఘాటిం సిబ్బమచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **బలమ్హివ అపస్సితో**తి బలనిస్సితో వియ హుత్వా. **తుణ్హికతో**తి కిఞ్చి అవదన్తో. **సిబ్బమచ్ఛసీ**తి సిబ్బన్తో అచ్ఛసి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “అయం రాజా కోధవసేన మం నాలపతీతి మఞ్ఞతి, కథేస్సామి దానిస్స ఉప్పన్నస్స కోధస్స వసం అగతభావ”న్తి చిన్తేత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౨౨. “ఉప్పజ్జి మే న ముచ్చిత్థ, న మే ముచ్చిత్థ జీవతో;
రజంవ విపులా వుట్ఠి, ఖిప్పమేవ నివారయి”న్తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, ఉప్పజ్జి మే, న న ఉప్పజ్జి, న పన మే ముచ్చిత్థ, నాస్స పవిసిత్వా హదయే ఠాతుం అదాసిం, ఇతి సో మమ జీవతో న ముచ్చిత్థేవ, రజం విపులా వుట్ఠి వియ ఖిప్పమేవ నం నివారేసిన్తి.

తం సుత్వా రాజా “కిం ను ఖో ఏస కోపమేవ సన్ధాయ వదతి, ఉదాహు అఞ్ఞం కిఞ్చి సిప్పం సన్ధాయ కథేసి, పుచ్ఛిస్సామి తావ న”న్తి చిన్తేత్వా పుచ్ఛన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౨౩. “కిం తే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కిం తే న ముచ్చి జీవతో;
రజంవ విపులా వుట్ఠి, కతమం తం నివారయీ”తి.

తత్థ **కిం తే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చీ**తి కిం తవ ఉప్పజ్జి చేవ న ముచ్చి చ.

తం సుత్వా బోధిసత్తో “మహారాజ, ఏవం కోధో బహుఆదీనవో మహావినాసదాయకో, ఏసో మమ ఉప్పజ్జి, ఉప్పన్నఞ్చ నం మేత్తాభావనాయ నివారేసి”న్తి కోధే ఆదీనవం పకాసేన్తో –

౫౪. “యమ్హి జాతే న పస్సతి, అజాతే సాధు పస్సతి;

సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

౫౫. “యేన జాతేన నన్దన్తి, అమిత్తా దుక్ఖమేసినో;

సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

౫౬. “యస్మిఞ్చ జాయమానమ్హి, సదత్థం నావబుజ్ఝతి;

సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

౫౭. “యేనాభిభూతో కుసలం జహాతి, పరక్కరే విపులఞ్చాపి అత్థం;

స భీమసేనో బలవా పమద్దీ, కోధో మహారాజ న మే అముచ్చథ.

౫౮. “కట్ఠస్మిం మత్థమానస్మిం, పావకో నామ జాయతి;

తమేవ కట్ఠం డహతి, యస్మా సో జాయతే గిని.

౫౯. “ఏవం మన్దస్స పోసస్స, బాలస్స అవిజానతో;

సారమ్భా జాయతే కోధో, సోపి తేనేవ డయ్హతి.

౬౦. “అగ్గీవ తిణకట్ఠస్మిం, కోధో యస్స పవడ్ఢతి;

నిహీయతి తస్స యసో, కాళపక్ఖేవ చన్దిమా.

౬౧. “అనేధో ధూమకేతూవ, కోధో యస్సూపసమ్మతి;

ఆపూరతి తస్స యసో, సుక్కపక్ఖేవ చన్దిమా”తి. – ఇమా గాథా ఆహ;

తత్థ **న పస్సతీ**తి అత్తత్థమ్పి న పస్సతి, పగేవ పరత్థం. **సాధు పస్సతీ**తి అత్తత్థం పరత్థం ఉభయత్థమ్పి సాధు పస్సతి. **దుమ్మేధగోచరో**తి నిప్పఞ్ఞానం ఆధారభూతో గోచరో. **దుక్ఖమేసినో**తి దుక్ఖం ఇచ్ఛన్తా. **సదత్థ**న్తి అత్తనో అత్థభూతం అత్థతో చేవ ధమ్మతో చ వుద్ధిం. **పరక్కరే**తి విపులమ్పి అత్థం ఉప్పన్నం పరతో కారేతి, అపనేథ, న మే ఇమినా అత్థోతి వదతి. **స భీమసేనో**తి సో కోధో భీమాయ భయజననియా మహతియా కిలేససేనాయ సమన్నాగతో. **పమద్దీ**తి అత్తనో బలవభావేన ఉళారేపి సత్తే గహేత్వా అత్తనో వసే కరణేన మద్దనసమత్థో. **న మే అముచ్చథా**తి మమ సన్తికా మోక్ఖం న లభతి, హదయే వా పన మే ఖీరం వియ ముహుత్తం దధిభావేన న పతిట్ఠహిత్థాతిపి అత్థో.

కట్ఠస్మిం మత్థమానస్మిన్తి అరణీసహితేన మత్థియమానే, “మద్దమానస్మి”న్తిపి పాఠో. **యస్మా**తి యతో కట్ఠా జాయతి, తమేవ డహతి. **గినీ**తి అగ్గి. **బాలస్స అవిజానతో**తి బాలస్స అవిజానన్తస్స. **సారమ్భా జాయతే**తి అహం త్వన్తి

ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనం కరోన్తస్స కరణుత్తరియలక్ఖణా సారమ్భా అరణీమత్థనా వియ పావకో కోధో జాయతి. **సోపి తేనేవాతి** సోపి బాలో తేనేవ కోధేన కట్ఠం వియ అగ్గినా డయ్హతి. **అనేధో ధూమకేతూవాతి** అనిన్ధనో అగ్గి వియ. **తస్సాతి** తస్స అధివాసనఖన్తియా సమన్నాగతస్స పుగ్గలస్స సుక్కపక్ఖే చన్దో వియ లద్ధో యసో అపరాపరం ఆపూరతీతి.

రాజా మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా తుట్ఠో ఏకం అమచ్చం ఆణాపేత్వా పరిబ్బాజికం ఆహరాపేత్వా "భన్తే నిక్కోధతాపస, ఉభోపి తుమ్హే పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేన్తా ఇధేవ ఉయ్యానే వసథ, అహం వో ధమ్మికం రక్ఖావరణగుత్తిం కరిస్సామీ"తి వత్వా ఖమాపేత్వా వన్దిత్వా పక్కామి. తే ఉభోపి తత్థేవ వసింసు. అపరభాగే పరిబ్బాజికా కాలమకాసి. బోధిసత్తో తస్సా కాలకతాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కోధనో భిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా పరిబ్బాజికా రాహులమాతా అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పరిబ్బాజకో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

చూళబోధిజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౪౪] ౬. కణ్హదీపాయనజాతకవణ్ణనా

సత్తాహమేవాహన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **కుసజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అతిరేకపఞ్ఞాసవస్సాని అనభిరతా బ్రహ్మచరియం చరన్తా హిరోత్తప్పభేదభయేన అత్తనో ఉక్కణ్ఠితభావం న కస్సచి కథేసుం, త్వం కస్మా ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా మాదిసస్స గరునో బుద్ధస్స సమ్ముఖే ఠత్వా చతుపరిసమజ్ఝే ఉక్కణ్ఠితభావం ఆవి కరోసి, కిమత్థం అత్తనో హిరోత్తప్పం న రక్ఖసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే వంసరట్ఠే కోసమ్బియం నామ నగరే కోసమ్బకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా అఞ్ఞతరస్మిం నిగమే ద్వే బ్రాహ్మణా అసీతికోటిధనవిభవా అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసహాయకా కామేసు దోసం దిస్వా మహాదానం పవత్తేత్వా ఉభోపి కామే పహాయ మహాజనస్స రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తపదేసే అస్సమపదం కత్వా పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాఫలేన యాపేన్తా పణ్ణాస వస్సాని వసింసు, ఝానం ఉప్పాదేతుం నాసక్ఖింసు. తే పణ్ణాసవస్సచ్చయేన లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదం చరన్తా కాసిరట్ఠం సమ్పాపుణింసు. తత్ర అఞ్ఞతరస్మిం నిగమగామే దీపాయనతాపసస్స గిహిసహాయో మణ్డబ్యో నామ అత్థి, తే ఉభోపి తస్స సన్తికం అగమంసు. సో తే దిస్వావ అత్తమనో పణ్ణసాలం కారేత్వా ఉభోపి తే చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహి. తే తత్థ తీణి చత్తారి వస్సాని వసిత్వా తం ఆపుచ్ఛిత్వా చారికం చరన్తా బారాణసిం పత్వా అతిముత్తకసుసానే వసింసు. తత్థ దీపాయనో యథాభిరన్తం విహరిత్వా పున తస్సేవ సహాయస్స సన్తికం గతో. మణ్డబ్యతాపసో తత్థేవ వసి.

అథేకదివసం ఏకో చోరో అన్తోనగరే చోరికం కత్వా ధనసారం ఆదాయ నిక్ఖన్తో “చోరో”తి ఞత్వా పటిబుద్ధేహి ఘరస్సామికేహి చేవ ఆరక్ఖమనుస్సేహి చ అనుబద్ధో నిద్ధమనేన నిక్ఖమిత్వా వేగేన సుసానం పవిసిత్వా తాపసస్స పణ్ణసాలద్వారే భణ్డికం ఛట్టేత్వా పలాయి . మనుస్సా భణ్డికం దిస్వా “అరే దుట్ఠజటిల, త్వం రత్తిం చోరికం కత్వా దివా తాపసరూపేన చరసీ”తి తజ్జేత్వా పోథేత్వా తం ఆదాయ నేత్వా రఞ్ఞో దస్సయింసు. రాజా అనుపపరిక్ఖిత్వావ “గచ్ఛథ, నం సూలే ఉత్తాసేథా”తి ఆహ. తే తం సుసానం నేత్వా ఖదిరసూలం ఆరోపయింసు, తాపసస్స సరీరే సూలం న పవిసతి. తతో నిమ్బసూలం ఆహరింసు, తమ్పి న పవిసతి. అయసూలం ఆహరింసు, తమ్పి న పవిసతి. తాపసో “కిం ను ఖో మే పుబ్బకమ్మ”న్తి ఓలోకేసి, అథస్స జాతిస్సరఞాణం ఉప్పజ్జి, తేన పుబ్బకమ్మం ఓలోకేత్వా అద్దస. కిం పనస్స పుబ్బకమ్మన్తి? కోవిళారసూలే మక్ఖికావేధనం. సో కిర పురిమభవే వడ్ఢకిపుత్తో హుత్వా పితు రుక్ఖతచ్ఛనట్ఠానం గన్త్వా ఏకం మక్ఖికం గహేత్వా కోవిళారసలాకాయ సూలే వియ విజ్ఝి. తమేనం పాపకమ్మం ఇమం ఠానం పత్వా గణ్హి. సో “న సక్కా ఇతో పాపా మయా ముచ్చితు”న్తి ఞత్వా రాజపురిసే ఆహ “సచే మం సూలే ఉత్తాసేతుకామత్థ, కోవిళారసూలం ఆహరథా”తి. తే తథా కత్వా తం సూలే ఉత్తాసేత్వా ఆరక్ఖం దత్వా పక్కమింసు.

ఆరక్ఖకా పటిచ్ఛన్నా హుత్వా తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తే ఓలోకేన్తి. తదా దీపాయనో “చిరదిట్ఠో మే సహాయో”తి మణ్డబ్యస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో “సూలే ఉత్తాసితో”తి తం దివసఞ్ఞేవ అన్తరామగ్గే సుత్వా తం ఠానం గన్త్వా ఏకమన్తం ఠితో “కిం సమ్మ కారకోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అకారకోమ్హీ”తి వుత్తే “అత్తనో మనోపదోసం రక్ఖితుం సక్ఖి, నాసక్ఖీ”తి పుచ్ఛి. “సమ్మ, యేహి అహం గహితో, నేవ తేసం, న రఞ్ఞో ఉపరి మయ్హం మనోపదోసో అత్థీ”తి. “ఏవం సన్తే తాదిసస్స సీలవతో ఛాయా మయ్హం సుఖా”తి వత్వా దీపాయనో సూలం నిస్సాయ నిసీది. అథస్స సరీరే మణ్డబ్యస్స సరీరతో లోహితబిన్దూని పతింసు. తాని సువణ్ణవణ్ణసరీరే పతితపతితాని సుస్సిత్వా కాళకాని ఉప్పజ్జింసు. తతో పట్ఠాయేవ సో కణ్హదీపాయనో నామ అహోసి. సో సబ్బరత్తిం తత్థేవ నిసీది.

పునదివసే ఆరక్ఖపురిసా ఆగన్త్వా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “అనిసామేత్వావ మే కత”న్తి వేగేన తత్థ గన్త్వా “పబ్బజిత, కస్మా సూలం నిస్సాయ నిసిన్నోసీ”తి దీపాయనం పుచ్ఛి. మహారాజ, ఇమం తాపసం రక్ఖన్తో నిసిన్నోమ్హి. కిం పన త్వం మహారాజ, ఇమస్స కారకభావం వా అకారకభావం వా ఞత్వా ఏవం కారేసీతి? సో కమ్మస్స అసోధితభావం ఆచిక్ఖి. అథస్స సో “మహారాజ, రఞ్ఞా నామ నిసమ్మకారినా భవితబ్బం , అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధూ”తిఆదీని వత్వా ధమ్మం దేసేసి. రాజా మణ్డబ్యస్స నిద్దోసభావం ఞత్వా “సూలం హరథా”తి ఆణాపేసి. సూలం హరన్తా హరితుం న సక్కింసు. మణ్డబ్యో ఆహ – “మహారాజ, అహం పుబ్బే కతకమ్మదోసేన ఏవరూపం భయం సమ్పత్తో, మమ సరీరతో సూలం హరితుం న సక్కా, సచే మయ్హం జీవితం దాతుకామో, కకచం ఆహరాపేత్వా ఇమం సూలం చమ్మసమం ఛిన్దాపేహీ”తి. రాజా తథా కారేసి. అన్తోసరీరే సూలో అన్తోయేవ అహోసి. తదా కిర సో సుఖుమం కోవిళారసలాకం గహేత్వా మక్ఖికాయ వచ్చమగ్గం పవేసేసి, తం తస్స అన్తోసరీరేయేవ అహోసి. సో తేన కారణేన అమరిత్వా అత్తనో ఆయుక్ఖయేనేవ మరి, తస్మా అయమ్పి న మతో. రాజా తాపసే వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా ఉభోపి ఉయ్యానే వసాపేన్తో పటిజగ్గి, తతో పట్ఠాయ మణ్డబ్యో ఆణిమణ్డబ్యో నామ జాతో. సో రాజానం ఉపనిస్సాయ తత్థేవ వసి, దీపాయనో పన తస్స వణం ఫాసుకం కత్వా అత్తనో గిహిసహాయమణ్డబ్యస్స సన్తికమేవ గతో.

తం పణ్ణసాలం పవిసన్తం దిస్వా ఏకో పురిసో సహాయస్స ఆరోచేసి. సో సుత్వావ తుట్ఠచిత్తో సపుత్తదారో బహూ గన్ధమాలతేలఫాణితాదీని ఆదాయ తం పణ్ణసాలం గన్త్వా దీపాయనం వన్దిత్వా పాదే ధోవిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా పానకం పాయేత్వా ఆణిమణ్డబ్యస్స పవత్తిం సుణన్తో నిసీది. అథస్స పుత్తో యఞ్ఞదత్తకుమారో నామ చఙ్కమనకోటియం గేణ్డుకేన కీళి, తత్ర చేకస్మిం వమ్మికే ఆసీవిసో వసతి. కుమారస్స భూమియం పహటగేణ్డుకో గన్త్వా వమ్మికబిలే ఆసీవిసస్స మత్థకే పతి. సో అజానన్తో బిలే హత్థం పవేసేసి. అథ నం కుద్ధో ఆసీవిసో హత్థే డంసి. సో విసవేగేన ముచ్ఛితో తత్థేవ పతి. అథస్స మాతాపితరో సప్పేన డట్ఠభావం ఞత్వా కుమారకం ఉక్ఖిపిత్వా తాపసస్స సన్తికం ఆనేత్వా పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా “భన్తే, పబ్బజితా నామ ఓసధం వా పరిత్తం వా జానన్తి, పుత్తకం నో ఆరోగం కరోథా”తి ఆహంసు. అహం ఓసధం న జానామి, నాహం వేజ్జకమ్మం కరిస్సామీతి. “తేన హి భన్తే, ఇమస్మిం కుమారకే మేత్తం కత్వా సచ్చకిరియం కరోథా”తి వుత్తే తాపసో “సాధు, సచ్చకిరియం కరిస్సామీ”తి వత్వా యఞ్ఞదత్తస్స సీసే హత్థం ఠపేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౬౨. “సత్తాహమేవాహం పసన్నచిత్తో, పుఞ్ఞత్థికో ఆచరిం బ్రహ్మచరియం;
అథాపరం యం చరితం మమేదం, వస్సాని పఞ్ఞాస సమాధికాని;
అకామకోవాపి అహం చరామి, ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతు;
హతం విసం జీవతు యఞ్ఞదత్తో”తి.

తత్థ **అథాపరం యం చరిత**న్తి తస్మా సత్తాహా ఉత్తరి యం మమ బ్రహ్మచరియం. **అకామకోవాపీ**తి పబ్బజ్జం అనిచ్ఛన్తోయేవ. **ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతూ**తి సచే అతిరేకపణ్ణాసవస్సాని అనభిరతివాసం వసన్తేన మయా కస్సచి అనారోచితభావో సచ్చం, ఏతేన సచ్చేన యఞ్ఞదత్తకుమారస్స సోత్థిభావో హోతు, జీవితం పటిలభతూతి.

అథస్స సహ సచ్చకిరియాయ యఞ్ఞదత్తస్స థనప్పదేసతో ఉద్ధం విసం భస్సిత్వా పథవిం పావిసి. కుమారో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా మాతాపితరో ఓలోకేత్వా “అమ్మతాతా”తి వత్వా పరివత్తిత్వా నిపజ్జి. అథస్స పితరం కణ్హదీపాయనో ఆహ – “మయా తావ మమ బలం కతం, త్వమ్పి అత్తనో బలం కరోహీ”తి. సో “అహమ్పి సచ్చకిరియం కరిస్సామీ”తి పుత్తస్స ఉరే హత్థం ఠపేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౬౩. “యస్మా దానం నాభినన్దిం కదాచి, దిస్వానహం అతిథిం వాసకాలే;
న చాపి మే అప్పియతం అవేదుం, బహుస్సుతా సమణబ్రాహ్మణా చ;
అకామకోవాపి అహం దదామి, ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతు;
హతం విసం జీవతు యఞ్ఞదత్తో”తి.

తత్థ **వాసకాలే**తి వసనత్థాయ గేహం ఆగతకాలే. **న చాపి మే అప్పియతం అవేదు**న్తి బహుస్సుతాపి సమణబ్రాహ్మణా “అయం నేవ దానం అభినన్దతి న అమ్హే”తి ఇమం మమ అప్పియభావం నేవ జానింసు. అహఞ్హి తే పియచక్ఖూహియేవ ఓలోకేమీతి దీపేతి. **ఏతేన సచ్చేనా**తి సచే అహం దానం దదమానో విపాకం అసద్దహిత్వా అత్తనో అనిచ్ఛాయ దమ్మి, అనిచ్ఛనభావం మమ పరే న జానన్తి, ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతూతి అత్థో.

ఏవం తస్స సచ్చకిరియాయ సహ కటితో ఉద్ధం విసం భస్సిత్వా పథవిం పావిసి. కుమారో ఉట్ఠాయ నిసీది, ఠాతుం పన న సక్కోతి. అథస్స పితా మాతరం ఆహ "భద్దే, మయా అత్తనో బలం కతం, త్వం ఇదాని సచ్చకిరియం కత్వా పుత్తస్స ఉట్ఠాయ గమనభావం కరోహీ"తి. "సామి, అత్థి మయ్హం ఏకం సచ్చం, తవ పన సన్తికే కథేతుం న సక్కోమీ"తి. "భద్దే, యథా తథా మే పుత్తం అరోగం కరోహీ"తి. సా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సచ్చం కరోన్తీ తతియం గాథమాహ –

౬౪. "ఆసీవిసో తాత పహూతతేజో, యో తం అడంసీ బిలరా ఉదిచ్చ;
తస్మిఞ్చ మే అప్పియతాయ అజ్జ, పితరఞ్చ తే నత్థి కోచి విసేసో;
ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతు, హతం విసం జీవతు యఞ్ఞదత్తో"తి.

తత్థ **తాతాతి** పుత్తం ఆలపతి. **పహూతతేజోతి** బలవవిసో. **బిలరాతి** వివరా, అయమేవ వా పాఠో. **ఉదిచ్చాతి** ఉట్ఠహిత్వా, వమ్మికబిలతో ఉట్ఠాయాతి అత్థో. **పితరఞ్చ తేతి** పితరి చ తే. అట్ఠకథాయం పన అయమేవ పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – "తాత, యఞ్ఞదత్త తస్మిఞ్చ ఆసీవిసే తవ పితరి చ అప్పియభావేన మయ్హం కోచి విసేసో నత్థి. తఞ్చ పన అప్పియభావం ఠపేత్వా అజ్జ మయా కోచి జానాపితపుబ్బో నామ నత్థి, సచే ఏతం సచ్చం, ఏతేన సచ్చేన తవ సోత్థి హోతూ"తి.

సహ చ సచ్చకిరియాయ సబ్బం విసం భస్సిత్వా పథవిం పావిసి. యఞ్ఞదత్తో నిబ్బిసేన సరీరేన ఉట్ఠాయ కీళితుం ఆరద్ధో. ఏవం పుత్తే ఉట్ఠితే మణ్డబ్యో దీపాయనస్స అజ్ఝాసయం పుచ్ఛన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౬౫. "సన్తా దన్తాయేవ పరిబ్బజన్తి, అఞ్ఞత్ర కణ్హా నత్థాకామరూపా;
దీపాయన కిస్స జిగుచ్ఛమానో, అకామకో చరసి బ్రహ్మచరియ"న్తి.

తస్సత్థో – యే కేచి ఖత్తియాదయో కామే పహాయ ఇధ లోకే పబ్బజన్తి, తే అఞ్ఞత్ర కణ్హా భవన్తం కణ్హం ఠపేత్వా అఞ్ఞో అకామరూపా నామ నత్థి, సబ్బే ఝానభావనాయ కిలేసానం సమితత్తా సన్తా, చక్ఖాదీని ద్వారాని యథా నిబ్బిసేవనాని హోన్తి, తథా తేసం దమితత్తా దన్తా హుత్వా అభిరతావ బ్రహ్మచరియం చరన్తి, త్వం పన భన్తే దీపాయన, కింకారణా తపం జిగుచ్ఛమానో అకామకో హుత్వా బ్రహ్మచరియం చరసి, కస్మా పున న అగారమేవ అజ్ఝావససీతి.

అథస్స నో కారణం కథేన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౬౬. "సద్ధాయ నిక్ఖమ్మ పునం నివత్తో, సో ఏళమూగోవ బాలో వతాయం;
ఏతస్స వాదస్స జిగుచ్ఛమానో, అకామకో చరామి బ్రహ్మచరియం;
విఞ్ఞూప్పసత్థఞ్చ సతఞ్చ ఠానం, ఏవమ్పహం పుఞ్ఞకరో భవామీ"తి.

తస్సత్థో – కణ్హో కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా తావ మహన్తం విభవం పహాయ అగారా నిక్ఖమిత్వా యం జహి, పున తదత్థమేవ నివత్తో. సో అయం ఏళమూగో గామదారకో వియ బాలో వతాతి ఇమం వాదం జిగుచ్ఛమానో అహం అత్తనో హిరోత్తప్పభేదభయేన అనిచ్ఛమానోపి బ్రహ్మచరియం చరామి. కిఞ్చ భియ్యో పబ్బజ్జాపుఞ్ఞఞ్చ నామేతం విఞ్ఞూహి

బుద్ధాదీహి పసత్థం, తేసంయేవ చ సతం నివాసట్ఠానం. ఏవం ఇమినాపి కారణేన అహం పుఞ్ఞకరో భవామి, అస్సుముఖోపి రుదమానో బ్రహ్మచరియం చరామియేవాతి.

ఏవం సో అత్తనో అజ్ఝాసయం కథేత్వా పున మణ్డబ్యం పుచ్ఛన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬౭. “సమణే తువం బ్రాహ్మణే అద్ధికే చ, సన్తప్పయాసి అన్నపానేన భిక్ఖం;
ఓపానభూతంవ ఘరం తవ యిదం, అన్నేన పానేన ఉపేతరూపం;
అథ కిస్స వాదస్స జిగుచ్ఛమానో, అకామకో దానమిమం దదాసీ”తి.

తత్థ **భిక్ఖన్తి** భిక్ఖాయ చరన్తానం భిక్ఖఞ్చ సమ్పాదేత్వా దదాసి. **ఓపానభూతంవాతి** చతుమహాపథే ఖతసాధారణపోక్ఖరణీ వియ.

తతో మణ్డబ్యో అత్తనో అజ్ఝాసయం కథేన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౬౮. “పితరో చ మే ఆసుం పితామహా చ, సద్ధా అహుం దానపతీ వదఞ్ఞూ;
తం కుల్లవత్తం అనువత్తమానో, మాహం కులే అన్తిమగన్ధనో అహుం;
ఏతస్స వాదస్స జిగుచ్ఛమానో, అకామకో దానమిమం దదామీ”తి.

తత్థ “ఆసు”న్తి పదస్స “సద్ధా”తి ఇమినా సమ్బన్ధో, సద్ధా అహేసున్తి అత్థో. **అహున్తి** సద్ధా హుత్వా తతో ఉత్తరి దానజేట్ఠకా చేవ “దేథ కరోథా”తి వుత్తవచనస్స అత్థజాననకా చ అహేసుం. **తం కుల్లవత్తన్తి** తం కులవత్తం, అట్ఠకథాయం పన అయమేవ పాఠో. **మాహం కులే అన్తిమగన్ధనో అహున్తి** “అహం అత్తనో కులే సబ్బపచ్ఛిమకో చేవ కులపలాపో చ మా అహు”న్తి సల్లక్ఖేత్వా ఏతం “కులఅన్తిమో కులపలాపో”తి వాదం జిగుచ్ఛమానో దానం అనిచ్ఛన్తోపి ఇదం దానం దదామీతి దీపేతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మణ్డబ్యో అత్తనో భరియం పుచ్ఛమానో అట్ఠమం గాథమాహ –

౬౯. “దహరిం కుమారిం అసమత్థపఞ్ఞం, యం తానయిం ఞాతికులా సుగత్తే;
న చాపి మే అప్పియతం అవేది, అఞ్ఞత్ర కామా పరిచారయన్తా;
అథ కేన వణ్ణేన మయా తే భోతి, సంవాసధమ్మో అహు ఏవరూపో”తి.

తత్థ **అసమత్థపఞ్ఞన్తి** కుటుమ్బం విచారేతుం అప్పటిబలపఞ్ఞం అతితరుణిఞ్ఞేవ సమానం. **యం తానయిన్తి** యం తం ఆనయిం, అహం దహరిమేవ సమానం తం ఞాతికులతో ఆనేసిన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞత్ర కామా పరిచారయన్తాతి** ఏత్తకం కాలం వినా కామేన అనిచ్ఛాయ మం పరిచారయన్తాపి అత్తనో అప్పియతం మం న జానాపేసి, సప్పియాయమానరూపావ పరిచరి. **కేన వణ్ణేనాతి** కేన కారణేన. **భోతీతి** తం ఆలపతి. **ఏవరూపోతి** ఆసీవిససమానపటికూలభావేన మయా సద్ధిం తవ సంవాసధమ్మో ఏవరూపో పియసంవాసో వియ కథం జాతోతి.

అథస్స సా కథేన్తీ నవమం గాథమాహ –

౨౦. “ఆరా దూరే నయిధ కదాచి అత్థి, పరమ్పరా నామ కులే ఇమస్మిం;
తం కుల్లవత్తం అనువత్తమానా, మాహం కులే అన్తిమగన్ధినీ అహుం;
ఏతస్స వాదస్స జిగుచ్ఛమానా, అకామికా పద్ధచరామ్హి తుయ్హ”న్తి.

తత్థ **ఆరా దూరే**తి అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనం. అతిదూరేతి వా దస్సేన్తో ఏవమాహ. **ఇధా**తి నిపాతమత్తం, న కదాచీతి అత్థో. **పరమ్పరా**తి పురిసపరమ్పరా. ఇదం వుత్తం హోతి – సామి, ఇమస్మిం అమ్హాకం ఞాతికులే దూరతో పట్ఠాయ యావ సత్తమా కులపరివట్టా పురిసపరమ్పరా నామ న కదాచి అత్థి, ఏకిత్థియాపి సామికం ఛడ్డేత్వా అఞ్ఞో పురిసో గహితపుబ్బో నామ నత్థీతి. **తం కుల్లవత్త**న్తి అహమ్పి తం కులవత్తం కులపవేణిం అనువత్తమానా అత్తనో కులే పచ్ఛిమికా పలాలభూతా మా అహున్తి సల్లక్ఖేత్వా ఏతం కులఅన్తిమా కులగన్ధినీతి వాదం జిగుచ్ఛమానా అకామికాపి తుయ్హం పద్ధచరామ్హి వేయ్యావచ్చకారికా పాదపరిచారికా జాతామ్హీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “మయా సామికస్స సన్తికే అభాసితపుబ్బం గుయ్హం భాసితం, కుజ్ఝేయ్యాపి మే అయం, అమ్హాకం కులూపకతాపసస్స సమ్ముఖేయేవ ఖమాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఖమాపేన్తీ దసమం గాథమాహ –

౨౧. “మణ్డబ్య భాసిం యమభాసనేయ్యం, తం ఖమ్యతం పుత్తకహేతు మజ్జ;
పుత్తపేమా న ఇధ పరత్థి కిఞ్చి, సో నో అయం జీవతి యఞ్ఞదత్తో”తి.

తత్థ **తం ఖమ్యత**న్తి తం ఖమయతు. **పుత్తకహేతు మజ్జా**తి తం మమ భాసితం అజ్జ ఇమస్స పుత్తస్స హేతు ఖమయతు. **సో నో అయ**న్తి యస్స పుత్తస్స కారణా మయా ఏతం భాసితం, సో నో పుత్తో జీవతి, ఇమస్స జీవితలాభభావేన మే ఖమ సామి, అజ్జతో పట్ఠాయ తవ వసవత్తినీ భవిస్సామీతి.

అథ నం మణ్డబ్యో “ఉట్ఠేహి భద్దే, ఖమామి తే, ఇతో పన పట్ఠాయ మా ఫరుసచిత్తా అహోసి, అహమ్పి తే అప్పియం న కరిస్సామీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో మణ్డబ్యం ఆహ – “ఆవుసో, తయా దుస్సజ్జరం ధనం సజ్జరిత్వా కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ అసద్దహిత్వా దానం దదన్తేన అయుత్తం కతం, ఇతో పట్ఠాయ దానం సద్దహిత్వా దేహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా బోధిసత్తం ఆహ – “భన్తే, తయా అమ్హాకం దక్ఖిణేయ్యభావే ఠత్వా అనభిరతేన బ్రహ్మచరియం చరన్తేన అయుత్తం కతం, ఇతో పట్ఠాయ ఇదాని యథా తయి కతకారా మహప్ఫలా హోన్తి, ఏవం చిత్తం పసాదేత్వా సుద్ధచిత్తో అభిరతో హుత్వా బ్రహ్మచరియం చరాహీ”తి. తే మహాసత్తం వన్దిత్వా ఉట్ఠాయ అగమంసు. తతో పట్ఠాయ భరియా సామికే సస్నేహా అహోసి, మణ్డబ్యో పసన్నచిత్తో సద్ధాయ దానం అదాసి. బోధిసత్తో అనభిరతిం వినోదేత్వా ఝానాభిఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి . తదా మణ్డబ్యో ఆనన్దో అహోసి, భరియా విసాఖా, పుత్తో రాహులో, ఆణిమణ్డబ్యో సారిపుత్తో, కణ్హదీపాయనో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కణ్హదీపాయనజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౪౫] ౭. నిగ్రోధజాతకవణ్ణనా

న వాహమేతం జానామీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ తేన "ఆవుసో దేవదత్త, సత్థా తవ బహూపకారో, త్వఞ్హి సత్థారం నిస్సాయ పబ్బజ్జం లభి ఉపసమ్పదం లభి, తేపిటకం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హి, ఝానం ఉప్పాదేసి, లాభసక్కారోపి తే దసబలస్సేవ సన్తకో"తి భిక్ఖూహి వుత్తే తిణసలాకం ఉక్ఖిపిత్వా "ఏత్తకమ్పి సమణేన గోతమేన మయ్హం కతం గుణం న పస్సామీ"తి వుత్తే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహే మగధమహారాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా రాజగహసేట్ఠి అత్తనో పుత్తస్స జనపదసేట్ఠినో ధీతరం ఆనేసి, సా వఞ్ఝా అహోసి. అథస్సా అపరభాగే సక్కారో పరిహాయి. "అమ్హాకం పుత్తస్స గేహే వఞ్ఝిత్థియా వసన్తియా కథం కులవంసో వడ్ఢిస్సతీ"తి యథా సా సుణాతి, ఏవమ్పి కథం సముట్ఠాపేన్తి. సా తం సుత్వా "హోతు గబ్భినిఆలయం కత్వా ఏతే వఞ్చేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో అత్థచారికం ధాతిం ఆహ "అమ్మ, గబ్భినియో నామ కిఞ్చ కిఞ్చ కరోన్తీ"తి గబ్భినిపరిహారం పుచ్ఛిత్వా ఉతునికాలే పటిచ్ఛాదేత్వా అమ్బిలాదిరుచికా హుత్వా హత్థపాదానం ఉద్ధుమాయనకాలే హత్థపాదపిట్ఠియో కోట్టాపేత్వా బహలం కారేసి, దివసే దివసేపి పిలోతికావేఠనేన చ ఉదరవడ్ఢనం వడ్ఢేసి, థనముఖాని కాళాని కారేసి, సరీరకిచ్చం కరోన్తీపి అఞ్ఞత్ర తస్సా ధాతియా అఞ్ఞేసం సమ్ముఖట్ఠానే న కరోతి. సామికోపిస్సా గబ్భపరిహారం అదాసి. ఏవం నవ మాసే వసిత్వా "ఇదాని జనపదే పితు ఘరం గన్త్వా విజాయిస్సామీ"తి ససురే ఆపుచ్ఛిత్వా రథమారుహిత్వా మహన్తేన పరివారేన రాజగహా నిక్ఖమిత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. తస్సా పన పురతో ఏకో సత్థో గచ్ఛతి. సత్థేన వసిత్వా గతట్ఠానం ఏసా పాతరాసకాలే పాపుణాతి.

అథేకదివసం తస్మిం సత్థే ఏకా దుగ్గతిత్థీ రత్తియా ఏకస్మిం నిగ్రోధమూలే పుత్తం విజాయిత్వా పాతోవ సత్థే గచ్ఛన్తే "అహం వినా సత్థేన గన్తుం న సక్ఖిస్సామి, సక్కా ఖో పన జీవన్తియా పుత్తం లభితు"న్తి నిగ్రోధమూలజాలే జలాబుఞ్చేవ గబ్భమలఞ్చ అత్థరిత్వా పుత్తం ఛట్టేత్వా అగమాసి. దారకస్సపి దేవతా ఆరక్ఖం గణ్హింసు. సో హి న యో వా సో వా, బోధిసత్తోయేవ. సో పన తదా తాదిసం పటిసన్ధిం గణ్హి. ఇతరా పాతరాసకాలే తం ఠానం పత్వా "సరీరకిచ్చం కరిస్సామీ"తి తాయ ధాతియా సద్ధిం నిగ్రోధమూలం గతా సువణ్ణవణ్ణం దారకం దిస్వా "అమ్మ, నిప్ఫన్నం నో కిచ్చ"న్తి పిలోతికాయో అపనేత్వా ఉచ్ఛఙ్గపదేసం లోహితేన చ గబ్భమలేన చ మక్ఖేత్వా అత్తనో గబ్భవుట్ఠానం ఆరోచేసి. తావదేవ నం సాణియా పరిక్ఖిపిత్వా హట్ఠతుట్ఠో సపరిజనో రాజగహం పణ్ణం పేసేసి. అథస్సా సస్సుససురా విజాతకాలతో పట్ఠాయ "పితు కులే కిం కరిస్సతి, ఇధేవ ఆగచ్ఛతూ"తి పేసయింసు. సా పటినివత్తిత్వా రాజగహమేవ పావిసి. తత్థ తం సమ్పటిచ్ఛిత్వా దారకస్స నామం కరోన్తా నిగ్రోధమూలే జాతత్తా "నిగ్రోధకుమారో"తి నామం కరింసు. తం దివసఞ్ఞేవ అనుసేట్ఠిసుణిసాపి విజాయనత్థాయ కులఘరం గచ్ఛన్తీ అన్తరామగ్గే ఏకిస్సా రుక్ఖసాఖాయ హేట్ఠా పుత్తం విజాయి, తస్స "సాఖకుమారో"తి నామం కరింసు. తం దివసఞ్ఞేవ సేట్ఠిం నిస్సాయ వసన్తస్స తున్నకారస్స భరియాపి పిలోతికన్తరే పుత్తం విజాయి, తస్స "పోత్తికో"తి నామం కరింసు.

మహాసేట్ఠి ఉభోపి తే దారకే "నిగ్రోధకుమారస్స జాతదివసఞ్ఞేవ జాతా"తి ఆణాపేత్వా తేనేవ సద్ధిం సంవడ్ఢేసి. తే ఏకతో వడ్ఢిత్వా వయప్పత్తా తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హింసు. ఉభోపి సేట్ఠిపుత్తా ఆచరియస్స ద్వే సహస్సాని అదంసు. నిగ్రోధకుమారో పోత్తికస్స అత్తనో సన్తికే సిప్పం పట్ఠపేసి. తే నిప్ఫన్నసిప్పా ఆచరియం ఆపుచ్ఛిత్వా నిక్ఖన్తా "జనపదచారికం

చరిస్సామా"తి అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే నిపజ్జింసు. తదా బారాణసిరఞ్ఞో కాలకతస్స సత్తమో దివసో, "స్వే ఫుస్సరథం యోజేస్సామా"తి నగరే భేరిం చరాపేసుం. తేసుపి సహాయేసు రుక్ఖమూలే నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తేసు పోత్తికో పచ్చూసకాలే ఉట్ఠాయ నిగ్రోధకుమారస్స పాదే పరిమజ్జన్తో నిసీది. తస్మిం రుక్ఖే వుత్థకుక్కుటేసు ఉపరికుక్కుటో హేట్ఠాకుక్కుటస్స సరీరే వచ్చం పాతేసి. అథ నం సో "కేనేతం పాతిత"న్తి ఆహ. "సమ్మ, మా కుజ్ఝి, మయా అజానన్తేన పాతిత"న్తి ఆహ. "అరే, త్వం మమ సరీరం అత్తనో వచ్చట్ఠానం మఞ్ఞసి, కిం మమ పమాణం న జానాసీ"తి. అథ నం ఇతరో "అరే త్వం 'అజానన్తేన మే కత'న్తి వుత్తేపి కుజ్ఝసియేవ, కిం పన తే పమాణ"న్తి ఆహ. "యో మం మారేత్వా మంసం ఖాదతి, సో పాతోవ సహస్సం లభతి, తస్మా అహం మానం కరోమీ"తి. అథ నం ఇతరో "అరే ఏత్తకమత్తేన త్వం మానం కరోసి, మం పన మారేత్వా యో థూలమంసం ఖాదతి, సో పాతోవ రాజా హోతి, యో మజ్ఝిమమంసం ఖాదతి, సో సేనాపతి, యో అట్ఠినిస్సితం ఖాదతి, సో భణ్డాగారికో హోతీ"తి ఆహ.

పోత్తికో తేసం కథం సుత్వా "కిం నో సహస్సేన, రజ్జమేవ వర"న్తి సణికం రుక్ఖం అభిరుహిత్వా ఉపరిసయితకుక్కుటం గహేత్వా మారేత్వా అఙ్గారే పచిత్వా థూలమంసం నిగ్రోధస్స అదాసి, మజ్ఝిమమంసం సాఖస్స అదాసి, అట్ఠిమంసం అత్తనా ఖాది. ఖాదిత్వా పన "సమ్మ నిగ్రోధ, త్వం అజ్జ రాజా భవిస్ససి, సమ్మ సాఖ, త్వం సేనాపతి భవిస్ససి, అహం పన భణ్డాగారికో భవిస్సామీ"తి వత్వా "కథం జానాసీ"తి పుట్ఠో తం పవత్తిం ఆరోచేసి. తే తయోపి జనా పాతరాసవేలాయ బారాణసిం పవిసిత్వా ఏకస్స బ్రాహ్మణస్స గేహే సప్పిసక్కరయుత్తం పాయాసం భుఞ్జిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానం పవిసింసు. నిగ్రోధకుమారో సిలాపట్టే నిపజ్జి , ఇతరే ద్వే బహి నిపజ్జింసు. తస్మిం సమయే పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని అన్తో ఠపేత్వా ఫుస్సరథం విస్సజ్జేసుం. తత్థ విత్థారకథా **మహాజనకజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౧౨౩ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఫుస్సరథో ఉయ్యానం గన్త్వా నివత్తిత్వా ఆరోహనసజ్జో హుత్వా అట్ఠాసి. పురోహితో "ఉయ్యానే పుఞ్ఞవతా సత్తేన భవితబ్బ"న్తి ఉయ్యానం పవిసిత్వా కుమారం దిస్వా పాదన్తతో సాటకం అపనేత్వా పాదేసు లక్ఖణాని ఉపధారేత్వా "తిట్ఠతు బారాణసియం రజ్జం, సకలజమ్బుదీపస్స అధిపతిరాజా భవితుం యుత్తో"తి సబ్బతాలావచరే పగ్గణ్హాపేసి. నిగ్రోధకుమారో పబుజ్ఝిత్వా ముఖతో సాటకం అపనేత్వా మహాజనం ఓలోకేత్వా పరివత్తిత్వా నిపన్నో థోకం వీతినామేత్వా సిలాపట్టే పల్లఙ్కేన నిసీది. అథ నం పురోహితో జణ్ణునా పతిట్ఠాయ "రజ్జం తే దేవ పాపుణాతీ"తి వత్వా ""సాధూ"తి వుత్తే తత్థేవ రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిఞ్చి. సో రజ్జం పత్వా సాఖస్స సేనాపతిట్ఠానం దత్వా మహన్తేన సక్కారేన నగరం పావిసి, పోత్తికోపి తేహి సద్ధిఞ్ఞేవ అగమాసి. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తో బారాణసియం ధమ్మేన రజ్జం కారేసి.

సో ఏకదివసం మాతాపితూనం సరిత్వా సాఖం ఆహ – "సమ్మ, న సక్కా మాతాపితూహి వినా వత్తితుం, మహన్తేన పరివారేన గన్త్వా మాతాపితరో నో ఆనేహీ"తి. సాఖో "న మే తత్థ గమనకమ్మం అత్థీ"తి పటిక్ఖిపి. తతో పోత్తికం ఆణాపేసి. సో "సాధూ"తి తత్థ గన్త్వా నిగ్రోధస్స మాతాపితరో "పుత్తో వో రజ్జే పతిట్ఠితో, ఏథ గచ్ఛామా"తి ఆహ. తే "అత్థి నో తావ విభవమత్తం, అలం తత్థ గమనేనా"తి పటిక్ఖిపింసు. సాఖస్సపి మాతాపితరో అవోచ, తేపి న ఇచ్ఛింసు. అత్తనో మాతాపితరో అవోచ, "మయం తాత తున్నకారకమ్మేన జీవిస్సామ అల"న్తి పటిక్ఖిపింసు. సో తేసం మనం అలభిత్వా బారాణసిమేవ పచ్చాగన్త్వా "సేనాపతిస్స ఘరే మగ్గకిలమథం వినోదేత్వా పచ్ఛా నిగ్రోధసహాయం పస్సిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తస్స నివేసనద్వారం గన్త్వా "సహాయో కిర తే పోత్తికో నామ ఆగతోతి సేనాపతిస్స ఆరోచేహీ"తి దోవారికం ఆహ, సో తథా అకాసి. సాఖో పన "అయం మయ్హం రజ్జం అదత్వా సహాయనిగ్రోధస్స అదాసీ"తి తస్మిం వేరం బన్ధి. సో తం కథం సుత్వావ కుద్ధో

ఆగన్త్వా “కో ఇమస్స సహాయో ఉమ్మత్తకో దాసిపుత్తో, గణ్హథ న”న్తి వత్వా హత్థపాదజణ్ణుకప్పరేహి కోట్టాపేత్వా గీవాయం గాహాపేత్వా నీహరాపేసి.

సో చిన్తేసి “సాఖో మమ సన్తికా సేనాపతిట్ఠానం లభిత్వా అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ, మం కోట్టాపేత్వా నీహరాపేసి, నిగ్రోధో పన పణ్డితో కతఞ్ఞూ సప్పురిసో, తస్సేవ సన్తికం గమిస్సామీ”తి. సో రాజద్వారం గన్త్వా “దేవ, పోత్తికో కిర నామ తే సహాయో ద్వారే ఠితో”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రాజా పక్కోసాపేత్వా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఆసనా వుట్ఠాయ పచ్చుగ్గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా మస్సుకమ్మాదీని కారాపేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితేన పరిభుత్తనానగ్గరసభోజనేన తేన సద్ధిం సుఖనిసిన్నో మాతాపితూనం పవత్తిం పుచ్ఛిత్వా అనాగమనభావం సుణి. సాఖోపి “పోత్తికో మం రఞ్ఞో సన్తికే పరిభిన్దేయ్య , మయి పన గతే కిఞ్చి వత్తుం న సక్ఖిస్సతీ”తి తత్థేవ అగమాసి. పోత్తికో తస్స సన్తికేయేవ రాజానం ఆమన్తేత్వా “దేవ, అహం మగ్గకిలన్తో ‘సాఖస్స గేహం గన్త్వా విస్సమిత్వా ఇధాగమిస్సామీ’తి అగమిం. అథ మం సాఖో ‘నాహం తం జానామీ’తి వత్వా కోట్టాపేత్వా గీవాయం గాహాపేత్వా నీహరాపేసీతి సద్దహేయ్యాసి త్వం ఏత”న్తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౭౨. “న వాహమేతం జానామి, కో వాయం కస్స వాతి వా;

యథా సాఖో వది ఏవ, నిగ్రోధ కిన్తి మఞ్ఞసి.

౭౩. “తతో గలవినీతేన, పురిసా నీహరింసు మం;

దత్వా ముఖపహారాని, సాఖస్స వచనంకరా.

౭౪. “ఏతాదిసం దుమ్మతినా, అకతఞ్ఞున దుబ్భినా;

కతం అనరియం సాఖేన, సఖినా తే జనాధిపా”తి.

తత్థ **కిన్తి మఞ్ఞసీ**తి యథా మం సాఖో అచరి, కిం త్వమ్పి ఏవమేవ మఞ్ఞసి, ఉదాహు అఞ్ఞథా మఞ్ఞసి, మం సాఖో ఏవం వదేయ్యాతి సద్దహసి, తం న సద్దహసీతి అధిప్పాయో. **గలవినీతేనా**తి గలగ్గాహేన. **దుబ్భినా**తి మిత్తదుబ్భినా.

తం సుత్వా నిగ్రోధో చతస్సో గాథా అభాసి –

౭౫. “న వాహమేతం జానామి, నపి మే కోచి సంసతి;

యం మే త్వం సమ్మ అక్ఖాసి, సాఖేన కారణం కతం.

౭౬. “సఖీనం సాజీవకరో, మమ సాఖస్స చూభయం;

త్వం నోసిస్సరియం దాతా, మనుస్సేసు మహన్తతం;

తయామా లబ్భితా ఇద్ధీ, ఏత్థ మే నత్థి సంసయో.

౭౭. “యథాపి బీజమగ్గిమ్హి, డయ్హతి న విరూహతి;

ఏవం కతం అసప్పురిసే, నస్సతి న విరూహతి.

౭౮. “కతఞ్ఞుమ్హి చ పోసమ్హి, సీలవన్తే అరియవుత్తినే;

సుఖేత్తే వియ బీజాని, కతం తమ్హి న నస్సతీ”తి.

తత్థ **సంసతీ**తి ఆచిక్ఖతి. **కారణం కత**న్తి ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనపోథనకోట్టనసఙ్ఖాతం కారణం కతన్తి అత్థో. **సఖీనం సాజీవకరో**తి సమ్మ, పోత్తిక త్వం సహాయకానం సుఆజీవకరో జీవికాయ ఉప్పాదేతా. **మమ సాఖస్స చూభయ**న్తి మయ్హఞ్చ సాఖస్స చ ఉభిన్నమ్పి సఖీనన్తి అత్థో. **త్వం నోసిస్సరియ**న్తి త్వం నో అసి ఇస్సరియం దాతా, తవ సన్తికా ఇమా సమ్పత్తీ అమ్హేహి లద్ధా. **మహన్తత**న్తి మహన్తభావం.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఏత్తకం కథేన్తే నిగ్రోధే సాఖో తత్థేవ అట్ఠాసి. అథ నం రాజా “సాఖ ఇమం పోత్తికం సఞ్జానాసీ”తి పుచ్ఛి. సో తుణ్హీ అహోసి. అథస్స రాజా దణ్డం ఆణాపేన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౭౯. “ఇమం జమ్మం నేకతికం, అసప్పురిసచిన్తకం;

హనన్తు సాఖం సత్తీహి, నాస్స ఇచ్ఛామి జీవిత”న్తి.

తత్థ **జమ్మ**న్తి లామకం. **నేకతిక**న్తి వఞ్చకం.

తం సుత్వా పోత్తికో “మా ఏస బాలో మం నిస్సాయ నస్సతూ”తి చిన్తేత్వా నవమం గాథమాహ –

౮౦. “ఖమతస్స మహారాజ, పాణా న పటిఆనయా;

ఖమ దేవ అసప్పురిసస్స, నాస్స ఇచ్ఛామహం వధ”న్తి.

తత్థ **ఖమతస్సా**తి ఖమతం అస్స, ఏతస్స అసప్పురిసస్స ఖమథాతి అత్థో. **న పటిఆనయా**తి మతస్స నామ పాణా పటిఆనేతుం న సక్కా.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా సాఖస్స ఖమి, సేనాపతిట్ఠానమ్పి పోత్తికస్సేవ దాతుకామో అహోసి , సో పన న ఇచ్ఛి. అథస్స సబ్బసేనానీనం విచారణారహం భణ్డాగారికట్ఠానం నామ అదాసి. పుబ్బే కిరేతం ఠానన్తరం నాహోసి, తతో పట్ఠాయ జాతం. అపరభాగే పోత్తికో భణ్డాగారికో పుత్తధీతాహి వడ్ఢమానో అత్తనో పుత్తధీతానం ఓవాదవసేన ఓసానగాథమాహ –

౮౧. “నిగ్రోధమేవ సేవేయ్య, న సాఖముపసంవసే;

నిగ్రోధస్మిం మతం సేయ్యో, యఞ్చే సాఖస్మి జీవిత”న్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, దేవదత్తో పుబ్బేపి అకతఞ్ఞూయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సాఖో దేవదత్తో అహోసి, పోత్తికో ఆనన్దో, నిగ్రోధో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

నిగ్రోధజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౪౬] ౮. తక్కలజాతకవణ్ణనా

న తక్కలా సన్తి న ఆలువానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం పితుపోసకం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర దలిద్దకులే పచ్చాజాతో మాతరి కాలకతాయ పాతోవ ఉట్ఠాయ దన్తకట్ఠముఖోదకదానాదీని కరోన్తో భతిం వా కసిం వా కత్వా

లద్ధవిభవానురూపేన యాగుభత్తాదీని సమ్పాదేత్వా పితరం పోసేసి. అథ నం పితా ఆహ – “తాత, త్వం ఏకకోవ అన్తో చ బహి చ కత్తబ్బం కరోసి, ఏకం తే కులదారికం ఆనేస్సామి, సా తే గేహే కత్తబ్బం కరిస్సతీ”తి. “తాత, ఇత్థియో నామ ఘరం ఆగతా నేవ మయ్హం, న తుమ్హాకం చిత్తసుఖం కరిస్సన్తి, మా ఏవరూపం చిన్తయిత్థ, అహం యావజీవం తుమ్హే పోసేత్వా తుమ్హాకం అచ్చయేన జానిస్సామీ”తి. అథస్స పితా అనిచ్ఛమానస్సేవ ఏకం కుమారికం ఆనేసి. సా ససురస్స చ సామికస్స చ ఉపకారికా అహోసి నీచవుత్తి. సామికోపిస్సా “మమ పితు ఉపకారికా”తి తుస్సిత్వా లద్ధం లద్ధం మనాపం ఆహరిత్వా దేతి, సాపి తం ససురస్సేవ ఉపనామేసి. సా అపరభాగే చిన్తేసి “మయ్హం సామికో లద్ధం లద్ధం పితు అదత్వా మయ్హమేవ దేతి, అద్ధా పితరి నిస్నేహో జాతో, ఇమం మహల్లకం ఏకేనుపాయేన మమ సామికస్స పటిక్కూలం కత్వా గేహా నిక్కడ్ఢాపేస్సామీ”తి.

సా తతో పట్ఠాయ ఉదకం అతిసీతం వా అచ్చుణ్హం వా, ఆహారం అతిలోణం వా అలోణం వా , భత్తం ఉత్తణ్డులం వా అతికిలిన్నం వాతి ఏవమాదీని తస్స కోధుప్పత్తికారణాని కత్వా తస్మిం కుజ్ఝన్తే “కో ఇమం మహల్లకం ఉపట్ఠాతుం సక్ఖిస్సతీ”తి ఫరుసాని వత్వా కలహం వడ్ఢేసి. తత్థ తత్థ ఖేళపిణ్డాదీని ఛడ్డేత్వాపి సామికం ఉజ్ఝాపేసి “పస్స పితు కమ్మం, ‘ఇదఞ్చిదఞ్చ మా కరీ’తి వుత్తే కుజ్ఝతి, ఇమస్మిం గేహే పితరం వా వసాపేహి మం వా”తి. అథ నం సో “భద్దే, త్వం దహరా యత్థ కత్థచి జీవితుం సక్ఖిస్ససి, మయ్హం పితా మహల్లకో, త్వం తస్స అసహన్తీ ఇమమ్హా గేహా నిక్ఖమా”తి ఆహ. సా భీతా “ఇతో పట్ఠాయ ఏవం న కరిస్సామీ”తి ససురస్స పాదేసు పతిత్వా ఖమాపేత్వా పకతినియామేనేవ పటిజగ్గితుం ఆరభి. అథ సో ఉపాసకో పురిమదివసేసు తాయ ఉబ్బాళ్హో సత్థు సన్తికం ధమ్మస్సవనాయ అగన్త్వా తస్సా పకతియా పతిట్ఠితకాలే అగమాసి. అథ నం సత్థా “కిం, ఉపాసక, సత్తట్ఠ దివసాని ధమ్మస్సవనాయ నాగతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో తం కారణం కథేసి. సత్థా “ఇదాని తావ తస్సా కథం అగ్గహేత్వా పితరం న నీహరాపేసి, పుబ్బే పన ఏతిస్సా కథం గహేత్వా పితరం ఆమకసుసానం నేత్వా ఆవాటం ఖణిత్వా తత్థ నం పక్ఖిపిత్వా మారణకాలే అహం సత్తవస్సికో హుత్వా మాతాపితూనం గుణం కథేత్వా పితుఘాతకకమ్మా నివారేసిం, తదా త్వం మమ కథం సుత్వా తవ పితరం యావజీవం పటిజగ్గిత్వా సగ్గపరాయణో జాతో, స్వాయం మయా దిన్నో ఓవాదో భవన్తరగతమ్పి న విజహతి, ఇమినా కారణేన తస్సా కథం అగ్గహేత్వా ఇదాని తయా పితా న నీహటో”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే అఞ్ఞతరస్మిం కాసిగామే ఏకస్స కులస్స ఘరే ఏకపుత్తకో అహోసి నామేన సవిట్ఠకో నామ. సో మాతాపితరో పటిజగ్గన్తో అపరభాగే మాతరి కాలకతాయ పితరం పోసేసీతి సబ్బం వత్థు పచ్చుప్పన్నవత్థునియామేనేవ కథేతబ్బం. అయం పనేత్థ విసేసో. తదా సా ఇత్థీ “పస్స పితు కమ్మం, ‘ఇదఞ్చిదఞ్చ మా కరీ’తి వుత్తే కుజ్ఝతీ”తి వత్వా “సామి, పితా తే చణ్డో ఫరుసో నిచ్చం కలహం కరోతి, జరాజిణ్ణో బ్యాధిపీళితో న చిరస్సేవ మరిస్సతి, అహఞ్చ ఏతేన సద్ధిం ఏకగేహే వసితుం న సక్కోమి, సయమ్పేస కతిపాహేన మరిస్సతియేవ, త్వం ఏతం ఆమకసుసానం నేత్వా ఆవాటం ఖణిత్వా తత్థ నం పక్ఖిపిత్వా కుద్దాలేన సీసం ఛిన్దిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఉపరి పంసునా ఛాదేత్వా ఆగచ్ఛాహీ”తి ఆహ. సో తాయ పునప్పునం వుచ్చమానో “భద్దే, పురిసమారణం నామ భారియం, కథం నం మారేస్సామీ”తి ఆహ. “అహం తే ఉపాయం ఆచిక్ఖిస్సామీ”తి. “ఆచిక్ఖ తావా”తి. “సామి, త్వం పచ్చూసకాలే పితు నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా యథా సబ్బే సుణన్తి, ఏవం మహాసద్దం కత్వా ‘తాత, అసుకగామే తుమ్హాకం ఉద్ధారణకో అత్థి, మయి గతే న దేతి, తుమ్హాకం అచ్చయేన న దస్సతేవ, స్వే యానకే నిసీదిత్వా పాతోవ గచ్ఛిస్సామా’తి వత్వా తేన

వుత్తవేలాయమేవ ఉట్ఠాయ యానకం యోజేత్వా తత్థ నిసీదాపేత్వా ఆమకసుసానం నేత్వా ఆవాటం ఖణిత్వా చోరేహి అచ్ఛిన్నసద్దం కత్వా మారేత్వా ఆవాటే పక్ఖిపిత్వా సీసం ఛిన్దిత్వా న్హాయిత్వా ఆగచ్ఛా"తి.

సవిట్ఠకో "అత్థేస ఉపాయో"తి తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా యానకం గమనసజ్జం అకాసి. తస్స పనేకో సత్తవస్సికో పుత్తో అత్థి పణ్డితో బ్యత్తో. సో మాతు వచనం సుత్వా "మయ్హం మాతా పాపధమ్మా పితరం మే పితుఘాతకమ్మం కారేతి, అహం ఇమస్స పితుఘాతకమ్మం కాతుం న దస్సామీ"తి సణికం గన్త్వా అయ్యకేన సద్ధిం నిపజ్జి. సవిట్ఠకోపి ఇతరాయ వుత్తవేలాయ యానకం యోజేత్వా "ఏహి, తాత, ఉద్ధారం సోధేస్సామా"తి పితరం యానకే నిసీదాపేసి. కుమారోపి పఠమతరం యానకం అభిరుహి. సవిట్ఠకో తం నివారేతుం అసక్కోన్తో తేనేవ సద్ధిం ఆమకసుసానం గన్త్వా పితరఞ్చ కుమారకేన సద్ధిం ఏకమన్తే ఠపేత్వా సయం ఓతరిత్వా కుద్దాలపిటకం ఆదాయ ఏకస్మిం పటిచ్ఛన్నట్ఠానే చతురస్సావాటం ఖణితుం ఆరభి. కుమారకో ఓతరిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా అజానన్తో వియ కథం సముట్ఠాపేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౮౨. "న తక్కలా సన్తి న ఆలువాని, న బిళాలియో న కళమ్బాని తాత;
ఏకో అరఞ్ఞమ్హి సుసానమజ్ఝే, కిమత్థికో తాత ఖణాసి కాసు"న్తి.

తత్థ **న తక్కలా సన్తీ**తి పిణ్డాలుకన్దా న సన్తి. **ఆలువానీ**తి ఆలువకన్దా. **బిళాలియో**తి బిళాలివల్లికన్దా. **కళమ్బానీ**తి తాలకన్దా.

అథస్స పితా దుతియం గాథమాహ –

౮౩. "పితామహో తాత సుదుబ్బలో తే, అనేకబ్యాధీహి దుఖేన ఫుట్ఠో;
తమజ్జహం నిఖణిస్సామి సోబ్భే, న హిస్స తం జీవితం రోచయామీ"తి.

తత్థ **అనేకబ్యాధీహీ**తి అనేకేహి బ్యాధీహి ఉప్పన్నేన దుక్ఖేన ఫుట్ఠో. **న హిస్స త**న్తి అహఞ్హి తస్స తవ పితామహస్స తం దుజ్జీవితం న ఇచ్ఛామి, "ఏవరూపా జీవితా మరణమేవస్స వర"న్తి మఞ్ఞమానో తం సోబ్భే నిఖణిస్సామీతి.

తం సుత్వా కుమారో ఉపడ్ఢం గాథమాహ –

౮౪. "సఙ్కప్పమేతం పటిలద్ధ పాపకం, అచ్చాహితం కమ్మ కరోసి లుద్ద"న్తి.
తస్సత్థో – తాత, త్వం "పితరం దుక్ఖా పమోచేస్సామీ"తి మరణదుక్ఖేన యోజేన్తో ఏతం పాపకం సఙ్కప్పం పటిలద్ధా తస్స చ సఙ్కప్పవసేన హితం అతిక్కమ్మ ఠితత్తా అచ్చాహితం కమ్మం కరోసి లుద్దన్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా కుమారో పితు హత్థతో కుద్దాలం గహేత్వా అవిదూరే అఞ్ఞతరం ఆవాటం ఖణితుం ఆరభి. అథ నం పితా ఉపసఙ్కమిత్వా "కస్మా, తాత, ఆవాటం ఖణసీ"తి పుచ్ఛి. సో తస్స కథేన్తో తతియం గాథమాహ –

"మయాపి తాత పటిలచ్ఛసే తువం, ఏతాదిసం కమ్మ జరూపనీతో;
తం కుల్లవత్తం అనువత్తమానో, అహమ్పి తం నిఖణిస్సామి సోబ్భే"తి.

తస్సత్థో – తాత, అహమ్పి ఏతస్మిం సోబ్భే తం మహల్లకకాలే నిఖణిస్సామి, ఇతి ఖో తాత, మయాపి కతే ఇమస్మిం సోబ్భే తువం జరూపనీతో ఏతాదిసం కమ్మం పటిలచ్ఛసే, యం ఏతం తయా పవత్తితం కులవత్తం, తం అనువత్తమానో వయప్పత్తో భరియాయ సద్ధిం వసన్తో అహమ్పి తం నిఖణిస్సామి సోబ్భేతి.

అథస్స పితా చతుత్థం గాథమాహ –

౮౫. "ఫరుసాహి వాచాహి పకుబ్బమానో, ఆసజ్జ మం త్వం వదసే కుమార;
పుత్తో మమం ఓరసకో సమానో, అహితానుకమ్పీ మమ త్వంసి పుత్తా"తి.

తత్థ **పకుబ్బమానో**తి అభిభవన్తో. **ఆసజ్జా**తి ఘట్టేత్వా.

ఏవం వుత్తే పణ్డితకుమారకో ఏకం పటివచనగాథం, ద్వే ఉదానగాథాతి తిస్సో గాథా అభాసి –

౮౬. "న తాహం తాత అహితానుకమ్పీ, హితానుకమ్పీ తే అహమ్పి తాత;
పాపఞ్చ తం కమ్మ పకుబ్బమానం, అరహామి నో వారయితుం తతో.

౮౭. "యో మాతరం వా పితరం సవిట్ఠ, అదూసకే హింసతి పాపధమ్మో;
కాయస్స భేదా అభిసమ్పరాయం, అసంసయం సో నిరయం ఉపేతి.

౮౮. "యో మాతరం వా పితరం సవిట్ఠ, అన్నేన పానేన ఉపట్ఠహాతి;
కాయస్స భేదా అభిసమ్పరాయం, అసంసయం సో సుగతిం ఉపేతీ"తి. –

ఇమం పన పుత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా పితా అట్ఠమం గాథమాహ –

౮౯. "న మే త్వం పుత్త అహితానుకమ్పీ, హితానుకమ్పీ మే త్వంసి పుత్త;
అహఞ్చ తం మాతరా వుచ్చమానో, ఏతాదిసం కమ్మ కరోమి లుద్ద"న్తి.

తత్థ **అహఞ్చ తం మాతరా**తి అహఞ్చ తే మాతరా, అయమేవ వా పాఠో.

తం సుత్వా కుమారో "తాత, ఇత్థియో నామ ఉప్పన్నే దోసే అనిగ్గయ్హమానా పునప్పునం పాపం కరోన్తి, మమ మాతా యథా పున ఏవరూపం న కరోతి, తథా నం పణామేతుం వట్టతీ"తి నవమం గాథమాహ –

౯౦. "యా తే సా భరియా అనరియరూపా, మాతా మమేసా సకియా జనేత్తి;
నిద్ధాపయే తఞ్చ సకా అగారా, అఞ్ఞమ్పి తే సా దుఖమావహేయ్యా"తి.

సవిట్ఠకో పణ్డితపుత్తస్స కథం సుత్వా సోమనస్సజాతో హుత్వా "గచ్ఛామ, తాతా"తి సద్ధిం పుత్తేన చ పితరా చ యానకే నిసీదిత్వా పాయాసి. సాపి ఖో అనాచారా "నిక్ఖన్తా నో గేహా కాళకణ్ణీ"తి హట్ఠతుట్ఠా అల్లగోమయేన గేహం ఉపలిమ్పేత్వా పాయాసం పచిత్వా ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తీ తే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా "నిక్ఖన్తం కాళకణ్ణిం పున గహేత్వా ఆగతో"తి కుజ్ఝిత్వా "అరే

నికతిక, నిక్ఖన్తం కాళకణ్ణిం పున ఆదాయ ఆగతోసీ"తి పరిభాసి. సవిట్ఠకో కిఞ్చి అవత్వా యానకం మోచేత్వా "అనాచారే కిం వదేసీ"తి తం సుకోట్టితం కోట్టేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ మా ఇమం గేహం పావిసీ"తి పాదే గహేత్వా నిక్కడ్ఢి. తతో పితరఞ్చ పుత్తఞ్చ న్హాపేత్వా సయమ్పి న్హాయిత్వా తయోపి పాయాసం పరిభుఞ్జింసు. సాపి పాపధమ్మా కతిపాహం అఞ్ఞస్మిం గేహే వసి. తస్మిం కాలే పుత్తో పితరం ఆహ – "తాత, మమ మాతా ఏత్తకేన న బుజ్ఝతి, తుమ్హే మమ మాతు మజ్కభావకరణత్థం 'అసుకగామకే మమ మాతులధీతా అత్థి , సా మయ్హం పితరఞ్చ పుత్తఞ్చ మఞ్చ పటిజగ్గిస్సతి, తం ఆనేస్సామీ'తి వత్వా మాలాగన్ధాదీని ఆదాయ యానకేన నిక్ఖమిత్వా ఖేత్తం అనువిచరిత్వా సాయం ఆగచ్ఛథా"తి. సో తథా అకాసి.

పటివిస్సకకులే ఇత్థియో "సామికో కిర తే అఞ్ఞం భరియం ఆనేతుం అసుకగామం నామ గతో"తి తస్సా ఆచిక్ఖింసు. సా "దానిమ్హి నట్ఠా, నత్థి మే పున ఓకాసో"తి భీతా తసితా హుత్వా "పుత్తమేవ యాచిస్సామీ"తి పణ్డితపుత్తస్స సన్తికం గన్త్వా తస్స పాదేసు పతిత్వా "తాత, తం ఠపేత్వా అఞ్ఞో మమ పటిసరణం నత్థి, ఇతో పట్ఠాయ తవ పితరఞ్చ పితామహఞ్చ అలఙ్కతచేతియం వియ పటిజగ్గిస్సామి, పున మయ్హం ఇమస్మిం ఘరే పవేసనం కరోహీ"తి ఆహ. సో "సాధు, అమ్మ, సచే పున ఏవరూపం న కరిస్సథ, కరిస్సామి, అప్పమత్తా హోథా"తి వత్వా పితు ఆగతకాలే దసమం గాథమాహ –

౯౧. "యా తే సా భరియా అనరియరూపా, మాతా మమేసా సకియా జనేత్తి;

దన్తా కరేణూవ వసూపనీతా, సా పాపధమ్మా పునరావజాతూ"తి.

తత్థ **కరేణూవా**తి తాత, ఇదాని సా ఆనేఞ్జకారణం కారికా హత్థినీ వియ దన్తా వసం ఉపనీతా నిబ్బిసేవనా జాతా. **పునరాగజాతూ**తి పున ఇమం గేహం ఆగచ్ఛతూతి.

ఏవం సో పితు ధమ్మం కథేత్వా గన్త్వా మాతరం ఆనేసి. సా సామికఞ్చ ససురఞ్చ ఖమాపేత్వా తతో పట్ఠాయ దన్తా ధమ్మేన సమన్నాగతా హుత్వా సామికఞ్చ ససురఞ్చ పుత్తఞ్చ పటిజగ్గి. ఉభోపి చ పుత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరిత్వా సగ్గపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పితుపోసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా పితా చ పుత్తో చ సుణిసా చ తేయేవ అహేసుం, పణ్డితకుమారో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

తక్కలజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౪౭] ౯. మహాధమ్మపాలజాతకవణ్ణనా

కిం తే వతన్తి ఇదం సత్థా పఠమగమనేన కపిలపురం గన్త్వా నిగ్రోధారామే విహరన్తో పితు నివేసనే రఞ్ఞో అసద్దహనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సుద్ధోదనమహారాజా వీసతిసహస్సభిక్ఖుపరివారస్స భగవతో అత్తనో నివేసనే యాగుఖజ్జకం దత్వా అన్తరాభత్తే సమ్మోదనీయం కథం కథేన్తో "భన్తే, తుమ్హాకం పధానకాలే దేవతా ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠత్వా 'పుత్తో తే సిద్ధత్థకుమారో అప్పాహారతాయ మతో'తి మయ్హం ఆరోచేసు"న్తి ఆహ. సత్థారా చ "సద్దహి, మహారాజా"తి వుత్తే "న సద్దహిం, భన్తే, ఆకాసే ఠత్వా కథేన్తియోపి దేవతా, 'మమ పుత్తస్స బోధితలే బుద్ధత్తం అప్పత్వా పరినిబ్బానం నామ నత్థీ'తి పటిక్ఖిపి"న్తి ఆహ. "మహారాజ, పుబ్బేపి త్వం మహాధమ్మపాలకాలేపి 'పుత్తో తే మతో ఇమానిస్స అట్ఠీనీ'తి దస్సేత్వా వదన్తస్సపి

దిసాపామొక్ఖాచరియస్స 'అమ్హాకం కులే తరుణకాలే కాలకిరియా నామ నత్థీ'తి న సద్దహి, ఇదాని పన కస్మా సద్దహిస్ససీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కాసిరట్ఠే ధమ్మపాలగామో నామ అహోసి. సో ధమ్మపాలకులస్స వసనతాయ ఏతం నామం లభి. తత్థ దసన్నం కుసలకమ్మపథానం పాలనతో "ధమ్మపాలో"త్వేవ పఞ్ఞాతో బ్రాహ్మణో పటివసతి, తస్స కులే అన్తమసో దాసకమ్మకరాపి దానం దేన్తి, సీలం రక్ఖన్తి, ఉపోసథకమ్మం కరోన్తి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం కులే నిబ్బత్తి, "ధమ్మపాలకుమారో"త్వేవస్స నామం కరింసు. అథ నం వయప్పత్తం పితా సహస్సం దత్వా సిప్పుగ్గహణత్థాయ తక్కసిలం పేసేసి. సో తత్థ గన్త్వా దిసాపామొక్ఖాచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హి, పఞ్చన్నం మాణవకసతానం జేట్ఠన్తేవాసికో అహోసి. తదా ఆచరియస్స జేట్ఠపుత్తో కాలమకాసి. ఆచరియో మాణవకపరివుతో ఞాతిగణేన సద్ధిం రోదన్తో కన్దన్తో సుసానే తస్స సరీరకిచ్చం కారేతి. తత్థ ఆచరియో చ ఞాతివగ్గో చస్స అన్తేవాసికా చ రోదన్తి పరిదేవన్తి, ధమ్మపాలోయేవేకో న రోదతి న పరిదేవతి. అపిచ ఖో పన తేసు పఞ్చసతేసు మాణవేసు సుసానా ఆగమ్మ ఆచరియస్స సన్తికే నిసీదిత్వా "అహో ఏవరూపో నామ ఆచారసమ్పన్నో తరుణమాణవో తరుణకాలేయేవ మాతాపితూహి విప్పయుత్తో మరణప్పత్తో"తి వదన్తేసు "సమ్మా, తుమ్హే 'తరుణో'తి భణథ, అథ కస్మా తరుణకాలేయేవ మరతి, నను అయుత్తం తరుణకాలే మరితు"న్తి ఆహ.

అథ నం తే ఆహంసు "కిం పన సమ్మ, త్వం ఇమేసం సత్తానం మరణభావం న జానాసీ"తి? జానామి, తరుణకాలే పన న మరన్తి, మహల్లకకాలేయేవ మరన్తీతి. నను అనిచ్చా సబ్బే సఙ్ఖారా హుత్వా అభావినోతి? "సచ్చం అనిచ్చా, దహరకాలే పన సత్తా న మరన్తి, మహల్లకకాలే మరన్తి, అనిచ్చతం పాపుణన్తీ"తి. "కిం సమ్మ, ధమ్మపాల, తుమ్హాకం గేహే న కేచి మరన్తీ"తి? "దహరకాలే పన న మరన్తి, మహల్లకకాలేయేవ మరన్తీ"తి. "కిం పనేసా తుమ్హాకం కులపవేణీ"తి? "ఆమ కులపవేణీ"తి. మాణవా తం తస్స కథం ఆచరియస్స ఆరోచేసుం. అథ నం సో పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి "సచ్చం కిర తాత ధమ్మపాల, తుమ్హాకం కులే దహరకాలే న మీయన్తీ"తి? "సచ్చం ఆచరియా"తి. సో తస్స వచనం సుత్వా చిన్తేసి "అయం అతివియ అచ్ఛరియం వదతి, ఇమస్స పితు సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా సచే ఏతం సచ్చం, అహమ్పి తమేవ ధమ్మం పూరేస్సామీ"తి. సో పుత్తస్స కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా సత్తట్ఠదివసచ్చయేన ధమ్మపాలం పక్కోసాపేత్వా "తాత, అహం ఖిప్పం ఆగమిస్సామి, యావ మమాగమనా ఇమే మాణవే సిప్పం వాచేహీ"తి వత్వా ఏకస్స ఏళకస్స అట్ఠీని గహేత్వా ధోవిత్వా పసిబ్బకే కత్వా ఏకం చూళుపట్ఠాకం ఆదాయ తక్కసిలతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన తం గామం పత్వా "కతరం మహాధమ్మపాలస్స గేహ"న్తి పుచ్ఛిత్వా గన్త్వా ద్వారే అట్ఠాసి. బ్రాహ్మణస్స దాసమనుస్సేసు యో యో పఠమం అద్దస, సో సో ఆచరియస్స హత్థతో ఛత్తం గణ్హి, ఉపాహనం గణ్హి, ఉపట్ఠాకస్సపి హత్థతో పసిబ్బకం గణ్హి. "పుత్తస్స వో ధమ్మపాలకుమారస్స ఆచరియో ద్వారే ఠితో"తి కుమారస్స పితు ఆరోచేథా"తి చ వుత్తా "సాధూ"తి గన్త్వా ఆరోచయింసు. సో వేగేన ద్వారమూలం గన్త్వా "ఇతో ఏథా"తి తం ఘరం అభినేత్వా పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా సబ్బం పాదధోవనాదికిచ్చం అకాసి.

ఆచరియో భుత్తభోజనో సుఖకథాయ నిసిన్నకాలే "బ్రాహ్మణ, పుత్తో తే ధమ్మపాలకుమారో పఞ్ఞవా తిణ్ణం వేదానం అట్ఠారసన్నఞ్చ సిప్పానం నిప్ఫత్తిం పత్తో, అపిచ ఖో పనేకేన అఫాసుకేన జీవితక్ఖయం పత్తో, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చా, మా సోచిత్థా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో పాణిం పహరిత్వా మహాహసితం హసి. "కిం ను బ్రాహ్మణ, హససీ"తి చ వుత్తే "మయ్హం పుత్తో న మరతి, అఞ్ఞో కోచి మతో భవిస్సతీ"తి ఆహ. "బ్రాహ్మణ, పుత్తోయేవ తే మతో, పుత్తస్సేవ తే అట్ఠీని దిస్వా సద్దహా"తి అట్ఠీని

నీహరిత్వా “ఇమాని తే పుత్తస్స అట్ఠీనీ”తి ఆహ. ఏతాని ఏళకస్స వా సునఖస్స వా భవిస్సన్తి, మయ్హం పన పుత్తో న మరతి, అమ్హాకఞ్హి కులే యావ సత్తమా కులపరివట్టా తరుణకాలే మతపుబ్బా నామ నత్థి, త్వం ముసా భణసీతి. తస్మిం ఖణే సబ్బేపి పాణిం పహరిత్వా మహాహసితం హసింసు. ఆచరియో తం అచ్ఛరియం దిస్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా “బ్రాహ్మణ, తుమ్హాకం కులపవేణియం దహరానం అమరణేన న సక్కా అహేతుకేన భవితుం, కేన వో కారణేన దహరా న మీయన్తీ”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౨. “కిం తే వతం కిం పన బ్రహ్మచరియం, కిస్స సుచిణ్ణస్స అయం విపాకో;
అక్ఖాహి మే బ్రాహ్మణ ఏతమత్థం, కస్మా ను తుమ్హం దహరా న మీయరే”తి.

తత్థ **వత**న్తి వతసమాదానం. **బ్రహ్మచరియ**న్తి సేట్ఠచరియం. **కిస్స సుచిణ్ణస్సా**తి తుమ్హాకం కులే దహరానం అమరణం నామ కతరసుచరితస్స విపాకోతి.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో యేసం గుణానం ఆనుభావేన తస్మిం కులే దహరా న మీయన్తి, తే వణ్ణయన్తో –

౯౩. “ధమ్మం చరామ న ముసా భణామ, పాపాని కమ్మాని పరివజ్జయామ;
అనరియం పరివజ్జేము సబ్బం, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౪. “సుణోమ ధమ్మం అసతం సతఞ్చ, న చాపి ధమ్మం అసతం రోచయామ;
హిత్వా అసన్తే న జహామ సన్తే, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౫. “పుబ్బేవ దానా సుమనా భవామ, దదమ్పి వే అత్తమనా భవామ;
దత్వాపి వే నానుతప్పామ పచ్ఛా, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౬. “సమణే మయం బ్రాహ్మణే అద్ధికే చ, వనిబ్బకే యాచనకే దలిద్దే;
అన్నేన పానేన అభితప్పయామ, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౭. “మయఞ్చ భరియం నాతిక్కమామ, అమ్హే చ భరియా నాతిక్కమన్తి;
అఞ్ఞత్ర తాహి బ్రహ్మచరియం చరామ, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౮. “పాణాతిపాతా విరమామ సబ్బే, లోకే అదిన్నం పరివజ్జయామ;
అమజ్జపా నోపి ముసా భణామ, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౯౯. “ఏతాసు వే జాయరే సుత్తమాసు, మేధావినో హోన్తి పహూతపఞ్ఞా;
బహుస్సుతా వేదగునో చ హోన్తి, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౧౦౦. “మాతా పితా చ భగినీ భాతరో చ, పుత్తా చ దారా చ మయఞ్చ సబ్బే;
ధమ్మం చరామ పరలోకహేతు, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే.

౧౦౧."దాసా చ దాస్యో అనుజీవినో చ, పరిచారకా కమ్మకరా చ సబ్బే;
ధమ్మం చరన్తి పరలోకహేతు, తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే"తి. –

ఇమా గాథా ఆహ.

తత్థ **ధమ్మం చరామాతి** దసకుసలకమ్మపథధమ్మం చరామ, అత్తనో జీవితహేతు అన్తమసో కున్థకిపిల్లికమ్పి జీవితా న వోరోపేమ, పరభణ్డం లోభచిత్తేన న ఓలోకేమాతి సబ్బం విత్థారేతబ్బం. ముసావాదో చేత్థ ముసావాదిస్స అకరణపాపం నామ నత్థీతి ఉస్సన్నవసేన పున వుత్తో. తే కిర హసాధిప్పాయేనపి ముసా న భణన్తి. **పాపానీ**తి సబ్బాని నిరయగామికమ్మాని. **అనరియ**న్తి అరియగరహితం సబ్బం అసున్దరం అపరిసుద్ధం కమ్మం పరివజ్జయామ. **తస్మా హి అమ్హ**న్తి ఏత్థ **హి**-కారో నిపాతమత్తో, తేన కారణేన అమ్హాకం దహరా న మీయన్తి, అన్తరా అకాలమరణం నామ నో నత్థీతి అత్థో. "తస్మా అమ్హ"న్తిపి పాఠో. **సుణోమాతి** మయం కిరియవాదానం సప్పురిసానం కుసలదీపనమ్పి అసప్పురిసానం అకుసలదీపనమ్పి ధమ్మం సుణోమ , నో పన నో సుతమత్తకోవ హోతి, తం న రోచయామ. తేహి పన నో సద్ధిం విగ్గహో వా వివాదో వా మా హోతూతి ధమ్మం సుణామ, సుత్వాపి హిత్వా అసన్తే సన్తే వత్తామ, ఏకమ్పి ఖణం న జహామ సన్తే, పాపమిత్తే పహాయ కల్యాణమిత్తసేవినోవ హోమాతి.

సమణే మయం బ్రాహ్మణేతి మయం సమితపాపే బాహితపాపే పచ్చేకబుద్ధసమణబ్రాహ్మణేపి అవసేసధమ్మికసమణబ్రాహ్మణేపి అద్ధికయాచకే సేసజనేపి అన్నపానేన అభితప్పేమాతి అత్థో. పాళియం పన అయం గాథా "పుబ్బేవ దానా"తి గాథాయ పచ్ఛతో ఆగతా. **నాతిక్కమామాతి** అత్తనో భరియం అతిక్కమిత్వా బహి అఞ్ఞం మిచ్ఛాచారం న కరోమ. **అఞ్ఞత్ర తాహీ**తి తా అత్తనో భరియా ఠపేత్వా సేసఇత్థీసు బ్రహ్మచరియం చరామ, అమ్హాకం భరియాపి సేసపురిసేసు ఏవమేవ వత్తన్తి. **జాయరే**తి జాయన్తి. **సుత్తమాసూ**తి సుసీలాసు ఉత్తమిత్థీసు. ఇదం వుత్తం హోతి – యే ఏతాసు సమ్పన్నసీలాసు ఉత్తమిత్థీసు అమ్హాకం పుత్తా జాయన్తి, తే మేధావినోతి ఏవంపకారా హోన్తి, కుతో తేసం అన్తరా మరణం, తస్మాపి అమ్హాకం కులే దహరా న మరన్తీతి. **ధమ్మం చరామాతి** పరలోకత్థాయ తివిధసుచరితధమ్మం చరామ. **దాస్యో**తి దాసియో.

అవసానే –

౧౦౨."ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం, ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహతి;
ఏసానిసంసో ధమ్మే సుచిణ్ణే, న దుగ్గతిం గచ్ఛతి ధమ్మచారీ.

౧౦౩. "ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం, ఛత్తం మహన్తం వియ వస్సకాలే;
ధమ్మేన గుత్తో మమ ధమ్మపాలో, అఞ్ఞస్స అట్ఠీని సుఖీ కుమారో"తి. –

ఇమాహి ద్వీహి గాథాహి ధమ్మచారీనం గుణం కథేసి.

తత్థ **రక్ఖతీ**తి ధమ్మో నామేసో రక్ఖితో అత్తనో రక్ఖితం పటిరక్ఖతి. **సుఖమావహతీ**తి దేవమనుస్ససుఖఞ్చేవ నిబ్బానసుఖఞ్చ ఆవహతి. **న దుగ్గతి**న్తి నిరయాదిభేదం దుగ్గతిం న గచ్ఛతి. ఏవం బ్రాహ్మణ, మయం ధమ్మం రక్ఖామ,

ధమ్మోపి అమ్హే రక్ఖతీతి దస్సేతి. **ధమ్మేన గుత్తో**తి మహాఛత్తసదిసేన అత్తనా గోపితధమ్మేన గుత్తో. **అఞ్ఞస్స అట్ఠీనీ**తి తయా ఆనీతాని అట్ఠీని అఞ్ఞస్స ఏళకస్స వా సునఖస్స వా అట్ఠీని భవిస్సన్తి, ఛడ్డేథేతాని, మమ పుత్తో సుఖీ కుమారోతి.

తం సుత్వా ఆచరియో "మయ్హం ఆగమనం సుఆగమనం, సఫలం, నో నిప్ఫల"న్తి సఞ్జాతసోమనస్సో ధమ్మపాలస్స పితరం ఖమాపేత్వా "మయా ఆగచ్ఛన్తేన తుమ్హాకం వీమంసనత్థాయ ఇమాని ఏళకఅట్ఠీని ఆభతాని, పుత్తో తే అరోగోయేవ, తుమ్హాకం రక్ఖితధమ్మం మయ్హమ్పి దేథా"తి పణ్ణే లిఖిత్వా కతిపాహం తత్థ వసిత్వా తక్కసిలం గన్త్వా ధమ్మపాలం సబ్బసిప్పాని సిక్ఖాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన పేసేసి.

సత్థా సుద్ధోదనమహారాజస్స ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే రాజా అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, ఆచరియో సారిపుత్తో, పరిసా బుద్ధపరిసా, ధమ్మపాలకుమారో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మహాధమ్మపాలజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౪౮] ౧౦. కుక్కుటజాతకవణ్ణనా

నాస్మసే కతపాపమ్హీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయఞ్హి భిక్ఖూ దేవదత్తస్స అగుణకథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, దేవదత్తో ధనుగ్గహాదిపయోజనేన దసబలస్స వధత్థమేవ ఉపాయం కరోతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఏస మయ్హం వధాయ పరిసక్కియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కోసమ్బియం కోసమ్బకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో ఏకస్మిం వేళువనే కుక్కుటయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అనేకసతకుక్కుటపరివారో అరఞ్ఞే వసతి, తస్సావిదూరే ఏకో సేనో వసతి . సో ఉపాయేన ఏకేకం కుక్కుటం గహేత్వా ఖాదన్తో ఠపేత్వా బోధిసత్తం సేసే ఖాది, బోధిసత్తో ఏకకోవ అహోసి. సో అప్పమత్తో వేలాయ గోచరం గహేత్వా వేళువనం పవిసిత్వా వసతి. సో సేనో తం గణ్హితుం అసక్కోన్తో "ఏకేన నం ఉపాయేన ఉపలాపేత్వా గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తస్సావిదూరే సాఖాయ నిలీయిత్వా "సమ్మ కుక్కుటరాజ, త్వం మయ్హం కస్మా భాయసి, అహం తయా సద్ధిం విస్సాసం కత్తుకామో, అసుకస్మిం నామ పదేసే సమ్పన్నగోచరో, తత్థ ఉభోపి గోచరం గహేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసంవాసం వసిస్సామా"తి ఆహ. అథ నం బోధిసత్తో ఆహ "సమ్మ, మయ్హం తయా సద్ధిం విస్సాసో నామ నత్థి, గచ్ఛ త్వ"న్తి. "సమ్మ, త్వం మయా పుబ్బే కతపాపతాయ న సద్దహసి, ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం న కరిస్సామీ"తి. "న మయ్హం తాదిసేన సహాయేనత్థో, గచ్ఛ త్వ"న్తి. ఇతి నం యావతతియం పటిక్ఖిపిత్వా "ఏతేహి అఙ్గేహి సమన్నాగతేన పుగ్గలేన సద్ధిం విస్సాసో నామ కాతుం న వట్టతీ"తి వనఘటం ఉన్నాదేన్తో దేవతాసు సాధుకారం దదమానాసు ధమ్మకథం సముట్ఠాపేన్తో –

౧౦౪."నాస్మసే కతపాపమ్హి, నాస్మసే అలికవాదినే;
నాస్మసే అత్తత్థపఞ్ఞమ్హి, అతిసన్తేపి నాస్మసే.

౧౦౫."భవన్తి హేకే పురిసా, గోపిపాసికజాతికా;
ఘసన్తి మఞ్ఞే మిత్తాని, వాచాయ న చ కమ్మునా.

౧౦౬.“సుక్ఖఞ్జలిపగ్గహితా , వాచాయ పలిగుణ్ఠితా;
మనుస్సఫేగ్గూ నాసీదే, యస్మిం నత్థి కతఞ్ఞుతా.

౧౦౭.“న హి అఞ్ఞఞ్ఞచిత్తానం, ఇత్థీనం పురిసాన వా;
నానావికత్వా సంసగ్గం, తాదిసమ్పి చ నాస్మసే.

౧౦౮.“అనరియకమ్మమోక్కన్తం, అథేతం సబ్బఘాతినం;
నిసితంవ పటిచ్ఛన్నం, తాదిసమ్పి చ నాస్మసే.

౧౦౯.“మిత్తరూపేనిధేకచ్చే, సాఖల్యేన అచేతసా;
వివిధేహి ఉపాయన్తి, తాదిసమ్పి చ నాస్మసే.

౧౧౦.“ఆమిసం వా ధనం వాపి, యత్థ పస్సతి తాదిసో;
దుబ్భిం కరోతి దుమ్మేధో, తఞ్చ హన్త్వాన గచ్ఛతీ”తి. – ఇమా గాథా ఆహ;

తత్థ **నాస్మసే**తి నాస్ససే. అయమేవ వా పాఠో, న విస్ససేతి వుత్తం హోతి. **కతపాపమ్హీ**తి పఠమం కతపాపే పుగ్గలే. **అలికవాదినే**తి ముసావాదిమ్హిపి న విస్ససే. తస్స హి అకత్తబ్బం నామ పాపం నత్థి. **నాస్మసే అత్తత్థపఞ్ఞమ్హీ**తి అత్తనో అత్థాయ ఏవ యస్స పఞ్ఞా స్నేహవసేన న భజతి, ధనత్థికోవ భజతి, తస్మిం అత్తత్థపఞ్ఞేపి న విస్ససే. **అతిసన్తే**తి అన్తో ఉపసమే అవిజ్జమానేయేవ చ బహి ఉపసమదస్సనేన అతిసన్తే వియ పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తేపి బిలపటిచ్ఛన్నఆసీవిససదిసే కుహకపుగ్గలే. **గోపిపాసికజాతికా**తి గున్నం పిపాసకజాతికా వియ, పిపాసితగోసదిసాతి వుత్తం హోతి. యథా పిపాసితగావో తిత్థం ఓతరిత్వా ముఖపూరం ఉదకం పివన్తి, న పన ఉదకస్స కత్తబ్బయుత్తకం కరోన్తి, ఏవమేవ ఏకచ్చే “ఇదఞ్చిదఞ్చ కరిస్సామా”తి మధురవచనేన మిత్తాని ఘసన్తి, పియవచనానుచ్ఛవికం పన న కరోన్తి, తాదిసేసు విస్సాసో మహతో అనత్థాయ హోతీతి దీపేతి.

సుక్ఖఞ్జలిపగ్గహితాతి పగ్గహితతుచ్ఛఅఞ్జలినో. **వాచాయ పలిగుణ్ఠితా**తి “ఇదం దస్సామ, ఇదం కరిస్సామా”తి వచనేన పటిచ్ఛాదికా. **మనుస్సఫేగ్గూ**తి ఏవరూపా అసారకా మనుస్సా మనుస్సఫేగ్గూ నామ. **నాసీదే**తి న ఆసీదే ఏవరూపే న ఉపగచ్ఛేయ్య. **యస్మిం నత్థీ**తి యస్మిఞ్చ పుగ్గలే కతఞ్ఞుతా నత్థి, తమ్పి నాసీదేతి అత్థో. **అఞ్ఞఞ్ఞచిత్తాన**న్తి అఞ్ఞేనఞ్ఞేన చిత్తేన సమన్నాగతానం , లహుచిత్తానన్తి అత్థో. ఏవరూపానం ఇత్థీనం వా పురిసానం వా న విస్ససేతి దీపేతి. **నానావికత్వా సంసగ్గ**న్తి యోపి న సక్కా అనుపగన్త్వా ఏతస్స అన్తరాయం కాతున్తి అన్తరాయకరణత్థం నానాకారణేహి సంసగ్గమావికత్వా దళ్హం కరిత్వా పచ్ఛా అన్తరాయం కరోతి, తాదిసమ్పి పుగ్గలం నాస్మసే న విస్ససేయ్యాతి దీపేతి.

అనరియకమ్మమోక్కన్తతి అనరియానం దుస్సీలానం కమ్మం ఓతరిత్వా ఠితం. **అథేత**న్తి అథిరం అప్పతిట్ఠితవచనం. **సబ్బఘాతిన**న్తి ఓకాసం లభిత్వా సబ్బేసం ఉపఘాతకరం. **నిసితంవ పటిచ్ఛన్న**న్తి కోసియా వా పిలోతికాయ వా పటిచ్ఛన్నం నిసితఖగ్గమివ. **తాదిసమ్పీ**తి ఏవరూపమ్పి అమిత్తం మిత్తపతిరూపకం న విస్ససేయ్య. **సాఖల్యేనా**తి మట్ఠవచనేన. **అచేతసా**తి అచిత్తకేన. వచనమేవ హి నేసం మట్ఠం, చిత్తం పన థద్ధం ఫరుసం. **వివిధేహీ**తి వివిధేహి ఉపాయేహి ఓతారాపేక్ఖా ఉపగచ్ఛన్తి. **తాదిసమ్పీ**తి యో ఏతేహి అమిత్తేహి మిత్తపతిరూపకేహి సదిసో హోతి, తమ్పి న

విస్ససేతి అత్థో. **ఆమిసన్తి** ఖాదనీయభోజనీయం. **ధనన్తి** మఞ్చపటిపాదకం ఆదిం కత్వా అవసేసం. **యత్థ పస్సతీతి** సహాయకగేహే యస్మిం ఠానే పస్సతి. **దుబ్భిం కరోతీతి** దుబ్భిచిత్తం ఉప్పాదేతి, తం ధనం హరతి. **తఞ్చ హన్త్వానాతి** తఞ్చ సహాయకమ్పి ఛేత్వా గచ్ఛతి. ఇతి ఇమా సత్త గాథా కుక్కుటరాజా కథేసి.

౧౧౧.“మిత్తరూపేన బహవో, ఛన్నా సేవన్తి సత్తవో;
జహే కాపురిసే హేతే, కుక్కుటో వియ సేనకం.

౧౧౨.“యో చ ఉప్పతితం అత్థం, న ఖిప్పమనుబుజ్ఝతి;
అమిత్తవసమన్వేతి, పచ్ఛా చ మనుతప్పతి.

౧౧౩. “యో చ ఉప్పతితం అత్థం, ఖిప్పమేవ నిబోధతి;
ముచ్చతే సత్తుసమ్బాధా, కుక్కుటో వియ సేనకా.

౧౧౪.“తం తాదిసం కూటమివోడ్డితం వనే, అధమ్మికం నిచ్చవిధంసకారినం;
ఆరా వివజ్జేయ్య నరో విచక్ఖణో, సేనం యథా కుక్కుటో వంసకాననే”తి. –

ఇమా చతస్సో ధమ్మరాజేన భాసితా అభిసమ్బుద్ధగాథా.

తత్థ **జహే కాపురిసే హేతేతి** భిక్ఖవే, ఏతే కాపురిసే పణ్డితో జహేయ్య. **హ**-కారో పనేత్థ నిపాతమత్తం. **పచ్ఛా చ మనుతప్పతీతి** పచ్ఛా చ అనుతప్పతి. **కూటమివోడ్డితన్తి** వనే మిగానం బన్ధనత్థాయ కూటపాసం వియ ఓడ్డితం. **నిచ్చవిధంసకారినన్తి** నిచ్చం విద్ధంసనకరం. **వంసకాననేతి** యథా వంసవనే కుక్కుటో సేనం వివజ్జేతి, ఏవం విచక్ఖణో పాపమిత్తే వివజ్జేయ్య.

సోపి తా గాథా వత్వా సేనం ఆమన్తేత్వా “సచే ఇమస్మిం ఠానే వసిస్ససి, జానిస్సామి తే కత్తబ్బ”న్తి తజ్జేసి. సేనో తతో పలాయిత్వా అఞ్ఞత్ర గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖవే దేవదత్తో పుబ్బేపి మయ్హం వధాయ పరిసక్కీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సేనో దేవదత్తో అహోసి, కుక్కుటో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుక్కుటజాతకవణ్ణనా దసమా.

[౪౪౯] ౧౧. మట్ఠకుణ్డలీజాతకవణ్ణనా

అలఙ్కతో మట్ఠకుణ్డలీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మతపుత్తం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిరేకస్స బుద్ధుపట్ఠాకస్స కుటుమ్బికస్స పియపుత్తో కాలమకాసి. సో పుత్తసోకసమప్పితో న న్హాయతి న భుఞ్జతి న కమ్మన్తే విచారేతి, న బుద్ధుపట్ఠానం గచ్ఛతి, కేవలం “పియపుత్తక, మం ఓహాయ పఠమతరం గతోసీ”తిఆదీని వత్వా విప్పలపతి. సత్థా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తస్స సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా పునదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో భిక్ఖూ ఉయ్యోజేత్వా ఆనన్దత్థేరేన పచ్ఛాసమణేన తస్స ఘరద్వారం అగమాసి. సత్థు

ఆగతభావం కుటుమ్బికస్స ఆరోచేసుం. అథస్స గేహజనో ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా సత్థారం నిసీదాపేత్వా కుటుమ్బికం పరిగ్గహేత్వా సత్థు సన్తికం ఆనేసి. తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నం సత్థా కరుణాసీతలేన వచనేన ఆమన్తేత్వా “కిం, ఉపాసక, పుత్తకం అనుసోచసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, భన్తే”తి వుత్తే “ఉపాసక, పోరాణకపణ్డితా పుత్తే కాలకతే సోకసమప్పితా విచరన్తాపి పణ్డితానం కథం సుత్వా ‘అలబ్భనీయట్ఠాన’న్తి తథతో ఞత్వా అప్పమత్తకమ్పి సోకం న కరింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకస్స మహావిభవస్స బ్రాహ్మణస్స పుత్తో పఞ్చదససోళసవస్సకాలే ఏకేన బ్యాధినా ఫుట్ఠో కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి. బ్రాహ్మణో తస్స కాలకిరియతో పట్ఠాయ సుసానం గన్త్వా ఛారికపుఞ్జం ఆవిజ్ఝన్తో పరిదేవతి, సబ్బకమ్మన్తే పరిచ్చజిత్వా సోకసమప్పితో విచరతి. తదా దేవపుత్తో అనువిచరన్తో తం దిస్వా “ఏకం ఉపమం కత్వా సోకం హరిస్సామీ”తి తస్స సుసానం గన్త్వా పరిదేవనకాలే తస్సేవ పుత్తవణ్ణీ హుత్వా సబ్బాభరణపటిమణ్డితో ఏకస్మిం పదేసే ఠత్వా ఉభో హత్థే సీసే ఠపేత్వా మహాసద్దేన పరిదేవి. బ్రాహ్మణో సద్దం సుత్వా తం ఓలోకేత్వా పుత్తపేమం పటిలభిత్వా తస్స సన్తికే ఠత్వా “తాత మాణవ, ఇమస్మిం సుసానమజ్ఝే కస్మా పరిదేవసీ”తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౧౫.“అలఙ్కతో మట్ఠకుణ్డలీ, మాలధారీ హరిచన్దనుస్సదో;

బాహా పగ్గయ్హ కన్దసి, వనమజ్ఝే కిం దుక్ఖితో తువ”న్తి.

తత్థ **అలఙ్కతో**తి నానాభరణవిభూసితో. **మట్ఠకుణ్డలీ**తి కరణపరినిట్ఠితేహి మట్ఠేహి కుణ్డలేహి సమన్నాగతో. **మాలధారీ**తి విచిత్రకుసుమమాలధరో. **హరిచన్దనుస్సదో**తి సువణ్ణవణ్ణేన చన్దనేన అనులిత్తో. **వనమజ్ఝే**తి సుసానమజ్ఝే. **కిం దుక్ఖితో తువ**న్తి కింకారణా దుక్ఖితో త్వం, ఆచిక్ఖ, అహం తే యం ఇచ్ఛసి, తం దస్సామీతి ఆహ.

అథస్స కథేన్తో మాణవో దుతియం గాథమాహ –

౧౧౬.“సోవణ్ణమయో పభస్సరో, ఉప్పన్నో రథపఞ్జరో మమ;

తస్స చక్కయుగం న విన్దామి, తేన దుక్ఖేన జహామి జీవిత”న్తి.

బ్రాహ్మణో సమ్పటిచ్ఛన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౧౭.“సోవణ్ణమయం మణీమయం, లోహమయం అథ రూపియామయం;

పావద రథం కరిస్సామి తే, చక్కయుగం పటిపాదయామి త”న్తి.

తత్థ **పావదా**తి యాదిసేన తే అత్థో యాదిసం రోచేసి, తాదిసం వద, అహం తే రథ కరిస్సామి. **పటిపాదయామి త**న్తి తం పఞ్జరానురూపం చక్కయుగం అధిగచ్ఛాపేమి.

తం సుత్వా మాణవేన కథితాయ గాథాయ పఠమపాదం సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా కథేసి, సేసం మాణవో.

౧౧౮.“సో మాణవో తస్స పావది, చన్దసూరియా ఉభయేత్థ భాతరో;

సోవణ్ణమయో రథో మమ, తేన చక్కయుగేన సోభతీ”తి.

బ్రాహ్మణో తదనన్తరం ఆహ –

౧౧౯.“బాలో ఖో త్వంసి మాణవ, యో త్వం పత్థయసి అపత్థియం;

మఞ్ఞామి తువం మరిస్ససి, న హి త్వం లచ్ఛసి చన్దసూరియే”తి. –

బ్రాహ్మణేన వుత్తగాథాయ **అపత్థియన్తి** అపత్థేతబ్బం.

తతో మాణవో ఆహ –

౧౨౦.“గమనాగమనమ్పి దిస్సతి, వణ్ణధాతు ఉభయేత్థ వీథియో;

పేతో పన నేవ దిస్సతి, కో ను ఖో కన్దతం బాల్యతరో”తి.

మాణవేన వుత్తగాథాయ **గమనాగమనన్తి** ఉగ్గమనఞ్చ అత్థగమనఞ్చ. వణ్ణోయేవ వణ్ణధాతు. **ఉభయేత్థ వీథియోతి** ఏత్థ ఆకాసే “అయం చన్దస్స వీథి, అయం సూరియస్స వీథీ”తి ఏవం ఉభయగమనాగమనభూమియోపి పఞ్ఞాయన్తి. **పేతో పనాతి** పరలోకం గతసత్తో పన న దిస్సతేవ. **కో ను ఖోతి** ఏవం సన్తే అమ్హాకం ద్విన్నం కన్దన్తానం కో ను ఖో బాల్యతరోతి.

ఏవం మాణవే కథేన్తే బ్రాహ్మణో సల్లక్ఖేత్వా గాథమాహ –

౧౨౧.“సచ్చం ఖో వదేసి మాణవ, అహమేవ కన్దతం బాల్యతరో;

చన్దం వియ దారకో రుదం, పేతం కాలకతాభిపత్థయే”తి.

తత్థ **చన్దం వియ దారకోతి** యథా దహరో గామదారకో “చన్దం దేథా”తి చన్దస్సత్థాయ రోదేయ్య, ఏవం అహమ్పి పేతం కాలకతం అభిపత్థేమీతి.

ఇతి బ్రాహ్మణో మాణవస్స కథాయ నిస్సోకో హుత్వా తస్స థుతిం కరోన్తో సేసగాథా అభాసి –

౧౨౨.“ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;

వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

౧౨౩.“అబ్బహీ వత మే సల్లం, యమాసి హదయస్సితం;

యో మే సోకపరేతస్స, పుత్తసోకం అపానుది.

౧౨౪.“సోహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, వీతసోకో అనావిలో;

న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన మాణవా”తి.

అథ నం మాణవో “బ్రాహ్మణ, యస్సత్థాయ త్వం రోదసి, అహం తే పుత్తో, అహం దేవలోకే నిబ్బత్తో, ఇతో పట్ఠాయ మా మం అనుసోచి, దానం దేహి, సీలం రక్ఖాహి, ఉపోసథం కరోహీ”తి ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. బ్రాహ్మణోపి తస్సోవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా కాలకతో దేవలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.తదా ధమ్మదేసకదేవపుత్తో అహమేవ అహోసిన్తి.

మట్ఠకుణ్డలీజాతకవణ్ణనా ఏకాదసమా.

[౪౫౦] ౧౨. బిలారకోసియజాతకవణ్ణనా

అపచన్తాపీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దానవిత్తం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భగవతో ధమ్మదేసనం సుత్వా సాసనే పబ్బజిత్వా పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ దానవిత్తో అహోసి దానజ్ఝాసయో, పత్తపరియాపన్నమ్పి పిణ్డపాతం అఞ్ఞస్స అదత్వా న భుఞ్జి, అన్తమసో పానీయమ్పి లభిత్వా అఞ్ఞస్స అదత్వా న పివి, ఏవం దానాభిరతో అహోసి. అథస్స ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ గుణకథం కథేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు దానవిత్తో దానజ్ఝాసయో”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే “భిక్ఖవే అయం పుబ్బే అస్సద్ధో అహోసి అప్పసన్నో, తిణగ్గేన తేలబిన్దుమ్పి ఉద్ధరిత్వా కస్సచి న అదాసి, అథ నం అహం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా దానఫలం ఞాపేసిం, తమేవ దాననిన్నం చిత్తం భవన్తరేపి న పజహతీ”తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సేట్ఠికులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పత్వా ఏకదివసం ధనవిలోకనం కత్వా “ధనం పఞ్ఞాయతి, ఏతస్స ఉప్పాదకా న పఞ్ఞాయన్తి, ఇమం ధనం విస్సజ్జేత్వా మహాదానం దాతుం వట్టతీ”తి దానసాలం కారేత్వా యావజీవం మహాదానం పవత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే “ఇదం దానవత్తం మా ఉపచ్ఛిన్దీ”తి పుత్తస్స ఓవాదం దత్వా తావతింసభవనే సక్కో హుత్వా నిబ్బత్తి. పుత్తోపిస్స తథేవ దానం దత్వా పుత్తం ఓవదిత్వా ఆయుపరియోసానే చన్దో దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో సూరియో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్సపి పుత్తో మాతలిసఙ్గాహకో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. ఛట్ఠో పన అస్సద్ధో అహోసి థద్ధచిత్తో నిస్నేహో మచ్ఛరీ, దానసాలం విద్ధంసేత్వా ఝాపేత్వా యాచకే పోథేత్వా నీహరాపేసి, కస్సచి తిణగ్గేన ఉద్ధరిత్వా తేలబిన్దుమ్పి న దేతి. తదా సక్కో దేవరాజా అత్తనో పుబ్బకమ్మం ఓలోకేత్వా “పవత్తతి ను ఖో మే దానవంసో, ఉదాహు నో”తి ఉపధారేన్తో “పుత్తో మే దానం పవత్తేత్వా చన్దో హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్స పుత్తో సూరియో, తస్స పుత్తో మాతలి, తస్స పుత్తో పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, ఛట్ఠో పన తం వంసం ఉపచ్ఛిన్దీ”తి పస్సి.

అథస్స ఏతదహోసి “ఇమం పాపధమ్మం దమేత్వా దానఫలం జానాపేత్వా ఆగమిస్సామీ”తి. సో చన్దసూరియమాతలిపఞ్చసిఖే పక్కోసాపేత్వా “సమ్మా, అమ్హాకం వంసే ఛట్ఠో కులవంసం సముచ్ఛిన్దిత్వా దానసాలం ఝాపేత్వా యాచకే నీహరాపేసి, న కస్సచి కిఞ్చి దేతి, ఏథ నం దమేస్సామా”తి తేహి సద్ధిం బారాణసిం అగమాసి. తస్మిం ఖణే సేట్ఠి రాజుపట్ఠానం కత్వా ఆగన్త్వా సత్తమే ద్వారకోట్ఠకే అన్తరవీథిం ఓలోకేన్తో చఙ్కమతి. సక్కో “తుమ్హే మమ పవిట్ఠకాలే పచ్ఛతో పటిపాటియా ఆగచ్ఛథా”తి వత్వా గన్త్వా సేట్ఠిస్స సన్తికే ఠత్వా “భో మహాసేట్ఠి, భోజనం మే దేహీ”తి ఆహ. “బ్రాహ్మణ నత్థి తవ ఇధ భత్తం, అఞ్ఞత్థ గచ్ఛా”తి. “భో మహాసేట్ఠి, బ్రాహ్మణేహి భత్తే యాచితే న దాతుం న లబ్భతీ”తి. “బ్రాహ్మణ, మమ గేహే పక్కమ్పి పచితబ్బమ్పి భత్తం నత్థి, అఞ్ఞత్థ గచ్ఛా”తి. “మహాసేట్ఠి, ఏకం తే సిలోకం కథేస్సామి, తం సుణాహీ”తి. “నత్థి మయ్హం తవ సిలోకేనత్థో, మా ఇధ తిట్ఠా”తి. సక్కో తస్స కథం అసుణన్తో వియ ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౫."అపచన్తాపి దిచ్ఛన్తి, సన్తో లద్ధాన భోజనం;
కిమేవ త్వం పచమానో, యం న దజ్జా న తం సమం.

౧౨౬."మచ్ఛేరా చ పమాదా చ, ఏవం దానం న దీయతి;
పుఞ్ఞం ఆకఙ్ఖమానేన, దేయ్యం హోతి విజానతా"తి.

తాసం అత్థో – మహాసేట్ఠి అపచన్తాపి సన్తో సప్పురిసా భిక్ఖాచరియాయ లద్ధమ్పి భోజనం దాతుం ఇచ్ఛన్తి, న ఏకకా పరిభుఞ్జన్తి. కిమేవ త్వం పచమానో యం న దదేయ్యాసి, న తం సమం, తం తవ అనురూపం అనుచ్ఛవికం న హోతి. దానఞ్హి మచ్ఛేరేన చ పమాదేన చాతి ద్వీహి దోసేహి న దీయతి, పుఞ్ఞం ఆకఙ్ఖమానేన విజానతా పణ్డితమనుస్సేన దాతబ్బమేవ హోతీతి.

సో తస్స వచనం సుత్వా "తేన హి గేహం పవిసిత్వా నిసీద, థోకం లచ్ఛసీ"తి ఆహ. సక్కో పవిసిత్వా తే సిలోకే సజ్ఝాయన్తో నిసీది. అథ నం చన్దో ఆగన్త్వా భత్తం యాచి. "నత్థి తే భత్తం, గచ్ఛా"తి చ వుత్తో "మహాసేట్ఠి అన్తో ఏకో బ్రాహ్మణో నిసిన్నో, బ్రాహ్మణవాచనకం మఞ్ఞే భవిస్సతి, అహమ్పి భవిస్సామీ"తి వత్వా "నత్థి బ్రాహ్మణవాచనకం, నిక్ఖమా"తి వుచ్చమానోపి "మహాసేట్ఠి ఇజ్ఝ తావ సిలోకం సుణాహీ"తి ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౭."యస్సేవ భీతో న దదాతి మచ్ఛరీ, తదేవాదదతో భయం;
జిఘచ్ఛా చ పిపాసా చ, యస్స భాయతి మచ్ఛరీ;
తమేవ బాలం ఫుసతి, అస్మిం లోకే పరమ్హి చ.

౧౨౮."తస్మా వినేయ్య మచ్ఛేరం, దజ్జా దానం మలాభిభూ;
పుఞ్ఞాని పరలోకస్మిం, పతిట్ఠా హోన్తి పాణిన"న్తి.

తత్థ **యస్స భాయతీ**తి "అహం అఞ్ఞేసం దత్వా సయం జిఘచ్ఛితో చ పిపాసితో చ భవిస్సామీ"తి యస్సా జిఘచ్ఛాయ పిపాసాయ భాయతి. **తమేవా**తి తఞ్ఞేవ జిఘచ్ఛాపిపాసాసఙ్ఖాతం భయం ఏతం బాలం నిబ్బత్తనిబ్బత్తట్ఠానే ఇధలోకే పరలోకే చ ఫుసతి పీళేతి, అచ్చన్తదాలిద్దియం పాపుణాతి. **మలాభిభూ**తి మచ్ఛరియమలం అభిభవన్తో.

తస్సపి వచనం సుత్వా "తేన హి పవిస, థోకం లభిస్ససీ"తి ఆహ. సోపి పవిసిత్వా సక్కస్స సన్తికే నిసీది. తతో థోకం వీతినామేత్వా సూరియో ఆగన్త్వా భత్తం యాచన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౯."దుద్దదం దదమానానం, దుక్కరం కమ్మ కుబ్బతం;
అసన్తో నానుకుబ్బన్తి, సతం ధమ్మో దురన్నయో.

౧౩౦. "తస్మా సతఞ్చ అసతం, నానా హోతి ఇతో గతి;
అసన్తో నిరయం యన్తి, సన్తో సగ్గపరాయణా"తి.

తత్థ **దుద్దదన్తి** దానం నామ దుద్దదం మచ్ఛేరం అభిభవిత్వా దాతబ్బతో, తం దదమానానం. **దుక్కరన్తి** తదేవ దానకమ్మం దుక్కరం యుద్ధసదిసం, తం కుబ్బతం. **నానుకుబ్బన్తీతి** అసప్పురిసా దానఫలం అజానన్తా తేసం గతమగ్గం నానుగచ్ఛన్తి. **సతం ధమ్మోతి** సప్పురిసానం బోధిసత్తానం ధమ్మో అఞ్ఞేహి దురనుగమో. **అసన్తోతి** మచ్ఛరియవసేన దానం అదత్వా అసప్పురిసా నిరయం యన్తి.

సేట్ఠి గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తో "తేన హి పవిసిత్వా బ్రాహ్మణానం సన్తికే నిసీద, థోకం లచ్ఛసీ"తి ఆహ. తతో థోకం వీతినామేత్వా మాతలి ఆగన్త్వా భత్తం యాచిత్వా "నత్థీ"తి వచనమత్తకాలమేవ సత్తమం గాథమాహ –

౧౩౧. "అప్పస్మేకే పవేచ్ఛన్తి, బహునేకే న దిచ్ఛరే;

అప్పస్మా దక్ఖిణా దిన్నా, సహస్సేన సమం మితా"తి.

తత్థ **అప్పస్మేకే పవేచ్ఛన్తీతి** మహాసేట్ఠి ఏకచ్చే పణ్డితపురిసా అప్పస్మిమ్పి దేయ్యధమ్మే పవేచ్ఛన్తి, దదన్తియేవాతి అత్థో. బహునాపి దేయ్యధమ్మేన సమన్నాగతా ఏకే సత్తా **న దిచ్ఛరే** న దదన్తి. **దక్ఖిణాతి** కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా దిన్నదానం. **సహస్సేన సమం మితాతి** ఏవం దిన్నా కటచ్ఛుభత్తమత్తాపి దక్ఖిణా సహస్సదానేన సద్ధిం మితా, మహాఫలత్తా సహస్సదానసదిసావ హోతీతి అత్థో.

తమ్పి సో "తేన హి పవిసిత్వా నిసీదా"తి ఆహ. తతో థోకం వీతినామేత్వా పఞ్చసిఖో ఆగన్త్వా భత్తం యాచిత్వా "నత్థి గచ్ఛా"తి వుత్తే "అహం న గతపుబ్బో, ఇమస్మిం గేహే బ్రాహ్మణవాచనకం భవిస్సతి మఞ్ఞే"తి తస్స ధమ్మకథం ఆరభన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౩౨."ధమ్మం చరే యోపి సముఞ్ఛకం చరే, దారఞ్చ పోసం దదమప్పకస్మిం;

సతం సహస్సానం సహస్సయాగినం, కలమ్పి నాగ్ఘన్తి తథావిధస్స తే"తి.

తత్థ **ధమ్మన్తి** తివిధసుచరితధమ్మం. **సముఞ్ఛకన్తి** గామే వా ఆమకపక్కభిక్ఖాచరియం అరఞ్ఞే వా ఫలాఫలహరణసఙ్ఖాతం ఉఞ్ఛం యో చరేయ్య, సోపి ధమ్మమేవ చరే. **దారఞ్చ పోసన్తి** అత్తనో చ పుత్తదారం పోసేన్తోయేవ. **దదమప్పకస్మిన్తి** పరిత్తే వా దేయ్యధమ్మే ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం దదమానో ధమ్మం చరేతి అత్థో. **సతం సహస్సానం సహస్సయాగినన్తి** పరం పోథేత్వా విహేఠేత్వా సహస్సేన యాగం యజన్తానం సహస్సయాగీనం ఇస్సరానం సతసహస్సమ్పి. **కలమ్పి నాగ్ఘన్తి తథావిధస్స తేతి** తేసం సతసహస్ససఙ్ఖాతానం సహస్సయాగీనం యాగా తథావిధస్స ధమ్మేన సమేన దేయ్యధమ్మం ఉప్పాదేత్వా దేన్తస్స దుగ్గతమనుస్సస్స సోళసిం కలం న అగ్ఘన్తీతి.

సేట్ఠి పఞ్చసిఖస్స కథం సుత్వా సల్లక్ఖేసి. అథ నం అనగ్ఘకారణం పుచ్ఛన్తో నవమం గాథమాహ –

౧౩౩. "కేనేస యఞ్ఞో విపులో మహగ్ఘతో, సమేన దిన్నస్స న అగ్ఘమేతి;

కథం సతం సహస్సానం సహస్సయాగినం, కలమ్పి నాగ్ఘన్తి తథావిధస్స తే"తి.

తత్థ **యఞ్ఞోతి** దానయాగో సతసహస్సపరిచ్చాగవసేన విపులో, విపులత్తావ మహగ్ఘతో. **సమేన దిన్నస్సాతి** ధమ్మేన దిన్నస్స కేన కారణేన అగ్ఘం న ఉపేతి. **కథం సతం సహస్సానన్తి** బ్రాహ్మణ, కథం సహస్సయాగీనం పురిసానం బహూనం

సహస్సానం సతసహస్ససఙ్ఖాతా ఇస్సరా తథావిధస్స ధమ్మేన ఉప్పాదేత్వా దాయకస్స ఏకస్స దుగ్గతమనుస్సస్స కలం నాగ్ఘన్తీతి.

అథస్స కథేన్తో పఞ్చసిఖో ఓసానగాథమాహ –

౧౩౪.“దదన్తి హేకే విసమే నివిట్ఠా, ఛేత్వా వధిత్వా అథ సోచయిత్వా;

సా దక్ఖిణా అస్సుముఖా సదణ్డా, సమేన దిన్నస్స న అగ్ఘమేతి;

ఏవం సతం సహస్సానం సహస్సయాగినం, కలమ్పి నాగ్ఘన్తి తథావిధస్స తే”తి.

తత్థ **విసమే**తి విసమే కాయకమ్మాదిమ్హి నివిట్ఠా. **ఛేత్వా**తి కిలమేత్వా. **వధిత్వా**తి మారేత్వా. **సోచయిత్వా**తి ససోకే కత్వా.

సో పఞ్చసిఖస్స ధమ్మకథం సుత్వా “తేన హి గచ్ఛ, గేహం పవిసిత్వా నిసీద, థోకం లచ్ఛసీ”తి ఆహ. సోపి గన్త్వా తేసం సన్తికే నిసీది. తతో బిలారకోసియో సేట్ఠి ఏకం దాసిం ఆమన్తేత్వా “ఏతేసం బ్రాహ్మణానం పలాపవీహినం నాళిం నాళిం దేహీ”తి ఆహ. సా వీహీ గహేత్వా బ్రాహ్మణే ఉపసఙ్కమిత్వా “ఇమే ఆదాయ యత్థ కత్థచి పచాపేత్వా భుఞ్జథా”తి ఆహ. “న అమ్హాకం వీహినా అత్థో, న మయం వీహిం ఆమసామా”తి. “అయ్యా, వీహిం కిరేతే నామసన్తీ”తి? “తేన హి తేసం తణ్డులే దేహీ”తి. సా తణ్డులే ఆదాయ గన్త్వా “బ్రాహ్మణా తణ్డులే గణ్హథా”తి ఆహ. “మయం ఆమకం న పటిగ్గణ్హామా”తి. “అయ్య, ఆమకం కిర న గణ్హన్తీ”తి. “తేన హి తేసం కరోటియం వడ్ఢేత్వా గోభత్తం దేహీ”తి. సా తేసం కరోటియం వడ్ఢేత్వా మహాగోణానం పక్కభత్తం ఆహరిత్వా అదాసి. పఞ్చపి జనా కబళే వడ్ఢేత్వా ముఖే పక్ఖిపిత్వా గలే లగ్గాపేత్వా అక్ఖీని పరివత్తేత్వా విస్సట్ఠసఞ్ఞా మతా వియ నిపజ్జింసు. దాసీ తే దిస్వా “మతా భవిస్సన్తీ”తి భీతా గన్త్వా సేట్ఠినో ఆరోచేసి “అయ్య, తే బ్రాహ్మణా గోభత్తం గిలితుం అసక్కోన్తా మతా”తి.

సో చిన్తేసి “ఇదాని అయం పాపధమ్మో సుఖుమాలబ్రాహ్మణానం గోభత్తం దాపేసి, తే తం గిలితుం అసక్కోన్తా మతాతి మం గరహిస్సన్తీ”తి. తతో దాసిం ఆహ – “ఖిప్పం గన్త్వా ఏతేసం కరోటికేసు భత్తం హరిత్వా నానగ్గరసం సాలిభత్తం వడ్ఢేహీ”తి. సా తథా అకాసి. సేట్ఠి అన్తరవీథిం పటిపన్నమనుస్సే పక్కోసాపేత్వా “అహం మమ భుఞ్జననియామేన ఏతేసం బ్రాహ్మణానం భత్తం దాపేసిం, ఏతే లోభేన మహన్తే పిణ్డే కత్వా భుఞ్జమానా గలే లగ్గాపేత్వా మతా, మమ నిద్దోసభావం జానాథా”తి వత్వా పరిసం సన్నిపాతేసి. మహాజనే సన్నిపతితే బ్రాహ్మణా ఉట్ఠాయ మహాజనం ఓలోకేత్వా “పస్సథిమస్స సేట్ఠిస్స ముసావాదితం, ‘అమ్హాకం అత్తనో భుఞ్జనభత్తం దాపేసి’న్తి వదతి, పఠమం గోభత్తం అమ్హాకం దత్వా అమ్హేసు మతేసు వియ నిపన్నేసు ఇమం భత్తం వడ్ఢాపేసీ”తి వత్వా అత్తనో ముఖేహి గహితభత్తం భూమియం పాతేత్వా దస్సేసుం. మహాజనో సేట్ఠిం గరహి “అన్ధబాల, అత్తనో కులవంసం నాసేసి, దానసాలం ఝాపేసి, యాచకే గీవాయం గహేత్వా నీహరాపేసి, ఇదాని ఇమేసం సుఖుమాలబ్రాహ్మణానం భత్తం దేన్తో గోభత్తం దాపేసి, పరలోకం గచ్ఛన్తో తవ ఘరే విభవం గీవాయం బన్ధిత్వా గమిస్ససి మఞ్ఞే”తి.

తస్మిం ఖణే సక్కో మహాజనం పుచ్ఛి “జానాథ, తుమ్హే ఇమస్మిం గేహే ధనం కస్స సన్తక”న్తి? “న జానామా”తి. “ఇమస్మిం నగరే అసుకకాలే బారాణసియం మహాసేట్ఠి నామ దానసాలం కారేత్వా మహాదానం పవత్తయీ”తి సుతపుబ్బం తుమ్హేహీతి. “ఆమ సుణామా”తి. “అహం సో సేట్ఠి, దానం దత్వా సక్కో దేవరాజా హుత్వా పుత్తోపి మే తం వంసం

అవినాసేత్వా దానం దత్వా చన్దో దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తో, తస్స పుత్తో సూరియో, తస్స పుత్తో మాతలి, తస్స పుత్తో పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తో. తేసు అయం చన్దో, అయం సూరియో, అయం మాతలిసఙ్గాహకో, అయం ఇమస్స పాపధమ్మస్స పితా పఞ్చసిఖో గన్ధబ్బదేవపుత్తో, ఏవం బహుగుణం ఏతం దానం నామ, కత్తబ్బమేవ కుసలం పణ్డితేహీ"తి కథేన్తా మహాజనస్స కఙ్ఖచ్ఛేదనత్థం ఆకాసే ఉప్పతిత్వా మహన్తేనానుభావేన మహన్తేన పరివారేన జలమానసరీరా అట్ఠంసు, సకలనగరం పజ్జలన్తం వియ అహోసి. సక్కో మహాజనం ఆమన్తేత్వా "మయం అత్తనో దిబ్బసమ్పత్తిం పహాయ ఆగచ్ఛన్తా ఇమం కులవంసనాసకరం పాపధమ్మబిలారకోసియం నిస్సాయ ఆగతా, అయం పాపధమ్మో అత్తనో కులవంసం నాసేత్వా దానసాలం ఝాపేత్వా యాచకే గీవాయం గహేత్వా నీహరాపేత్వా అమ్హాకం వంసం సముచ్ఛిన్ది, 'అయం అదానసీలో హుత్వా నిరయే నిబ్బత్తేయ్యా'తి ఇమస్స అనుకమ్పాయ ఆగతామ్హా"తి వత్వా దానగుణం పకాసేన్తో మహాజనస్స ధమ్మం దేసేసి. బిలారకోసియో సిరస్మిం అఞ్జలిం పతిట్ఠపేత్వా "దేవ, అహం ఇతో పట్ఠాయ పోరాణకులవంసం అనాసేత్వా దానం పవత్తేస్సామి, అజ్జ ఆదిం కత్వా అన్తమసో ఉదకదన్తపోనం ఉపాదాయ అత్తనో లద్ధాహారం పరస్స అదత్వా న ఖాదిస్సామీ"తి సక్కస్స పటిఞ్ఞం అదాసి. సక్కో తం దమేత్వా నిబ్బిసేవనం కత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠపేత్వా చత్తారో దేవపుత్తే ఆదాయ సకట్ఠానమేవ గతో. సోపి సేట్ఠి యావజీవం దానం దత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, అయం భిక్ఖు పుబ్బే అస్సద్ధో అహోసి కస్సచి కిఞ్చి అదాతా, అహం పన నం దమేత్వా దానఫలం జానాపేసిం, తమేవ చిత్తం భవన్తరగతమ్పి న జహాతీ"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సేట్ఠి అయం దానపతికో భిక్ఖు అహోసి, చన్దో సారిపుత్తో, సూరియో మోగ్గల్లానో, మాతలి కస్సపో, పఞ్చసిఖో ఆనన్దో, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

బిలారకోసియజాతకవణ్ణనా ద్వాదసమా.

[౪౫౫] ౧౩. చక్కవాకజాతకవణ్ణనా

వణ్ణవా అభిరూపోసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం లోలభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర చీవరాదీహి అతిత్తో "కహం సఙ్ఘభత్తం, కహం నిమన్తన"న్తి పరియేసన్తో విచరతి, ఆమిసకథాయమేవ అభిరమతి. అథఞ్ఞే పేసలా భిక్ఖూ తస్సానుగ్గహేన సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు లోలో"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు కస్మా ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా లోలో అహోసి, లోలభావో చ నామ పాపకో, పుబ్బేపి త్వం లోలభావం నిస్సాయ బారాణసియం హత్థికుణపాదీహి అతిత్తో మహాఅరఞ్ఞం పవిట్ఠో"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో లోలకాకో బారాణసియం హత్థికుణపాదీహి అతిత్తో "అరఞ్ఞం ను ఖో కీదిస"న్తి అరఞ్ఞం గన్త్వా తత్థాపి ఫలాఫలేహి అసన్తుట్ఠో గఙ్గాయ తీరం గన్త్వా విచరన్తో జయమ్పతికే చక్కవాకే దిస్వా "ఇమే సకుణా అతివియ సోభన్తి, ఇమే ఇమస్మిం గఙ్గాతీరే బహుం మచ్ఛమంసం ఖాదన్తి మఞ్ఞే, ఇమే పటిపుచ్ఛిత్వా మయాపి ఇమేసం భోజనం గోచరం ఖాదిత్వా వణ్ణవన్తేన భవితుం వట్టతీ"తి తేసం అవిదూరే నిసీదిత్వా చక్కవాకం పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౫. "వణ్ణవా అభిరూపోసి, ఘనో సఞ్జాతరోహితో;

చక్కవాక సురూపోసి, విప్పసన్నముఖిన్ద్రియో.

౧౩౬. "పాఠీనం పావుసం మచ్ఛం, బలజం ముఞ్జరోహితం;

గఙ్గాయ తీరే నిసిన్నో, ఏవం భుఞ్జసి భోజన"న్తి.

తత్థ **ఘనోతి** ఘనసరీరో. **సఞ్జాతరోహితోతి** ఉత్తత్తసువణ్ణం వియ సుట్ఠుజాతరోహితవణ్ణో. **పాఠీనన్తి** పాఠీననామకం పాసాణమచ్ఛం. **పావుసన్తి** మహాముఖమచ్ఛం, "పాహుస"న్తిపి పాఠో. **బలజన్తి** బలజమచ్ఛం. **ముఞ్జరోహితన్తి** ముఞ్జమచ్ఛఞ్చ రోహితమచ్ఛఞ్చ. **ఏవం భుఞ్జసీతి** ఏవరూపం భోజనం మఞ్ఞే భుఞ్జసీతి పుచ్ఛతి.

చక్కవాకో తస్స వచనం పటిక్ఖిపన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౩౭. "న వాహమేతం భుఞ్జామి, జఙ్గలానోదకాని వా;

అఞ్ఞత్ర సేవాలపణకా, ఏతం మే సమ్మ భోజన"న్తి.

తస్సత్థో – అహం సమ్మ, అఞ్ఞత్ర సేవాలా చ పణకా చ సేసాని జఙ్గలాని వా ఓదకాని వా మంసాని ఆదాయ ఏతం భోజనం న భుఞ్జామి, యం పనేతం సేవాలపణకం, ఏతం మే సమ్మ, భోజనన్తి.

తతో కాకో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౮. "న వాహమేతం సద్దహామి, చక్కవాకస్స భోజనం;

అహమ్పి సమ్మ భుఞ్జామి, గామే లోణియతేలియం.

౧౩౯. "మనుస్సేసు కతం భత్తం, సుచిం మంసూపసేచనం;

న చ మే తాదిసో వణ్ణో, చక్కవాక యథా తువ"న్తి.

తత్థ **యథా తువన్తి** యథా తువం సోభగ్గప్పత్తో సరీరవణ్ణో, తాదిసో మయ్హం వణ్ణో నత్థి, ఏతేన కారణేన అహం తవ "సేవాలపణకం మమ భోజన"న్తి వదన్తస్స వచనం న సద్దహామీతి.

అథస్స చక్కవాకో దుబ్బణ్ణకారణం కథేత్వా ధమ్మం దేసేన్తో సేసగాథా అభాసి –

౧౪౦."సమ్పస్సం అత్తని వేరం, హింసయం మానుసిం పజం;

ఉత్రస్తో ఘససీ భీతో, తేన వణ్ణో తవేదిసో.

౧౪౧."సబ్బలోకవిరుద్ధోసి, ధఙ్క పాపేన కమ్మునా;

లద్ధో పిణ్డో న పీణేతి, తేన వణ్ణో తవేదిసో.

౧౪౨."అహమ్పి సమ్మ భుఞ్జామి, అహింసం సబ్బపాణినం;

అప్పోస్సుక్కో నిరాసఙ్కీ, అసోకో అకుతోభయో.

౧౪౩.“సో కరస్సు ఆనుభావం, వీతివత్తస్సు సీలియం;
అహింసాయ చర లోకే, పియో హోహిసి మంమివ.

౧౪౪.“యో న హన్తి న ఘాతేతి, న జినాతి న జాపయే;
మేత్తంసో సబ్బభూతేసు, వేరం తస్స న కేనచీ”తి.

తత్థ **సమ్పస్సన్తి** సమ్మ కాక త్వం పరేసు ఉప్పన్నం అత్తని వేరచిత్తం సమ్పస్సమానో మానుసిం పజం హింసన్తో విహరేన్తో. **ఉత్రస్తో**తి భీతో. **ఘససీ**తి భుఞ్జసి. తేన తే ఏదిసో బీభచ్ఛవణ్ణో జాతో. **ధఙ్కా**తి కాకం ఆలపతి. **పిణ్డో**తి భోజనం. **అహింసం సబ్బపాణిన**న్తి అహం పన సబ్బసత్తే అహింసన్తో భుఞ్జామీతి వదతి. **సో కరస్సు ఆనుభావ**న్తి సో త్వమ్పి వీరియం కరోహి, అత్తనో సీలియసఙ్ఖాతం దుస్సీలభావం వీతివత్తస్సు. **అహింసాయా**తి అహింసాయ సమన్నాగతో హుత్వా లోకే చర. **పియో హోహిసి మంమివా**తి ఏవం సన్తే మయా సదిసోవ లోకస్స పియో హోహిసి. **న జినాతీ**తి ధనజానిం న కరోతి. **న జాపయే**తి అఞ్ఞేపి న కారేతి. **మేత్తంసో**తి మేత్తకోట్ఠాసో మేత్తచిత్తో. **న కేనచీ**తి కేనచి ఏకసత్తేనపి సద్ధిం తస్స వేరం నామ నత్థీతి.

తస్మా సచే లోకస్స పియో భవితుం ఇచ్ఛసి, సబ్బవేరేహి విరమాహీతి ఏవం చక్కవాకో కాకస్స ధమ్మం దేసేసి. కాకో “తుమ్హే అత్తనో గోచరం మయ్హం న కథేథ, కా కా”తి వస్సన్తో ఉప్పతిత్వా బారాణసియం ఉక్కారభూమియఞ్ఞేవ ఓతరి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే లోలభిక్ఖు అనాగామిఫలే పతిట్ఠహి. తదా కాకో లోలభిక్ఖు అహోసి, చక్కవాకీ రాహులమాతా, చక్కవాకో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

చక్కవాకజాతకవణ్ణనా తేరసమా.

[౪౫౨] ౧౪. భూరిపఞ్హజాతకవణ్ణనా

౧౪౫-౧౫౪. **సచ్చం కిరా**తి ఇదం భూరిపఞ్హజాతకం **మహాఉమఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

భూరిపఞ్హజాతకవణ్ణనా చుద్దసమా.

[౪౫౩] ౧౫. మహామఙ్గలజాతకవణ్ణనా

కింసు నరోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో **మహామఙ్గలసుత్తం** (ఖు॰ పా॰ ౫.౧ ఆదయో) ఆరబ్భ కథేసి. రాజగహనగరస్మిఞ్హి కేనచిదేవ కరణీయేన సన్థాగారే సన్నిపతితస్స మహాజనస్స మజ్ఝే ఏకో పురిసో “అజ్జ మే మఙ్గలకిరియా అత్థీ”తి ఉట్ఠాయ అగమాసి. అపరో తస్స వచనం సుత్వా “అయం ‘మఙ్గల’న్తి వత్వావ గతో, కిం ఏతం మఙ్గలం నామా”తి ఆహ . తమఞ్ఞో “అభిమఙ్గలరూపదస్సనం మఙ్గలం నామ. ఏకచ్చో హి కాలస్సేవ ఉట్ఠాయ సబ్బసేతం ఉసభం వా పస్సతి, గబ్భినిత్థిం వా రోహితమచ్ఛం వా పుణ్ణఘటం వా నవనీతం వా గోసప్పిం వా అహతవత్థం వా పాయాసం వా పస్సతి, ఇతో ఉత్తరి మఙ్గలం నామ నత్థీ”తి ఆహ. తేన కథితం ఏకచ్చే “సుకథిత”న్తి అభినన్దింసు. అపరో “నేతం మఙ్గలం, సుతం నామ మఙ్గలం. ఏకచ్చో హి ‘పుణ్ణా’తి వదన్తానం సుణాతి, తథా ‘వడ్ఢా’తి ‘వడ్ఢమానా’తి సుణాతి, ‘భుఞ్జా’తి ‘ఖాదా’తి వదన్తానం సుణాతి, ఇతో ఉత్తరి మఙ్గలం నామ నత్థీ”తి ఆహ. తేన కథితమ్పి ఏకచ్చే “సుకథిత”న్తి అభినన్దింసు. అపరో “న ఏతం మఙ్గలం, ముతం నామ మఙ్గలం. ఏకచ్చో హి కాలస్సేవ ఉట్ఠాయ పథవిం ఆమసతి, హరితతిణం అల్లగోమయం

పరిసుద్ధసాటకం రోహితమచ్ఛం సువణ్ణరజతభాజనం ఆమసతి, ఇతో ఉత్తరి మఙ్గలం నామ నత్థీ”తి ఆహ. తేన కథితమ్పి ఏకచ్చే “సుకథిత”న్తి అభినన్దింసు. ఏవం దిట్ఠమఙ్గలికా సుతమఙ్గలికా ముతమఙ్గలికాతి తిస్సోపి పరిసా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్ఞాపేతుం నాసక్ఖింసు, భుమ్మదేవతా ఆదిం కత్వా యావ బ్రహ్మలోకా “ఇదం మఙ్గల”న్తి తథతో న జానింసు.

సక్కో చిన్తేసి “ఇమం మఙ్గలపఞ్హం సదేవకే లోకే అఞ్ఞత్ర భగవతా అఞ్ఞో కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి, భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ”తి. సో రత్తిభాగే సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ “బహూ దేవా మనుస్సా చా”తి పఞ్హం పుచ్ఛి. అథస్స సత్థా ద్వాదసహి గాథాహి అట్ఠతింస మహామఙ్గలాని కథేసి. మఙ్గలసుత్తే వినివట్టన్తేయేవ కోటిసతసహస్సమత్తా దేవతా అరహత్తం పాపుణింసు, సోతాపన్నాదీనం గణనపథో నత్థి. సక్కో మఙ్గలం సుత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. సత్థారా మఙ్గలే కథితే సదేవకో లోకో “సుకథిత”న్తి అభినన్ది. తదా ధమ్మసభాయం తథాగతస్స గుణకథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సత్థా అఞ్ఞేసం అవిసయం మఙ్గలపఞ్హం సదేవకస్స లోకస్స చిత్తం గహేత్వా కుక్కుచ్చం ఛిన్దిత్వా గగనతలే చన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ కథేసి, ఏవం మహాపఞ్ఞో, ఆవుసో, తథాగతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సమ్బోధిప్పత్తస్స మమ మఙ్గలపఞ్హకథనం, స్వాహం బోధిసత్తచరియం చరన్తోపి దేవమనుస్సానం కఙ్ఖం ఛిన్దిత్వా మఙ్గలపఞ్హం కథేసి”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో ఏకస్మిం గామే విభవసమ్పన్నస్స బ్రాహ్మణస్స కులే నిబ్బత్తి, “రక్ఖితకుమారో”తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం ఉగ్గహితసిప్పో కతదారపరిగ్గహో మాతాపితూనం అచ్చయేన రతనవిలోకనం కత్వా సంవిగ్గమానసో మహాదానం పవత్తేత్వా కామే పహాయ హిమవన్తపదేసే పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాహారో ఏకస్మిం పదేసే వాసం కప్పేసి. అనుపుబ్బేనస్స పరివారో మహా అహోసి, పఞ్చ అన్తేవాసికసతాని అహేసుం. అథేకదివసం తే తాపసా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “ఆచరియ, వస్సారత్తసమయే హిమవన్తతో ఓతరిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం గచ్ఛామ, ఏవం నో సరీరఞ్చ థిరం భవిస్సతి, జఙ్ఘవిహారో చ కతో భవిస్సతీ”తి ఆహంసు. తే “తేన హి తుమ్హే గచ్ఛథ, అహం ఇధేవ వసిస్సామీ”తి వుత్తే తం వన్దిత్వా హిమవన్తా ఓతరిత్వా చారికం చరమానా బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసింసు. తేసం మహాసక్కారసమ్మానో అహోసి. అథేకదివసం బారాణసియం సన్థాగారే సన్నిపతితే మహాజనకాయే మఙ్గలపఞ్హో సముట్ఠాతి. సబ్బం పచ్చుప్పన్నవత్థునయేనేవ వేదితబ్బం.

తదా పన మనుస్సానం కఙ్ఖం ఛిన్దిత్వా మఙ్గలపఞ్హం కథేతుం సమత్థం అపస్సన్తో మహాజనో ఉయ్యానం గన్త్వా ఇసిగణం మఙ్గలపఞ్హం పుచ్ఛి. ఇసయో రాజానం ఆమన్తేత్వా “మహారాజ, మయం ఏతం కథేతుం న సక్ఖిస్సామ, అపిచ ఖో అమ్హాకం ఆచరియో రక్ఖితతాపసో నామ మహాపఞ్ఞో హిమవన్తే వసతి, సో సదేవకస్స లోకస్స చిత్తం గహేత్వా ఏతం మఙ్గలపఞ్హం కథేస్సతీ”తి వదింసు. రాజా “భన్తే, హిమవన్తో నామ దూరే దుగ్గమోవ, న సక్ఖిస్సామ మయం తత్థ గన్తుం, సాధు వత తుమ్హేయేవ ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా ఉగ్గణ్హిత్వా పునాగన్త్వా అమ్హాకం కథేథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా కతపటిసన్థారా ఆచరియేన రఞ్ఞో ధమ్మికభావే జనపదచారిత్తే చ పుచ్ఛితే తం దిట్ఠమఙ్గలాదీనం ఉప్పత్తిం ఆదితో పట్ఠాయ కథేత్వా రఞ్ఞో యాచనాయ చ అత్తనో పఞ్హసవనత్థం ఆగతభావం

పకాసేత్వా “సాధు నో భన్తే, మఙ్గలపఞ్హం పాకటం కత్వా కథేథా”తి యాచింసు. తతో జేట్ఠన్తేవాసికో ఆచరియం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩౫.“కింసు నరో జప్పమధిచ్చ కాలే, కం వా విజ్జం కతమం వా సుతానం;

నో మచ్చో అస్మిఞ్చ పరమ్హి లోకే, కథం కరో సోత్థానేన గుత్తో”తి.

తత్థ **కాలే**తి మఙ్గలపత్థనకాలే. **విజ్జ**న్తి వేదం. **సుతాన**న్తి సిక్ఖితబ్బయుత్తకపరియత్తీనం. **అస్మిఞ్చా**తి ఏత్థ **చా**తి నిపాతమత్తం. **సోత్థానేనా**తి సోత్థిభావావహేన మఙ్గలేన. ఇదం వుత్తం హోతి – “ఆచరియ, పురిసో మఙ్గలం ఇచ్ఛన్తో మఙ్గలకాలే కింసు నామ జప్పన్తో తీసు వేదేసు కతరం వా వేదం కతరం వా సుతానం అన్తరే సుతపరియత్తిం అధీయిత్వా సో మచ్చో ఇమస్మిఞ్చ లోకే పరమ్హి చ కథం కరో ఏతేసు జప్పాదీసు కిం కేన నియామేన కరోన్తో సోత్థానేన నిరపరాధమఙ్గలేన గుత్తో రక్ఖితో హోతి, తం ఉభయలోకహితం గహేత్వా ఠితమఙ్గలం అమ్హాకం కథేహీ”తి.

ఏవం జేట్ఠన్తేవాసికేన మఙ్గలపఞ్హం పుట్ఠో మహాసత్తో దేవమనుస్సానం కఙ్ఖం ఛిన్దన్తో “ఇదఞ్చిదఞ్చ మఙ్గల”న్తి బుద్ధలీళాయ మఙ్గలం కథేన్తో ఆహ –

౧౩౬.“యస్స దేవా పితరో చ సబ్బే, సరీసపా సబ్బభూతాని చాపి;

మేత్తాయ నిచ్చం అపచితాని హోన్తి, భూతేసు వే సోత్థానం తదాహు”తి.

తత్థ **యస్సా**తి యస్స పుగ్గలస్స. **దేవా**తి భుమ్మదేవే ఆదిం కత్వా సబ్బేపి కామావచరదేవా. **పితరో చా**తి తతుత్తరి రూపావచరబ్రహ్మానో. **సరీసపా**తి దీఘజాతికా. **సబ్బభూతాని చాపీ**తి వుత్తావసేసాని చ సబ్బానిపి భూతాని. **మేత్తాయ నిచ్చం అపచితాని హోన్తీ**తి ఏతే సబ్బే సత్తా దసదిసాఫరణవసేన పవత్తాయ అప్పనాప్పత్తాయ మేత్తాభావనాయ అపచితా హోన్తి. **భూతేసు వే**తి తం తస్స పుగ్గలస్స సబ్బసత్తేసు సోత్థానం నిరన్తరం పవత్తం నిరపరాధమఙ్గలం ఆహు. మేత్తావిహారీ హి పుగ్గలో సబ్బేసం పియో హోతి పరూపక్కమేన అవికోపియో. ఇతి సో ఇమినా మఙ్గలేన రక్ఖితో గోపితో హోతీతి.

ఇతి మహాసత్తో పఠమం మఙ్గలం కథేత్వా దుతియాదీని కథేన్తో –

౧౩౭.“యో సబ్బలోకస్స నివాతవుత్తి, ఇత్థీపుమానం సహదారకానం;

ఖన్తా దురుత్తానమప్పటికూలవాదీ, అధివాసనం సోత్థానం తదాహు.

౧౩౮.“యో నావజానాతి సహాయమత్తే, సిప్పేన కుల్యాహి ధనేన జచ్చా;

రుచిపఞ్ఞో అత్థకాలే మతీమా, సహాయేసు వే సోత్థానం తదాహు.

౧౩౯.“మిత్తాని వే యస్స భవన్తి సన్తో, సంవిస్సత్థా అవిసంవాదకస్స;

న మిత్తదుబ్భీ సంవిభాగీ ధనేన, మిత్తేసు వే సోత్థానం తదాహు.

౧౪౦.“యస్స భరియా తుల్యవయా సమగ్గా, అనుబ్బతా ధమ్మకామా పజాతా;

కోలినియా సీలవతీ పతిబ్బతా, దారేసు వే సోత్థానం తదాహు.

౧౬౧."యస్స రాజా భూతపతి యసస్సీ, జానాతి సోచేయ్యం పరక్కమఞ్చ;
అద్వేజ్ఝతా సుహదయం మమన్తి, రాజూసు వే సోత్థానం తదాహు.

౧౬౨."అన్నఞ్చ పానఞ్చ దదాతి సద్ధో, మాలఞ్చ గన్ధఞ్చ విలేపనఞ్చ;
పసన్నచిత్తో అనుమోదమానో, సగ్గేసు వే సోత్థానం తదాహు.

౧౬౩. "యమరియధమ్మేన పునన్తి వుద్ధా, ఆరాధితా సమచరియాయ సన్తో;
బహుస్సుతా ఇసయో సీలవన్తో, అరహన్తమజ్ఝే సోత్థానం తదాహూ"తి. –

ఇమా గాథా అభాసి.

తత్థ **నివాతవుత్తీ**తి ముదుచిత్తతాయ సబ్బలోకస్స నీచవుత్తి హోతి. **ఖన్తా దురుత్తానన్తి** పరేహి వుత్తానం దుట్ఠవచనానం అధివాసకో హోతి. **అప్పటికూలవాదీ**తి "అక్కోచ్ఛి మం, అవధి మ"న్తి యుగగ్గాహం అకరోన్తో అనుకూలమేవ వదతి. **అధివాసనన్తి** ఇదం అధివాసనం తస్స సోత్థానం నిరపరాధమఙ్గలం పణ్డితా వదన్తి.

సహాయమత్తేతి సహాయే చ సహాయమత్తే చ. తత్థ సహపంసుకీళితా సహాయా నామ, దస ద్వాదస వస్సాని ఏకతో వుత్థా సహాయమత్తా నామ, తే సబ్బేపి "అహం సిప్పవా, ఇమే నిసిప్పా"తి ఏవం సిప్పేన వా "అహం కులీనో, ఇమే న కులీనా"తి ఏవం కులసమ్పత్తిసఙ్ఖాతాహి కుల్యాహి వా, "అహం అడ్ఢో, ఇమే దుగ్గతా"తి ఏవం ధనేన వా, "అహం జాతిసమ్పన్నో, ఇమే దుజ్జాతా"తి ఏవం జచ్చా వా నావజానాతి. **రుచిపఞ్ఞో**తి సాధుపఞ్ఞో సున్దరపఞ్ఞో . **అత్థకాలే**తి కస్సచిదేవ అత్థస్స కారణస్స ఉప్పన్నకాలే. **మతీమా**తి తం తం అత్థం పరిచ్ఛిన్దిత్వా విచారణసమత్థతాయ మతిమా హుత్వా తే సహాయే నావజానాతి. **సహాయేసూ**తి తం తస్స అనవజాననం సహాయేసు సోత్థానం నామాతి పోరాణకపణ్డితా ఆహు. తేన హి సో నిరపరాధమఙ్గలేన ఇధలోకే చ పరలోకే చ గుత్తో హోతి. తత్థ పణ్డితే సహాయే నిస్సాయ సోత్థిభావో **కుసనాళిజాతకేన** (జా॰ ౧.౧.౧౨౧ ఆదయో) కథేతబ్బో.

సన్తోతి పణ్డితా సప్పురిసా యస్స మిత్తాని భవన్తి. **సంవిస్సత్థా**తి ఘరం పవిసిత్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితస్సేవ గహణవసేన విస్సాసమాపన్నా. **అవిసంవాదకస్సా**తి అవిసంవాదనసీలస్స. **న మిత్తదుబ్భీ**తి యో చ మిత్తదుబ్భీ న హోతి. **సంవిభాగీ ధనేనా**తి అత్తనో ధనేన మిత్తానం సంవిభాగం కరోతి. **మిత్తేసూ**తి మిత్తే నిస్సాయ లద్ధబ్బం తస్స తం మిత్తేసు సోత్థానం నామ హోతి. సో హి ఏవరూపేహి మిత్తేహి రక్ఖితో సోత్థిం పాపుణాతి. తత్థ మిత్తే నిస్సాయ సోత్థిభావో **మహాఉక్కుసజాతకా**దీహి (జా॰ ౧.౧౪.౪౪ ఆదయో) కథేతబ్బో.

తుల్యవయాతి సమానవయా. **సమగ్గా**తి సమగ్గవాసా. **అనుబ్బతా**తి అనువత్తితా. **ధమ్మకామా**తి తివిధసుచరితధమ్మం రోచేతి. **పజాతా**తి విజాయినీ, న వఞ్ఝా. **దారేసూ**తి ఏతేహి సీలగుణేహి సమన్నాగతే మాతుగామే గేహే వసన్తే సామికస్స సోత్థి హోతీతి పణ్డితా కథేన్తి. తత్థ సీలవన్తం మాతుగామం నిస్సాయ సోత్థిభావో **మణిచోరజాతక-** (జా॰ ౧.౨.౮౭ ఆదయో) **సమ్బులజాతక-** (జా॰ ౧.౧౬.౨౯౭ ఆదయో) **ఖణ్డహాలజాతకేహి** (జా॰ ౨.౨౨.౯౮౨ ఆదయో) కథేతబ్బో.

సోచేయ్యన్తి సుచిభావం. **అద్వేజ్ఝతాతి** అద్వేజ్ఝతాయ న ఏస మయా సద్ధిం భిజ్జిత్వా ద్విధా భవిస్సతీతి ఏవం అద్వేజ్ఝభావేన యం జానాతి. **సుహదయం మమన్తి** సుహదో అయం మమన్తి చ యం జానాతి. **రాజూసు వేతి** ఏవం రాజూసు సేవకానం సోత్థానం నామాతి పణ్డితా కథేన్తి. **దదాతి సద్ధోతి** కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా దదాతి. **సగ్గేసు వేతి** ఏవం సగ్గే దేవలోకే సోత్థానం నిరపరాధమఙ్గలన్తి పణ్డితా కథేన్తి, తం పేతవత్థువిమానవత్థూహి విత్థారేత్వా కథేతబ్బం.

పునన్తి వుద్ధాతి యం పుగ్గలం ఞాణవుద్ధా అరియధమ్మేన పునన్తి పరిసోధేన్తి. **సమచరియాయాతి** సమ్మాపటిపత్తియా. **బహుస్సుతాతి** పటివేధబహుస్సుతా. **ఇసయోతి** ఏసితగుణా. **సీలవన్తోతి** అరియసీలేన సమన్నాగతా. **అరహన్తమజ్ఝేతి** అరహన్తానం మజ్ఝే పటిలభితబ్బం తం సోత్థానన్తి పణ్డితా కథేన్తి. అరహన్తో హి అత్తనా పటివిద్ధమగ్గం ఆచిక్ఖిత్వా పటిపాదేన్తా ఆరాధకం పుగ్గలం అరియమగ్గేన పునన్తి, సోపి అరహావ హోతి.

ఏవం మహాసత్తో అరహత్తేన దేసనాయ కూటం గణ్హన్తో అట్ఠహి గాథాహి అట్ఠ మహామఙ్గలాని కథేత్వా తేసఞ్ఞేవ మఙ్గలానం థుతిం కరోన్తో ఓసానగాథమాహ –

౧౬౪.“ఏతాని ఖో సోత్థానాని లోకే, విఞ్ఞుప్పసత్థాని సుఖుద్రయాని;

తానీధ సేవేథ నరో సపఞ్ఞో, న హి మఙ్గలే కిఞ్చనమత్థి సచ్చ”న్తి.

తత్థ **న హి మఙ్గలేతి** తస్మిం పన దిట్ఠసుతముతప్పభేదే మఙ్గలే కిఞ్చనం ఏకమఙ్గలమ్పి సచ్చం నామ నత్థి, నిబ్బానమేవ పనేకం పరమత్థసచ్చన్తి.

ఇసయో తాని మఙ్గలాని సుత్వా సత్తట్ఠదివసచ్చయేన ఆచరియం ఆపుచ్ఛిత్వా తత్థేవ అగమంసు. రాజా తేసం సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛి. తే తస్స ఆచరియేన కథితనియామేన మఙ్గలపఞ్హం కథేత్వా హిమవన్తమేవ ఆగమంసు. తతో పట్ఠాయ లోకే మఙ్గలం పాకటం అహోసి. మఙ్గలేసు వత్తిత్వా మతమతా సగ్గపథం పూరేసుం. బోధిసత్తో చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా ఇసిగణం ఆదాయ బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం మఙ్గలపఞ్హం కథేసి”న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఇసిగణో బుద్ధపరిసా అహోసి , మఙ్గలపఞ్హపుచ్ఛకో జేట్ఠన్తేవాసికో సారిపుత్తో, ఆచరియో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహామఙ్గలజాతకవణ్ణనా పన్నరసమా.

[౪౫౪] ౧౬. ఘటపణ్డితజాతకవణ్ణనా

ఉట్ఠేహి కణ్హాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మతపుత్తం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు మట్ఠకుణ్డలిసదిసమేవ. ఇధ పన సత్థా తం ఉపాసకం “కిం, ఉపాసక, సోచసీ”తి వత్వా “ఆమ, భన్తే”న్తి వుత్తే “ఉపాసక, పోరాణకపణ్డితా పణ్డితానం కథం సుత్వా మతపుత్తం నానుసోచింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఉత్తరపథే కంసభోగే అసితఞ్జననగరే మహాకంసో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స కంసో చ, ఉపకంసో చాతి ద్వే పుత్తా అహేసుం, దేవగబ్భా నామ ఏకా ధీతా. తస్సా జాతదివసే నేమిత్తకా బ్రాహ్మణా “ఏతిస్సా కుచ్ఛియం నిబ్బత్తపుత్తా

కంసగోత్తం కంసవంసం నాసేస్సన్తీ”తి బ్యాకరింసు. రాజా బలవసినేహేన ధీతరం వినాసేతుం నాసక్ఖి, “భాతరో జానిస్సన్తీ”తి యావతాయుకం ఠత్వా కాలమకాసి. తస్మిం కాలకతే కంసో రాజా అహోసి, ఉపకంసో ఉపరాజా. తే చిన్తయింసు “సచే మయం భగినిం నాసేస్సామ, గారయ్హా భవిస్సామ, ఏతం కస్సచి అదత్వా నిస్సామికం కత్వా పటిజగ్గిస్సామా”తి. తే ఏకథూణకం పాసాదం కారేత్వా తం తత్థ వసాపేసుం. నన్దిగోపా నామ తస్సా పరిచారికా అహోసి. అన్ధకవేణ్డో నామ దాసో తస్సా సామికో ఆరక్ఖమకాసి.

తదా ఉత్తరమధురాయ మహాసాగరో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స సాగరో, ఉపసాగరో చాతి ద్వే పుత్తా అహేసుం. తేసు పితు అచ్చయేన సాగరో రాజా అహోసి, ఉపసాగరో ఉపరాజా. సో ఉపకంసస్స సహాయకో ఏకాచరియకులే ఏకతో ఉగ్గహితసిప్పో. సో సాగరస్స భాతు అన్తేపురే దుబ్భిత్వా భాయమానో పలాయిత్వా కంసభోగే ఉపకంసస్స సన్తికం అగమాసి. ఉపకంసో తం రఞ్ఞో దస్సేసి, రాజా తస్స మహన్తం యసం అదాసి. సో రాజుపట్ఠానం గచ్ఛన్తో దేవగబ్భాయ నివాసం ఏకథమ్భం పాసాదం దిస్వా “కస్సేసో నివాసో”తి పుచ్ఛిత్వా తం కారణం సుత్వా దేవగబ్భాయ పటిబద్ధచిత్తో అహోసి. దేవగబ్భాపి ఏకదివసం తం ఉపకంసేన సద్ధిం రాజుపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “కో ఏసో”తి పుచ్ఛిత్వా “మహాసాగరస్స పుత్తో ఉపసాగరో నామా”తి నన్దిగోపాయ సన్తికా సుత్వా తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా అహోసి. ఉపసాగరో నన్దిగోపాయ లఞ్జం దత్వా “భగిని, సక్ఖిస్ససి మే దేవగబ్భం దస్సేతు”న్తి ఆహ. సా “న ఏతం సామి, గరుక”న్తి వత్వా తం కారణం దేవగబ్భాయ ఆరోచేసి. సా పకతియావ తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా తం వచనం సుత్వా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నన్దిగోపా ఉపసాగరస్స సఞ్ఞం దత్వా రత్తిభాగే తం పాసాదం ఆరోపేసి. సో దేవగబ్భాయ సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి. అథ నేసం పునప్పునం సంవాసేన దేవగబ్భా గబ్భం పటిలభి.

అపరభాగే తస్సా గబ్భపతిట్ఠానం పాకటం అహోసి. భాతరో నన్దిగోపం పుచ్ఛింసు, సా అభయం యాచిత్వా తం అన్తరం కథేసి. తే సుత్వా “భగినిం నాసేతుం న సక్కా, సచే ధీతరం విజాయిస్సతి, తమ్పి న నాసేస్సామ, సచే పన పుత్తో భవిస్సతి, నాసేస్సామా”తి చిన్తేత్వా దేవగబ్భం ఉపసాగరస్సేవ అదంసు. సా పరిపుణ్ణగబ్భా ధీతరం విజాయి. భాతరో సుత్వా హట్ఠతుట్ఠా తస్సా “అఞ్జనదేవీ”తి నామం కరింసు. తేసం భోగవడ్ఢమానం నామ భోగగామం అదంసు. ఉపసాగరో దేవగబ్భం గహేత్వా భోగవడ్ఢమానగామే వసి. దేవగబ్భాయ పునపి గబ్భో పతిట్ఠాసి, నన్దిగోపాపి తం దివసమేవ గబ్భం పటిలభి. తాసు పరిపుణ్ణగబ్భాసు ఏకదివసమేవ దేవగబ్భా పుత్తం విజాయి, నన్దిగోపా ధీతరం విజాయి. దేవగబ్భా పుత్తస్స వినాసనభయేన పుత్తం నన్దిగోపాయ రహస్సేన పేసేత్వా తస్సా ధీతరం ఆహరాపేసి. తస్సా విజాతభావం భాతికానం ఆరోచేసుం. తే “పుత్తం విజాతా, ధీతర”న్తి పుచ్ఛిత్వా “ధీతర”న్తి వుత్తే “తేన హి పోసేథా”తి ఆహంసు. ఏతేనుపాయేన దేవగబ్భా దస పుత్తే విజాయి, దస ధీతరో నన్దిగోపా విజాయి. దస పుత్తా నన్దిగోపాయ సన్తికే వడ్ఢన్తి, ధీతరో దేవగబ్భాయ. తం అన్తరం కోచి న జానాతి. దేవగబ్భాయ జేట్ఠపుత్తో వాసుదేవో నామ అహోసి, దుతియో బలదేవో, తతియో చన్దదేవో, చతుత్థో సూరియదేవో, పఞ్చమో అగ్గిదేవో, ఛట్ఠో వరుణదేవో, సత్తమో అజ్జునో, అట్ఠమో పజ్జునో, నవమో ఘటపణ్డితో, దసమో అఙ్కురో నామ అహోసి. తే అన్ధకవేణ్డదాసపుత్తా దస భాతికా చేటకాతి పాకటా అహేసుం.

తే అపరభాగే వుద్ధిమన్వాయ థామబలసమ్పన్నా కక్ఖళా ఫరుసా హుత్వా విలోపం కరోన్తా విచరన్తి , రఞ్ఞో గచ్ఛన్తే పణ్ణాకారేపి విలుమ్పన్తేవ. మనుస్సా సన్నిపతిత్వా “అన్ధకవేణ్డదాసపుత్తా దస భాతికా రట్ఠం విలుమ్పన్తీ”తి రాజఙ్గణే ఉపక్కోసింసు. రాజా అన్ధకవేణ్డం పక్కోసాపేత్వా “కస్మా పుత్తేహి విలోపం కారాపేసీ”తి తజ్జేసి. ఏవం దుతియమ్పి

తతియమ్పి మనుస్సేహి ఉపక్కోసే కతే రాజా తం సన్తజ్జేసి. సో మరణభయభీతో రాజానం అభయం యాచిత్వా “దేవ, ఏతే న మయ్హం పుత్తా, ఉపసాగరస్స పుత్తా”తి తం అన్తరం ఆరోచేసి. రాజా భీతో “కేన తే ఉపాయేన గణ్హామా”తి అమచ్చే పుచ్ఛిత్వా “ఏతే, దేవ, మల్లయుద్ధవిత్తకా, నగరే యుద్ధం కారేత్వా తత్థ నే యుద్ధమణ్డలం ఆగతే గాహాపేత్వా మారేస్సామా”తి వుత్తే చారురఞ్చ, ముట్ఠికఞ్చాతి ద్వే మల్లే పోసేత్వా “ఇతో సత్తమే దివసే యుద్ధం భవిస్సతీ”తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా రాజఙ్గణే యుద్ధమణ్డలం సజ్జాపేత్వా అక్ఖవాటం కారేత్వా యుద్ధమణ్డలం అలఙ్కారాపేత్వా ధజపటాకం బన్ధాపేసి. సకలనగరం సఙ్ఖుభి. చక్కాతిచక్కం మఞ్చాతిమఞ్చం బన్ధిత్వా చారురముట్ఠికా యుద్ధమణ్డలం ఆగన్త్వా వగ్గన్తా గజ్జన్తా అప్ఫోటేన్తా విచరింసు. దస భాతికాపి ఆగన్త్వా రజకవీథిం విలుమ్పిత్వా వణ్ణసాటకే నివాసేత్వా గన్ధాపణేసు గన్ధం , మాలాకారాపణేసు మాలం విలుమ్పిత్వా విలిత్తగత్తా మాలధారినో కతకణ్ణపూరా వగ్గన్తా గజ్జన్తా అప్ఫోటేన్తా యుద్ధమణ్డలం పవిసింసు.

తస్మిం ఖణే చారురో అప్ఫోటేన్తో విచరతి. బలదేవో తం దిస్వా “న నం హత్థేన ఛుపిస్సామీ”తి హత్థిసాలతో మహన్తం హత్థియోత్తం ఆహరిత్వా వగ్గిత్వా గజ్జిత్వా యోత్తం ఖిపిత్వా చారురం ఉదరే వేఠేత్వా ద్వే యోత్తకోటియో ఏకతో కత్వా వత్తేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా సీసమత్థకే భమేత్వా భూమియం పోథేత్వా బహి అక్ఖవాటే ఖిపి. చారురే మతే రాజా ముట్ఠికమల్లం ఆణాపేసి. సో ఉట్ఠాయ వగ్గిత్వా గజ్జిత్వా అప్ఫోటేసి. బలదేవో తం పోథేత్వా అట్ఠీని సఞ్చుణ్ణేత్వా “అమల్లోమ్హి, అమల్లోమ్హీ”తి వదన్తమేవ “నాహం తవ మల్లభావం వా అమల్లభావం వా జానామీ”తి హత్థే గహేత్వా భూమియం పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా బహి అక్ఖవాటే ఖిపి. ముట్ఠికో మరన్తో “యక్ఖో హుత్వా తం ఖాదితుం లభిస్సామీ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సో కాలమత్తికఅటవియం నామ యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తి. రాజా “గణ్హథ దస భాతికే చేటకే”తి ఉట్ఠహి . తస్మిం ఖణే వాసుదేవో చక్కం ఖిపి. తం ద్విన్నమ్పి భాతికానం సీసాని పాతేసి. మహాజనో భీతతసితో “అవస్సయా నో హోథా”తి తేసం పాదేసు పతిత్వా నిపజ్జి. తే ద్వేపి మాతులే మారేత్వా అసితఞ్జననగరే రజ్జం గహేత్వా మాతాపితరో తత్థ కత్వా “సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గణ్హిస్సామా”తి నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన కాలయోనకరఞ్ఞో నివాసం అయుజ్ఝనగరం గన్త్వా తం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం పరిఖారుక్ఖగహనం విద్ధంసేత్వా పాకారం భిన్దిత్వా రాజానం గహేత్వా తం రజ్జం అత్తనో హత్థగతం కత్వా ద్వారవతిం పాపుణింసు. తస్స పన నగరస్స ఏకతో సముద్దో ఏకతో పబ్బతో, అమనుస్సపరిగ్గహితం కిర తం అహోసి.

తస్స ఆరక్ఖం గహేత్వా ఠితయక్ఖో పచ్చామిత్తే దిస్వా గద్రభవేసేన గద్రభరవం రవతి. తస్మిం ఖణే యక్ఖానుభావేన సకలనగరం ఉప్పతిత్వా మహాసముద్దే ఏకస్మిం దీపకే తిట్ఠతి. పచ్చామిత్తేసు గతేసు పునాగన్త్వా సకట్ఠానేయేవ పతిట్ఠాతి. తదాపి సో గద్రభో తేసం దసన్నం భాతికానం ఆగమనం ఞత్వా గద్రభరవం రవి. నగరం ఉప్పతిత్వా దీపకే పతిట్ఠాయ తేసు నగరం అదిస్వా నివత్తన్తేసు పునాగన్త్వా సకట్ఠానే పతిట్ఠాసి. తే పున నివత్తింసు, పునపి గద్రభో తథేవ అకాసి. తే ద్వారవతినగరే రజ్జం గణ్హితుం అసక్కోన్తా కణ్హదీపాయనస్స ఇసినో సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా “భన్తే, మయం ద్వారవతియం రజ్జం గహేతుం న సక్కోమ, ఏకం నో ఉపాయం కరోథా”తి పుచ్ఛిత్వా “పరిఖాపిట్ఠే అసుకస్మిం నామ ఠానే ఏకో గద్రభో చరతి. సో హి అమిత్తే దిస్వా విరవతి, తస్మిం ఖణే నగరం ఉప్పతిత్వా గచ్ఛతి, తుమ్హే తస్స పాదే గణ్హథ, అయం వో నిప్ఫజ్జనూపాయో”తి వుత్తే తాపసం వన్దిత్వా గన్త్వా గద్రభస్స పాదేసు గహేత్వా నిపతిత్వా “సామి, ఠపేత్వా తుమ్హే అఞ్ఞో అమ్హాకం అవస్సయో నత్థి, అమ్హాకం నగరం గణ్హనకాలే మా రవిత్థా”తి యాచింసు. గద్రభో “న సక్కా న విరవితుం, తుమ్హే పన పఠమతరం ఆగన్త్వా చత్తారో జనా మహన్తాని అయనఙ్గలాని గహేత్వా చతూసు నగరద్వారేసు మహన్తే అయఖాణుకే

భూమియం ఆకోటేత్వా నగరస్స ఉప్పతనకాలే నఙ్గలాని గహేత్వా నఙ్గలబద్ధం అయసఙ్ఖలికం అయఖాణుకే బన్ధేయ్యాథ, నగరం ఉప్పతితుం న సక్ఖిస్సతీ"తి ఆహ.

తే "సాధూ"తి వత్వా తస్మిం అవిరవన్తేయేవ నఙ్గలాని ఆదాయ చతూసు నగరద్వారేసు ఖాణుకే భూమియం ఆకోటేత్వా అట్ఠంసు. తస్మిం ఖణే గద్రభో విరవి, నగరం ఉప్పతితుమారభి. చతూసు ద్వారేసు ఠితా చతూహి అయనఙ్గలేహి గహేత్వా నఙ్గలబద్ధా అయసఙ్ఖలికా ఖాణుకేసు బన్ధింసు, నగరం ఉప్పతితుం నాసక్ఖి. దస భాతికా తతో నగరం పవిసిత్వా రాజానం మారేత్వా రజ్జం గణ్హింసు. ఏవం తే సకలజమ్బుదీపే తేసట్ఠియా నగరసహస్సేసు సబ్బరాజానో చక్కేన జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ద్వారవతియం వసమానా రజ్జం దస కోట్ఠాసే కత్వా విభజింసు, భగినిం పన అఞ్జనదేవిం న సరింసు. తతో పున "ఏకాదస కోట్ఠాసే కరోమా"తి వుత్తే అఙ్కురో "మమ కోట్ఠాసం తస్సా దేథ, అహం వోహారం కత్వా జీవిస్సామి, కేవలం తుమ్హే అత్తనో జనపదే మయ్హం సుఙ్కం విస్సజ్జేథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్స కోట్ఠాసం భగినియా దత్వా సద్ధిం తాయ నవ రాజానో ద్వారవతియం వసింసు. అఙ్కురో పన వణిజ్జమకాసి. ఏవం తేసు అపరాపరం పుత్తధీతాహి వడ్ఢమానేసు అద్ధానే గతే మాతాపితరో కాలమకంసు.

తదా కిర మనుస్సానం వీసతివస్ససహస్సాయుకకాలో అహోసి. తదా వాసుదేవమహారాజస్స ఏకో పుత్తో కాలమకాసి. రాజా సోకపరేతో సబ్బకిచ్చాని పహాయ మఞ్చస్స అటనిం పరిగ్గహేత్వా విలపన్తో నిపజ్జి. తస్మిం కాలే ఘటపణ్డితో చిన్తేసి "ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో కోచి మమ భాతు సోకం హరితుం సమత్థో నామ నత్థి, ఉపాయేనస్స సోకం హరిస్సామీ"తి. సో ఉమ్మత్తకవేసం గహేత్వా "ససం మే దేథ, ససం మే దేథా"తి ఆకాసం ఉల్లోకేన్తో సకలనగరం విచరి. "ఘటపణ్డితో ఉమ్మత్తకో జాతో"తి సకలనగరం సఙ్ఖుభి. తస్మిం కాలే రోహిణేయ్యో నామ అమచ్చో వాసుదేవరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తేన సద్ధిం కథం సముట్ఠాపేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౬౫."ఉట్ఠేహి కణ్హ కిం సేసి, కో అత్థో సుపనేన తే;
యోపి తుయ్హం సకో భాతా, హదయం చక్ఖు చ దక్ఖిణం;
తస్స వాతా బలీయన్తి, ఘటో జప్పతి కేసవా"తి.

తత్థ **కణ్హాతి** గోత్తేనాలపతి, కణ్హాయనగోత్తో కిరేస. **కో అత్థోతి** కతరా నామ వడ్ఢి. **హదయం చక్ఖు చ దక్ఖిణన్తి** హదయేన చేవ దక్ఖిణచక్ఖునా చ సమానోతి అత్థో. **తస్స వాతా బలీయన్తీతి** తస్స హదయం అపస్మారవాతా అవత్థరన్తీతి అత్థో. **జప్పతీతి** "ససం మే దేథా"తి విప్పలపతి. **కేసవాతి** సో కిర కేససోభనతాయ "కేసవా"తి పఞ్ఞాయిత్థ, తేన తం నామేనాలపతి.

ఏవం అమచ్చేన వుత్తే తస్స ఉమ్మత్తకభావం ఞత్వా సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౬౬."తస్స తం వచనం సుత్వా, రోహిణేయ్యస్స కేసవో;
తరమానరూపో వుట్ఠాసి, భాతుసోకేన అట్టితో"తి.

రాజా ఉట్ఠాయ సీఘం పాసాదా ఓతరిత్వా ఘటపణ్డితస్స సన్తికం గన్త్వా ఉభోసు హత్థేసు దళ్హం గహేత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౬౭."కిం ను ఉమ్మత్తరూపోవ, కేవలం ద్వారకం ఇమం;

ససో ససోతి లపసి, కో ను తే ససమాహరీ"తి.

తత్థ **కేవలం ద్వారకం ఇమ**న్తి కస్మా ఉమ్మత్తకో వియ హుత్వా సకలం ఇమం ద్వారవతినగరం విచరన్తో "ససో ససో"తి లపసి. కో తవ ససం హరి, కేన తే ససో గహితోతి పుచ్ఛతి.

సో రఞ్ఞా ఏవం వుత్తేపి పునప్పునం తదేవ వచనం వదతి. రాజా పున ద్వే గాథా అభాసి –

౧౬౮."సోవణ్ణమయం మణీమయం, లోహమయం అథ రూపియామయం;

సఙ్ఖసిలాపవాళమయం, కారయిస్సామి తే ససం.

౧౬౯."సన్తి అఞ్ఞేపి ససకా, అరఞ్ఞే వనగోచరా;

తేపి తే ఆనయిస్సామి, కీదిసం ససమిచ్ఛసీ"తి.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – తేసు సువణ్ణమయాదీసు యం ఇచ్ఛసి, తం వద, అహం తే కారేత్వా దస్సామి, అథాపి తే న రోచేసి, అఞ్ఞేపి అరఞ్ఞే వనగోచరా ససకా అత్థి, తేపి తే ఆనయిస్సామి, వద భద్రముఖ, కీదిసం ససమిచ్ఛసీతి.

రఞ్ఞో కథం సుత్వా ఘటపణ్డితో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౭౦."న చాహమేతే ఇచ్ఛామి, యే ససా పథవిస్సితా;

చన్దతో ససమిచ్ఛామి, తం మే ఓహర కేసవా"తి.

తత్థ **ఓహరా**తి ఓతారేహి.

రాజా తస్స కథం సుత్వా "నిస్సంసయం మే భాతా ఉమ్మత్తకోవ జాతో"తి దోమనస్సప్పత్తో సత్తమం గాథమాహ –

౧౭౧."సో నూన మధురం ఞాతి, జీవితం విజహిస్ససి;

అపత్థియం యో పత్థయసి, చన్దతో ససమిచ్ఛసీ"తి.

తత్థ **ఞాతీ**తి కనిట్ఠం ఆలపన్తో ఆహ. ఇదం వుత్తం హోతి – "తాత, మయ్హం పియఞాతి సో త్వం నూన అతిమధురం అత్తనో జీవితం విజహిస్ససి, యో అపత్థేతబ్బం పత్థయసీ"తి.

ఘటపణ్డితో రఞ్ఞో వచనం సుత్వా నిచ్చలో ఠత్వా "భాతిక, త్వం చన్దతో ససకం పత్థేన్తస్స తం అలభిత్వా జీవితక్ఖయభావం జానన్తో కిం కారణా మతపుత్తం అనుసోచసీ"తి వత్వా అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౭౨."ఏవం చే కణ్హ జానాసి, యదఞ్ఞమనుసాససి;

కస్మా పురే మతం పుత్తం, అజ్జాపి మనుసోచసీ"తి.

తత్థ **ఏవన్తి** ఇదం అలబ్భనేయ్యట్ఠానం నామ న పత్థేతబ్బన్తి యది ఏవం జానాసి. **యదఞ్ఞమనుసాససీతి** ఏవం జానన్తోవ యది అఞ్ఞం అనుసాససీతి అత్థో. **పురేతి** అథ కస్మా ఇతో చతుమాసమత్థకే మతపుత్తం అజ్జాపి అనుసోచసీతి వదతి.

ఏవం సో అన్తరవీథియం ఠితకోవ "భాతిక, అహం తావ పఞ్ఞాయమానం పత్థేమి, త్వం పన అపఞ్ఞాయమానస్స సోచసీ"తి వత్వా తస్స ధమ్మం దేసేన్తో పున ద్వే గాథా అభాసి –

౧౭౩. "యం న లబ్భా మనుస్సేన, అమనుస్సేన వా పున;

జాతో మే మా మరీ పుత్తో, కుతో లబ్భా అలబ్భియం.

౧౭౪. "న మన్తా మూలభేసజ్జా, ఓసధేహి ధనేన వా;

సక్కా ఆనయితుం కణ్హ, యం పేతమనుసోచసీ"తి.

తత్థ **యన్తి** భాతిక యం ఏవం జాతో మే పుత్తో మా మరీతి మనుస్సేన వా దేవేన వా పున న లబ్భా న సక్కా లద్ధుం, తం త్వం పత్థేసి, తదేతం కుతో లబ్భా కేన కారణేన సక్కా లద్ధుం, న సక్కాతి దీపేతి. కస్మా? యస్మా అలబ్భియం, అలబ్భనేయ్యట్ఠానఞ్హి నామేతన్తి అత్థో. **మన్తాతి** మన్తపయోగేన. **మూలభేసజ్జాతి** మూలభేసజ్జేన. **ఓసధేహీతి** నానావిధోసధేహి. **ధనేన వాతి** కోటిసతసఙ్ఖ్యేనపి ధనేన వా. ఇదం వుత్తం హోతి – "యం త్వం పేతమనుసోచసి, తం ఏతేహి మన్తపయోగాదీహి ఆనేతుం న సక్కా"తి.

రాజా తం సుత్వా "యుత్తం, తాత, సల్లక్ఖితం మే, మమ సోకహరణత్థాయ తయా ఇదం కత"న్తి ఘటపణ్డితం వణ్ణేన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౭౫. "యస్స ఏతాదిసా అస్సు, అమచ్చా పురిసపణ్డితా;

యథా నిజ్ఝాపయే అజ్జ, ఘటో పురిసపణ్డితో.

౧౭౬. "ఆదిత్తం వత మం సన్తం, ఘతసిత్తంవ పావకం;

వారినా వియ ఓసిఞ్చం, సబ్బం నిబ్బాపయే దరం.

౧౭౭. "అబ్బహీ వత మే సల్లం, యమాసి హదయస్సితం;

యో మే సోకపరేతస్స, పుత్తసోకం అపానుది.

౧౭౮. "సోహం అబ్బూళ్హసల్లోస్మి, వీతసోకో అనావిలో;

న సోచామి న రోదామి, తవ సుత్వాన మాణవా"తి.

తత్థ పఠమగాథాయ సఙ్ఖేపత్థో – యథా యేన కారణేన అజ్జ మం పుత్తసోకపరేతం ఘటో పురిసపణ్డితో సోకహరణత్థాయ నిజ్ఝాపయే నిజ్ఝాపేసి బోధేసి. యస్స అఞ్ఞస్సపి ఏతాదిసా పురిసపణ్డితా అమచ్చా అస్సు, తస్స కుతో సోకోతి. సేసగాథా వుత్తత్థాయేవ.

అవసానే –

౧౭౯. “ఏవం కరోన్తి సప్పఞ్ఞా, యే హోన్తి అనుకమ్పకా;
నివత్తయన్తి సోకమ్హా, ఘటో జేట్ఠంవ భాతర”న్తి. –

అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా ఉత్తానత్థాయేవ.

ఏవం ఘటకుమారేన వీతసోకే కతే వాసుదేవే రజ్జం అనుసాసన్తే దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన దసభాతికపుత్తా కుమారా చిన్తయింసు “కణ్హదీపాయనం ‘దిబ్బచక్ఖుకో’తి వదన్తి, వీమంసిస్సామ తావ న”న్తి. తే ఏకం దహరకుమారం అలఙ్కరిత్వా గబ్భినిఆకారేన దస్సేత్వా ఉదరే మసూరకం బన్ధిత్వా తస్స సన్తికం నేత్వా “భన్తే, అయం కుమారికా కిం విజాయిస్సతీ”తి పుచ్ఛింసు. తాపసో “దసభాతికరాజూనం వినాసకాలో పత్తో, మయ్హం ను ఖో ఆయుసఙ్ఖారో కీదిసో హోతీ”తి ఓలోకేన్తో “అజ్జేవ మరణం భవిస్సతీ”తి ఞత్వా “కుమారా ఇమినా తుమ్హాకం కో అత్థో”తి వత్వా “కథేథేవ నో, భన్తే”తి నిబద్ధో “అయం ఇతో సత్తమే దివసే ఖదిరఘటికం విజాయిస్సతి, తాయ వాసుదేవకులం నస్సిస్సతి, అపిచ ఖో పన తుమ్హే తం ఖదిరఘటికం గహేత్వా ఝాపేత్వా ఛారికం నదియం పక్ఖిపేయ్యాథా”తి ఆహ. అథ నం తే “కూటజటిల, పురిసో విజాయనకో నామ నత్థీ”తి వత్వా తన్తరజ్జుకం నామ కమ్మకరణం కత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపయింసు. రాజానో కుమారే పక్కోసాపేత్వా “కిం కారణా తాపసం మారయిత్థా”తి పుచ్ఛిత్వా సబ్బం సుత్వా భీతా తస్స ఆరక్ఖం దత్వా సత్తమే దివసే తస్స కుచ్ఛితో నిక్ఖన్తం ఖదిరఘటికం ఝాపేత్వా ఛారికం నదియం ఖిపింసు. సా నదియా వుయ్హమానా ముఖద్వారే ఏకపస్సే లగ్గి, తతో ఏరకం నిబ్బత్తి.

అథేకదివసం తే రాజానో “సముద్దకీళం కీళిస్సామా”తి ముఖద్వారం గన్త్వా మహామణ్డపం కారాపేత్వా అలఙ్కతమణ్డపే ఖాదన్తా పివన్తా కీళావసేనేవ పవత్తహత్థపాదపరామాసా ద్విధా భిజ్జిత్వా మహాకలహం కరింసు. అథేకో అఞ్ఞం ముగ్గరం అలభన్తో ఏరకవనతో ఏకం ఏరకపత్తం గణ్హి. తం గహితమత్తమేవ ఖదిరముసలం అహోసి. సో తేన మహాజనం పోథేసి . అథఞ్ఞేహి సబ్బేహి గహితగహితం ఖదిరముసలమేవ అహోసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా మహావినాసం పాపుణింసు. తేసు మహావినాసం వినస్సన్తేసు వాసుదేవో చ బలదేవో చ భగినీ అఞ్జనదేవీ చ పురోహితో చాతి చత్తారో జనా రథం అభిరుహిత్వా పలాయింసు, సేసా సబ్బేపి వినట్ఠా. తేపి చత్తారో రథేన పలాయన్తా కాళమత్తికఅటవిం పాపుణింసు. సో హి ముట్ఠికమల్లో పత్థనం కత్వా యక్ఖో హుత్వా తత్థ నిబ్బత్తో బలదేవస్స ఆగతభావం ఞత్వా తత్థ గామం మాపేత్వా మల్లవేసం గహేత్వా “కో యుజ్ఝితుకామో”తి వగ్గన్తో గజ్జన్తో అప్ఫోటేన్తో విచరి. బలదేవో తం దిస్వావ “భాతిక, అహం ఇమినా సద్ధిం యుజ్ఝిస్సామీ”తి వత్వా వాసుదేవే వారేన్తేయేవ రథా ఓరుయ్హ తస్స సన్తికం గన్త్వా వగ్గన్తో గజ్జన్తో అప్ఫోటేసి. అథ నం సో పసారితహత్థేయేవ గహేత్వా మూలకన్దం వియ ఖాది. వాసుదేవో తస్స మతభావం ఞత్వా భగినిఞ్చ పురోహితఞ్చ ఆదాయ సబ్బరత్తిం గన్త్వా సూరియోదయే ఏకం పచ్చన్తగామం పత్వా “ఆహారం పచిత్వా ఆహరథా”తి భగినిఞ్చ పురోహితఞ్చ గామం పహిణిత్వా సయం ఏకస్మిం గచ్ఛన్తరే పటిచ్ఛన్నో నిపజ్జి.

అథ నం జరా నామ ఏకో లుద్దకో గచ్ఛం చలన్తం దిస్వా “సూకరో ఏత్థ భవిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ సత్తిం ఖిపిత్వా పాదే విజ్ఝిత్వా “కో మం విజ్ఝీ”తి వుత్తే మనుస్సస్స విద్ధభావం ఞత్వా భీతో పలాయితుం ఆరభి . రాజా సతిం పచ్చుపట్ఠపేత్వా ఉట్ఠాయ “మాతుల, మా భాయి, ఏహీ”తి పక్కోసిత్వా ఆగతం “కోసి నామ త్వ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “అహం సామి, జరా నామా”తి

వుత్తే “జరాయ విద్ధో మరిస్సతీతి కిర మం పోరాణా బ్యాకరింసు, నిస్సంసయం అజ్జ మయా మరితబ్బ”న్తి ఞత్వా “మాతుల, మా భాయి, ఏహి పహారం మే బన్ధా”తి తేన పహారముఖం బన్ధాపేత్వా తం ఉయ్యోజేసి. బలవవేదనా పవత్తింసు, ఇతరేహి ఆభతం ఆహారం పరిభుఞ్జితుం నాసక్ఖి. అథ తే ఆమన్తేత్వా “అజ్జ అహం మరిస్సామి, తుమ్హే పన సుఖుమాలా అఞ్ఞం కమ్మం కత్వా జీవితుం న సక్ఖిస్సథ, ఇమం విజ్జం సిక్ఖథా”తి ఏకం విజ్జం సిక్ఖాపేత్వా తే ఉయ్యోజేత్వా తత్థేవ జీవితక్ఖయం పాపుణి. ఏవం అఞ్జనదేవిం ఠపేత్వా సబ్బేవ వినాసం పాపుణింసూతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఉపాసక, ఏవం పోరాణకపణ్డితా పణ్డితానం కథం సుత్వా అత్తనో పుత్తసోకం హరింసు, మా చిన్తయీ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపాసకో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రోహిణేయ్యో ఆనన్దో అహోసి, వాసుదేవో సారిపుత్తో, అవసేసా బుద్ధపరిసా, ఘటపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఘటపణ్డితజాతకవణ్ణనా సోళసమా.

ఇతి సోళసజాతకపటిమణ్డితస్స

దసకనిపాతజాతకస్స అత్థవణ్ణనా నిట్ఠితా.

జాతకుద్దానం –

చతుద్వారో కణ్హుపోసో, సఙ్ఖ బోధి దీపాయనో;
నిగ్రోధ తక్కల ధమ్మ-పాలో కుక్కుట కుణ్డలీ;
బిలార చక్క భూరి చ, మఙ్గల ఘట సోళస.

దసకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. ఏకాదసకనిపాతో

[౪౫౫] ౧. మాతుపోసకజాతకవణ్ణనా

తస్స నాగస్స విప్పవాసేనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు సామజాతకవత్థుసదిసమేవ. సత్థా పన భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “మా భిక్ఖవే, ఏతం భిక్ఖుం ఉజ్ఝాయిత్థ, పోరాణకపణ్డితా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తాపి మాతరా వియుత్తా సత్తాహం నిరాహారతాయ సుస్సమానా రాజారహం భోజనం లభిత్వాపి ‘మాతరా వినా న భుఞ్జిస్సామా’తి మాతరం దిస్వావ గోచరం గణ్హింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతమాహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే హత్థియోనియం నిబ్బత్తిత్వా సబ్బసేతో అహోసి అభిరూపో దస్సనీయో పాసాదికో లక్ఖణసమ్పన్నో అసీతిహత్థిసహస్సపరివారో. సో జరాజిణ్ణం మాతరం పోసేసి, మాతా పనస్స అన్ధా. సో మధురమధురాని ఫలాఫలాని హత్థీనం దత్వా మాతు సన్తికం పేసేసి. హత్థీ తస్సా అదత్వా అత్తనావ ఖాదన్తి. సో పరిగ్గణ్హన్తో తం పవత్తిం ఞత్వా “యూథం ఛడ్డేత్వా మాతరమేవ పోసేస్సామీ”తి రత్తిభాగే అఞ్ఞేసం హత్థీనం అజానన్తానం మాతరం గహేత్వా చణ్డోరణపబ్బతపాదం గన్త్వా ఏకం నళినిం ఉపనిస్సాయ ఠితాయ పబ్బతగుహాయం మాతరం ఠపేత్వా పోసేసి. అథేకో బారాణసివాసీ వనచరకో మగ్గమూళ్హో దిసం వవత్థపేతుం అసక్కోన్తో మహన్తేన సద్దేన పరిదేవి. బోధిసత్తో తస్స సద్దం సుత్వా “అయం పురిసో అనాథో, న ఖో పన మేతం పతిరూపం, యం ఏస మయి ఠితే ఇధ వినస్సేయ్యా”తి తస్స సన్తికం గన్త్వా తం భయేన పలాయన్తం దిస్వా “అమ్భో పురిస, నత్థి తే మం నిస్సాయ భయం, మా పలాయి, కస్మా త్వం పరిదేవన్తో విచరసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సామి, అహం మగ్గమూళ్హో, అజ్జ మే సత్తమో దివసో”తి వుత్తే “భో పురిస, మా భాయి, అహం తం మనుస్సపథే ఠపేస్సామీ”తి తం అత్తనో పిట్ఠియం నిసీదాపేత్వా అరఞ్ఞా నీహరిత్వా నివత్తి. సోపి పాపో “నగరం గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ”తి రుక్ఖసఞ్ఞం పబ్బతసఞ్ఞం కరోన్తోవ నిక్ఖమిత్వా బారాణసిం అగమాసి.

తస్మిం కాలే రఞ్ఞో మఙ్గలహత్థీ కాలమకాసి. రాజా “సచే కేనచి కత్థచి ఓపవయ్హం కాతుం యుత్తరూపో హత్థీ దిట్ఠో అత్థి, సో ఆచిక్ఖతూ”తి భేరిం చరాపేసి. సో పురిసో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మయా, దేవ, తుమ్హాకం ఓపవయ్హో భవితుం యుత్తరూపో సబ్బసేతో సీలవా హత్థిరాజా దిట్ఠో, అహం మగ్గం దస్సేస్సామి, మయా సద్ధిం హత్థాచరియే పేసేత్వా తం గణ్హాపేథా”తి ఆహ. రాజా “సాధూ”తి “ఇమం మగ్గదేసకం కత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా ఇమినా వుత్తం హత్థినాగం ఆనేథా”తి తేన సద్ధిం మహన్తేన పరివారేన హత్థాచరియం పేసేసి. సో తేన సద్ధిం గన్త్వా బోధిసత్తం నళినిం పవిసిత్వా గోచరం గణ్హన్తం పస్సి. బోధిసత్తోపి హత్థాచరియం దిస్వా “ఇదం భయం న అఞ్ఞతో ఉప్పన్నం, తస్స పురిసస్స సన్తికా ఉప్పన్నం భవిస్సతి, అహం ఖో పన మహాబలో హత్థిసహస్సమ్పి విద్ధంసేతుం సమత్థో హోమి, కుజ్ఝిత్వా సరట్ఠకం సేనావాహనం నాసేతుం, సచే పన కుజ్ఝిస్సామి, సీలం మే భిజ్జిస్సతి, తస్మా అజ్జ సత్తీహి కోట్టియమానోపి న కుజ్ఝిస్సామీ”తి అధిట్ఠాయ సీసం నామేత్వా నిచ్చలోవ అట్ఠాసి. హత్థాచరియో పదుమసరం ఓతరిత్వా తస్స లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా “ఏహి పుత్తా”తి రజతదామసదిసాయ సోణ్డాయ గహేత్వా సత్తమే దివసే బారాణసిం పాపుణి. బోధిసత్తమాతా పన పుత్తే అనాగచ్ఛన్తే “పుత్తో మే రాజరాజమహామత్తాదీహి నీతో భవిస్సతి, ఇదాని తస్స విప్పవాసేన అయం వనసణ్డో వడ్ఢిస్సతీ”తి పరిదేవమానా ద్వే గాథా అభాసి –

౧. “తస్స నాగస్స విప్పవాసేన, విరూళ్హా సల్లకీ చ కుటజా చ;

కురువిన్దకరవీరా భిససామా చ, నివాతే పుప్ఫితా చ కణికారా.

౨. “కోచిదేవ సువణ్ణకాయురా, నాగరాజం భరన్తి పిణ్డేన;
యత్థ రాజా రాజకుమారో వా, కవచమభిహేస్సతి అఛమ్భితో”తి.

తత్థ **విరూళ్హాతి** వడ్ఢితా నామ, నత్థేత్థ సంసయోతి అసంసయవసేనేవమాహ. **సల్లకీ చ కుటజా చాతి** ఇన్దసాలరుక్ఖా చ కుటజరుక్ఖా చ. **కురువిన్దకరవీరా భిససామా చాతి** కురువిన్దరుక్ఖా చ కరవీరనామకాని మహాతిణాని చ భిసాని చ సామాకాని చాతి అత్థో. ఏతే చ సబ్బే ఇదాని వడ్ఢిస్సన్తీతి పరిదేవతి. **నివాతేతి** పబ్బతపాదే. **పుప్ఫితాతి** మమ పుత్తేన సాఖం భఞ్జిత్వా అఖాదియమానా కణికారాపి పుప్ఫితా భవిస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. **కోచిదేవాతి** కత్థచిదేవ గామే వా నగరే వా. **సువణ్ణకాయురాతి** సువణ్ణాభరణా రాజరాజమహామత్తా. **భరన్తి పిణ్డేనాతి** అజ్జ మాతుపోసకం నాగరాజం రాజారహస్స భోజనస్స సువడ్ఢితేన పిణ్డేన పోసేన్తి. **యత్థాతి** యస్మిం నాగరాజే రాజా నిసీదిత్వా. **కవచమభిహేస్సతీతి** సఙ్గామం పవిసిత్వా పచ్చామిత్తానం కవచం అభిహనిస్సతి భిన్దిస్సతి. ఇదం వుత్తం హోతి – “యత్థ మమ పుత్తే నిసిన్నో రాజా వా రాజకుమారో వా అఛమ్భితో హుత్వా సపత్తానం కవచం హనిస్సతి, తం మే పుత్తం నాగరాజానం సువణ్ణాభరణా అజ్జ పిణ్డేన భరన్తీ”తి.

హత్థాచరియోపి అన్తరామగ్గేవ రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి. తం సుత్వా రాజా నగరం అలఙ్కారాపేసి. హత్థాచరియో బోధిసత్తం కతగన్ధపరిభణ్డం అలఙ్కతపటియత్తం హత్థిసాలం నేత్వా విచిత్రసాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రాజా నానగ్గరసభోజనం ఆదాయ గన్త్వా బోధిసత్తస్స దాపేసి. సో “మాతరం వినా గోచరం న గణ్హిస్సామీ”తి పిణ్డం న గణ్హి. అథ నం యాచన్తో రాజా తతియం గాథమాహ –

౩. “గణ్హాహి నాగ కబళం, మా నాగ కిసకో భవ;
బహూని రాజకిచ్చాని, తాని నాగ కరిస్ససీ”తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౪. “సా నూనసా కపణికా, అన్ధా అపరిణాయికా;
ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ”తి.

తత్థ **సా నూనసాతి** మహారాజ, నూన సా ఏసా. **కపణికాతి** పుత్తవియోగేన కపణా. **ఖాణున్తి** తత్థ తత్థ పతితం రుక్ఖకలిఙ్గరం. **ఘట్టేతీతి** పరిదేవమానా తత్థ తత్థ పాదేన పోథేన్తీ నూన పాదేన హనతి . **గిరిం చణ్డోరణం పతీతి** చణ్డోరణపబ్బతాభిముఖీ, పబ్బతపాదే పరిప్ఫన్దమానాతి అత్థో.

అథ నం పుచ్ఛన్తో రాజా పఞ్చమం గాథమాహ –

౫. “కా ను తే సా మహానాగ, అన్ధా అపరిణాయికా;
ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ”తి.

బోధిసత్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬. “మాతా మే సా మహారాజ, అన్ధా అపరిణాయికా;
ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ”తి.

రాజా ఛట్ఠగాథాయ తమత్థం సుత్వా ముఞ్చాపేన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౭. “ముఞ్చథేతం మహానాగం, యోయం భరతి మాతరం;
సమేతు మాతరా నాగో, సహ సబ్బేహి ఞాతిభీ”తి.

తత్థ **యోయం భరతీ**తి అయం నాగో “అహం, మహారాజ, అన్ధం మాతరం పోసేమి, మయా వినా మయ్హం మాతా జీవితక్ఖయం పాపుణిస్సతి, తాయ వినా మయ్హం ఇస్సరియేన అత్థో నత్థి, అజ్జ మే మాతు గోచరం అలభన్తియా సత్తమో దివసో”తి వదతి, తస్మా యో అయం మాతరం భరతి, ఏతం మహానాగం ఖిప్పం ముఞ్చథ. **సబ్బేహి ఞాతిభీ**తి సద్ధిం ఏస మాతరా సమేతు సమాగచ్ఛతూతి.

అట్ఠమనవమా అభిసమ్బుద్ధగాథా హోన్తి –

౮. “ముత్తో చ బన్ధనా నాగో, ముత్తమాదాయ కుఞ్జరో;
ముహుత్తం అస్సాసయిత్వా, అగమా యేన పబ్బతో.

౯. “తతో సో నళినిం గన్త్వా, సీతం కుఞ్జరసేవితం;
సోణ్డాయూదకమాహత్వా, మాతరం అభిసిఞ్చథా”తి.

సో కిర నాగో బన్ధనా ముత్తో థోకం విస్సమిత్వా రఞ్ఞో దసరాజధమ్మగాథాయ ధమ్మం దేసేత్వా “అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా”తి ఓవాదం దత్వా మహాజనేన గన్ధమాలాదీహి పూజియమానో నగరా నిక్ఖమిత్వా తదహేవ తం పదుమసరం పత్వా “మమ మాతరం గోచరం గాహాపేత్వావ సయం గణ్హిస్సామీ”తి బహుం భిసముళాలం ఆదాయ సోణ్డపూరం ఉదకం గహేత్వా గుహాలేణతో నిక్ఖమిత్వా గుహాద్వారే నిసిన్నాయ మాతుయా సన్తికం గన్త్వా సత్తాహం నిరాహారతాయ మాతు సరీరస్స ఫస్సపటిలాభత్థం ఉపరి ఉదకం సిఞ్చి, తమత్థం ఆవికరోన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి. బోధిసత్తస్స మాతాపి “దేవో వస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ తం అక్కోసన్తీ దసమం గాథమాహ –

౧౦. “కోయం అనరియో దేవో, అకాలేనపి వస్సతి;
గతో మే అత్రజో పుత్తో, యో మయ్హం పరిచారకో”తి.

తత్థ **అత్రజో**తి అత్తతో జాతో.

అథ నం సమస్సాసేన్తో బోధిసత్తో ఏకాదసమం గాథమాహ –

౧౧. “ఉట్ఠేహి అమ్మ కిం సేసి, ఆగతో త్యాహమత్రజో;
ముత్తోమ్హి కాసిరాజేన, వేదేహేన యసస్సినా”తి.

తత్థ **ఆగతో త్యాహన్తి** ఆగతో తే అహం. **వేదేహనాతి** ఞాణసమ్పన్నేన. **యసస్సినాతి** మహాపరివారేన తేన రఞ్ఞా మఙ్గలహత్థిభావాయ గహితోపి అహం ముత్తో, ఇదాని తవ సన్తికం ఆగతో ఉట్ఠేహి గోచరం గణ్హాహీతి.

సా తుట్ఠమానసా రఞ్ఞో అనుమోదనం కరోన్తీ ఓసానగాథమాహ –

౧౨. "చిరం జీవతు నో రాజా, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనో;

యో మే పుత్తం పమోచేసి, సదా వుద్ధాపచాయిక"న్తి.

తదా రాజా బోధిసత్తస్స గుణే పసీదిత్వా నళినియా అవిదూరే గామం మాపేత్వా బోధిసత్తస్స చ మాతు చస్స నిబద్ధం వత్తం పట్ఠపేసి. అపరభాగే బోధిసత్తో మాతరి కాలకతాయ తస్సా సరీరపరిహారం కత్వా కారణ్డకఅస్సమపదం నామ గతో. తస్మిం పన ఠానే హిమవన్తతో ఓతరిత్వా పఞ్చసతా ఇసయో వసింసు, తం వత్తం తేసం అదాసి. రాజా బోధిసత్తస్స సమానరూపం సిలాపటిమం కారేత్వా మహాసక్కారం పవత్తేసి . సకలజమ్బుదీపవాసినో అనుసంవచ్ఛరం సన్నిపతిత్వా హత్థిమహం నామ కరింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పాపపురిసో దేవదత్తో, హత్థాచరియో సారిపుత్తో, మాతా హత్థినీ మహామాయా, మాతుపోసకనాగో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మాతుపోసకజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౫౬] ౨. జుణ్హజాతకవణ్ణనా

సుణోహి మయ్హం వచనం జనిన్దాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరేన లద్ధవరే ఆరబ్భ కథేసి. పఠమబోధియఞ్హి వీసతి వస్సాని భగవతో అనిబద్ధుపట్ఠాకా అహేసుం. ఏకదా థేరో నాగసమాలో, ఏకదా నాగితో, ఏకదా ఉపవాణో, ఏకదా సునక్ఖత్తో, ఏకదా చున్దో, ఏకదా నన్దో, ఏకదా సాగతో, ఏకదా మేఘియో భగవన్తం ఉపట్ఠహి. అథేకదివసం భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి "భిక్ఖవే, ఇదానిమ్హి మహల్లకో, ఏకచ్చే భిక్ఖూ 'ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛామా'తి వుత్తే అఞ్ఞేన గచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే మయ్హం పత్తచీవరం భూమియం నిక్ఖిపన్తి, నిబద్ధుపట్ఠాకం మే ఏకం భిక్ఖుం జానాథా"తి. "భన్తే, అహం ఉపట్ఠహిస్సామి, అహం ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి సిరసి అఞ్జలిం కత్వా ఉట్ఠితే సారిపుత్తత్థేరాదయో "తుమ్హాకం పత్థనా మత్థకం పత్తా, అల"న్తి పటిక్ఖిపి. తతో భిక్ఖూ ఆనన్దత్థేరం "త్వం ఆవుసో, ఉపట్ఠాకట్ఠానం యాచాహీ"తి ఆహంసు. థేరో "సచే మే భన్తే, భగవా అత్తనా లద్ధచీవరం న దస్సతి, పిణ్డపాతం న దస్సతి, ఏకగన్ధకుటియం వసితుం న దస్సతి, మం గహేత్వా నిమన్తనం న గమిస్సతి, సచే పన భగవా మయా గహితం నిమన్తనం గమిస్సతి, సచే అహం తిరోరట్ఠా తిరోజనపదా భగవన్తం దట్ఠుం ఆగతం పరిసం ఆగతక్ఖణేయేవ దస్సేతుం లభిస్సామి , యదా మే కఙ్ఖా ఉప్పజ్జతి, తస్మిం ఖణేయేవ భగవన్తం ఉపసఙ్కమితుం లభిస్సామి, సచే యం భగవా మమ పరమ్ముఖా ధమ్మం కథేతి, తం ఆగన్త్వా మయ్హం కథేస్సతి, ఏవాహం భగవన్తం ఉపట్ఠహిస్సామీ"తి ఇమే చత్తారో పటిక్ఖేపే చతస్సో చ ఆయాచనాతి అట్ఠ వరే యాచి, భగవాపిస్స అదాసి.

సో తతో పట్ఠాయ పఞ్చవీసతి వస్సాని నిబద్ధుపట్ఠాకో అహోసి. సో పఞ్చసు ఠానేసు ఏతదగ్గే ఠపనం పత్వా ఆగమసమ్పదా, అధిగమసమ్పదా, పుబ్బహేతుసమ్పదా, అత్తత్థపరిపుచ్ఛాసమ్పదా, తిత్థవాససమ్పదా,

యోనిసోమనసికారసమ్పదా, బుద్ధూపనిస్సయసమ్పదాతి ఇమాహి సత్తహి సమ్పదాహి సమన్నాగతో బుద్ధస్స సన్తికే అట్ఠవరదాయజ్జం లభిత్వా బుద్ధసాసనే పఞ్ఞాతో గగనమజ్ఝే చన్దో వియ పాకటో అహోసి. అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, తథాగతో ఆనన్దత్థేరం వరదానేన సన్తప్పేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఆనన్దం వరేన సన్తప్పేసిం, పుబ్బేపాహం యం యం ఏస యాచి, తం తం అదాసింయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పుత్తో జుణ్హకుమారో నామ హుత్వా తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గహేత్వా ఆచరియస్స అనుయోగం దత్వా రత్తిభాగే అన్ధకారే ఆచరియస్స ఘరా నిక్ఖమిత్వా అత్తనో నివాసట్ఠానం వేగేన గచ్ఛన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం భిక్ఖం చరిత్వా అత్తనో నివాసట్ఠానం గచ్ఛన్తం అపస్సన్తో బాహునా పహరిత్వా తస్స భత్తపాతిం భిన్దిం, బ్రాహ్మణో పతిత్వా విరవి. కుమారో కారుఞ్ఞేన నివత్తిత్వా తం హత్థే గహేత్వా ఉట్ఠాపేసి. బ్రాహ్మణో "తయా, తాత, మమ భిక్ఖాభాజనం భిన్నం, భత్తమూలం మే దేహీ"తి ఆహ. కుమారో "బ్రాహ్మణ, న దానాహం తవ భత్తమూలం దాతుం సక్కోమి, అహం ఖో పన కాసికరఞ్ఞో పుత్తో జుణ్హకుమారో నామ, మయి రజ్జే పతిట్ఠితే ఆగన్త్వా మం ధనం యాచేయ్యాసీ"తి వత్వా నిట్ఠితసిప్పో ఆచరియం వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా పితు సిప్పం దస్సేసి. పితా "జీవన్తేన మే పుత్తో దిట్ఠో, రాజభూతమ్పి నం పస్సిస్సామీ"తి రజ్జే అభిసిఞ్చి. సో జుణ్హరాజా నామ హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. బ్రాహ్మణో తం పవత్తిం సుత్వా "ఇదాని మమ భత్తమూలం ఆహరిస్సామీ"తి బారాణసిం గన్త్వా రాజానం అలఙ్కతనగరం పదక్ఖిణం కరోన్తమేవ దిస్వా ఏకస్మిం ఉన్నతప్పదేసే ఠితో హత్థం పసారేత్వా జయాపేసి. అథ నం రాజా అనోలోకేత్వావ అతిక్కమి. బ్రాహ్మణో తేన అదిట్ఠభావం ఞత్వా కథం సముట్ఠాపేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩. "సుణోహి మయ్హం వచనం జనిన్ద, అత్థేన జుణ్హమ్హి ఇధానుపత్తో;
న బ్రాహ్మణే అద్ధికే తిట్ఠమానే, గన్తబ్బమాహు ద్విపదిన్ద సేట్ఠా"తి.

తత్థ **జుణ్హమ్హీ**తి మహారాజ, తయి జుణ్హమ్హి అహం ఏకేన అత్థేన ఇధానుప్పత్తో, న నిక్కారణా ఇధాగతోమ్హీతి దీపేతి. **అద్ధికే**తి అద్ధానం ఆగతే. **గన్తబ్బ**న్తి తం అద్ధికం అద్ధానమాగతం యాచమానం బ్రాహ్మణం అనోలోకేత్వావ గన్తబ్బన్తి పణ్డితా న ఆహు న కథేన్తీతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా హత్థిం వజిరఙ్కుసేన నిగ్గహేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౪. "సుణోమి తిట్ఠామి వదేహి బ్రహ్మే, యేనాసి అత్థేన ఇధానుపత్తో;
కం వా త్వమత్థం మయి పత్థయానో, ఇధాగమో బ్రహ్మే తదిఙ్ఘ బ్రూహీ"తి.

తత్థ **ఇఙ్ఘా**తి చోదనత్థే నిపాతో.

తతో పరం బ్రాహ్మణస్స చ రఞ్ఞో చ వచనపటివచనవసేన సేసగాథా కథితా –

౧౫. "దదాహి మే గామవరాని పఞ్చ, దాసీసతం సత్త గవంసతాని;
పరోసహస్సఞ్చ సువణ్ణనిక్ఖే, భరియా చ మే సాదిసీ ద్వే దదాహి.

౧౬. “తపో ను తే బ్రాహ్మణ భింసరూపో, మన్తా ను తే బ్రాహ్మణ చిత్తరూపా;
యక్ఖా ను తే అస్సవా సన్తి కేచి, అత్థం వా మే అభిజానాసి కత్తం.

౧౭. “న మే తపో అత్థి న చాపి మన్తా, యక్ఖాపి మే అస్సవా నత్థి కేచి;
అత్థమ్పి తే నాభిజానామి కత్తం, పుబ్బే చ ఖో సఙ్గతిమత్తమాసి.

౧౮. “పఠమం ఇదం దస్సనం జానతో మే, న తాభిజానామి ఇతో పురత్థా;
అక్ఖాహి మే పుచ్ఛితో ఏతమత్థం, కదా కుహిం వా అహు సఙ్గమో నో.

౧౯. “గన్ధారరాజస్స పురమ్హి రమ్మే, అవసిమ్హసే తక్కసీలాయం దేవ;
తత్థన్ధకారమ్హి తిమీసికాయం, అంసేన అంసం సమఘట్టయిమ్హ.

౨౦. “తే తత్థ ఠత్వాన ఉభో జనిన్ద, సారాణియం వీతిసారయిమ్హ తత్థ;
సాయేవ నో సఙ్గతిమత్తమాసి, తతో న పచ్ఛా న పురే అహోసి.

౨౧. “యదా కదాచి మనుజేసు బ్రహ్మే, సమాగమో సప్పురిసేన హోతి;
న పణ్డితా సఙ్గతిసన్థవాని, పుబ్బే కతం వాపి వినాసయన్తి.

౨౨. “బాలావ ఖో సఙ్గతిసన్థవాని, పుబ్బే కతం వాపి వినాసయన్తి;
బహుమ్పి బాలేసు కతం వినస్సతి, తథా హి బాలా అకతఞ్ఞురూపా.

౨౩. “ధీరా చ ఖో సఙ్గతిసన్థవాని, పుబ్బే కతం వాపి న నాసయన్తి;
అప్పమ్పి ధీరేసు కతం న నస్సతి, తథా హి ధీరా సుకతఞ్ఞురూపా.

౨౪. “దదామి తే గామవరాని పఞ్చ, దాసీసతం సత్త గవంసతాని;
పరోసహస్సఞ్చ సువణ్ణనిక్ఖే, భరియా చ తే సాదిసీ ద్వే దదామి.

౨౫. “ఏవం సతం హోతి సమేచ్చ రాజ, నక్ఖత్తరాజారివ తారకానం;
ఆపూరతీ కాసిపతీ తథాహం, తయాపి మే సఙ్గమో అజ్జ లద్ధో”తి.

తత్థ **సాదిసీ**తి రూపవణ్ణజాతికులపదేసేన మయా సాదిసీ ఏకసదిసా ద్వే మహాయసా భరియా చ మే దేహీతి అత్థో. **భింసరూపో**తి కిం ను తే బ్రాహ్మణ బలవరూపసీలాచారగుణసఙ్ఖాతం తపోకమ్మం అత్థీతి పుచ్ఛతి. **మన్తా ను తే**తి ఉదాహు విచిత్రరూపా సబ్బత్థసాధకా మన్తా తే అత్థి. **అస్సవా**తి వచనకారకా ఇచ్ఛితిచ్ఛితదాయకా యక్ఖా వా తే కేచి సన్తి. **కత్త**న్తి కతం, ఉదాహు తయా కతం కిఞ్చి మమ అత్థం అభిజానాసీతి పుచ్ఛతి. **సఙ్గతిమత్త**న్తి సమాగమమత్తం తయా సద్ధిం పుబ్బే మమ ఆసీతి వదతి. **జానతో మే**తి జానన్తస్స మమ ఇదం పఠమం తవ దస్సనం. **న తాభిజానామీ**తి న తం అభిజానామి. **తిమీసికాయ**న్తి బహలతిమిరాయం రత్తియం. **తే తత్థ ఠత్వానా**తి తే మయం తస్మిం అంసేన అంసం ఘట్టితట్ఠానే ఠత్వా

వీతిసారయిమ్హ తత్థాతి తస్మింయేవ ఠానే సరితబ్బయుత్తకం కథం వీతిసారయిమ్హ, అహం "భిక్ఖాభాజనం మే తయా భిన్నం, భత్తమూలం మే దేహీ"తి అవచం, త్వం "ఇదానాహం తవ భత్తమూలం దాతుం న సక్కోమి, అహం ఖో పన కాసికరఞ్ఞో పుత్తో జుణ్హకుమారో నామ, మయి రజ్జే పతిట్ఠితే ఆగన్త్వా మం ధనం యాచేయ్యాసీ"తి అవచాతి ఇమం సారణీయకథం కరిమ్హాతి ఆహ. **సాయేవ నో సఙ్గతిమత్తమాసీ**తి దేవ, అమ్హాకం సాయేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్గతిమత్తమాసి, ఏకముహుత్తికమహోసీతి దీపేతి. **తతో**తి తతో పన తంముహుత్తికమిత్తధమ్మతో పచ్ఛా వా పురే వా కదాచి అమ్హాకం సఙ్గతి నామ న భూతపుబ్బా.

న పణ్డితాతి బ్రాహ్మణ పణ్డితా నామ తంముహుత్తికం సఙ్గతిం వా చిరకాలసన్థవాని వా యం కిఞ్చి పుబ్బే కతగుణం వా న నాసేన్తి. **బహుమ్పీ**తి బహుకమ్పి . **అకతఞ్ఞురూపా**తి యస్మా బాలా అకతఞ్ఞుసభావా, తస్మా తేసు బహుమ్పి కతం నస్సతీతి అత్థో. **సుకతఞ్ఞురూపా**తి సుట్ఠు కతఞ్ఞుసభావా. ఏత్థాపి తత్థాపి **తథా హీ**తి **హి**-కారో కారణత్థో. **దదామి తే**తి బ్రాహ్మణేన యాచితయాచితం దదన్తో ఏవమాహ. **ఏవం సత**న్తి బ్రాహ్మణో రఞ్ఞో అనుమోదనం కరోన్తో వదతి, సతం సప్పురిసానం ఏకవారమ్పి సమేచ్చ సఙ్గతి నామ ఏవం హోతి. **నక్ఖత్తరాజారివా**తి ఏత్థ **ర**-కారో నిపాతమత్తం. **తారకాన**న్తి తారకగణమజ్ఝే. **కాసిపతీ**తి రాజానమాలపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – "దేవ, కాసిరట్ఠాధిపతి యథా చన్దో తారకానం మజ్ఝే ఠితో తారకగణపరివుతో పాటిపదతో పట్ఠాయ యావ పుణ్ణమా ఆపూరతి, తథా అహమ్పి అజ్జ తయా దిన్నేహి గామవరాదీహి ఆపూరామీ"తి. **తయాపి మే**తి మయా పుబ్బే తయా సద్ధిం లద్ధోపి సఙ్గమో అలద్ధోవ, అజ్జ పన మమ మనోరథస్స నిప్ఫన్నత్తా మయా తయా సహ సఙ్గమో లద్ధో నామాతి నిప్ఫన్నం మే తయా సద్ధిం మిత్తఫలన్తి వదతి. బోధిసత్తో తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఆనన్దం వరేన సన్తప్పేసిం యేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా బ్రాహ్మణో ఆనన్దో అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

జుణ్హజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౫౭] ౩. ధమ్మదేవపుత్తజాతకవణ్ణనా

యసోకరో పుఞ్ఞకరోహమస్మీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స పథవిపవేసనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, దేవదత్తో తథాగతేన సద్ధిం పటివిరుజ్ఝిత్వా పథవిం పవిట్ఠో"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న ఇదానేవేస, భిక్ఖవే, మమ జినచక్కే పహారం దత్వా పథవిం పవిట్ఠో, పుబ్బేపి ధమ్మచక్కే పహారం దత్వా పథవిం పవిసిత్వా అవీచిపరాయణో జాతోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కామావచరదేవలోకే ధమ్మో నామ దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, దేవదత్తో అధమ్మో నామ. తేసు ధమ్మో దిబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో దిబ్బరథవరమభిరుయ్హ అచ్ఛరాగణపరివుతో మనుస్సేసు సాయమాసం భుఞ్జిత్వా అత్తనో అత్తనో ఘరద్వారే సుఖకథాయ నిసిన్నేసు పుణ్ణముపోసథదివసే గామనిగమజనపదరాజధానీసు ఆకాసే ఠత్వా "పాణాతిపాతాదీహి దసహి అకుసలకమ్మపథేహి విరమిత్వా మాతుపట్ఠానధమ్మం పితుపట్ఠానధమ్మం తివిధసుచరితధమ్మఞ్చ పూరేథ , ఏవం సగ్గపరాయణా హుత్వా మహన్తం యసం అనుభవిస్సథా"తి మనుస్సే దస కుసలకమ్మపథే సమాదపేన్తో జమ్బుదీపం పదక్ఖిణం కరోతి. అధమ్మో పన దేవపుత్తో "పాణం హనథా"తిఆదినా నయేన దస అకుసలకమ్మపథే సమాదపేన్తో జమ్బుదీపం వామం కరోతి. అథ తేసం

ఆకాసే రథా సమ్ముఖా అహేసుం. అథ నేసం పరిసా "తుమ్హే కస్స, తుమ్హే కస్సా"తి పుచ్ఛిత్వా "మయం ధమ్మస్స, మయం అధమ్మస్సా"తి వత్వా మగ్గా ఓక్కమిత్వా ద్విధా జాతా. ధమ్మోపి అధమ్మం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ, త్వం అధమ్మో, అహం ధమ్మో, మగ్గో మయ్హం అనుచ్ఛవికో, తవ రథం ఓక్కామేత్వా మయ్హం మగ్గం దేహీ"తి పఠమం గాథమాహ –

౨౬. "యసోకరో పుఞ్ఞకరోహమస్మి, సదాత్థుతో సమణబ్రాహ్మణానం;
మగ్గారహో దేవమనుస్సపూజితో, ధమ్మో అహం దేహి అధమ్మ మగ్గ"న్తి.

తత్థ **యసోకరో**తి అహం దేవమనుస్సానం యసదాయకో. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. **సదాత్థుతో**తి సదా థుతో నిచ్చపసత్థో. తతో పరా –

౨౭. "అధమ్మయానం దళ్హమారుహిత్వా, అసన్తసన్తో బలవాహమస్మి;
స కిస్స హేతుమ్హి తవజ్జ దజ్జం, మగ్గం అహం ధమ్మ అదిన్నపుబ్బం.

౨౮. "ధమ్మో హవే పాతురహోసి పుబ్బే, పచ్ఛా అధమ్మో ఉదపాది లోకే;
జేట్ఠో చ సేట్ఠో చ సనన్తనో చ, ఉయ్యాహి జేట్ఠస్స కనిట్ఠ మగ్గా.

౨౯. "న యాచనాయ నపి పాతిరూపా, న అరహతా తేహం దదేయ్యం మగ్గం;
యుద్ధఞ్చ నో హోతు ఉభిన్నమజ్జ, యుద్ధమ్హి యో జేస్సతి తస్స మగ్గో.

౩౦. "సబ్బా దిసా అనువిసటోహమస్మి, మహబ్బలో అమితయసో అతుల్యో;
గుణేహి సబ్బేహి ఉపేతరూపో, ధమ్మో అధమ్మ త్వం కథం విజేస్ససి.

౩౧. "లోహేన వే హఞ్ఞతి జాతరూపం, న జాతరూపేన హనన్తి లోహం;
సచే అధమ్మో హఞ్ఛతి ధమ్మమజ్జ, అయో సువణ్ణం వియ దస్సనేయ్యం.

౩౨. "సచే తువం యుద్ధబలో అధమ్మ, న తుయ్హ వుడ్ఢా చ గరూ చ అత్థి;
మగ్గఞ్చ తే దమ్మి పియాప్పియేన, వాచాదురుత్తానిపి తే ఖమామీ"తి. –

ఇమా ఛ గాథా తేసఞ్ఞేవ వచనపటివచనవసేన కథితా.

తత్థ **స కిస్స హేతుమ్హి తవజ్జ దజ్జ**న్తి సోమ్హి అహం అధమ్మో అధమ్మయానం రథం ఆరుళ్హో అభీతో బలవా. కింకారణా అజ్జ భో ధమ్మ, కస్సచి అదిన్నపుబ్బం మగ్గం తుయ్హం దమ్మీతి. **పుబ్బే**తి పఠమకప్పికకాలే ఇమస్మిం లోకే దసకుసలకమ్మపథధమ్మో చ పుబ్బే పాతురహోసి, పచ్ఛా అధమ్మో. **జేట్ఠో చా**తి పురే నిబ్బత్తభావేన అహం జేట్ఠో చ సేట్ఠో చ పోరాణకో చ, త్వం పన కనిట్ఠో, తస్మా మగ్గా ఉయ్యాహీతి వదతి. **నపి** పాతిరూపాతి అహఞ్హి తే నేవ యాచనాయ న పతిరూపవచనేన మగ్గారహతాయ మగ్గం దదేయ్యం. **అనువిసటో**తి అహం చతస్సో దిసా చతస్సో అనుదిసాతి సబ్బా దిసా అత్తనో గుణేన పత్థటో పఞ్ఞాతో పాకటో. **లోహేనా**తి అయముట్ఠికేన. **హఞ్ఛతీ**తి హనిస్సతి. **తువం యుద్ధబలో అధమ్మా**తి

సచే త్వం యుద్ధబలోసి అధమ్మ. **వుడ్ఢా చ గరూ చాతి** యది తుయ్హం “ఇమే వుడ్ఢా, ఇమే గరూ పణ్డితా”తి ఏవం నత్థి. **పియాప్పియేనాతి** పియేనాపి అప్పియేనాపి దదన్తో పియేన వియ తే మగ్గం దదామీతి అత్థో.

బోధిసత్తేన పన ఇమాయ గాథాయ కథితక్ఖణేయేవ అధమ్మో రథే ఠాతుం అసక్కోన్తో అవంసిరో పథవియం పతిత్వా పథవియా వివరే దిన్నే గన్త్వా అవీచిమ్హియేవ నిబ్బత్తి. ఏతమత్థం విదిత్వా భగవా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా సేసగాథా అభాసి –

౩౩. “ఇదఞ్చ సుత్వా వచనం అధమ్మో, అవంసిరో పతితో ఉద్ధపాదో;
యుద్ధత్థికో చే న లభామి యుద్ధం, ఏత్తావతా హోతి హతో అధమ్మో.

౩౪. “ఖన్తీబలో యుద్ధబలం విజేత్వా, హన్త్వా అధమ్మం నిహనిత్వ భూమ్యా;
పాయాసి విత్తో అభిరుయ్హ సన్దనం, మగ్గేనేవ అతిబలో సచ్చనిక్కమో.

౩౫. “మాతా పితా సమణబ్రాహ్మణా చ, అసమ్మానితా యస్స సకే అగారే;
ఇధేవ నిక్ఖిప్ప సరీరదేహం, కాయస్స భేదా నిరయం వజన్తి తే;
యథా అధమ్మో పతితో అవంసిరో.

౩౬. “మాతా పితా సమణబ్రాహ్మణా చ, సుసమ్మానితా యస్స సకే అగారే;
ఇధేవ నిక్ఖిప్ప సరీరదేహం, కాయస్స భేదా సుగతిం వజన్తి తే;
యథాపి ధమ్మో అభిరుయ్హ సన్దన”న్తి.

తత్థ **యుద్ధత్థికో చేతి** అయం తస్స విలాపో, సో కిరేవం విలపన్తోయేవ పతిత్వా పథవిం పవిట్ఠో . **ఏత్తావతాతి** భిక్ఖవే, యావతా పథవిం పవిట్ఠో, తావతా అధమ్మో హతో నామ హోతి. **ఖన్తీబలోతి** భిక్ఖవే, ఏవం అధమ్మో పథవిం పవిట్ఠో అధివాసనఖన్తీబలో తం యుద్ధబలం విజేత్వా వధిత్వా భూమియం నిహనిత్వా పాతేత్వా విత్తజాతతాయ **విత్తో** అత్తనో రథం ఆరుయ్హ మగ్గేనేవ **సచ్చనిక్కమో** తథపరక్కమో ధమ్మదేవపుత్తో పాయాసి. **అసమ్మానితాతి** అసక్కతా. **సరీరదేహన్తి** ఇమస్మింయేవ లోకే సరీరసఙ్ఖాతం దేహం నిక్ఖిపిత్వా. **నిరయం వజన్తీతి** యస్స పాపపుగ్గలస్స ఏతే సక్కారారహా గేహే అసక్కతా, తథారూపా యథా అధమ్మో పతితో అవంసిరో, ఏవం అవంసిరా నిరయం వజన్తీతి అత్థో. **సుగతిం వజన్తీతి** యస్స పనేతే సక్కతా, తాదిసా పణ్డితా యథాపి ధమ్మో సన్దనం అభిరుయ్హ దేవలోకం గతో, ఏవం సుగతిం వజన్తీతి.

సత్థా ఏవం ధమ్మం దేసేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయా సద్ధిం పటివిరుజ్ఝిత్వా పథవిం పవిట్ఠో”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అధమ్మో దేవపుత్తో దేవదత్తో అహోసి, పరిసాపిస్స దేవదత్తపరిసా, ధమ్మో పన అహమేవ, పరిసా బుద్ధపరిసాయేవా”తి.

ధమ్మదేవపుత్తజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౫౮] ౪. ఉదయజాతకవణ్ణనా

ఏకా నిసిన్నాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **కుసజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం "సచ్చం కిర త్వం ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు కస్మా కిలేసవసేన ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా ఉక్కణ్ఠితోసి? పోరాణకపణ్డితా సమిద్ధే ద్వాదసయోజనికే సురున్ధననగరే రజ్జం కారేన్తా దేవచ్ఛరపటిభాగాయ ఇత్థియా సద్ధిం సత్త వస్ససతాని ఏకగబ్భే వసన్తాపి ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా లోభవసేన న ఓలోకేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కాసిరట్ఠే సురున్ధననగరే కాసిరాజా రజ్జం కారేసి, తస్స నేవ పుత్తో, న ధీతా అహోసి. సో అత్తనో దేవియో "పుత్తే పత్థేథా"తి ఆహ. అగ్గమహేసీపి రఞ్ఞో వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి. తదా బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా తస్సేవ రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. అథస్స మహాజనస్స హదయం వడ్ఢేత్వా జాతభావేన "ఉదయభద్దో"తి నామం కరింసు. కుమారస్స పదసా చరణకాలే అఞ్ఞోపి సత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా తస్సేవ రఞ్ఞో అఞ్ఞతరాయ దేవియా కుచ్ఛిమ్హి కుమారికా హుత్వా నిబ్బత్తి, తస్సాపి "ఉదయభద్దా"తి నామం కరింసు. కుమారో వయప్పత్తో సబ్బసిప్పనిప్ఫత్తిం పాపుణి , జాతబ్రహ్మచారీ పన అహోసి, సుపినన్తేనపి మేథునధమ్మం న జానాతి, న తస్స కిలేసేసు చిత్తం అల్లీయి. రాజా పుత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చితుకామో "కుమారస్స ఇదాని రజ్జసుఖసేవనకాలో, నాటకాపిస్స పచ్చుపట్ఠాపేస్సామీ"తి సాసనం పేసేసి. బోధిసత్తో "న మయ్హం రజ్జేనత్థో, కిలేసేసు మే చిత్తం న అల్లీయతీ"తి పటిక్ఖిపిత్వా పునప్పునం వుచ్చమానో రత్తజమ్బునదమయం ఇత్థిరూపం కారేత్వా "ఏవరూపం ఇత్థిం లభమానో రజ్జం సమ్పటిచ్ఛిస్సామీ"తి మాతాపితూనం పేసేసి. తే తం సువణ్ణరూపకం సకలజమ్బుదీపం పరిహారాపేత్వా తథారూపం ఇత్థిం అలభన్తా ఉదయభద్దం అలఙ్కారేత్వా తస్స సన్తికే ఠపేసుం. సా తం సువణ్ణరూపకం అభిభవిత్వా అట్ఠాసి. అథ నేసం అనిచ్ఛమానానఞ్ఞేవ వేమాతికం భగినిం ఉదయభద్దకుమారిం అగ్గమహేసిం కత్వా బోధిసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చింసు. తే పన ద్వేపి బ్రహ్మచరియవాసమేవ వసింసు.

అపరభాగే మాతాపితూనం అచ్చయేన బోధిసత్తో రజ్జం కారేసి. ఉభో ఏకగబ్భే వసమానాపి లోభవసేన ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం న ఓలోకేసుం, అపిచ ఖో పన "యో అమ్హేసు పఠమతరం కాలం కరోతి, సో నిబ్బత్తట్ఠానతో ఆగన్త్వా 'అసుకట్ఠానే నిబ్బత్తోస్మీ'తి ఆరోచేతూ"తి సఙ్గరమకంసు. అథ ఖో బోధిసత్తో అభిసేకతో సత్తవస్ససతచ్చయేన కాలమకాసి. అఞ్ఞో రాజా నాహోసి, ఉదయభద్దాయయేవ ఆణా పవత్తి. అమచ్చా రజ్జం అనుసాసింసు. బోధిసత్తోపి చుతిక్ఖణే తావతింసభవనే సక్కత్తం పత్వా యసమహన్తతాయ సత్తాహం అనుస్సరితుం నాసక్ఖి. ఇతి సో మనుస్సగణనాయ సత్తవస్ససతచ్చయేన ఆవజ్జేత్వా "ఉదయభద్దం రాజధీతరం ధనేన వీమంసిత్వా సీహనాదం నదాపేత్వా ధమ్మం దేసేత్వా సఙ్గరం మోచేత్వా ఆగమిస్సామీ"తి చిన్తేసి. తదా కిర మనుస్సానం దసవస్ససహస్సాయుకకాలో హోతి. రాజధీతాపి తం దివసం రత్తిభాగే పిహితేసు ద్వారేసు ఠపితఆరక్ఖే సత్తభూమికపాసాదవరతలే అలఙ్కతసిరిగబ్భే ఏకికావ నిచ్చలా అత్తనో సీలం ఆవజ్జమానా నిసీది. అథ సక్కో సువణ్ణమాసకపూరం ఏకం సువణ్ణపాతిం ఆదాయ ఆగన్త్వా సయనగబ్భేయేవ పాతుభవిత్వా ఏకమన్తం ఠితో తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౩౭. "ఏకా నిసిన్నా సుచి సఞ్ఞతూరూ, పాసాదమారుయ్హ అనిన్దితఙ్గీ;

యాచామి తం కిన్నరనేత్తచక్ఖు, ఇమేకరత్తిం ఉభయో వసేమా"తి.

తత్థ **సుచీ**తి సుచివత్థనివత్థా. **సఞ్ఞతూరూ**తి సుట్ఠు ఠపితఊరూ, ఇరియాపథం సణ్ఠపేత్వా సుచివత్థా ఏకికావ నిసిన్నాసీతి వుత్తం హోతి. **అనిన్దితఙ్గీ**తి పాదన్తతో యావ కేసగ్గా అనిన్దితసరీరా పరమసోభగ్గప్పత్తసరీరా. **కిన్నరనేత్తచక్ఖూ**తి

తీహి మణ్డలేహి పఞ్చహి చ పసాదేహి ఉపసోభితత్తా కిన్నరానం నేత్తసదిసేహి చక్ఖూహి సమన్నాగతే. **ఇమేకరత్తి**న్తి ఇమం ఏకరత్తం అజ్జ ఇమస్మిం అలఙ్కతసయనగబ్భే ఏకతో వసేయ్యామాతి యాచతి.

తతో రాజధీతా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౮. "ఓకిణ్ణన్తరపరిఖం, దళ్హమట్టాలకోట్ఠకం;
రక్ఖితం ఖగ్గహత్థేహి, దుప్పవేసమిదం పురం.

౩౯. "దహరస్స యువినో చాపి, ఆగమో చ న విజ్జతి;
అథ కేన ను వణ్ణేన, సఙ్గమం ఇచ్ఛసే మయా"తి.

తత్థ **ఓకిణ్ణన్తరపరిఖ**న్తి ఇదం ద్వాదసయోజనికం సురున్ధనపురం అన్తరన్తరా ఉదకపరిఖానం కద్దమపరిఖానం సుక్ఖపరిఖానం ఓకిణ్ణత్తా ఓకిణ్ణన్తరపరిఖం. **దళ్హమట్టాలకోట్ఠక**న్తి థిరతరేహి అట్టాలకేహి ద్వారకోట్ఠకేహి చ సమన్నాగతం. **ఖగ్గహత్థేహీ**తి ఆవుధహత్థేహి దసహి యోధసహస్సేహి రక్ఖితం. **దుప్పవేసమిదం పుర**న్తి ఇదం సకలపురమ్పి తస్స అన్తో మాపితం మయ్హం నివాసపురమ్పి ఉభయం కస్సచి పవిసితుం న సక్కా. **ఆగమో చా**తి ఇధ ఇమాయ వేలాయ తరుణస్స వా యోబ్బనప్పత్తస్స వా థామసమ్పన్నయోధస్స వా అఞ్ఞస్స వా మహన్తమ్పి పణ్ణాకారం గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తస్స ఆగమో నామ నత్థి. **సఙ్గమ**న్తి అథ త్వం కేన కారణేన ఇమాయ వేలాయ మయా సహ సమాగమం ఇచ్ఛసీతి.

అథ సక్కో చతుత్థం గాథమాహ –

౪౦. "యక్ఖోహమస్మి కల్యాణి, ఆగతోస్మి తవన్తికే;
త్వం మం నన్దయ భద్దన్తే, పుణ్ణకంసం దదామి తే"తి.

తస్సత్థో – కల్యాణి, సున్దరదస్సనే అహమేకో దేవపుత్తో దేవతానుభావేన ఇధాగతో, త్వం అజ్జ మం నన్దయ తోసేహి, అహం తే ఇమం సువణ్ణమాసకపుణ్ణం సువణ్ణపాతిం దదామీతి.

తం సుత్వా రాజధీతా పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౧. "దేవంవ యక్ఖం అథ వా మనుస్సం, న పత్థయే ఉదయమతిచ్చ అఞ్ఞం;
గచ్ఛేవ త్వం యక్ఖ మహానుభావ, మా చస్సు గన్త్వా పునరావజిత్థా"తి.

తస్సత్థో – అహం దేవరాజ, దేవం వా యక్ఖం వా ఉదయం అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞం న పత్థేమి, సో త్వం గచ్ఛేవ, మా ఇధ అట్ఠాసి, న మే తయా ఆభతేన పణ్ణాకారేన అత్థో, గన్త్వా చ మా ఇమం ఠానం పునరావజిత్థాతి.

సో తస్సా సీహనాదం సుత్వా అట్ఠత్వా గతసదిసో హుత్వా తత్థేవ అన్తరహితో అట్ఠాసి. సో పునదివసే తాయ వేలాయమేవ సువణ్ణమాసకపూరం రజతపాతిం ఆదాయ తాయ సద్ధిం సల్లపన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౪౨. "యా సా రతి ఉత్తమా కామభోగినం, యంహేతు సత్తా విసమం చరన్తి;

మా తం రతిం జీయి తువం సుచిమ్హితే, దదామి తే రూపియం కంసపూర”న్తి.

తస్సత్థో – భద్దే, రాజధీతే యా ఏసా కామభోగిసత్తానం రతీసు మేథునకామరతి నామ ఉత్తమా రతి, యస్సా రతియా కారణా సత్తా కాయదుచ్చరితాదివిసమం చరన్తి, తం రతిం త్వం భద్దే, సుచిమ్హితే మనాపహసితే మా జీయి, అహమ్పి ఆగచ్ఛన్తో న తుచ్ఛహత్థో ఆగతో, హియ్యో సువణ్ణమాసకపూరం సువణ్ణపాతిం ఆహరిం, అజ్జ రూపియపాతిం, ఇమం తే అహం రూపియపాతిం సువణ్ణపూరం దదామీతి.

రాజధీతా చిన్తేసి “అయం కథాసల్లాపం లభన్తో పునప్పునం ఆగమిస్సతి, న దాని తేన సద్ధిం కథేస్సామీ”తి. సా కిఞ్చి న కథేసి.

సక్కో తస్సా అకథితభావం ఞత్వా తత్థేవ అన్తరహితో హుత్వా పునదివసే తాయమేవ వేలాయ లోహపాతిం కహాపణపూరం ఆదాయ “భద్దే, త్వం మం కామరతియా సన్తప్పేహి, ఇమం తే కహాపణపూరం లోహపాతిం దస్సామీ”తి ఆహ. తం దిస్వా రాజధీతా సత్తమం గాథమాహ –

౪౩. “నారిం నరో నిజ్ఝపయం ధనేన, ఉక్కంసతీ యత్థ కరోతి ఛన్దం;
విపచ్చనీకో తవ దేవధమ్మో, పచ్చక్ఖతో థోకతరేన ఏసీ”తి.

తస్సత్థో – భో పురిస, త్వం జళో. నరో హి నామ నారిం కిలేసరతికారణా ధనేన నిజ్ఝాపేన్తో సఞ్ఞాపేన్తో యత్థ నారియా ఛన్దం కరోతి, తం ఉక్కంసతి వణ్ణేత్వా థోమేత్వా బహుతరేన ధనేన పలోభేతి, తుయ్హం పనేసో దేవసభావో విపచ్చనీకో, త్వఞ్హి మయా పచ్చక్ఖతో థోకతరేన ఏసి, పఠమదివసే సువణ్ణపూరం సువణ్ణపాతిం ఆహరిత్వా, దుతియదివసే సువణ్ణపూరం రూపియపాతిం, తతియదివసే కహాపణపూరం లోహపాతిం ఆహరసీతి.

తం సుత్వా సక్కో “భద్దే రాజకుమారి, అహం ఛేకవాణిజో న నిరత్థకేన అత్థం నాసేమి, సచే త్వం ఆయునా వా వణ్ణేన వా వడ్ఢేయ్యాసి, అహం తే పణ్ణాకారం వడ్ఢేత్వా ఆహరేయ్యం, త్వం పన పరిహాయసేవ, తేనాహమ్పి ధనం పరిహాపేమీ”తి వత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౪౪. “ఆయు చ వణ్ణో చ మనుస్సలోకే, నిహీయతి మనుజానం సుగత్తే;
తేనేవ వణ్ణేన ధనమ్పి తుయ్హం, నిహీయతి జిణ్ణతరాసి అజ్జ.

౪౫. “ఏవం మే పేక్ఖమానస్స, రాజపుత్తి యసస్సిని;
హాయతేవ తవ వణ్ణో, అహోరత్తానమచ్చయే.

౪౬. “ఇమినావ త్వం వయసా, రాజపుత్తి సుమేధసే;
బ్రహ్మచరియం చరేయ్యాసి, భియ్యో వణ్ణవతీ సియా”తి.

తత్థ **నిహీయతీ**తి పరిస్సావనే ఆసిత్తఉదకం వియ పరిహాయతి. మనుస్సలోకస్మిఞ్హి సత్తా జీవితేన వణ్ణేన చక్ఖుపసాదాదీహి చ దినే దినే పరిహాయన్తేవ. **జిణ్ణతరాసీ**తి మమ పఠమం ఆగతదివసే పవత్తఞ్హి తే ఆయు హియ్యో దివసం

న పాపుణి, కుఠారియా ఛిన్నం వియ తత్థేవ నిరుజ్ఝి, హియ్యో పవత్తమ్పి అజ్జదివసం న పాపుణి, హియ్యోవ కుఠారియా ఛిన్నం వియ నిరుజ్ఝి, తస్మా అజ్జ జిణ్ణతరాసి జాతా. **ఏవం మేతి** తిట్ఠతు హియ్యో చ పరహియ్యో చ, అజ్జేవ పన మయ్హం ఏవం పేక్ఖమానస్సేవ హాయతేవ తవ వణ్ణో. **అహోరత్తానమచ్చయేతి** ఇతో పట్ఠాయ రత్తిన్దివేసు వీతివత్తేసు అహోరత్తానం అచ్చయేన అపణ్ణత్తికభావమేవ గమిస్ససీతి దస్సేతి. **ఇమినావాతి** తస్మా భద్దే, సచే త్వం ఇమినా వయేనేవ ఇమస్మిం సువణ్ణవణ్ణే సరీరే రజాయ అవిలుత్తేయేవ సేట్ఠచరియం చరేయ్యాసి, పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరేయ్యాసి. **భియ్యో వణ్ణవతీ సియాతి** అతిరేకతరవణ్ణా భవేయ్యాసీతి.

తతో రాజధీతా ఇతరం గాథమాహ –

౪౭. “దేవా న జీరన్తి యథా మనుస్సా, గత్తేసు తేసం వలియో న హోన్తి;

పుచ్ఛామి తం యక్ఖ మహానుభావ, కథం ను దేవాన సరీరదేహో”తి.

తత్థ **సరీరదేహోతి** సరీరసఙ్ఖాతో దేహో, దేవానం సరీరం కథం న జీరతి, ఇదం అహం తం పుచ్ఛామీతి వదతి.

అథస్సా కథేన్తో సక్కో ఇతరం గాథమాహ –

౪౮. “దేవా న జీరన్తి యథా మనుస్సా, గత్తేసు తేసం వలియో న హోన్తి;

సువే సువే భియ్యతరోవ తేసం, దిబ్బో చ వణ్ణో విపులా చ భోగా”తి.

తత్థ **యథా మనుస్సాతి** యథా మనుస్సా జీరన్తా రూపేన వణ్ణేన భోగేన చక్ఖుపసాదాదీహి చ జీరన్తి, న ఏవం దేవా. తేసఞ్హి గత్తేసు వలియోపి న సన్తి, మట్ఠకఞ్చనపట్టమివ సరీరం హోతి. **సువే సువేతి** దివసే దివసే. **భియ్యతరోవాతి** అతిరేకతరోవ తేసం దిబ్బో చ వణ్ణో విపులా చ భోగా హోన్తి, మనుస్సేసు హి రూపపరిహాని చిరజాతభావస్స సక్ఖి, దేవేసు అతిరేకరూపసమ్పత్తి చ అతిరేకపరివారసమ్పత్తి చ. ఏవం అపరిహానధమ్మో నామేస దేవలోకో . తస్మా త్వం జరం అప్పత్వావ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజ, ఏవం పరిహానియసభావా మనుస్సలోకా చవిత్వా అపరిహానియసభావం ఏవరూపం దేవలోకం గమిస్ససీతి.

సా దేవలోకస్స వణ్ణం సుత్వా తస్స గమనమగ్గం పుచ్ఛన్తీ ఇతరం గాథమాహ –

౪౯. “కింసూధ భీతా జనతా అనేకా, మగ్గో చ నేకాయతనం పవుత్తో;

పుచ్ఛామి తం యక్ఖ మహానుభావ, కత్థట్ఠితో పరలోకం న భాయే”తి.

తత్థ **కింసూధ భీతాతి** దేవరాజ, అయం ఖత్తియాదిభేదా అనేకా జనతా కింభీతా కస్స భయేన పరిహానియసభావా మనుస్సలోకా దేవలోకం న గచ్ఛతీతి పుచ్ఛతి. **మగ్గోతి** దేవలోకగామిమగ్గో. ఇధ పన “కి”న్తి ఆహరిత్వా “కో”తి పుచ్ఛా కాతబ్బా. అయఞ్హేత్థ అత్థో “అనేకతిత్థాయతనవసేన పణ్డితేహి పవుత్తో దేవలోకమగ్గో కో కతరో”తి వుత్తో. **కత్థట్ఠితోతి** పరలోకం గచ్ఛన్తో కతరస్మిం మగ్గే ఠితో న భాయతీతి.

అథస్సా కథేన్తో సక్కో ఇతరం గాథమాహ –

౨౹౦. “వాచం మనఞ్చ పణిధాయ సమ్మా, కాయేన పాపాని అకుబ్బమానో;
బహున్నపానం ఘరమావసన్తో, సద్ధో ముదూ సంవిభాగీ వదఞ్ఞూ;
సఙ్గాహకో సఖిలో సణ్హవాచో, ఏత్థట్ఠితో పరలోకం న భాయే”తి.

తస్సత్థో – భద్దే, ఉదయే వాచం మనఞ్చ సమ్మా ఠపేత్వా కాయేన పాపాని అకరోన్తో ఇమే దస కుసలకమ్మపథే సమాదాయ వత్తన్తో బహుఅన్నపానే పహూతదేయ్యధమ్మే ఘరే వసన్తో “దానస్స విపాకో అత్థీ”తి సద్ధాయ సమన్నాగతో ముదుచిత్తో దానసంవిభాగతాయ **సంవిభాగీ** పబ్బజితా భిక్ఖాయ చరమానా వదన్తి నామ, తేసం పచ్చయదానేన తస్స వాదస్స జాననతో **వదఞ్ఞూ** చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గహతాయ **సఙ్గాహకో** పియవాదితాయ **సఖిలో** మట్ఠవచనతాయ **సణ్హవాచో ఏత్థ** ఏత్తకే గుణరాసిమ్హి ఠితో పరలోకం గచ్ఛన్తో న భాయతీతి.

తతో రాజధీతా తం తస్స వచనం సుత్వా థుతిం కరోన్తీ ఇతరం గాథమాహ –

౨౹౧. “అనుసాససి మం యక్ఖ, యథా మాతా యథా పితా;
ఉళారవణ్ణ పుచ్ఛామి, కో ను త్వమసి సుబ్రహా”తి.

తస్సత్థో – యథా మాతాపితరో పుత్తకే అనుసాసన్తి, తథా మం అనుసాససి. ఉళారవణ్ణ సోభగ్గప్పత్తరూపధారక కో ను అసి త్వం ఏవం అచ్చుగ్గతసరీరోతి.

తతో బోధిసత్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౹౨. “ఉదయోహమస్మి కల్యాణి, సఙ్గరత్తా ఇధాగతో;
ఆమన్త ఖో తం గచ్ఛామి, ముత్తోస్మి తవ సఙ్గరా”తి.

తస్సత్థో – కల్యాణదస్సనే అహం పురిమభవే తవ సామికో ఉదయో నామ తావతింసభవనే సక్కో హుత్వా నిబ్బత్తో, ఇధాగచ్ఛన్తో న కిలేసవసేనాగతో, తం వీమంసిత్వా పన సఙ్గరం మోచేస్సామీతి సఙ్గరత్తా పుబ్బే సఙ్గరస్స కతత్తా ఆగతోస్మి, ఇదాని తం ఆమన్తేత్వా గచ్ఛామి, ముత్తోస్మి తవ సఙ్గరాతి.

రాజధీతా అస్ససిత్వా “సామి, త్వం ఉదయభద్దరాజా”తి అస్సుధారా పవత్తయమానా “అహం తుమ్హేహి వినా వసితుం న సక్కోమి, యథా తుమ్హాకం సన్తికే వసామి, తథా మం అనుసాసథా”తి వత్వా ఇతరం గాథం అభాసి –

౨౹౩. “సచే ఖో త్వం ఉదయోసి, సఙ్గరత్తా ఇధాగతో;
అనుసాస మం రాజపుత్త, యథాస్స పున సఙ్గమో”తి.

అథ నం అనుసాసన్తో మహాసత్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౨౹౪. “అతిపతతి వయో ఖణో తథేవ, ఠానం నత్థి ధువం చవన్తి సత్తా;
పరిజీయతి అద్ధువం సరీరం, ఉదయే మా పమాద చరస్సు ధమ్మం.

౫౫. “కసిణా పథవీ ధనస్స పూరా, ఏకస్సేవ సియా అనఞ్ఞధేయ్యా;
తం చాపి జహతి అవీతరాగో, ఉదయే మా పమాద చరస్సు ధమ్మం.

౫౬. “మాతా చ పితా చ భాతరో చ, భరియా యాపి ధనేన హోతి కీతా;
తే చాపి జహన్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం, ఉదయే మా పమాద చరస్సు ధమ్మం.

౫౭. “కాయో పరభోజనన్తి ఞత్వా, సంసారే సుగతిఞ్చ దుగ్గతిఞ్చ;
ఇత్తరవాసోతి జానియాన, ఉదయే మా పమాద చరస్సు ధమ్మ”న్తి.

తత్థ **అతిపతతీ**తి అతివియ పతతి, సీఘం అతిక్కమతి. **వయో**తి పఠమవయాదితివిధోపి వయో. **ఖణో తథేవా**తి ఉప్పాదట్ఠితిభఙ్గక్ఖణోపి తథేవ అతిపతతి. ఉభయేనపి భిన్నే ఇమేసం సత్తానం ఆయుసఙ్ఖారో నామ సీఘసోతా నదీ వియ అనివత్తన్తో సీఘం అతిక్కమతీతి దస్సేతి. **ఠానం నత్థీ**తి “ఉప్పన్నా సఙ్ఖారా అభిజ్జిత్వా తిట్ఠన్తూ”తి పత్థనాయపి తేసం ఠానం నామ నత్థి, ధువం ఏకంసేనేవ బుద్ధం భగవన్తం ఆదిం కత్వా సబ్బేపి సత్తా చవన్తి, “ధువం మరణం, అద్ధువం జీవిత”న్తి ఏవం మరణస్సతిం భావేహీతి దీపేతి. **పరిజీయతీ**తి ఇదం సువణ్ణవణ్ణమ్పి సరీరం జీరతేవ, ఏవం జానాహి. **మా పమాద**న్తి తస్మా త్వం ఉదయభద్దే మా పమాదం ఆపజ్జి, అప్పమత్తా హుత్వా దసకుసలకమ్మపథధమ్మం చరాహీతి.

కసిణాతి సకలా. **ఏకస్సేవా**తి యది ఏకస్సేవ రఞ్ఞో, తస్మిం ఏకస్మింయేవ అనఞ్ఞాధీనా అస్స. **తం చాపి జహతి అవీతరాగో**తి తణ్హావసికో పుగ్గలో ఏత్తకేనపి యసేన అతిత్తో మరణకాలే అవీతరాగోవ తం విజహతి. ఏవం తణ్హాయ అపూరణీయభావం జానాహీతి దీపేతి. **తే చాపీ**తి మాతా పుత్తం, పుత్తో మాతరం, పితా పుత్తం, పుత్తో పితరం, భాతా భగినిం, భగినీ భాతరం, భరియా సామికం, సామికో భరియన్తి ఏతే అఞ్ఞమఞ్ఞం జహన్తి, నానా హోన్తి. ఏవం సత్తానం నానాభావవినాభావం జానాహీతి దీపేతి.

పరభోజనన్తి వివిధానం కాకాదీనం పరసత్తానం భోజనం. **ఇత్తరవాసో**తి యా ఏసా ఇమస్మిం సంసారే మనుస్సభూతా సుగ్గతి చ తిరచ్ఛానభూతా దుగ్గతి చ, ఏతం ఉభయమ్పి “ఇత్తరవాసో”తి జానిత్వా మా పమాదం, చరస్సు ధమ్మం. ఇమేసం సత్తానం నానాఠానతో ఆగన్త్వా ఏకస్మిం ఠానే సమాగమో పరిత్తో, ఇమే సత్తా అప్పకస్మింయేవ కాలే ఏకతో వసన్తి, తస్మా అప్పమత్తా హోహీతి.

ఏవం మహాసత్తో తస్సా ఓవాదమదాసి. సాపి తస్స ధమ్మకథాయ పసీదిత్వా థుతిం కరోన్తీ ఓసానగాథమాహ –

౫౮. “సాధు భాసతియం యక్ఖో, అప్పం మచ్చాన జీవితం;
కసిరఞ్చ పరిత్తఞ్చ, తఞ్చ దుక్ఖేన సంయుతం;
సాహం ఏకా పబ్బజిస్సామి, హిత్వా కాసిం సురున్ధన”న్తి.

తత్థ **సాధూ**తి “అప్పం మచ్చాన జీవిత”న్తి భాసమానో అయం దేవరాజా సాధు భాసతి. కింకారణా? ఇదఞ్హి కసిరఞ్చ దుక్ఖం అస్సాదరహితం, పరిత్తఞ్చ న బహుకం ఇత్తరకాలం. సచే హి కసిరమ్పి సమానం దీఘకాలం పవత్తేయ్య, పరిత్తకమ్పి

సమానం సుఖం భవేయ్య, ఇదం పన కసిరఞ్చేవ పరిత్తఞ్చ సకలేన వట్టదుక్ఖేన సంయుతం సన్నిహితం. **సాహన్తి** సా అహం. **సురున్ధన**న్తి సురున్ధననగరఞ్చ కాసిరట్ఠఞ్చ ఛడ్డేత్వా ఏకికావ పబ్బజిస్సామీతి ఆహ.

బోధిసత్తో తస్సా ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. సాపి పునదివసే అమచ్చే రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా అన్తోనగరేయేవ రమణీయే ఉయ్యానే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ధమ్మం చరిత్వా ఆయుపరియోసానే తావతింసభవనే బోధిసత్తస్స పాదపరిచారికా హుత్వా నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా రాజధీతా రాహులమాతా అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

ఉదయజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౫౯] ౫. పానీయజాతకవణ్ణనా

మిత్తో మిత్తస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కిలేసనిగ్గహం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి సమయే సావత్థివాసినో పఞ్చసతా గిహిసహాయకా తథాగతస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నా అన్తోకోటిసన్థారే వసన్తా అడ్ఢరత్తసమయే కామవితక్కం వితక్కేసుం. సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. భగవతో ఆణత్తియా పనాయస్మతా ఆనన్దేన భిక్ఖుసఙ్ఘే సన్నిపాతితే సత్థా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా అనోదిస్సకం కత్వా “కామవితక్కం వితక్కయిత్థా”తి అవత్వా సబ్బసఙ్గాహికవసేనేవ “భిక్ఖవే, కిలేసో ఖుద్దకో నామ నత్థి, భిక్ఖునా నామ ఉప్పన్నుప్పన్నా కిలేసా నిగ్గహేతబ్బా, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నేపి బుద్ధే కిలేసే నిగ్గహేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం పత్తా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కాసిరట్ఠే ఏకస్మిం గామకే ద్వే సహాయకా పానీయతుమ్బాని ఆదాయ ఖేత్తం గన్త్వా ఏకమన్తం ఠపేత్వా ఖేత్తం కోట్టేత్వా పిపాసితకాలే ఆగన్త్వా పానీయం పివన్తి. తేసు ఏకో పానీయత్థాయ ఆగన్త్వా అత్తనో పానీయం రక్ఖన్తో ఇతరస్స తుమ్బతో పివిత్వా సాయం అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా న్హాయిత్వా ఠితో “అత్థి ను ఖో మే కాయద్వారాదీహి అజ్జ కిఞ్చి పాపం కత”న్తి ఉపధారేన్తో థేనేత్వా పానీయస్స పివితభావం దిస్వా సంవేగప్పత్తో హుత్వా “అయం తణ్హా వడ్ఢమానా మం అపాయేసు ఖిపిస్సతి, ఇమం కిలేసం నిగ్గణ్హిస్సామీ”తి పానీయస్స థేనేత్వా పివితభావం ఆరమ్మణం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా పటిలద్ధగుణం ఆవజ్జేన్తో అట్ఠాసి. అథ నం ఇతరో న్హాయిత్వా ఉట్ఠితో “ఏహి, సమ్మ, ఘరం గచ్ఛామా”తి ఆహ. “గచ్ఛ త్వం, మమ ఘరేన కిచ్చం నత్థి, పచ్చేకబుద్ధా నామ మయ”న్తి. “పచ్చేకబుద్ధా నామ తుమ్హాదిసా న హోన్తీ”తి. “అథ కీదిసా పచ్చేకబుద్ధా హోన్తీ”తి? “ద్వఙ్గులకేసా కాసాయవత్థవసనా ఉత్తరహిమవన్తే నన్దమూలకపబ్భారే వసన్తీ”తి. సో సీసం పరామసి, తం ఖణఞ్ఞేవస్స గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, సురత్తదుపట్టం నివత్థమేవ, విజ్జులతాసదిసం కాయబన్ధనం బద్ధమేవ, అలత్తకపాటలవణ్ణం ఉత్తరాసఙ్గచీవరం ఏకంసం కతమేవ, మేఘవణ్ణం పంసుకూలచీవరం దక్ఖిణఅంసకూటే ఠపితమేవ, భమరవణ్ణో మత్తికాపత్తో వామఅంసకూటే లగ్గితోవ అహోసి. సో ఆకాసే ఠత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఉప్పతిత్వా నన్దమూలకపబ్భారేయేవ ఓతరి.

అపరోపి కాసిగామేయేవ కుటుమ్బికో ఆపణే నిసిన్నో ఏకం పురిసం అత్తనో భరియం ఆదాయ గచ్ఛన్తం దిస్వా తం ఉత్తమరూపధరం ఇత్థిం ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా ఓలోకేత్వా పున చిన్తేసి “అయం లోభో వడ్ఢమానో మం అపాయేసు ఖిపిస్సతీ”తి

సంవిగ్గమానసో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఆకాసే ఠితో ధమ్మం దేసేత్వా నన్దమూలకపబ్భారమేవ గతో.

అపరేపి కాసిగామవాసినోయేవ ద్వే పితాపుత్తా ఏకతో మగ్గం పటిపజ్జింసు. అటవీముఖే పన చోరా ఉట్ఠితా హోన్తి. తే పితాపుత్తే లభిత్వా పుత్తం గహేత్వా "ధనం ఆహరిత్వా తవ పుత్తం గణ్హా"తి పితరం విస్సజ్జేన్తి, ద్వే భాతరో లభిత్వా కనిట్ఠం గహేత్వా జేట్ఠం విస్సజ్జేన్తి, ఆచరియన్తేవాసికే లభిత్వా ఆచరియం గహేత్వా అన్తేవాసికం విస్సజ్జేన్తి, అన్తేవాసికో సిప్పలోభేన ధనం ఆహరిత్వా ఆచరియం గణ్హిత్వా గచ్ఛతి. అథ తే పితాపుత్తాపి తత్థ చోరానం ఉట్ఠితభావం ఞత్వా "త్వం మం 'పితా'తి మా వద, అహమ్పి తం 'పుత్తో'తి న వక్ఖామీ"తి కతికం కత్వా చోరేహి గహితకాలే "తుమ్హే అఞ్ఞమఞ్ఞం కిం హోథా"తి పుట్ఠా "న కిఞ్చి హోమా"తి సమ్పజానముసావాదం కరింసు. తేసు అటవితో నిక్ఖమిత్వా సాయం న్హాయిత్వా ఠితేసు పుత్తో అత్తనో సీలం సోధేన్తో తం ముసావాదం దిస్వా "ఇదం పాపం వడ్ఢమానం మం అపాయేసు ఖిపిస్సతి, ఇమం కిలేసం నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఆకాసే ఠితో పితు ధమ్మం దేసేత్వా నన్దమూలకపబ్భారమేవ గతో.

అపరోపి కాసిగామేయేవ పన ఏకో గామభోజకో మాఘాతం కారాపేసి. అథ నం బలికమ్మకాలే మహాజనో సన్నిపతిత్వా ఆహ "సామి, మయం మిగసూకరాదయో మారేత్వా యక్ఖానం బలికమ్మం కరిస్సామ, బలికమ్మకాలో ఏసో"తి. తుమ్హాకం పుబ్బే కరణనియామేనేవ కరోథాతి మనుస్సా బహుం పాణాతిపాతమకంసు. సో బహుం మచ్ఛమంసం దిస్వా "ఇమే మనుస్సా ఏత్తకే పాణే మారేన్తా మమేవేకస్స వచనేన మారయింసూ"తి కుక్కుచ్చం కత్వా వాతపానం నిస్సాయ ఠితకోవ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఆకాసే ఠితో మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా నన్దమూలకపబ్భారమేవ గతో.

అపరోపి కాసిరట్ఠేయేవ గామభోజకో మజ్జవిక్కయం వారేత్వా "సామి, పుబ్బే ఇమస్మిం కాలే సురాఛణో నామ హోతి, కిం కరోమా"తి మహాజనేన వుత్తో "తుమ్హాకం పోరాణకనియామేనేవ కరోథా"తి ఆహ. మనుస్సా ఛణం కత్వా సురం పివిత్వా కలహం కరోన్తా హత్థపాదే భఞ్జిత్వా సీసం భిన్దిత్వా కణ్ణే ఛిన్దిత్వా బహుదణ్డేన బజ్ఝింసు. గామభోజకో తే దిస్వా చిన్తేసి "మయి అననుజానన్తే ఇమే ఇమం దుక్ఖం న విన్దేయ్యు"న్తి. సో ఏత్తకేన కుక్కుచ్చం కత్వా వాతపానం నిస్సాయ ఠితకోవ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తేత్వా "అప్పమత్తా హోథా"తి ఆకాసే ఠత్వా ధమ్మం దేసేత్వా నన్దమూలకపబ్భారమేవ గతో.

అపరభాగే తే పఞ్చ పచ్చేకబుద్ధా భిక్ఖాచారత్థాయ బారాణసిద్వారే ఓతరిత్వా సునివత్థా సుపారుతా పాసాదికేహి అభిక్కమాదీహి పిణ్డాయ చరన్తా రాజద్వారం సమ్పాపుణింసు. రాజా తే దిస్వా పసన్నచిత్తో రాజనివేసనం పవేసేత్వా పాదే ధోవిత్వా గన్ధతేలేన మక్ఖేత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా "భన్తే, తుమ్హాకం పఠమవయే పబ్బజ్జా సోభతి, ఇమస్మిం వయే పబ్బజన్తా కథం కామేసు ఆదీనవం పస్సిత్థ, కిం వో ఆరమ్మణం అహోసీ"తి పుచ్ఛి. తే తస్స కథేన్తా –

౨౫. "మిత్తో మిత్తస్స పానీయం, అదిన్నం పరిభుఞ్జిసం;
తేన పచ్ఛా విజిగుచ్ఛిం, తం పాపం పకతం మయా;
మా పున అకరం పాపం, తస్మా పబ్బజితో అహం.

౬౦. “పరదారఞ్చ దిస్వాన, ఛన్దో మే ఉదపజ్జథ;
తేన పచ్ఛా విజిగుచ్ఛిం, తం పాపం పకతం మయా;
మా పున అకరం పాపం, తస్మా పబ్బజితో అహం.

౬౧. “పితరం మే మహారాజ, చోరా అగణ్హు కాననే;
తేసాహం పుచ్ఛితో జానం, అఞ్ఞథా నం వియాకరిం.

౬౨. “తేన పచ్ఛా విజిగుచ్ఛిం, తం పాపం పకతం మయా;
మా పున అకరం పాపం, తస్మా పబ్బజితో అహం.

౬౩. “పాణాతిపాతమకరుం, సోమయాగే ఉపట్ఠితే;
తేసాహం సమనుఞ్ఞాసిం.

౬౪. “తేన పచ్ఛా విజిగుచ్ఛిం, తం పాపం పకతం మయా;
మా పున అకరం పాపం, తస్మా పబ్బజితో అహం.

౬౫. “సురామేరయమాధుకా, యే జనా పఠమాసు నో;
బహూనం తే అనత్థాయ, మజ్జపానమకప్పయుం;
తేసాహం సమనుఞ్ఞాసిం.

౬౬. “తేన పచ్ఛా విజిగుచ్ఛిం, తం పాపం పకతం మయా;
మా పున అకరం పాపం, తస్మా పబ్బజితో అహ”న్తి. –

ఇమా పటిపాటియా పఞ్చ గాథా అభాసింసు. రాజాపి ఏకమేకస్స బ్యాకరణం సుత్వా “భన్తే, అయం పబ్బజ్జా తుమ్హాకం యేవానుచ్ఛవికా”తి థుతిమకాసి.

తత్థ **మిత్తో మిత్తస్సా**తి మహారాజ, అహం ఏకస్స మిత్తో హుత్వా తస్స మిత్తస్స సన్తకం పానీయం ఇమినా నియామేనేవ పరిభుఞ్జిం. **తస్మా**తి యస్మా పుథుజ్జనా నామ పాపకమ్మం కరోన్తి, తస్మా అహం **మా పున అకరం పాపం,** తం పాపం ఆరమ్మణం కత్వా పబ్బజితోమ్హి. **ఛన్దో**తి మహారాజ, ఇమినావ నియామేన మమ పరదారం దిస్వా కామే ఛన్దో ఉప్పజ్జి. **అగణ్హూ**తి అగణ్హింసు. **జాన**న్తి తేసం చోరానం “అయం కిం తే హోతీ”తి పుచ్ఛితో జానన్తోయేవ “న కిఞ్చి హోతీ”తి అఞ్ఞథా బ్యాకాసిం. **సోమయాగే**తి నవచన్దే ఉట్ఠితే సోమయాగం నామ యక్ఖబలిం కరింసు, తస్మిం ఉపట్ఠితే. **సమనుఞ్ఞాసి**న్తి సమనుఞ్ఞో ఆసిం. **సురామేరయమాధుకా**తి పిట్ఠసురాదిసురఞ్చ పుప్ఫాసవాదిమేరయఞ్చ పక్కమధు వియ మధురం మఞ్ఞమానా. **యే జనా పఠమాసు నో**తి యే నో గామే జనా పఠమం ఏవరూపా ఆసుం అహేసుం. **బహూనం తే**తి తే ఏకదివసం ఏకస్మిం ఛణే పత్తే బహూనం అనత్థాయ మజ్జపానం అకప్పయింసు.

రాజా తేసం ధమ్మం సుత్వా పసన్నచిత్తో చీవరసాటకే చ భేసజ్జాని చ దత్వా పచ్చేకబుద్ధే ఉయ్యోజేసి. తేపి తస్స అనుమోదనం కత్వా తత్థేవ అగమంసు. తతో పట్ఠాయ రాజా వత్థుకామేసు విరత్తో అనపేక్ఖో హుత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా ఇత్థియో అనాలపిత్వా అనోలోకేత్వా విరత్తచిత్తో ఉట్ఠాయ సిరిగబ్భం పవిసిత్వా నిసిన్నో సేతభిత్తియం కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానం నిబ్బత్తేసి. సో ఝానప్పత్తో కామే గరహన్తో –

౬౭. “ధిరత్థు సుబహూ కామే, దుగ్గన్ధే బహుకణ్టకే;
యే అహం పటిసేవన్తో, నాలభిం తాదిసం సుఖ”న్తి. – గాథమాహ;

తత్థ **బహుకణ్టకే**తి బహూ పచ్చామిత్తే. **యే అహ**న్తి యో అహం, అయమేవ వా పాఠో. **తాదిస**న్తి ఏతాదిసం కిలేసరహితం ఝానసుఖం.

అథస్స అగ్గమహేసీ “అయం రాజా పచ్చేకబుద్ధానం ధమ్మకథం సుత్వా ఉక్కణ్ఠితరూపో అహోసి, అమ్హేహి సద్ధిం అకథేత్వావ సిరిగబ్భం పవిట్ఠో, పరిగ్గణ్హిస్సామి తావ న”న్తి చిన్తేత్వా సిరిగబ్భద్వారే ఠితా రఞ్ఞో కామేసు గరహన్తస్స ఉదానం సుత్వా “మహారాజ, త్వం కామే గరహసి, కామసుఖసదిసం నామ సుఖం నత్థీ”తి కామే వణ్ణేన్తీ ఇతరం గాథమాహ –

౬౮. “మహస్సాదా సుఖా కామా, నత్థి కామా పరం సుఖం;
యే కామే పటిసేవన్తి, సగ్గం తే ఉపపజ్జరే”తి.

తత్థ **మహస్సాదా**తి మహారాజ, ఏతే కామా నామ మహాఅస్సాదా, ఇతో ఉత్తరిం అఞ్ఞం సుఖం నత్థి. కామసేవినో హి అపాయే అనుపగమ్మ సగ్గే నిబ్బత్తన్తీతి అత్థో.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తస్సా “నస్స వసలి, కిం కథేసి, కామేసు సుఖం నామ కుతో అత్థి, విపరిణామదుక్ఖా ఏతే”తి గరహన్తో సేసగాథా అభాసి –

౬౯. “అప్పస్సాదా దుఖా కామా, నత్థి కామా పరం దుఖం;
యే కామే పటిసేవన్తి, నిరయం తే ఉపపజ్జరే.

౭౦. “అసీ యథా సునిసితో, నేత్తింసోవ సుపాయికో;
సత్తీవ ఉరసి ఖిత్తా, కామా దుక్ఖతరా తతో.

౭౧. “అఙ్గారానంవ జలితం, కాసుం సాధికపోరిసం;
ఫాలంవ దివసంతత్తం, కామా దుక్ఖతరా తతో.

౭౨. “విసం యథా హలాహలం, తేలం పక్కుధితం యథా;
తమ్బలోహవిలీనంవ, కామా దుక్ఖతరా తతో”తి.

తత్థ **నేత్తింసో**తి నిక్కరుణో, ఇదమ్పి ఏకస్స ఖగ్గస్స నామం. **దుక్ఖతరా**తి ఏవం జలితఙ్గారకాసుం వా దివసం తత్తం ఫాలం వా పటిచ్చ యం దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి, తతోపి కామాయేవ దుక్ఖతరాతి అత్థో. అనన్తరగాథాయ యథా ఏతాని విసాదీని దుక్ఖావహనతో దుక్ఖాని, ఏవం కామాపి దుక్ఖా, తం పన కామదుక్ఖం ఇతరేహి దుక్ఖేహి దుక్ఖతరన్తి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో దేవియా ధమ్మం దేసేత్వా అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా "భోన్తో అమచ్చా, తుమ్హే రజ్జం పటిపజ్జథ, అహం పబ్బజిస్సామీ"తి వత్వా మహాజనస్స రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స ఉట్ఠాయ ఆకాసే ఠత్వా ఓవాదం దత్వా అనిలపథేనేవ ఉత్తరహిమవన్తం గన్త్వా రమణీయే పదేసే అస్సమం మాపేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "భిక్ఖవే, కిలేసో ఖుద్దకో నామ నత్థి, అప్పమత్తకోపి పణ్డితేహి నిగ్గహితబ్బోయేవా"తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే పఞ్చసతా భిక్ఖూ అరహత్తే పతిట్ఠహింసు. తదా పచ్చేకబుద్ధా పరినిబ్బాయింసు, దేవీ రాహులమాతా అహోసి, రాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

పానీయజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౬౦] ౬. యుధఞ్చయజాతకవణ్ణనా

మిత్తామచ్చపరిబ్యూళ్హన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి ధమ్మసభాయం సన్నిపతితా భిక్ఖూ "ఆవుసో, సచే దసబలో అగారం అజ్ఝావసిస్స, సకలచక్కవాళగబ్భే చక్కవత్తిరాజా అభవిస్స సత్తరతనసమన్నాగతో చతురిద్ధీహి సమిద్ధో పరోసహస్సపుత్తపరివారో , సో ఏవరూపం సిరివిభవం పహాయ కామేసు దోసం దిస్వా అడ్ఢరత్తసమయే ఛన్నసహాయోవ కణ్టకమారుయ్హ నిక్ఖమిత్వా అనోమనదీతీరే పబ్బజిత్వా ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం కత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పత్తో"తి సత్థు గుణకథం కథయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, పుబ్బేపి ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే రజ్జం పహాయ నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే రమ్మనగరే సబ్బదత్తో నామ రాజా అహోసి. అయఞ్హి బారాణసీ **ఉదయజాతకే** (జా॰ ౧.౧౧.౩౭ ఆదయో) **సురున్ధననగరం** నామ జాతా, **చూళసుతసోమజాతకే** (జా॰ ౨.౧౭.౧౯౫ ఆదయో) **సుదస్సనం** నామ, **సోణనన్దజాతకే** (జా॰ ౨.౨౦.౯౨ ఆదయో) **బ్రహ్మవడ్ఢనం** నామ, **ఖణ్డహాలజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౯౮౨ ఆదయో) **పుప్ఫవతీ** నామ, **సఙ్ఖబ్రాహ్మణజాతకే** (జా॰ ౧.౧౦.౩౯ ఆదయో) **మోళినీ** నామ, ఇమస్మిం పన యుధఞ్చయజాతకే **రమ్మనగరం** నామ అహోసి. ఏవమస్సా కదాచి నామం పరివత్తతి. తత్థ సబ్బదత్తరఞ్ఞో పుత్తసహస్సం అహోసి. యుధఞ్చయస్స నామ జేట్ఠపుత్తస్స ఉపరజ్జం అదాసి. సో దివసే దివసే మహాదానం పవత్తేసి. ఏవం గచ్ఛన్తే కాలే బోధిసత్తో ఏకదివసం పాతోవ రథవరమారుయ్హ మహన్తేన సిరివిభవేన ఉయ్యానకీళం గచ్ఛన్తో రుక్ఖగ్గతిణగ్గసాఖగ్గమక్కటకసుత్తజాలాదీసు ముత్తాజాలాకారేన లగ్గితఉస్సవబిన్దూని దిస్వా "సమ్మ సారథి, కిం నామేత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "ఏతే దేవ, హిమసమయే పతనకఉస్సవబిన్దూని నామా"తి సుత్వా దివసభాగం ఉయ్యానే కీళిత్వా సాయన్హకాలే పచ్చాగచ్ఛన్తో తే అదిస్వావ "సమ్మ సారథి, కహం ను ఖో ఏతే ఉస్సవబిన్దూ, న తే ఇదాని పస్సామీ"తి పుచ్ఛి. "దేవ, తే సూరియే ఉగ్గచ్ఛన్తే సబ్బేవ భిజ్జిత్వా పథవియం పతన్తీ"తి సుత్వా సంవేగప్పత్తో హుత్వా "ఇమేసం సత్తానం జీవితసఙ్ఖారాపి తిణగ్గే ఉస్సవబిన్దుసదిసావ, మయా

బ్యాధిజరామరణేహి అపీళితేయేవ మాతాపితరో ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజితుం వట్టతీ”తి ఉస్సవబిన్దుమేవ ఆరమ్మణం కత్వా ఆదిత్తే వియ తయో భవే పస్సన్తో అత్తనో గేహం అగన్త్వా అలఙ్కతపటియత్తాయ వినిచ్ఛయసాలాయ నిసిన్నస్స పితు సన్తికంయేవ గన్త్వా పితరం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో పబ్బజ్జం యాచన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౩. “మిత్తామచ్చపరిబ్యూళ్హం , అహం వన్దే రథేసభం;
పబ్బజిస్సామహం రాజ, తం దేవో అనుమఞ్ఞతూ”తి.

తత్థ **పరిబ్యూళ్హన్తి** పరివారితం. **తం దేవోతి** తం మమ పబ్బజ్జం దేవో అనుజానాతూతి అత్థో.

అథ నం రాజా నివారేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౪. “సచే తే ఊనం కామేహి, అహం పరిపూరయామి తే;
యో తం హింసతి వారేమి, మా పబ్బజ యుధఞ్చయా”తి.

తం సుత్వా కుమారో తతియం గాథమాహ –

౭౫. “న మత్థి ఊనం కామేహి, హింసితా మే న విజ్జతి;
దీపఞ్చ కాతుమిచ్ఛామి, యం జరా నాభికీరతీ”తి.

తత్థ **దీపఞ్చాతి** తాత నేవ మయ్హం కామేహి ఊనం అత్థి, న మం హింసన్తో కోచి విజ్జతి, అహం పన పరలోకగమనాయ అత్తనో పతిట్ఠం కాతుమిచ్ఛామి. కీదిసం? **యం జరా నాభికీరతి** న విద్ధంసేతి, తమహం కాతుమిచ్ఛామి, అమతమహానిబ్బానం గవేసిస్సామి, న మే కామేహి అత్థో, అనుజానాథ మం, మహారాజాతి వదతి.

ఇతి పునప్పునం కుమారో పబ్బజ్జం యాచి, రాజా “మా పబ్బజా”తి వారేతి. తమత్థమావికరోన్తో సత్థా ఉపడ్ఢం గాథమాహ –

౭౬. “పుత్తో వా పితరం యాచే, పితా వా పుత్తమోరస”న్తి.
తత్థ **వా**-కారో సమ్పిణ్డనత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – “ఏవం, భిక్ఖవే, పుత్తో చ పితరం యాచతి, పితా చ ఓరసం పుత్తం యాచతీ”తి.

సేసం ఉపడ్ఢగాథం రాజా ఆహ –

“నేగమో తం యాచే తాత, మా పబ్బజ యుధఞ్చయా”తి.

తస్సత్థో – అయం తే తాత నిగమవాసిమహాజనో యాచతి, నగరజనోపి మా త్వం పబ్బజాతి.

కుమారో పునపి పఞ్చమం గాథమాహ –

౭౭. "మా మం దేవ నివారేహి, పబ్బజన్తం రథేసభ;
మాహం కామేహి సమ్మత్తో, జరాయ వసమన్వగూ"తి.

తత్థ **వసమన్వగూ**తి మా అహం కామేహి సమ్మత్తో పమత్తో జరాయ వసగామీ నామ హోమి, వట్టదుక్ఖం పన ఖేపేత్వా యథా చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పటివిజ్ఝనకో హోమి,. తథా మం ఓలోకేహీతి అధిప్పాయో.

ఏవం వుత్తే రాజా అప్పటిభాణో అహోసి. మాతా పనస్స "పుత్తో తే, దేవి, పితరం పబ్బజ్జం అనుజానాపేతీ"తి సుత్వా "కిం తుమ్హే కథేథా"తి నిరస్సాసేన ముఖేన సువణ్ణసివికాయ నిసీదిత్వా సీఘం వినిచ్ఛయట్ఠానం గన్త్వా యాచమానా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౭౮. "అహం తం తాత యాచామి, అహం పుత్త నివారయే;
చిరం తం దట్ఠుమిచ్ఛామి, మా పబ్బజ యుధఞ్చయా"తి.

తం సుత్వా కుమారో సత్తమం గాథమాహ –

౭౯. "ఉస్సావోవ తిణగ్గమ్హి, సూరియుగ్గమనం పతి;
ఏవమాయు మనుస్సానం, మా మం అమ్మ నివారయా"తి.

తస్సత్థో – అమ్మ, యథా తిణగ్గే ఉస్సవబిన్దు సూరియస్స ఉగ్గమనం పతిట్ఠాతుం న సక్కోతి, పథవియం పతతి, ఏవం ఇమేసం సత్తానం జీవితం పరిత్తం తావకాలికం అచిరట్ఠితికం, ఏవరూపే లోకసన్నివాసే కథం త్వం చిరం మం పస్ససి, మా మం నివారేహీతి.

ఏవం వుత్తేపి సా పునప్పునం యాచియేవ. తతో మహాసత్తో పితరం ఆమన్తేత్వా అట్ఠమం గాథమాహ –

౮౦. "తరమానో ఇమం యానం, ఆరోపేతు రథేసభ;
మా మే మాతా తరన్తస్స, అన్తరాయకరా అహూ"తి.

తస్సత్థో – తాత రథేసభ, ఇమం మమ మాతరం తరమానో పురిసో సువణ్ణసివికాయానం ఆరోపేతు, మా మే జాతిజరాబ్యాధిమరణకన్తారం తరన్తస్స అతిక్కమన్తస్స మాతా అన్తరాయకరా అహూతి.

రాజా పుత్తస్స వచనం సుత్వా "గచ్ఛ, భద్దే, తవ సివికాయ నిసీదిత్వా రతివడ్ఢనపాసాదం అభిరుహా"తి ఆహ. సా తస్స వచనం సుత్వా ఠాతుం అసక్కోన్తీ నారీగణపరివుతా గన్త్వా పాసాదం అభిరుహిత్వా "కా ను ఖో పుత్తస్స పవత్తీ"తి వినిచ్ఛయట్ఠానం ఓలోకేన్తీ అట్ఠాసి. బోధిసత్తో మాతు గతకాలే పున పితరం యాచి. రాజా పటిబాహితుం అసక్కోన్తో "తేన హి తాత, తవ మనం మత్థకం పాపేహి, పబ్బజాహీ"తి అనుజాని. రఞ్ఞో అనుఞ్ఞాతకాలే బోధిసత్తస్స కనిట్ఠో యుధిట్ఠిలకుమారో నామ పితరం వన్దిత్వా "తాత, మయ్హం పబ్బజ్జం అనుజానాథా"తి అనుజానాపేసి. ఉభోపి భాతరో పితరం వన్దిత్వా కామే పహాయ మహాజనపరివుతా వినిచ్ఛయతో నిక్ఖమింసు. దేవీపి మహాసత్తం ఓలోకేత్వా "మమ పుత్తే పబ్బజితే రమ్మనగరం తుచ్ఛం భవిస్సతీ"తి పరిదేవమానా గాథాద్వయమాహ –

౮౧. "అభిధావథ భద్దన్తే, సుఞ్ఞం హేస్సతి రమ్మకం;
యుధఞ్చయో అనుఞ్ఞాతో, సబ్బదత్తేన రాజినా.

౮౨. "యోహు సేట్ఠో సహస్సస్స, యువా కఞ్చనసన్నిభో;
సోయం కుమారో పబ్బజితో, కాసాయవసనో బలీ"తి.

తత్థ **అభిధావథా**తి పరివారేత్వా రితా నారియో సబ్బా వేగేన ధావథాతి ఆణాపేతి. **భద్దన్తే**తి ఏవం గన్త్వా "భద్దం తవ హోతూ"తి వదథ. **రమ్మకన్తి** రమ్మనగరం సన్ధాయాహ. **యోహు సేట్ఠో**తి యో రఞ్ఞో పుత్తో సహస్సస్స సేట్ఠో అహోసి, సో పబ్బజితోతి పబ్బజ్జాయ గచ్ఛన్తం సన్ధాయేవమాహ.

బోధిసత్తోపి న తావ పబ్బజతి. సో హి మాతాపితరో వన్దిత్వా కనిట్ఠం యుధిట్ఠిలకుమారం గహేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ మహాజనం నివత్తేత్వా ఉభోపి భాతరో హిమవన్తం పవిసిత్వా మనోరమే ఠానే అస్సమపదం కరిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాదీహి యావజీవం యాపేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం. తమత్థం ఓసానే అభిసమ్బుద్ధగాథాయ దీపేతి –

౮౩. "ఉభో కుమారా పబ్బజితా, యుధఞ్చయో యుధిట్ఠిలో;
పహాయ మాతాపితరో, సఙ్గం ఛేత్వాన మచ్చునో"తి.

తత్థ **మచ్చునో**తి మారస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – భిక్ఖవే, యుధఞ్చయో చ యుధిట్ఠిలో చ తే ఉభోపి కుమారా మాతాపితరో పహాయ మారస్స సన్తకం రాగదోసమోహసఙ్గం ఛిన్దిత్వా పబ్బజితాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా "న భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో రజ్జం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, యుధిట్ఠిలకుమారో ఆనన్దో, యుధఞ్చయో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

యుధఞ్చయజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౬౧] ౭. దసరథజాతకవణ్ణనా

ఏథ లక్ఖణ సీతా చాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మతపితికం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి పితరి కాలకతే సోకాభిభూతో సబ్బకిచ్చాని పహాయ సోకానువత్తకోవ అహోసి. సత్థా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తస్స సోతాపత్తిఫలూపనిస్సయం దిస్వా పునదివసే సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో భిక్ఖూ ఉయ్యోజేత్వా ఏకం పచ్ఛాసమణం గహేత్వా తస్స గేహం గన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నం మధురవచనేన ఆలపన్తో "కిం సోచసి ఉపాసకా"తి వత్వా "ఆమ, భన్తే, పితుసోకో మం బాధతీ"తి వుత్తే "ఉపాసక, పోరాణకపణ్డితా అట్ఠవిధే లోకధమ్మే తథతో జానన్తా పితరి కాలకతే అప్పమత్తకమ్పి సోకం న కరింసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం దసరథమహారాజా నామ అగతిగమనం పహాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్స సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠికా అగ్గమహేసీ ద్వే పుత్తే ఏకఞ్చ ధీతరం విజాయి. జేట్ఠపుత్తో రామపణ్డితో నామ అహోసి, దుతియో

లక్ఖణకుమారో నామ, ధీతా సీతా దేవీ నామ. అపరభాగే మహేసీ కాలమకాసి. రాజా తస్సా కాలకతాయ చిరతరం సోకవసం గన్త్వా అమచ్చేహి సఞ్ఞాపితో తస్సా కత్తబ్బపరిహారం కత్వా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సా రఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా. సాపి అపరభాగే గబ్భం గణ్హిత్వా లద్ధగబ్భపరిహారా పుత్తం విజాయి, "భరతకుమారో"తిస్స నామం అకంసు. రాజా పుత్తసినేహేన "భద్దే, వరం తే దమ్మి, గణ్హాహీ"తి ఆహ. సా గహితకం కత్వా ఠపేత్వా కుమారస్స సత్తట్ఠవస్సకాలే రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, తుమ్హేహి మయ్హం పుత్తస్స వరో దిన్నో, ఇదానిస్స వరం దేథా"తి ఆహ. గణ్హ, భద్దేతి. "దేవ, పుత్తస్స మే రజ్జం దేథా"తి వుత్తే రాజా అచ్ఛరం పహరిత్వా "నస్స, వసలి, మయ్హం ద్వే పుత్తా అగ్గిక్ఖన్ధా వియ జలన్తి, తే మారాపేత్వా తవ పుత్తస్స రజ్జం యాచసీ"తి తజ్జేసి. సా భీతా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా అఞ్ఞేసుపి దివసేసు రాజానం పునప్పునం రజ్జమేవ యాచి.

రాజా తస్సా తం వరం అదత్వావ చిన్తేసి "మాతుగామో నామ అకతఞ్ఞూ మిత్తదుబ్భీ, అయం మే కూటపణ్ణం వా కూటలఞ్జం వా కత్వా పుత్తే ఘాతాపేయ్యా"తి. సో పుత్తే పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా "తాతా, తుమ్హాకం ఇధ వసన్తానం అన్తరాయోపి భవేయ్య, తుమ్హే సామన్తరజ్జం వా అరఞ్ఞం వా గన్త్వా మమ మరణకాలే ఆగన్త్వా కులసన్తకం రజ్జం గణ్హేయ్యాథా"తి వత్వా పున నేమిత్తకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా అత్తనో ఆయుపరిచ్ఛేదం పుచ్ఛిత్వా "అఞ్ఞాని ద్వాదస వస్సాని పవత్తిస్సతీ"తి సుత్వా "తాతా, ఇతో ద్వాదసవస్సచ్చయేన ఆగన్త్వా ఛత్తం ఉస్సాపేయ్యాథా"తి ఆహ. తే "సాధూ"తి వత్వా పితరం వన్దిత్వా రోదన్తా పాసాదా ఓతరింసు. సీతా దేవీ "అహమ్పి భాతికేహి సద్ధిం గమిస్సామీ"తి పితరం వన్దిత్వా రోదన్తీ నిక్ఖమి. తయోపి జనా మహాపరివారా నిక్ఖమిత్వా మహాజనం నివత్తేత్వా అనుపుబ్బేన హిమవన్తం పవిసిత్వా సమ్పన్నోదకే సులభఫలాఫలే పదేసే అస్సమం మాపేత్వా ఫలాఫలేన యాపేన్తా వసింసు.

లక్ఖణపణ్డితో చ సీతా చ రామపణ్డితం యాచిత్వా "తుమ్హే అమ్హాకం పితుట్ఠానే ఠితా, తస్మా అస్సమేయేవ హోథ, మయం ఫలాఫలం ఆహరిత్వా తుమ్హే పోసేస్సామా"తి పటిఞ్ఞం గణ్హింసు. తతో పట్ఠాయ రామపణ్డితో తత్థేవ హోతి. ఇతరే ద్వే ఫలాఫలం ఆహరిత్వా తం పటిజగ్గింసు. ఏవం తేసం ఫలాఫలేన యాపేత్వా వసన్తానం దసరథమహారాజా పుత్తసోకేన నవమే సంవచ్ఛరే కాలమకాసి. తస్స సరీరకిచ్చం కారేత్వా దేవీ "అత్తనో పుత్తస్స భరతకుమారస్స ఛత్తం ఉస్సాపేథా"తి ఆహ. అమచ్చా పన "ఛత్తస్సామికా అరఞ్ఞే వసన్తీ"తి న అదంసు. భరతకుమారో "మమ భాతరం రామపణ్డితం అరఞ్ఞతో ఆనేత్వా ఛత్తం ఉస్సాపేస్సామీ"తి పఞ్చరాజకకుధభణ్డాని గహేత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ తస్స వసనట్ఠానం పత్వా అవిదూరే ఖన్ధావారం కత్వా తత్థ నివాసేత్వా కతిపయేహి అమచ్చేహి సద్ధిం లక్ఖణపణ్డితస్స చ సీతాయ చ అరఞ్ఞం గతకాలే అస్సమపదం పవిసిత్వా అస్సమపదద్వారే ఠపితకఞ్చనరూపకం వియ రామపణ్డితం నిరాసఙ్కం సుఖనిసిన్నం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో రఞ్ఞో పవత్తిం ఆరోచేత్వా సద్ధిం అమచ్చేహి పాదేసు పతిత్వా రోదతి. రామపణ్డితో పన నేవ సోచి, న పరిదేవి, ఇన్ద్రియవికారమత్తమ్పిస్స నాహోసి. భరతస్స పన రోదిత్వా నిసిన్నకాలే సాయన్హసమయే ఇతరే ద్వే ఫలాఫలం ఆదాయ ఆగమింసు. రామపణ్డితో చిన్తేసి "ఇమే దహరా మయ్హం వియ పరిగ్గణ్హనపఞ్ఞా ఏతేసం నత్థి, సహసా 'పితా వో మతో'తి వుత్తే సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తానం హదయమ్పి తేసం ఫలేయ్య, ఉపాయేన తే ఉదకం ఓతారేత్వా ఏతం పవత్తిం ఆరోచేస్సామీ"తి. అథ నేసం పురతో ఏకం ఉదకట్ఠానం దస్సేత్వా "తుమ్హే అతిచిరేన ఆగతా, ఇదం వో దణ్డకమ్మం హోతు, ఇమం ఉదకం ఓతరిత్వా తిట్ఠథా"తి ఉపడ్ఢగాథం తావ ఆహ –

౮౪. "ఏథ లక్ఖణ సీతా చ, ఉభో ఓతరథోదక"న్తి.

తస్సత్థో – ఏథ లక్ఖణ సీతా చ ఆగచ్ఛథ, ఉభోపి ఓతరథ ఉదకన్తి;

తే ఏకవచనేనేవ ఓతరిత్వా అట్ఠంసు. అథ నేసం పితు పవత్తిం ఆరోచేన్తో సేసం ఉపడ్ఢగాథమాహ –

"ఏవాయం భరతో ఆహ, రాజా దసరథో మతో"తి.

తే పితు మతసాసనం సుత్వావ విసఞ్ఞా అహేసుం. పునపి నేసం కథేసి, పునపి తే విసఞ్ఞా అహేసున్తి ఏవం యావతతియం విసఞ్ఞితం పత్తే తే అమచ్చా ఉక్ఖిపిత్వా ఉదకా నీహరిత్వా థలే నిసీదాపేత్వా లద్ధస్సాసేసు తేసు సబ్బే అఞ్ఞమఞ్ఞం రోదిత్వా పరిదేవిత్వా నిసీదింసు. తదా భరతకుమారో చిన్తేసి – "మయ్హం భాతా లక్ఖణకుమారో చ భగినీ చ సీతా దేవీ పితు మతసాసనం సుత్వావ సోకం సన్ధారేతుం న సక్కోన్తి, రామపణ్డితో పన నేవ సోచతి, న పరిదేవతి, కిం ను ఖో తస్స అసోచనకారణం, పుచ్ఛిస్సామి న"న్తి. సో తం పుచ్ఛన్తో దుతియం గాథమాహ –

౮౫. "కేన రామప్పభావేన, సోచితబ్బం న సోచసి;
పితరం కాలకతం సుత్వా, న తం పసహతే దుఖ"న్తి.

తత్థ **పభావేనా**తి ఆనుభావేన. **న తం పసహతే దుఖ**న్తి ఏవరూపం దుక్ఖం కేన కారణేన తం న పీళేతి, కిం తే అసోచనకారణం, కథేహి తావ నన్తి.

అథస్స రామపణ్డితో అత్తనో అసోచనకారణం కథేన్తో –

౮౬. "యం న సక్కా నిపాలేతుం, పోసేన లపతం బహుం;
స కిస్స విఞ్ఞూ మేధావీ, అత్తానముపతాపయే.

౮౭. "దహరా చ హి వుద్ధా చ, యే బాలా యే చ పణ్డితా;
అడ్ఢా చేవ దలిద్దా చ, సబ్బే మచ్చుపరాయణా.

౮౮. "ఫలానమివ పక్కానం, నిచ్చం పతనతో భయం;
ఏవం జాతాన మచ్చానం, నిచ్చం మరణతో భయం.

౮౯. "సాయమేకే న దిస్సన్తి, పాతో దిట్ఠా బహుజ్జనా;
పాతో ఏకే న దిస్సన్తి, సాయం దిట్ఠా బహుజ్జనా.

౯౦. "పరిదేవయమానో చే, కిఞ్చిదత్థం ఉదబ్బహే;
సమ్మూళ్హో హింసమత్తానం, కయిరా తం విచక్ఖణో.

౯౧. "కిసో వివణ్ణో భవతి, హింసమత్తానమత్తనో;
న తేన పేతా పాలేన్తి, నిరత్థా పరిదేవనా.

౯౨. “యథా సరణమాదిత్తం, వారినా పరినిబ్బయే;
ఏవమ్పి ధీరో సుతవా, మేధావీ పణ్డితో నరో;
ఖిప్పముప్పతితం సోకం, వాతో తూలంవ ధంసయే.

౯౩. “మచ్చో ఏకోవ అచ్చేతి, ఏకోవ జాయతే కులే;
సంయోగపరమాత్వేవ, సమ్భోగా సబ్బపాణినం.

౯౪. “తస్మా హి ధీరస్స బహుస్సుతస్స, సమ్పస్సతో లోకమిమం పరఞ్చ;
అఞ్ఞాయ ధమ్మం హదయం మనఞ్చ, సోకా మహన్తాపి న తాపయన్తి.

౯౫. “సోహం దస్సఞ్చ భోక్ఖఞ్చ, భరిస్సామి చ ఞాతకే;
సేసఞ్చ పాలయిస్సామి, కిచ్చమేతం విజానతో”తి. –

ఇమాహి దసహి గాథాహి అనిచ్చతం పకాసేతి.

తత్థ **నిపాలేతు**న్తి రక్ఖితుం. **లపత**న్తి లపన్తానం. ఇదం వుత్తం హోతి – “తాత భరత, యం సత్తానం జీవితం బహుమ్పి విలపన్తానం పురిసానం ఏకేనాపి మా ఉచ్ఛిజ్జీతి న సక్కా రక్ఖితుం, సో దాని మాదిసో అట్ఠ లోకధమ్మే తథతో జానన్తో విఞ్ఞూ మేధావీ పణ్డితో మరణపరియోసానజీవితేసు సత్తేసు కిస్స అత్తానముపతాపయే, కింకారణా అనుపకారేన సోకదుక్ఖేన అత్తానం సన్తాపేయ్యా”తి.

దహరా చాతి గాథా “మచ్చు నామేస తాత భరత, నేవ సువణ్ణరూపకసదిసానం దహరానం ఖత్తియకుమారకాదీనం, న వుద్ధిప్పత్తానం మహాయోధానం, న బాలానం పుథుజ్జనసత్తానం, న బుద్ధాదీనం పణ్డితానం, న చక్కవత్తిఆదీనం ఇస్సరానం, న నిద్ధనానం దలిద్దాదీనం లజ్జతి, సబ్బేపిమే సత్తా మచ్చుపరాయణా మరణముఖే సంభగ్గవిభగ్గా భవన్తియేవా”తి దస్సనత్థం వుత్తా.

నిచ్చం పతనతోతి ఇదం వుత్తం హోతి – యథా హి తాత భరత, పక్కానం ఫలానం పక్కకాలతో పట్ఠాయ “ఇదాని వణ్టా ఛిజ్జిత్వా పతిస్సన్తి, ఇదాని పతిస్సన్తీ”తి పతనతో భయం నిచ్చం ధువం ఏకంసికమేవ భవతి, ఏవం ఆసఙ్కనీయతో ఏవం జాతానం మచ్చానమ్పి ఏకంసికంయేవ మరణతో భయం, నత్థి సో ఖణో వా లయో వా యత్థ తేసం మరణం న ఆసఙ్కితబ్బం భవేయ్యాతి.

సాయన్తి వికాలే. ఇమినా రత్తిభాగే చ దిట్ఠానం దివసభాగే అదస్సనం, దివసభాగే చ దిట్ఠానం రత్తిభాగే అదస్సనం దీపేతి. **కిఞ్చిదత్థ**న్తి “పితా మే, పుత్తో మే”తిఆదీహి పరిదేవమానోవ పోసో సమ్మూళ్హో అత్తానం హింసన్తో కిలమేన్తో అప్పమత్తకమ్పి అత్థం ఆహరేయ్య. **కయిరా తం విచక్ఖణో**తి అథ పణ్డితో పురిసో ఏవం పరిదేవం కరేయ్య, యస్మా పన పరిదేవన్తో మతం వా ఆనేతుం అఞ్ఞం వా తస్స వడ్ఢిం కాతుం న సక్కోతి, తస్మా నిరత్థకత్తా పరిదేవితస్స పణ్డితా న పరిదేవన్తి.

అత్తానమత్తనోతి అత్తనో అత్తభావం సోకపరిదేవదుక్ఖేన హింసన్తో. **న తేనా**తి తేన పరిదేవేన పరలోకం గతా సత్తా న పాలేన్తి న యాపేన్తి. **నిరత్థా**తి తస్మా తేసం మతసత్తానం అయం పరిదేవనా నిరత్థకా. **సరణ**న్తి నివాసగేహం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పణ్డితో పురిసో అత్తనో వసనాగారే ఆదిత్తే ముహుత్తమ్పి వోసానం అనాపజ్జిత్వా ఘటసతేన ఘటసహస్సేన వారినా నిబ్బాపయతేవ, ఏవం ధీరో ఉప్పతితం సోకం ఖిప్పమేవ నిబ్బాపయే. తూలం వియ చ వాతో యథా సణ్ఠాతుం న సక్కోతి, ఏవం ధంసయే విద్ధంసేయ్యాతి అత్థో.

మచ్చో ఏకోవ అచ్చేతీతి ఏత్థ తాత భరత, ఇమే సత్తా కమ్మస్సకా నామ, తథా హి ఇతో పరలోకం గచ్ఛన్తో సత్తో ఏకోవ అచ్చేతి అతిక్కమతి, ఖత్తియాదికులే జాయమానోపి ఏకోవ గన్త్వా జాయతి. తత్థ తత్థ పన ఞాతిమిత్తసంయోగేన "అయం మే పితా, అయం మే మాతా, అయం మే మిత్తో"తి సంయోగపరమాత్వేవ సమ్భోగా సబ్బపాణీనం, పరమత్థేన పన తీసుపి భవేసు కమ్మస్సకావేతే సత్తాతి అత్థో.

తస్మాతి యస్మా ఏతేసం సత్తానం ఞాతిమిత్తసంయోగం ఞాతిమిత్తపరిభోగమత్తం ఠపేత్వా ఇతో పరం అఞ్ఞం నత్థి, తస్మా. **సమ్పస్సతో**తి ఇమఞ్చ పరఞ్చ లోకం నానాభావవినాభావమేవ సమ్మా పస్సతో. **అఞ్ఞాయ ధమ్మ**న్తి అట్ఠవిధలోకధమ్మం జానిత్వా. **హదయం మనఞ్చా**తి ఇదం ఉభయమ్పి చిత్తస్సేవ నామం. ఇదం వుత్తం హోతి –

> "లాభో అలాభో యసో అయసో చ, నిన్దా పసంసా చ సుఖఞ్చ దుక్ఖం;
>
> ఏతే అనిచ్చా మనుజేసు ధమ్మా, మా సోచ కిం సోచసి పోట్ఠపాదా"తి. (జా॰ ౧.౪.౧౧౪) –

ఇమేసం అట్ఠన్నం లోకధమ్మానం యేన కేనచి చిత్తం పరియాదీయతి, తస్స చ అనిచ్చతం ఞత్వా ఠితస్స ధీరస్స పితుపుత్తమరణాదివత్థుకా మహన్తాపి సోకా హదయం న తాపయన్తీతి. ఏతం వా అట్ఠవిధం లోకధమ్మం ఞత్వా ఠితస్స హదయవత్థుఞ్చ మనఞ్చ మహన్తాపి సోకా న తాపయన్తీతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

సోహం దస్సఞ్చ భోక్ఖఞ్చాతి గాథాయ – తాత భరత, అన్ధబాలానం సత్తానం వియ మమ రోదనపరిదేవనం నామ న అనుచ్ఛవికం, అహం పన పితు అచ్చయేన తస్స ఠానే ఠత్వా కపణాదీనం దానారహానం దానం, ఠానన్తరారహానం ఠానన్తరం, యసారహానం యసం దస్సామి, పితరా మే పరిభుత్తనయేన ఇస్సరియం పరిభుఞ్జిస్సామి, ఞాతకే చ పోసేస్సామి, అవసేసఞ్చ అన్తోపరిజనాదికం జనం పాలేస్సామి, ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం ధమ్మికం రక్ఖావరణగుత్తిం కరిస్సామీతి ఏవఞ్హి జానతో పణ్డితపురిసస్స అనురూపం కిచ్చన్తి అత్థో.

పరిసా ఇమం రామపణ్డితస్స అనిచ్చతాపకాసనం ధమ్మదేసనం సుత్వా నిస్సోకా అహేసుం. తతో భరతకుమారో రామపణ్డితం వన్దిత్వా "బారాణసిరజ్జం సమ్పటిచ్ఛథా"తి ఆహ. తాత లక్ఖణఞ్చ, సీతాదేవిఞ్చ గహేత్వా గన్త్వా రజ్జం అనుసాసథాతి. తుమ్హే పన, దేవాతి. తాత, మమ పితా "ద్వాదసవస్సచ్చయేన ఆగన్త్వా రజ్జం కారేయ్యాసీ"తి మం అవోచ, అహం ఇదానేవ గచ్ఛన్తో తస్స వచనకరో నామ న హోమి, అఞ్ఞానిపి తీణి వస్సాని అతిక్కమిత్వా ఆగమిస్సామీతి. "ఏత్తకం కాలం కో రజ్జం కారేస్సతీ"తి? "తుమ్హే కారేథా"తి. "న మయం కారేస్సామా"తి. "తేన హి యావ మమాగమనా ఇమా పాదుకా కారేస్సన్తీ"తి అత్తనో తిణపాదుకా ఓముఞ్చిత్వా అదాసి. తే తయోపి జనా పాదుకా గహేత్వా రామపణ్డితం వన్దిత్వా మహాజనపరివుతా బారాణసిం అగమంసు. తీణి సంవచ్ఛరాని పాదుకా రజ్జం కారేసుం. అమచ్చా తిణపాదుకా రాజపల్లఙ్కే

ఠపేత్వా అడ్డం వినిచ్ఛినన్తి. సచే దుబ్బినిచ్ఛితో హోతి, పాదుకా అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిహఞ్ఞన్తి. తాయ సఞ్ఞాయ పున వినిచ్ఛినన్తి. సమ్మా వినిచ్ఛితకాలే పాదుకా నిస్సద్దా సన్నిసీదన్తి. రామపణ్డితో తిణ్ణం సంవచ్ఛరానం అచ్చయేన అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా బారాణసినగరం పత్వా ఉయ్యానం పావిసి. తస్స ఆగమనభావం ఞత్వా కుమారా అమచ్చగణపరివుతా ఉయ్యానం గన్త్వా సీతం అగ్గమహేసిం కత్వా ఉభిన్నమ్పి అభిసేకం అకంసు. ఏవం అభిసేకప్పత్తో మహాసత్తో అలఙ్కతరథే ఠత్వా మహన్తేన పరివారేన నగరం పవిసిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా చన్దకపాసాదవరస్స మహాతలం అభిరుహి. తతో పట్ఠాయ సోళస వస్ససహస్సాని ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా ఆయుపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి.

౯౬. "దస వస్ససహస్సాని, సట్ఠి వస్ససతాని చ;

కమ్బుగీవో మహాబాహు, రామో రజ్జమకారయీ"తి. –

అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా తమత్థం దీపేతి.

తత్థ **కమ్బుగీవో**తి సువణ్ణాళిఙ్గసదిసగీవో. సువణ్ణఞ్హి కమ్బూతి వుచ్చతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా దసరథమహారాజా సుద్ధోదనమహారాజా అహోసి, మాతా మహామాయాదేవీ, సీతా రాహులమాతా, భరతో ఆనన్దో, లక్ఖణో సారిపుత్తో, పరిసా బుద్ధపరిసా, రామపణ్డితో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

దసరథజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౬౨] ౮. సంవరజాతకవణ్ణనా

జానన్తో నో మహారాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఓస్సట్ఠవీరియం భిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థివాసీ కులపుత్తో సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా పబ్బజిత్వా లద్ధూపసమ్పదో ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తం పూరేన్తో ఉభయాని పాతిమోక్ఖాని పగుణాని కత్వా పరిపుణ్ణపఞ్చవస్సో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా "అరఞ్ఞే వసిస్సామీ"తి ఆచరియుపజ్ఝాయే ఆపుచ్ఛిత్వా కోసలరట్ఠే ఏకం పచ్చన్తగామం గన్త్వా తత్థ ఇరియాపథే పసన్నమనుస్సేహి పణ్ణసాలం కత్వా ఉపట్ఠియమానో వస్సం ఉపగన్త్వా యుఞ్జన్తో ఘటేన్తో వాయమన్తో అచ్చారద్ధేన వీరియేన తేమాసం కమ్మట్ఠానం భావేత్వా ఓభాసమత్తమ్పి ఉప్పాదేతుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి "అద్ధా అహం సత్థారా దేసితేసు చతూసు పుగ్గలేసు పదపరమో, కిం మే అరఞ్ఞవాసేన, జేతవనం గన్త్వా తథాగతస్స రూపసిరిం పస్సన్తో మధురధమ్మదేసనం సుణన్తో వీతినామేస్సామీ"తి. సో వీరియం ఓస్సజిత్వా తతో నిక్ఖన్తో అనుపుబ్బేన జేతవనం గన్త్వా ఆచరియుపజ్ఝాయేహి చేవ సన్దిట్ఠసమ్భత్తేహి చ ఆగమనకారణం పుట్ఠో తమత్థం కథేత్వా తేహి "కస్మా ఏవమకాసీ"తి గరహిత్వా సత్థు సన్తికం నేత్వా "కిం, భిక్ఖవే, అనిచ్ఛమానం భిక్ఖుం ఆనయిత్థా"తి వుత్తే "అయం, భన్తే, వీరియం ఓస్సజిత్వా ఆగతో"తి ఆరోచితే సత్థా "సచ్చం కిరా"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "కస్మా భిక్ఖు వీరియం ఓస్సజి, ఇమస్మిఞ్హి సాసనే నిబ్బీరియస్స కుసీతపుగ్గలస్స అగ్గఫలం అరహత్తం నామ నత్థి, ఆరద్ధవీరియా ఇమం ధమ్మం ఆరాధేన్తి, త్వం ఖో పన పుబ్బే వీరియవా ఓవాదక్ఖమో, తేనేవ కారణేన బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తసతస్స సబ్బకనిట్ఠో హుత్వాపి పణ్డితానం ఓవాదే ఠత్వా సేతచ్ఛత్తం పత్తోసీ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే సంవరకుమారో నామ పుత్తసతస్స సబ్బకనిట్ఠో అహోసి. రాజా ఏకేకం పుత్తం “సిక్ఖితబ్బయుత్తకం సిక్ఖాపేథా”తి ఏకేకస్స అమచ్చస్స అదాసి. సంవరకుమారస్స ఆచరియో అమచ్చో బోధిసత్తో అహోసి పణ్డితో బ్యత్తో రాజపుత్తస్స పితుట్ఠానే ఠితో. అమచ్చా సిక్ఖితసిప్పే రాజపుత్తే రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా తేసం జనపదం దత్వా ఉయ్యోజేసి. సంవరకుమారో సబ్బసిప్పస్స నిప్ఫత్తిం పత్వా బోధిసత్తం పుచ్ఛి “తాత, సచే మం పితా జనపదం పేసేతి, కిం కరోమీ”తి? “తాత, త్వం జనపదే దీయమానే తం అగ్గహేత్వా ‘దేవ అహం సబ్బకనిట్ఠో, మయిపి గతే తుమ్హాకం పాదమూలం తుచ్ఛం భవిస్సతి, అహం తుమ్హాకం పాదమూలేయేవ వసిస్సామీ’తి వదేయ్యాసీ”తి. అథేకదివసం రాజా సంవరకుమారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నం పుచ్ఛి “కిం తాత, సిప్పం తే నిట్ఠిత”న్తి? “ఆమ, దేవా”తి. “తుయ్హమ్పి జనపదం దేమీ”తి. “దేవ తుమ్హాకం పాదమూలం తుచ్ఛం భవిస్సతి, పాదమూలేయేవ వసిస్సామీ”తి. రాజా తుస్సిత్వా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సో తతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో పాదమూలేయేవ హుత్వా పునపి బోధిసత్తం పుచ్ఛి “తాత అఞ్ఞం కిం కరోమీ”తి? “తాత రాజానం ఏకం పురాణుయ్యానం యాచాహీ”తి. సో “సాధూ”తి ఉయ్యానం యాచిత్వా తత్థ జాతకేహి పుప్ఫఫలేహి నగరే ఇస్సరజనం సఙ్గణ్హిత్వా పున “కిం కరోమీ”తి పుచ్ఛి. “తాత, రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా అన్తోనగరే భత్తవేతనం త్వమేవ దేహీ”తి. సో తథా కత్వా అన్తోనగరే కస్సచి కిఞ్చి అహాపేత్వా భత్తవేతనం దత్వా పున బోధిసత్తం పుచ్ఛిత్వా రాజానం విఞ్ఞాపేత్వా అన్తోనివేసనే దాసపోరిసానమ్పి హత్థీనమ్పి అస్సానమ్పి బలకాయస్సపి వత్తం అపరిహాపేత్వా అదాసి, తిరోజనపదేహి ఆగతానం దూతాదీనం నివాసట్ఠానాదీని వాణిజానం సుఙ్కన్తి సబ్బకరణీయాని అత్తనావ అకాసి. ఏవం సో మహాసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా సబ్బం అన్తోజనఞ్చ బహిజనఞ్చ నాగరే చ రట్ఠవాసినో చ ఆగన్తుకే చ ఆయవత్తనే చ తేన తేన సఙ్గహవత్థునా ఆబన్ధిత్వా సఙ్గణ్హి, సబ్బేసం పియో అహోసి మనాపో.

అపరభాగే రాజానం మరణమఞ్చే నిపన్నం అమచ్చా పుచ్ఛింసు “దేవ, తుమ్హాకం అచ్చయేన సేతచ్ఛత్తం కస్స దేమా”తి? “తాత, మమ పుత్తా సబ్బేపి సేతచ్ఛత్తస్స సామినోవ. యో పన తుమ్హాకం మనం గణ్హాతి, తస్సేవ సేతచ్ఛత్తం దదేయ్యాథా”తి. తే తస్మిం కాలకతే తస్స సరీరపరిహారం కత్వా సత్తమే దివసే సన్నిపతిత్వా “రఞ్ఞా ‘యో తుమ్హాకం మనం గణ్హాతి, తస్స సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేయ్యాథా’తి వుత్తం, అమ్హాకఞ్చ అయం సంవరకుమారో మనం గణ్హాతీ”తి ఞాతకేహి పరివారితా తస్స కఞ్చనమాలం సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపయింసు. సంవరమహారాజా బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. ఇతరే ఏకూనసతకుమారా “పితా కిర నో కాలకతో, సంవరకుమారస్స కిర సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేసుం, సో సబ్బకనిట్ఠో, తస్స ఛత్తం న పాపుణాతి, సబ్బజేట్ఠకస్స ఛత్తం ఉస్సాపేస్సామా”తి ఏకతో ఆగన్త్వా “ఛత్తం వా నో దేతు, యుద్ధం వా”తి సంవరమహారాజస్స పణ్ణం పేసేత్వా నగరం ఉపరున్ధింసు. రాజా బోధిసత్తస్స తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “ఇదాని కిం కరోమా”తి పుచ్ఛి. మహారాజ, తవ భాతికేహి సద్ధిం యుజ్ఝనకిచ్చం నత్థి, త్వం పితు సన్తకం ధనం సతకోట్ఠాసే కారేత్వా ఏకూనసతం భాతికానం పేసేత్వా “ఇమం తుమ్హాకం కోట్ఠాసం పితు సన్తకం గణ్హథ, నాహం తుమ్హేహి సద్ధిం యుజ్ఝామీ”తి సాసనం పహిణాహీతి. సో తథా అకాసి. అథస్స సబ్బజేట్ఠభాతికో ఉపోసథకుమారో నామ సేసే ఆమన్తేత్వా “తాతా, రాజానం నామ అభిభవితుం సమత్థా నామ నత్థి, అయఞ్చ నో కనిట్ఠభాతికో పటిసత్తుపి హుత్వా న తిట్ఠతి, అమ్హాకం పితు సన్తకం ధనం పేసేత్వా ‘నాహం తుమ్హేహి సద్ధిం యుజ్ఝామీ’తి పేసేసి, న ఖో పన మయం సబ్బేపి ఏకక్ఖణే ఛత్తం ఉస్సాపేస్సామ, ఏకస్సేవ ఛత్తం ఉస్సాపేస్సామ, అయమేవ రాజా హోతు, ఏథ తం పస్సిత్వా రాజకుటుమ్బం పటిచ్ఛాదేత్వా అమ్హాకం జనపదమేవ గచ్ఛామా”తి ఆహ. అథ తే సబ్బేపి కుమారా నగరద్వారం వివరాపేత్వా పటిసత్తునో అహుత్వా నగరం పవిసింసు.

రాజాపి తేసం అమచ్చేహి పణ్ణాకారం గాహాపేత్వా పటిమగ్గం పేసేతి. కుమారా నాతిమహన్తేన పరివారేన పత్తికావ ఆగన్త్వా రాజనివేసనం అభిరుహిత్వా సంవరమహారాజస్స నిపచ్చకారం దస్సేత్వా నీచాసనే నిసీదింసు. సంవరమహారాజా సేతచ్ఛత్తస్స హెట్ఠా సీహాసనే నిసీది, మహన్తో యసో మహన్తం సిరిసోభగ్గం అహోసి, ఓలోకితోలోకితట్ఠానం కమ్పి. ఉపోసథకుమారో సంవరమహారాజస్స సిరివిభవం ఓలోకేత్వా "అమ్హాకం పితా అత్తనో అచ్చయేన సంవరకుమారస్స రాజభావం ఞత్వా మఞ్ఞే అమ్హాకం జనపదే దత్వా ఇమస్స న అదాసీ"తి చిన్తేత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౯౭. "జానన్తో నో మహారాజ, తవ సీలం జనాధిపో;
ఇమే కుమారే పూజేన్తో, న తం కేనచి మఞ్ఞథ.

౯౮. "తిట్ఠన్తే నో మహారాజే, అదు దేవే దివఙ్గతే;
ఞాతీ తం సమనుఞ్ఞింసు, సమ్పస్సం అత్థమత్తనో.

౯౯. "కేన సంవర వత్తేన, సఞ్జాతే అభితిట్ఠసి;
కేన తం నాతివత్తన్తి, ఞాతిసఙ్ఘా సమాగతా"తి.

తత్థ **జానన్తో నో**తి జానన్తో ను. **జనాధిపో**తి అమ్హాకం పితా నరిన్దో. **ఇమే**తి ఇమే ఏకూనసతే కుమారే. పొళిపోత్థకేసు పన "అఞ్ఞే కుమారే"తి లిఖితం. **పూజేన్తో**తి తేన తేన జనపదేన మానేన్తో. **న తం కేనచీ**తి ఖుద్దకేనాపి కేనచి జనపదేన తం పూజేతబ్బం న మఞ్ఞిత్థ, "అయం మమ అచ్చయేన రాజా భవిస్సతీ"తి ఞత్వా మఞ్ఞే అత్తనో పాదమూలేయేవ వాసేసీతి. **తిట్ఠన్తే నో**తి తిట్ఠన్తే ను, ధరమానేయేవ నూతి పుచ్ఛతి, **అదు దేవే**తి ఉదాహు అమ్హాకం పితరి దివఙ్గతే అత్తనో అత్థం వుడ్ఢిం పస్సన్తా సద్ధిం రాజకారకేహి నేగమజానపదేహి ఞాతయో తం "రాజా హోహీ"తి సమనుఞ్ఞింసు. **వత్తే**నాతి సీలాచారేన. **సఞ్జాతే అభితిట్ఠసీ**తి సమానజాతికే ఏకూనసతభాతరో అభిభవిత్వా తిట్ఠసి. **నాతివత్తన్తీ**తి న అభిభవన్తి.

తం సుత్వా సంవరమహారాజా అత్తనో గుణం కథేన్తో ఛ గాథా అభాసి –

౧౦౦. "న రాజపుత్త ఉసూయామి, సమణానం మహేసినం;
సక్కచ్చం తే నమస్సామి, పాదే వన్దామి తాదినం.

౧౦౧. "తే మం ధమ్మగుణే యుత్తం, సుస్సూసమనుసూయకం;
సమణా మనుసాసన్తి, ఇసీ ధమ్మగుణే రతా.

౧౦౨. "తేసాహం వచనం సుత్వా, సమణానం మహేసినం;
న కిఞ్చి అతిమఞ్ఞామి, ధమ్మే మే నిరతో మనో.

౧౦౩. "హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;
తేసం నప్పటిబన్ధామి, నివిట్ఠం భత్తవేతనం.

౧౦౪.

“మహామత్తా చ మే అత్థి, మన్తినో పరిచారకా;

బారాణసిం వోహరన్తి, బహుమంససురోదనం.

౧౦౩. “అథోపి వాణిజా ఫీతా, నానారట్ఠేహి ఆగతా;

తేసు మే విహితా రక్ఖా, ఏవం జానాహుపోసథా”తి.

తత్థ **న రాజపుత్తా**తి అహం రాజపుత్త, కఞ్చి సత్తం “అయం సమ్పత్తి ఇమస్స మా హోతూ”తి న ఉసూయామి. **తాదినన్తి** తాదిలక్ఖణయుత్తానం సమితపాపతాయ సమణానం మహన్తానం సీలక్ఖన్ధాదీనం గుణానం ఏసితతాయ మహేసీనం ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం పఞ్చపతిట్ఠితేన పాదే వన్దామి, దానం దదన్తో ధమ్మికఞ్చ నేసం రక్ఖావరణగుత్తిం పచ్చుపట్ఠపేన్తో సక్కచ్చం తే నమస్సామి, మనేన సమ్పియాయన్తో చ పూజేమీతి అత్థో. **తే మన్తి** తే సమణా మం “అయం ధమ్మకోట్ఠాసే యుత్తపయుత్తో సుస్సూసం అనుసూయకో”తి తథతో ఞత్వా మం ధమ్మగుణే యుత్తం సుస్సూసం అనుసూయకం అనుసాసన్తి, “ఇదం కర, ఇదం మా కరీ”తి ఓవదన్తీతి అత్థో. **తేసాహన్తి** తేసం అహం. **హత్థారోహా**తి హత్థిం ఆరుయ్హ యుజ్ఝనకా యోధా. **అనీకట్ఠా**తి హత్థానీకాదీసు ఠితా. **రథికా**తి రథయోధా. **పత్తికారకా**తి పత్తినోవ. **నివిట్ఠన్తి** యం తేహి సజ్జితం భత్తఞ్చ వేతనఞ్చ, అహం తం నప్పటిబన్ధామి, అపరిహాపేత్వా దదామీతి అత్థో.

మహామత్తాతి భాతిక, మయ్హం మహాపఞ్ఞా మన్తేసు కుసలా మహాఅమచ్చా చేవ అవసేసమన్తినో చ పరిచారకా అత్థి. ఇమినా ఇమం దస్సేతి “తుమ్హే మన్తసమ్పన్నే పణ్డితే ఆచరియే న లభిత్థ, అమ్హాకం పన ఆచరియా పణ్డితా ఉపాయకుసలా, తే నో సేతచ్ఛత్తేన యోజేసు”న్తి. **బారాణసిన్తి** భాతిక, మమ ఛత్తం ఉస్సాపితకాలతో పట్ఠాయ “అమ్హాకం రాజా ధమ్మికో అన్వద్ధమాసం దేవో వస్సతి, తేన సస్సాని సమ్పజ్జన్తి, బారాణసియం బహుం ఖాదితబ్బయుత్తకం మచ్ఛమంసం పాయితబ్బయుత్తకం సురోదకఞ్చ జాత”న్తి ఏవం రట్ఠవాసినో బహుమంససురోదకం కత్వా బారాణసిం వోహరన్తి. **ఫీతా**తి హత్థిరతనఅస్సరతనముత్తరతనాదీని ఆహరిత్వా నిరుపద్దవా వోహారం కరోన్తా ఫీతా సమిద్ధా. **ఏవం జానాహీ**తి భాతిక ఉపోసథ అహం ఇమేహి ఏత్తకేహి కారణేహి సబ్బకనిట్ఠోపి హుత్వా మమ భాతికే అభిభవిత్వా సేతచ్ఛత్తం పత్తో, ఏవం జానాహీతి.

అథస్స గుణం సుత్వా ఉపోసథకుమారో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౦౪. “ధమ్మేన కిర ఞాతీనం, రజ్జం కారేహి సంవర;

మేధావీ పణ్డితో చాసి, అథోపి ఞాతినం హితో.

౧౦౫. “తం తం ఞాతిపరిబ్యూళ్హం, నానారతనమోచితం;

అమిత్తా నప్పసహన్తి, ఇన్దంవ అసురాధిపో”తి.

తత్థ **ధమ్మేన కిర ఞాతీనన్తి** తాత సంవర మహారాజ, ధమ్మేన కిర త్వం ఏకూనసతానం ఞాతీనం అత్తనో జేట్ఠభాతికానం ఆనుభావం అభిభవసి, ఇతో పట్ఠాయ త్వమేవ రజ్జం కారేహి, త్వమేవ మేధావీ చేవ పణ్డితో చ ఞాతీనఞ్చ హితోతి అత్థో. **తం తన్తి** ఏవం వివిధగుణసమ్పన్నం తం. **ఞాతిపరిబ్యూళ్హన్తి** అమ్హేహి ఏకూనసతేహి ఞాతకేహి పరివారితం. **నానారతనమోచితన్తి** నానారతనేహి ఓచితం సఞ్చితం బహురతనసఞ్చయం. **అసురాధిపో**తి యథా తావతింసేహి పరివారితం ఇన్దం అసురరాజా

నప్పసహతి, ఏవం అమ్హేహి ఆరక్ఖం కరోన్తేహి పరివారితం తం తియోజనసతికే కాసిరట్ఠే ద్వాదసయోజనికాయ బారాణసియా రజ్జం కారేన్తం అమిత్తా నప్పసహన్తీతి దీపేతి.

సంవరమహారాజా సబ్బేసమ్పి భాతికానం మహన్తం యసం అదాసి. తే తస్స సన్తికే మాసడ్ఢమాసం వసిత్వా “మహారాజ జనపదేసు చోరేసు ఉట్ఠహన్తేసు మయం జానిస్సామ, త్వం రజ్జసుఖం అనుభవా”తి వత్వా అత్తనో అత్తనో జనపదం గతా. రాజాపి బోధిసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా ఆయుపరియోసానే దేవనగరం పూరేన్తో అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “భిక్ఖు ఏవం త్వం పుబ్బే ఓవాదక్ఖమో, ఇదాని కస్మా వీరియం న అకాసీ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి.

తదా సంవరమహారాజా అయం భిక్ఖు అహోసి, ఉపోసథకుమారో సారిపుత్తో, సేసభాతికా థేరానుథేరా, పరిసా బుద్ధపరిసా, ఓవాదదాయకో అమచ్చో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సంవరజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౬౩] ౯. సుప్పారకజాతకవణ్ణనా

ఉమ్ముజ్జన్తి నిముజ్జన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి సాయన్హసమయే తథాగతస్స ధమ్మం దేసేతుం నిక్ఖమనం ఆగమయమానా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా “ఆవుసో, అహో సత్థా మహాపఞ్ఞో పుథుపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో తత్ర తత్ర ఉపాయపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో విపులాయ పథవీసమాయ, మహాసముద్దో వియ గమ్భీరాయ, ఆకాసో వియ విత్థిణ్ణాయ, సకలజమ్బుదీపస్మిఞ్హి ఉట్ఠితపఞ్హో దసబలం అతిక్కమిత్వా గన్తుం సమత్థో నామ నత్థి. యథా మహాసముద్దే ఉట్ఠితఊమియో వేలం నాతిక్కమన్తి, వేలం పత్వావ భిజ్జన్తి, ఏవం న కోచి పఞ్హో దసబలం అతిక్కమతి, సత్థు పాదమూలం పత్వా భిజ్జతేవా”తి దసబలస్స మహాపఞ్ఞాపారమిం వణ్ణేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ పఞ్ఞవా, పుబ్బేపి అపరిపక్కే ఞాణే పఞ్ఞవావ, అన్ధో హుత్వాపి మహాసముద్దే ఉదకసఞ్ఞాయ ‘ఇమస్మిం ఇమస్మిం సముద్దే ఇదం నామ ఇదం నామ రతన’న్తి అఞ్ఞాసీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే కురురాజా నామ రజ్జం కారేసి, కురుకచ్ఛం నామ పట్టనగామో అహోసి. తదా బోధిసత్తో కురుకచ్ఛే నియామకజేట్ఠకస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి పాసాదికో సువణ్ణవణ్ణో, “సుప్పారకకుమారో”తిస్స నామం కరింసు. సో మహన్తేన పరివారేన వడ్ఢన్తో సోళసవస్సకాలేయేవ నియామకసిప్పే నిప్ఫత్తిం పత్వా అపరభాగే పితు అచ్చయేన నియామకజేట్ఠకో హుత్వా నియామకకమ్మం అకాసి, పణ్డితో ఞాణసమ్పన్నో అహోసి. తేన ఆరుళ్హనావాయ బ్యాపత్తి నామ నత్థి. తస్స అపరభాగే లోణజలపహటాని ద్వేపి చక్ఖూని నస్సింసు. సో తతో పట్ఠాయ నియామకజేట్ఠకో హుత్వాపి నియామకకమ్మం అకత్వా “రాజానం నిస్సాయ జీవిస్సామీ”తి రాజానం ఉపసఙ్కమి. అథ నం రాజా అగ్ఘాపనియకమ్మే ఠపేసి. సో తతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో హత్థిరతనఅస్సరతనముత్తసారమణిసారాదీని అగ్ఘాపేసి.

అథేకదివసం “రఞ్ఞో మఙ్గలహత్థీ భవిస్సతీ”తి కాళపాసాణకూటవణ్ణం ఏకం వారణం ఆనేసుం. తం దిస్వా రాజా “పణ్డితస్స దస్సేథా”తి ఆహ. అథ నం తస్స సన్తికం నయింసు. సో హత్థేన తస్స సరీరం పరిమజ్జిత్వా “నాయం మఙ్గలహత్థీ

భవితుం అనుచ్ఛవికో, పాదేహి వామనధాతుకో ఏస, ఏతస్మిం మాతా విజాయమానా అజ్ఝేన సమ్పటిచ్ఛితుం నాసక్ఖి, తస్మా భూమియం పతిత్వా పచ్ఛిమపాదేహి వామనధాతుకో హోతీ"తి ఆహ. హత్థిం గహేత్వా ఆగతే పుచ్ఛింసు. తే "సచ్చం పణ్డితో కథేతీ"తి వదింసు. తం కారణం రాజా సుత్వా తుట్ఠో తస్స అట్ఠ కహాపణే దాపేసి.

పునేకదివసం "రఞ్ఞో మఙ్గలఅస్సో భవిస్సతీ"తి ఏకం అస్సం ఆనయింసు. తమ్పి రాజా పణ్డితస్స సన్తికం పేసేసి. సో తమ్పి హత్థేన పరామసిత్వా "అయం మఙ్గలఅస్సో భవితుం న యుత్తో, ఏతస్స హి జాతదివసేయేవ మాతా మరి, తస్మా మాతు ఖీరం అలభన్తో న సమ్మా వడ్ఢితో"తి ఆహ. సాపిస్స కథా సచ్చావ అహోసి. తమ్పి సుత్వా రాజా తుస్సిత్వా అట్ఠ కహాపణే దాపేసి. అథేకదివసం "రఞ్ఞో మఙ్గలరథో భవిస్సతీ"తి రథం ఆహరింసు. తమ్పి రాజా తస్స సన్తికం పేసేసి. సో తమ్పి హత్థేన పరామసిత్వా "అయం రథో సుసిరరుక్ఖేన కతో, తస్మా రఞ్ఞో నానుచ్ఛవికో"తి ఆహ. సాపిస్స కథా సచ్చావ అహోసి. రాజా తమ్పి సుత్వా అట్ఠేవ కహాపణే దాపేసి. అథస్స మహగ్ఘం కమ్బలరతనం ఆహరింసు. తమ్పి తస్సేవ పేసేసి. సో తమ్పి హత్థేన పరామసిత్వా "ఇమస్స మూసికచ్ఛిన్నం ఏకట్ఠానం అత్థీ"తి ఆహ. సోధేన్తా తం దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా సుత్వా తుస్సిత్వా అట్ఠేవ కహాపణే దాపేసి.

సో చిన్తేసి "అయం రాజా ఏవరూపానిపి అచ్ఛరియాని దిస్వా అట్ఠేవ కహాపణే దాపేసి, ఇమస్స దాయో న్హాపితదాయో, న్హాపితజాతికో భవిస్సతి, కిం మే ఏవరూపేన రాజుపట్ఠానేన, అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గమిస్సామీ"తి. సో కురుకచ్ఛపట్టనమేవ పచ్చాగమి. తస్మిం తత్థ వసన్తే వాణిజా నావం సజ్జేత్వా "కం నియామకం కరిస్సామా"తి మన్తేసుం. "సుప్పారకపణ్డితేన ఆరుళ్హనావా న బ్యాపజ్జతి, ఏస పణ్డితో ఉపాయకుసలో, అన్ధో సమానోపి సుప్పారకపణ్డితోవ ఉత్తమో"తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా "నియామకో నో హోహీ"తి వత్వా "తాతా, అహం అన్ధో, కథం నియామకకమ్మం కరిస్సామీ"తి వుత్తే "సామి, అన్ధాపి తుమ్హేయేవ అమ్హాకం ఉత్తమా"తి పునప్పునం యాచియమానో "సాధు తాతా, తుమ్హేహి ఆరోచితసఞ్ఞాయ నియామకో భవిస్సామీ"తి తేసం నావం అభిరుహి. తే నావాయ మహాసముద్దం పక్ఖన్దింసు. నావా సత్త దివసాని నిరుపద్దవా అగమాసి, తతో అకాలవాతం ఉప్పాతితం ఉప్పజ్జి, నావా చత్తారో మాసే పకతిసముద్దపిట్ఠే విచరిత్వా ఖురమాలీసముద్దం నామ పత్తా. తత్థ మచ్ఛా మనుస్ససమానసరీరా ఖురనాసా ఉదకే ఉమ్ముజ్జనిముజ్జం కరోన్తి. వాణిజా తే దిస్వా మహాసత్తం తస్స సముద్దస్స నామం పుచ్ఛన్తా పఠమం గాథమాహంసు –

౧౦౮."ఉమ్ముజ్జన్తి నిముజ్జన్తి, మనుస్సా ఖురనాసికా;

సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ"న్తి.

ఏవం తేహి పుట్ఠో మహాసత్తో అత్తనో నియామకసుత్తేన సంసన్దిత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౦౯."కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;

నావాయ విప్పనట్ఠాయ, ఖురమాలీతి వుచ్చతీ"తి.

తత్థ **పయాతాన**న్తి కురుకచ్ఛపట్టనా నిక్ఖమిత్వా గచ్ఛన్తానం. **ధనేసిన**న్తి తుమ్హాకం వాణిజానం ధనం పరియేసన్తానం. **నావాయ విప్పనట్ఠాయా**తి తాత తుమ్హాకం ఇమాయ విదేసం పక్ఖన్దనావాయ కమ్మకారకం పకతిసముద్దం అతిక్కమిత్వా సమ్పత్తో అయం సముద్దో "ఖురమాలీ"తి వుచ్చతి, ఏవమేతం పణ్డితా కథేన్తీతి.

తస్మిం పన సముద్దే వజిరం ఉస్సన్నం హోతి. మహాసత్తో “సచాహం ‘అయం వజిరసముద్దో’తి ఏవం ఏతేసం కథేస్సామి, లోభేన బహుం వజిరం గణ్హిత్వా నావం ఓసీదాపేస్సన్తీ”తి తేసం అనాచిక్ఖిత్వావ నావం లగ్గాపేత్వా ఉపాయేనేకం యోత్తం గహేత్వా మచ్ఛగహణనియామేన జాలం ఖిపాపేత్వా వజిరసారం ఉద్ధరిత్వా నావాయం పక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం అప్పగ్ఘభణ్డం ఛడ్డాపేసి. నావా తం సముద్దం అతిక్కమిత్వా పురతో అగ్గిమాలిం నామ గతా. సో పజ్జలితఅగ్గిక్ఖన్ధో వియ మజ్ఝన్హికసూరియో వియ చ ఓభాసం ముఞ్చన్తో అట్ఠాసి. వాణిజా –

౧౧౦.“యథా అగ్గీవ సూరియోవ, సముద్దో పటిదిస్సతి;

సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ”న్తి. – గాథాయ తం పుచ్ఛింసు;

మహాసత్తోపి తేసం అనన్తరగాథాయ కథేసి –

౧౧౧.“కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;

నావాయ విప్పనట్ఠాయ, అగ్గిమాలీతి వుచ్చతీ”తి.

తస్మిం పన సముద్దే సువణ్ణం ఉస్సన్నం అహోసి. మహాసత్తో పురిమనయేనేవ తతోపి సువణ్ణం గాహాపేత్వా నావాయం పక్ఖిపాపేసి. నావా తమ్పి సముద్దం అతిక్కమిత్వా ఖీరం వియ దధిం వియ చ ఓభాసన్తం దధిమాలిం నామ సముద్దం పాపుణి. వాణిజా –

౧౧౨.“యథా దధీవ ఖీరంవ, సముద్దో పటిదిస్సతి;

సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ”న్తి. –

గాథాయ తస్సాపి నామం పుచ్ఛింసు.

మహాసత్తో అనన్తరగాథాయ ఆచిక్ఖి –

౧౧౩. “కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;

నావాయ విప్పనట్ఠాయ, దధిమాలీతి వుచ్చతీ”తి.

తస్మిం పన సముద్దే రజతం ఉస్సన్నం అహోసి. సో తమ్పి ఉపాయేన గాహాపేత్వా నావాయం పక్ఖిపాపేసి . నావా తమ్పి సముద్దం అతిక్కమిత్వా నీలకుసతిణం వియ సమ్పన్నసస్సం వియ చ ఓభాసమానం నీలవణ్ణం కుసమాలిం నామ సముద్దం పాపుణి. వాణిజా –

౧౧౪.“యథా కుసోవ సస్సోవ, సముద్దో పటిదిస్సతి;

సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ”న్తి. –

గాథాయ తస్సాపి నామం పుచ్ఛింసు.

సో అనన్తరగాథాయ ఆచిక్ఖి –

౧౧౫."కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;
నావాయ విప్పనట్ఠాయ, కుసమాలీతి వుచ్చతీ"తి.

తస్మిం పన సముద్దే నీలమణిరతనం ఉస్సన్నం అహోసి. సో తమ్పి ఉపాయేనేవ గాహాపేత్వా నావాయం పక్ఖిపాపేసి. నావా తమ్పి సముద్దం అతిక్కమిత్వా నళవనం వియ వేళువనం వియ చ ఖాయమానం నళమాలిం నామ సముద్దం పాపుణి. వాణిజా –

౧౧౬."యథా నళోవ వేళూవ, సముద్దో పటిదిస్సతి;
సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ"న్తి. –

గాథాయ తస్సపి నామం పుచ్ఛింసు.

మహాసత్తో అనన్తరగాథాయ కథేసి –

౧౧౭."కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;
నావాయ విప్పనట్ఠాయ, నళమాలీతి వుచ్చతీ"తి.

తస్మిం పన సముద్దే మసారగల్లం వేళురియం ఉస్సన్నం అహోసి. సో తమ్పి ఉపాయేన గాహాపేత్వా నావాయం పక్ఖిపాపేసి. అపరో నయో – **నళో**తి విచ్ఛికనళోపి కక్కటకనళోపి, సో రత్తవణ్ణో హోతి. **వేళూ**తి పన పవాళస్సేతం నామం, సో చ సముద్దో పవాళుస్సన్నో రత్తోభాసో అహోసి, తస్మా "యథా నళోవ వేళువా"తి పుచ్ఛింసు. మహాసత్తో తతో పవాళం గాహాపేసీతి.

వాణిజా నళమాలిం అతిక్కన్తా బలవాముఖసముద్దం నామ పస్సింసు. తత్థ ఉదకం కడ్ఢిత్వా కడ్ఢిత్వా సబ్బతో భాగేన ఉగ్గచ్ఛతి. తస్మిం సబ్బతో భాగేన ఉగ్గతే ఉదకం సబ్బతో భాగేన ఛిన్నపపాతమహాసోబ్భో వియ పఞ్ఞాయతి, ఊమియా ఉగ్గతాయ ఏకతో పపాతసదిసం హోతి, భయజననో సద్దో ఉప్పజ్జతి సోతాని భిన్దన్తో వియ హదయం ఫాలేన్తో వియ చ. తం దిస్వా వాణిజా భీతతసితా –

౧౧౮."మహబ్భయో భింసనకో, సద్దో సుయ్యతిమానుసో;
యథా సోబ్భో పపాతోవ, సముద్దో పటిదిస్సతి;
సుప్పారకం తం పుచ్ఛామ, సముద్దో కతమో అయ"న్తి. –

గాథాయ తస్సపి నామం పుచ్ఛింసు.

తత్థ **సుయ్యతిమానుసో**తి సుయ్యతి అమానుసో సద్దో.

౧౧౯."కురుకచ్ఛా పయాతానం, వాణిజానం ధనేసినం;
నావాయ విప్పనట్ఠాయ, బలవాముఖీతి వుచ్చతీ"తి. –

బోధిసత్తో అనన్తరగాథాయ తస్స నామం ఆచిక్ఖిత్వా "తాతా, ఇమం బలవాముఖసముద్దం పత్వా నివత్తితుం సమత్థా నావా నామ నత్థి, అయం సమ్పత్తనావం నిముజ్జాపేత్వా వినాసం పాపేతీ"తి ఆహ. తఞ్చ నావం సత్త మనుస్ససతాని అభిరుహింసు. తే సబ్బే మరణభయభీతా ఏకప్పహారేనేవ అవీచిమ్హి పచ్చమానసత్తా వియ అతికారుఞ్ఞం రవం ముఞ్చింసు. మహాసత్తో "ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో ఏతేసం సోత్థిభావం కాతుం సమత్థో నామ నత్థి, సచ్చకిరియాయ తేసం సోత్థిం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తే ఆమన్తేత్వా ఆహ – "తాతా, ఖిప్పం మం గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా అహతవత్థాని నివాసాపేత్వా పుణ్ణపాతిం సజ్జేత్వా నావాయ ధురే ఠపేథా"తి. తే వేగేన తథా కరింసు. మహాసత్తో ఉభోహి హత్థేహి పుణ్ణపాతిం గహేత్వా నావాయ ధురే ఠితో సచ్చకిరియం కరోన్తో ఓసానగాథమాహ –

౧౨౦."యతో సరామి అత్తానం, యతో పత్తోస్మి విఞ్ఞుతం;
నాభిజానామి సఞ్చిచ్చ, ఏకపాణమ్పి హింసితం;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, సోత్థిం నావా నివత్తతూ"తి.

తత్థ **యతో**తి యతో పట్ఠాయ అహం అత్తానం సరామి, యతో పట్ఠాయ చమ్హి విఞ్ఞుతం పత్తోతి అత్థో. **ఏకపాణమ్పి హింసిత**న్తి ఏత్థన్తరే సఞ్చిచ్చ ఏకం కున్థకిపిల్లికపాణమ్పి హింసితం నాభిజానామి. దేసనామత్తమేవేతం, బోధిసత్తో పన తిణసలాకమ్పి ఉపాదాయ మయా పరసన్తకం న గహితపుబ్బం, లోభవసేన పరదారం న ఓలోకితపుబ్బం, ముసా న భాసితపుబ్బా, తిణగ్గేనాపి మజ్జం న పివితపుబ్బన్తి ఏవం పఞ్చసీలవసేన పన సచ్చకిరియం అకాసి, కత్వా చ పన పుణ్ణపాతియా ఉదకం నావాయ ధురే అభిసిఞ్చి.

చత్తారో మాసే విదేసం పక్ఖన్దనావా నివత్తిత్వా ఇద్ధిమా వియ సచ్చానుభావేన ఏకదివసేనేవ కురుకచ్ఛపట్టనం అగమాసి. గన్త్వా చ పన థలేపి అట్ఠుసభమత్తం ఠానం పక్ఖన్దిత్వా నావికస్స ఘరద్వారేయేవ అట్ఠాసి. మహాసత్తో తేసం వాణిజానం సువణ్ణరజతమణిపవాళముత్తవజిరాని భాజేత్వా అదాసి. "ఏత్తకేహి వో రతనేహి అలం, మా పున సముద్దం పవిసథా"తి తేసం ఓవాదం దత్వా యావజీవం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి తథాగతో మహాపఞ్ఞోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పరిసా బుద్ధపరిసా అహేసుం, సుప్పారకపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సుప్పారకజాతకవణ్ణనా నవమా.

జాతకుద్దానం –

మాతుపోసక జుణ్హో చ, ధమ్మ ఉదయ పానీయో;
యుధఞ్చయో దసరథో, సంవరో చ సుప్పారకో;
ఏకాదసనిపాతమ్హి, సఙ్గీతా నవ జాతకా.

ఏకాదసకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. ద్వాదసకనిపాతో

[౪౬౪] ౧. చూళకుణాలజాతకవణ్ణనా

[౧-౧౨] **లుద్ధానం లహుచిత్తాన**న్తి ఇదం జాతకం **కుణాలజాతకే** (జా॰ ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి;

చూళకుణాలజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౬౫] ౨. భద్దసాలజాతకవణ్ణనా

కా త్వం సుద్ధేహి వత్థేహీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఞాతత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియఞ్హి అనాథపిణ్డికస్స నివేసనే పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం నిబద్ధభోజనం పవత్తతి, తథా విసాఖాయ చ కోసలరఞ్ఞో చ. తత్థ పన కిఞ్చాపి నానగ్గరసభోజనం దీయతి, భిక్ఖూనం పనేత్థ కోచి విస్సాసికో నత్థి, తస్మా భిక్ఖూ రాజనివేసనే న భుఞ్జన్తి, భత్తం గహేత్వా అనాథపిణ్డికస్స వా విసాఖాయ వా అఞ్ఞేసం వా విస్సాసికానం ఘరం గన్త్వా భుఞ్జన్తి. రాజా ఏకదివసం పణ్ణాకారం ఆహటం "భిక్ఖూనం దేథా"తి భత్తగ్గం పేసేత్వా "భత్తగ్గే భిక్ఖూ నత్థీ"తి వుత్తే "కహం గతా"తి పుచ్ఛిత్వా "అత్తనో విస్సాసికగేహేసు నిసీదిత్వా భుఞ్జన్తీ"తి సుత్వా భుత్తపాతరాసో సత్థు సన్తికం గన్త్వా "భన్తే, భోజనం నామ కిం పరమ"న్తి పుచ్ఛి. విస్సాసపరమం మహారాజ, కఞ్జికమత్తకమ్పి విస్సాసికేన దిన్నం మధురం హోతీతి. భన్తే, కేన పన సద్ధిం భిక్ఖూనం విస్సాసో హోతీతి? "ఞాతీహి వా సేక్ఖకులేహి వా, మహారాజా"తి. తతో రాజా చిన్తేసి "ఏకం సక్యధీతరం ఆనేత్వా అగ్గమహేసిం కరిస్సామి, ఏవం మయా సద్ధిం భిక్ఖూనం ఞాతకే వియ విస్సాసో భవిస్సతీ"తి. సో ఉట్ఠాయాసనా అత్తనో నివేసనం గన్త్వా కపిలవత్థుం దూతం పేసేసి "ధీతరం మే దేథ, అహం తుమ్హేహి సద్ధిం ఞాతిభావం ఇచ్ఛామీ"తి.

సాకియా దూతవచనం సుత్వా సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు "మయం కోసలరఞ్ఞో ఆణాపవత్తిట్ఠానే వసామ, సచే దారికం న దస్సామ, మహన్తం వేరం భవిస్సతి, సచే దస్సామ, కులవంసో నో భిజ్జిస్సతి, కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి. అథ నే మహానామో ఆహ – "మా చిన్తయిత్థ, మమ ధీతా వాసభఖత్తియా నామ నాగముణ్డాయ నామ దాసియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తి. సా సోళసవస్సుద్దేసికా ఉత్తమరూపధరా సోభగ్గప్పత్తా పితు వంసేన ఖత్తియజాతికా, తమస్స 'ఖత్తియకఞ్ఞా'తి పేసేస్సామా"తి. సాకియా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా దూతే పక్కోసాపేత్వా "సాధు, దారికం దస్సామ, ఇదానేవ నం గహేత్వా గచ్ఛథా"తి ఆహంసు. దూతా చిన్తేసుం "ఇమే సాకియా నామ జాతిం నిస్సాయ అతిమానినో, 'సదిసీ నో'తి వత్వా అసదిసిమ్పి దదేయ్యుం, ఏతేహి సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జమానమేవ గణ్హిస్సామా"తి. తే ఏవమాహంసు "మయం గహేత్వా గచ్ఛన్తా యా తుమ్హేహి సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జతి, తం గహేత్వా గమిస్సామా"తి. సాకియా తేసం నివాసట్ఠానం దాపేత్వా "కిం కరిస్సామా"తి చిన్తయింసు. మహానామో ఆహ – "తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, అహం ఉపాయం కరిస్సామి, తుమ్హే మమ భోజనకాలే వాసభఖత్తియం అలఙ్కరిత్వా ఆనేత్వా మయా ఏకస్మిం కబళే గహితమత్తే 'దేవ, అసుకరాజా పణ్ణం పహిణి, ఇమం తావ సాసనం సుణాథా'తి పణ్ణం దస్సేయ్యాథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్మిం భుఞ్జమానే కుమారికం అలఙ్కరింసు.

మహానామో "ధీతరం మే ఆనేథ, మయా సద్ధిం భుఞ్జతూ"తి ఆహ. అథ నం అలఙ్కరిత్వా తావదేవ థోకం పపఞ్చం కత్వా ఆనయింసు. సా "పితరా సద్ధిం భుఞ్జిస్సామీ"తి ఏకపాతియం హత్థం ఓతారేసి. మహానామోపి తాయ సద్ధిం ఏకపిణ్డం గహేత్వా ముఖే ఠపేసి. దుతియపిణ్డాయ హత్థే పసారితే "దేవ, అసుకరఞ్ఞా పణ్ణం పహితం, ఇమం తావ సాసనం సుణాథా"తి పణ్ణం ఉపనామేసుం. మహానామో "అమ్మ, త్వం భుఞ్జాహీ"తి దక్ఖిణహత్థం పాతియాయేవ కత్వా వామహత్థేన గహేత్వా

పణ్ణం ఓలోకేసి. తస్స తం సాసనం ఉపధారేన్తస్సేవ ఇతరా భుఞ్జి. సో తస్సా భుత్తకాలే హత్థం ధోవిత్వా ముఖం విక్ఖాలేసి. తం దిస్వా దూతా "నిచ్చయేనేసా ఏతస్స ధీతా"తి నిట్ఠమకంసు, న తం అన్తరం జానితుం సక్ఖింసు. మహానామో మహన్తేన పరివారేన ధీతరం పేసేసి. దూతాపి నం సావత్థిం నేత్వా "అయం కుమారికా జాతిసమ్పన్నా మహానామస్స ధీతా"తి వదింసు. రాజా తుస్సిత్వా సకలనగరం అలఙ్కారాపేత్వా తం రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే అభిసిఞ్చాపేసి. సా రఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా.

అథస్సా న చిరస్సేవ గబ్భో పతిట్ఠహి. రాజా గబ్భపరిహారమదాసి. సా దసమాసచ్చయేన సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి. అథస్స నామగ్గహణదివసే రాజా అత్తనో అయ్యకస్స సన్తికం పేసేసి "సక్యరాజధీతా వాసభఖత్తియా పుత్తం విజాయి, కిమస్స నామం కరోమా"తి. తం పన సాసనం గహేత్వా గతో అమచ్చో థోకం బధిరధాతుకో, సో గన్త్వా రఞ్ఞో అయ్యకస్సారోచేసి. సో తం సుత్వా "వాసభఖత్తియా పుత్తం అవిజాయిత్వాపి సబ్బం జనం అభిభవతి, ఇదాని పన అతివియ రఞ్ఞో వల్లభా భవిస్సతీ"తి ఆహ. సో బధిరఅమచ్చో "వల్లభా"తి వచనం దుస్సుతం సుత్వా "విటటూభో"తి సల్లక్ఖేత్వా రాజానం ఉపగన్త్వా "దేవ, కుమారస్స కిర 'విటటూభో'తి నామం కరోథా"తి ఆహ. రాజా "పోరాణకం నో కులదత్తికం నామం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "విటటూభో"తి నామం అకాసి. తతో పట్ఠాయ కుమారో కుమారపరిహారేన వడ్ఢన్తో సత్తవస్సికకాలే అఞ్ఞేసం కుమారానం మాతామహకులతో హత్థిరూపకఅస్సరూపకాదీని ఆహరియమానాని దిస్వా మాతరం పుచ్ఛి "అమ్మ, అఞ్ఞేసం మాతామహకులతో పణ్ణాకారో ఆహరియతి, మయ్హం కోచి కిఞ్చి న పేసేసి, కిం త్వం నిమ్మాతా నిప్పితాసీ"తి? అథ నం సా "తాత, సక్యరాజానో మాతామహా దూరే పన వసన్తి, తేన తే కిఞ్చి న పేసేన్తీ"తి వత్వా వఞ్చేసి.

పున సోళసవస్సికకాలే "అమ్మ, మాతామహకులం పస్సితుకామోమ్హీ"తి వత్వా "అలం తాత, కిం తత్థ గన్త్వా కరిస్ససీ"తి వారియమానోపి పునప్పునం యాచి. అథస్స మాతా "తేన హి గచ్ఛాహీ"తి సమ్పటిచ్ఛి. సో పితు ఆరోచేత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమి. వాసభఖత్తియా పురేతరం పణ్ణం పేసేసి "అహం ఇధ సుఖం వసామి, సామినో కిఞ్చి అన్తరం మా దస్సయింసూ"తి. సాకియా విటటూభస్స ఆగమనం ఞత్వా "వన్దితుం న సక్కా"తి తస్స దహరదహరే కుమారకే జనపదం పహిణింసు. కుమారే కపిలవత్థుం సమ్పత్తే సాకియా సన్థాగారే సన్నిపతింసు. కుమారో సన్థాగారం గన్త్వా అట్ఠాసి. అథ నం "అయం తే, తాత, మాతామహో, అయం మాతులో"తి వదింసు సో సబ్బే వన్దమానో విచరి. సో యావపిట్ఠియా రుజనప్పమాణా వన్దిత్వా ఏకమ్పి అత్తానం వన్దమానం అదిస్వా "కిం ను ఖో మం వన్దన్తా నత్థీ"తి పుచ్ఛి. సాకియా "తాత, తవ కనిట్ఠకుమారా జనపదం గతా"తి వత్వా తస్స మహన్తం సక్కారం కరింసు. సో కతిపాహం వసిత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమి. అథేకా దాసీ సన్థాగారే తేన నిసిన్నఫలకం "ఇదం వాసభఖత్తియాయ దాసియా పుత్తస్స నిసిన్నఫలక"న్తి అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా ఖీరోదకేన ధోవి. ఏకో పురిసో అత్తనో ఆవుధం పముస్సిత్వా నివత్తో తం గణ్హన్తో విటటూభకుమారస్స అక్కోసనసద్దం సుత్వా తం అన్తరం పుచ్ఛిత్వా "వాసభఖత్తియా దాసియా కుచ్ఛిస్మిం మహానామసక్కస్స జాతా"తి ఞత్వా గన్త్వా బలకాయస్స కథేసి. "వాసభఖత్తియా కిర దాసియా ధీతా"తి మహాకోలాహలం అహోసి.

కుమారో తం సుత్వా "ఏతే తావ మమ నిసిన్నఫలకం ఖీరోదకేన ధోవన్తు, అహం పన రజ్జే పతిట్ఠితకాలే ఏతేసం గలలోహితం గహేత్వా మమ నిసిన్నఫలకం ధోవిస్సామీ"తి చిత్తం పట్ఠపేసి. తస్మిం సావత్థిం గతే అమచ్చా సబ్బం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా "సబ్బే మయ్హం దాసిధీతరం అదంసూ"తి సాకియానం కుజ్ఝిత్వా వాసభఖత్తియాయ చ పుత్తస్స చ దిన్నపరిహారం అచ్ఛిన్దిత్వా దాసదాసీహి లద్ధబ్బపరిహారమత్తమేవ దాపేసి. తతో కతిపాహచ్చయేన సత్థా రాజనివేసనం

ఆగన్త్వా నిసీది. రాజా సత్థారం వన్దిత్వా "భన్తే, తుమ్హాకం కిర ఞాతకేహి దాసిధీతా మయ్హం దిన్నా, తేనస్సా అహం సపుత్తాయ పరిహారం అచ్ఛిన్దిత్వా దాసదాసీహి లద్ధబ్బపరిహారమత్తమేవ దాపేసి"న్తి ఆహ. సత్థా "అయుత్తం, మహారాజ, సాకియేహి కతం, దదన్తేహి నామ సమానజాతికా దాతబ్బా అస్స. తం పన మహారాజ, వదామి వాసభఖత్తియా ఖత్తియరాజధీతా ఖత్తియస్స రఞ్ఞో గేహే అభిసేకం లభి, విటటూభోపి ఖత్తియరాజానమేవ పటిచ్చ జాతో, మాతుగోత్తం నామ కిం కరిస్సతి, పితుగోత్తమేవ పమాణన్తి పోరాణకపణ్డితా దలిద్దిత్థియా కట్ఠహారికాయపి అగ్గమహేసిట్ఠానం అదంసు, తస్సా చ కుచ్ఛిమ్హి జాతకుమారో ద్వాదసయోజనికాయ బారాణసియా రజ్జం కత్వా కట్ఠవాహనరాజా నామ జాతో"తి **కట్ఠవాహనజాతకం** (జా॰ ౧.౧.౭) కథేసి . రాజా సత్థు ధమ్మకథం సుత్వా "పితుగోత్తమేవ కిర పమాణ"న్తి సుత్వా తుస్సిత్వా మాతాపుత్తానం పకతిపరిహారమేవ దాపేసి.

రఞ్ఞో పన బన్ధులో నామ సేనాపతి మల్లికం నామ అత్తనో భరియం వఞ్ఝం "తవ కులఘరమేవ గచ్ఛాహీ"తి కుసినారమేవ పేసేసి. సా "సత్థారం దిస్వావ గమిస్సామీ"తి జేతవనం పవిసిత్వా తథాగతం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితా "కహం గచ్ఛసీ"తి చ పుట్ఠా "సామికో మే, భన్తే, కులఘరం పేసేసీ"తి వత్వా "కస్మా"తి వుత్తా "వఞ్ఝా అపుత్తికా, భన్తే"తి వత్వా సత్థారా "యది ఏవం గమనకిచ్చం నత్థి, నివత్తాహీ"తి వుత్తా తుట్ఠా సత్థారం వన్దిత్వా నివేసనమేవ పున అగమాసి. "కస్మా నివత్తసీ"తి పుట్ఠా "దసబలేన నివత్తితామ్హీ"తి ఆహ. సేనాపతి "దిట్ఠం భవిస్సతి తథాగతేన కారణ"న్తి ఆహ. సా న చిరస్సేవ గబ్భం పటిలభిత్వా ఉప్పన్నదోహళా "దోహళో మే ఉప్పన్నో"తి ఆరోచేసి. "కిం దోహళో"తి? "వేసాలియా నగరే లిచ్ఛవిరాజానం అభిసేకమఙ్గలపోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా న్హత్వా పానీయం పివితుకామామ్హి, సామీ"తి. సేనాపతి "సాధూ"తి వత్వా సహస్సథామధనుం గహేత్వా తం రథం ఆరోపేత్వా సావత్థితో నిక్ఖమిత్వా రథం పాజేన్తో వేసాలిం పావిసి.

తస్మిఞ్చ కాలే కోసలరఞ్ఞో బన్ధులసేనాపతినా సద్ధిం ఏకాచరియకులే ఉగ్గహితసిప్పో మహాలి నామ లిచ్ఛవీ అన్ధో లిచ్ఛవీనం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసన్తో ద్వారసమీపే వసతి. సో రథస్స ఉమ్మారే పటిఘట్టనసద్దం సుత్వా "బన్ధులమల్లస్స రథపతనసద్దో ఏసో, అజ్జ లిచ్ఛవీనం భయం ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి ఆహ. పోక్ఖరణియా అన్తో చ బహి చ ఆరక్ఖా బలవా, ఉపరి లోహజాలం పత్థటం, సకుణానమ్పి ఓకాసో నత్థి. సేనాపతి పన రథా ఓతరిత్వా ఆరక్ఖకే ఖగ్గేన పహరన్తో పలాపేత్వా లోహజాలం ఛిన్దిత్వా అన్తోపోక్ఖరణియం భరియం ఓతారేత్వా న్హాపేత్వా పాయేత్వా సయమ్పి న్హత్వా మల్లికం రథం ఆరోపేత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఆగతమగ్గేనేవ పాయాసి. ఆరక్ఖకా గన్త్వా లిచ్ఛవీనం ఆరోచేసుం. లిచ్ఛవిరాజానో కుజ్ఝిత్వా పఞ్చ రథసతాని ఆరుయ్హ "బన్ధులమల్లం గణ్హిస్సామా"తి నిక్ఖమింసు. తం పవత్తిం మహాలిస్స ఆరోచేసుం. మహాలి "మా గమిత్థ, సో హి వో సబ్బే ఘాతయిస్సతీ"తి ఆహ. తేపి "మయం గమిస్సామయేవా"తి వదింసు. తేన హి చక్కస్స యావ నాభితో పథవిం పవిట్ఠట్ఠానం దిస్వా నివత్తేయ్యాథ, తతో అనివత్తన్తా పురతో అసనిసద్దం వియ సుణిస్సథ, తమ్హా ఠానా నివత్తేయ్యాథ, తతో అనివత్తన్తా తుమ్హాకం రథధురేసు ఛిద్దం పస్సిస్సథ, తమ్హా ఠానా నివత్తేయ్యాథ, పురతో మాగమిత్థాతి. తే తస్స వచనేన అనివత్తిత్వా తం అనుబన్ధింసుయేవ.

మల్లికా దిస్వా "రథా, సామి, పఞ్ఞాయన్తీ"తి ఆహ. తేన హి ఏకస్స రథస్స వియ పఞ్ఞాయనకాలే మమ ఆరోచేయ్యాసీతి. సా యదా సబ్బే ఏకో వియ హుత్వా పఞ్ఞాయింసు, తదా "ఏకమేవ సామి రథసీసం పఞ్ఞాయతీ"తి ఆహ. బన్ధులో "తేన హి ఇమా రస్మియో గణ్హాహీ"తి తస్సా రస్మియో దత్వా రథే ఠితోవ ధనుం ఆరోపేతి, రథచక్కం యావ నాభితో పథవిం పావిసి, లిచ్ఛవినో తం ఠానం దిస్వాపి న నివత్తింసు. ఇతరో థోకం గన్త్వా జియం పోథేసి, అసనిసద్దో వియ అహోసి.

తే తతోపి న నివత్తింసు, అనుబన్ధన్తా గచ్ఛన్తేవ. బన్ధులో రథే ఠితకోవ ఏకం సరం ఖిపి. సో పఞ్చన్నం రథసతానం రథసీసం ఛిద్దం కత్వా పఞ్చ రాజసతాని పరికరబన్ధనట్ఠానే విజ్ఝిత్వా పథవిం పావిసి. తే అత్తనో విద్ధభావం అజానిత్వా "తిట్ఠ రే, తిట్ఠ రే"తి వదన్తా అనుబన్ధింసుయేవ. బన్ధులో రథం ఠపేత్వా "తుమ్హే మతకా, మతకేహి సద్ధిం మయ్హం యుద్ధం నామ నత్థీ"తి ఆహ. తే "మతకా నామ అమ్హాదిసా నేవ హోన్తీ"తి వదింసు. "తేన హి సబ్బపచ్ఛిమస్స పరికరం మోచేథా"తి. తే మోచయింసు. సో ముత్తమత్తేయేవ మరిత్వా పతితో. అథ నే "సబ్బేపి తుమ్హే ఏవరూపా, అత్తనో ఘరాని గన్త్వా సంవిధాతబ్బం సంవిదహిత్వా పుత్తదారే అనుసాసిత్వా సన్నాహం మోచేథా"తి ఆహ. తే తథా కత్వా సబ్బే జీవితక్ఖయం పత్తా.

బన్ధులోపి మల్లికం సావత్థిం ఆనేసి. సా సోళసక్ఖత్తుం యమకే పుత్తే విజాయి, సబ్బేపి సూరా థామసమ్పన్నా అహేసుం, సబ్బసిప్పే నిప్ఫత్తిం పాపుణింసు. ఏకేకస్సపి పురిససహస్సపరివారో అహోసి . పితరా సద్ధిం రాజనివేసనం గచ్ఛన్తేహి తేహేవ రాజఙ్గణం పరిపూరి. అథేకదివసం వినిచ్ఛయే కూటడ్డపరాజితా మనుస్సా బన్ధులం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా మహారవం విరవన్తా వినిచ్ఛయఅమచ్చానం కూటడ్డకారణం తస్స ఆరోచేసుం. సోపి వినిచ్ఛయం గన్త్వా తం అడ్డం తీరేత్వా సామికమేవ సామికం, అస్సామికమేవ అస్సామికం అకాసి. మహాజనో మహాసద్దేన సాధుకారం పవత్తేసి. రాజా "కిమిద"న్తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా తుస్సిత్వా సబ్బేపి తే అమచ్చే హారేత్వా బన్ధులస్సేవ వినిచ్ఛయం నియ్యాదేసి. సో తతో పట్ఠాయ సమ్మా వినిచ్ఛిని. తతో పోరాణకవినిచ్ఛయికా లఞ్జం అలభన్తా అప్పలాభా హుత్వా "బన్ధులో రజ్జం పత్థేతీ"తి రాజకులే పరిభిన్దింసు. రాజా తం కథం గహేత్వా చిత్తం నిగ్గహేతుం నాసక్ఖి, "ఇమస్మిం ఇధేవ ఘాతియమానే గరహా మే ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి పున చిన్తేత్వా "పయుత్తపురిసేహి పచ్చన్తం పహరాపేత్వా తే పలాపేత్వా నివత్తకాలే అన్తరామగ్గే పుత్తేహి సద్ధిం మారేతుం వట్టతీ"తి బన్ధులం పక్కోసాపేత్వా "పచ్చన్తో కిర కుపితో, తవ పుత్తేహి సద్ధిం గన్త్వా చోరే గణ్హాహీ"తి పహిణిత్వా "ఏత్థేవస్స ద్వత్తింసాయ పుత్తేహి సద్ధిం సీసం ఛిన్దిత్వా ఆహరథా"తి తేహి సద్ధిం అఞ్ఞేపి సమత్థే మహాయోధే పేసేసి. తస్మిం పచ్చన్తం గచ్ఛన్తేయేవ "సేనాపతి కిర ఆగచ్ఛతీ"తి సుత్వావ పయుత్తకచోరా పలాయింసు. సో తం పదేసం ఆవాసాపేత్వా జనపదం సణ్ఠపేత్వా నివత్తి.

అథస్స నగరతో అవిదూరే ఠానే తే యోధా పుత్తేహి సద్ధిం సీసం ఛిన్దింసు. తం దివసం మల్లికాయ పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం ద్వే అగ్గసావకా నిమన్తితా హోన్తి. అథస్సా పుబ్బణ్హసమయే "సామికస్స తే సద్ధిం పుత్తేహి సీసం ఛిన్దింసూ"తి పణ్ణం ఆహరిత్వా అదంసు. సా తం పవత్తిం ఞత్వా కస్సచి కిఞ్చి అవత్వా పణ్ణం ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘమేవ పరివిసి. అథస్సా పరిచారికా భిక్ఖూనం భత్తం దత్వా సప్పిచాటిం ఆహరన్తియో థేరానం పురతో చాటిం భిన్దింసు. ధమ్మసేనాపతి "ఉపాసికే, భేదనధమ్మం భిన్నం, న చిన్తేతబ్బ"న్తి ఆహ. సా ఉచ్ఛఙ్గతో పణ్ణం నీహరిత్వా "ద్వత్తింసపుత్తేహి సద్ధిం పితు సీసం ఛిన్నన్తి మే ఇమం పణ్ణం ఆహరింసు, అహం ఇదం సుత్వాపి న చిన్తేమి, సప్పిచాటియా భిన్నాయ కిం చిన్తేమి, భన్తే"తి ఆహ. ధమ్మసేనాపతి "అనిమిత్తమనఞ్ఞాత"న్తిఆదీని (సు॰ ని॰ ౫౭౪) వత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం అగమాసి. సాపి ద్వత్తింస సుణిసాయో పక్కోసాపేత్వా "తుమ్హాకం సామికా అత్తనో పురిమకమ్మఫలం లభింసు, తుమ్హే మా సోచిత్థ మా పరిదేవిత్థ, రఞ్ఞో ఉపరి మనోపదోసం మా కరిత్థా"తి ఓవది.

రఞ్ఞో చరపురిసా తం కథం సుత్వా తేసం నిద్దోసభావం రఞ్ఞో కథయింసు. రాజా సంవేగప్పత్తో తస్సా నివేసనం గన్త్వా మల్లికఞ్చ సుణిసాయో చస్సా ఖమాపేత్వా మల్లికాయ వరం అదాసి. సా "గహితో మే హోతూ"తి వత్వా తస్మిం గతే

మతకభత్తం దత్వా న్హత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “దేవ, తుమ్హేహి మే వరో దిన్నో, మయ్హఞ్చ అఞ్ఞేన అత్థో నత్థి, ద్వత్తింసాయ మే సుణిసానం మమ చ కులఘరగమనం అనుజానాథా”తి ఆహ. రాజా సమ్పటిచ్ఛి. సా ద్వత్తింసాయ సుణిసానం సకకులం పేసేత్వా సయం కుసినారనగరే అత్తనో కులఘరం అగమాసి. రాజా బన్ధులసేనాపతినో భాగినేయ్యస్స దీఘకారాయనస్స నామ సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. సో పన “మాతులో మే ఇమినా మారితో”తి రఞ్ఞో ఓతారం గవేసన్తో విచరతి. రాజాపి నిప్పరాధస్స బన్ధులస్స మారితకాలతో పట్ఠాయ విప్పటిసారీ చిత్తస్సాదం న లభతి, రజ్జసుఖం నానుభోతి.

తదా సత్థా సాకియానం వేళుం నామ నిగమం ఉపనిస్సాయ విహరతి. రాజా తత్థ గన్త్వా ఆరామతో అవిదూరే ఖన్ధావారం నివాసేత్వా “మహన్తేన పరివారేన సత్థారం వన్దిస్సామా”తి విహారం గన్త్వా పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని దీఘకారాయనస్స దత్వా ఏకకోవ గన్ధకుటిం పావిసి. సబ్బం **ధమ్మచేతియసుత్త**నియామేనేవ (మ॰ ని॰ ౨.౩౬౪ ఆదయో) వేదితబ్బం. తస్మిం గన్ధకుటిం పవిట్ఠే దీఘకారాయనో తాని పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని గహేత్వా విటటూభం రాజానం కత్వా రఞ్ఞో ఏకం అస్సం ఏకఞ్చ ఉపట్ఠానకారికం మాతుగామం నివత్తేత్వా సావత్థిం అగమాసి. రాజా సత్థారా సద్ధిం పియకథం కథేత్వా నిక్ఖన్తో సేనం అదిస్వా తం మాతుగామం పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా “అహం భాగినేయ్యం అజాతసత్తుం ఆదాయ ఆగన్త్వా విటటూభం గహేస్సామీ”తి రాజగహనగరం గచ్ఛన్తో వికాలే ద్వారేసు పిహితేసు నగరం పవిసితుమసక్కోన్తో ఏకిస్సాయ సాలాయ నిపజ్జిత్వా వాతాతపేన కిలన్తో రత్తిభాగే తత్థేవ కాలమకాసి. విభాతాయ రత్తియా “దేవ కోసలనరిన్ద, ఇదాని అనాథోసి జాతో”తి విలపన్తియా తస్సా ఇత్థియా సద్దం సుత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. సో మాతులస్స మహన్తేన సక్కారేన సరీరకిచ్చం కారేసి.

విటటూభోపి రజ్జం లభిత్వా తం వేరం సరిత్వా “సబ్బేపి సాకియే మారేస్సామీ”తి మహతియా సేనాయ నిక్ఖమి. తం దివసం సత్థా పచ్చూససమయే లోకం వోలోకేన్తో ఞాతిసఙ్ఘస్స వినాసం దిస్వా “ఞాతిసఙ్గహం కాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా పుబ్బణ్హసమయే పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో గన్ధకుటియం సీహసేయ్యం కప్పేత్వా సాయన్హసమయే ఆకాసేన గన్త్వా కపిలవత్థుసామన్తే ఏకస్మిం కబరచ్ఛాయే రుక్ఖమూలే నిసీది. తతో అవిదూరే విటటూభస్స రజ్జసీమాయ అన్తో సన్దచ్ఛాయో నిగ్రోధరుక్ఖో అత్థి, విటటూభో సత్థారం దిస్వా ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “భన్తే, కింకారణా ఏవరూపాయ ఉణ్హవేలాయ ఇమస్మిం కబరచ్ఛాయే రుక్ఖమూలే నిసీదథ, ఏతస్మిం సన్దచ్ఛాయే నిగ్రోధరుక్ఖమూలే నిసీదథ, భన్తే”తి వత్వా “హోతు, మహారాజ, ఞాతకానం ఛాయా నామ సీతలా”తి వుత్తే “ఞాతకానం రక్ఖణత్థాయ సత్థా ఆగతో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా సావత్థిమేవ పచ్చాగమి. సత్థాపి ఉప్పతిత్వా జేతవనమేవ గతో.

రాజా సాకియానం దోసం సరిత్వా దుతియం నిక్ఖమిత్వా తథేవ సత్థారం పస్సిత్వా పున నివత్తిత్వా తతియవారే నిక్ఖమిత్వా తత్థేవ సత్థారం పస్సిత్వా నివత్తి. చతుత్థవారే పన తస్మిం నిక్ఖన్తే సత్థా సాకియానం పుబ్బకమ్మం ఓలోకేత్వా తేసం నదియం విసపక్ఖిపనపాపకమ్మస్స అప్పటిబాహిరభావం ఞత్వా చతుత్థవారే న అగమాసి. విటటూభరాజా ఖీరపాయకే దారకే ఆదిం కత్వా సబ్బే సాకియే ఘాతేత్వా గలలోహితేన నిసిన్నఫలకం ధోవిత్వా పచ్చాగమి. సత్థరి తతియవారే గమనతో పచ్చాగన్త్వా పునదివసే పిణ్డాయ చరిత్వా నిట్ఠాపితభత్తకిచ్చే గన్ధకుటియం పవిసన్తే దిసాహి సన్నిపతితా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా “ఆవుసో, సత్థా అత్తానం దస్సేత్వా రాజానం నివత్తాపేత్వా ఞాతకే మరణభయా మోచేసి, ఏవం ఞాతకానం అత్థచరో సత్థా”తి భగవతో గుణకథం కథయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ

సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తథాగతో ఞాతకానం అత్థం చరతి, పుబ్బేపి చరియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో నామ రాజా దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో ఏకదివసం చిన్తేసి “జమ్బుదీపతలే రాజానో బహుథమ్భేసు పాసాదేసు వసన్తి, తస్మా బహూహి థమ్భేహి పాసాదకరణం నామ అనచ్ఛరియం, యంనూనాహం ఏకథమ్భకం పాసాదం కారేయ్యం, ఏవం సబ్బరాజూనం అగ్గరాజా భవిస్సామీ”తి. సో వడ్ఢకీ పక్కోసాపేత్వా “మయ్హం సోభగ్గప్పత్తం ఏకథమ్భకం పాసాదం కరోథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఉజూ మహన్తే ఏకథమ్భకపాసాదారహే బహూ రుక్ఖే దిస్వా “ఇమే రుక్ఖా సన్తి, మగ్గో పన విసమో, న సక్కా ఓతారేతుం, రఞ్ఞో ఆచిక్ఖిస్సామా”తి చిన్తేత్వా తథా అకంసు. రాజా “కేనచి ఉపాయేన సణికం ఓతారేథా”తి వత్వా “దేవ, యేన కేనచి ఉపాయేన న సక్కా”తి వుత్తే “తేన హి మమ ఉయ్యానే ఏకం రుక్ఖం ఉపధారేథా”తి ఆహ. వడ్ఢకీ ఉయ్యానం గన్త్వా ఏకం సుజాతం ఉజుకం గామనిగమపూజితం రాజకులతోపి లద్ధబలికమ్మం మఙ్గలసాలరుక్ఖం దిస్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. రాజా “ఉయ్యానే రుక్ఖో నామ మమ పటిబద్ధో, గచ్ఛథ భో తం ఛిన్దథా”తి ఆహ. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా ఉయ్యానం గన్త్వా రుక్ఖే గన్ధపఞ్చఙ్గులికం దత్వా సుత్తేన పరిక్ఖిపిత్వా పుప్ఫకణ్ణికం బన్ధిత్వా దీపం జాలేత్వా బలికమ్మం కత్వా “ఇతో సత్తమే దివసే ఆగన్త్వా రుక్ఖం ఛిన్దిస్సామ, రాజా ఛిన్దాపేతి, ఇమస్మిం రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతు, అమ్హాకం దోసో నత్థీ”తి సావేసుం.

అథ తస్మిం నిబ్బత్తో దేవపుత్తో తం వచనం సుత్వా “నిస్సంసయం ఇమే వడ్ఢకీ ఇమం రుక్ఖం ఛిన్దిస్సన్తి, విమానం మే నస్సిస్సతి, విమానపరియన్తికమేవ ఖో పన మయ్హం జీవితం, ఇమఞ్చ రక్ఖం పరివారేత్వా ఠితేసు తరుణసాలరుక్ఖేసు నిబ్బత్తానం మమ ఞాతిదేవతానమ్పి బహూని విమానాని నస్సిస్సన్తి. విమానపరియన్తికమేవ మమ ఞాతీనం దేవతానమ్పి జీవితం, న ఖో పన మం తథా అత్తనో వినాసో బాధతి, యథా ఞాతీనం, తస్మా నేసం మయా జీవితం దాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా అడ్ఢరత్తసమయే దిబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో రఞ్ఞో సిరిగబ్భం పవిసిత్వా సకలగబ్భం ఏకోభాసం కత్వా ఉస్సీసకపస్సే రోదమానో అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా భీతతసితో తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౩. “కా త్వం సుద్ధేహి వత్థేహి, అఘే వేహాయసం ఠితా;
కేన త్యాస్సూని వత్తన్తి, కుతో తం భయమాగత”న్తి.

తత్థ **కా త్వన్తి** నాగయక్ఖసుపణ్ణసక్కాదీసు కా నామ త్వన్తి పుచ్ఛతి. **వత్థేహీతి** వచనమత్తమేవేతం, సబ్బేపి పన దిబ్బాలఙ్కారే సన్ధాయేవమాహ. **అఘేతి** అప్పటిఘే ఆకాసే. **వేహాయసన్తి** తస్సేవ వేవచనం. **కేన త్యాస్సూని వత్తన్తీతి** కేన కారణేన తవ అస్సూని వత్తన్తి. **కుతోతి** ఞాతివియోగధనవినాసాదీనం కిం నిస్సాయ తం భయమాగతన్తి పుచ్ఛతి.

తతో దేవరాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪. “తవేవ దేవ విజితే, భద్దసాలోతి మం విదూ;
సట్ఠి వస్ససహస్సాని, తిట్ఠతో పూజితస్స మే.

౧౫. “కారయన్తా నగరాని, అగారే చ దిసమ్పతి;

వివిధే చాపి పాసాదే, న మం తే అచ్చమఞ్ఞిసుం;

యథేవ మం తే పూజేసుం, తథేవ త్వమ్పి పూజయా”తి.

తత్థ **తిట్ఠతో**తి సకలబారాణసినగరేహి చేవ గామనిగమేహి చ తయా చ పూజితస్స నిచ్చం బలికమ్మఞ్చ సక్కారఞ్చ లభన్తస్స మయ్హం ఇమస్మిం ఉయ్యానే తిట్ఠన్తస్స ఏత్తకో కాలో గతోతి దస్సేతి. **నగరానీ**తి నగరపటిసఙ్ఖరణకమ్మాని. **అగారేచా**తి భూమిగేహాని. **దిసమ్పతీ**తి దిసానం పతి, మహారాజ. **న మం తే**తి తే నగరపటిసఙ్ఖరణాదీని కరోన్తా ఇమస్మిం నగరే పోరాణకరాజానో మం నాతిమఞ్ఞిసుం నాతిక్కమింసు న విహేఠయింసు, మమ నివాసరుక్ఖం ఛిన్దిత్వా అత్తనో కమ్మం న కరింసు, మయ్హం పన సక్కారమేవ కరింసూతి అవచ. **యథేవా**తి తస్మా యథేవ తే పోరాణకరాజానో మం పూజయింసు, ఏకోపి ఇమం రుక్ఖం న ఛిన్దాపేసి, త్వఞ్చాపి మం తథేవ పూజయ, మా మే రుక్ఖం ఛేదయీతి.

తతో రాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౬. “తం ఇవాహం న పస్సామి, థూలం కాయేన తే దుమం;

ఆరోహపరిణాహేన, అభిరూపోసి జాతియా.

౧౭. “పాసాదం కారయిస్సామి, ఏకత్థమ్భం మనోరమం;

తత్థ తం ఉపనేస్సామి, చిరం తే యక్ఖ జీవిత”న్తి.

తత్థ **కాయేనా**తి పమాణేన. ఇదం వుత్తం హోతి – తవ పమాణేన తం వియ థూలం మహన్తం అఞ్ఞం దుమం న పస్సామి, త్వఞ్ఞేవ పన ఆరోహపరిణాహేన సుజాతసఙ్ఖాతాయ సమసణ్ఠానఉజుభావప్పకారాయ జాతియా చ అభిరూపో సోభగ్గప్పత్తో ఏకథమ్భపాసాదారహోతి. **పాసాద**న్తి తస్మా తం ఛేదాపేత్వా అహం పాసాదం కారాపేస్సామేవ. **తత్థ త**న్తి తం పనాహం సమ్మ దేవరాజ, తత్థ పాసాదే ఉపనేస్సామి, సో త్వం మయా సద్ధిం ఏకతో వసన్తో అగ్గగన్ధమాలాదీని లభన్తో సక్కారప్పత్తో సుఖం జీవిస్ససి, నివాసట్ఠానాభావేన మే వినాసో భవిస్సతీతి మా చిన్తయి, చిరం తే యక్ఖ జీవితం భవిస్సతీతి.

తం సుత్వా దేవరాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౮. “ఏవం చిత్తం ఉదపాది, సరీరేన వినాభావో;

పుథుసో మం వికన్తిత్వా, ఖణ్డసో అవకన్తథ.

౧౯. “అగ్గే చ ఛేత్వా మజ్ఝే చ, పచ్ఛా మూలమ్హి ఛిన్దథ;

ఏవం మే ఛిజ్జమానస్స, న దుక్ఖం మరణం సియా”తి.

తత్థ **ఏవం చిత్తం ఉదపాదీ**తి యది ఏవం చిత్తం తవ ఉప్పన్నం. **సరీరేన వినాభావో**తి యది తే మమ సరీరేన భద్దసాలరుక్ఖేన సద్ధిం మమ వినాభావో పత్థితో. **పుథుసో**తి బహుధా. **వికన్తిత్వా**తి ఛిన్దిత్వా. **ఖణ్డసో**తి ఖణ్డాఖణ్డం కత్వా అవకన్తథ. **అగ్గే చా**తి అవకన్తన్తా పన పఠమం అగ్గే, తతో మజ్ఝే ఛేత్వా సబ్బపచ్ఛా మూలే ఛిన్దథ. ఏవఞ్హి మే ఛిజ్జమానస్స న దుక్ఖం మరణం సియా, సుఖం ను ఖణ్డసో భవేయ్యాతి యాచతి.

తతో రాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౦. “హత్థపాదం యథా ఛిన్దే, కణ్ణనాసఞ్చ జీవతో;

తతో పచ్ఛా సిరో ఛిన్దే, తం దుక్ఖం మరణం సియా.

౨౧. “సుఖం ను ఖణ్డసో ఛిన్నం, భద్దసాల వనప్పతి;

కింహేతు కిం ఉపాదాయ, ఖణ్డసో ఛిన్నమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **హత్థపాద**న్తి హత్థే చ పాదే చ. **తం దుక్ఖ**న్తి ఏవం పటిపాటియా ఛిజ్జన్తస్స చోరస్స తం మరణం దుక్ఖం సియా. **సుఖం నూ**తి సమ్మ భద్దసాల, వజ్ఝప్పత్తా చోరా సుఖేన మరితుకామా సీసచ్ఛేదం యాచన్తి, న ఖణ్డసో ఛేదనం, త్వం పన ఏవం యాచసి, తేన తం పుచ్ఛామి “సుఖం ను ఖణ్డసో ఛిన్న”న్తి. **కింహేతూ**తి ఖణ్డసో ఛిన్నం నామ న సుఖం, కారణేన పనేత్థ భవితబ్బన్తి తం పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ.

అథస్స ఆచిక్ఖన్తో భద్దసాలో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౨. “యఞ్చ హేతుముపాదాయ, హేతుం ధమ్మూపసంహితం;

ఖణ్డసో ఛిన్నమిచ్ఛామి, మహారాజ సుణోహి మే.

౨౩. “ఞాతీ మే సుఖసంవద్ధా, మమ పస్సే నివాతజా;

తేపిహం ఉపహింసేయ్యం, పరేసం అసుఖోచిత”న్తి.

తత్థ **హేతుం ధమ్మూపసంహిత**న్తి మహారాజ, యం హేతుసభావయుత్తమేవ, న హేతుపతిరూపకం, హేతుం ఉపాదాయ ఆరబ్భ సన్ధాయాహం ఖణ్డసో ఛిన్నమిచ్ఛామి, తం ఓహితసోతో సుణోహీతి అత్థో. **ఞాతీ మే**తి మమ భద్దసాలరుక్ఖస్స ఛాయాయ సుఖసంవద్ధా మమ పస్సే తరుణసాలరుక్ఖేసు నిబ్బత్తా మయా కతవాతపరిత్తాణత్తా నివాతజా మమ ఞాతకా దేవసఙ్ఘా అత్థి, తే అహం విసాలసాఖవిటపో మూలే ఛిన్దిత్వా పతన్తో ఉపహింసేయ్యం, సంభగ్గవిమానే కరోన్తో వినాసేయ్యన్తి అత్థో. **పరేసం అసుఖోచిత**న్తి ఏవం సన్తే మయా తేసం పరేసం ఞాతిదేవసఙ్ఘానం అసుఖం దుక్ఖం ఓచితం వడ్ఢితం, న చాహం తేసం దుక్ఖకామో, తస్మా భద్దసాలం ఖణ్డసో ఖణ్డసో ఛిన్దాపేమీతి అయమేత్థాధిప్పాయో.

తం సుత్వా రాజా “ధమ్మికో వతాయం, దేవపుత్తో, అత్తనో విమానవినాసతోపి ఞాతీనం విమానవినాసం న ఇచ్ఛతి, ఞాతీనం అత్థచరియం చరతి, అభయమస్స దస్సామీ”తి తుస్సిత్వా ఓసానగాథమాహ –

౨౪. “చేతేయ్యరూపం చేతేసి, భద్దసాల వనప్పతి;

హితకామోసి ఞాతీనం, అభయం సమ్మ దమ్మి తే”తి.

తత్థ **చేతేయ్యరూపం చేతేసీ**తి ఞాతీసు ముదుచిత్తతాయ చిన్తేన్తో చిన్తేతబ్బయుత్తకమేవ చిన్తేసి. ఛేదేయ్యరూపం ఛేదేసీతిపి పాఠో. తస్సత్థో – ఖణ్డసో ఛిన్నమిచ్ఛన్తో ఛేదేతబ్బయుత్తకమేవ ఛేదేసీతి. **అభయ**న్తి ఏతస్మిం తే సమ్మ, గుణే

పసీదిత్వా అభయం దదామి, న మే పాసాదేనత్థో, నాహం తం ఛేదాపేస్సామి, గచ్ఛ ఞాతిసఙ్ఘపరివుతో సక్కతగరుకతో సుఖం జీవాతి ఆహ.

దేవరాజా రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా అగమాసి. రాజా తస్సోవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి తథాగతో ఞాతత్థచరియం అచరియేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, తరుణసాలేసు నిబ్బత్తదేవతా బుద్ధపరిసా, భద్దసాలదేవరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

భద్దసాలజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౬౬] ౩. సముద్దవాణిజజాతకవణ్ణనా

కసన్తి వపన్తి తే జనాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స పఞ్చ కులసతాని గహేత్వా నిరయే పతితభావం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి అగ్గసావకేసు పరిసం గహేత్వా పక్కన్తేసు సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో ఉణ్హలోహితే ముఖతో నిక్ఖన్తే బలవవేదనాపీళితో తథాగతస్స గుణం అనుస్సరిత్వా “అహమేవ నవ మాసే తథాగతస్స అనత్థం చిన్తేసిం, సత్థు పన మయి పాపచిత్తం నామ నత్థి, అసీతిమహాథేరానమ్పి మయి ఆఘాతో నామ నత్థి, మయా కతకమ్మేన అహమేవ ఇదాని అనాథో జాతో, సత్థారాపిమ్హి విస్సట్ఠో మహాథేరేహిపి ఞాతిసేట్ఠేన రాహులత్థేరేనపి సక్యరాజకులేహిపి, గన్త్వా సత్థారం ఖమాపేస్సామీ”తి పరిసాయ సఞ్ఞం దత్వా అత్తానం పఞ్చకేన గాహాపేత్వా రత్తిం రత్తిం గచ్ఛన్తో కోసలరట్ఠం సమ్పాపుణి. ఆనన్దత్థేరో సత్థు ఆరోచేసి “దేవదత్తో కిర, భన్తే, తుమ్హాకం ఖమాపేతుం ఆగచ్ఛతీ”తి. “ఆనన్ద, దేవదత్తో మమ దస్సనం న లభిస్సతీ”తి.

అథ తస్మిం సావత్థినగరద్వారం సమ్పత్తే పున థేరో ఆరోచేసి, భగవాపి తథేవ అవచ. తస్స జేతవనే పోక్ఖరణియా సమీపం ఆగతస్స పాపం మత్థకం పాపుణి, సరీరే డాహో ఉప్పజ్జి, న్హత్వా పానీయం పివితుకామో హుత్వా “మఞ్చకతో మం ఆవుసో ఓతారేథ, పానీయం పివిస్సామీ”తి ఆహ. తస్స ఓతారేత్వా భూమియం ఠపితమత్తస్స చిత్తస్సాదే అలద్ధేయేవ మహాపథవీ వివరమదాసి. తావదేవ తం అవీచితో అగ్గిజాలా ఉట్ఠాయ పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హి. సో “పాపకమ్మం మే మత్థకం పత్త”న్తి తథాగతస్స గుణే అనుస్సరిత్వా –

> “ఇమేహి అట్ఠీహి తమగ్గపుగ్గలం, దేవాతిదేవం నరదమ్మసారథిం;
>
> సమన్తచక్ఖుం సతపుఞ్ఞలక్ఖణం, పాణేహి బుద్ధం సరణం ఉపేమీ”తి. (మి॰ ప॰ ౪.౧.౩) –

ఇమాయ గాథాయ సరణే పతిట్ఠహన్తో అవీచిపరాయణో అహోసి. తస్స పన పఞ్చ ఉపట్ఠాకకులసతాని అహేసుం. తానిపి తప్పక్ఖికాని హుత్వా దసబలం అక్కోసిత్వా అవీచిమ్హియేవ నిబ్బత్తింసు. ఏవం సో తాని పఞ్చ కులసతాని గణ్హిత్వా అవీచిమ్హి పతిట్ఠితో.

అథేకదివసం భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో పాపో లాభసక్కారగిద్ధతాయ సమ్మాసమ్బుద్ధే అట్ఠానే కోపం బన్ధిత్వా అనాగతభయమనోలోకేత్వా పఞ్చహి కులసతేహి సద్ధిం అవీచిపరాయణో జాతో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న భిక్ఖవే,

ఇదానేవ దేవదత్తో లాభసక్కారగిద్ధో హుత్వా అనాగతభయం న ఓలోకేసి, పుబ్బేపి అనాగతభయం అనోలోకేత్వా పచ్చుప్పన్నసుఖగిద్ధేన సద్ధిం పరిసాయ మహావినాసం పత్తో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బారాణసితో అవిదూరే కులసహస్సనివాసో మహావడ్ఢకీగామో అహోసి. తత్థ వడ్ఢకీ “తుమ్హాకం మఞ్చం కరిస్సామ, పీఠం కరిస్సామ, గేహం కరిస్సామా”తి వత్వా మనుస్సానం హత్థతో బహుం ఇణం గహేత్వా కిఞ్చి కాతుం న సక్ఖింసు. మనుస్సా దిట్ఠదిట్ఠే వడ్ఢకీ చోదేన్తి పలిబుద్ధన్తి. తే ఇణాయికేహి ఉపద్దుతా సుఖం వసితుం అసక్కోన్తా “విదేసం గన్త్వా యత్థ కత్థచి వసిస్సామా”తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా రుక్ఖే ఛిన్దిత్వా మహతిం నావం బన్ధిత్వా నదిం ఓతారేత్వా ఆహరిత్వా గామతో గావుతడ్ఢయోజనమత్తే ఠానే ఠపేత్వా అడ్ఢరత్తసమయే గామం ఆగన్త్వా పుత్తదారమాదాయ నావట్ఠానం గన్త్వా నావం ఆరుయ్హ అనుక్కమేన మహాసముద్దం పవిసిత్వా వాతవేగేన విచరన్తా సముద్దమజ్ఝే ఏకం దీపకం పాపుణింసు. తస్మిం పన దీపకే సయంజాతసాలిఉచ్ఛుకదలిఅమ్బజమ్బుపనసతాలనాళికేరాదీని వివిధఫలాని అత్థి, అఞ్ఞతరో పభిన్ననావో పురిసో పఠమతరం తం దీపకం పత్వా సాలిభత్తం భుఞ్జమానో ఉచ్ఛుఆదీని ఖాదమానో థూలసరీరో నగ్గో పరూళ్హకేసమస్సు తస్మిం దీపకే పటివసతి.

వడ్ఢకీ చిన్తయింసు “సచే అయం దీపకో రక్ఖసపరిగ్గహితో భవిస్సతి, సబ్బేపి అమ్హే వినాసం పాపుణిస్సామ, పరిగ్గణ్హిస్సామ తావ న”న్తి. అథ సత్తట్ఠ పురిసా సూరా బలవన్తో సన్నద్ధపఞ్చావుధా హుత్వా ఓతరిత్వా దీపకం పరిగ్గణ్హింసు. తస్మిం ఖణే సో పురిసో భుత్తపాతరాసో ఉచ్ఛురసం పివిత్వా సుఖప్పత్తో రమణీయే పదేసే రజతపట్టసదిసే వాలుకతలే సీతచ్ఛాయాయ ఉత్తానకో నిపజ్జిత్వా “జమ్బుదీపవాసినో కసన్తా వపన్తా ఏవరూపం సుఖం న లభన్తి, జమ్బుదీపతో మయ్హం అయమేవ దీపకో వర”న్తి గాయమానో ఉదానం ఉదానేసి. అథ సత్థా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “సో భిక్ఖవే పురిసో ఇమం ఉదానం ఉదానేసీ”తి దస్సేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౫. “కసన్తి వపన్తి తే జనా, మనుజా కమ్మఫలూపజీవినో;

నయిమస్స దీపకస్స భాగినో, జమ్బుదీపా ఇదమేవ నో వర”న్తి.

తత్థ **తే జనా**తి తే జమ్బుదీపవాసినో జనా. **కమ్మఫలూపజీవినో**తి నానాకమ్మానం ఫలూపజీవినో సత్తా.

అథ తే దీపకం పరిగ్గణ్హన్తా పురిసా తస్స గీతసద్దం సుత్వా “మనుస్ససద్దో వియ సుయ్యతి, జానిస్సామ న”న్తి సద్దానుసారేన గన్త్వా తం పురిసం దిస్వా “యక్ఖో భవిస్సతీ”తి భీతతసితా సరే సన్నహింసు. సోపి తే దిస్వా అత్తనో వధభయేన “నాహం, సామి, యక్ఖో, పురిసోమ్హి, జీవితం మే దేథా”తి యాచన్తో “పురిసా నామ తుమ్హాదిసా నగ్గా న హోన్తీ”తి వుత్తే పునప్పునం యాచిత్వా మనుస్సభావం విఞ్ఞాపేసి. తే తం పురిసం ఉపసఙ్కమిత్వా సమ్మోదనీయం కథం సుత్వా తస్స తత్థ ఆగతనియామం పుచ్ఛింసు. సోపి సబ్బం తేసం కథేత్వా “తుమ్హే అత్తనో పుఞ్ఞసమ్పత్తియా ఇధాగతా , అయం ఉత్తమదీపో, న ఏత్థ సహత్థేన కమ్మం కత్వా జీవన్తి, సయంజాతసాలీనఞ్చేవ ఉచ్ఛుఆదీనఞ్చేత్థ అన్తో నత్థీతి అనుక్కణ్ఠన్తా వసథా”తి ఆహ. ఇధ పన వసన్తానం అమ్హాకం అఞ్ఞో పరిపన్థో నత్థి, అఞ్ఞం భయం ఏత్థ నత్థి, అయం పన అమనుస్సపరిగ్గహితో, అమనుస్సా తుమ్హాకం ఉచ్చారపస్సావం దిస్వా కుజ్ఝేయ్యుం, తస్మా తం కరోన్తా వాలుకం వియూహిత్వా వాలుకాయ పటిచ్ఛాదేయ్యాథ, ఏత్తకం ఇధ భయం, అఞ్ఞం నత్థి, నిచ్చం అప్పమత్తా భవేయ్యాథాతి. తే తత్థ

వాసం ఉపగచ్ఛింసు. తస్మిం పన కులసహస్సే పఞ్చన్నం పఞ్చన్నం కులసతానం జేట్ఠకా ద్వే వడ్ఢకీ అహేసుం. తేసు ఏకో బాలో అహోసి రసగిద్ధో, ఏకో పణ్డితో రసేసు అనల్లీనో.

అపరభాగే సబ్బేపి తే తత్థ సుఖం వసన్తా థూలసరీరా హుత్వా చిన్తయింసు "చిరం పీతా నో సురా, ఉచ్ఛురసేన మేరయం కత్వా పివిస్సామా"తి. తే మేరయం కారేత్వా పివిత్వా మదవసేన గాయన్తా నచ్చన్తా కీళన్తా పమత్తా తత్థ తత్థ ఉచ్చారపస్సావం కత్వా అప్పటిచ్ఛాదేత్వా దీపకం జేగుచ్ఛం పటికూలం కరింసు. దేవతా "ఇమే అమ్హాకం కీళామణ్డలం పటికూలం కరోన్తీ"తి కుజ్ఝిత్వా "మహాసముద్దం ఉత్తరాపేత్వా దీపకధోవనం కరిస్సామా"తి మన్తేత్వా "అయం కాళపక్ఖో, అజ్జ అమ్హాకం సమాగమో చ భిన్నో, ఇతో దాని పన్నరసమే దివసే పుణ్ణమీఉపోసథదివసే చన్దస్సుగ్గమనవేలాయ సముద్దం ఉబ్బత్తేత్వా సబ్బేపిమే ఘాతేస్సామా"తి దివసం ఠపయింసు. అథ నేసం అన్తరే ఏకో ధమ్మికో దేవపుత్తో "మా ఇమే మమ పస్సన్తస్స నస్సింసూ"తి అనుకమ్పాయ తేసు సాయమాసం భుఞ్జిత్వా ఘరద్వారే సుఖకథాయ నిసిన్నేసు సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో సకలదీపం ఏకోభాసం కత్వా ఉత్తరాయ దిసాయ ఆకాసే ఠత్వా "అమ్భో వడ్ఢకీ, దేవతా తుమ్హాకం కుద్ధా. ఇమస్మిం ఠానే మా వసిత్థ, ఇతో అడ్ఢమాసచ్చయేన హి దేవతా సముద్దం ఉబ్బత్తేత్వా సబ్బేవ తుమ్హే ఘాతేస్సన్తి, ఇతో నిక్ఖమిత్వా పలాయథా"తి వత్వా దుతియం గాథమాహ –

౨౬. "తిపఞ్చరత్తూపగతమ్హి చన్దే, వేగో మహా హేహితి సాగరస్స;
ఉప్లవిస్సం దీపమిమం ఉళారం, మా వో వధీ గచ్ఛథ లేణమఞ్ఞ"న్తి.

తత్థ **ఉప్లవిస్స**న్తి ఇమం దీపకం ఉప్లవన్తో అజ్ఝోత్థరన్తో అభిభవిస్సతి. **మా వో వధీ**తి సో సాగరవేగో తుమ్హే మా వధి.

ఇతి సో తేసం ఓవాదం దత్వా అత్తనో ఠానమేవ గతో. తస్మిం గతే అపరో సాహసికో కక్ఖళో దేవపుత్తో "ఇమే ఇమస్స వచనం గహేత్వా పలాయేయ్యుం, అహం నేసం గమనం నివారేత్వా సబ్బేపిమే మహావినాసం పాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా దిబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో సకలదీపం ఏకోభాసం కరోన్తో ఆగన్త్వా దక్ఖిణాయ దిసాయ ఆకాసే ఠత్వా "ఏకో దేవపుత్తో ఇధాగతో, నో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆగతో"తి వుత్తే "సో వో కిం కథేసీ"తి వత్వా "ఇమం నామ, సామీ"తి వుత్తే "సో తుమ్హాకం ఇధ నివాసం న ఇచ్ఛతి, దోసేన కథేతి, తుమ్హే అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా ఇధేవ వసథా"తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౭. "న జాతుయం సాగరవారివేగో, ఉప్లవిస్సం దీపమిమం ఉళారం;
తం మే నిమిత్తేహి బహూహి దిట్ఠం, మా భేథ కిం సోచథ మోదథవ్హో.

౨౮. "పహూతభక్ఖం బహుఅన్నపానం, పత్తత్థ ఆవాసమిమం ఉళారం;
న వో భయం పటిపస్సామి కిఞ్చి, ఆపుత్తపుత్తేహి పమోదథవ్హో"తి.

తత్థ **న జాతుయ**న్తి న జాతు అయం. **మా భేథా**తి మా భాయిత్థ. **మోదథవ్హో**తి పమోదితా పీతిసోమనస్సజాతా హోథ. **ఆపుత్తపుత్తేహీ**తి యావ పుత్తానమ్పి పుత్తేహి పమోదథ, నత్థి వో ఇమస్మిం ఠానే భయన్తి.

ఏవం సో ఇమాహి ద్వీహి గాథాహి తే అస్సాసేత్వా పక్కామి. తస్స పక్కన్తకాలే ధమ్మికదేవపుత్తస్స వచనం అనాదియన్తో బాలవడ్ఢకీ "సుణన్తు మే, భోన్తో, వచన"న్తి సేసవడ్ఢకీ ఆమన్తేత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౨౯. “యో దేవోయం దక్ఖిణాయం దిసాయం, ఖేమన్తి పక్కోసతి తస్స సచ్చం;
న ఉత్తరో వేది భయాభయస్స, మా భేథ కిం సోచథ మోదథవ్హో”తి.

తత్థ **దక్ఖిణాయన్తి** దక్ఖిణాయ, అయమేవ వా పాఠో.

తం సుత్వా రసగిద్ధా పఞ్చసతా వడ్ఢకీ తస్స బాలస్స వచనం ఆదియింసు. ఇతరో పన పణ్డితవడ్ఢకీ తస్స వచనం అనాదియన్తో తే వడ్ఢకీ ఆమన్తేత్వా చతస్సో గాథా అభాసి –

౩౦. “యథా ఇమే విప్పవదన్తి యక్ఖా, ఏకో భయం సంసతి ఖేమమేకో;
తదిఙ్ఘ మయ్హం వచనం సుణాథ, ఖిప్పం లహుం మా వినస్సిమ్హ సబ్బే.

౩౧. “సబ్బే సమాగమ్మ కరోమ నావం, దోణిం దళ్హం సబ్బయన్తూపపన్నం;
సచే అయం దక్ఖిణో సచ్చమాహ, మోఘం పటిక్కోసతి ఉత్తరోయం;
సా చేవ నో హేహితి ఆపదత్థా, ఇమఞ్చ దీపం న పరిచ్చజేమ.

౩౨. “సచే చ ఖో ఉత్తరో సచ్చమాహ, మోఘం పటిక్కోసతి దక్ఖిణోయం;
తమేవ నావం అభిరుయ్హ సబ్బే, ఏవం మయం సోత్థి తరేము పారం.

౩౩. “న వే సుగణ్హం పఠమేన సేట్ఠం, కనిట్ఠమాపాథగతం గహేత్వా;
యో చీధ తచ్చం పవిచేయ్య గణ్హతి, స వే నరో సేట్ఠముపేతి ఠాన”న్తి.

తత్థ **విప్పవదన్తీతి** అఞ్ఞమఞ్ఞం విరుద్ధం వదన్తి. **లహున్తి** పురిమస్స అత్థదీపనం. **దోణిన్తి** గమ్భీరం మహానావం. **సబ్బయన్తూపపన్నన్తి** సబ్బేహి ఫియారిత్తాదీహి యన్తేహి ఉపపన్నం. **సా చేవ నో హేహితి ఆపదత్థాతి** సా చ నో నావా పచ్ఛాపి ఉప్పన్నాయ ఆపదాయ అత్థా భవిస్సతి, ఇమఞ్చ దీపం న పరిచ్చజిస్సామ. **తరేమూతి** తరిస్సామ. **న వే సుగణ్హన్తి** న వే సుఖేన గణ్హితబ్బం. **సేట్ఠన్తి** ఉత్తమం తథం సచ్చం. **కనిట్ఠన్తి** పఠమవచనం ఉపాదాయ పచ్ఛిమవచనం కనిట్ఠం నామ. ఇధాపి “న వే సుగణ్హ”న్తి అనువత్తతేవ. ఇదం వుత్తం హోతి – అమ్భో వడ్ఢకీ, యేన కేనచి పఠమేన వుత్తవచనం “ఇదమేవ సేట్ఠం తథం సచ్చ”న్తి సుఖం న గణ్హితబ్బమేవ, యథా చ తం, ఏవం కనిట్ఠం గచ్ఛా వుత్తవచనమ్పి “ఇదమేవ తథం సచ్చ”న్తి న గణ్హితబ్బం. యం పన సోతవిసయం ఆపాథగతం హోతి, తం ఆపాథగతం గహేత్వా యో ఇధ పణ్డితపురిసో పురిమవచనఞ్చ పచ్ఛిమవచనఞ్చ పవిచేయ్య విచినిత్వా తీరేత్వా ఉపపరిక్ఖిత్వా తచ్చం గణ్హాతి, యం తథం సచ్చం సభావభూతం, తదేవ పచ్చక్ఖం కత్వా గణ్హాతి. **స వే నరో సేట్ఠముపేతి ఠానన్తి** సో ఉత్తమం ఠానం ఉపేతి అధిగచ్ఛతి విన్దతి లభతీతి.

సో ఏవఞ్చ పన వత్వా ఆహ – “అమ్భో, మయం ద్విన్నమ్పి దేవతానం వచనం కరిస్సామ, నావం తావ సజ్జేయ్యామ. సచే పఠమస్స వచనం సచ్చం భవిస్సతి, తం నావం అభిరుహిత్వా పలాయిస్సామ, అథ ఇతరస్స వచనం సచ్చం భవిస్సతి, నావం ఏకమన్తే ఠపేత్వా ఇధేవ వసిస్సామా”తి. ఏవం వుత్తే బాలవడ్ఢకీ “అమ్భో, త్వం ఉదకపాతియం సుసుమారం పస్ససి, అతీవ దీఘం పస్ససి, పఠమదేవపుత్తో అమ్హేసు దోసవసేన కథేసి, పచ్ఛిమో సినేహేనేవ, ఇమం

ఏవరూపం వరదీపం పహాయ కుహిం గమిస్సామ, సచే పన త్వం గన్తుకామో, తవ పరిసం గణ్హిత్వా నావం కరోహి, అమ్హాకం నావాయ కిచ్చం నత్థీ"తి ఆహ. పణ్డితో అత్తనో పరిసం గహేత్వా నావం సజ్జేత్వా నావాయ సబ్బూపకరణాని ఆరోపేత్వా సపరిసో నావాయ అట్ఠాసి.

తతో పుణ్ణమదివసే చన్దస్స ఉగ్గమనవేలాయ సముద్దతో ఊమి ఉత్తరిత్వా జాణుకపమాణా హుత్వా దీపకం ధోవిత్వా గతా. పణ్డితో సముద్దస్స ఉత్తరణభావం ఞత్వా నావం విస్సజ్జేసి. బాలవడ్ఢకిపక్ఖికాని పఞ్చ కులసతాని "సముద్దతో ఊమి దీపధోవనత్థాయ ఆగతా, ఏత్తకమేవ ఏత"న్తి కథేన్తా నిసీదింసు. తతో పటిపాటియా కటిప్పమాణా పురిసప్పమాణా తాలప్పమాణా సత్తతాలప్పమాణా సాగరఊమి దీపకమ్హి వుయ్హమానా ఆగఞ్ఛి. పణ్డితో ఉపాయకుసలతాయ రసే అలగ్గో సోత్థినా గతో, బాలవడ్ఢకీ రసగిద్ధేన అనాగతభయం అనోలోకేన్తో పఞ్చహి కులసతేహి సద్ధిం వినాసం పత్తో.

ఇతో పరా సానుసాసనీ తమత్థం దీపయమానా తిస్సో అభిసమ్బుద్ధగాథా హోన్తి –

౩౪. "యథాపి తే సాగరవారిమజ్ఝే, సకమ్మునా సోత్థి వహింసు వాణిజా;
అనాగతత్థం పటివిజ్ఝియాన, అప్పమ్పి నాచ్చేతి స భూరిపఞ్ఞో.

౩౫. "బాలా చ మోహేన రసానుగిద్ధా, అనాగతం అప్పటివిజ్ఝియత్థం;
పచ్చుప్పన్నే సీదన్తి అత్థజాతే, సముద్దమజ్ఝే యథా తే మనుస్సా.

౩౬. "అనాగతం పటికయిరాథ కిచ్చం, 'మా మం కిచ్చం కిచ్చకాలే బ్యధేసి';
తం తాదిసం పటికతకిచ్చకారిం, న తం కిచ్చం కిచ్చకాలే బ్యధేతీ"తి.

తత్థ **సకమ్మునా**తి అనాగతభయం దిస్వా పురేతరం కతేన అత్తనో కమ్మేన. **సోత్థి వహింసూ**తి ఖేమేన గమింసు. **వాణిజా**తి సముద్దే విచరణభావేన వడ్ఢకీ వుత్తా. **పటివిజ్ఝియానా**తి ఏవం, భిక్ఖవే , పఠమతరం కత్తబ్బం అనాగతం అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా ఇధలోకే భూరిపఞ్ఞో కులపుత్తో అప్పమత్తకమ్పి అత్తనో అత్థం న అచ్చేతి నాతివత్తతి, న హాపేతీతి అత్థో. **అప్పటివిజ్ఝియత్థ**న్తి అప్పటివిజ్ఝిత్వా అత్థం, పఠమమేవ కత్తబ్బం అకత్వాతి అత్థో. **పచ్చుప్పన్నే**తి యదా తం అనాగతం అత్థజాతం ఉప్పజ్జతి, తదా తస్మిం పచ్చుప్పన్నే **సీదన్తి,** అత్థే జాతే అత్తనో పతిట్ఠం న లభన్తి, సముద్దే తే బాలవడ్ఢకీ మనుస్సా వియ వినాసం పాపుణన్తి.

అనాగతన్తి భిక్ఖవే, పణ్డితపురిసో అనాగతం పఠమతరం కత్తబ్బకిచ్చం సమ్పరాయికం వా దిట్ఠధమ్మికం వా **పటికయిరాథ,** పురేతరమేవ కరేయ్య. కింకారణా? **మా మం కిచ్చం కిచ్చకాలే బ్యధేసి,** పురే కత్తబ్బఞ్హి పురే అకయిరమానం పచ్ఛా పచ్చుప్పన్నభావప్పత్తం అత్తనో కిచ్చకాలే కాయచిత్తాబాధేన బ్యధేతి, తం మం మా బ్యధేసీతి పఠమమేవ నం పణ్డితో కరేయ్య. **తం తాదిస**న్తి యథా పణ్డితం పురిసం. **పటికతకిచ్చకారి**న్తి పటికచ్చేవ కత్తబ్బకిచ్చకారినం. **తం కిచ్చం కిచ్చకాలే**తి అనాగతం కిచ్చం కయిరమానం పచ్ఛా పచ్చుప్పన్నభావప్పత్తం అత్తనో కిచ్చకాలే కాయచిత్తాబాధకాలే తాదిసం పురిసం న బ్యధేతి న బాధతి. కస్మా? పురేయేవ కతత్తాతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో పచ్చుప్పన్నసుఖే లగ్గో అనాగతభయం అనోలోకేత్వా సపరిసో వినాసం పత్తో”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా బాలవడ్ఢకీ దేవదత్తో అహోసి, దక్ఖిణదిసాయ ఠితో అధమ్మికదేవపుత్తో కోకాలికో, ఉత్తరదిసాయ ఠితో ధమ్మికదేవపుత్తో సారిపుత్తో, పణ్డితవడ్ఢకీ పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సముద్దవాణిజజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౬౭] ౪. కామజాతకవణ్ణనా

కామం కామయమానస్సాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం బ్రాహ్మణం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకో కిర సావత్థివాసీ బ్రాహ్మణో అచిరవతీతీరే ఖేత్తకరణత్థాయ అరఞ్ఞం కోటేసి. సత్థా తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసన్తో మగ్గా ఓక్కమ్మ తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “కిం కరోసి బ్రాహ్మణా”తి వత్వా “ఖేత్తట్ఠానం కోటాపేమి భో, గోతమా”తి వుత్తే “సాధు, బ్రాహ్మణ, కమ్మం కరోహీ”తి వత్వా అగమాసి. ఏతేనేవ ఉపాయేన ఛిన్నరుక్ఖే హారేత్వా ఖేత్తస్స సోధనకాలే కసనకాలే కేదారబన్ధనకాలే వపనకాలేతి పునప్పునం గన్త్వా తేన సద్ధిం పటిసన్థారమకాసి. వపనదివసే పన సో బ్రాహ్మణో “అజ్జ, భో గోతమ, మయ్హం వప్పమఙ్గలం, అహం ఇమస్మిం సస్సే నిప్ఫన్నే బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దస్సామీ”తి ఆహ. సత్థా తుణ్హీభావేన అధివాసేత్వా పక్కామి. పునేకదివసం బ్రాహ్మణో సస్సం ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. సత్థాపి తత్థ గన్త్వా “కిం కరోసి బ్రాహ్మణా”తి పుచ్ఛిత్వా “సస్సం ఓలోకేమి భో గోతమా”తి వుత్తే “సాధు బ్రాహ్మణా”తి వత్వా పక్కామి. తదా బ్రాహ్మణో చిన్తేసి “సమణో గోతమో అభిణ్హం ఆగచ్ఛతి, నిస్సంసయం భత్తేన అత్థికో, దస్సామహం తస్స భత్త”న్తి. తస్సేవం చిన్తేత్వా గేహం గతదివసే సత్థాపి తత్థ అగమాసి. అథ బ్రాహ్మణస్స అతివియ విస్సాసో అహోసి. అపరభాగే పరిణతే సస్సే “స్వే ఖేత్తం లాయిస్సామీ”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా నిపన్నే బ్రాహ్మణే అచిరవతియా ఉపరి సబ్బరత్తిం కరకవస్సం వస్సి. మహోఘో ఆగన్త్వా ఏకనాళిమత్తమ్పి అనవసేసం కత్వా సబ్బం సస్సం సముద్దం పవేసేసి. బ్రాహ్మణో ఓఘమ్హి పతితే సస్సవినాసం ఓలోకేత్వా సకభావేన సణ్ఠాతుం నాహోసి, బలవసోకాభిభూతో హత్థేన ఉరం పహరిత్వా పరిదేవమానో రోదన్తో నిపజ్జి.

సత్థా పచ్చూససమయే సోకాభిభూతం బ్రాహ్మణం దిస్వా “బ్రాహ్మణస్సావస్సయో భవిస్సామీ”తి పునదివసే సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో భిక్ఖూ విహారం పేసేత్వా పచ్ఛాసమణేన సద్ధిం తస్స గేహద్వారం అగమాసి. బ్రాహ్మణో సత్థు ఆగతభావం సుత్వా “పటిసన్థారత్థాయ మే సహాయో ఆగతో భవిస్సతీ”తి పటిలద్ధస్సాసో ఆసనం పఞ్ఞపేసి. సత్థా పవిసిత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా “బ్రాహ్మణ, కస్మా త్వం దుమ్మనోసి, కిం తే అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. భో గోతమ, అచిరవతీతీరే మయా రుక్ఖచ్ఛేదనతో పట్ఠాయ కతం కమ్మం తుమ్హే జానాథ, అహం “ఇమస్మిం సస్సే నిప్ఫన్నే తుమ్హాకం దానం దస్సామీ”తి విచరామి, ఇదాని మే సబ్బం తం సస్సం మహోఘో సముద్దమేవ పవేసేసి, కిఞ్చి అవసిట్ఠం నత్థి, సకటసతమత్తం ధఞ్ఞం వినట్ఠం, తేన మే మహాసోకో ఉప్పన్నోతి. “కిం పన, బ్రాహ్మణ, సోచన్తస్స నట్ఠం పునాగచ్ఛతీ”తి. “నో హేతం భో గోతమా”తి. “ఏవం సన్తే కస్మా సోచసి, ఇమేసం సత్తానం ధనధఞ్ఞం నామ ఉప్పజ్జనకాలే ఉప్పజ్జతి, నస్సనకాలే నస్సతి, కిఞ్చి సఙ్ఖారగతం అనస్సనధమ్మం నామ నత్థి, మా చిన్తయీ”తి. ఇతి నం సత్థా సమస్సాసేత్వా తస్స సప్పాయధమ్మం దేసేన్తో **కామసుత్తం** (సు॰ ని॰ ౭౭౨ ఆదయో) కథేసి. సుత్తపరియోసానే సోచన్తో బ్రాహ్మణో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. సత్థా తం నిస్సోకం కత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం అగమాసి. “సత్థా అసుకం నామ బ్రాహ్మణం సోకసల్లసమప్పితం నిస్సోకం కత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసీ”తి సకలనగరం అఞ్ఞాసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దసబలో బ్రాహ్మణేన సద్ధిం మిత్తం కత్వా విస్సాసికో హుత్వా ఉపాయేనేవ తస్స సోకసల్లసమప్పితస్స ధమ్మం దేసేత్వా తం

నిస్సోకం కత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపాహం ఏతం నిస్సోకమకాసి"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తస్స రఞ్ఞో ద్వే పుత్తా అహేసుం. సో జేట్ఠకస్స ఉపరజ్జం అదాసి, కనిట్ఠస్స సేనాపతిట్ఠానం. అపరభాగే బ్రహ్మదత్తే కాలకతే అమచ్చా జేట్ఠకస్స అభిసేకం పట్ఠపేసుం. సో "న మయ్హం రజ్జేనత్థో, కనిట్ఠస్స మే దేథా"తి వత్వా పునప్పునం యాచియమానోపి పటిక్ఖిపిత్వా కనిట్ఠస్స అభిసేకే కతే "న మే ఇస్సరియేనత్థో"తి ఉపరజ్జాదీనిపి న ఇచ్ఛి. "తేన హి సాదూని భోజనాని భుఞ్జన్తో ఇధేవ వసాహీ"తి వుత్తేపి "న మే ఇమస్మిం నగరే కిచ్చం అత్థీ"తి బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా ఏకం సేట్ఠికులం నిస్సాయ సహత్థేన కమ్మం కరోన్తో వసి. తే అపరభాగే తస్స రాజకుమారభావం ఞత్వా కమ్మం కాతుం నాదంసు, కుమారపరిహారేనేవ తం పరిహరింసు. అపరభాగే రాజకమ్మికా ఖేత్తప్పమాణగ్గహణత్థాయ తం గామం అగమంసు. సేట్ఠి రాజకుమారం ఉపసఙ్కమిత్వా "సామి, మయం తుమ్హే పోసేమ, కనిట్ఠభాతికస్స పణ్ణం పేసేత్వా అమ్హాకం బలిం హారేథా"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "అహం అసుకసేట్ఠికులం నామ ఉపనిస్సాయ వసామి, మం నిస్సాయ ఏతేసం బలిం విస్సజ్జేహీ"తి పణ్ణం పేసేసి. రాజా "సాధూ"తి వత్వా తథా కారేసి.

అథ నం సకలగామవాసినోపి జనపదవాసినోపి ఉపసఙ్కమిత్వా "మయం తుమ్హాకఞ్ఞేవ బలిం దస్సామ, అమ్హాకమ్పి సుఙ్కం విస్సజ్జాపేహీ"తి ఆహంసు. సో తేసమ్పి అత్థాయ పణ్ణం పేసేత్వా విస్సజ్జాపేసి. తతో పట్ఠాయ తే తస్సేవ బలిం అదంసు. అథస్స మహాలాభసక్కారో అహోసి, తేన సద్ధిఞ్ఞేవస్స తణ్హాపి మహతీ జాతా. సో అపరభాగేపి సబ్బం జనపదం యాచి, ఉపడ్ఢరజ్జం యాచి, కనిట్ఠోపి తస్స అదాసియేవ. సో తణ్హాయ వడ్ఢమానాయ ఉపడ్ఢరజ్జేనపి అసన్తుట్ఠో "రజ్జం గణ్హిస్సామీ"తి జనపదపరివుతో తం నగరం గన్త్వా బహినగరే ఠత్వా "రజ్జం వా మే దేతు యుద్ధం వా"తి కనిట్ఠస్స పణ్ణం పహిణి. కనిట్ఠో చిన్తేసి "అయం బాలో పుబ్బే రజ్జమ్పి ఉపరజ్జాదీనిపి పటిక్ఖిపిత్వా ఇదాని 'యుద్ధేన గణ్హామీ'తి వదతి, సచే ఖో పనాహం ఇమం యుద్ధేన మారేస్సామి, గరహా మే భవిస్సతి, కిం మే రజ్జేనా"తి. అథస్స "అలం యుద్ధేన, రజ్జం గణ్హాతూ"తి పేసేసి. సో రజ్జం గణ్హిత్వా కనిట్ఠస్స ఉపరజ్జం దత్వా తతో పట్ఠాయ రజ్జం కారేన్తో తణ్హావసికో హుత్వా ఏకేన రజ్జేన అసన్తుట్ఠో ద్వే తీణి రజ్జాని పత్థేత్వా తణ్హాయ కోటిం నాద్దస.

తదా సక్కో దేవరాజా "కే ను ఖో లోకే మాతాపితరో ఉపట్ఠహన్తి, కే దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తి, కే తణ్హావసికా"తి ఓలోకేన్తో తస్స తణ్హావసికభావం ఞత్వా "అయం బాలో బారాణసిరజ్జేనపి న తుస్సతి, అహం సిక్ఖాపేస్సామి న"న్తి మాణవకవేసేన రాజద్వారే ఠత్వా "ఏకో ఉపాయకుసలో మాణవో ద్వారే ఠితో"తి ఆరోచాపేత్వా "పవిసతూ"తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం జయాపేత్వా "కింకారణా ఆగతోసీ"తి వుత్తే "మహారాజ తుమ్హాకం కిఞ్చి వత్తబ్బం అత్థి, రహో పచ్చాసీసామీ"తి ఆహ. సక్కానుభావేన తావదేవ మనుస్సా పటిక్కమింసు. అథ నం మాణవో "అహం, మహారాజ, ఫీతాని ఆకిణ్ణమనుస్సాని సమ్పన్నబలవాహనాని తీణి నగరాని పస్సామి, అహం తే అత్తనో ఆనుభావేన తేసు రజ్జం గహేత్వా దస్సామి, పపఞ్చం అకత్వా సీఘం గన్తుం వట్టతీ"తి ఆహ. సో తణ్హావసికో రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సక్కానుభావేన "కో వా త్వం, కుతో వా ఆగతో, కిం వా తే లద్ధుం వట్టతీ"తి న పుచ్ఛి. సోపి ఏత్తకం వత్వా తావతింసభవనమేవ అగమాసి.

రాజా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా "ఏకో మాణవో 'అమ్హాకం తీణి రజ్జాని గహేత్వా దస్సామీ'తి ఆహ, తం పక్కోసథ, నగరే భేరిం చరాపేత్వా బలకాయం సన్నిపాతాపేథ, పపఞ్చం అకత్వా తీణి రజ్జాని గణ్హిస్సామీ"తి వత్వా "కిం పన తే, మహారాజ, తస్స మాణవస్స సక్కారో వా కతో, నివాసట్ఠానం వా పుచ్ఛిత"న్తి వుత్తే "నేవ సక్కారం అకాసిం, న నివాసట్ఠానం పుచ్ఛిం,

గచ్ఛథ నం ఉపధారేథా"తి ఆహ. ఉపధారేన్తా నం అదిస్వా "మహారాజ, సకలనగరే మాణవం న పస్సామా"తి ఆరోచేసుం. తం సుత్వా రాజా దోమనస్సజాతో "తీసు నగరేసు రజ్జం నట్ఠం, మహన్తేనమ్హి యసేన పరిహీనో, 'నేవ మే పరిబ్బయం అదాసి, న చ పుచ్ఛి నివాసట్ఠాన'న్తి మయ్హం కుజ్ఝిత్వా మాణవో అనాగతో భవిస్సతీ"తి పునప్పునం చిన్తేసి. అథస్స తణ్హావసికస్స సరీరే డాహో ఉప్పజ్జి, సరీరే పరిడయ్హన్తే ఉదరం ఖోభేత్వా లోహితపక్ఖన్దికా ఉదపాది. ఏకం భాజనం పవిసతి, ఏకం నిక్ఖమతి, వేజ్జా తికిచ్ఛితుం న సక్కోన్తి, రాజా కిలమతి. అథస్స బ్యాధితభావో సకలనగరే పాకటో అహోసి.

తదా బోధిసత్తో తక్కసిలతో సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా బారాణసినగరే మాతాపితూనం సన్తికం ఆగతో తం రఞ్ఞో పవత్తిం సుత్వా "అహం తికిచ్ఛిస్సామీ"తి రాజద్వారం గన్త్వా "ఏకో కిర తరుణమాణవో తుమ్హే తికిచ్ఛితుం ఆగతో"తి ఆరోచాపేసి. రాజా "మహన్తమహన్తా దిసాపామోక్ఖవేజ్జాపి మం తికిచ్ఛితుం న సక్కోన్తి, కిం తరుణమాణవో సక్ఖిస్సతి, పరిబ్బయం దత్వా విస్సజ్జేథ న"న్తి ఆహ. తం సుత్వా మాణవో "మయ్హం వేజ్జకమ్మేన వేతనం నత్థి, అహం తికిచ్ఛామి, కేవలం భేసజ్జమూలమత్తం దేతూ"తి ఆహ. తం సుత్వా రాజా "సాధూ"తి పక్కోసాపేసి. మాణవో రాజానం వన్దిత్వా "మా భాయి, మహారాజ, అహం తే తికిచ్ఛామి, అపిచ ఖో పన మే రోగస్స సముట్ఠానం ఆచిక్ఖాహీ"తి ఆహ. రాజా హరాయమానో "కిం తే సముట్ఠానేన, భేసజ్జం ఏవ కరోహీ"తి ఆహ. మహారాజ, వేజ్జా నామ "అయం బ్యాధి ఇమం నిస్సాయ సముట్ఠితో"తి ఞత్వా అనుచ్ఛవికం భేసజ్జం కరోన్తీతి. రాజా "సాధు తాతా"తి సముట్ఠానం కథేన్తో "ఏకేన మాణవేన ఆగన్త్వా తీసు నగరేసు రజ్జం గహేత్వా దస్సామీ"తిఆదిం కత్వా సబ్బం కథేత్వా "ఇతి మే తాత, తణ్హం నిస్సాయ బ్యాధి ఉప్పన్నో, సచే తికిచ్ఛితుం సక్కోసి, తికిచ్ఛాహీ"తి ఆహ. కిం పన మహారాజ, సోచనాయ తాని నగరాని సక్కా లద్ధున్తి? "న సక్కా తాతా"తి. "ఏవం సన్తే కస్మా సోచసి, మహారాజ, సబ్బమేవ హి సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకవత్థుం అత్తనో కాయం ఆదిం కత్వా పహాయ గమనీయం , చతూసు నగరేసు రజ్జం గహేత్వాపి త్వం ఏకప్పహారేనేవ న చతస్సో భత్తపాతియో భుఞ్జిస్ససి, న చతూసు సయనేసు సయిస్ససి, న చత్తారి వత్థయుగాని అచ్ఛాదేస్ససి, తణ్హావసికేన నామ భవితుం న వట్టతి, అయఞ్హి తణ్హా నామ వడ్ఢమానా చతూహి అపాయేహి ముచ్చితుం న దేతీతి.

ఇతి నం మహాసత్తో ఓవదిత్వా అథస్స ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౩౭. "కామం కామయమానస్స, తస్స చే తం సమిజ్ఝతి;
అద్ధా పీతిమనో హోతి, లద్ధా మచ్చో యదిచ్ఛతి.

౩౮. "కామం కామయమానస్స, తస్స చే తం సమిజ్ఝతి;
తతో నం అపరం కామే, ఘమ్మే తణ్హంవ విన్దతి.

౩౯. "గవంవ సిఙ్గినో సిఙ్గం, వడ్ఢమానస్స వడ్ఢతి;
ఏవం మన్దస్స పోసస్స, బాలస్స అవిజానతో;
భియ్యో తణ్హా పిపాసా చ, వడ్ఢమానస్స వడ్ఢతి.

౪౦. "పథబ్యా సాలియవకం, గవాస్సం దాసపోరిసం;
దత్వా చ నాలమేకస్స, ఇతి విద్వా సమం చరే.

౪౧. “రాజా పసయ్హ పథవిం విజిత్వా, ససాగరన్తం మహిమావసన్తో;
ఓరం సముద్దస్స అతిత్తరూపో, పారం సముద్దస్సపి పత్థయేథ.

౪౨. “యావ అనుస్సరం కామే, మనసా తిత్తి నాజ్ఝగా;
తతో నివత్తా పటిక్కమ్మ దిస్వా, తే వే సుతిత్తా యే పఞ్ఞాయ తిత్తా.

౪౩. “పఞ్ఞాయ తిత్తినం సేట్ఠం, న సో కామేహి తప్పతి;
పఞ్ఞాయ తిత్తం పురిసం, తణ్హా న కురుతే వసం.

౪౪. “అపచినేథేవ కామానం, అప్పిచ్ఛస్స అలోలుపో;
సముద్దమత్తో పురిసో, న సో కామేహి తప్పతి.

౪౫. “రథకారోవ చమ్మస్స, పరికన్తం ఉపాహనం;
యం యం చజతి కామానం, తం తం సమ్పజ్జతే సుఖం;
సబ్బఞ్చే సుఖమిచ్ఛేయ్య, సబ్బే కామే పరిచ్చజే”తి.

తత్థ **కామ**న్తి వత్థుకామమ్పి కిలేసకామమ్పి. **కామయమానస్సా**తి పత్థయమానస్స. **తస్స చే తం సమిజ్ఝతీ**తి తస్స పుగ్గలస్స తం కామితవత్థు సమిజ్ఝతి చే, నిప్ఫజ్జతి చేతి అత్థో. **తతో నం అపరం కామే**తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం. **అపర**న్తి పరభాగదీపనం. **కామే**తి ఉపయోగబహువచనం. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే కామం కామయమానస్స తం కామితవత్థు సమిజ్ఝతి, తస్మిం సమిద్ధే తతో పరం సో పుగ్గలో కామయమానో యథా నామ **ఘమ్మే** గిమ్హకాలే వాతాతపేన కిలన్తో **తణ్హం విన్దతి,** పానీయపిపాసం పటిలభతి, ఏవం భియ్యో కామతణ్హాసఙ్ఖాతే కామే విన్దతి పటిలభతి, రూపతణ్హాదికా తణ్హా చస్స వడ్ఢతియేవాతి. **గవంవా**తి గోరూపస్స వియ. **సిఙ్గినో**తి మత్థకం పదాలేత్వా ఉట్ఠితసిఙ్గస్స. **మన్దస్సా**తి మన్దపఞ్ఞస్స. **బాలస్సా**తి బాలధమ్మే యుత్తస్స. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా వచ్ఛకస్స వడ్ఢన్తస్స సరీరేనేవ సద్ధిం సిఙ్గం వడ్ఢతి, ఏవం అన్ధబాలస్సపి అప్పత్తకామతణ్హా చ పత్తకామపిపాసా చ అపరాపరం వడ్ఢతీతి.

సాలియవకన్తి సాలిఖేత్తయవఖేత్తం. ఏతేన సాలియవాదికం సబ్బం ధఞ్ఞం దస్సేతి, దుతియపదేన సబ్బం ద్విపదచతుప్పదం దస్సేతి. పఠమపదేన వా సబ్బం అవిఞ్ఞాణకం, ఇతరేన సవిఞ్ఞాణకం. **దత్వా చా**తి దత్వాపి. ఇదం వుత్తం హోతి – తిట్ఠన్తు తీణి రజ్జాని, సచే సో మాణవో అఞ్ఞం వా సకలమ్పి పథవిం సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకరతనపూరం కస్సచి దత్వా గచ్ఛేయ్య, ఇదమ్పి ఏత్తకం వత్థు ఏకస్సేవ అపరియన్తం, ఏవం దుప్పూరా ఏసా తణ్హా నామ. **ఇతి విద్వా సమం చరే**తి ఏవం జానన్తో పురిసో తణ్హావసికో అహుత్వా కాయసమాచారాదీని పూరేన్తో చరేయ్య.

ఓరన్తి ఓరిమకోట్ఠాసం పత్వా తేన అతిత్తరూపో పున సముద్దపారమ్పి పత్థయేథ. ఏవం తణ్హావసికసత్తా నామ దుప్పూరాతి దస్సేతి. **యావా**తి అనియామితపరిచ్ఛేదో. **అనుస్సర**న్తి అనుస్సరన్తో. **నాజ్ఝగా**తి న విన్దతి. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, పురిసో అపరియన్తేపి కామే మనసా అనుస్సరన్తో తిత్తిం న విన్దతి, పత్థుకామోవ హోతి, ఏవం కామేసు సత్తానం తణ్హా వడ్ఢతేవ. **తతో నివత్తా**తి తతో పన వత్థుకామకిలేసకామతో చిత్తేన నివత్తిత్వా కాయేన పటిక్కమ్మ ఞాణేన ఆదీనవం దిస్వా యే పఞ్ఞాయ తిత్తా పరిపుణ్ణా, తే తిత్తా నామ.

పఞ్ఞాయ తిత్తినం సేట్ఠన్తి పఞ్ఞాయ తిత్తీనం అయం పరిపుణ్ణసేట్ఠో, అయమేవ వా పాఠో. **న సో కామేహి తప్పతీ**తి “న హి”తిపి పాఠో. యస్మా పఞ్ఞాయ తిత్తో పురిసో కామేహి న పరిడయ్హతీతి అత్థో. **న కురుతే వస**న్తి తాదిసఞ్హి పురిసం తణ్హా వసే వత్తేతుం న సక్కోతి, స్వేవ పన తణ్హాయ ఆదీనవం దిస్వా సరభఙ్గమాణవో వియ చ అడ్ఢమాసకరాజా వియ చ తణ్హావసే న పవత్తతీతి అత్థో. **అపచినేథేవా**తి విద్ధంసేథేవ. **సముద్దమత్తో**తి మహతియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతత్తా సముద్దప్పమాణో. సో మహన్తేన అగ్గినాపి సముద్దో వియ కిలేసకామేహి న తప్పతి న డయ్హతి.

రథకారోతి చమ్మకారో. **పరికన్త**న్తి పరికన్తన్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా చమ్మకారో ఉపాహనం పరికన్తన్తో యం యం చమ్మస్స అగయ్హూపగట్ఠానం హోతి, తం తం చజిత్వా ఉపాహనం కత్వా ఉపాహనమూలం లభిత్వా సుఖితో హోతి, ఏవమేవ పణ్డితో చమ్మకారసత్థసదిసాయ పఞ్ఞాయ కన్తన్తో యం యం ఓధిం కామానం చజతి, తేన తేనస్స కామోధినా రహితం తం తం కాయకమ్మం వచీకమ్మం మనోకమ్మఞ్చ సుఖం సమ్పజ్జతి విగతదరథం, సచే పన సబ్బమ్పి కాయకమ్మాదిసుఖం విగతపరిళాహమేవ ఇచ్ఛేయ్య, కసిణం భావేత్వా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా సబ్బే కామే పరిచ్చజేతి.

బోధిసత్తస్స పన ఇమం గాథం కథేన్తస్స రఞ్ఞో సేతచ్ఛత్తం ఆరమ్మణం కత్వా ఓదాతకసిణజ్ఝానం ఉదపాది, రాజాపి అరోగో అహోసి. సో తుట్ఠో సయనా వుట్ఠహిత్వా “ఏత్తకా వేజ్జా మం తికిచ్ఛితుం నాసక్ఖింసు, పణ్డితమాణవో పన అత్తనో ఞాణోసధేన మం నిరోగం అకాసీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దసమం గాథమాహ –

౪౬. “అట్ఠ తే భాసితా గాథా, సబ్బా హోన్తి సహస్సియా;

పటిగణ్హ మహాబ్రహ్మే, సాధేతం తవ భాసిత”న్తి.

తత్థ **అట్ఠా**తి దుతియగాథం ఆదిం కత్వా కామాదీనవసంయుత్తా అట్ఠ. **సహస్సియా**తి సహస్సారహా. **పటిగణ్హా**తి అట్ఠ సహస్సాని గణ్హ. **సాధేతం తవ భాసిత**న్తి సాధు ఏతం తవ వచనం.

తం సుత్వా మహాసత్తో ఏకాదసమం గాథమాహ –

౪౭. “న మే అత్థో సహస్సేహి, సతేహి నహుతేహి వా;

పచ్ఛిమం భాసతో గాథం, కామే మే న రతో మనో”తి.

తత్థ **పచ్ఛిమ**న్తి “రథకారోవ చమ్మస్సా”తి గాథం. **కామే మే న రతో మనో**తి ఇమం గాథం భాసమానస్సేవ మమ వత్థుకామేపి కిలేసకామేపి మనో నాభిరమామి. అహఞ్హి ఇమం గాథం భాసమానో అత్తనోవ ధమ్మదేసనాయ ఝానం నిబ్బత్తేసిం, మహారాజాతి.

రాజా భియ్యోసోమత్తాయ తుస్సిత్వా మహాసత్తం వణ్ణేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౪౮. “భద్రకో వతాయం మాణవకో, సబ్బలోకవిదూ ముని;

యో ఇమం తణ్హం దుక్ఖజననిం, పరిజానాతి పణ్డితో”తి.

తత్థ **దుక్ఖజనని**న్తి సకలవట్టదుక్ఖజననిం. **పరిజానాతీ**తి పరిజాని పరిచ్ఛిన్ది, ఉచ్ఛిత్వా నీహరీతి బోధిసత్తం వణ్ణేన్తో ఏవమాహ.

బోధిసత్తోపి "మహారాజ, అప్పమత్తో హుత్వా ధమ్మం చరా"తి రాజానం ఓవదిత్వా ఆకాసేన హిమవన్తం గన్త్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా యావతాయుకం ఠత్వా బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో హుత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపాహం ఏతం బ్రాహ్మణం నిస్సోకమకాసి"న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఏస బ్రాహ్మణో అహోసి, పణ్డితమాణవో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

కామజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౬౮] ౫. జనసన్ధజాతకవణ్ణనా

దస ఖలూతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో ఓవాదత్థాయ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి కాలే రాజా ఇస్సరియమదమత్తో కిలేససుఖనిస్సితో వినిచ్ఛయమ్పి న పట్ఠపేసి, బుద్ధుపట్ఠానమ్పి పమజ్జి. సో ఏకదివసే దసబలం అనుస్సరిత్వా "సత్థారం వన్దిస్సామీ"తి భుత్తపాతరాసో రథవరమారుయ్హ విహారం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా నిసీది. అథ నం సత్థా "కిం మహారాజ చిరం న పఞ్ఞాయసీ"తి వత్వా "బహుకిచ్చతాయ నో భన్తే బుద్ధుపట్ఠానస్స ఓకాసో న జాతో"తి వుత్తే "మహారాజ, మాదిసే నామ ఓవాదదాయకే సబ్బఞ్ఞుబుద్ధే ధురవిహారే విహరన్తే అయుత్తం తవ పమజ్జితుం, రఞ్ఞా నామ రాజకిచ్చేసు అప్పమత్తేన భవితబ్బం, రట్ఠవాసీనం మాతాపితుసమేన అగతిగమనం పహాయ దస రాజధమ్మే అకోపేన్తేన రజ్జం కారేతుం వట్టతి, రఞ్ఞో హి ధమ్మికభావే సతి పరిసాపిస్స ధమ్మికా హోన్తి, అనచ్ఛరియం ఖో పనేతం, యం మయి అనుసాసన్తే త్వం ధమ్మేన రజ్జం కారేయ్యాసి, పోరాణకపణ్డితా అనుసాసకఆచరియే అవిజ్జమానేపి అత్తనో మతియావ తివిధసుచరితధమ్మే పతిట్ఠాయ మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా సగ్గపథం పూరయమానా అగమంసూ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, "జనసన్ధకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. అథస్స వయప్పత్తస్స తక్కసిలతో సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగతకాలే రాజా సబ్బాని బన్ధనాగారాని సోధాపేత్వా ఉపరజ్జం అదాసి. సో అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జే పతిట్ఠాయ చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే రాజద్వారే చాతి ఛ దానసాలాయో కారాపేత్వా దివసే దివసే ఛ సతసహస్సాని పరిచ్చజిత్వా సకలజమ్బుదీపం సఙ్ఖోభేత్వా మహాదానం పవత్తేన్తో బన్ధనాగారాని నిచ్చం వివటాని కారాపేత్వా ధమ్మభణ్డికం సోధాపేత్వా చతూహి సఙ్గహవత్థూహి లోకం సఙ్గణ్హన్తో పఞ్చ సీలాని రక్ఖన్తో ఉపోసథవాసం వసన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. అన్తరన్తరా చ రట్ఠవాసినో సన్నిపాతాపేత్వా "దానం దేథ, సీలం సమాదియథ, భావనం భావేథ, ధమ్మేన కమ్మన్తే చ వోహారే చ పయోజేథ, దహరకాలేయేవ సిప్పాని ఉగ్గణ్హథ, ధనం ఉప్పాదేథ, గామకూటకమ్మం వా పిసుణవాచాకమ్మం వా మా కరిత్థ, చణ్డా ఫరుసా మా అహువత్థ, మాతుపట్ఠానం పితుపట్ఠానం పూరేథ, కులే జేట్ఠాపచాయినో భవథా"తి ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనే సుచరితధమ్మే పతిట్ఠాపేసి. సో ఏకదివసం పన్నరసీఉపోసథే సమాదిన్నుపోసథో "మహాజనస్స భియ్యో హితసుఖత్థాయ అప్పమాదవిహారత్థాయ ధమ్మం దేసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా అత్తనో ఓరోధే ఆదిం కత్వా సబ్బనగరజనం సన్నిపాతాపేత్వా రాజఙ్గణే అలఙ్కరిత్వా అలఙ్కతరతనమణ్డపమజ్ఝే సుపఞ్ఞత్తవరపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా "అమ్భో, నగరవాసినో తుమ్హాకం తపనీయే చ అతపనీయే చ ధమ్మే దేసేస్సామి, అప్పమత్తా హుత్వా ఓహితసోతా సక్కచ్చం సుణాథా"తి వత్వా ధమ్మం దేసేసి.

సత్థా సచ్చపరిభావితం ముఖరతనం వివరిత్వా తం ధమ్మదేసనం మధురేన సరేన కోసలరఞ్ఞో ఆవి కరోన్తో –

౪౯. “దస ఖలు ఇమాని ఠానాని, యాని పుబ్బే అకరిత్వా;

స పచ్ఛా మనుతప్పతి, ఇచ్చేవాహ జనసన్ధో.

౫౦. “అలద్ధా విత్తం తప్పతి, పుబ్బే అసముదానితం;

న పుబ్బే ధనమేసిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౧. “సక్యరూపం పురే సన్తం, మయా సిప్పం న సిక్ఖితం;

కిచ్ఛా వుత్తి అసిప్పస్స, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౨. “కూటవేదీ పురే ఆసిం, పిసుణో పిట్ఠిమంసికో;

చణ్డో చ ఫరుసో చాపి, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౩. “పాణాతిపాతీ పురే ఆసిం, లుద్దో చాపి అనారియో;

భూతానం నాపచాయిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౪. “బహూసు వత సన్తీసు, అనాపాదాసు ఇత్థిసు;

పరదారం అసేవిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౫. “బహుమ్హి వత సన్తమ్హి, అన్నపానే ఉపట్ఠితే;

న పుబ్బే అదదం దానం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౬. “మాతరం పితరం చాపి, జిణ్ణకం గతయోబ్బనం;

పహు సన్తో న పోసిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౭. “ఆచరియమనుసత్థారం , సబ్బకామరసాహరం;

పితరం అతిమఞ్ఞిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౮. “సమణే బ్రాహ్మణే చాపి, సీలవన్తే బహుస్సుతే;

న పుబ్బే పయిరుపాసిస్సం, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౫౯. “సాధు హోతి తపో చిణ్ణో, సన్తో చ పయిరుపాసితో;

న చ పుబ్బే తపో చిణ్ణో, ఇతి పచ్ఛానుతప్పతి.

౬౦. “యో చ ఏతాని ఠానాని, యోనిసో పటిపజ్జతి;

కరం పురిసకిచ్చాని, స పచ్ఛా నానుతప్పతీ”తి. – ఇమా గాథా ఆహ;

తత్థ **ఠానానీ**తి కారణాని. **పుబ్బే**తి పఠమమేవ అకరిత్వా. **స పచ్ఛా మనుతప్పతీ**తి సో పఠమం కత్తబ్బానం అకారకో పుగ్గలో పచ్ఛా ఇధలోకేపి పరలోకేపి తప్పతి కిలమతి. "పచ్ఛా వా అనుతప్పతీ"తిపి పాఠో. **ఇచ్చేవాహా**తి ఇతి ఏవం ఆహాతి పదచ్ఛేదో, ఇతి ఏవం రాజా జనసన్ధో అవోచ. ఇచ్చస్సుహాతిపి పాఠో. తత్థ అస్సు-కారో నిపాతమత్తం ఇతి అస్సు ఆహాతి పదచ్ఛేదో. ఇదాని తాని దస తపనీయకారణాని పకాసేతుం బోధిసత్తస్స ధమ్మకథా హోతి. తత్థ **పుబ్బే**తి పఠమమేవ తరుణకాలే పరక్కమం కత్వా **అసముదానితం** అసమ్భతం ధనం మహల్లకకాలే అలభిత్వా తప్పతి సోచతి, పరే చ సుఖితే దిస్వా సయం దుక్ఖం జీవన్తో "పుబ్బే ధనం న పరియేసిస్స"న్తి ఏవం పచ్ఛా అనుతప్పతి, తస్మా మహల్లకకాలే సుఖం జీవితుకామా దహరకాలేయేవ ధమ్మికాని కసికమ్మాదీని కత్వా ధనం పరియేసథాతి దస్సేతి.

పురే సన్తన్తి పురే దహరకాలే ఆచరియే పయిరుపాసిత్వా మయా కాతుం సక్యరూపం సమానం హత్థిసిప్పాదికం కిఞ్చి సిప్పం న సిక్ఖితం. **కిచ్ఛా**తి మహల్లకకాలే అసిప్పస్స దుక్ఖా జీవితవుత్తి, నేవ సక్కా తదా సిప్పం సిక్ఖితుం, తస్మా మహల్లకకాలే సుఖం జీవితుకామా తరుణకాలేయేవ సిప్పం సిక్ఖథాతి దస్సేతి. **కుటవేదీ**తి కూటజాననకో గామకూటకో వా లోకస్స అనత్థకారకో వా తులాకూటాదికారకో వా కూటట్టకారకో వాతి అత్థో. **ఆసిన్తి** ఏవరూపో అహం పుబ్బే అహోసిం. **పిసుణో**తి పేసుఞ్ఞకారణో. **పిట్ఠిమంసికో**తి లఞ్జం గహేత్వా అసామికే సామికే కరోన్తో పరేసం పిట్ఠిమంసఖాదకో. **ఇతి పచ్ఛా**తి ఏవం మరణమఞ్చే నిపన్నో అనుతప్పతి , తస్మా సచే నిరయే న వసితుకామాత్థ, మా ఏవరూపం పాపకమ్మం కరిత్థాతి ఓవదతి.

లుద్దోతి దారుణో. **అనారియో**తి న అరియో నీచసమాచారో. **నాపచాయిస్స**న్తి ఖన్తిమేత్తానుద్దయవసేన నీచవుత్తికో నాహోసిం. సేసం పురిమనయేనేవ యోజేతబ్బం. **అనాపాదాసూ**తి ఆపాదానం ఆపాదో, పరిగ్గహోతి అత్థో. నత్థి ఆపాదో యాసం తా అనాపాదా, అఞ్ఞేహి అకతపరిగ్గహాసూతి అత్థో. **ఉపట్ఠితే**తి పచ్చుపట్ఠితే. **న పుబ్బే**తి ఇతో పుబ్బే దానం న అదదం. **పహూ సన్తో**తి ధనబలేనాపి కాయబలేనాపి పోసితుం సమత్థో పటిబలో సమానో. **ఆచరియ**న్తి ఆచారే సిక్ఖాపనతో ఇధ పితా "ఆచరియో"తి అధిప్పేతో. **అనుసత్థార**న్తి అనుసాసకం. **సబ్బకామరసాహర**న్తి సబ్బే వత్థుకామరసే ఆహరిత్వా పోసితారం. **అతిమఞ్ఞిస్స**న్తి తస్స ఓవాదం అగణ్హన్తో అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞిస్సం.

న పుబ్బేతి ఇతో పుబ్బే ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణేపి గిలానాగిలానేపి చీవరాదీని దత్వా అప్పటిజగ్గనేన న పయిరుపాసిస్సం. **తపో**తి సుచరితతపో. **సన్తో**తి తీహి ద్వారేహి ఉపసన్తో సీలవా. ఇదం వుత్తం హోతి – తివిధసుచరితసఙ్ఖాతో తపో చిణ్ణో ఏవరూపో చ ఉపసన్తో పయిరుపాసితో నామ సాధు సున్దరో. **న పుబ్బే**తి మయా దహరకాలే ఏవరూపో తపో న చిణ్ణో, ఇతి పచ్ఛా జరాజిణ్ణో మరణభయతజ్జితో అనుతప్పతి సోచతి. సచే తుమ్హే ఏవం న సోచితుకామా, తపోకమ్మం కరోథాతి వదతి. **యో చ ఏతానీ**తి యో పన ఏతాని దస కారణాని పఠమమేవ ఉపాయేన పటిపజ్జతి సమాదాయ వత్తతి, పురిసేహి కత్తబ్బాని ధమ్మికకిచ్చాని కరోన్తో సో అప్పమాదవిహారీ పురిసో పచ్ఛా నానుతప్పతి, సోమనస్సప్పత్తోవ హోతీతి.

ఇతి మహాసత్తో అన్వద్ధమాసం ఇమినా నియామేన మహాజనస్స ధమ్మం దేసేసి. మహాజనోపిస్స ఓవాదే ఠత్వా తాని దస ఠానాని పూరేత్వా సగ్గపరాయణోవ అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, మహారాజ, పోరాణకపణ్డితా అనాచరియకాపి అత్తనో మతియావ ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనం సగ్గపథే పతిట్ఠాపేసు"న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా పరిసా బుద్ధపరిసా అహేసుం,

జనసన్ధరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

జనసన్ధజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౬౯] ౬. మహాకణ్హజాతకవణ్ణనా

కణ్హో కణ్హో **చా**తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో లోకత్థచరియం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం నిసీదిత్వా “యావఞ్చిదం, ఆవుసో, సత్థా బహుజనహితాయ పటిపన్నో అత్తనో ఫాసువిహారం పహాయ లోకస్సేవ అత్థం చరతి, పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా సయం పత్తచీవరమాదాయ అట్ఠారసయోజనమగ్గం గన్త్వా పఞ్చవగ్గియత్థేరానం **ధమ్మచక్కం** (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧; మహావ॰ ౧౩ ఆదయో; పటి॰ మ॰ ౨.౩౦) పవత్తేత్వా పఞ్చమియా పక్ఖస్స **అనత్తలక్ఖణసుత్తం** (సం॰ ని॰ ౩.౫౯; మహావ॰ ౨౦ ఆదయో) కథేత్వా సబ్బేసం అరహత్తం అదాసి. ఉరువేలం గన్త్వా తేభాతికజటిలానం అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా పబ్బాజేత్వా గయాసీసే **ఆదిత్తపరియాయం** (సం॰ ని॰ ౪.౨౩౫; మహావ॰ ౫౪) కథేత్వా జటిలసహస్సానం అరహత్తం అదాసి, మహాకస్సపస్స తీణి గావుతాని పచ్చుగ్గమనం గన్త్వా తీహి ఓవాదేహి ఉపసమ్పదం అదాసి. ఏకో పచ్ఛాభత్తం పఞ్చచత్తాలీసయోజనమగ్గం గన్త్వా పుక్కుసాతికులపుత్తం అనాగామిఫలే పతిట్ఠాపేసి, మహాకప్పినస్స వీసయోజనసతం పచ్చుగ్గమనం కత్వా అరహత్తం అదాసి, ఏకో పచ్ఛాభత్తం తింసయోజనమగ్గం గన్త్వా తావ కక్ఖళం ఫరుసం అఙ్గులిమాలం అరహత్తే పతిట్ఠాపేసి, తింసయోజనమగ్గం గన్త్వా ఆళవకం యక్ఖం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాపేత్వా కుమారస్స సోత్థిం అకాసి. తావతింసభవనే తేమాసం వసన్తో అసీతియా దేవతాకోటీనం ధమ్మాభిసమయం సమ్పాదేసి, బ్రహ్మలోకం గన్త్వా బకబ్రహ్మునో దిట్ఠిం భిన్దిత్వా దసన్నం బ్రహ్మసహస్సానం అరహత్తం అదాసి, అనుసంవచ్ఛరం తీసు మణ్డలేసు చారికం చరమానో ఉపనిస్సయసమ్పన్నానం మనుస్సానం సరణాని చేవ సీలానిచ మగ్గఫలాని చ దేతి, నాగసుపణ్ణాదీనమ్పి నానప్పకారం అత్థం చరతీ”తి దసబలస్స లోకత్థచరియగుణం కథయింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, సోహం ఇదాని అభిసమ్బోధిం పత్వా లోకస్స అత్థం చరేయ్యం, పుబ్బే సరాగకాలేపి లోకస్స అత్థం అచరి”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే బారాణసియం ఉసీనకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధే చతుసచ్చదేసనాయ మహాజనం కిలేసబన్ధనా మోచేత్వా నిబ్బాననగరం పూరేత్వా పరినిబ్బుతే దీఘస్స అద్ధునో అచ్చయేన సాసనం ఓసక్కి. భిక్ఖూ ఏకవీసతియా అనేసనాహి జీవికం కప్పేన్తి, భిక్ఖూ గిహిసంసగ్గం కరోన్తి, పుత్తధీతాదీహి వడ్ఢన్తి. భిక్ఖునియోపి గిహిసంసగ్గం కరోన్తి, పుత్తధీతాదీహి వడ్ఢన్తి. భిక్ఖూ భిక్ఖుధమ్మం, భిక్ఖునియో భిక్ఖునిధమ్మం, ఉపాసకా ఉపాసకధమ్మం, ఉపాసికా ఉపాసికధమ్మం, బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణధమ్మం విస్సజ్జేసుం. యేభుయ్యేన మనుస్సా దస అకుసలకమ్మపథే సమాదాయ వత్తింసు, మతమతా అపాయేసు పరిపూరేసుం. తదా సక్కో దేవరాజా నవే నవే దేవే అపస్సన్తో మనుస్సలోకం ఓలోకేత్వా మనుస్సానం అపాయేసు నిబ్బత్తితభావం ఞత్వా సత్థు సాసనం ఓసక్కితం దిస్వా “కిం ను కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “అత్థేకో ఉపాయో, మహాజనం తాసేత్వా భీతభావం ఞత్వా పచ్ఛా అస్సాసేత్వా ధమ్మం దేసేత్వా ఓసక్కితం సాసనం పగ్గయ్హ అపరమ్పి వస్ససహస్సం పవత్తనకారణం కరిస్సామీ”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా మాతలిదేవపుత్తం మోచప్పమాణదాఠం చతూహి దాఠాహి వినిగ్గతరస్మియా భయానకం కత్వా గబ్భినీనం దస్సనేనేవ గబ్భపాతనసమత్థం ఘోరరూపం ఆజానేయ్యప్పమాణం కాళవణ్ణం మహాకణ్హసునఖం మాపేత్వా పఞ్చబన్ధనేన బన్ధిత్వా రత్తమాలం కణ్ఠే పిళన్ధిత్వా

రజ్జుకోటికం ఆదాయ సయం ద్వే కాసాయాని నివాసేత్వా పచ్ఛాముఖే పఞ్చధా కేసే బన్ధిత్వా రత్తమాలం పిళన్ధిత్వా ఆరోపితపవాళవణ్ణజియం మహాధనుం గహేత్వా వజిరగ్గనారాచం నఖేన పరివట్టేన్తో వనచరకవేసం గహేత్వా నగరతో యోజనమత్తే ఠానే ఓతరిత్వా "నస్సతి లోకో, నస్సతి లోకో"తి తిక్ఖత్తుం సద్దం అనుసావేత్వా మనుస్సే ఉత్తాసేత్వా నగరూపచారం పత్వా పున సద్దమకాసి.

మనుస్సా సునఖం దిస్వా ఉత్రస్తా నగరం పవిసిత్వా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా సీఘం నగరద్వారాని పిదహాపేసి. సక్కోపి అట్ఠారసహత్థం పాకారం ఉల్లఙ్ఘిత్వా సునఖేన సద్ధిం అన్తోనగరే పతిట్ఠహి. మనుస్సా భీతతసితా పలాయిత్వా గేహాని పవిసిత్వా నిలీయింసు. మహాకణ్హోపి దిట్ఠదిట్ఠే మనుస్సే ఉపధావిత్వా సన్తాసేన్తో రాజనివేసనం అగమాసి. రాజఙ్గణే మనుస్సా భయేన పలాయిత్వా రాజనివేసనం పవిసిత్వా ద్వారం పిదహింసు. ఉసీనకరాజాపి ఓరోధే గహేత్వా పాసాదం అభిరుహి. మహాకణ్హో సునఖో పురిమపాదే ఉక్ఖిపిత్వా వాతపానే ఠత్వా మహాభుస్సితం భుస్సి. తస్స సద్దో హేట్ఠా అవీచిం, ఉపరి భవగ్గం పత్వా సకలచక్కవాళం ఏకనిన్నాదం అహోసి. **విధురజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౧౩౪౬ ఆదయో) హి పుణ్ణకయక్ఖరఞ్ఞో, **కుసజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౧ ఆదయో) కుసరఞ్ఞో, **భూరిదత్తజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౭౮౪ ఆదయో) సుదస్సననాగరఞ్ఞో, ఇమస్మిం మహాకణ్హజాతకే అయం సద్దోతి ఇమే చత్తారో సద్దా జమ్బుదీపే మహాసద్దా నామ అహేసుం.

నగరవాసినో భీతతసితా హుత్వా ఏకపురిసోపి సక్కేన సద్ధిం కథేతుం నాసక్ఖి, రాజాయేవ సతిం ఉపట్ఠపేత్వా వాతపానం నిస్సాయ సక్కం ఆమన్తేత్వా "అమ్భో లుద్దక, కస్మా తే సునఖో భుస్సతీ"తి ఆహ. "ఛాతభావేన, మహారాజా"తి. "తేన హి తస్స భత్తం దాపేస్సామీ"తి అన్తోజనస్స చ అత్తనో చ పక్కభత్తం సబ్బం దాపేసి. తం సబ్బం సునఖో ఏకకబళం వియ కత్వా పున సద్దమకాసి. పున రాజా పుచ్ఛిత్వా "ఇదానిపి మే సునఖో ఛాతోయేవా"తి సుత్వా హత్థిఅస్సాదీనం పక్కభత్తం సబ్బం ఆహరాపేత్వా దాపేసి. తస్మిం ఏకప్పహారేనేవ నిట్ఠాపితే సకలనగరస్స పక్కభత్తం దాపేసి. తమ్పి సో తథేవ భుఞ్జిత్వా పున సద్దమకాసి. రాజా "న ఏస సునఖో, నిస్సంసయం ఏస యక్ఖో భవిస్సతి, ఆగమనకారణం పుచ్ఛిస్సామీ"తి భీతతసితో హుత్వా పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౧. "కణ్హో కణ్హో చ ఘోరో చ, సుక్కదాఠో పభాసవా;
బద్ధో పఞ్చహి రజ్జూహి, కిం రవి సునఖో తవా"తి.

తత్థ **కణ్హో కణ్హో**తి భయవసేన దళ్హీవసేన వా ఆమేడితం. **ఘోరో**తి పస్సన్తానం భయజనకో. **పభాసవా**తి దాఠా నిక్ఖన్తరంసిపభాసేన పభాసవా. **కిం రవీ**తి కిం విరవి. తవేస ఏవరూపో కక్ఖళో సునఖో కిం కరోతి, కిం మిగే గణ్హాతి, ఉదాహు తే అమిత్తే, కిం తే ఇమినా, విస్సజ్జేహి నన్తి అధిప్పాయేనేవమాహ.

తం సుత్వా సక్కో దుతియం గాథమాహ –

౬౨. "నాయం మిగానమత్థాయ, ఉసీనక భవిస్సతి;
మనుస్సానం అనయో హుత్వా, తదా కణ్హో పమోక్ఖతీ"తి.

తస్సత్థో – అయఞ్హి "మిగమంసం ఖాదిస్సామీ"తి ఇధ నాగతో, తస్మా మిగానం అత్థో న భవిస్సతి, మనుస్సమంసం పన ఖాదితుం ఆగతో, తస్మా తేసం అనయో మహావినాసకారకో హుత్వా యదా అనేన మనుస్సా వినాసం పాపితా

భవిస్సన్తి, తదా అయం కణ్హో పమోక్ఖతి, మమ హత్థతో ముచ్చిస్సతీతి.

అథ నం రాజా “కిం పన తే భో లుద్దక-సునఖో సబ్బేసంయేవ మనుస్సానం మంసం ఖాదిస్సతి, ఉదాహు తవ అమిత్తానఞ్ఞేవా”తి పుచ్ఛిత్వా “అమిత్తానఞ్ఞేవ మే, మహారాజా”తి వుత్తే “కే పన ఇధ తే అమిత్తా”తి పుచ్ఛిత్వా “అధమ్మాభిరతా విసమచారినో, మహారాజా”తి వుత్తే “కథేహి తావ నే అమ్హాక”న్తి పుచ్ఛి. అథస్స కథేన్తో దేవరాజా దస గాథా అభాసి –

౬౩. “పత్తహత్థా సమణకా, ముణ్డా సఙ్ఘాటిపారుతా;
నఙ్గలేహి కసిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౪. “తపస్సినియో పబ్బజితా, ముణ్డా సఙ్ఘాటిపారుతా;
యదా లోకే గమిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౫. “దీఘోత్తరోట్ఠా జటిలా, పఙ్కదన్తా రజస్సిరా;
ఇణం చోదాయ గచ్ఛన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౬. “అధిచ్చ వేదే సావిత్తిం, యఞ్ఞతన్తఞ్చ బ్రాహ్మణా;
భతికాయ యజిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౭. “మాతరం పితరం చాపి, జిణ్ణకం గతయోబ్బనం;
పహూ సన్తో న భరన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౮. “మాతరం పితరం చాపి, జిణ్ణకం గతయోబ్బనం;
బాలా తుమ్హేతి వక్ఖన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౬౯. “ఆచరియభరియం సఖిం, మాతులానిం పితుచ్ఛకిం;
యదా లోకే గమిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౭౦. “అసిచమ్మం గహేత్వాన, ఖగ్గం పగ్గయ్హ బ్రాహ్మణా;
పన్థఘాతం కరిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౭౧. “సుక్కచ్ఛవీ వేధవేరా, థూలబాహూ అపాతుభా;
మిత్తభేదం కరిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతి.

౭౨. “మాయావినో నేకతికా, అసప్పురిసచిన్తకా;
యదా లోకే భవిస్సన్తి, తదా కణ్హో పమోక్ఖతీ”తి.

తత్థ **సమణకాతి** “మయం సమణామ్హా”తి పటిఞ్ఞామత్తకేన హీళితవోహారేనేవమాహ. **కసిస్సన్తీతి** తే తదాపి కసన్తియేవ. అయం పన అజానన్తో వియ ఏవమాహ. అయఞ్హిస్స అధిప్పాయో – ఏతే ఏవరూపా దుస్సీలా మమ అమిత్తా, యదా మమ సునఖేన ఏతే మారేత్వా మంసం ఖాదితం భవిస్సతి, తదా ఏస కణ్హో ఇతో పఞ్చరజ్జుబన్ధనా పమోక్ఖతీతి. ఇమినా ఉపాయేన సబ్బగాథాసు అధిప్పాయయోజనా వేదితబ్బా.

పబ్బజితాతి బుద్ధసాసనే పబ్బజితా. **గమిస్సన్తీతి** అగారమజ్ఝే పఞ్చ కామగుణే పరిభుఞ్జన్తియో విచరిస్సన్తి. **దీఘోత్తరోట్ఠాతి** దాఠికానం వడ్ఢితత్తా దీఘుత్తరోట్ఠా. **పఙ్కదన్తాతి** పఙ్కేన మలేన సమన్నాగతదన్తా. **ఇణం చోదాయాతి** భిక్ఖాచరియాయ ధనం సంహరిత్వా వడ్ఢియా ఇణం పయోజేత్వా తం చోదేత్వా తతో లద్ధేన జీవికం కప్పేన్తా యదా గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

సావిత్తిన్తి సావిత్తిఞ్చ అధియిత్వా. **యఞ్ఞతన్తఞ్చాతి** యఞ్ఞవిధాయకతన్తం, యఞ్ఞం అధియిత్వాతి అత్థో. **భతికాయాతి** తే తే రాజరాజమహామత్తే ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హాకం యఞ్ఞం యజిస్సామ, ధనం దేథా”తి ఏవం భతిఅత్థాయ యదా యఞ్ఞం యజిస్సన్తి. **పహూ సన్తోతి** భరితుం పోసేతుం సమత్థా సమానా. **బాలా తుమ్హేతి** తుమ్హే బాలా న కిఞ్చి జానాథాతి యదా వక్ఖన్తి. **గమిస్సన్తీతి** లోకధమ్మసేవనవసేన గమిస్సన్తి. **పన్థఘాతన్తి** పన్థే ఠత్వా మనుస్సే మారేత్వా తేసం భణ్డగ్గహణం.

సుక్కచ్ఛవీతి కసావచుణ్ణాదిఘంసనేన సముట్ఠాపితసుక్కచ్ఛవివణ్ణా. **వేధవేరాతి** విధవా అపతికా, తాహి విధవాహి వేరం చరన్తీతి వేధవేరా. **థూలబాహూతి** పాదపరిమద్దనాదీహి సముట్ఠాపితమంసతాయ మహాబాహూ. **అపాతుభాతి** అపాతుభావా, ధనుప్పాదరహితాతి అత్థో. **మిత్తభేదన్తి** మిథుభేదం, అయమేవ వా పాఠో. ఇదం వుత్తం హోతి – యదా ఏవరూపా ఇత్థిధుత్తా “ఇమా అమ్హే న జహిస్సన్తీ”తి సహిరఞ్ఞా విధవా ఉపగన్త్వా సంవాసం కప్పేత్వా తాసం సన్తకం ఖాదిత్వా తాహి సద్ధిం మిత్తభేదం కరిస్సన్తి , విస్సాసం భిన్దిత్వా అఞ్ఞం సహిరఞ్ఞం గమిస్సన్తి, తదా ఏస తే చోరే సబ్బేవ ఖాదిత్వా ముచ్చిస్సతి. **అసప్పురిసచిన్తకాతి** అసప్పురిసచిత్తేహి పరదుక్ఖచిన్తనసీలా. **తదాతి** తదా సబ్బేపిమే ఘాతేత్వా ఖాదితమంసో కణ్హో పమోక్ఖతీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “ఇమే మయ్హం, మహారాజ, అమిత్తా”తి తే తే అధమ్మకారకే పక్ఖన్దిత్వా ఖాదితుకామతం వియ కత్వా దస్సేతి. సో తతో మహాజనస్స ఉత్రస్తకాలే సునఖం రజ్జుయా ఆకడ్ఢిత్వా ఠపితం వియ కత్వా లుద్దకవేసం విజహిత్వా అత్తనో ఆనుభావేన ఆకాసే జలమానో ఠత్వా “మహారాజ, అహం సక్కో దేవరాజా, ‘అయం లోకో వినస్సతీ’తి ఆగతో, పమత్తా హి మహాజనా, అధమ్మం వత్తిత్వా మతమతా సమ్పతి అపాయే పూరేన్తి, దేవలోకో తుచ్ఛో వియ విత్తో, ఇతో పట్ఠాయ అధమ్మికేసు కత్తబ్బం అహం జానిస్సామి, త్వం అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా”తి చతూహి సతారహగాథాహి ధమ్మం దేసేత్వా మనుస్సానం దానసీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా ఓసక్కితసాసనం అఞ్ఞం వస్ససహస్సం పవత్తనసమత్థం కత్వా మాతలిం ఆదాయ సకట్ఠానమేవ గతో. మహాజనా దానసీలాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖవే పుబ్బేపాహం లోకస్స అత్థమేవ చరామీ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మాతలి ఆనన్దో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాకణ్హజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౭౦] ౭. కోసియజాతకవణ్ణనా

౭౩-౯౩. కోసియజాతకం **సుధాభోజనజాతకే** (జా॰ ౨.౨౧.౧౯౭ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

కోసియజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౭౧] ౮. మేణ్డకపఞ్హజాతకవణ్ణనా

౯౪-౧౦౫. మేణ్డకపఞ్హజాతకం **ఉమఙ్గజాతకే** (జా॰ ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

మేణ్డకపఞ్హజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౭౨] ౯. మహాపదుమజాతకవణ్ణనా

నాదట్ఠా పరతో దోసన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో చిఞ్చమాణవికం ఆరబ్భ కథేసి. పఠమబోధియఞ్హి దసబలస్స పుథుభూతేసు సావకేసు అపరిమాణేసు దేవమనుస్సేసు అరియభూమిం ఓక్కన్తేసు పత్థటేసు గుణసముదయేసు మహాలాభసక్కారో ఉదపాది. తిత్థియా సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకసదిసా అహేసుం హతలాభసక్కారా. తే అన్తరవీథియం ఠత్వా “కిం సమణో గోతమోవ బుద్ధో, మయమ్పి బుద్ధా, కిం తస్సేవ దిన్నం మహప్ఫలం, అమ్హాకమ్పి దిన్నం మహప్ఫలమేవ, అమ్హాకమ్పి దేథ కరోథా”తి ఏవం మనుస్సే విఞ్ఞాపేన్తాపి లాభసక్కారం అలభన్తా రహో సన్నిపతిత్వా “కేన ను ఖో ఉపాయేన సమణస్స గోతమస్స మనుస్సానం అన్తరే అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేయ్యామా”తి మన్తయింసు. తదా సావత్థియం చిఞ్చమాణవికా నామేకా పరిబ్బాజికా ఉత్తమరూపధరా సోభగ్గప్పత్తా దేవచ్ఛరా వియ. తస్సా సరీరతో రస్మియో నిచ్ఛరన్తి. అథేకో ఖరమన్తీ ఏవమాహ – “చిఞ్చమాణవికం పటిచ్చ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేస్సామా”తి. తే “అత్థేసో ఉపాయో”తి సమ్పటిచ్ఛింసు. అథ సా తిత్థియారామం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి, తిత్థియా తాయ సద్ధిం న కథేసుం. సా “కో ను ఖో మే దోసో”తి యావతతియం “వన్దామి అయ్యా”తి వత్వా “అయ్యా, కో ను ఖో మే దోసో, కిం మయా సద్ధిం న కథేథా”తి ఆహ. “భగిని, సమణం గోతమం అమ్హే విహేఠేన్తం హతలాభసక్కారే కత్వా విచరన్తం న జానాసీ”తి. “నాహం జానామి అయ్యా, మయా కిం పనేత్థ కత్తబ్బన్తి. సచే త్వం భగిని, అమ్హాకం సుఖమిచ్ఛసి, అత్తానం పటిచ్చ సమణస్స గోతమస్స అవణ్ణం ఉప్పాదేత్వా లాభసక్కారం నాసేహీ”తి.

సా “సాధు అయ్యా, మయ్హమేవేసో భారో, మా చిన్తయిత్థా”తి వత్వా పక్కమిత్వా ఇత్థిమాయాసు కుసలతాయ తతో పట్ఠాయ సావత్థివాసీనం ధమ్మకథం సుత్వా జేతవనా నిక్ఖమనసమయే ఇన్దగోపకవణ్ణం పటం పారుపిత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా జేతవనాభిముఖీ గచ్ఛన్తీ “ఇమాయ వేలాయ కుహిం గచ్ఛసీ”తి వుత్తే “కిం తుమ్హాకం మమ గమనట్ఠానేనా”తి వత్వా జేతవనసమీపే తిత్థియారామే వసిత్వా పాతోవ “అగ్గవన్దనం వన్దిస్సామా”తి నగరా నిక్ఖమన్తే ఉపాసకజనే జేతవనే వుత్థా వియ హుత్వా నగరం పవిసతి. “కుహిం వుత్థాసీ”తి వుత్తే “కిం తుమ్హాకం మమ వుత్థట్ఠానేనా”తి వత్వా మాసడ్ఢమాసచ్చయేన పుచ్ఛియమానా “జేతవనే సమణేన గోతమేన సద్ధిం ఏకగన్ధకుటియా వుత్థామ్హీ”తి ఆహ. పుథుజ్జనానం “సచ్చం ను ఖో ఏతం, నో”తి కఙ్ఖం ఉప్పాదేత్వా తేమాసచతుమాసచ్చయేన పిలోతికాహి ఉదరం వేఠేత్వా గబ్భినివణ్ణం దస్సేత్వా ఉపరి రత్తపటం పారుపిత్వా “సమణం గోతమం పటిచ్చ గబ్భో మే లద్ధో”తి అన్ధబాలే గాహాపేత్వా అట్ఠనవమాసచ్చయేన ఉదరే దారుమణ్డలికం బన్ధిత్వా ఉపరి రత్తపటం పారుపిత్వా హత్థపాదపిట్ఠియో గోహనుకేన కోట్టాపేత్వా ఉస్సదే దస్సేత్వా కిలన్తిన్ద్రియా హుత్వా సాయన్హసమయే తథాగతే అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తే ధమ్మసభం గన్త్వా తథాగతస్స పురతో ఠత్వా “మహాసమణ, మహాజనస్స తావ ధమ్మం దేసేసి, మధురో తే సద్దో, సుఫుసితం దన్తావరణం, అహం పన తం పటిచ్చ గబ్భం లభిత్వా పరిపుణ్ణగబ్భా జాతా, నేవ మే సూతిఘరం జానాసి, న

సప్పితేలాదీని, సయం అకరోన్తో ఉపట్ఠాకానమ్పి అఞ్ఞతరం కోసలరాజానం వా అనాథపిణ్డికం వా విసాఖం ఉపాసికం వా "ఇమిస్సా చిఞ్చమాణవికాయ కత్తబ్బయుత్తం కరోహీ'తి న వదసి, అభిరమితుంయేవ జానాసి, గబ్భపరిహారం న జానాసీ"తి గూథపిణ్డం గహేత్వా చన్దమణ్డలం దూసేతుం వాయమన్తీ వియ పరిసమజ్ఝే తథాగతం అక్కోసి. తథాగతో ధమ్మకథం ఠపేత్వా సీహో వియ అభినదన్తో "భగిని, తయా కథితస్స తథభావం వా అతథభావం వా అహఞ్చేవ త్వఞ్చ జానామా"తి ఆహ. ఆమ, సమణ, తయా చ మయా చ ఞాతభావేనేతం జాతన్తి.

తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జమానో "చిఞ్చమాణవికా తథాగతం అభూతేన అక్కోసతీ"తి ఞత్వా "ఇమం వత్థుం సోధేస్సామీ"తి చతూహి దేవపుత్తేహి సద్ధిం ఆగమి. దేవపుత్తా మూసికపోతకా హుత్వా దారుమణ్డలికస్స బన్ధనరజ్జుకే ఏకప్పహారేనేవ ఛిన్దింసు, పారుతపటం వాతో ఉక్ఖిపి, దారుమణ్డలికం పతమానం తస్సా పాదపిట్ఠియం పతి, ఉభో అగ్గపాదా ఛిజ్జింసు. మనుస్సా ఉట్ఠాయ "కాళకణ్ణి, సమ్మాసమ్బుద్ధం అక్కోససీ"తి సీసే ఖేళం పాతేత్వా లేడ్డుదణ్డాదిహత్థా జేతవనా నీహరింసు. అథస్సా తథాగతస్స చక్ఖుపథం అతిక్కన్తకాలే మహాపథవీ భిజ్జిత్వా వివరమదాసి, అవీచితో అగ్గిజాలా ఉట్ఠహి. సా కులదత్తియం కమ్బలం పారుపమానా వియ గన్త్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి. అఞ్ఞతిత్థియానం లాభసక్కారో పరిహాయి, దసబలస్స భియ్యోసోమత్తాయ వడ్ఢి. పునదివసే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, చిఞ్చమాణవికా ఏవం ఉళారగుణం అగ్గదక్ఖిణేయ్యం సమ్మాసమ్బుద్ధం అభూతేన అక్కోసిత్వా మహావినాసం పత్తా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఏసా మం అభూతేన అక్కోసిత్వా మహావినాసం పత్తా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, ఫుల్లపదుమసస్సిరికముఖత్తా పనస్స "పదుమకుమారో"త్వేవ నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగమి. అథస్స మాతా కాలమకాసి. రాజా అఞ్ఞం అగ్గమహేసిం కత్వా పుత్తస్స ఉపరజ్జం అదాసి. అపరభాగే రాజా పచ్చన్తం కుపితం వూపసమేతుం అగ్గమహేసిం ఆహ "భద్దే, ఇధేవ వస, అహం పచ్చన్తం కుపితం వూపసమేతుం గచ్ఛామీ"తి వత్వా "నాహం ఇధేవ వసిస్సామి, అహమ్పి గమిస్సామీ"తి వుత్తే యుద్ధభూమియా ఆదీనవం దస్సేత్వా "యావ మమాగమనా అనుక్కణ్ఠమానా వస, అహం పదుమకుమారం యథా తవ కత్తబ్బకిచ్చేసు అప్పమత్తో హోతి, ఏవం ఆణాపేత్వా గమిస్సామీ"తి వత్వా తథా కత్వా గన్త్వా పచ్చామిత్తే పలాపేత్వా జనపదం సన్తప్పేత్వా పచ్చాగన్త్వా బహినగరే ఖన్ధావారం నివాసేసి . బోధిసత్తో పితు ఆగతభావం ఞత్వా నగరం అలఙ్కారాపేత్వా రాజగేహం పటిజగ్గాపేత్వా ఏకకోవ తస్సా సన్తికం అగమాసి.

సా తస్స రూపసమ్పత్తిం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తా అహోసి. బోధిసత్తో తం వన్దిత్వా "అమ్మ, కిం అమ్హాకం కత్తబ్బ"న్తి పుచ్ఛి. అథ నం "అమ్మాతి మం వదసీ"తి ఉట్ఠాయ హత్థే గహేత్వా "సయనం అభిరుహా"తి ఆహ. "కింకారణా"తి? "యావ రాజా న ఆగచ్ఛతి, తావ ఉభోపి కిలేసరతియా రమిస్సామా"తి. "అమ్మ, త్వం మమ మాతా చ ససామికా చ, మయా సపరిగ్గహో మాతుగామో నామ కిలేసవసేన ఇన్ద్రియాని భిన్దిత్వా న ఓలోకితపుబ్బో, కథం తయా సద్ధిం ఏవరూపం కిలిట్ఠకమ్మం కరిస్సామీ"తి. సా ద్వే తయో వారే కథేత్వా తస్మిం అనిచ్ఛమానే "మమ వచనం న కరోసీ"తి ఆహ. "ఆమ, న కరోమీ"తి. "తేన హి రఞ్ఞో కథేత్వా సీసం తే ఛిన్దాపేస్సామీ"తి. మహాసత్తో "తవ రుచిం కరోహీ"తి వత్వా తం లజ్జాపేత్వా పక్కామి.

సా భీతతసితా చిన్తేసి “సచే అయం పఠమం పితు ఆరోచేస్సతి, జీవితం మే నత్థి, అహమేవ పురేతరం కథేస్సామీ”తి భత్తం అభుఞ్జిత్వా కిలిట్ఠలోమవత్థం నివాసేత్వా సరీరే నఖరాజియో దస్సేత్వా “కుహిం దేవీతి రఞ్ఞో పుచ్ఛనకాలే “గిలానా’తి కథేయ్యాథా”తి పరిచారికానం సఞ్ఞం దత్వా గిలానాలయం కత్వా నిపజ్జి. రాజాపి నగరం పదక్ఖిణం కత్వా నివేసనం ఆరుయ్హ తం అపస్సన్తో “కుహిం దేవీ”తి పుచ్ఛిత్వా “గిలానా”తి సుత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా “కిం తే దేవి, అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. సా తస్స వచనం అసుణన్తీ వియ హుత్వా ద్వే తయో వారే పుచ్ఛితా “మహారాజ, కస్మా కథేసి, తుణ్హీ హోహి, ససామికఇత్థియో నామ మాదిసా న హోన్తీ”తి వత్వా “కేన త్వం విహేఠితాసి, సీఘం మే కథేహి , సీసమస్స ఛిన్దిస్సామీ”తి వుత్తే “కంసి త్వం, మహారాజ, నగరే ఠపేత్వా గతో”తి వత్వా “పదుమకుమార”న్తి వుత్తే “సో మయ్హం వసనట్ఠానం ఆగన్త్వా ‘తాత, మా ఏవం కరోహి, అహం తవ మాతా’తి వుచ్చమానోపి ‘ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో రాజా నత్థి, అహం తం గేహే కరిత్వా కిలేసరతియా రమిస్సామీ’తి మం కేసేసు గహేత్వా అపరాపరం లుఞ్చిత్వా అత్తనో వచనం అకరోన్తిం మం పాతేత్వా కోట్టేత్వా గతో”తి ఆహ.

రాజా అనుపపరిక్ఖిత్వావ ఆసీవిసో వియ కుద్ధో పురిసే ఆణాపేసి “గచ్ఛథ, భణే, పదుమకుమారం బన్ధిత్వా ఆనేథా”తి. తే నగరం అవత్థరన్తా వియ తస్స గేహం గన్త్వా తం బన్ధిత్వా పహరిత్వా పచ్ఛాబాహం గాళ్హబన్ధనం బన్ధిత్వా రత్తకణవేరమాలం గీవాయం పటిముఞ్చిత్వా వజ్ఝం కత్వా ఆనయింసు . సో “దేవియా ఇదం కమ్మ”న్తి ఞత్వా “భో పురిసా, నాహం రఞ్ఞో దోసకారకో, నిప్పరాధోహమస్మీ”తి విలపన్తో ఆగచ్ఛతి. సకలనగరం సంఖుభిత్వా “రాజా కిర మాతుగామస్స వచనం గహేత్వా మహాపదుమకుమారం ఘాతాపేసీ”తి సన్నిపతిత్వా రాజకుమారస్స పాదమూలే నిపతిత్వా “ఇదం తే సామి, అననుచ్ఛవిక”న్తి మహాసద్దేన పరిదేవి. అథ నం నేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా దిస్వావ చిత్తం నిగ్గణ్హితుం అసక్కోన్తో “అయం అరాజావ రాజలీళం కరోతి, మమ పుత్తో హుత్వా అగ్గమహేసియా అపరజ్ఝతి, గచ్ఛథ నం చోరపపాతే పాతేత్వా వినాసం పాపేథా”తి ఆహ. మహాసత్తో “న మయ్హం, తాత, ఏవరూపో అపరాధో అత్థి, మాతుగామస్స వచనం గహేత్వా మా మం నాసేహీ”తి పితరం యాచి. సో తస్స కథం న గణ్హి.

తతో సోళససహస్సా అన్తేపురికా “తాత మహాపదుమకుమార, అత్తనో అననుచ్ఛవికం ఇదం లద్ధ”న్తి మహావిరవం విరవింసు. సబ్బే ఖత్తియమహాసాలాదయోపి అమచ్చపరిజనాపి “దేవ, కుమారో సీలాచారగుణసమ్పన్నో వంసానురక్ఖితో రజ్జదాయాదో, మా నం మాతుగామస్స వచనం గహేత్వా అనుపపరిక్ఖిత్వావ వినాసేహి, రఞ్ఞా నామ నిసమ్మకారినా భవితబ్బ”న్తి వత్వా సత్త గాథా అభాసింసు –

౧౦౬.“నాదట్ఠా పరతో దోసం, అణుం థూలాని సబ్బసో;
ఇస్సరో పణయే దణ్డం, సామం అప్పటివేక్ఖియ.

౧౦౭.“యో చ అప్పటివేక్ఖిత్వా, దణ్డం కుబ్బతి ఖత్తియో;
సకణ్టకం సో గిలతి, జచ్చన్ధోవ సమక్ఖికం.

౧౦౮.“అదణ్డియం దణ్డయతి, దణ్డియఞ్చ అదణ్డియం;
అన్ధోవ విసమం మగ్గం, న జానాతి సమాసమం.

౧౦౯.“యో చ ఏతాని ఠానాని, అణుం థూలాని సబ్బసో;

సుదిట్ఠమనుసాసేయ్య, స వే వోహరితు మరహతి.

౧౧౦.“నేకన్తముదునా సక్కా, ఏకన్తతిఖిణేన వా;

అత్తం మహన్తే ఠపేతుం, తస్మా ఉభయమాచరే.

౧౧౧.“పరిభూతో ముదు హోతి, అతితిక్ఖో చ వేరవా;

ఏతఞ్చ ఉభయం ఞత్వా, అనుమజ్ఝం సమాచరే.

౧౧౨.“బహుమ్పి రత్తో భాసేయ్య, దుట్ఠోపి బహు భాసతి;

న ఇత్థికారణా రాజ, పుత్తం ఘాతేతుమరహసీ”తి.

తత్థ **నాదట్ఠా**తి న అదిస్వా. **పరతో**తి పరస్స. **సబ్బసో**తి సబ్బాని. **అణుంథూలానీ**తి ఖుద్దకమహన్తాని వజ్జాని. **సామం అప్పటివేక్ఖియా**తి పరస్స వచనం గహేత్వా అత్తనో పచ్చక్ఖం అకత్వా పథవిస్సరో రాజా దణ్డం న పణయే న పట్ఠపేయ్య. మహాసమ్మతరాజకాలస్మిఞ్హి సతతో ఉత్తరి దణ్డో నామ నత్థి, తాళనగరహణపబ్బాజనతో ఉద్ధం హత్థపాదచ్ఛేదనఘాతనం నామ నత్థి, పచ్ఛా కక్ఖళరాజూనంయేవ కాలే ఏతం ఉప్పన్నం, తం సన్ధాయ తే అమచ్చా “ఏకన్తేనేవ పరస్స దోసం సామం అదిస్వా కాతుం న యుత్త”న్తి కథేన్తా ఏవమాహంసు.

యో చ అప్పటివేక్ఖిత్వాతి మహారాజ, ఏవం అప్పటివేక్ఖిత్వా దోసానుచ్ఛవికే దణ్డే పణేతబ్బే యో రాజా అగతిగమనే ఠితో తం దోసం అప్పటివేక్ఖిత్వా హత్థచ్ఛేదాదిదణ్డం కరోతి, సో అత్తనో దుక్ఖకారణం కరోన్తో సకణ్టకం భోజనం గిలతి నామ, జచ్చన్ధో వియ చ సమక్ఖికం భుఞ్జతి నామ. **అదణ్డియ**న్తి యో అదణ్డియం అదణ్డపణేతబ్బఞ్చ దణ్డేత్వా దణ్డియఞ్చ దణ్డపణేతబ్బం అదణ్డేత్వా అత్తనో రుచిమేవ కరోతి, సో అన్ధో వియ విసమం మగ్గం పటిపన్నో, న జానాతి సమాసమం, తతో పాసాణాదీసు పక్ఖలన్తో అన్ధో వియ చతూసు అపాయేసు మహాదుక్ఖం పాపుణాతీతి అత్థో. **ఏతాని ఠానానీ**తి ఏతాని దణ్డియాదణ్డియకారణాని చేవ దణ్డియకారణేసుపి అణుంథూలాని చ సబ్బాని సుదిట్ఠం దిస్వా అనుసాసేయ్య, స వే వోహరితుం రజ్జమనుసాసితుం అరహతీతి అత్థో.

అత్తం మహన్తే ఠపేతున్తి ఏవరూపో అనుప్పన్నే భోగే ఉప్పాదేత్వా ఉప్పన్నే థావరే కత్వా అత్తానం మహన్తే ఉళారే ఇస్సరియే ఠపేతుం న సక్కోతీతి అత్థో. **ముదూ**తి ముదురాజా రట్ఠవాసీనం పరిభూతో హోతి అవఞ్ఞాతో, సో రజ్జం నిచ్చోరం కాతుం న సక్కోతి. **వేరవా**తి అతితిక్ఖస్స పన సబ్బేపి రట్ఠవాసినో వేరినో హోన్తీతి సో వేరవా నామ హోతి. **అనుమజ్ఝ**న్తి అనుభూతం ముదుతిఖిణభావానం మజ్ఝం సమాచరే, అముదు అతిక్ఖో హుత్వా రజ్జం కారేయ్యాతి అత్థో. **న ఇత్థికారణా**తి పాపం లామకం మాతుగామం నిస్సాయ వంసానురక్ఖకం ఛత్తదాయాదం పుత్తం ఘాతేతుం నారహసి, మహారాజాతి.

ఏవం నానాకారణేహి కథేన్తాపి అమచ్చా అత్తనో కథం గాహాపేతుం నాసక్ఖింసు. బోధిసత్తోపి యాచన్తో అత్తనో కథం గాహాపేతుం నాసక్ఖి. అన్ధబాలో పన రాజా “గచ్ఛథ నం చోరపపాతే ఖిపథా”తి ఆణాపేన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౧౩.“సబ్బోవ లోకో ఏకతో, ఇత్థీ చ అయమేకికా;

తేనాహం పటిపజ్జిస్సం, గచ్ఛథ పక్ఖిపథేవ త”న్తి.

తత్థ **తేనాహన్తి** యేన కారణేన సబ్బో లోకో ఏకతో కుమారస్సేవ పక్ఖో హుత్వా ఠితో, అయఞ్చ ఇత్థీ ఏకికావ, తేన కారణేన అహం ఇమిస్సా వచనం పటిపజ్జిస్సం, గచ్ఛథ తం పబ్బతం ఆరోపేత్వా పపాతే ఖిపథేవాతి.

ఏవం వుత్తే సోళససహస్సాసు రాజఇత్థీసు ఏకాపి సకభావేన సణ్ఠాతుం నాసక్ఖి, సకలనగరవాసినో బాహా పగ్గయ్హ కన్దిత్వా కేసే వికిరయమానా విలపింసు. రాజా "ఇమే ఇమస్స పపాతే ఖిపనం పటిబాహేయ్యు"న్తి సపరివారో గన్త్వా మహాజనస్స పరిదేవన్తస్సేవ నం ఉద్ధంపాదం అవంసిరం కత్వా గాహాపేత్వా పపాతే ఖిపాపేసి. అథస్స మేత్తానుభావేన పబ్బతే అధివత్థా దేవతా "మా భాయి మహాపదుమా"తి తం సమస్సాసేత్వా ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా హదయే ఠపేత్వా దిబ్బసమ్ఫస్సం ఫరాపేత్వా ఓతరిత్వా పబ్బతపాదే పతిట్ఠితనాగరాజస్స ఫణగబ్భే ఠపేసి. నాగరాజా బోధిసత్తం నాగభవనం నేత్వా అత్తనో యసం మజ్ఝే భిన్దిత్వా అదాసి. సో తత్థ ఏకసంవచ్ఛరం వసిత్వా "మనుస్సపథం గమిస్సామీ"తి వత్వా "కతరం ఠాన"న్తి వుత్తే "హిమవన్తం గన్త్వా పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. నాగరాజా "సాధూ"తి తం గహేత్వా మనుస్సపథే పతిట్ఠాపేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. సోపి హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాహారో తత్థ పటివసతి.

అథేకో బారాణసివాసీ వనచరకో తం ఠానం పత్తో మహాసత్తం సఞ్జానిత్వా "నను త్వం దేవ, మహాపదుమకుమారో"తి వత్వా "ఆమ, సమ్మా"తి వుత్తే తం వన్దిత్వా కతిపాహం తత్థ వసిత్వా బారాణసిం గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి "దేవ, పుత్తో తే హిమవన్తపదేసే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా పణ్ణసాలాయం వసతి, అహం తస్స సన్తికే వసిత్వా ఆగతో"తి. "పచ్చక్ఖతో తే దిట్ఠో"తి? "ఆమ దేవా"తి. రాజా మహాబలకాయపరివుతో తత్థ గన్త్వా వనపరియన్తే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా అమచ్చగణపరివుతో పణ్ణసాలం గన్త్వా కఞ్చనరూపసదిసం పణ్ణసాలద్వారే నిసిన్నం మహాసత్తం దిస్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అమచ్చాపి వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా నిసీదింసు. బోధిసత్తోపి రాజానం పటిపుచ్ఛిత్వా పటిసన్థారమకాసి. అథ నం రాజా "తాత, మయా త్వం గమ్భీరే పపాతే ఖిపాపితో, కథం సజీవితోసీ"తి పుచ్ఛన్తో నవమం గాథమాహ –

౧౧౪. "అనేకతాలే నరకే, గమ్భీరే చ సుదుత్తరే;
పాతితో గిరిదుగ్గస్మిం, కేన త్వం తత్థ నామరీ"తి.

తత్థ **అనేకతాలే**తి అనేకతాలప్పమాణే. **నామరీ**తి న అమరి.

తతోపరం –

౧౧౫. "నాగో జాతఫణో తత్థ, థామవా గిరిసానుజో;
పచ్చగ్గహి మం భోగేహి, తేనాహం తత్థ నామరిం.

౧౧౬. "ఏహి తం పటినేస్సామి, రాజపుత్త సకం ఘరం;
రజ్జం కారేహి భద్దన్తే, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససి.

౧౧౭. "యథా గిలిత్వా బళిసం, ఉద్ధరేయ్య సలోహితం;
ఉద్ధరిత్వా సుఖీ అస్స, ఏవం పస్సామి అత్తనం.

౧౧౮.“కిం ను త్వం బళిసం బ్రూసి, కిం త్వం బ్రూసి సలోహితం;

కిం ను త్వం ఉబ్బుతం బ్రూసి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో.

౧౧౯.“కామాహం బళిసం బ్రూమి, హత్థిఅస్సం సలోహితం;

చత్తాహం ఉబ్బుతం బ్రూమి, ఏవం జానాహి ఖత్తియా”తి. –

ఇమాసు పఞ్చసు ఏకన్తరికా తిస్సో గాథా బోధిసత్తస్స, ద్వే రఞ్ఞో.

తత్థ **పచ్చగ్గహి మ**న్తి పబ్బతపతనకాలే దేవతాయ పరిగ్గహేత్వా దిబ్బసమ్ఫస్సేన సమస్సాసేత్వా ఉపనీతం మం పటిగ్గణ్హి, గహేత్వా చ పన నాగభవనం ఆనేత్వా మహన్తం యసం దత్వా “మనుస్సపథం మం నేహీ”తి వుత్తో మం మనుస్సపథం ఆనేసి. అహం ఇధాగన్త్వా పబ్బజితో, ఇతి తేన దేవతాయ చ నాగరాజస్స చ ఆనుభావేన అహం తత్థ నామరిన్తి సబ్బం ఆరోచేసి.

ఏహీతి రాజా తస్స వచనం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా “తాత, అహం బాలభావేన ఇత్థియా వచనం గహేత్వా ఏవం సీలాచారసమ్పన్నే తయి అపరజ్ఝిం, ఖమాహి మే దోస”న్తి పాదేసు నిపతిత్వా “ఉట్ఠేహి, మహారాజ, ఖమామ తే దోసం, ఇతో పరం పున మా ఏవం అనిసమ్మకారీ భవేయ్యాసీ”తి వుత్తే “తాత, త్వం అత్తనో కులసన్తకం సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా రజ్జం అనుసాసన్తో మయ్హం ఖమసి నామా”తి ఏవమాహ.

ఉద్ధరిత్వాతి హదయవక్కాదీని అసమ్పత్తమేవ తం ఉద్ధరిత్వా సుఖీ అస్స. **ఏవం పస్సామి అత్తన**న్తి అత్తానం మహారాజ, ఏవం అహమ్పి పున సోత్థిభావప్పత్తం గిలితబళిసం పురిసమివ అత్తానం పస్సామీతి. ‘‘**కిం ను త్వ**’’న్తి ఇదం రాజా తమత్థం విత్థారతో సోతుం పుచ్ఛతి. **కామాహ**న్తి పఞ్చ కామగుణే అహం. **హత్థిఅస్సం సలోహిత**న్తి ఏవం హత్థిఅస్సరథవాహనం సత్తరతనాదివిభవం “సలోహిత”న్తి బ్రూమి. **చత్తాహ**న్తి చత్తం అహం, యదా తం సబ్బమ్పి చత్తం హోతి పరిచ్చత్తం, తం దానాహం “ఉబ్బుత”న్తి బ్రూమి.

“ఇతి ఖో, మహారాజ, మయ్హం రజ్జేన కిచ్చం నత్థి, త్వం పన దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా అగతిగమనం పహాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేహీ”తి మహాసత్తో పితు ఓవాదం అదాసి. సో రాజా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా నగరం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అమచ్చే పుచ్ఛి. “అహం కం నిస్సాయ ఏవరూపేన ఆచారగుణసమ్పన్నేన పుత్తేన వియోగం పత్తో”తి? “అగ్గమహేసిం, దేవా”తి. రాజా తం ఉద్ధంపాదం గాహాపేత్వా చోరపపాతే ఖిపాపేత్వా నగరం పవిసిత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపేసా మం అక్కోసిత్వా మహావినాసం పత్తా”తి వత్వా –

౧౨౦.“చిఞ్చమాణవికా మాతా, దేవదత్తో చ మే పితా;

ఆనన్దో పణ్డితో నాగో, సారిపుత్తో చ దేవతా;

రాజపుత్తో అహం ఆసిం, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి. –

ఓసానగాథాయ జాతకం సమోధానేసి.

మహాపదుమజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౭౩] ౧౦. మిత్తామిత్తజాతకవణ్ణనా

కాని కమ్మానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోసలరఞ్ఞో అత్థచరకం అమచ్చం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర రఞ్ఞో బహూపకారో అహోసి. అథస్స రాజా అతిరేకసమ్మానం కారేసి. అవసేసా నం అసహమానా “దేవ, అసుకో నామ అమచ్చో తుమ్హాకం అనత్థకారకో”తి పరిభిన్దింసు. రాజా తం పరిగ్గణ్హన్తో కిఞ్చి దోసం అదిస్వా “అహం ఇమస్స కిఞ్చి దోసం న పస్సామి, కథం ను ఖో సక్కా మయా ఇమస్స మిత్తభావం వా అమిత్తభావం వా జానితు”న్తి చిన్తేత్వా “ఇమం పఞ్హం ఠపేత్వా తథాగతం అఞ్ఞో జానితుం న సక్ఖిస్సతి, గన్త్వా పుచ్ఛిస్సామీ”తి భుత్తపాతరాసో సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, కథం ను ఖో సక్కా పురిసేన అత్తనో మిత్తభావం వా అమిత్తభావం వా జానితు”న్తి పుచ్ఛి. అథ నం సత్థా “పుబ్బేపి మహారాజ, పణ్డితా ఇమం పఞ్హం చిన్తేత్వా పణ్డితే పుచ్ఛిత్వా తేహి కథితవసేన ఞత్వా అమిత్తే వజ్జేత్వా మిత్తే సేవింసూ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స అత్థధమ్మానుసాసకో అమచ్చో అహోసి. తదా బారాణసిరఞ్ఞో ఏకం అత్థచరకం అమచ్చం సేసా పరిభిన్దింసు. రాజా తస్స దోసం అపస్సన్తో “కథం ను ఖో సక్కా మిత్తం వా అమిత్తం వా ఞాతు”న్తి మహాసత్తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౧.“కాని కమ్మాని కుబ్బానం, కథం విఞ్ఞూ పరక్కమే;
అమిత్తం జానేయ్య మేధావీ, దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో”తి.

తస్సత్థో – కాని కమ్మాని కరోన్తం మేధావీ పణ్డితో పురిసో చక్ఖునా దిస్వా వా సోతేన సుత్వా వా “అయం మయ్హం అమిత్తో”తి జానేయ్య, తస్స జాననత్థాయ కథం విఞ్ఞూ పరక్కమేయ్యాతి.

అథస్స అమిత్తలక్ఖణం కథేన్తో ఆహ –

౧౨౨.“న నం ఉమ్హయతే దిస్వా, న చ నం పటినన్దతి;
చక్ఖూని చస్స న దదాతి, పటిలోమఞ్చ వత్తతి.

౧౨౩.“అమిత్తే తస్స భజతి, మిత్తే తస్స న సేవతి;
వణ్ణకామే నివారేతి, అక్కోసన్తే పసంసతి.

౧౨౪.“గుయ్హఞ్చ తస్స నక్ఖాతి, తస్స గుయ్హం న గూహతి;
కమ్మం తస్స న వణ్ణేతి, పఞ్ఞస్స నప్పసంసతి.

౧౨౫.“అభవే నన్దతి తస్స, భవే తస్స న నన్దతి;
అచ్ఛేరం భోజనం లద్ధా, తస్స నుప్పజ్జతే సతి;
తతో నం నానుకమ్పతి, అహో సోపి లభేయ్యితో.

౧౨౬."ఇచ్చేతే సోళసాకారా, అమిత్తస్మిం పతిట్ఠితా;
యేహి అమిత్తం జానేయ్య, దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో"తి.

మహాసత్తో ఇమా పఞ్చ గాథా వత్వా పున –

౧౨౭."కాని కమ్మాని కుబ్బానం, కథం విఞ్ఞూ పరక్కమే;
మిత్తం జానేయ్య మేధావీ, దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో"తి. –

ఇమాయ గాథాయ మిత్తలక్ఖణం పుట్ఠో సేసగాథా అభాసి –

౧౨౮."పవుత్థం తస్స సరతి, ఆగతం అభినన్దతి;
తతో కేలాయితో హోతి, వాచాయ పటినన్దతి.

౧౨౯."మిత్తే తస్సేవ భజతి, అమిత్తే తస్స న సేవతి;
అక్కోసన్తే నివారేతి, వణ్ణకామే పసంసతి.

౧౩౦. "గుయ్హఞ్చ తస్స అక్ఖాతి, తస్స గుయ్హఞ్చ గూహతి;
కమ్మఞ్చ తస్స వణ్ణేతి, పఞ్ఞం తస్స పసంసతి.

౧౩౧. "భవే చ నన్దతి తస్స, అభవే తస్స న నన్దతి;
అచ్ఛేరం భోజనం లద్ధా, తస్స ఉప్పజ్జతే సతి;
తతో నం అనుకమ్పతి, అహో సోపి లభేయ్యితో.

౧౩౨."ఇచ్చేతే సోళసాకారా, మిత్తస్మిం సుప్పతిట్ఠితా;
యేహి మిత్తఞ్చ జానేయ్య, దిస్వా సుత్వా చ పణ్డితో"తి.

తత్థ **న నం ఉమ్హయతే దిస్వా**తి తం మిత్తం మిత్తపతిరూపకో దిస్వా సితం న కరోతి, పహట్ఠాకారం న దస్సేతి. **న చ నం పటినన్దతీ**తి తస్స కథం పగ్గణ్హన్తో న పటినన్దతి న తుస్సతి. **చక్ఖూని చస్స న దదాతీ**తి ఓలోకేన్తం న ఓలోకేతి. **పటిలోమఞ్చా**తి తస్స కథం పటిప్ఫరతి పటిసత్తు హోతి. **వణ్ణకామే**తి తస్స వణ్ణం భణన్తే. **నక్ఖాతీ**తి అత్తనో గుయ్హం తస్స న ఆచిక్ఖతి. **కమ్మం తస్సా**తి తేన కతకమ్మం న వణ్ణయతి. **పఞ్ఞస్సా**తి అస్స పఞ్ఞం నప్పసంసతి, ఞాణసమ్పదం న పసంసతి. **అభవే**తి అవడ్ఢియం. **తస్స నుప్పజ్జతే సతీ**తి తస్స మిత్తపతిరూపకస్స "మమ మిత్తస్సపి ఇతో దస్సామీ"తి సతి న ఉప్పజ్జతి. **నానుకమ్పతీ**తి ముదుచిత్తేన న చిన్తేతి. **లభేయ్యితో**తి లభేయ్య ఇతో. **ఆకారా**తి కారణాని. **పవుత్థ**న్తి విదేసగతం . **కేలాయితో**తి కేలాయతి మమాయతి పత్థేతి పిహేతి ఇచ్ఛతీతి అత్థో. **వాచాయా**తి మధురవచనేన తం సముదాచరన్తో పటినన్దతి తుస్సతి. సేసం వుత్తపటిపక్ఖనయేన వేదితబ్బం. రాజా మహాసత్తస్స కథాయ అత్తమనో హుత్వా తస్స మహన్తం యసం అదాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, మహారాజ, పుబ్బేపేస పఞ్హో సముట్ఠహి, పణ్డితావ నం కథయింసు, ఇమేహి ద్వత్తింసాయ ఆకారేహి మిత్తామిత్తో జానితబ్బో"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పణ్డితామచ్చో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

మిత్తామిత్తజాతకవణ్ణనా దసమా.

జాతకుద్దానం –

కుణాలం భద్దసాలఞ్చ, సముద్దవాణిజ పణ్డితం;
జనసన్ధం మహాకణ్హం, కోసియం సిరిమన్తకం.

పదుమం మిత్తామిత్తఞ్చ, ఇచ్చేతే దస జాతకే;
సఙ్గాయింసు మహాథేరా, ద్వాదసమ్హి నిపాతకే.

ద్వాదసకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. తేరసకనిపాతో

[౪౭౪] ౧. అమ్బజాతకవణ్ణనా

అహాసి మే అమ్బఫలాని పుబ్బేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తో హి “అహం బుద్ధో భవిస్సామి, మయ్హం సమణో గోతమో నేవ ఆచరియో న ఉపజ్ఝాయో”తి ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ ఝానపరిహీనో సఙ్ఘం భిన్దిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం ఆగచ్ఛన్తో బహిజేతవనే పథవియా వివరే దిన్నే అవీచిం పావిసి. తదా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ మహావినాసం పత్తో, అవీచిమహానిరయే నిబ్బత్తో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ మహావినాసం పత్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స పురోహితకులం అహివాతరోగేన వినస్సి. ఏకోవ పుత్తో భిత్తిం భిన్దిత్వా పలాతో. సో తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్సాచరియస్స సన్తికే తయో వేదే చ అవసేససిప్పాని చ ఉగ్గహేత్వా ఆచరియం వన్దిత్వా నిక్ఖన్తో “దేసచారిత్తం జానిస్సామీ”తి చరన్తో ఏకం పచ్చన్తనగరం పాపుణి. తం నిస్సాయ మహాచణ్డాలగామకో అహోసి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం గామే పటివసతి, పణ్డితో బ్యత్తో అకాలే ఫలం గణ్హాపనమన్తం జానాతి. సో పాతోవ వుట్ఠాయ కాజం ఆదాయ తతో గామా నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞే ఏకం అమ్బరుక్ఖం ఉపసఙ్కమిత్వా సత్తపదమత్థకే ఠితో తం మన్తం పరివత్తేత్వా అమ్బరుక్ఖం ఏకేన ఉదకపసతేన పహరతి. రుక్ఖతో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పురాణపణ్ణాని పతన్తి, నవాని ఉట్ఠహన్తి, పుప్ఫాని పుప్ఫిత్వా పతన్తి, అమ్బఫలాని ఉట్ఠాయ ముహుత్తేనేవ పచ్చిత్వా మధురాని ఓజవన్తాని దిబ్బరససదిసాని హుత్వా రుక్ఖతో పతన్తి. మహాసత్తో తాని ఉచ్చినిత్వా యావదత్థం ఖాదిత్వా కాజం పూరాపేత్వా గేహం గన్త్వా తాని విక్కిణిత్వా పుత్తదారం పోసేసి.

సో బ్రాహ్మణకుమారో మహాసత్తం అకాలే అమ్బపక్కాని ఆహరిత్వా విక్కిణన్తం దిస్వా “నిస్సంసయేన తేహి మన్తబలేన ఉప్పన్నేహి భవితబ్బం, ఇమం పురిసం నిస్సాయ ఇదం అనగ్ఘమన్తం లభిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా మహాసత్తస్స అమ్బాని ఆహరణనియామం పరిగ్గణ్హన్తో తథతో ఞత్వా తస్మిం అరఞ్ఞతో అనాగతేయేవ తస్స గేహం గన్త్వా అజానన్తో వియ హుత్వా తస్స భరియం “కుహిం అయ్యో, ఆచరియో”తి పుచ్ఛిత్వా “అరఞ్ఞం గతో”తి వుత్తే తం ఆగతం ఆగమయమానోవ ఠత్వా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా హత్థతో పచ్ఛిం గహేత్వా ఆహరిత్వా గేహే ఠపేసి. మహాసత్తో తం ఓలోకేత్వా భరియం ఆహ – “భద్దే, అయం మాణవో మన్తత్థాయ ఆగతో, తస్స హత్థే మన్తో నస్సతి, అసప్పురిసో ఏసో”తి. మాణవోపి “అహం ఇమం మన్తం ఆచరియస్స ఉపకారకో హుత్వా లభిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తతో పట్ఠాయ తస్స గేహే సబ్బకిచ్చాని కరోతి. దారూని ఆహరతి, వీహిం కోట్టేతి, భత్తం పచతి, దన్తకట్ఠముఖధోవనాదీని దేతి, పాదం ధోవతి.

ఏకదివసం మహాసత్తేన “తాత మాణవ, మఞ్చపాదానం మే ఉపధానం దేహీ”తి వుత్తే అఞ్ఞం అపస్సిత్వా సబ్బరత్తిం ఊరుమ్హి ఠపేత్వా నిసీది. అపరభాగే మహాసత్తస్స భరియా పుత్తం విజాయి. తస్సా పసూతికాలే పరికమ్మం సబ్బమకాసి. సా ఏకదివసం మహాసత్తం ఆహ “సామి, అయం మాణవో జాతిసమ్పన్నో హుత్వా మన్తత్థాయ అమ్హాకం వేయ్యావచ్చం కరోతి, ఏతస్స హత్థే మన్తో తిట్ఠతు వా మా వా, దేథ తస్స మన్త”న్తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్స మన్తం దత్వా ఏవమాహ – “తాత, అనగ్ఘోయం మన్తో, తవ ఇమం నిస్సాయ మహాలాభసక్కారో భవిస్సతి, రఞ్ఞా వా రాజమహామత్తేన వా ‘కో తే

ఆచరియో’తి పుట్ఠకాలే మా మం నిగూహిత్థో, సచే హి ‘చణ్డాలస్స మే సన్తికా మన్తో గహితో’తి లజ్జన్తో ‘బ్రాహ్మణమహాసాలో మే ఆచరియో’తి కథేస్ససి, ఇమస్స మన్తస్స ఫలం న లభిస్ససీ”తి. సో “కిం కారణా తం నిగూహిస్సామి, కేనచి పుట్ఠకాలే తుమ్హేయేవ కథేస్సామీ”తి వత్వా తం వన్దిత్వా చణ్డాలగామతో నిక్ఖమిత్వా మన్తం వీమంసిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా అమ్బాని విక్కిణిత్వా బహుం ధనం లభి.

అథేకదివసం ఉయ్యానపాలో తస్స హత్థతో అమ్బం కిణిత్వా రఞ్ఞో అదాసి. రాజా తం పరిభుఞ్జిత్వా “కుతో సమ్మ, తయా ఏవరూపం అమ్బం లద్ధ”న్తి పుచ్ఛి. దేవ, ఏకో మాణవో అకాలఅమ్బఫలాని ఆనేత్వా విక్కిణాతి, తతో మే గహితన్తి. తేన హి “ఇతో పట్ఠాయ ఇధేవ అమ్బాని ఆహరతూ”తి నం వదేహీతి. సో తథా అకాసి. మాణవోపి తతో పట్ఠాయ అమ్బాని రాజకులం హరతి. అథ రఞ్ఞా “ఉపట్ఠహ మ”న్తి వుత్తే రాజానం ఉపట్ఠహన్తో బహుం ధనం లభిత్వా అనుక్కమేన విస్సాసికో జాతో. అథ నం ఏకదివసం రాజా పుచ్ఛి “మాణవ, కుతో అకాలే ఏవం వణ్ణగన్ధరససమ్పన్నాని అమ్బాని లభసి, కిం తే నాగో వా సుపణ్ణో వా దేవో వా కోచి దేతి, ఉదాహు మన్తబలం ఏత”న్తి? “న మే మహారాజ, కోచి దేతి, అనగ్ఘో పన మే మన్తో అత్థి, తస్సేవ బల”న్తి. “తేన హి మయమ్పి తే ఏకదివసం మన్తబలం దట్ఠుకామా”తి. “సాధు, దేవ, దస్సేస్సామీ”తి. రాజా పునదివసే తేన సద్ధిం ఉయ్యానం గన్త్వా “దస్సేహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి అమ్బరుక్ఖం ఉపగన్త్వా సత్తపదమత్థకే ఠితో మన్తం పరివత్తేత్వా రుక్ఖం ఉదకేన పహరి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ అమ్బరుక్ఖో హేట్ఠా వుత్తనియామేనేవ ఫలం గహేత్వా మహామేఘో వియ అమ్బవస్సం వస్సి. మహాజనో సాధుకారం అదాసి, చేలుక్ఖేపా పవత్తింసు.

రాజా అమ్బఫలాని ఖాదిత్వా తస్స బహుం ధనం దత్వా “మాణవక, ఏవరూపో తే అచ్ఛరియమన్తో కస్స సన్తికే గహితో”తి పుచ్ఛి. మాణవో “సచాహం ‘చణ్డాలస్స సన్తికే’తి వక్ఖామి, లజ్జితబ్బకం భవిస్సతి, మఞ్చ గరహిస్సన్తి, మన్తో ఖో పన మే పగుణో, ఇదాని న నస్సిస్సతి, దిసాపామోక్ఖం ఆచరియం అపదిసామీ”తి చిన్తేత్వా ముసావాదం కత్వా “తక్కసిలాయం దిసాపామోక్ఖాచరియస్స సన్తికే గహితో మే”తి వదన్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మన్తో అన్తరధాయి. రాజా సోమనస్సజాతో తం ఆదాయ నగరం పవిసిత్వా పునదివసే “అమ్బాని ఖాదిస్సామీ”తి ఉయ్యానం గన్త్వా మఙ్గలసిలాపట్టే నిసీదిత్వా మాణవ, అమ్బాని ఆహరాతి ఆహ. సో “సాధూ”తి అమ్బం ఉపగన్త్వా సత్తపదమత్థకే ఠితో “మన్తం పరివత్తేస్సామీ”తి మన్తే అనుపట్ఠహన్తే అన్తరహితభావం ఞత్వా లజ్జితో అట్ఠాసి. రాజా “అయం పుబ్బే పరిసమజ్ఝేయేవ అమ్బాని ఆహరిత్వా అమ్హాకం దేతి, ఘనమేఘవస్సం వియ అమ్బవస్సం వస్సాపేతి, ఇదాని థద్ధో వియ ఠితో, కిం ను ఖో కారణ”న్తి చిన్తేత్వా తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. “అహాసి మే అమ్బఫలాని పుబ్బే, అణూని థూలాని చ బ్రహ్మచారి;
తేహేవ మన్తేహి న దాని తుయ్హం, దుమప్ఫలా పాతుభవన్తి బ్రహ్మే”తి.

తత్థ **అహాసీ**తి ఆహరి. **దుమప్ఫలా**తి రుక్ఖఫలాని.

తం సుత్వా మాణవో “సచే ‘అజ్జ అమ్బఫలం న గణ్హామీ’తి వక్ఖామి, రాజా మే కుజ్ఝిస్సతి, ముసావాదేన నం వఞ్చేస్సామీ”తి దుతియం గాథమాహ –

౨. “నక్ఖత్తయోగం పటిమానయామి, ఖణం ముహుత్తఞ్చ మన్తే న పస్సం;

నక్ఖత్తయోగఞ్చ ఖణఞ్చ లద్ధా, అద్ధా హరిస్సమ్బఫలం పహూత”న్తి.

తత్థ **అద్ధాహరిస్సమ్బఫల**న్తి అద్ధా అమ్బఫలం ఆహరిస్సామి.

రాజా “అయం అఞ్ఞదా నక్ఖత్తయోగం న వదతి, కిం ను ఖో ఏత”న్తి పుచ్ఛన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౩. “నక్ఖత్తయోగం న పురే అభాణి, ఖణం ముహుత్తం న పురే అసంసి;
సయం హరీ అమ్బఫలం పహూతం, వణ్ణేన గన్ధేన రసేనుపేతం.

౪. “మన్తాభిజప్పేన పురే హి తుయ్హం, దుమప్ఫలా పాతుభవన్తి బ్రహ్మే;
స్వాజ్జ న పారేసి జప్పమ్పి మన్తం, అయం సో కో నామ తవజ్జ ధమ్మో”తి.

తత్థ **న పారేసీ**తి న సక్కోసి. **జప్పమ్పీ**తి జప్పన్తోపి పరివత్తేన్తోపి. **అయం సో**తి అయమేవ సో తవ సభావో అజ్జ కో నామ జాతోతి.

తం సుత్వా మాణవో “న సక్కా రాజానం ముసావాదేన వఞ్చేతుం, సచేపి మే సభావే కథితే ఆణం కరేయ్య, కరోతు, సభావమేవ కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౫. “చణ్డాలపుత్తో మమ సమ్పదాసి, ధమ్మేన మన్తే పకతిఞ్చ సంసి;
మా చస్సు మే పుచ్ఛితో నామగోత్తం, గుయ్హిత్థో అత్థం విజహేయ్య మన్తో.

౬. “సోహం జనిన్దేన జనమ్హి పుట్ఠో, మక్ఖాభిభూతో అలికం అభాణిం;
‘మన్తా ఇమే బ్రాహ్మణస్సా’తి మిచ్ఛా, పహీనమన్తో కపణో రుదామీ”తి.

తత్థ **ధమ్మేనా**తి సమేన కారణేన అప్పటిచ్ఛాదేత్వావ అదాసి. **పకతిఞ్చ సంసీ**తి “మా మే పుచ్ఛితో నామగోత్తం గుయ్హిత్థో, సచే గూహసి , మన్తా తే నస్సిస్సన్తీ”తి తేసం నస్సనపకతిఞ్చ మయ్హం సంసి. **బ్రాహ్మణస్సాతి మిచ్ఛా**తి “బ్రాహ్మణస్స సన్తికే మయా ఇమే మన్తా గహితా”తి మిచ్ఛాయ అభణిం, తేన మే తే మన్తా నట్ఠా, స్వాహం పహీనమన్తో ఇదాని కపణో రుదామీతి.

తం సుత్వా రాజా “అయం పాపధమ్మో ఏవరూపం రతనమన్తం న ఓలోకేసి, ఏవరూపస్మిఞ్హి ఉత్తమరతనమన్తే లద్ధే జాతి కిం కరిస్సతీ”తి కుజ్ఝిత్వా తస్స గరహన్తో –

౭. “ఏరణ్డా పుచిమన్దా వా, అథ వా పాలిభద్దకా;
మధుం మధుత్థికో విన్దే, సో హి తస్స దుముత్తమో.

౮. “ఖత్తియా బ్రాహ్మణా వేస్సా, సుద్దా చణ్డాలపుక్కుసా;
యమ్హా ధమ్మం విజానేయ్య, సో హి తస్స నరుత్తమో.

౯. “ఇమస్స దణ్డఞ్చ వధఞ్చ దత్వా, గలే గహేత్వా ఖలయాథ జమ్మం;
యో ఉత్తమత్థం కసిరేన లద్ధం, మానాతిమానేన వినాసయిత్థా”తి. –

ఇమా గాథా ఆహ.

తత్థ **మధుత్థికో**తి మధుఅత్థికో పురిసో అరఞ్ఞే మధుం ఓలోకేన్తో ఏతేసం రుక్ఖానం యతో మధుం లభతి, సోవ దుమో తస్స దుముత్తమో నామ. తథేవ ఖత్తియాదీసు యమ్హా పురిసా ధమ్మం కారణం యుత్తం అత్థం విజానేయ్య, సోవ తస్స ఉత్తమో నరో నామ. **ఇమస్స దణ్డఞ్చా**తి ఇమస్స పాపధమ్మస్స సబ్బస్సహరణదణ్డఞ్చ వేళుపేసికాదీహి పిట్ఠిచమ్మం ఉప్పాటేత్వా వధఞ్చ దత్వా ఇమం జమ్మం గలే గహేత్వా ఖలయాథ, ఖలికారత్తం పాపేత్వా నిద్ధమథ నిక్కడ్ఢథ, కిం ఇమినా ఇధ వసన్తేనాతి.

రాజపురిసా తథా కత్వా “తవాచరియస్స సన్తికం గన్త్వా తం ఆరాధేత్వావ సచే పున మన్తే లభిస్ససి, ఇధ ఆగచ్ఛేయ్యాసి, నో చే, ఇమం దిసం మా ఓలోకేయ్యాసీ”తి తం నిబ్బిసయమకంసు. సో అనాథో హుత్వా “ఠపేత్వా ఆచరియం న మే అఞ్ఞం పటిసరణం అత్థి, తస్సేవ సన్తికం గన్త్వా తం ఆరాధేత్వా పున మన్తం యాచిస్సామీ”తి రోదన్తో తం గామం అగమాసి. అథ నం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా మహాసత్తో భరియం ఆమన్తేత్వా “భద్దే, పస్స తం పాపధమ్మం పరిహీనమన్తం పున ఆగచ్ఛన్త”న్తి ఆహ. సో మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో “కింకారణా ఆగతోసీ”తి పుట్ఠో “ఆచరియ, ముసావాదం కత్వా ఆచరియం పచ్చక్ఖిత్వా మహావినాసం పత్తోమ్హీ”తి వత్వా అచ్చయం దస్సేత్వా పున మన్తే యాచన్తో –

౧౦. “యథా సమం మఞ్ఞమానో పతేయ్య, సోబ్భం గుహం నరకం పూతిపాదం;
రజ్జూతి వా అక్కమే కణ్హసప్పం, అన్ధో యథా జోతిమధిట్ఠహేయ్య;
ఏవమ్పి మం తం ఖలితం సపఞ్ఞ, పహీనమన్తస్స పునప్పదాహీ”తి. – గాథమాహ;

తత్థ **యథా సమ**న్తి యథా పురిసో ఇదం సమం ఠానన్తి మఞ్ఞమానో సోబ్భం వా గుహం వా భూమియా ఫలితట్ఠానసఙ్ఖాతం నరకం వా పూతిపాదం వా పతేయ్య. **పూతిపాదో**తి హిమవన్తపదేసే మహారుక్ఖే సుస్సిత్వా మతే తస్స మూలేసు పూతికేసు జాతేసు తస్మిం ఠానే మహాఆవాటో హోతి, తస్స నామం. **జోతిమధిట్ఠహేయ్యా**తి అగ్గిం అక్కమేయ్య. **ఏవమ్పీ**తి ఏవం అహమ్పి పఞ్ఞాచక్ఖునో అభావా అన్ధో తుమ్హాకం విసేసం అజానన్తో తుమ్హేసు ఖలితో, తం మం ఖలితం విదిత్వా **సపఞ్ఞ** ఞాణసమ్పన్న పహీనమన్తస్స మమ పునపి దేథాతి.

అథ నం ఆచరియో “తాత, కిం కథేసి, అన్ధో హి సఞ్ఞాయ దిన్నాయ సోబ్భాదీని పరిహరతి, మయా పఠమమేవ తవ కథితం, ఇదాని కిమత్థం మమ సన్తికం ఆగతోసీ”తి వత్వా –

౧౧. “ధమ్మేన మన్తం తవ సమ్పదాసిం, తువమ్పి ధమ్మేన పటిగ్గహేసి;
పకతిమ్పి తే అత్తమనో అసంసిం, ధమ్మే ఠితం తం న జహేయ్య మన్తో.

౧౨. “యో బాల-మన్తం కసిరేన లద్ధం, యం దుల్లభం అజ్జ మనుస్సలోకే;
కిఞ్చాపి లద్ధా జీవితుం అప్పపఞ్ఞో, వినాసయీ అలికం భాసమానో.

౧౩. “బాలస్స మూళ్హస్స అకతఞ్ఞునో చ, ముసా భణన్తస్స అసఞ్ఞతస్స;
మన్తే మయం తాదిసకే న దేమ, కుతో మన్తా గచ్ఛ న మయ్హం రుచ్చసీ”తి. –

ఇమా గాథా ఆహ.

తత్థ **ధమ్మేనాతి** అహమ్పి తవ ఆచరియభాగం హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా అగ్గహేత్వా ధమ్మేనేవ మన్తం సమ్పదాసిం, త్వమ్పి కిఞ్చి అదత్వా ధమ్మేన సమేనేవ పటిగ్గహేసి. **ధమ్మే ఠితన్తి** ఆచరియపూజకధమ్మే ఠితం. **తాదిసకేతి** తథారూపే అకాలఫలగణ్హాపకే మన్తే న దేమ, గచ్ఛ న మే రుచ్చసీతి.

సో ఏవం ఆచరియేన ఉయ్యోజితో “కిం మయ్హం జీవితేనా”తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా అనాథమరణం మరి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో ఆచరియం పచ్చక్ఖాయ మహావినాసం పత్తో”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అకతఞ్ఞూ మాణవో దేవదత్తో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, చణ్డాలపుత్తో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అమ్బజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౭౫] ౨. ఫన్దనజాతకవణ్ణనా

కుఠారిహత్థో పురిసోతి ఇదం సత్థా రోహిణీనదీతీరే విహరన్తో ఞాతకానం కలహం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన **కుణాలజాతకే** (జా॰ ౨.౨౧.కుణాలజాతక) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా ఞాతకే ఆమన్తేత్వా – మహారాజా, అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బహినగరే వడ్ఢకిగామో అహోసి. తత్రేకో బ్రాహ్మణవడ్ఢకీ అరఞ్ఞతో దారూని ఆహరిత్వా రథం కత్వా జీవికం కప్పేసి. తదా హిమవన్తపదేసే మహాఫన్దనరుక్ఖో అహోసి . ఏకో కాళసీహో గోచరం పరియేసిత్వా ఆగన్త్వా తస్స మూలే నిపజ్జి. అథస్స ఏకదివసం వాతే పహరన్తే ఏకో సుక్ఖదణ్డకో పతిత్వా ఖన్ధే అవత్థాసి. సో థోకం ఖన్ధేన రుజన్తేన భీతతసితో ఉట్ఠాయ పక్ఖన్దిత్వా పున నివత్తో ఆగతమగ్గం ఓలోకేన్తో కిఞ్చి అదిస్వా “అఞ్ఞో మం సీహో వా బ్యగ్ఘో వా అనుబన్ధన్తో నత్థి, ఇమస్మిం పన రుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతా మం ఏత్థ నిపజ్జన్తం న సహతి మఞ్ఞే, హోతు జానిస్సామీ”తి అట్ఠానే కోపం బన్ధిత్వా రుక్ఖం పహరిత్వా “నేవ తవ రుక్ఖస్స పత్తం ఖాదామి, న సాఖం భఞ్జామి, ఇధ అఞ్ఞే మిగే వసన్తే సహసి, మం న సహసి, కో మయ్హం దోసో అత్థి, కతిపాహం ఆగమేహి, సమూలం తే రుక్ఖం ఉప్పాటేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛేదాపేస్సామీ”తి రుక్ఖదేవతం తజ్జేత్వా ఏకం పురిసం ఉపధారేన్తో విచరి. తదా సో బ్రాహ్మణవడ్ఢకీ ద్వే తయో మనుస్సే ఆదాయ రథదారూనం అత్థాయ యానకేన తం పదేసం గన్త్వా ఏకస్మిం ఠానే యానకం ఠపేత్వా వాసిఫరసుహత్థో రుక్ఖే ఉపధారేన్తో ఫన్దనసమీపం అగమాసి. కాళసీహో తం దిస్వా “అజ్జ, మయా పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం దట్ఠుం వట్టతీ”తి గన్త్వా రుక్ఖమూలే అట్ఠాసి . వడ్ఢకీ చ ఇతో చితో ఓలోకేత్వా ఫన్దనసమీపేన పాయాసి. సో “యావ ఏసో నాతిక్కమతి, తావదేవస్స కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧౪. “కుఠారిహత్థో పురిసో, వనమోగయ్హ తిట్ఠసి;
పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం దారుం ఛేతుమిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **పురిసో**తి త్వం కుఠారిహత్థో ఏకో పురిసో ఇమం వనం ఓగయ్హ తిట్ఠసీతి.

సో తస్స వచనం సుత్వా “అచ్ఛరియం వత భో, న వత మే ఇతో పుబ్బే మిగో మనుస్సవాచం భాసన్తో దిట్ఠపుబ్బో, ఏస రథానుచ్ఛవికం దారుం జానిస్సతి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౩. “ఇస్సో వనాని చరసి, సమాని విసమాని చ;
పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం దారుం నేమియా దళ్హ”న్తి.

తత్థ **ఇస్సో**తి త్వమ్పి ఏకో కాళసీహో వనాని చరసి, త్వం రథానుచ్ఛవికం దారుం జానిస్ససీతి.

తం సుత్వా కాళసీహో “ఇదాని మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా తతియం గాథమాహ –

౧౪. “నేవ సాలో న ఖదిరో, నాస్సకణ్ణో కుతో ధవో;
రుక్ఖో చ ఫన్దనో నామ, తం దారుం నేమియా దళ్హ”న్తి.

సో తం సుత్వా సోమనస్సజాతో “సుదివసేన వతమ్హి అజ్జ అరఞ్ఞం పవిట్ఠో, తిరచ్ఛానగతో మే రథానుచ్ఛవికం దారుం ఆచిక్ఖతి, అహో సాధూ”తి పుచ్ఛన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౧౫. “కీదిసానిస్స పత్తాని, ఖన్ధో వా పన కీదిసో;
పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, యథా జానేము ఫన్దన”న్తి.

అథస్స సో ఆచిక్ఖన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౬. “యస్స సాఖా పలమ్బన్తి, నమన్తి న చ భఞ్జరే;
సో రుక్ఖో ఫన్దనో నామ, యస్స మూలే అహం ఠితో.

౧౭. “అరానం చక్కనాభీనం, ఈసానేమిరథస్స చ;
సబ్బస్స తే కమ్మనియో, అయం హేస్సతి ఫన్దనో”తి.

తత్థ “**అరాన**”న్తి ఇదం సో “కదాచేస ఇమం రుక్ఖం న గణ్హేయ్య, గుణమ్పిస్స కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ. తత్థ **ఈసానేమిరథస్స చా**తి ఈసాయ చ నేమియా చ సేసస్స చ రథస్స సబ్బస్స తే ఏస కమ్మనియో కమ్మక్ఖమో భవిస్సతీతి.

సో ఏవం ఆచిక్ఖిత్వా తుట్ఠమానసో ఏకమన్తే విచరి, వడ్ఢకీపి రుక్ఖం ఛిన్దితుం ఆరభి. రుక్ఖదేవతా చిన్తేసి “మయా ఏతస్స ఉపరి న కిఞ్చి పాతితం, అయం అట్ఠానే ఆఘాతం బన్ధిత్వా మమ విమానం నాసేతి, అహఞ్చ వినస్సిస్సామి, ఏకేనుపాయేన ఇమఞ్చ ఇస్సం వినాసేస్సామీ”తి. సా వనకమ్మికపురిసో వియ హుత్వా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా పుచ్ఛి “భో పురిస మనాపో తే రుక్ఖో లద్ధో, ఇమం ఛిన్దిత్వా కిం కరిస్ససీ”తి? “రథనేమిం కరిస్సామీ”తి. “ఇమినా రుక్ఖేన రథో భవిస్సతీ”తి కేన తే అక్ఖాతన్తి. “ఏకేన కాళసీహేనా”తి. “సాధు సుట్ఠు తేన అక్ఖాతం, ఇమినా రుక్ఖేన రథో సున్దరో భవిస్సతి, కాళసీహస్స గలచమ్మం ఉప్పాటేత్వా చతురఙ్గులమత్తే ఠానే అయపట్టేన వియ నేమిమణ్డలే పరిక్ఖిత్తే నేమి చ థిరా భవిస్సతి, బహుఞ్చ

ధనం లభిస్ససీ"తి. "కాళసీహచమ్మం కుతో లచ్ఛామీ"తి? "త్వం బాలకోసి, అయం తవ రుక్ఖో వనే ఠితో న పలాయతి, త్వం యేన తే రుక్ఖో అక్ఖాతో, తస్స సన్తికం గన్త్వా 'సామి తయా దస్సితరుక్ఖం కతరట్ఠానే ఛిన్దామీ'తి వత్వా ఆనేహి, అథ నం నిరాసఙ్కం 'ఇధ చ ఏత్థ చ ఛిన్దా'తి ముఖతుణ్డం పసారేత్వా ఆచిక్ఖన్తం తిఖిణేన మహాఫరసునా కోట్టేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా చమ్మం ఆదాయ వరమంసం ఖాదిత్వా రుక్ఖం ఛిన్దా"తి వేరం అప్పేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమా గాథా ఆహ –

౨౦. "ఇతి ఫన్దనరుక్ఖోపి, తావదే అజ్ఝభాసథ;
మయ్హమ్పి వచనం అత్థి, భారద్వాజ సుణోహి మే.

౨౧. "ఇస్సస్స ఉపక్ఖన్ధమ్హా, ఉక్కచ్చ చతురఙ్గులం;
తేన నేమిం పసారేసి, ఏవం దళ్హతరం సియా.

౨౨. "ఇతి ఫన్దనరుక్ఖోపి, వేరం అప్పేసి తావదే;
జాతానఞ్చ అజాతానం, ఇస్సానం దుక్ఖమావహీ"తి.

తత్థ **భారద్వాజాతి** తం గోత్తేన ఆలపతి. **ఉపక్ఖన్ధమ్హాతి** ఖన్ధతో. **ఉక్కచ్చాతి** ఉక్కన్తిత్వా.

వడ్ఢకీ రుక్ఖదేవతాయ వచనం సుత్వా "అహో అజ్జ మయ్హం మఙ్గలదివసో"తి కాళసీహం ఘాతేత్వా రుక్ఖం ఛేత్వా పక్కామి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౩. "ఇచ్చేవం ఫన్దనో ఇస్సం, ఇస్సో చ పన ఫన్దనం;
అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదేన, అఞ్ఞమఞ్ఞమఘాతయుం.

౨౪. "ఏవమేవ మనుస్సానం, వివాదో యత్థ జాయతి;
మయూరనచ్చం నచ్చన్తి, యథా తే ఇస్సఫన్దనా.

౨౫. "తం వో వదామి భద్దం వో, యావన్తేత్థ సమాగతా;
సమ్మోదథ మా వివదథ, మా హోథ ఇస్సఫన్దనా.

౨౬. "సామగ్గిమేవ సిక్ఖేథ, బుద్ధేహేతం పసంసితం;
సామగ్గిరతో ధమ్మట్ఠో, యోగక్ఖేమా న ధంసతీ"తి.

తత్థ **అఘాతయున్తి** ఘాతాపేసుం. **మయూరనచ్చం నచ్చన్తీతి** మహారాజా యత్థ హి మనుస్సానం వివాదో హోతి, తత్థ యథా నామ మయూరా నచ్చన్తా పటిచ్ఛాదేతబ్బం రహస్సఙ్గం పాకటం కరోన్తి, ఏవం మనుస్సా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స రన్ధం పకాసేన్తా మయూరనచ్చం నచ్చన్తి నామ. యథా తే ఇస్సఫన్దనా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స రన్ధం పకాసేన్తా నచ్చింసు నామ. **తం వోతి** తేన కారణేన తుమ్హే వదామి. **భద్దం వోతి** భద్దం తుమ్హాకం హోతు. **యావన్తేత్థాతి** యావన్తో ఏత్థ ఇస్సఫన్దనసదిసా మా అహువత్థ. **సామగ్గిమేవ సిక్ఖేథాతి** సమగ్గభావమేవ తుమ్హే సిక్ఖథ, ఇదం పణ్ణావుద్ధేహి పణ్డితేహి పసంసితం . **ధమ్మట్ఠోతి**

సుచరితధమ్మో రితో. **యోగక్ఖేమా న ధంసతీ**తి యోగేహి ఖేమా నిబ్బానా న పరిహాయతీతి నిబ్బానేన దేసనాకూటం గణ్హి. సక్యరాజానో ధమ్మకథం సుత్వా సమగ్గా జాతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా తం కారణం విదిత్వా తస్మిం వనసణ్డే నివుత్థదేవతా అహమేవ అహోసి”న్తి.

ఫన్దనజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౭౬] ౩. జవనహంసజాతకవణ్ణనా

ఇధేవ హంస నిపతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో **దళ్హధమ్మధనుగ్గహసుత్తన్తదేసనం** (సం॰ ని॰ ౨.౨౨౮) ఆరబ్భ కథేసి. భగవతా హి –

> “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, చత్తారో దళ్హధమ్మా ధనుగ్గహా సుసిక్ఖితా కతహత్థా కతూపాసనా చతుద్దిసా ఠితా అస్సు, అథ పురిసో ఆగచ్ఛేయ్య ‘అహం ఇమేసం చతున్నం దళ్హధమ్మానం ధనుగ్గహానం సుసిక్ఖితానం కతహత్థానం కతూపాసనానం చతుద్దిసా కణ్డే ఖిత్తే అపతిట్ఠితే పథవియం గహేత్వా ఆహరిస్సామీ’తి. “తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, ‘జవనో పురిసో పరమేన జవేన సమన్నాగతో’తి అలం వచనాయా”తి? “ఏవం భన్తే”తి. యథా చ, భిక్ఖవే, తస్స పురిసస్స జవో, యథా చ చన్దిమసూరియానం జవో, తతో సీఘతరో. యథా చ, భిక్ఖవే, తస్స పురిసస్స జవో, యథా చ చన్దిమసూరియానం జవో, యథా చ యా దేవతా చన్దిమసూరియానం పురతో ధావన్తి, తాసం దేవతానం జవో, తతో సీఘతరం ఆయుసఙ్ఖారా ఖీయన్తి, తస్మాతిహ, భిక్ఖవే, ఏవం సిక్ఖితబ్బం ‘అప్పమత్తా విహరిస్సామా’తి. ఏవఞ్హి వో, భిక్ఖవే, సిక్ఖితబ్బ”న్తి –

ఇమస్స సుత్తస్స కథితదివసతో దుతియదివసే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, సత్థా అత్తనో బుద్ధవిసయే ఠత్వా ఇమేసం సత్తానం ఆయుసఙ్ఖారే ఇత్తరే దుబ్బలే కత్వా పరిదీపేన్తో పుథుజ్జనభిక్ఖూ అతివియ సన్తాసం పాపేసి, అహో బుద్ధబలం నామా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, స్వాహం ఇదాని సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో ఆయుసఙ్ఖారానం ఇత్తరభావం దస్సేత్వా భిక్ఖూ సంవేజేత్వా ధమ్మం దేసేమి, మయా హి పుబ్బే అహేతుకహంసయోనియం నిబ్బత్తేనపి ఆయుసఙ్ఖారానం ఇత్తరభావం దస్సేత్వా బారాణసిరాజానం ఆదిం కత్వా సకలరాజపరిసం సంవేజేత్వా ధమ్మో దేసితో”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో జవనహంసయోనియం నిబ్బత్తిత్వా నవుతిహంససహస్సపరివుతో చిత్తకూటే పటివసతి. సో ఏకదివసం జమ్బుదీపతలే ఏకస్మిం సరే సపరివారో సయంజాతసాలిం ఖాదిత్వా ఆకాసే సువణ్ణకిలఞ్జం పత్థరన్తో వియ మహన్తేన పరివారేన బారాణసినగరస్స మత్థకేన మన్దమన్దాయ విలాసగతియా చిత్తకూటం గచ్ఛతి. అథ నం బారాణసిరాజా దిస్వా “ఇమినాపి మాదిసేన రఞ్ఞా భవితబ్బ”న్తి అమచ్చానం వత్వా తస్మిం సినేహం ఉప్పాదేత్వా మాలాగన్ధవిలేపనం గహేత్వా మహాసత్తం ఓలోకేత్వా సబ్బతూరియాని పగ్గణ్హాపేసి. మహాసత్తో అత్తనో సక్కారం కరోన్తం దిస్వా హంసే పుచ్ఛి “రాజా , మమ ఏవరూపం సక్కారం కరోన్తో కిం పచ్చాసీసతీ”తి? “తుమ్హేహి సద్ధిం మిత్తభావం దేవా”తి. “తేన హి రఞ్ఞో అమ్హేహి సద్ధిం మిత్తభావో హోతూ”తి రఞ్ఞా సద్ధిం మిత్తభావం కత్వా పక్కామి. అథేకదివసం రఞ్ఞో ఉయ్యానం గతకాలే అనోతత్తదహం గన్త్వా ఏకేన పక్ఖేన ఉదకం, ఏకేన

చన్దనచుణ్ణం ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం తేన ఉదకేన న్హాపేత్వా చన్దనచుణ్ణేన ఓకిరిత్వా మహాజనస్స పస్సన్తస్సేవ సపరివారో చిత్తకూటం అగమాసి. తతో పట్ఠాయ రాజా మహాసత్తం దట్ఠుకామో హుత్వా “సహాయో మే అజ్జ ఆగమిస్సతి, సహాయో మే అజ్జ ఆగమిస్సతీ”తి ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తో అచ్ఛతి.

తదా మహాసత్తస్స కనిట్ఠా ద్వే హంసపోతకా “సూరియేన సద్ధిం జవిస్సామా”తి మన్తేత్వా మహాసత్తస్స ఆరోచేసుం “మయం సూరియేన సద్ధిం జవిస్సామా”తి. “తాతా, సూరియజవో నామ సీఘో, సూరియేన సద్ధిం జవితుం న సక్ఖిస్సథ, అన్తరావ వినస్సిస్సథ, మా గమిత్థా”తి. తే దుతియమ్పి తతియమ్పి యాచింసు, బోధిసత్తోపి తే యావతతియం వారేసియేవ. తే మానథద్ధా అత్తనో బలం అజానన్తా మహాసత్తస్స అనాచిక్ఖిత్వావ “సూరియేన సద్ధిం జవిస్సామా”తి సూరియే అనుగ్గతేయేవ గన్త్వా యుగన్ధరమత్థకే నిసీదింసు. మహాసత్తో తే అదిస్వా “కహం ను ఖో గతా”తి పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా చిన్తేసి “తే సూరియేన సద్ధిం జవితుం న సక్ఖిస్సన్తి, అన్తరావ వినస్సిస్సన్తి, జీవితం తేసం దస్సామీ”తి. సోపి గన్త్వా యుగన్ధరమత్థకేయేవ నిసీది. అథ ఉగ్గతే సూరియమణ్డలే హంసపోతకా ఉప్పతిత్వా సూరియేన సద్ధిం పక్ఖన్దింసు, మహాసత్తోపి తేహి సద్ధిం పక్ఖన్ది. కనిట్ఠభాతికో యావ పుబ్బణ్హసమయా జవిత్వా కిలమి, పక్ఖసన్ధీసు అగ్గిఉట్ఠానకాలో వియ అహోసి. సో బోధిసత్తస్స సఞ్ఞం అదాసి “భాతిక, న సక్కోమీ”తి. అథ నం మహాసత్తో “మా భాయి, జీవితం తే దస్సామీ”తి పక్ఖపఞ్జరేన పరిక్ఖిపిత్వా అస్సాసేత్వా చిత్తకూటపబ్బతం నేత్వా హంసానం మజ్ఝే ఠపేత్వా పున పక్ఖన్దిత్వా సూరియం పత్వా ఇతరేన సద్ధిం పాయాసి. సోపి యావ ఉపకట్ఠమజ్ఝన్హికా సూరియేన సద్ధిం జవిత్వా కిలమి, పక్ఖసన్ధీసు అగ్గిఉట్ఠానకాలో వియ అహోసి. తదా బోధిసత్తస్స సఞ్ఞం అదాసి “భాతిక, న సక్కోమీ”తి. తమ్పి మహాసత్తో తథేవ సమస్సాసేత్వా పక్ఖపఞ్జరేనాదాయ చిత్తకూటమేవ అగమాసి. తస్మిం ఖణే సూరియో నభమజ్ఝం పాపుణి.

అథ మహాసత్తో “మమ అజ్జ సరీరబలం వీమంసిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఏకవేగేన పక్ఖన్దిత్వా యుగన్ధరమత్థకే నిసీదిత్వా తతో ఉప్పతిత్వా ఏకవేగేన సూరియం పాపుణిత్వా కాలేన పురతో, కాలేన పచ్ఛతో జవిత్వా చిన్తేసి “మయ్హం సూరియేన సద్ధిం జవనం నామ నిరత్థకం అయోనిసోమనసికారసమ్భూతం, కిం మే ఇమినా, బారాణసిం గన్త్వా మమ సహాయకస్స రఞ్ఞో అత్థయుత్తం ధమ్మయుత్తం కథం కథేస్సామీ”తి. సో నివత్తిత్వా సూరియే నభమజ్ఝం అనతిక్కన్తేయేవ సకలచక్కవాళగబ్భం అన్తన్తేన అనుసంయాయిత్వా వేగం పరిహాపేన్తో సకలజమ్బుదీపం అన్తన్తేన అనుసంయాయిత్వా బారాణసిం పాపుణి. ద్వాదసయోజనికం సకలనగరం హంసచ్ఛన్నం వియ అహోసి, ఛిద్దం నామ న పఞ్ఞాయి, అనుక్కమేన వేగే పరిహాయన్తే ఆకాసే ఛిద్దాని పఞ్ఞాయింసు. మహాసత్తో వేగం పరిహాపేత్వా ఆకాసతో ఓతరిత్వా సీహపఞ్జరస్స అభిముఖట్ఠానే అట్ఠాసి. రాజా “ఆగతో మే సహాయో”తి సోమనస్సప్పత్తో తస్స నిసీదనత్థాయ కఞ్చనపీఠం పఞ్ఞాపేత్వా “సమ్మ, పవిస, ఇధ నిసీదా”తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౭. “ఇధేవ హంస నిపత, పియం మే తవ దస్సనం;
ఇస్సరోసి అనుప్పత్తో, యమిధత్థి పవేదయా”తి.

తత్థ ‘‘**ఇధా**’’తి కఞ్చనపీఠం సన్ధాయాహ. **నిపతా**తి నిసీద. **ఇస్సరోసీ**తి త్వం ఇమస్స ఠానస్స ఇస్సరో సామి హుత్వా ఆగతోసీతి వదతి. **యమిధత్థి పవేదయా**తి యం ఇమస్మిం నివేసనే అత్థి, తం అపరిసఙ్కన్తో అమ్హాకం కథేహీతి.

మహాసత్తో కఞ్చనపీఠే నిసీది. రాజా సతపాకసహస్సపాకేహి తేలేహి తస్స పక్ఖన్తరాని మక్ఖేత్వా కఞ్చనతట్టకే మధులాజే చ మధురోదకఞ్చ సక్ఖరోదకఞ్చ దాపేత్వా మధురపటిసన్థారం కత్వా "సమ్మ, త్వం ఏకకోవ ఆగతోసి, కుహిం అగమిత్థా"తి పుచ్ఛి. సో తం పవత్తిం విత్థారేన కథేసి. అథ నం రాజా ఆహ "సమ్మ, మమపి సూరియేన సద్ధిం జవితవేగం దస్సేహీ"తి. మహారాజ, న సక్కా సో వేగో దస్సేతున్తి. తేన హి మే సరిక్ఖకమత్తం దస్సేహీతి. సాధు, మహారాజ, సరిక్ఖకమత్తం దస్సేస్సామి, అక్ఖణవేధీ ధనుగ్గహే సన్నిపాతేహీతి. రాజా సన్నిపాతేసి. మహాసత్తో చత్తారో ధనుగ్గహే గహేత్వా నివేసనా ఓరుయ్హ రాజఙ్గణే సిలాథమ్భం నిఖణాపేత్వా అత్తనో గీవాయం ఘణ్టం బన్ధాపేత్వా సిలాథమ్భమత్థకే నిసీదిత్వా చత్తారో ధనుగ్గహే థమ్భం నిస్సాయ చతుద్దిసాభిముఖే ఠపేత్వా "మహారాజ, ఇమే చత్తారో జనా ఏకప్పహారేనేవ చతుద్దిసాభిముఖా చత్తారి కణ్డాని ఖిపన్తు, తాని అహం పథవిం అప్పత్తానేవ ఆహరిత్వా ఏతేసం పాదమూలే పాతేస్సామి. మమ కణ్డగహణత్థాయ గతభావం ఘణ్టసద్దసఞ్ఞాయ జానేయ్యాసి, మం పన న పస్సిస్ససీ"తి వత్వా తేహి ఏకప్పహారేనేవ ఖిత్తకణ్డాని ఆహరిత్వా తేసం పాదమూలే పాతేత్వా సిలాథమ్భమత్థకే నిసిన్నమేవ అత్తానం దస్సేత్వా "దిట్ఠో తే, మహారాజ, మయ్హం వేగో"తి వత్వా "మహారాజ, అయం వేగో మయ్హం నేవ ఉత్తమో, మజ్ఝిమో, పరిత్తో లామకవేగో ఏస, ఏవం సీఘో, మహారాజ, అమ్హాకం వేగో"తి ఆహ.

అథ నం రాజా పుచ్ఛి "సమ్మ, అత్థి పన తుమ్హాకం వేగతో అఞ్ఞో సీఘతరో వేగో"తి? "ఆమ, మహారాజ, అమ్హాకం ఉత్తమవేగతోపి సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన ఇమేసం సత్తానం ఆయుసఙ్ఖారా సీఘతరం ఖీయన్తి భిజ్జన్తి, ఖయం గచ్ఛన్తీ"తి ఖణికనిరోధవసేన రూపధమ్మానం నిరోధం దస్సేతి, తతో నామధమ్మానం. రాజా మహాసత్తస్స కథం సుత్వా మరణభయభీతో సతిం పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో భూమియం పతి, మహాజనో ఉత్రాసం పత్తో అహోసి. రఞ్ఞో ముఖం ఉదకేన సిఞ్చిత్వా సతిం లభాపేసి. అథ నం మహాసత్తో "మహారాజ, మా భాయి, మరణస్సతిం భావేహి, ధమ్మం చరాహి, దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోహి, అప్పమత్తో హోహి, దేవా"తి ఓవది. అథ రాజా "సామి, మయం తుమ్హాదిసేన ఞాణబలసమ్పన్నేన ఆచరియేన వినా వసితుం న సక్ఖిస్సామ, చిత్తకూటం అగన్త్వా మయ్హం ధమ్మం దేసేన్తో మయ్హం ఓవాదాచరియో హుత్వా ఇధేవ వసాహీ"తి యాచన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౮. "సవనేన ఏకస్స పియా భవన్తి, దిస్వా పనేకస్స వియేతి ఛన్దో;
దిస్వా చ సుత్వా చ పియా భవన్తి, కచ్చిన్ను మే పీయసి దస్సనేన.

౨౯. "సవనేన పియో మేసి, భియ్యో చాగమ్మ దస్సనం;
ఏవం పియదస్సనో మే, వస హంస మమన్తికే"తి.

తాసం అత్థో – సమ్మ హంసరాజ సవనేన ఏకస్స ఏకచ్చే పియా హోన్తి, "ఏవం గుణో నామా"తి సుత్వా సవనేన పియాయతి, ఏకస్స పన ఏకచ్చే దిస్వావ ఛన్దో విగచ్ఛతి, పేమం అన్తరధాయతి , ఖాదితుం ఆగతా యక్ఖా వియ ఉపట్ఠహన్తి, ఏకస్స ఏకచ్చే దిస్వా చ సుత్వా చాతి ఉభయథాపి పియా హోన్తి, తేన తం పుచ్ఛామి. **కచ్చిన్ను మే పీయసి దస్సనేనాతి** కచ్చి ను త్వం మం పియాయసి, మయ్హం పన త్వం సవనేన పియోవ, దస్సనం పనాగమ్మ అతిపియోవ. ఏవం మమ పియదస్సనో సమానో చిత్తకూటం అగన్త్వా ఇధ మమ సన్తికే వసాతి.

బోధిసత్తో ఆహ –

౩౦. “వసేయ్యామ తవాగారే, నిచ్చం సక్కతపూజితా;
మత్తో చ ఏకదా వజ్జే, హంసరాజం పచన్తు మే”తి.

తత్థ **మత్తో చ ఏకదా**తి మహారాజ, మయం తవ ఘరే నిచ్చం పూజితా వసేయ్యామ, త్వం పన కదాచి సురామదమత్తో మంసఖాదనత్థం “హంసరాజం పచన్తు మే”తి వదేయ్యాసి, అథ ఏవం తవ అనుజీవినో మం మారేత్వా పచేయ్యుం, తదాహం కిం కరిస్సామీతి.

అథస్స రాజా “తేన హి మజ్జమేవ న పివిస్సామీ”తి పటిఞ్ఞం దాతుం ఇమం గాథమాహ –

౩౧. “ధిరత్థు తం మజ్జపానం, యం మే పియతరం తయా;
న చాపి మజ్జం పిస్సామి, యావ మే వచ్ఛసీ ఘరే”తి.

తతో పరం బోధిసత్తో ఛ గాథా ఆహ –

౩౨. “సువిజానం సిఙ్గాలానం, సకుణానఞ్చ వస్సితం;
మనుస్సవస్సితం రాజ, దుబ్బిజానతరం తతో.

౩౩. “అపి చే మఞ్ఞతీ పోసో, ఞాతి మిత్తో సఖాతి వా;
యో పుబ్బే సుమనో హుత్వా, పచ్ఛా సమ్పజ్జతే దిసో.

౩౪. “యస్మిం మనో నివిసతి, అవిదూరే సహాపి సో;
సన్తికేపి హి సో దూరే, యస్మిం నావిసతే మనో.

౩౫. “అన్తోపి సో హోతి పసన్నచిత్తో, పారం సముద్దస్స పసన్నచిత్తో;
అన్తోపి సో హోతి పదుట్ఠచిత్తో, పారం సముద్దస్స పదుట్ఠచిత్తో.

౩౬. “సంవసన్తా వివసన్తి, యే దిసా తే రథేసభ;
ఆరా సన్తో సంవసన్తి, మనసా రట్ఠవడ్ఢన.

౩౭. “అతిచిరం నివాసేన, పియో భవతి అప్పియో;
ఆమన్త ఖో తం గచ్ఛామ, పురా తే హోమ అప్పియా”తి.

తత్థ **వస్సిత**న్తి మహారాజ, తిరచ్ఛానగతా ఉజుహదయా, తేన తేసం వస్సితం సువిజానం, మనుస్సా పన కక్ఖళా, తస్మా తేసం వచనం దుబ్బిజానతరన్తి అత్థో. **యో పుబ్బే**తి యో పుగ్గలో పఠమమేవ అత్తమనో హుత్వా “త్వం మయ్హం ఞాతకో మిత్తో పాణసమో సఖా”తి అపి ఏవం మఞ్ఞతి, స్వేవ పచ్ఛా దిసో వేరీ సమ్పజ్జతి, ఏవం దుబ్బిజానం నామ మనుస్సహదయన్తి. **నివిసతీ**తి మహారాజ, యస్మిం పుగ్గలే పేమవసేన మనో నివిసతి, సో దూరే వసన్తోపి అవిదూరే సహాపి వసతియేవ నామ. యస్మిం పన పుగ్గలే మనో న నివిసతి అపేతి, సో సన్తికే వసన్తోపి దూరేయేవ.

అఞ్ఞోపి సో హోతీతి మహారాజ, యో సహాయో పసన్నచిత్తో, సో చిత్తేన అల్లీనత్తా పారం సముద్దస్స వసన్తోపి అఞ్ఞోయేవ హోతి. యో పన పదుట్ఠచిత్తో, సో చిత్తేన అనల్లీనత్తా అఞ్ఞో వసన్తోపి పారం సముద్దస్స నామ. **యే దిసా తే**తి యే వేరినో పచ్చత్థికా, తే ఏకతో వసన్తాపి దూరే వసన్తియేవ నామ. సన్తో పన పణ్డితా ఆరా ఠితాపి మేత్తాభావితేన మనసా ఆవజ్జేన్తా సంవసన్తియేవ. **పురా తే హోమా**తి యావ తవ అప్పియా న హోమ, తావదేవ తం ఆమన్తేత్వా గచ్ఛామాతి వదతి.

అథ నం రాజా ఆహ –

౩౮. "ఏవం చే యాచమానానం, అఞ్జలిం నావబుజ్ఝసి;
పరిచారకానం సతం, వచనం న కరోసి నో;
ఏవం తం అభియాచామ, పున కయిరాసి పరియాయ"న్తి.

తత్థ **ఏవం చే**తి సచే హంసరాజ, ఏవం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ యాచమానానం అమ్హాకం ఇమం అఞ్జలిం నావబుజ్ఝసి, తవ పరిచారకానం సమానానం వచనం న కరోసి, అథ నం ఏవం యాచామ. **పున కయిరాసి పరియాయ**న్తి కాలేన కాలం ఇధ ఆగమనాయ వారం కరేయ్యాసీతి అత్థో.

తతో బోధిసత్తో ఆహ –

౩౯. "ఏవం చే నో విహరతం, అన్తరాయో న హేస్సతి;
తుయ్హం చాపి మహారాజ, మయ్హఞ్చ రట్ఠవడ్ఢన;
అప్పేవ నామ పస్సేము, అహోరత్తానమచ్చయే"తి.

తత్థ **ఏవం చే నో**తి మహారాజ, మా చిన్తయిత్థ, సచే అమ్హాకమ్పి ఏవం విహరన్తానం జీవితన్తరాయో న భవిస్సతి, అప్పేవ నామ ఉభో అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సిస్సామ, అపిచ త్వం మయా దిన్నం ఓవాదమేవ మమ ఠానే ఠపేత్వా ఏవం ఇత్తరజీవితే లోకసన్నివాసే అప్పమత్తో హుత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేహి, ఏవఞ్హి మే ఓవాదం కరోన్తో మం పస్సిస్సతియేవాతి. ఏవం మహాసత్తో రాజానం ఓవదిత్వా చిత్తకూటపబ్బతమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తేనపి మయా ఆయుసఙ్ఖారానం దుబ్బలభావం దస్సేత్వా ధమ్మో దేసితో"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, కనిట్ఠో మోగ్గల్లానో, మజ్ఝిమో సారిపుత్తో, సేసహంసగణా బుద్ధపరిసా, జవనహంసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

జవనహంసజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౭౭] ౪. చూళనారదజాతకవణ్ణనా

న తే కట్ఠాని భిన్నానీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో థుల్లకుమారికాపలోభనం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థివాసినో కిరేకస్స కులస్స పన్నరససోళసవస్సుద్దేసికా ధీతా అహోసి సోభగ్గప్పత్తా, న చ నం కోచి వారేసి. అథస్సా మాతా చిన్తేసి "మమ ధీతా వయప్పత్తా, న చ నం కోచి వారేతి, ఆమిసేన మచ్ఛం వియ ఏతాయ ఏకం సాకియభిక్ఖుం పలోభేత్వా ఉప్పబ్బాజేత్వా తం నిస్సాయ జీవిస్సామీ"తి. తదా చ సావత్థివాసీ ఏకో కులపుత్తో సాసనే ఉరం దత్వా పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పన్నకాలతో పట్ఠాయ

సిక్ఖాకామతం పహాయ ఆలసియో సరీరమణ్డనమనుయుత్తో విహాసి. మహాఉపాసికా గేహే యాగుఖాదనీయభోజనీయాని సమ్పాదేత్వా ద్వారే ఠత్వా అన్తరవీథియా గచ్ఛన్తేసు భిక్ఖూసు ఏకం భిక్ఖుం రసతణ్హాయ బన్ధిత్వా గహేతుం సక్కుణేయ్యరూపం ఉపధారేన్తీ తేపిటకఆభిధమ్మికవినయధరానం మహన్తేన పరివారేన గచ్ఛన్తానం అన్తరే కఞ్చి గయ్హుపగం అదిస్వా తేసం పచ్ఛతో గచ్ఛన్తానం మధురధమ్మకథికానం అచ్ఛిన్నవలాహకసదిసానం పిణ్డపాతికానమ్పి అన్తరే కఞ్చి అదిస్వావ ఏకం యావ బహి అపఙ్గా అక్ఖీని అఞ్జేత్వా కేసే ఓసణ్ఠేత్వా దుకూలన్తరవాసకం నివాసేత్వా ఘటితమట్ఠం చీవరం పారుపిత్వా మణివణ్ణపత్తం ఆదాయ మనోరమం ఛత్తం ధారయమానం విస్సట్ఠిన్ద్రియం కాయదళ్హిబహులం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "ఇమం సక్కా గణ్హితు"న్తి గన్త్వా వన్దిత్వా పత్తం గహేత్వా "ఏథ , భన్తే"తి ఘరం ఆనేత్వా నిసీదాపేత్వా యాగుఆదీహి పరివిసిత్వా కతభత్తకిచ్చం తం భిక్ఖుం "భన్తే, ఇతో పట్ఠాయ ఇధేవాగచ్ఛేయ్యాథా"తి ఆహ. సోపి తతో పట్ఠాయ తత్థేవ గన్త్వా అపరభాగే విస్సాసికో అహోసి.

అథేకదివసం మహాఉపాసికా తస్స సవనపథే ఠత్వా "ఇమస్మిం గేహే ఉపభోగపరిభోగమత్తా అత్థి, తథారూపో పన మే పుత్తో వా జామాతా వా గేహం విచారితుం సమత్థో నత్థీ"తి ఆహ. సో తస్సా వచనం సుత్వా "కిమత్థం ను ఖో కథేతీ"తి థోకం హదయే విద్ధో వియ అహోసి. సా ధీతరం ఆహ "ఇమం పలోభేత్వా తవ వసే వత్తాపేహీ"తి. సా తతో పట్ఠాయ మణ్డితపసాధితా ఇత్థికుత్తవిలాసేహి తం పలోభేసి. థుల్లకుమారికాతి న చ థూలసరీరా దట్ఠబ్బా, థూలా వా హోతు కిసా వా, పఞ్చకామగుణికరాగేన పన థూలతాయ "థుల్లకుమారికా"తి వుచ్చతి. సో దహరో కిలేసవసికో హుత్వా "న దానాహం బుద్ధసాసనే పతిట్ఠాతుం సక్ఖిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "విహారం గన్త్వా పత్తచీవరం నియ్యాదేత్వా అసుకట్ఠానం నామ గమిస్సామి, తత్ర మే వత్థాని పేసేథా"తి వత్వా విహారం గన్త్వా పత్తచీవరం నియ్యాదేత్వా "ఉక్కణ్ఠితోస్మీ"తి ఆచరియుపజ్ఝాయే ఆహ. తే తం ఆదాయ సత్థు సన్తికం నేత్వా "అయం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితో"తి ఆరోచేసుం. సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "కేన ఉక్కణ్ఠాపితోసీ"తి వత్వా "థుల్లకుమారికాయ, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు పుబ్బేపేసా తవ అరఞ్ఞే వసన్తస్స బ్రహ్మచరియన్తరాయం కత్వా మహన్తం అనత్థమకాసి, పున త్వం ఏతమేవ నిస్సాయ కస్మా ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి వత్వా భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో కాసిరట్ఠే మహాభోగే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా ఉగ్గహితసిప్పో కుటుమ్బం సణ్ఠపేసి, అథస్స భరియా ఏకం పుత్తం విజాయిత్వా కాలమకాసి. సో "యథేవ మే పియభరియాయ, ఏవం మయిపి మరణం ఆగమిస్సతి, కిం మే ఘరావాసేన, పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా కామే పహాయ పుత్తం ఆదాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా తేన సద్ధిం ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాహారో అరఞ్ఞే విహాసి. తదా పచ్చన్తవాసినో చోరా జనపదం పవిసిత్వా గామం పహరిత్వా కరమరే గహేత్వా భణ్డికం ఉక్ఖిపాపేత్వా పున పచ్చన్తం పాపయింసు. తేసం అన్తరే ఏకా అభిరూపా కుమారికా కేరాటికపఞ్ఞాయ సమన్నాగతా చిన్తేసి "ఇమే అమ్హే గహేత్వా దాసిభోగేన పరిభుఞ్జిస్సన్తి, ఏకేన ఉపాయేన పలాయితుం వట్టతీ"తి. సా "సామి, సరీరకిచ్చం కాతుకామామ్హి, థోకం పటిక్కమిత్వా తిట్ఠథా"తి వత్వా చోరే వఞ్చేత్వా పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసన్తీ బోధిసత్తస్స పుత్తం అస్సమే ఠపేత్వా ఫలాఫలత్థాయ గతకాలే పుబ్బణ్హసమయే తం అస్సమం పాపుణిత్వా తం తాపసకుమారం కామరతియా పలోభేత్వా సీలమస్స భిన్దిత్వా అత్తనో వసే వత్తేత్వా "కిం తే అరఞ్ఞవాసేన, ఏహి గామం గన్త్వా వసిస్సామ, తత్ర హి రూపాదయో కామగుణా సులభా"తి ఆహ. సోపి "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "పితా తావ మే అరఞ్ఞతో ఫలాఫలం ఆహరితుం గతో, తం దిస్వా ఉభోపి ఏకతోవ గమిస్సామా"తి ఆహ.

సా చిన్తేసి – “అయం తరుణదారకో న కిఞ్చి జానాతి, పితరా పనస్స మహల్లకకాలే పబ్బజితేన భవితబ్బం, సో ఆగన్త్వా ‘ఇధ కిం కరోసీ’తి మం పోథేత్వా పాదే గహేత్వా కడ్ఢిత్వా అరఞ్ఞే ఖిపిస్సతి, తస్మిం అనాగతేయేవ పలాయిస్సామీ”తి. అథ నం “అహం పురతో గచ్ఛామి, త్వం పచ్ఛా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా మగ్గసఞ్ఞం ఆచిక్ఖిత్వా పక్కామి. సో తస్సా గతకాలతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నదోమనస్సో యథా పురే కిఞ్చి వత్తం అకత్వా ససీసం పారుపిత్వా అన్తోపణ్ణసాలాయ పజ్ఝాయన్తో నిపజ్జి. మహాసత్తో ఫలాఫలం ఆదాయ ఆగన్త్వా తస్సా పదవలఞ్జం దిస్వా “అయం మాతుగామస్స పదవలఞ్జో, “పుత్తస్స మమ సీలం భిన్నం భవిస్సతీ”తి చిన్తేన్తో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా ఫలాఫలం ఓతారేత్వా పుత్తం పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౪౦. “న తే కట్ఠాని భిన్నాని, న తే ఉదకమాభతం;

అగ్గీపి తే న హాపితో, కిం ను మన్దోవ ఝాయసీ”తి.

తత్థ **అగ్గీపి తే న హాపితో**తి అగ్గిపి తే న జాలితో. **మన్దోవా**తి నిప్పఞ్ఞో అన్ధబాలో వియ.

సో పితు కథం సుత్వా ఉట్ఠాయ పితరం వన్దిత్వా గారవేనేవ అరఞ్ఞవాసే అనుస్సాహం పవేదేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౪౧. “న ఉస్సహే వనే వత్థుం, కస్సపామన్తయామి తం;

దుక్ఖో వాసో అరఞ్ఞమ్హి, రట్ఠం ఇచ్ఛామి గన్తవే.

౪౨. “యథా అహం ఇతో గన్త్వా, యస్మిం జనపదే వసం;

ఆచారం బ్రహ్మే సిక్ఖేయ్యం, తం ధమ్మం అనుసాస మ”న్తి.

తత్థ **కస్సపామన్తయామి త**న్తి కస్సప ఆమన్తయామి తం. **గన్తవే**తి గన్తుం. **ఆచార**న్తి యస్మిం జనపదే వసామి, తత్థ వసన్తో యథా ఆచారం జనపదచారిత్తం సిక్ఖేయ్యం జానేయ్యం, తం ధమ్మం అనుసాస ఓవదాహీతి వదతి.

మహాసత్తో “సాధు, తాత, దేసచారిత్తం తే కథేస్సామీ”తి వత్వా గాథాద్వయమాహ –

౪౩. “సచే అరఞ్ఞం హిత్వాన, వనమూలఫలాని చ;

రట్ఠే రోచయసే వాసం, తం ధమ్మం నిసామేహి మే.

౪౪. “విసం మా పటిసేవిత్థో, పపాతం పరివజ్జయ;

పఙ్కే చ మా విసీదిత్థో, యత్తో చాసీవిసే చరే”తి.

తత్థ **ధమ్మ**న్తి సచే రట్ఠవాసం రోచేసి, తేన హి త్వం జనపదచారిత్తం ధమ్మం నిసామేహి. **యత్తో చాసీవిసే**తి ఆసీవిసస్స సన్తికే యత్తో పటియత్తో చరేయ్యాసి, సక్కోన్తో ఆసీవిసం పరివజ్జేయ్యాసీతి అత్థో.

తాపసకుమారో సంఖిత్తేన భాసితస్స అత్థం అజానన్తో పుచ్ఛి –

౪౫. “కిం ను విసం పపాతో వా, పఙ్కో వా బ్రహ్మచారినం;

కం త్వం ఆసీవిసం బ్రూసి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి –

౪౬. “ఆసవో తాత లోకస్మిం, సురా నామ పవుచ్చతి;
మనుఞ్ఞో సురభీ వగ్గు, సాదు ఖుద్దరసూపమో;
విసం తదాహు అరియా సే, బ్రహ్మచరియస్స నారద.

౪౭. “ఇత్థియో తాత లోకస్మిం, పమత్తం పమథేన్తి తా;
హరన్తి యువినో చిత్తం, తూలం భట్ఠంవ మాలుతో;
పపాతో ఏసో అక్ఖాతో, బ్రహ్మచరియస్స నారద.

౪౮. “లాభో సిలోకో సక్కారో, పూజా పరకులేసు చ;
పఙ్కో ఏసో చ అక్ఖాతో, బ్రహ్మచరియస్స నారద.

౪౯. “ససత్థా తాత రాజానో, ఆవసన్తి మహిం ఇమం;
తే తాదిసే మనుస్సిన్దే, మహన్తే తాత నారద.

౫౦. “ఇస్సరానం అధిపతీనం, న తేసం పాదతో చరే;
ఆసీవిసోతి అక్ఖాతో, బ్రహ్మచరియస్స నారద.

౫౧. “భత్తత్థో భత్తకాలే చ, యం గేహముపసఙ్కమే;
యదేత్థ కుసలం జఞ్ఞా, తత్థ ఘాసేసనం చరే.

౫౨. “పవిసిత్వా పరకులం, పానత్థం భోజనాయ వా;
మితం ఖాదే మితం భుఞ్జే, న చ రూపే మనం కరే.

౫౩. “గోట్ఠం మజ్జం కిరాటఞ్చ, సభా నికిరణాని చ;
ఆరకా పరివజ్జేహి, యానీవ విసమం పథ”న్తి.

తత్థ **ఆసవో**తి పుప్ఫాసవాది. **విసం తదాహూ**తి తం ఆసవసఙ్ఖాతం సురం అరియా “బ్రహ్మచరియస్స విస”న్తి వదన్తి. **పమత్త**న్తి ముట్ఠస్సతిం. **తూలం భట్ఠంవా**తి రుక్ఖా భస్సిత్వా పతితతూలం వియ. **అక్ఖాతో**తి బుద్ధాదీహి కథితో. **సిలోకో**తి కిత్తివణ్ణో. **సక్కారో**తి అఞ్జలికమ్మాది. **పూజా**తి గన్ధమాలాదీహి పూజా. **పఙ్కో**తి ఏస ఓసీదాపనట్ఠేన “పఙ్కో”తి అక్ఖాతో. **మహన్తే**తి మహన్తభావప్పత్తే. **న తేసం పాదతో చరే**తి తేసం సన్తికే న చరే, రాజకులూపకో న భవేయ్యాసీతి అత్థో. రాజానో హి ఆసీవిసా వియ ముహుత్తేనేవ కుజ్ఝిత్వా అనయబ్యసనం పాపేన్తి. అపిచ అన్తేపురప్పవేసనే వుత్తాదీనవవసేనపేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

భత్తత్థోతి భత్తేన అత్థికో హుత్వా. **యదేత్థ కుసలన్తి** యం తేసు ఉపసఙ్కమితబ్బేసు గేహేసు కుసలం అనవజ్జం పఞ్చఅగోచరరహితం జానేయ్యాసి, తత్థ ఘాసేసనం చరేయ్యాసీతి అత్థో. **న చ రూపే మనం కరే**తి పరకులే మత్తఞ్ఞూ హుత్వా భోజనం భుఞ్జన్తోపి తత్థ ఇత్థిరూపే మనం మా కరేయ్యాసి, మా చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వా ఇత్థిరూపే నిమిత్తం గణ్హేయ్యాసీతి వదతి. **గోట్ఠం మజ్జం కిరాటన్తి** అయం పోత్థకేసు పాఠో, అట్ఠకథాయం పన "గోట్ఠం మజ్జం కిరాసఞ్చా"తి వత్వా "**గోట్ఠన్తి** గున్నం ఠితట్ఠానం. **మజ్జన్తి** పానాగారం. **కిరాసన్తి** ధుత్తకేరాటికజన"న్తి వుత్తం. **సభా నికిరణాని చా**తి సభాయో చ హిరఞ్ఞసువణ్ణానం నికిరణట్ఠానాని చ. **ఆరకా**తి ఏతాని సబ్బాని దూరతో పరివజ్జేయ్యాసి. **యానీవా**తి సప్పితేలయానేన గచ్ఛన్తో విసమం మగ్గం వియ.

మాణవో పితు కథేన్తస్సేవ సతిం పటిలభిత్వా "తాత, అలం మే మనుస్సపథేనా"తి ఆహ. అథస్స పితా మేత్తాదిభావనం ఆచిక్ఖి. సో తస్సోవాదే ఠత్వా న చిరస్సేవ ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేసి. ఉభోపి పితాపుత్తా అపరిహీనజ్ఝానా కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సా కుమారికా అయం కుమారికా అహోసి, తాపసకుమారో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు, పితా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చూళనారదజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౭౮] ౫. దూతజాతకవణ్ణనా

దూతే తే బ్రహ్మే పాహేసిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తనో పఞ్ఞాపసంసనం ఆరబ్భ కథేసి. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ కథం సముట్ఠాపేసుం "పస్సథ, ఆవుసో, దసబలస్స ఉపాయకోసల్లం, నన్దస్స సక్యపుత్తస్స అచ్ఛరాగణం దస్సేత్వా అరహత్తం అదాసి, చూళపన్థకస్స పిలోతికం దత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అదాసి, కమ్మారపుత్తస్స పదుమం దస్సేత్వా అరహత్తం అదాసి, ఏవం నానాఉపాయేహి సత్తే వినేతీ"తి . సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ 'ఇమినా ఇదం హోతీ'తి ఉపాయకుసలో, పుబ్బేపి ఉపాయకుసలోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే జనపదో అహిరఞ్ఞో అహోసి. సో హి జనపదం పీళేత్వా ధనమేవ సంకడ్ఢి. తదా బోధిసత్తో కాసిగామే బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా "పచ్ఛా ధమ్మేన భిక్ఖం చరిత్వా ఆచరియధనం ఆహరిస్సామీ"తి వత్వా సిప్పం పట్ఠపేత్వా నిట్ఠితసిప్పో అనుయోగం దత్వా "ఆచరియ, తుమ్హాకం ధనం ఆహరిస్సామీ"తి ఆపుచ్ఛిత్వా నిక్ఖమ్మ జనపదే చరన్తో ధమ్మేన సమేన పరియేసిత్వా సత్త నిక్ఖే లభిత్వా "ఆచరియస్స దస్సామీ"తి గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే గఙ్గం ఓతరితుం నావం అభిరుహి. తస్స తత్థ నావాయ విపరివత్తమానాయ తం సువణ్ణం ఉదకే పతి. సో చిన్తేసి "దుల్లభం హిరఞ్ఞం, జనపదే పున ఆచరియధనే పరియేసియమానే పపఞ్చో భవిస్సతి, యంనూనాహం గఙ్గాతీరేయేవ నిరాహారో నిసీదేయ్యం, తస్స మే నిసిన్నభావం అనుపుబ్బేన రాజా జానిస్సతి, తతో అమచ్చే పేసేస్సతి, అహం తేహి సద్ధిం న మన్తేస్సామి, తతో రాజా సయం ఆగమిస్సతి, ఇమినా ఉపాయేన తస్స సన్తికే ఆచరియధనం లభిస్సామీ"తి. సో గఙ్గాతీరే ఉత్తరిసాటకం పారుపిత్వా యఞ్ఞసుత్తం బహి ఠపేత్వా రజతపట్టవణ్ణే వాలుకతలే సువణ్ణపటిమా వియ నిసీది. తం నిరాహారం నిసిన్నం దిస్వా మహాజనో "కస్మా నిసిన్నోసీ"తి పుచ్ఛి, కస్సచి న కథేసి. పునదివసే ద్వారగామవాసినో తస్స తత్థ నిసిన్నభావం సుత్వా ఆగన్త్వా పుచ్ఛింసు, తేసమ్పి న కథేసి. తే తస్స కిలమథం

దిస్వా పరిదేవన్తా పక్కమింసు. తతియదివసే నగరవాసినో ఆగమింసు, చతుత్థదివసే నగరతో ఇస్సరజనా, పఞ్చమదివసే రాజపురిసా. ఛట్ఠదివసే రాజా అమచ్చే పేసేసి, తేహిపి సద్ధిం న కథేసి. సత్తమదివసే రాజా భయట్టితో హుత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౫౪. “దూతే తే బ్రహ్మే పాహేసిం, గఙ్గాతీరస్మి ఝాయతో;
తేసం పుట్ఠో న బ్యాకాసి, దుక్ఖం గుయ్హమతం ను తే”తి.

తత్థ **దుక్ఖం గుయ్హమతం ను తే**తి కిం ను ఖో, బ్రాహ్మణ, యం తవ దుక్ఖం ఉప్పన్నం, తం తే గుయ్హమేవ మతం, న అఞ్ఞస్స ఆచిక్ఖితబ్బన్తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “మహారాజ, దుక్ఖం నామ హరితుం సమత్థస్సేవ ఆచిక్ఖితబ్బం, న అఞ్ఞస్సా”తి వత్వా సత్త గాథా అభాసి –

౫౫. “సచే తే దుక్ఖముప్పజ్జే, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢన;
మా ఖో నం తస్స అక్ఖాహి, యో తం దుక్ఖా న మోచయే.

౫౬. “యో తస్స దుక్ఖజాతస్స, ఏకఙ్గమపి భాగసో;
విప్పమోచేయ్య ధమ్మేన, కామం తస్స పవేదయ.

౫౭. “సువిజానం సిఙ్గాలానం, సకుణానఞ్చ వస్సితం;
మనుస్సవస్సితం రాజ, దుబ్బిజానతరం తతో.

౫౮. “అపి చే మఞ్ఞతీ పోసో, ఞాతి మిత్తో సఖాతి వా;
యో పుబ్బే సుమనో హుత్వా, పచ్ఛా సమ్పజ్జతే దిసో.

౫౯. “యో అత్తనో దుక్ఖమనానుపుట్ఠో, పవేదయే జన్తు అకాలరూపే;
ఆనన్దినో తస్స భవన్తి మిత్తా, హితేసినో తస్స దుఖీ భవన్తి.

౬౦. “కాలఞ్చ ఞత్వాన తథావిధస్స, మేధావినం ఏకమనం విదిత్వా;
అక్ఖేయ్య తిబ్బాని పరస్స ధీరో, సణ్హం గిరం అత్థవతిం పముఞ్చే.

౬౧. “సచే చ జఞ్ఞా అవిసయ్హమత్తనో, న తే హి మయ్హం సుఖాగమాయ;
ఏకోవ తిబ్బాని సహేయ్య ధీరో, సచ్చం హిరోత్తప్పమపేక్ఖమానో”తి.

తత్థ **ఉప్పజ్జే**తి సచే తవ ఉప్పజ్జేయ్య. **మా అక్ఖాహీ**తి మా కథేహి. **దుబ్బిజానతరం తతో**తి తతో తిరచ్ఛానగతవస్సితతోపి దుబ్బిజానతరం, తస్మా తథతో అజానిత్వా హరితుం అసమత్థస్స అత్తనో దుక్ఖం న కథేతబ్బమేవాతి. **అపి చే**తి గాథా వుత్తత్థావ. **అనానుపుట్ఠో**తి పునప్పునం పుట్ఠో. **పవేదయే**తి కథేతి. **అకాలరూపే**తి అకాలే.

కాలన్తి అత్తనో గుయ్హస్స కథనకాలం. **తథావిధస్సాతి** పణ్డితపురిసం అత్తనా సద్ధిం ఏకమనం విదిత్వా తథావిధస్స ఆచిక్ఖేయ్య. **తిబ్బానీతి** దుక్ఖాని.

సచేతి యది అత్తనో దుక్ఖం అవిసయ్హం అత్తనో వా పరేసం వా పురిసకారేన అతేకిచ్ఛం జానేయ్య. **తే హీతి** తే ఏవ లోకపవేణికా, అట్ఠలోకధమ్మాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – అథ అయం లోకపవేణీ న మయ్హం ఏవ సుఖాగమాయ ఉప్పన్నా, అట్ఠహి లోకధమ్మేహి పరిముత్తో నామ నత్థి, ఏవం సన్తే సుఖమేవ పత్థేన్తేన పరస్స దుక్ఖారోపనం నామ న యుత్తం, నేతం హిరోత్తప్పసమ్పన్నేన కత్తబ్బం, అత్థి చ మే హిరీ ఓత్తప్పన్తి సచ్చం సంవిజ్జమానం అత్తని హిరోత్తప్పం అపేక్ఖమానోవ అఞ్ఞస్స అనారోచేత్వా ఏకోవ తిబ్బాని సహేయ్య ధీరోతి.

ఏవం మహాసత్తో సత్తహి గాథాహి రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేత్వా అత్తనో ఆచరియధనస్స పరియేసితభావం దస్సేన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౬౨. “అహం రట్ఠే విచరన్తో, నిగమే రాజధానియో;
భిక్ఖమానో మహారాజ, ఆచరియస్స ధనత్థికో.

౬౩. “గహపతీ రాజపురిసే, మహాసాలే చ బ్రాహ్మణే;
అలత్థం సత్త నిక్ఖాని, సువణ్ణస్స జనాధిప;
తే మే నట్ఠా మహారాజ, తస్మా సోచామహం భుసం.

౬౪. “పురిసా తే మహారాజ, మనసానువిచిన్తితా;
నాలం దుక్ఖా పమోచేతుం, తస్మా తేసం న బ్యాహరిం.

౬౫. “త్వఞ్చ ఖో మే మహారాజ, మనసానువిచిన్తితో;
అలం దుక్ఖా పమోచేతుం, తస్మా తుయ్హం పవేదయి”న్తి.

తత్థ **భిక్ఖమానోతి** ఏతే గహపతిఆదయో యాచమానో. **తే మేతి** తే సత్త నిక్ఖా మమ గఙ్గం తరన్తస్స నట్ఠా, గఙ్గాయం పతితా. **పురిసా తేతి** మహారాజ, తవ దూతపురిసా. **అనువిచిన్తితాతి** “నాలం ఇమే మం దుక్ఖా మోచేతు”న్తి మయా ఞాతా. **తస్మాతి** తేన కారణేన తేసం అత్తనో దుక్ఖం నాచిక్ఖిం. **పవేదయిన్తి** కథేసిం.

రాజా తస్స ధమ్మకథం సుత్వా “మా చిన్తయి, బ్రాహ్మణ, అహం తే ఆచరియధనం దస్సామీ”తి ద్విగుణధనమదాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౬౬. “తస్సాదాసి పసన్నత్తో, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనో;
జాతరూపమయే నిక్ఖే, సువణ్ణస్స చతుద్దసా”తి.

తత్థ **జాతరూపమయేతి** తే సువణ్ణస్స చతుద్దస నిక్ఖే జాతరూపమయేయేవ అదాసి, న యస్స వా తస్స వా సువణ్ణస్సాతి అత్థో.

మహాసత్తో రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా ఆచరియస్స ధనం దత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా రాజాపి తస్సోవాదే ఠితో ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా ఉభోపి యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో ఉపాయకుసలోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, ఆచరియో సారిపుత్తో, బ్రాహ్మణమాణవో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

దూతజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౭౯] ౬. కాలిఙ్గబోధిజాతకవణ్ణనా

రాజా కాలిఙ్గో చక్కవత్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆనన్దత్థేరేన కతం మహాబోధిపూజం ఆరబ్భ కథేసి. వేనేయ్యసఙ్గహత్థాయ హి తథాగతే జనపదచారికం పక్కన్తే సావత్థివాసినో గన్ధమాలాదిహత్థా జేతవనం గన్త్వా అఞ్ఞం పూజనీయట్ఠానం అలభిత్వా గన్ధకుటిద్వారే పాతేత్వా గచ్ఛన్తి, తే ఉళారపామోజ్జా న హోన్తి. తం కారణం ఞత్వా అనాథపిణ్డికో తథాగతస్స జేతవనం ఆగతకాలే ఆనన్దత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా "భన్తే, అయం విహారో తథాగతే చారికం పక్కన్తే నిపచ్చయో హోతి, మనుస్సానం గన్ధమాలాదీహి పూజనీయట్ఠానం న హోతి, సాధు, భన్తే, తథాగతస్స ఇమమత్థం ఆరోచేత్వా ఏకస్స పూజనీయట్ఠానస్స సక్కుణేయ్యభావం జానాథా"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథాగతం పుచ్ఛి "కతి ను ఖో, భన్తే, చేతియానీ"తి? "తీణి ఆనన్దా"తి. "కతమాని, భన్తే, తీణీ"తి? "సారీరికం పారిభోగికం ఉద్దిస్సక"న్తి. "సక్కా పన, భన్తే, తుమ్హేసు ధరన్తేసుయేవ చేతియం కాతు"న్తి. "ఆనన్ద, సారీరికం న సక్కా కాతుం. తఞ్హి బుద్ధానం పరినిబ్బానకాలే హోతి, ఉద్దిస్సకం అవత్థుకం మమాయనమత్తమేవ హోతి, బుద్ధేహి పరిభుత్తో మహాబోధిరుక్ఖో బుద్ధేసు ధరన్తేసుపి చేతియమేవా"తి. "భన్తే, తుమ్హేసు పక్కన్తేసు జేతవనవిహారో అప్పటిసరణో హోతి, మహాజనో పూజనీయట్ఠానం న లభతి, మహాబోధితో బీజం ఆహరిత్వా జేతవనద్వారే రోపేస్సామి, భన్తే"తి. "సాధు, ఆనన్ద, రోపేహి, ఏవం సన్తే జేతవనే మమ నిబద్ధవాసో వియ భవిస్సతీ"తి.

థేరో కోసలనరిన్దస్స అనాథపిణ్డికస్స విసాఖాదీనఞ్చ ఆరోచేత్వా జేతవనద్వారే బోధిరోపనట్ఠానే ఆవాటం ఖణాపేత్వా మహామోగ్గల్లానత్థేరం ఆహ – "భన్తే, అహం జేతవనద్వారే బోధిం రోపేస్సామి, మహాబోధితో మే బోధిపక్కం ఆహరథా"తి. థేరో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆకాసేన బోధిమణ్డం గన్త్వా వణ్టా పరిగలన్తం పక్కం భూమిం అసమ్పత్తమేవ చీవరేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా గహేత్వా ఆనన్దత్థేరస్స అదాసి. ఆనన్దత్థేరో "అజ్జ బోధిం రోపేస్సామీ"తి కోసలరాజాదీనం ఆరోచేసి. రాజా సాయన్హసమయే మహన్తేన పరివారేన సబ్బూపకరణాని గాహాపేత్వా ఆగమి, తథా అనాథపిణ్డికో విసాఖా చ అఞ్ఞో చ సద్ధో జనో. థేరో మహాబోధిరోపనట్ఠానే మహన్తం సువణ్ణకటాహం ఠపేత్వా హేట్ఠా ఛిద్దం కారేత్వా గన్ధకలలస్స పూరేత్వా "ఇదం బోధిపక్కం రోపేహి, మహారాజా"తి రఞ్ఞో అదాసి. సో చిన్తేసి "రజ్జం నామ న సబ్బకాలం అమ్హాకం హత్థే తిట్ఠతి, ఇదం మయా అనాథపిణ్డికేన రోపాపేతుం వట్టతీ"తి . సో తం బోధిపక్కం మహాసేట్ఠిస్స హత్థే ఠపేసి. అనాథపిణ్డికో గన్ధకలలం వియూహిత్వా తత్థ పాతేసి. తస్మిం తస్స హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ సబ్బేసం పస్సన్తానఞ్ఞేవ నఙ్గలసీసప్పమాణో బోధిఖన్ధో పణ్ణాసహత్థుబ్బేధో ఉట్ఠహి, చతూసు దిసాసు ఉద్ధఞ్చాతి పఞ్చ మహాసాఖా పణ్ణాసహత్థావ నిక్ఖమింసు. ఇతి సో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ వనప్పతిజేట్ఠకో హుత్వా అట్ఠాసి. రాజా అట్ఠారసమత్తే సువణ్ణరజతఘటే గన్ధోదకేన పూరేత్వా నీలుప్పలహత్థకాదిపటిమణ్డితే మహాబోధిం పరిక్ఖిపిత్వా పుణ్ణఘటే పటిపాటియా ఠపేసి, సత్తరతనమయం వేదికం కారేసి, సువణ్ణమిస్సకం వాలుకం ఓకిరి, పాకారపరిక్ఖేపం కారేసి, సత్తరతనమయం ద్వారకోట్ఠకం కారేసి, సక్కారో మహా అహోసి.

థేరో తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, తుమ్హేహి మహాబోధిమూలే సమాపన్నసమాపత్తిం మయా రోపితబోధిమూలే నిసీదిత్వా మహాజనస్స హితత్థాయ సమాపజ్జథా”తి ఆహ. “ఆనన్ద, కిం కథేసి, మయి మహాబోధిమూలే సమాపన్నసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా నిసిన్నే అఞ్ఞో పదేసో ధారేతుం న సక్కోతీ”తి. “భన్తే, మహాజనస్స హితత్థాయ ఇమస్స భూమిప్పదేసస్స ధువనియామేన సమాపత్తిసుఖేన తం బోధిమూలం పరిభుఞ్జథా”తి. సత్థా ఏకరత్తిం సమాపత్తిసుఖేన పరిభుఞ్జి. థేరో కోసలరాజాదీనం కథేత్వా బోధిమహం నామ కారేసి. సోపి ఖో బోధిరుక్ఖో ఆనన్దత్థేరేన రోపితత్తా **ఆనన్దబోధి**యేవాతి పఞ్ఞాయిత్థ. తదా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో ఆయస్మా ఆనన్దో ధరన్తేయేవ తథాగతే బోధిం రోపేత్వా మహాపూజం కారేసి , అహో మహాగుణో థేరో”తి . సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దో సపరివారేసు చతూసు మహాదీపేసు మనుస్సే గహేత్వా బహుగన్ధమాలాదీని ఆహరిత్వా మహాబోధిమణ్డే బోధిమహం కారేసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కలిఙ్గరట్ఠే దన్తపురనగరే కాలిఙ్గో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స మహాకాలిఙ్గో, చూళకాలిఙ్గోతి ద్వే పుత్తా అహేసుం. నేమిత్తకా “జేట్ఠపుత్తో పితు అచ్చయేన రజ్జం కారేస్సతి, కనిట్ఠో పన ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా భిక్ఖాయ చరిస్సతి, పుత్తో పనస్స చక్కవత్తీ భవిస్సతీ”తి బ్యాకరింసు. అపరభాగే జేట్ఠపుత్తో పితు అచ్చయేన రాజా అహోసి, కనిట్ఠో పన ఉపరాజా. సో “పుత్తో కిర మే చక్కవత్తీ భవిస్సతీ”తి పుత్తం నిస్సాయ మానం అకాసి. రాజా అసహన్తో “చూళకాలిఙ్గం గణ్హా”తి ఏకం అత్థచరకం ఆణాపేసి. సో గన్త్వా “కుమార, రాజా తం గణ్హాపేతుకామో, తవ జీవితం రక్ఖాహీ”తి ఆహ. సో అత్తనో లఞ్జనముద్దికఞ్చ సుఖుమకమ్బలఞ్చ ఖగ్గఞ్చాతి ఇమాని తీణి అత్థచరకామచ్చస్స దస్సేత్వా “ఇమాయ సఞ్ఞాయ మమ పుత్తస్స రజ్జం దదేయ్యాథా”తి వత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా రమణీయే భూమిభాగే అస్సమం కత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా నదీతీరే వాసం కప్పేసి.

మద్దరట్ఠేపి సాగలనగరే మద్దరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ ధీతరం విజాయి. తం నేమిత్తకా “అయం భిక్ఖం చరిత్వా జీవికం కప్పేస్సతి, పుత్తో పనస్సా చక్కవత్తీ భవిస్సతీ”తి బ్యాకరింసు. సకలజమ్బుదీపే రాజానో తం పవత్తిం సుత్వా ఏకప్పహారేనేవ ఆగన్త్వా సాగలనగరం రున్ధింసు. మద్దరాజా చిన్తేసి “సచాహం ఇమం ఏకస్స దస్సామి, సేసరాజానో కుజ్ఝిస్సన్తి, మమ ధీతరం రక్ఖిస్సామీ”తి ధీతరఞ్చ భరియఞ్చ గహేత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా చూళకాలిఙ్గకుమారస్స అస్సమపదతో ఉపరిభాగే అస్సమం కత్వా పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ జీవికం కప్పేన్తో తత్థ పటివసతి. మాతాపితరో “ధీతరం రక్ఖిస్సామా”తి తం అస్సమపదే కత్వా ఫలాఫలత్థాయ గచ్ఛన్తి. సా తేసం గతకాలే నానాపుప్ఫాని గహేత్వా పుప్ఫచుమ్బటకం కత్వా గఙ్గాతీరే ఠపితసోపానపన్తి వియ జాతో ఏకో సుపుప్ఫితో అమ్బరుక్ఖో అత్థి, తం అభిరుహిత్వా కీళిత్వా పుప్ఫచుమ్బటకం ఉదకే ఖిపి. తం ఏకదివసం గఙ్గాయం న్హాయన్తస్స చూళకాలిఙ్గకుమారస్స సీసే లగ్గి. సో తం ఓలోకేత్వా “ఇదం ఏకాయ ఇత్థియా కతం, నో చ ఖో మహల్లికాయ, తరుణకుమారికాయ కతకమ్మం, వీమంసిస్సామి తావ న”న్తి కిలేసవసేన ఉపరిగఙ్గం గన్త్వా తస్సా అమ్బరుక్ఖే నిసీదిత్వా మధురేన సరేన గాయన్తియా సద్దం సుత్వా రుక్ఖమూలం గన్త్వా తం దిస్వా “భద్దే, కా నామ త్వ”న్తి ఆహ. “మనుస్సిత్థీహమస్మి సామీ”తి . “తేన హి ఓతరాహీ”తి. “న సక్కా సామి, అహం ఖత్తియా”తి. “భద్దే, అహమ్పి ఖత్తియోయేవ, ఓతరాహీ”తి. సామి, న వచనమత్తేనేవ ఖత్తియో హోతి, యదిసి ఖత్తియో, ఖత్తియమాయం కథేహీ”తి. తే ఉభోపి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖత్తియమాయం కథయింసు. రాజధీతా ఓతరి.

తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అజ్ఝాచారం చరింసు. సా మాతాపితూసు ఆగతేసు తస్స కాలిఙ్గరాజపుత్తభావఞ్చేవ అరఞ్ఞం పవిట్ఠకారణఞ్చ విత్థారేన తేసం కథేసి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం తస్స అదంసు. తేసం పియసంవాసేన వసన్తానం రాజధీతా గబ్భం లభిత్వా దసమాసచ్చయేన ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయి, "కాలిఙ్గో"తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో పితు చేవ అయ్యకస్స చ సన్తికే సబ్బసిప్పానం నిప్పత్తిం పాపుణి. అథస్స పితా నక్ఖత్తయోగవసేన భాతు మతభావం ఞత్వా "తాత, మా త్వం అరఞ్ఞే వస, పేత్తేయ్యో తే మహాకాలిఙ్గో కాలకతో, త్వం దన్తపురనగరం గన్త్వా కులసన్తకం సకలరజ్జం గణ్హాహీ"తి వత్వా అత్తనా ఆనీతం ముద్దికఞ్చ కమ్బలఞ్చ ఖగ్గఞ్చ దత్వా "తాత, దన్తపురనగరే అసుకవీథియం అమ్హాకం అత్థచరకో అమచ్చో అత్థి, తస్స గేహే సయనమజ్ఝే ఓతరిత్వా ఇమాని తీణి రతనాని తస్స దస్సేత్వా మమ పుత్తభావం ఆచిక్ఖ, సో తం రజ్జే పతిట్ఠాపేస్సతీ"తి ఉయ్యోజేసి. సో మాతాపితరో చ అయ్యకాయ్యికే చ వన్దిత్వా పుఞ్ఞమహిద్ధియా ఆకాసేన గన్త్వా అమచ్చస్స సయనపిట్ఠేయేవ ఓతరిత్వా "కోసి త్వ"న్తి పుట్ఠో "చూళకాలిఙ్గస్స పుత్తోమ్హీ"తి ఆచిక్ఖిత్వా తాని రతనాని దస్సేసి. అమచ్చో రాజపరిసాయ ఆరోచేసి. అమచ్చా నగరం అలఙ్కారాపేత్వా తస్స సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపయింసు.

అథస్స కాలిఙ్గభారద్వాజో నామ పురోహితో తస్స దస చక్కవత్తివత్తాని ఆచిక్ఖి. సో తం వత్తం పూరేసి. అథస్స పన్నరసఉపోసథదివసే చక్కదహతో చక్కరతనం, ఉపోసథకులతో హత్థిరతనం, వలాహకకులతో అస్సరతనం, వేపుల్లపబ్బతతో మణిరతనం ఆగమి, ఇత్థిరతనగహపతిరతనపరిణాయకరతనాని పాతుభవన్తి. సో సకలచక్కవాళగబ్భే రజ్జం గణ్హిత్వా ఏకదివసఞ్చ ఛత్తింసయోజనాయ పరిసాయ పరివుతో సబ్బసేతం కేలాసకూటపటిభాగం హత్థిం ఆరుయ్హ మహన్తేన సిరివిలాసేన మాతాపితూనం సన్తికం పాయాసి. అథస్స సబ్బబుద్ధానం జయపల్లఙ్కస్స పథవీనాభిభూతస్స మహాబోధిమణ్డస్స ఉపరిభాగే నాగో గన్తుం నాసక్ఖి. రాజా పునప్పునం చోదేసి, సో నాసక్ఖియేవ. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా పఠమం గాథమాహ –

౬౭. "రాజా కాలిఙ్గో చక్కవత్తి, ధమ్మేన పథవిమనుసాసం;
అగమా బోధిసమీపం, నాగేన మహానుభావేనా"తి.

అథ రఞ్ఞో పురోహితో రఞ్ఞా సద్ధిం గచ్ఛన్తో "ఆకాసే ఆవరణం నామ నత్థి, కిం ను ఖో రాజా హత్థిం పేసేతుం న సక్కోతి , వీమంసిస్సామీ"తి ఆకాసతో ఓరుయ్హ సబ్బబుద్ధానంయేవ జయపల్లఙ్కం పథవీనాభిమణ్డలభూతం భూమిభాగం పస్సి. తదా కిర తత్థ అట్ఠరాజకరీసమత్తే ఠానే కేసమస్సుమత్తమ్పి తిణం నామ నత్థి, రజతపట్టవణ్ణవాలుకా విప్పకిణ్ణా హోన్తి, సమన్తా తిణలతావనప్పతియో బోధిమణ్డం పదక్ఖిణం కత్వా ఆవట్టేత్వా బోధిమణ్డాభిముఖావ అట్ఠంసు. బ్రాహ్మణో తం భూమిభాగం ఓలోకేత్వా "ఇదఞ్హి సబ్బబుద్ధానం సబ్బకిలేసవిద్ధంసనట్ఠానం, ఇమస్స ఉపరిభాగే సక్కాదీహిపి న సక్కా గన్తు"న్తి చిన్తేత్వా కాలిఙ్గరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా బోధిమణ్డస్స వణ్ణం కథేత్వా రాజానం "ఓతరా"తి ఆహ. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమా గాథా ఆహ –

౬౮. "కాలిఙ్గో భారద్వాజో చ, రాజానం కాలిఙ్గం సమణకోలఞ్ఞం;
చక్కం వత్తయతో పరిగ్గహేత్వా, పఞ్జలీ ఇదమవోచ.

౬౯. "పచ్చోరోహ మహారాజ, భూమిభాగో యథా సమణుగ్గతో;

ఇధ అనధివరా బుద్ధా, అభిసమ్బుద్ధా విరోచన్తి.

౨౦. “పదక్ఖిణతో ఆవట్టా, తిణలతా అస్మిం భూమిభాగస్మిం;
పథవియా నాభియం మణ్డో, ఇతి నో సుతం మన్తే మహారాజ.

౨౧. “సాగరపరియన్తాయ, మేదినియా సబ్బభూతధరణియా;
పథవియా అయం మణ్డో, ఓరోహిత్వా నమో కరోహి.

౨౨. “యే తే భవన్తి నాగా చ, అభిజాతా చ కుఞ్జరా;
ఏత్తావతా పదేసం తే, నాగా నేవ ముపయన్తి.

౨౩. “అభిజాతో నాగో కామం, పేసేహి కుఞ్జరం దన్తిం;
ఏత్తావతా పదేసో, సక్కా నాగేన ముపగన్తుం.

౨౪. “తం సుత్వా రాజా కాలిఙ్గో, వేయ్యఞ్జనికవచో నిసామేత్వా;
సమ్పేసేసి నాగం ఞస్సామ, మయం యథిమస్సిదం వచనం.

౨౫. “సమ్పేసితో చ రఞ్ఞా, నాగో కోఞ్చోవ అభినదిత్వాన;
పటిసక్కిత్వా నిసీది, గరుంవ భారం అసహమానో”తి.

తత్థ **సమణకోలఞ్ఞ**న్తి తాపసానం పుత్తం. **చక్కం వత్తయతో**తి చక్కం వత్తయమానం, చక్కవత్తిన్తి అత్థో. **పరిగ్గహేత్వా**తి భూమిభాగం వీమంసిత్వా. **సమణుగ్గతో**తి సబ్బబుద్ధేహి వణ్ణితో. **అనధివరా**తి అతుల్యా అప్పమేయ్యా. **విరోచన్తీ**తి విహతసబ్బకిలేసన్ధకారా తరుణసూరియా వియ ఇధ నిసిన్నా విరోచన్తి. **తిణలతా**తి తిణాని చ లతాయో చ. **మణ్డో**తి చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలాయ పథవియా మణ్డో సారో నాభిభూతో అచలట్ఠానం, కప్పే సణ్ఠహన్తే పఠమం సణ్ఠహతి, వినస్సన్తే పచ్ఛా వినస్సతి. **ఇతి నో సుత**న్తి ఏవం అమ్హేహి లక్ఖణమన్తవసేన సుతం. **ఓరోహిత్వా**తి ఆకాసతో ఓతరిత్వా ఇమస్స సబ్బబుద్ధానం కిలేసవిద్ధంసనట్ఠానస్స **నమో కరోహి,** పూజాసక్కారం కరోహి.

యే తేతి యే చక్కవత్తిరఞ్ఞో హత్థిరతనసఙ్ఖాతా ఉపోసథకులే నిబ్బత్తనాగా. **ఏత్తావతా**తి సబ్బేపి తే ఏత్తకం పదేసం నేవ ఉపయన్తి, కోట్టియమానాపి న ఉపగచ్ఛన్తియేవ. **అభిజాతో**తి గోచరియాదీని అట్ఠ హత్థికులాని అభిభవిత్వా అతిక్కమిత్వా ఉపోసథకులే జాతో. **కుఞ్జర**న్తి ఉత్తమం. **ఏత్తావతా**తి ఏత్తకో పదేసో సక్కా ఏతేన నాగేన ఉపగన్తుం, ఇతో ఉత్తరి న సక్కా, అభికఙ్ఖన్తో వజిరఙ్కుసేన సఞ్ఞం దత్వా పేసేహీతి. **వేయ్యఞ్జనికవచో నిసామేత్వా**తి భిక్ఖవే, సో రాజా తస్స లక్ఖణపాఠకస్స వేయ్యఞ్జనికస్స కాలిఙ్గభారద్వాజస్స వచో నిసామేత్వా ఉపధారేత్వా “ఞస్సామ మయం యథా ఇమస్స వచనం యది వా సచ్చం యది వా అలిక”న్తి వీమంసన్తో నాగం పేసేసీతి అత్థో. **కోఞ్చోవ అభినదిత్వా**తి భిక్ఖవే, సో నాగో తేన రఞ్ఞా వజిరఙ్కుసేన చోదేత్వా పేసితో కోఞ్చసకుణో వియ నదిత్వా పటిసక్కిత్వా సోణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా గీవం ఉన్నామేత్వా గరుం భారం వహితుం అసక్కోన్తో వియ ఆకాసేయేవ నిసీది.

సో తేన పునప్పునం విజ్ఝియమానో వేదనం సహితుం అసక్కోన్తో కాలమకాసి. రాజా పనస్స మతభావం అజానన్తో పిట్ఠే నిసిన్నోవ అహోసి. కాలిఙ్గభారద్వాజో "మహారాజ, తవ నాగో నిరుద్ధో, అఞ్ఞం హత్థిం సఙ్కమా"తి ఆహ. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా దసమం గాథమాహ –

౭౬. "కాలిఙ్గభారద్వాజో , నాగం ఖీణాయుకం విదిత్వాన;
రాజానం కాలిఙ్గం, తరమానో అజ్ఝభాసిత్థ;
అఞ్ఞం సఙ్కమ నాగం, నాగో ఖీణాయుకో మహారాజా"తి.

తత్థ **నాగో ఖీణాయుకో**తి నాగో తే జీవితక్ఖయం పత్తో, యం కిఞ్చి కరోన్తేన న సక్కా పిట్ఠే నిసిన్నేన బోధిమణ్డమత్థకేన గన్తుం. **అఞ్ఞం నాగం సఙ్కమా**తి రఞ్ఞో పుఞ్ఞిద్ధిబలేన అఞ్ఞో నాగో ఉపోసథకులతో ఆగన్త్వా పిట్ఠిం ఉపనామేసి.

రాజా తస్స పిట్ఠియం నిసీది. తస్మిం ఖణే మతహత్థీ భూమియం పతి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇతరం గాథమాహ –

౭౭. "తం సుత్వా కాలిఙ్గో, తరమానో సఙ్కమీ నాగం;
సఙ్కన్తేవ రఞ్ఞో నాగో, తత్థేవ పతి భుమ్యా;
వేయ్యఞ్జనికవచో, యథా తథా అహు నాగో"తి.

అథ రాజా ఆకాసతో ఓరుయ్హ బోధిమణ్డం ఓలోకేత్వా పాటిహారియం దిస్వా భారద్వాజస్స థుతిం కరోన్తో ఆహ –

౭౮. "కాలిఙ్గో రాజా కాలిఙ్గం, బ్రాహ్మణం ఏతదవోచ;
త్వమేవ అసి సమ్బుద్ధో, సబ్బఞ్ఞూ సబ్బదస్సావీ"తి.

బ్రాహ్మణో తం అనధివాసేన్తో అత్తానం నీచట్ఠానే ఠపేత్వా బుద్ధేయేవ ఉక్ఖిపిత్వా వణ్ణేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమా గాథా అభాసి –

౭౯. "తం అనధివాసేన్తో కాలిఙ్గ, బ్రాహ్మణో ఇదమవోచ;
వేయ్యఞ్జనికా హి మయం, బుద్ధా సబ్బఞ్ఞునో మహారాజ.

౮౦. "సబ్బఞ్ఞూ సబ్బవిదూ చ, బుద్ధా న లక్ఖణేన జానన్తి;
ఆగమబలసా హి మయం, బుద్ధా సబ్బం పజానన్తీ"తి.

తత్థ **వేయ్యఞ్జనికా**తి మహారాజ, మయం బ్యఞ్జనం దిస్వా బ్యాకరణసమత్థా సుతబుద్ధా నామ, బుద్ధా పన సబ్బఞ్ఞూ సబ్బవిదూ. బుద్ధా హి అతీతాదిభేదం సబ్బం జానన్తి చేవ పస్సన్తి చ, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన తే సబ్బం జానన్తి, న లక్ఖణేన. మయం పన ఆగమబలసా అత్తనో సిప్పబలేనేవ జానామ, తఞ్చ ఏకదేసమేవ, బుద్ధా పన సబ్బం పజానన్తీతి.

రాజా బుద్ధగుణే సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా సకలచక్కవాళవాసికేహి బహుగన్ధమాలం ఆహరాపేత్వా మహాబోధిమణ్డే సత్తాహం వసిత్వా మహాబోధిపూజం కారేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౮౧. “మహయిత్వా సమ్బోధిం, నానాతురియేహి వజ్జమానేహి;
మాలావిలేపనం అభిహరిత్వా, అథ రాజా మనుపాయాసి.

౮౨. “సట్ఠి వాహసహస్సాని, పుప్ఫానం సన్నిపాతయి;
పూజేసి రాజా కాలిఙ్గో, బోధిమణ్డమనుత్తర”న్తి.

తత్థ **మనుపాయాసీ**తి మాతాపితూనం సన్తికం అగమాసి. సో మహాబోధిమణ్డే అట్ఠారసహత్థం సువణ్ణత్థమ్భం ఉస్సాపేసి. తస్స సత్తరతనమయా వేదికా కారేసి, రతనమిస్సకం వాలుకం ఓకిరాపేత్వా పాకారపరిక్ఖిత్తం కారేసి, సత్తరతనమయం ద్వారకోట్ఠకం కారేసి, దేవసికం పుప్ఫానం సట్ఠివాహసహస్సాని సన్నిపాతయి, ఏవం బోధిమణ్డం పూజేసి. పాళియం పన “సట్ఠి వాహసహస్సాని పుప్ఫాన”న్తి ఏత్తకమేవ ఆగతం.

ఏవం మహాబోధిపూజం కత్వా మాతాపితరో అయ్యకాయ్యికే చ ఆదాయ దన్తపురమేవ ఆనేత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దో బోధిపూజం కారేసియేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మాణవకకాలిఙ్గో ఆనన్దో అహోసి, కాలిఙ్గభారద్వాజో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కాలిఙ్గబోధిజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౮౦] ౭. అకిత్తిజాతకవణ్ణనా

అకిత్తిం దిస్వా సమ్మన్తన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం సావత్థివాసిం దానపతిం ఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సత్థారం నిమన్తేత్వా సత్తాహం బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా పరియోసానదివసే అరియసఙ్ఘస్స సబ్బపరిక్ఖారే అదాసి. అథస్స సత్థా పరిసమజ్ఝేయేవ అనుమోదనం కరోన్తో “ఉపాసక, మహా తే పరిచ్చాగో, అహో దుక్కరం తయా కతం, అయఞ్హి దానవంసో నామ పోరాణకపణ్డితానం వంసో, దానం నామ గిహినాపి పబ్బజితేనాపి దాతబ్బమేవ. పోరాణకపణ్డితా పన పబ్బజిత్వా అరఞ్ఞే వసన్తాపి అలోణకం విధూపనం ఉదకమత్తసిత్తం కారపణ్ణం ఖాదమానాపి సమ్పత్తయాచకానం యావదత్థం దత్వా సయం పీతిసుఖేన యాపయింసూ”తి వత్వా “భన్తే, ఇదం తావ సబ్బపరిక్ఖారదానం మహాజనస్స పాకటం, తుమ్హేహి వుత్తం అపాకటం, తం నో కథేథా”తి తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణమహాసాలస్స కులే నిబ్బత్తి, “అకిత్తీ”తిస్స నామం కరింసు. తస్స పదసా గమనకాలే భగినీపి జాయి, “యసవతీ”తిస్సా నామం కరింసు. మహాసత్తో సోళసవస్సకాలే తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగమి. అథస్స మాతాపితరో కాలమకంసు. సో తేసం పేతకిచ్చాని కారేత్వా ధనవిలోకనం కరోన్తో “అసుకో నామ ఏత్తకం ధనం సణ్ఠపేత్వా అతీతో, అసుకో ఏత్తక”న్తి వచనం సుత్వా సంవిగ్గమానసో హుత్వా “ఇదం ధనమేవ పఞ్ఞాయతి, న ధనస్స సంహారకా, సబ్బే ఇమం ధనం పహాయేవ గతా, అహం పన తం ఆదాయ గమిస్సామీ”తి భగినిం పక్కోసాపేత్వా “త్వం ఇమం ధనం పటిపజ్జాహీ”తి ఆహ . “తుమ్హాకం పన కో అజ్ఝాసయో”తి? “పబ్బజితుకామోమ్హీ”తి. “భాతిక, అహం తుమ్హేహి ఛడ్డితం ఖేళం న సిరసా సమ్పటిచ్ఛామి, న మే ఇమినా

అత్థో, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి. సో రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా భేరిం చరాపేసి “ధనేన అత్థికా అకిత్తిపణ్డితస్స గేహం ఆగచ్ఛన్తూ”తి.

సో సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా ధనే అఖీయమానే చిన్తేసి “ఇమే సఙ్ఖారా ఖీయన్తి, కిం మే ధనకీళాయ, అత్థికా తం గణ్హిస్సన్తీ”తి నివేసనద్వారం వివరిత్వా “దిన్నఞ్ఞేవ హరన్తూ”తి సహిరఞ్ఞసువణ్ణం గేహం పహాయ ఞాతిమణ్డలస్స పరిదేవన్తస్స భగినిం గహేత్వా బారాణసితో నిక్ఖమి. యేన ద్వారేన నిక్ఖమి, తం అకిత్తిద్వారం నామ జాతం, యేన తిత్థేన నదిం ఓతిణ్ణో, తమ్పి అకిత్తితిత్థం నామ జాతం. సో ద్వే తీణి యోజనాని గన్త్వా రమణీయే ఠానే పణ్ణసాలం కత్వా భగినియా సద్ధిం పబ్బజి. తస్స పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ బహుగామనిగమరాజధానివాసినో పబ్బజింసు. మహాపరివారో అహోసి, మహాలాభసక్కారో నిబ్బత్తి, బుద్ధుప్పాదకాలో వియ పవత్తి. అథ మహాసత్తో “అయం లాభసక్కారో మహా, పరివారోపి మహన్తో, మయా ఏకకేనేవ విహరితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా అవేలాయ అన్తమసో భగినిమ్పి అజానాపేత్వా ఏకకోవ నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన దమిళరట్ఠం పత్వా కావీరపట్టనసమీపే ఉయ్యానే విహరన్తో ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేసి. తత్రాపిస్స మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. సో తం జిగుచ్ఛిత్వా ఛడ్డేత్వా ఆకాసేన గన్త్వా నాగదీపసమీపే కారదీపే ఓతరి. తదా కారదీపో అహిదీపో నామ అహోసి. సో తత్థ మహన్తం కారరుక్ఖం ఉపనిస్సాయ పణ్ణసాలం మాపేత్వా వాసం కప్పేసి. తత్థ తస్స వసనభావం న కోచి జానాతి. అథస్స భగినీ భాతరం గవేసమానా అనుపుబ్బేన దమిళరట్ఠం పత్వా తం అదిస్వా తేన వసితట్ఠానేయేవ వసి, ఝానం పన నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి.

మహాసత్తో అప్పిచ్ఛతాయ కత్థచి అగన్త్వా తస్స రుక్ఖస్స ఫలకాలే ఫలాని ఖాదతి, పత్తకాలే పత్తాని ఉదకసిత్తాని ఖాదతి. తస్స సీలతేజేన సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కో ను ఖో మం ఠానా చావేతుకామో”తి ఆవజ్జేన్తో అకిత్తిపణ్డితం దిస్వా “కిమత్థం ఏస తాపసో సీలాని రక్ఖతి, సక్కత్తం ను ఖో పత్థేతి, ఉదాహు అఞ్ఞం, వీమంసిస్సామి నం. అయఞ్హి దుక్ఖేన జీవికం కప్పేసి, ఉదకసిత్తాని కారపణ్ణాని ఖాదతి, సచే సక్కత్తం పత్థేతి, అత్తనో సిత్తపత్తాని మయ్హం దస్సతి, నో చే, న దస్సతీ”తి బ్రాహ్మణవణ్ణేన తస్స సన్తికం అగమాసి. బోధిసత్తో కారపణ్ణాని సేదేత్వా ఓతారేత్వా “సీతలభూతాని ఖాదిస్సామీ”తి పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. అథస్స పురతో సక్కో భిక్ఖాయ అట్ఠాసి. మహాసత్తో తం దిస్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా “లాభా వత మే, యోహం యాచకం పస్సామి, అజ్జ మే మనోరథం మత్థకం పాపేత్వా దానం దస్సామీ”తి పక్కభాజనేనేవ ఆదాయ గన్త్వా “ఇదం మే దానం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పచ్చయో హోతూ”తి అత్తనో అసేసేత్వావ తస్స భాజనే పక్ఖిపి. బ్రాహ్మణో తం గహేత్వా థోకం గన్త్వా అన్తరధాయి. మహాసత్తోపి తస్స దత్వా పున అపచిత్వా పీతిసుఖేనేవ వీతినామేత్వా పునదివసే పచిత్వా తత్థేవ పణ్ణసాలద్వారే నిసీది.

సక్కో పున బ్రాహ్మణవేసేన అగమాసి. పునపిస్స దత్వా మహాసత్తో తథేవ వీతినామేసి. తతియదివసేపి తథేవ దత్వా “అహో మే లాభా వత, కారపణ్ణాని నిస్సాయ మహన్తం పుఞ్ఞం పసుత”న్తి సోమనస్సప్పత్తో తయో దివసే అనాహారతాయ దుబ్బలోపి సమానో మజ్ఝన్హికసమయే పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా దానం ఆవజ్జేన్తో పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. సక్కోపి చిన్తేసి “అయం బ్రాహ్మణో తయో దివసే నిరాహారో హుత్వా ఏవం దుబ్బలోపి దానం దేన్తో తుట్ఠచిత్తోవ దేతి, చిత్తస్స అఞ్ఞథత్తమ్పి నత్థి, అహం ఇమం ‘ఇదం నామ పత్థేత్వా దేతీ’తి న జానామి, పుచ్ఛిత్వా అజ్ఝాసయమస్స సుత్వా దానకారణం జానిస్సామీ”తి. సో మజ్ఝన్హికే వీతివత్తే మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన గగనతలే తరుణసూరియో వియ జలమానో ఆగన్త్వా మహాసత్తస్స పురతోవ

రత్వా “అమ్భో తాపస, ఏవం ఉణ్హవాతే పహరన్తే ఏవరూపే లోణజలపరిక్ఖిత్తే అరఞ్ఞే కిమత్థం తపోకమ్మం కరోసీ”తి పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా పఠమం గాథమాహ –

౮౩. “అకిత్తిం దిస్వా సమ్మన్తం, సక్కో భూతపతీ బ్రవి;
కిం పత్థయం మహాబ్రహ్మే, ఏకో సమ్మసి ఘమ్మనీ”తి.

తత్థ **కిం పత్థయ**న్తి కిం మనుస్ససమ్పత్తిం పత్థేన్తో, ఉదాహు సక్కసమ్పత్తిఆదీనం అఞ్ఞతరన్తి.

మహాసత్తో తం సుత్వా సక్కభావఞ్చస్స ఞత్వా “నాహం ఏతా సమ్పత్తియో పత్థేమి, సబ్బఞ్ఞుతం పన పత్థేన్తో తపోకమ్మం కరోమీ”తి పకాసేతుం దుతియం గాథమాహ –

౮౪. “దుక్ఖో పునబ్భవో సక్క, సరీరస్స చ భేదనం;
సమ్మోహమరణం దుక్ఖం, తస్మా సమ్మామి వాసవా”తి.

తత్థ **తస్మా**తి యస్మా పునప్పునం జాతి ఖన్ధానం భేదనం సమ్మోహమరణఞ్చ దుక్ఖం, తస్మా యత్థేతాని నత్థి, తం నిబ్బానం పత్థేన్తో ఇధ సమ్మామీతి ఏవం అత్తనో నిబ్బానజ్ఝాసయతం దీపేతి.

తం సుత్వా సక్కో తుట్ఠమానసో “సబ్బభవేసు కిరాయం ఉక్కణ్ఠితో నిబ్బానత్థాయ అరఞ్ఞే విహరతి, వరమస్స దస్సామీ”తి వరేన నిమన్తేన్తో తతియం గాథమాహ –

౮౫. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ**తి యం మనసా ఇచ్ఛసి, తం దమ్మి, వరం గణ్హాహీతి.

మహాసత్తో వరం గణ్హన్తో చతుత్థం గాథమాహ –

౮౬. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
యేన పుత్తే చ దారే చ, ధనధఞ్ఞం పియాని చ;
లద్ధా నరా న తప్పన్తి, సో లోభో న మయీ వసే”తి.

తత్థ **వరఞ్చే మే అదో**తి సచే వరం మయ్హం దేసి. **పియాని చా**తి అఞ్ఞాని చ యాని పియభణ్డాని. **న తప్పన్తీ**తి పునప్పునం పుత్తాదయో పత్థేన్తియేవ, న తిత్తిం ఉపగచ్ఛన్తి. **న మయీ వసే**తి మయి మా వసతు మా ఉప్పజ్జతు.

అథస్స సక్కో తుస్సిత్వా ఉత్తరిమ్పి వరం దేన్తో మహాసత్తో చ వరం గణ్హన్తో ఇమా గాథా అభాసింసు –

౮౭. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౮౮. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞఞ్చ, గవాస్సం దాసపోరిసం;
యేన జాతేన జీయన్తి, సో దోసో న మయీ వసే.

౮౯. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౯౦. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
బాలం న పస్సే న సుణే, న చ బాలేన సంవసే;
బాలేనల్లాపసల్లాపం, న కరే న చ రోచయే.

౯౧. “కిం ను తే అకరం బాలో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప బాలస్స, దస్సనం నాభికఙ్ఖసి.

౯౨. “అనయం నయతి దుమ్మేధో, అధురాయం నియుఞ్జతి;
దున్నయో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో పకుప్పతి;
వినయం సో న జానాతి, సాధు తస్స అదస్సనం.

౯౩. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౯౪. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
ధీరం పస్సే సుణే ధీరం, ధీరేన సహ సంవసే;
ధీరేనల్లాపసల్లాపం, తం కరే తఞ్చ రోచయే.

౯౫. “కిం ను తే అకరం ధీరో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప ధీరస్స, దస్సనం అభికఙ్ఖసి.

౯౬. “నయం నయతి మేధావీ, అధురాయం న యుఞ్జతి;
సునయో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో న కుప్పతి;
వినయం సో పజానాతి, సాధు తేన సమాగమో.

౯౭. “ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౯౮. “వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;

తతో రత్యా వివసానే, సూరియుగ్గమనం పతి;
దిబ్బా భక్ఖా పాతుభవేయ్యుం, సీలవన్తో చ యాచకా.

౯౯. “దదతో మే న ఖీయేథ, దత్వా నానుతపేయ్యహం;
దదం చిత్తం పసాదేయ్యం, ఏతం సక్క వరం వరే.

౧౦౦.“ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

౧౦౧.“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
న మం పున ఉపేయ్యాసి, ఏతం సక్క వరం వరే.

౧౦౨.“బహూహి వతచరియాహి, నరా చ అథ నారియో;
దస్సనం అభికఙ్ఖన్తి, కిం ను మే దస్సనే భయం.

౧౦౩. “తం తాదిసం దేవవణ్ణం, సబ్బకామసమిద్ధినం;
దిస్వా తపో పమజ్జేయ్యం, ఏతం తే దస్సనే భయ”న్తి.

తత్థ **యేన జాతేనా**తి యేన చిత్తేన జాతేన కుద్ధా సత్తా పాణవధాదీనం కతత్తా రాజదణ్డవసేన విసఖాదనాదీహి వా అత్తనో మరణవసేన ఏతాని ఖేత్తాదీని జీయన్తి, సో దోసో మయి న వసేయ్యాతి యాచతి. **న సుణే**తి అసుకట్ఠానే నామ వసతీతిపి ఇమేహి కారణేహి న సుణేయ్యం. **కిం ను తే అకర**న్తి కిం ను తవ బాలేన మాతా మారితా, ఉదాహు తవ పితా, అఞ్ఞం వా పన తే కిం నామ అనత్థం బాలో అకరం.

అనయం నయతీతి అకారణం “కారణ”న్తి గణ్హాతి, పాణాతిపాతాదీని కత్వా జీవికం కప్పేస్సామీతి ఏవరూపాని అనత్థకమ్మాని చిన్తేతి. **అధురాయ**న్తి సద్ధాధురసీలధురపఞ్ఞాధురేసు అయోజేత్వా అయోగే నియుఞ్జతి. **దున్నయో సేయ్యసో హోతీ**తి దున్నయోవ తస్స సేయ్యో హోతి. పఞ్చ దుస్సీలకమ్మాని సమాదాయ వత్తనమేవ సేయ్యోతి గణ్హాతి, హితపటిపత్తియా వా దున్నయో హోతి నేతుం అసక్కుణేయ్యో. **సమ్మా వుత్తో**తి హేతునా కారణేన వుత్తో కుప్పతి. **వినయ**న్తి “ఏవం అభిక్కమితబ్బ”న్తిఆదికం ఆచారవినయం న జానాతి, ఓవాదఞ్చ న సమ్పటిచ్ఛతి. **సాధు తస్సా**తి ఏతేహి కారణేహి తస్స అదస్సనమేవ సాధు.

సూరియుగ్గమనం పతీతి సూరియుగ్గమనవేలాయ. **దిబ్బా భక్ఖా**తి దిబ్బభోజనం **యాచకా**తి తస్స దిబ్బభోజనస్స పటిగ్గాహకా. **వతచరియాహీ**తి దానసీలఉపోసథకమ్మేహి. **దస్సనం అభికఙ్ఖన్తీ**తి దస్సనం మమ అభికఙ్ఖన్తి. **తం తాదిస**న్తి ఏవరూపం దిబ్బాలఙ్కారవిభూసితం. **పమజ్జేయ్య**న్తి పమాదం ఆపజ్జేయ్యం. తవ సిరిసమ్పత్తిం పత్థేయ్యం, ఏవం నిబ్బానత్థాయ పవత్తితే తపోకమ్మే సక్కట్ఠానం పత్థేన్తో పమత్తో నామ భవేయ్యం, ఏతం తవ దస్సనే మయ్హం భయన్తి.

సక్కో “సాధు, భన్తే, ఇతో పట్ఠాయ న తే సన్తికం ఆగమిస్సామా”తి తం వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా పక్కామి. మహాసత్తో యావజీవం తత్థేవ వసన్తో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, అకిత్తిపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

అకిత్తిజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౮౧] ౮. తక్కారియజాతకవణ్ణనా

అహమేవ దుబ్భాసితం భాసి బాలోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో కోకాలికం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకస్మిఞ్హి అన్తోవస్సే ద్వే అగ్గసావకా గణం పహాయ వివిత్తావాసం వసితుకామా సత్థారం ఆపుచ్ఛిత్వా కోకాలికరట్ఠే కోకాలికస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం ఏవమాహంసు “ఆవుసో కోకాలిక, తం నిస్సాయ అమ్హాకం, అమ్హే చ నిస్సాయ తవ ఫాసువిహారో భవిస్సతి, ఇమం తేమాసం ఇధ వసేయ్యామా”తి. “కో పనావుసో, మం నిస్సాయ తుమ్హాకం ఫాసువిహారో”తి. సచే త్వం ఆవుసో “ద్వే అగ్గసావకా ఇధ విహరన్తీ”తి కస్సచి నారోచేయ్యాసి, మయం సుఖం విహరేయ్యామ, అయం తం నిస్సాయ అమ్హాకం ఫాసువిహారోతి. “అథ తుమ్హే నిస్సాయ మయ్హం కో ఫాసువిహారో”తి? “మయం తుయ్హం అన్తోతేమాసం ధమ్మం వాచేస్సామ, ధమ్మకథం కథేస్సామ, ఏస తుయ్హం అమ్హే నిస్సాయ ఫాసువిహారో”తి. “వసథావుసో, యథాజ్ఝాసయేనా”తి. సో తేసం పతిరూపం సేనాసనం అదాసి. తే ఫలసమాపత్తిసుఖేన సుఖం వసింసు. కోచి నేసం తత్థ వసనభావం న జానాతి.

తే వుత్థవస్సా పవారేత్వా “ఆవుసో, తం నిస్సాయ సుఖం వుత్థామ్హ, సత్థారం వన్దితుం గచ్ఛామా”తి తం ఆపుచ్ఛింసు. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తే ఆదాయ ధురగామే పిణ్డాయ చరి. థేరా కతభత్తకిచ్చా గామతో నిక్ఖమింసు. కోకాలికో తే ఉయ్యోజేత్వా నివత్తిత్వా మనుస్సానం ఆరోచేసి “ఉపాసకా, తుమ్హే తిరచ్ఛానసదిసా, ద్వే అగ్గసావకే తేమాసం ధురవిహారే వసన్తే న జానిత్థ, ఇదాని తే గతా”తి. మనుస్సా “కస్మా పన, భన్తే, అమ్హాకం నారోచిత్థా”తి వత్వా బహుం సప్పితేలాదిభేసజ్జఞ్చేవ వత్థచ్ఛాదనఞ్చ గహేత్వా థేరే ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “ఖమథ నో, భన్తే, మయం తుమ్హాకం అగ్గసావకభావం న జానామ, అజ్జ నో కోకాలికభదన్తస్స వచనేన ఞాతా, అమ్హాకం అనుకమ్పాయ ఇమాని భేసజ్జవత్థచ్ఛాదనాని గణ్హథా”తి ఆహంసు.

కోకాలికో “థేరా అప్పిచ్ఛా సన్తుట్ఠా, ఇమాని వత్థాని అత్తనా అగ్గహేత్వా మయ్హం దస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా ఉపాసకేహి సద్ధింయేవ థేరానం సన్తికం గతో. థేరా భిక్ఖుపరిపాచితత్తా తతో కిఞ్చి నేవ అత్తనా గణ్హింసు, న కోకాలికస్స దాపేసుం. ఉపాసకా “భన్తే, ఇదాని అగణ్హన్తా పున అమ్హాకం అనుకమ్పాయ ఇధ ఆగచ్ఛేయ్యాథా”తి యాచింసు. థేరా అనధివాసేత్వా సత్థు సన్తికం అగమింసు. కోకాలికో “ఇమే థేరా అత్తనా అగణ్హన్తా మయ్హం న దాపేసు”న్తి ఆఘాతం బన్ధి. థేరాపి సత్థు సన్తికే థోకం వసిత్వా అత్తనో పరివారే పఞ్చభిక్ఖుసతే చ ఆదాయ భిక్ఖుసహస్సేన సద్ధిం చారికం చరమానా కోకాలికరట్ఠం పత్తా. తే ఉపాసకా పచ్చుగ్గమనం కత్వా థేరే ఆదాయ తమేవ విహారం నేత్వా దేవసికం మహాసక్కారం కరింసు. పహుతం భేసజ్జవత్థచ్ఛాదనం ఉప్పజ్జి, థేరేహి సద్ధిం ఆగతభిక్ఖూ చీవరాని విచారేన్తా సద్ధిం ఆగతానం భిక్ఖూనఞ్ఞేవ దేన్తి , కోకాలికస్స న దేన్తి, థేరాపి తస్స న దాపేన్తి. కోకాలికో చీవరం అలభిత్వా “పాపిచ్ఛా సారిపుత్తమోగ్గల్లానా, పుబ్బే దీయమానం లాభం అగ్గహేత్వా ఇదాని గణ్హన్తి, పూరేతుం న సక్కా, అఞ్ఞే న ఓలోకేన్తీ”తి థేరే అక్కోసతి పరిభాసతి. థేరా “అయం అమ్హే నిస్సాయ

అకుసలం పసవతీ”తి సపరివారా నిక్ఖమిత్వా “అఞ్ఞం, భన్తే, కతిపాహం వసథా”తి మనుస్సేహి యాచియమానాపి నివత్తితుం న ఇచ్ఛింసు.

అథేకో దహరో భిక్ఖు ఆహ – “ఉపాసకా, కథం థేరా వసిస్సన్తి, తుమ్హాకం కులూపకో థేరో ఇధ ఇమేసం వాసం న సహతీ”తి. తే తస్స సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, తుమ్హే కిర థేరానం ఇధ వాసం న సహథ, గచ్ఛథ నే ఖమాపేత్వా నివత్తేథ, సచే న నివత్తేథ, పలాయిత్వా అఞ్ఞత్థ వసథా”తి ఆహంసు. సో ఉపాసకానం భయేన గన్త్వా థేరే యాచి. థేరా “గచ్ఛావుసో, న మయం నివత్తామా”తి పక్కమింసు. సో థేరే నివత్తేతుం అసక్కోన్తో విహారమేవ పచ్చాగతో. అథ నం ఉపాసకా పుచ్ఛింసు “నివత్తితా తే, భన్తే, థేరా”తి. “నివత్తేతుం నాసక్ఖిం ఆవుసో”తి. అథ నం “ఇమస్మిం పాపధమ్మే వసన్తే ఇధ పేసలా భిక్ఖూ న వసిస్సన్తి, నిక్కడ్ఢామ న”న్తి చిన్తేత్వా “భన్తే, మా త్వం ఇధ వసి, అమ్హే నిస్సాయ తుయ్హం కిఞ్చి నత్థీ”తి ఆహంసు. సో తేహి నిక్కడ్ఢితో పత్తచీవరమాదాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా “పాపిచ్ఛా, భన్తే, సారిపుత్తమోగ్గల్లానా, పాపికానం ఇచ్ఛానం వసం గతా”తి ఆహ. అథ నం సత్థా “మా హేవం కోకాలిక, అవచ, మా హేవం కోకాలిక అవచ, పసాదేహి కోకాలిక, సారిపుత్తమోగ్గల్లానేసు చిత్తం, తే పేసలా భిక్ఖూ”తి వారేతి. వారితోపి కోకాలికో “తుమ్హే, భన్తే, తుమ్హాకం అగ్గసావకానం సద్దహథ, అహం పచ్చక్ఖతో అద్దసం, పాపిచ్ఛా ఏతే పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తా దుస్సీలా”తి వత్వా యావతతియం సత్థారా వారితోపి తథేవ వత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. తస్స పక్కన్తమత్తస్సేవ సకలసరీరే సాసపమత్తా పిళకా ఉట్ఠహిత్వా అనుపుబ్బేన వడ్ఢిత్వా బేళువపక్కమత్తా హుత్వా భిజ్జిత్వా పుబ్బలోహితాని పగ్ఘరింసు. సో నిత్థునన్తో వేదనాప్పత్తో జేతవనద్వారకోట్ఠకే నిపజ్జి. “కోకాలికేన ద్వే అగ్గసావకా అక్కుట్ఠా”తి యావ బ్రహ్మలోకా ఏకకోలాహలం అహోసి.

అథస్స ఉపజ్ఝాయో తురూ నామ బ్రహ్మా తం కారణం ఞత్వా “థేరే ఖమాపేస్సామీ”తి ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠత్వా “కోకాలిక, ఫరుసం తే కమ్మం కతం, అగ్గసావకే పసాదేహీ”తి ఆహ. “కో పన త్వం ఆవుసో”తి? “తురూ బ్రహ్మా నామాహ”న్తి. “నను త్వం, ఆవుసో, భగవతా అనాగామీతి బ్యాకతో, అనాగామీ చ అనావత్తిధమ్మో అస్మా లోకాతి వుత్తం, త్వం సఙ్కారట్ఠానే యక్ఖో భవిస్ససీ”తి మహాబ్రహ్మానం అపసాదేసి. సో తం అత్తనో వచనం గాహాపేతుం అసక్కోన్తో “తవ వాచాయ త్వఞ్ఞేవ పఞ్ఞాయిస్ససీ”తి వత్వా సుద్ధావాసమేవ గతో. కోకాలికోపి కాలం కత్వా పదుమనిరయే ఉప్పజ్జి. తస్స తత్థ నిబ్బత్తభావం ఞత్వా సహమ్పతిబ్రహ్మా తథాగతస్స ఆరోచేసి, సత్థా భిక్ఖూనం ఆరోచేసి. భిక్ఖూ తస్స అగుణం కథేన్తా ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, కోకాలికో కిర సారిపుత్తమోగ్గల్లానే అక్కోసిత్వా అత్తనో ముఖం నిస్సాయ పదుమనిరయే ఉప్పన్నో”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ కోకాలికో వచనేన హతో అత్తనో ముఖం నిస్సాయ దుక్ఖం అనుభోతి, పుబ్బేపి ఏస అత్తనో ముఖం నిస్సాయ దుక్ఖం అనుభోసియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తస్స పురోహితో పిఙ్గలో నిక్ఖన్తదాఠో అహోసి. తస్స బ్రాహ్మణీ అఞ్ఞేన బ్రాహ్మణేన సద్ధిం అతిచరి, సోపి తాదిసోవ. పురోహితో బ్రాహ్మణిం పునప్పునం వారేన్తోపి వారేతుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి “ఇమం మమ వేరిం సహత్థా మారేతుం న సక్కా, ఉపాయేన నం మారేస్సామీ”తి. సో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ “మహారాజ, తవ నగరం సకలజమ్బుదీపే అగ్గనగరం, త్వం అగ్గరాజా, ఏవం అగ్గరఞ్ఞో నామ తవ దక్ఖిణద్వారం దుయుత్తం అవమఙ్గల”న్తి. “ఆచరియ, ఇదాని కిం కాతబ్బ”న్తి? “మఙ్గలం కత్వా యోజేతబ్బ”న్తి. “కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి. “పురాణద్వారం హారేత్వా మఙ్గలయుత్తాని దారూని గహేత్వా నగరపరిగ్గాహకానం భూతానం బలిం దత్వా మఙ్గలనక్ఖత్తేన పతిట్ఠాపేతుం వట్టతీ”తి. “తేన

హి ఏవం కరోథా"తి. తదా బోధిసత్తో తక్కారియో నామ మాణవో హుత్వా తస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హాతి. పురోహితో పురాణద్వారం హారేత్వా నవం నిట్ఠాపేత్వా రాజానం ఆహ – "నిట్ఠితం, దేవ, ద్వారం, స్వే భద్దకం నక్ఖత్తం, తం అనతిక్కమిత్వా బలిం కత్వా ద్వారం పతిట్ఠాపేతుం వట్టతీ"తి. "ఆచరియ, బలికమ్మత్థాయ కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "దేవ, మహేసక్ఖం ద్వారం మహేసక్ఖాహి దేవతాహి పరిగ్గహితం, ఏకం పిఙ్గలం నిక్ఖన్తదాఠం ఉభతోవిసుద్ధం బ్రాహ్మణం మారేత్వా తస్స మంసలోహితేన బలిం కత్వా సరీరం హేట్ఠా ఖిపిత్వా ద్వారం పతిట్ఠాపేతబ్బం, ఏవం తుమ్హాకఞ్చ నగరస్స చ వుడ్ఢి భవిస్సతీ"తి. "సాధు ఆచరియ, ఏవరూపం బ్రాహ్మణం మారేత్వా ద్వారం పతిట్ఠాపేహీ"తి.

సో తుట్ఠమానసో "స్వే పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠిం పస్సిస్సామీ"తి ఉస్సాహజాతో అత్తనో గేహం గన్త్వా ముఖం రక్ఖితుం అసక్కొన్తో తురితతురితో భరియం ఆహ – "పాపే చణ్డాలి ఇతో పట్ఠాయ కేన సద్ధిం అభిరమిస్ససి, స్వే తే జారం మారేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి. "నిరపరాధం కింకారణా మారేస్ససీ"తి? రాజా "కళారపిఙ్గలస్స బ్రాహ్మణస్స మంసలోహితేన బలికమ్మం కత్వా నగరద్వారం పతిట్ఠాపేహీ"తి ఆహ, "జారో చ తే కళారపిఙ్గలో, తం మారేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి. సా జారస్స సన్తికం సాసనం పాహేసి "రాజా కిర కళారపిఙ్గలం బ్రాహ్మణం మారేత్వా బలిం కాతుకామో, సచే జీవితుకామో, అఞ్ఞేపి తయా సదిసే బ్రాహ్మణే గహేత్వా కాలస్సేవ పలాయస్సూ"తి. సో తథా అకాసి. తం నగరే పాకటం అహోసి, సకలనగరతో సబ్బే కళారపిఙ్గలా పలాయింసు.

పురోహితో పచ్చామిత్తస్స పలాతభావం అజానిత్వా పాతోవ రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "దేవ, అసుకట్ఠానే కళారపిఙ్గలో బ్రాహ్మణో అత్థి, తం గణ్హాపేథా"తి ఆహ. రాజా అమచ్చే పేసేసి. తే తం అపస్సన్తా ఆగన్త్వా "పలాతో కిరా"తి ఆరోచేసుం. "అఞ్ఞత్థ ఉపధారేథా"తి సకలనగరం ఉపధారేన్తాపి న పస్సింసు. తతో "అఞ్ఞం ఉపధారేథా"తి వుత్తే "దేవ, ఠపేత్వా పురోహితం అఞ్ఞో ఏవరూపో నత్థీ"తి వదింసు. పురోహితం న సక్కా మారేతున్తి. "దేవ, కిం కథేథ, పురోహితస్స కారణా అజ్జ ద్వారే అప్పతిట్ఠాపితే నగరం అగుత్తం భవిస్సతి, ఆచరియో కథేన్తో "అజ్జ నక్ఖత్తం అతిక్కమిత్వా ఇతో సంవచ్ఛరచ్చయేన నక్ఖత్తం లభిస్సతీ"తి కథేసి, సంవచ్ఛరం నగరే అద్వారకే పచ్చత్థికానం ఓకాసో భవిస్సతి, ఇమం మారేత్వా అఞ్ఞేన బ్యత్తేన బ్రాహ్మణేన బలికమ్మం కారేత్వా ద్వారం పతిట్ఠాపేస్సామా"తి. "అత్థి పన అఞ్ఞో ఆచరియసదిసో పణ్డితో బ్రాహ్మణో"తి? "అత్థి దేవ, తస్స అన్తేవాసీ తక్కారియమాణవో నామ, తస్స పురోహితట్ఠానం దత్వా మఙ్గలం కరోథా"తి.

రాజా తం పక్కోసాపేత్వా సమ్మానం కారేత్వా పురోహితట్ఠానం దత్వా తథా కాతుం ఆణాపేసి. సో మహన్తేన పరివారేన నగరద్వారం అగమాసి. పురోహితం రాజానుభావేన బన్ధిత్వా ఆనయింసు. మహాసత్తో ద్వారట్ఠపనట్ఠానే ఆవాటం ఖణాపేత్వా సాణిం పరిక్ఖిపాపేత్వా ఆచరియేన సద్ధిం అన్తోసాణియం అట్ఠాసి. ఆచరియో ఆవాటం ఓలోకేత్వా అత్తనో పతిట్ఠం అలభన్తో "అత్థో తావ మే నిప్ఫాదితో అహోసి, బాలత్తా పన ముఖం రక్ఖితుం అసక్కొన్తో వేగేన పాపిత్థియా కథేసిం, అత్తనావ అత్తనో వధో ఆభతో"తి మహాసత్తం ఆలపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౪."అహమేవ దుబ్భాసితం భాసి బాలో, భేకోవరఞ్ఞే అహిమవ్హాయమానో;
తక్కారియే సోబ్భమిమం పతామి, న కిరేవ సాధు అతివేలభాణీ"తి.

తత్థ **దుబ్భాసితం భాసీ**తి దుబ్భాసితం భాసిం. **భేకోవా**తి యథా అరఞ్ఞే మణ్డూకో వస్సన్తో అత్తనో ఖాదకం అహిం అవ్హాయమానో దుబ్భాసితం భాసతి నామ, ఏవం అహమేవ దుబ్భాసితం భాసిం. **తక్కారియే**తి తస్స నామం, తక్కారియాతి

ఇత్థిలిఙ్గం నామం, తేనేవ తం ఆలపన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా మహాసత్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౦౩.“పప్పోతి మచ్చో అతివేలభాణీ, బన్ధం వధం సోకపరిద్దవఞ్చ;
అత్తానమేవ గరహాసి ఏత్థ, ఆచేర యం తం నిఖణన్తి సోబ్భే”తి.

తత్థ **అతివేలభాణీ**తి వేలాతిక్కన్తం పమాణాతిక్కన్తం కత్వా కథనం నామ న సాధు, అతివేలభాణీ పురిసో న సాధూతి అత్థో. **సోకపరిద్దవఞ్చా**తి ఆచరియ, ఏవమేవ అతివేలభాణీ పురిసో వధం బన్ధఞ్చ సోకఞ్చ మహన్తేన సద్దేన పరిదేవఞ్చ పప్పోతి. **గరహాసీ**తి పరం అగరహిత్వా అత్తానంయేవ గరహేయ్యాసి. **ఏత్థా**తి ఏతస్మిం కారణే. **ఆచేర యం త**న్తి ఆచరియ, యేన కారణేన తం నిఖణన్తి సోబ్భే, తం తయావ కతం, తస్మా అత్తానమేవ గరహేయ్యాసీతి వదతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “ఆచరియ, వాచం అరక్ఖిత్వా న కేవలం త్వమేవ దుక్ఖప్పత్తో, అఞ్ఞోపి దుక్ఖప్పత్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేసి.

పుబ్బే కిర బారాణసియం కాళీ నామ గణికా అహోసి, తస్సా తుణ్డిలో నామ భాతా. కాళీ ఏకదివసం సహస్సం గణ్హాతి. తుణ్డిలో పన ఇత్థిధుత్తో సురాధుత్తో అక్ఖధుత్తో అహోసి. సా తస్స ధనం దేతి, సో లద్ధం లద్ధం వినాసేతి. సా తం వారేన్తీపి వారేతుం నాసక్ఖి. సో ఏకదివసం జూతపరాజితో నివత్థవత్థాని దత్వా కటసారకఖణ్డం నివాసేత్వా తస్సా గేహం ఆగమి . తాయ చ దాసియో ఆణత్తా హోన్తి “తుణ్డిలస్స ఆగతకాలే కిఞ్చి అదత్వా గీవాయం నం గహేత్వా నీహరేయ్యాథా”తి. తా తథా కరింసు. సో ద్వారమూలే రోదన్తో అట్ఠాసి.

అథేకో సేట్ఠిపుత్తో నిచ్చకాలం కాళియా సహస్సం ఆహరాపేన్తో దిస్వా “కస్మా తుణ్డిల రోదసీ”తి పుచ్ఛి. “సామి, జూతపరాజితో మమ భగినియా సన్తికం ఆగతోమ్హి, తం మం దాసియో గీవాయం గహేత్వా నీహరింసూ”తి. “తేన హి తిట్ఠ, భగినియా తే కథేస్సామీ”తి సో గన్త్వా “భాతా తే కటసారకఖణ్డం నివాసేత్వా ద్వారమూలే ఠితో, వత్థానిస్స కిమత్థం న దేసీ”తి ఆహ. “అహం తావ న దేమి, సచే పన తే సినేహో అత్థి, త్వం దేహీ”తి. తస్మిం పన గణికాయ ఘరే ఇదంచారిత్తం – ఆభతసహస్సతో పఞ్చసతాని గణికాయ హోన్తి, పఞ్చసతాని వత్థగన్ధమాలమూలాని హోన్తి. ఆగతపురిసా తస్మిం ఘరే లద్ధవత్థాని నివాసేత్వా రత్తిం వసిత్వా పునదివసే గచ్ఛన్తా ఆభతవత్థానేవ నివాసేత్వా గచ్ఛన్తి. తస్మా సో సేట్ఠిపుత్తో తాయ దిన్నవత్థాని నివాసేత్వా అత్తనో సాటకే తుణ్డిలస్స దాపేసి. సో నివాసేత్వా నదన్తో గజ్జన్తో గన్త్వా సురాగేహం పావిసి. కాళీపి దాసియో ఆణాపేసి “స్వే ఏతస్స గమనకాలే వత్థాని అచ్ఛిన్దేయ్యాథా”తి. తా తస్స నిక్ఖమనకాలే ఇతో చితో చ ఉపధావిత్వా విలుమ్పమానా సాటకే గహేత్వా “ఇదాని యాహి కుమారా”తి నగ్గం కత్వా విస్సజ్జేసుం. సో నగ్గోవ నిక్ఖమి. జనో పరిహాసం కరోతి. సో లజ్జిత్వా “మయావేతం కతం, అహమేవ అత్తనో ముఖం రక్ఖితుం నాసక్ఖి”న్తి పరిదేవి. ఇదం తావ దస్సేతుం తతియం గాథమాహ –

౧౦౪.“కిమేవహం తుణ్డిలమనుపుచ్ఛిం, కరేయ్య సం భాతరం కాళికాయం;
నగ్గోవహం వత్థయుగఞ్చ జీనో, అయమ్పి అత్థో బహుతాదిసోవా”తి.

తత్థ **బహుతాదినోవా**తి సేట్ఠిపుత్తో హి అత్తనా కతేన దుక్ఖం పత్తో, త్వమ్పి తస్మా అయమ్పి తుయ్హం దుక్ఖప్పత్తి అత్థో. బహూహి కారణేహి తాదిసోవ.

అపరోపి బారాణసియం అజపాలానం పమాదేన గోచరభూమియం ద్వీసు మేణ్డేసు యుజ్ఝన్తేసు ఏకో కులిఙ్గసకుణో “ఇమే దాని భిన్నేహి సీసేహి మరిస్సన్తి, వారేస్సామి తేతి మాతులా మా యుజ్ఝథా”తి వారేత్వా తేసం కథం అగ్గహేత్వా యుజ్ఝన్తానఞ్ఞేవ పిట్ఠియమ్పి సీసేపి నిసీదిత్వా యాచిత్వా వారేతుం అసక్కోన్తో “తేన హి మం మారేత్వా యుజ్ఝథా”తి ఉభిన్నమ్పి సీసన్తరం పావిసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం యుజ్ఝింసుయేవ. సో సణ్హకరణియం పిసితో వియ అత్తనా కతేనేవ వినాసం పత్తో. ఇదమ్పి అపరం కారణం దస్సేతుం చతుత్థం గాథమాహ –

౧౦౭.“యో యుజ్ఝమానానమయుజ్ఝమానో, మేణ్డన్తరం అచ్చుపతీ కులిఙ్గో;
సో పింసితో మేణ్డసిరేహి తత్థ, అయమ్పి అత్థో బహుతాదిసోవా”తి.

తత్థ **మేణ్డన్తర**న్తి మేణ్డానం అన్తరం. **అచ్చుపతీ**తి అతిగన్త్వా ఉప్పతి, ఆకాసే సీసానం వేమజ్ఝే అట్ఠాసీతి అత్థో. **పింసితో**తి పీళితో.

అపరేపి బారాణసివాసినో గోపాలకా ఫలితం తాలరుక్ఖం దిస్వా ఏకం తాలఫలత్థాయ రుక్ఖం ఆరోపేసుం. తస్మిం ఫలాని పాతేన్తే ఏకో కణ్హసప్పో వమ్మికా నిక్ఖమిత్వా తాలరుక్ఖం ఆరుహి. హేట్ఠా ఠితా దణ్డేహి పహరన్తా నివారేతుం నాసక్ఖింసు. తే “సప్పో తాలం అభిరుహతీ”తి ఇతరస్స ఆచిక్ఖింసు. సో భీతో మహావిరవం విరవి. హేట్ఠా ఠితా ఏకం థిరసాటకం చతూసు కణ్ణేసు గహేత్వా “ఇమస్మిం సాటకే పతా”తి ఆహంసు. సో పతన్తో చతున్నమ్పి అన్తరే సాటకమజ్ఝే పతి. తస్స పన పాతనవేగేన తే సన్ధారేతుం అసక్కోన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం సీసేహి పహరిత్వా భిన్నేహి సీసేహి జీవితక్ఖయం పత్తా. ఇదమ్పి కారణం దస్సేన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౦౮.“చతురో జనా పోత్థకమగ్గహేసుం, ఏకఞ్చ పోసం అనురక్ఖమానా;
సబ్బేవ తే భిన్నసిరా సయింసు, అయమ్పి అత్థో బహుతాదిసోవా”తి.

తత్థ **పోత్థక**న్తి సాణసాటకం. **సబ్బేవ తే**తి తేపి చత్తారో జనా అత్తనా కతేనేవ భిన్నసీసా సయింసు.

అపరేపి బారాణసివాసినో ఏళకచోరా రత్తిం ఏకం అజం థేనేత్వా “దివా అరఞ్ఞే ఖాదిస్సామా”తి తస్సా అవస్సనత్థాయ ముఖం బన్ధిత్వా వేళుగుమ్బే ఠపేసుం. పునదివసే తం ఖాదితుం గచ్ఛన్తా ఆవుధం పముస్సిత్వా అగమంసు. తే “అజం మారేత్వా మంసం పచిత్వా ఖాదిస్సామ, ఆహరథావుధ”న్తి ఏకస్సపి హత్థే ఆవుధం అదిస్వా “వినా ఆవుధేన ఏతం మారేత్వాపి మంసం గహేతుం న సక్కా, విస్సజ్జేథ నం, పుఞ్ఞమస్స అత్థీ”తి విస్సజ్జేసుం. తదా ఏకో నళకారో వేళుం గహేత్వా “పునపి ఆగన్త్వా గహేస్సామీ”తి నళకారసత్థం వేళుగుమ్బన్తరే ఠపేత్వా పక్కామి. అజా “ముత్తామ్హీ”తి తుస్సిత్వా వేళుమూలే కీళమానా పచ్ఛిమపాదేహి పహరిత్వా తం సత్థం పాతేసి. చోరా సత్థసద్దం సుత్వా ఉపధారేన్తా తం దిస్వా తుట్ఠమానసా అజం మారేత్వా మంసం ఖాదింసు. ఇతి “సాపి అజా అత్తనా కతేనేవ మతా”తి దస్సేతుం ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౦౯.“అజా యథా వేళుగుమ్బస్మిం బద్ధా, అవక్ఖిపన్తీ అసిమజ్ఝగచ్ఛి;

తేనేవ తస్సా గలకావకన్తం, అయమ్పి అత్థో బహుతాదిసోవా”తి.

తత్థ **అవక్ఖిపన్తీ**తి కీళమానా పచ్ఛిమపాదే ఖిపన్తీ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “అత్తనో వచనం రక్ఖిత్వా మితభాణినో నామ మరణదుక్ఖా ముచ్చన్తీ”తి దస్సేత్వా **కిన్నరవత్థుం** ఆహరి.

బారాణసివాసీ కిరేకో లుద్దకో హిమవన్తం గన్త్వా ఏకేనుపాయేన జయమ్పతికే ద్వే కిన్నరే గహేత్వా ఆనేత్వా రఞ్ఞో అదాసి. రాజా అదిట్ఠపుబ్బే కిన్నరే దిస్వా తుస్సిత్వా “లుద్ద, ఇమేసం కో గుణో”తి పుచ్ఛి. “దేవ, ఏతే మధురేన సద్దేన గాయన్తి, మనుఞ్ఞం నచ్చన్తి, మనుస్సా ఏవం గాయితుఞ్చ నచ్చితుఞ్చ న జానన్తీ”తి. రాజా లుద్దస్స బహుం ధనం దత్వా కిన్నరే “గాయథ నచ్చథా”తి ఆహ. కిన్నరా “సచే మయం గాయన్తా బ్యఞ్జనం పరిపుణ్ణం కాతుం న సక్ఖిస్సామ, దుగ్గీతం హోతి, అమ్హే గరహిస్సన్తి వధిస్సన్తి, బహుం కథేన్తానఞ్చ పన ముసావాదోపి హోతీ”తి ముసావాదభయేన రఞ్ఞా పునప్పునం వుత్తాపి న గాయింసు న నచ్చింసు. రాజా కుజ్ఝిత్వా “ఇమే మారేత్వా మంసం పచిత్వా ఆహరథా”తి ఆణాపేన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౧౧౦.“ఇమే న దేవా న గన్ధబ్బపుత్తా, మిగా ఇమే అత్థవసం గతా మే;
ఏకఞ్చ నం సాయమాసే పచన్తు, ఏకం పునప్పాతరాసే పచన్తూ”తి.

తత్థ **మిగా ఇమే**తి ఇమే సచే దేవా గన్ధబ్బా వా భవేయ్యుం, నచ్చేయ్యుఞ్చేవ గాయేయ్యుఞ్చ, ఇమే పన మిగా తిరచ్ఛానగతా. **అత్థవసం గతా మే**తి అత్థం పచ్చాసీసన్తేన లుద్దేన ఆనీతత్తా అత్థవసేన మమ హత్థం గతా. ఏతేసు ఏకం సాయమాసే, ఏకం పాతరాసే పచన్తూతి.

కిన్నరీ చిన్తేసి “రాజా కుద్ధో నిస్సంసయం మారేస్సతి, ఇదాని కథేతుం కాలో”తి అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౧౧.“సతం సహస్సాని దుభాసితాని, కలమ్పి నాగ్ఘన్తి సుభాసితస్స;
దుబ్భాసితం సఙ్కమానో కిలేసో, తస్మా తుణ్హీ కిమ్పురిసా న బాల్యా”తి.

తత్థ **సఙ్కమానో కిలేసో**తి కదాచి అహం భాసమానో దుబ్భాసితం భాసేయ్యం, ఏవం దుబ్భాసితం సఙ్కమానో కిలిస్సతి కిలమతి. **తస్మా**తి తేన కారణేన తుమ్హాకం న గాయిం, న బాలభావేనాతి.

రాజా కిన్నరియా తుస్సిత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౧౧౨.“యా మేసా బ్యాహాసి పముఞ్చథేతం, గిరిఞ్చ నం హిమవన్తం నయన్తు;
ఇమఞ్చ ఖో దేన్తు మహానసాయ, పాతోవ నం పాతరాసే పచన్తూ”తి.

తత్థ **యా మేసా**తి యా మే ఏసా. **దేన్తూ**తి మహానసత్థాయ దేన్తు.

కిన్నరో రఞ్ఞో వచనం సుత్వా “అయం మం అకథేన్తం అవస్సం మారేస్సతి, ఇదాని కథేతుం వట్టతీ”తి ఇతరం గాథమాహ –

౧౧౩. “పజ్జున్ననాథా పసవో, పసునాథా అయం పజా;
త్వం నాథోసి మహారాజ, నాథోహం భరియాయ మే;
ద్విన్నమఞ్ఞతరం ఞత్వా, ముత్తో గచ్ఛేయ్య పబ్బత”న్తి.

తత్థ **పజ్జున్ననాథా పసవో**తి తిణభక్ఖా పసవో మేఘనాథా నామ. **పసునాథా అయం పజా**తి అయం పన మనుస్సపజా పఞ్చగోరసేన ఉపజీవన్తీ పసునాథా పసుపతిట్ఠా. **త్వం నాథోసీ**తి త్వం మమ పతిట్ఠా అసి. **నాథోహ**న్తి మమ భరియాయ అహం నాథో, అహమస్సా పతిట్ఠా. **ద్విన్నమఞ్ఞతరం ఞత్వా, ముత్తో గచ్ఛేయ్య పబ్బత**న్తి అమ్హాకం ద్విన్నం అన్తరే ఏకో ఏకం మతం ఞత్వా సయం మరణతో ముత్తో హిమవన్తం గచ్ఛేయ్య, జీవమానా పన మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం న జహామ, తస్మా సచేపి ఇమం హిమవన్తం పేసేతుకామో, మం పఠమం మారేత్వా పచ్ఛా పేసేహీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “మహారాజ, న మయం తవ వచనం అకాతుకామతాయ తుణ్హీ అహుమ్హ, మయం కథాయ పన దోసం దిస్వా న కథయిమ్హా”తి దీపేన్తో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౧౪. “న వే నిన్దా సుపరివజ్జయేథ, నానా జనా సేవితబ్బా జనిన్ద;
యేనేవ ఏకో లభతే పసంసం, తేనేవ అఞ్ఞో లభతే నిన్దితారం.

౧౧౫. “సబ్బో లోకో పరిచిత్తో అతిచిత్తో, సబ్బో లోకో చిత్తవా సమ్హి చిత్తే;
పచ్చేకచిత్తా పుథు సబ్బసత్తా, కస్సీధ చిత్తస్స వసేన వత్తే”తి.

తత్థ **సుపరివజ్జయేథా**తి మహారాజ, నిన్దా నామ సుఖేన పరివజ్జేతుం న సక్కా. **నానా జనా**తి నానాఛన్దా జనా. **యేనేవా**తి యేన సీలాదిగుణేన ఏకో పసంసం లభతి, తేనేవ అఞ్ఞో నిన్దితారం లభతి. అమ్హాకఞ్హి కిన్నరానం అన్తరే కథనేన పసంసం లభతి, మనుస్సానం అన్తరే నిన్దం, ఇతి నిన్దా నామ దుప్పరివజ్జియా, స్వాహం కథం తవ సన్తికా పసంసం లభిస్సామీతి.

సబ్బో లోకో పరిచిత్తోతి మహారాజ, అసప్పురిసో నామ పాణాతిపాతాదిచిత్తేన, సప్పురిసో పాణాతిపాతా వేరమణిఆదిచిత్తేన అతిచిత్తోతి, ఏవం సబ్బో లోకో పరిచిత్తో అతిచిత్తోతి అత్థో. **చిత్తవా సమ్హి చిత్తే**తి సబ్బో పన లోకో అత్తనో హీనేన వా పణీతేన వా చిత్తేన చిత్తవా నామ. **పచ్చేకచిత్తా**తి పాటియేక్కచిత్తా పుథుప్పభేదా సబ్బే సత్తా. తేసు కస్సేకస్స తవ వా అఞ్ఞస్స వా చిత్తేన కిన్నరీ వా మాదిసో వా అఞ్ఞో వా వత్తేయ్య, తస్మా “అయం మమ చిత్తవసేన న వత్తతీ”తి, మా మయ్హం కుజ్ఝి. సబ్బసత్తా హి అత్తనో చిత్తవసేన గచ్ఛన్తి, దేవాతి. కిమ్పురిసో రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేసి.

రాజా “సభావమేవ కథేతి పణ్డితో కిన్నరో”తి సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా ఓసానగాథమాహ –

౧౧౬. “తుణ్హీ అహూ కిమ్పురిసో సభరియో, యో దాని బ్యాహాసి భయస్స భీతో;

సో దాని ముత్తో సుఖితో అరోగో, వాచాకిరేవత్థవతీ నరాన”న్తి.

తత్థ **వాచాకిరేవత్థవతీ నరాన**న్తి వాచాగిరా ఏవ ఇమేసం సత్తానం అత్థవతీ హితావహా హోతీతి అత్థో.

రాజా కిన్నరే సువణ్ణపఞ్జరే నిసీదాపేత్వా తమేవ ఉద్ధం పక్కోసాపేత్వా “గచ్ఛ భణే, గహితట్ఠానేయేవ విస్సజ్జేహీ”తి విస్సజ్జాపేసి. మహాసత్తోపి “ఆచరియ, ఏవం కిన్నరా వాచం రక్ఖిత్వా పత్తకాలే కథితేన సుభాసితేనేవ ముత్తా, త్వం పన దుక్కథితేన మహాదుక్ఖం పత్తో”తి ఇదం ఉదాహరణం దస్సేత్వా “ఆచరియ, మా భాయి, జీవితం తే అహం దస్సామీ”తి అస్సాసేసి, “అపిచ ఖో పన తుమ్హే మం రక్ఖేయ్యాథా”తివుత్తే “న తావ నక్ఖత్తయోగో లబ్భతీ”తి దివసం వీతినామేత్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే మతం ఏళకం ఆహరాపేత్వా “బ్రాహ్మణ, యత్థ కత్థచి గన్త్వా జీవాహీ”తి కఞ్చి అజానాపేత్వా ఉయ్యోజేత్వా ఏళకమంసేన బలిం కత్వా ద్వారం పతిట్ఠాపేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి కోకాలికో వాచాయ హతోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కళారపిఙ్గలో కోకాలికో అహోసి, తక్కారియపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తక్కారియజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౮౨] ౯. రురుమిగరాజజాతకవణ్ణనా

తస్స గామవరం దమ్మీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర భిక్ఖూహి “బహూపకారో తే ఆవుసో, దేవదత్తసత్థా, త్వం తథాగతం నిస్సాయ పబ్బజ్జం లభి, తీణి పిటకాని ఉగ్గణ్హి, లాభసక్కారం పాపుణీ”తి వుత్తో “ఆవుసో, సత్థారా మమ తిణగ్గమత్తోపి ఉపకారో న కతో, అహం సయమేవ పబ్బజిం, సయం తీణి పిటకాని ఉగ్గణ్హిం, సయం లాభసక్కారం పాపుణి”న్తి కథేసి. భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “అకతఞ్ఞూ ఆవుసో, దేవదత్తో అకతవేదీ”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, దేవదత్తో ఇదానేవ అకతఞ్ఞూ, పుబ్బేపి అకతఞ్ఞూయేవ, పుబ్బేపేస మయా జీవితే దిన్నేపి మమ గుణమత్తం న జానాతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో అసీతికోటివిభవో సేట్ఠి పుత్తం లభిత్వా “మహాధనకో”తిస్స, నామం కత్వా “సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తో మమ పుత్తో కిలమిస్సతీ”తి న కిఞ్చి సిప్పం ఉగ్గణ్హాపేసి. సో గీతనచ్చవాదితఖాదనభోజనతో ఉద్ధం న కిఞ్చి అఞ్ఞాసి. తం వయప్పత్తం పతిరూపేన దారేన సంయోజేత్వా మాతాపితరో కాలమకంసు. సో తేసం అచ్చయేన ఇత్థిధుత్తసురాధుత్తాదీహి పరివుతో నానాబ్యసనముఖేహి ఇణం ఆదాయ తం దాతుం అసక్కోన్తో ఇణాయికేహి చోదియమానో చిన్తేసి “కిం మయ్హం జీవితేన, ఏకేనమ్హి అత్తభావేన అఞ్ఞో వియ జాతో, మతం మే సేయ్యో”తి. సో ఇణాయికే ఆహ – “తుమ్హాకం ఇణపణ్ణాని గహేత్వా ఆగచ్ఛథ, గఙ్గాతీరే మే నిదహితం కులసన్తకం ధనం అత్థి, తం వో దస్సామీ”తి. తే తేన సద్ధిం అగమంసు. సో “ఇధ ధన”న్తి నిధిట్ఠానం ఆచిక్ఖన్తో వియ “గఙ్గాయం పతిత్వా మరిస్సామీ”తి పలాయిత్వా గఙ్గాయం పతి. సో చణ్డసోతేన వుయ్హన్తో కారుఞ్ఞరవం విరవి.

తదా మహాసత్తో రురుమిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా పరివారం ఛడ్డేత్వా ఏకకోవ గఙ్గానివత్తనే రమణీయే సాలమిస్సకే సుపుప్ఫితఅమ్బవనే వసతి ఉపోసథం ఉపవుత్థాయ. తస్స సరీరచ్ఛవి సుమజ్జితకఞ్చనపట్టవణ్ణా అహోసి, హత్థపాదా

లాఖారసపరికమ్మకతా వియ, నఙ్గుట్ఠం చామరీనఙ్గుట్ఠం వియ, సిఙ్గాని రజతదామసదిసాని, అక్ఖీని సుమజ్జితమణిగుళికా వియ, ముఖం ఓదహిత్వా ఠపితరత్తకమ్బలగేణ్డుకం వియ. ఏవరూపం తస్స రూపం అహోసి. సో అడ్ఢరత్తసమయే తస్స కారుఞ్ఞసద్దం సుత్వా “మనుస్ససద్దో సూయతి, మా మయి ధరన్తే మరతు, జీవితమస్స దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సయనగుమ్బా ఉట్ఠాయ నదీతీరం గన్త్వా “అమ్భో పురిస, మా భాయి, జీవితం తే దస్సామీ”తి అస్సాసేత్వా సోతం ఛిన్దన్తో గన్త్వా తం పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా తీరం పాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా ఫలాఫలాని దత్వా ద్వీహతీహచ్చయేన “భో పురిస, అహం తం ఇతో అరఞ్ఞతో నీహరిత్వా బారాణసిమగ్గే ఠపేస్సామి, త్వం సోత్థినా గమిస్ससి, అపిచ ఖో పన త్వం ‘అసుకట్ఠానే నామ కఞ్చనమిగో వసతీ’తి ధనకారణా మం రఞ్ఞో చేవ రాజమహామత్తస్స చ మా ఆచిక్ఖాహీ”తి ఆహ. సో “సాధు సామీ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

మహాసత్తో తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా తం అత్తనో పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా బారాణసిమగ్గే ఓతారేత్వా నివత్తి. తస్స బారాణసిపవిసనదివసేయేవ ఖేమా నామ రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ పచ్చూసకాలే సుపినన్తే సువణ్ణవణ్ణం మిగం అత్తనో ధమ్మం దేసేన్తం దిస్వా చిన్తేసి “సచే ఏవరూపో మిగో న భవేయ్య, నాహం సుపినే పస్సేయ్యం, అద్ధా భవిస్సతి, రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ”తి. సా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “మహారాజ, అహం సువణ్ణవణ్ణం మిగం పస్సితుం ఇచ్ఛామి, సువణ్ణవణ్ణమిగస్స ధమ్మం సోతుకామామ్హి, లభిస్సామి చే, జీవేయ్యం, నో చే, నత్థి మే జీవిత”న్తి ఆహ. రాజా తం అస్సాసేత్వా “సచే మనుస్సలోకే అత్థి, లభిస్ససీ”తి వత్వా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా “సువణ్ణవణ్ణా మిగా నామ హోన్తీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, దేవ, హోన్తీ”తి సుత్వా అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధే సువణ్ణచఙ్కోటకే సహస్సథవికం ఠపేత్వా యో సువణ్ణవణ్ణం మిగం ఆచిక్ఖిస్సతి, తస్స సద్ధిం సహస్సథవికసువణ్ణచఙ్కోటకేన తఞ్చ హత్థిం తతో చ ఉత్తరి దాతుకామో హుత్వా సువణ్ణపట్టే గాథం లిఖాపేత్వా ఏకం అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా “ఏహి తాత, మమ వచనేన ఇమం గాథం నగరవాసీనం కథేహీ”తి ఇమస్మిం జాతకే పఠమం గాథమాహ –

౧౧౭.“తస్స గామవరం దమ్మి, నారియో చ అలఙ్కతా;

యో మే తం మిగమక్ఖాతి, మిగానం మిగముత్తమ”న్తి.

అమచ్చో సువణ్ణపట్టం గహేత్వా సకలనగరే వాచాపేసి. అథ సో సేట్ఠిపుత్తో బారాణసిం పవిసన్తోవ తం కథం సుత్వా అమచ్చస్స సన్తికం గన్త్వా “అహం రఞ్ఞో ఏవరూపం మిగం ఆచిక్ఖిస్సామి, మం రఞ్ఞో దస్సేహీ”తి ఆహ. అమచ్చో హత్థిక్ఖన్ధతో ఓతరిత్వా తం రఞ్ఞో సన్తికం నేత్వా “అయం కిర, దేవ, తం మిగం ఆచిక్ఖిస్సతీ”తి దస్సేసి. రాజా “సచ్చం అమ్భో పురిసా”తి పుచ్ఛి. సో “సచ్చం మహారాజ, త్వం ఏతం యసం మయ్హం దేహీ”తి వదన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౧౮.“మయ్హం గామవరం దేహి, నారియో చ అలఙ్కతా;

అహం తే మిగమక్ఖిస్సం, మిగానం మిగముత్తమ”న్తి.

తం సుత్వా రాజా తస్స మిత్తదుబ్భిస్స తుస్సిత్వా “అమ్భో కుహిం సో మిగో వసతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అసుకట్ఠానే నామ దేవా”తి వుత్తే తమేవ మగ్గదేసకం కత్వా మహన్తేన పరివారేన తం ఠానం అగమాసి. అథ నం సో మిత్తదుబ్భీ “సేనం, దేవ, సన్నిసీదాపేహీ”తి వత్వా సన్నిసిన్నాయ సేనాయ ఏసో, దేవ, సువణ్ణమిగో ఏతస్మిం వనే వసతీ”తి హత్థం పసారేత్వా ఆచిక్ఖన్తో తతియం గాథమాహ –

౧౧౯.“ఏతస్మిం వనసణ్డస్మిం, అమ్బా సాలా చ పుప్ఫితా;
ఇన్దగోపకసఞ్ఛన్నా, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి.

తత్థ **ఇన్దగోపకసఞ్ఛన్నా**తి ఏతస్స వనసణ్డస్స భూమి ఇన్దగోపకవణ్ణాయ రత్తాయ సుఖసమ్ఫస్సాయ తిణజాతియా సఞ్ఛన్నా, ససకుచ్ఛి వియ ముదుకా, ఏత్థ ఏతస్మిం రమణీయే వనసణ్డే ఏసో తిట్ఠతీతి దస్సేతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా అమచ్చే ఆణాపేసి “తస్స మిగస్స పలాయితుం అదత్వా ఖిప్పం ఆవుధహత్థేహి పురిసేహి సద్ధిం వనసణ్డం పరివారేథా”తి. తే తథా కత్వా ఉన్నదింసు. రాజా కతిపయేహి జనేహి సద్ధిం ఏకమన్తం అట్ఠాసి, సోపిస్స అవిదూరే అట్ఠాసి. మహాసత్తో తం సద్దం సుత్వా చిన్తేసి “మహన్తో బలకాయసద్దో, తమ్హా మే పురిసా భయేన ఉప్పన్నేన భవితబ్బ”న్తి . సో ఉట్ఠాయ సకలపరిసం ఓలోకేత్వా రఞ్ఞో ఠితట్ఠానం దిస్వా “రఞ్ఞో ఠితట్ఠానేయేవ మే సోత్థి భవిస్సతి, ఏత్థేవ మయా గన్తుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా రాజాభిముఖో పాయాసి. రాజా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “నాగబలో మిగో అవత్థరన్తో వియ ఆగచ్ఛేయ్య, సరం సన్నయ్హిత్వా ఇమం మిగం సన్తాసేత్వా సచే పలాయతి, విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా గణ్హిస్సామీ”తి ధనుం ఆరోపేత్వా బోధిసత్తాభిముఖో అహోసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

౧౨౦.“ధనుం అద్వేజ్ఝం కత్వాన, ఉసుం సన్నయ్హుపాగమి;
మిగో చ దిస్వా రాజానం, దూరతో అజ్ఝభాసథ.

౧౨౧.“ఆగమేహి మహారాజ, మా మం విజ్ఝి రథేసభ;
కో ను తే ఇదమక్ఖాసి, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి.

తత్థ **అద్వేజ్ఝం కత్వానా**తి జియాయ చ సరేన చ సద్ధిం ఏకమేవ కత్వా. **సన్నయ్హా**తి సన్నయ్హిత్వా. **ఆగమేహీ**తి “తిట్ఠ, మహారాజ, మా మం విజ్ఝి, జీవగ్గాహమేవ గణ్హాహీ”తి మధురాయ మనుస్సవాచాయ అభాసి.

రాజా తస్స మధురకథాయ బన్ధిత్వా ధనుం ఓతారేత్వా గారవేన అట్ఠాసి. మహాసత్తోపి రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా మధురపటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. మహాజనోపి సబ్బావుధాని ఛడ్డేత్వా ఆగన్త్వా రాజానం పరివారేసి. తస్మిం ఖణే మహాసత్తో సువణ్ణకిఙ్కిణికం చాలేన్తో వియ మధురేన సరేన రాజానం పుచ్ఛి “కో ను తే ఇదమక్ఖాసి, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి? తస్మిం ఖణే పాపపురిసో థోకం పటిక్కమిత్వా సోతపథేవ అట్ఠాసి. రాజా “ఇమినా మే దస్సితో”తి కథేన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౨౨.“ఏస పాపచరో పోసో, సమ్మ తిట్ఠతి ఆరకా;
సోయం మే ఇదమక్ఖాసి, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి.

తత్థ **పాపచరో**తి విస్సట్ఠాచారో.

తం సుత్వా మహాసత్తో తం మిత్తదుబ్భిం గరహిత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం సల్లపన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౧౨౩.“సచ్చం కిరేవ మాహంసు, నరా ఏకచ్చియా ఇధ;
కట్ఠం నిప్లవితం సేయ్యో, న త్వేవేకచ్చియో నరో”తి.

తత్థ **నిప్లవితన్తి** ఉత్తారితం. **ఏకచ్చియోతి** ఏకచ్చో పన మిత్తదుబ్భీ పాపపుగ్గలో ఉదకే పతన్తోపి ఉత్తారితో న త్వేవ సేయ్యో. కట్ఠఞ్హి నానప్పకారేన ఉపకారాయ సంవత్తతి, మిత్తదుబ్భీ పన పాపపుగ్గలో వినాసాయ, తస్మా తతో కట్ఠమేవ వరతరన్తి పోరాణకపణ్డితా కథయింసు, మయా పన తేసం వచనం న కతన్తి.

తం సుత్వా రాజా ఇతరం గాథమాహ –

౧౨౪."కిం ను రురు గరహసి మిగానం, కిం పక్ఖీనం కిం పన మానుసానం;

భయం హి మం విన్దతినప్పరూపం, సుత్వాన తం మానుసిం భాసమాన"న్తి.

తత్థ **మిగానన్తి** మిగానమఞ్ఞతరం గరహసి, ఉదాహు పక్ఖీనం, మానుసానన్తి పుచ్ఛి. **భయఞ్హి మం విన్దతీతి** భయం మం పటిలభతి, అహం అత్తని అనిస్సరో భయసన్తకో వియ హోమి. **అనప్పరూపన్తి** మహన్తం.

తతో మహాసత్తో "మహారాజ, న మిగం, న పక్ఖిం గరహామి, మనుస్సం పన గరహామీ"తి దస్సేన్తో నవమం గాథమాహ –

౧౨౫."యముద్ధరిం వాహనే వుయ్హమానం, మహోదకే సలిలే సీఘసోతే;

తతోనిదానం భయమాగతం మమ, దుక్ఖో హవే రాజ అసబ్భి సఙ్గమో"తి.

తత్థ **వాహనేతి** పతితపతితే వహితుం సమత్థే గఙ్గావహే. **మహోదకే సలిలేతి** మహాఉదకే మహాసలిలేతి అత్థో. ఉభయేనాపి గఙ్గావహస్సేవ బహుఉదకతం దస్సేతి. **తతోనిదానన్తి** మహారాజ, యో మయ్హం తయా దస్సితో పురిసో, ఏసో మయా గఙ్గాయ వుయ్హమానో అడ్ఢరత్తసమయే కారుఞ్ఞరవం విరవన్తో ఉద్ధరితో, తతోనిదానం మే ఇదమజ్జ భయం ఆగతం, అసప్పురిసేహి సమాగమో నామ దుక్ఖో, మహారాజాతి.

తం సుత్వా రాజా తస్స కుజ్ఝిత్వా "ఏవం బహూపకారస్స నామ గుణం న జానాతి, విజ్ఝిత్వా నం జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి దసమం గాథమాహ –

౧౨౬."సోహం చతుప్పత్తమిమం విహఙ్గమం, తనుచ్ఛిదం హదయే ఓస్సజామి;

హనామి తం మిత్తదుబ్భిం అకిచ్చకారిం, యో తాదిసం కమ్మకతం న జానే"తి.

తత్థ **చతుప్పత్తన్తి** చతూహి వాజపత్తేహి సమన్నాగతం. **విహఙ్గమన్తి** ఆకాసగామిం. **తనుచ్ఛిదన్తి** సరీరఛిన్దనం. **ఓస్సజామీతి** ఏతస్స హదయే విస్సజ్జేమి.

తతో మహాసత్తో "మా ఏస మం నిస్సాయ నస్సతూ"తి చిన్తేత్వా ఏకాదసమం గాథమాహ –

౧౨౭."ధీరస్స బాలస్స హవే జనిన్ద, సన్తో వధం నప్పసంసన్తి జాతు;

కామం ఘరం గచ్ఛతు పాపధమ్మో, యఞ్చస్స భట్ఠం తదేతస్స దేహి;

అహఞ్చ తే కామకరో భవామీ"తి.

తత్థ **కామన్తి** కామేన యథారుచియా అత్తనో ఘరం గచ్ఛతు. **యఞ్చస్స భట్ఠం తదేతస్స దేహీతి** యఞ్చ తస్స “ఇదం నామ తే దస్సామీ”తి తయా కథితం, తం తస్స దేహి. **కామకరోతి** ఇచ్ఛాకరో, యం ఇచ్ఛసి, తం కరోహి, మంసం వా మే ఖాద, కీళామిగం వా కరోహి, సబ్బత్థ తే అనుకూలవత్తీ భవిస్సామీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా తుట్ఠమానసో మహాసత్తస్స థుతిం కరోన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౧౨౮.“అద్ధా రురూ అఞ్ఞతరో సతం సో, యో దుబ్భతో మానుసస్స న దుబ్భి;
కామం ఘరం గచ్ఛతు పాపధమ్మో, యఞ్చస్స భట్ఠం తదేతస్స దమ్మి;
అహఞ్చ తే కామచారం దదామీ”తి.

తత్థ **సతం సోతి** అద్ధా త్వం సతం పణ్డితానం అఞ్ఞతరో. **కామచారన్తి** అహం తవ ధమ్మకథాయ పసీదిత్వా తుయ్హం కామచారం అభయం దదామి, ఇతో పట్ఠాయ తుమ్హే నిబ్భయా యథారుచియా విహరథాతి మహాసత్తస్స వరం అదాసి.

అథ నం మహాసత్తో “మహారాజ, మనుస్సా నామ అఞ్ఞం ముఖేన భాసన్తి, అఞ్ఞం కాయేన కరోన్తీ”తి పరిగ్గణ్హన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౯.“సువిజానం సిఙ్గాలానం, సకుణానఞ్చ వస్సితం;
మనుస్సవస్సితం రాజ, దుబ్బిజానతరం తతో.

౧౩౦. “అపి చే మఞ్ఞతీ పోసో, ఞాతి మిత్తో సఖాతి వా;
యో పుబ్బే సుమనో హుత్వా, పచ్ఛా సమ్పజ్జతే దిసో”తి.

తం సుత్వా రాజా “మిగరాజ, మా మం ఏవం మఞ్ఞి, అహఞ్హి రజ్జం జహన్తోపి న తుయ్హం దిన్నవరం జహిస్సం, సద్దహథ, మయ్హ”న్తి వరం అదాసి. మహాసత్తో తస్స సన్తికే వరం గణ్హన్తో అత్తానం ఆదిం కత్వా సబ్బసత్తానం అభయదానం వరం గణ్హి. రాజాపి తం వరం దత్వా బోధిసత్తం నగరం నేత్వా మహాసత్తఞ్చ నగరఞ్చ అలఙ్కారాపేత్వా దేవియా ధమ్మం దేసాపేసి. మహాసత్తో దేవిం ఆదిం కత్వా రఞ్ఞో చ రాజపరిసాయ చ మధురాయ మనుస్సభాసాయ ధమ్మం దేసేత్వా రాజానం దసహి రాజధమ్మేహి ఓవదిత్వా మహాజనం అనుసాసిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిగగణపరివుతో వాసం కప్పేసి. రాజా “సబ్బేసం సత్తానం అభయం దమ్మీ”తి నగరే భేరిం చరాపేసి. తతో పట్ఠాయ మిగపక్ఖీనం కోచి హత్థం పసారేతుం సమత్థో నామ నాహోసి. మిగగణో మనుస్సానం సస్సాని ఖాదతి, కోచి వారేతుం న సక్కోతి. మహాజనో రాజఙ్గణం గన్త్వా ఉపక్కోసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమం గాథమాహ –

౧౩౧. “సమాగతా జానపదా, నేగమా చ సమాగతా;
మిగా సస్సాని ఖాదన్తి, తం దేవో పటిసేధతూ”తి.

తత్థ **తం దేవోతి** తం మిగగణం దేవో పటిసేధతూతి.

తం సుత్వా రాజా గాథాద్వయమాహ –

౧౩౨."కామం జనపదో మాసి, రట్ఠఞ్చాపి వినస్సతు;

న త్వేవాహం రురుం దుబ్భే, దత్వా అభయదక్ఖిణం.

౧౩౩. "మా మే జనపదో ఆసి, రట్ఠఞ్చాపి వినస్సతు;

న త్వేవాహం మిగరాజస్స, వరం దత్వా ముసా భణే"తి.

తత్థ **మాసీ**తి కామం మయ్హం జనపదో మా హోతు. **రురు**న్తి న త్వేవ అహం సువణ్ణవణ్ణస్స రురుమిగరాజస్స అభయదక్ఖిణం దత్వా దుబ్భిస్సామీతి.

మహాజనో రఞ్ఞో వచనం సుత్వా కిఞ్చి వత్తుం అవిసహన్తో పటిక్కమి. సా కథా విత్థారికా అహోసి. తం సుత్వా మహాసత్తో మిగగణం సన్నిపాతాపేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ మనుస్సానం సస్సాని మా ఖాదథా"తి ఓవదిత్వా "అత్తనో ఖేత్తేసు పణ్ణసఞ్ఞం బన్ధన్తూ"తి మనుస్సానం ఘోసాపేసి. తే తథా బన్ధింసు, తాయ సఞ్ఞాయ మిగా యావజ్జతనా సస్సాని న ఖాదన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో అకతఞ్ఞూయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా సేట్ఠిపుత్తో దేవదత్తో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, రురుమిగరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

రురుమిగరాజజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౮౩] ౧౦. సరభమిగజాతకవణ్ణనా

ఆసీసేథేవ పురిసోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అత్తనా సంఖిత్తేన పుచ్ఛితపఞ్హస్స ధమ్మసేనాపతినో విత్థారేన బ్యాకరణం ఆరబ్భ కథేసి. కదా పన సత్థా థేరం సంఖిత్తేన పఞ్హం పుచ్ఛీతి? దేవోరోహనే. తత్రాయం సఙ్ఖేపతో అనుపుబ్బికథా. రాజగహసేట్ఠినో హి సన్తకే చన్దనపత్తే ఆయస్మతా పిణ్డోలభారద్వాజేన ఇద్ధియా గహితే సత్థా భిక్ఖూనం ఇద్ధిపాటిహారియకరణం పటిక్ఖిపి. తదా తిత్థియా "పటిక్ఖిత్తం సమణేన గోతమేన ఇద్ధిపాటిహారియకరణం, ఇదాని సయమ్పి న కరిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా మఙ్కుభూతేహి అత్తనో సావకేహి "కిం, భన్తే, ఇద్ధియా పత్తం న గణ్హథా"తి వుచ్చమానా "నేతం ఆవుసో, అమ్హాకం దుక్కరం, ఛవస్స పన దారుపత్తస్సత్థాయ అత్తనో సణ్హసుఖుమగుణం కో గిహీనం పకాసేస్సతీతి న గణ్హిమ్హ, సమణా పన సక్యపుత్తియా లోలతాయ ఇద్ధిం దస్సేత్వా గణ్హింసు. మా 'అమ్హాకం ఇద్ధికరణం భారో'తి చిన్తయిత్థ, మయఞ్హి తిట్ఠన్తు సమణస్స గోతమస్స సావకా, ఆకఙ్ఖమానా పన సమణేన గోతమేన సద్ధిం ఇద్ధిం దస్సేస్సామ, సచే హి సమణో గోతమో ఏకం పాటిహారియం కరిస్సతి, మయం ద్విగుణం కరిస్సామా"తి కథయింసు.

తం సుత్వా భిక్ఖూ భగవతో ఆరోచేసుం "భన్తే, తిత్థియా కిర పాటిహారియం కరిస్సన్తీ"తి. సత్థా "భిక్ఖవే, కరోన్తు, అహమ్పి కరిస్సామీ"తి ఆహ. తం సుత్వా బిమ్బిసారో ఆగన్త్వా భగవన్తం పుచ్ఛి "భన్తే, పాటిహారియం కిర కరిస్సథా"తి? "ఆమ, మహారాజా"తి. "నను, భన్తే, సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త"న్తి. "మహారాజ, తం మయా సావకానం పఞ్ఞత్తం, బుద్ధానం పన సిక్ఖాపదం నామ నత్థి. "యథా హి, మహారాజ, తవ ఉయ్యానే పుప్ఫఫలం అఞ్ఞేసం వారితం, న తవ, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బ"న్తి. "కత్థ పన, భన్తే, పాటిహారియం కరిస్సథా"తి? "సావత్థినగరద్వారే కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే"తి. "అమ్హేహి తత్థ కిం కత్తబ్బ"న్తి? "నత్థి కిఞ్చి మహారాజా"తి. పునదివసే సత్థా కతభత్తకిచ్చో చారికం పక్కామి. మనుస్సా "కుహిం, భన్తే, సత్థా గచ్ఛతీ"తి పుచ్ఛన్తి.

“సావత్థినగరద్వారే కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే తిత్థియమద్దనం యమకపాటిహారియం కాతు”న్తి తేసం భిక్ఖూ కథయన్తి. మహాజనో “అచ్ఛరియరూపం కిర పాటిహారియం భవిస్సతి, పస్సిస్సామ న”న్తి ఘరద్వారాని ఛడ్డేత్వా సత్థారా సద్ధింయేవ అగమాసి.

అఞ్ఞతిత్థియా “మయమ్పి సమణస్స గోతమస్స పాటిహారియకరణట్ఠానే పాటిహారియం కరిస్సామా”తి ఉపట్ఠాకేహి సద్ధిం సత్థారమేవ అనుబన్ధింసు. సత్థా అనుపుబ్బేన సావత్థిం గన్త్వా రఞ్ఞా “పాటిహారియం కిర, భన్తే, కరిస్సథా”తి పుచ్ఛితో “కరిస్సామీ”తి వత్వా “కదా, భన్తే”తి వుత్తే “ఇతో సత్తమే దివసే ఆసాళ్హిపుణ్ణమాసియ”న్తి ఆహ. “మణ్డపం కరోమి భన్తే”తి? “అలం మహారాజ, మమ పాటిహారియకరణట్ఠానే సక్కో దేవరాజా ద్వాదసయోజనికం రతనమణ్డపం కరిస్సతీ”తి. “ఏతం కారణం నగరే ఉగ్ఘోసాపేమి, భన్తే”తి? “ఉగ్ఘోసాపేహి మహారాజా”తి. రాజా ధమ్మఘోసకం అలఙ్కతహత్థిపిట్ఠిం ఆరోపేత్వా “భగవా కిర సావత్థినగరద్వారే కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే తిత్థియమద్దనం పాటిహారియం కరిస్సతి ఇతో సత్తమే దివసే”తి యావ ఛట్ఠదివసా దేవసికం ఘోసనం కారేసి. తిత్థియా “కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే కిర కరిస్సతీ”తి సామికానం ధనం దత్వా సావత్థిసామన్తే అమ్బరుక్ఖే ఛిన్దాపయింసు. ధమ్మఘోసకో పుణ్ణమీదివసే పాతోవ “అజ్జ, భగవతో పాటిహారియం భవిస్సతీ”తి ఉగ్ఘోసేసి. దేవతానుభావేన సకలజమ్బుదీపే ద్వారే ఠత్వా ఉగ్ఘోసితం వియ అహోసి. యే యే గన్తుం చిత్తం ఉప్పాదేన్తి, తే తే సావత్థిం పత్తమేవ అత్తానం పస్సింసు, ద్వాదసయోజనికా పరిసా అహోసి.

సత్థా పాతోవ సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసితుం నిక్ఖమి. కణ్డో నామ ఉయ్యానపాలో పిణ్డిపక్కమేవ కుమ్భపమాణం మహన్తం అమ్బపక్కం రఞ్ఞో హరన్తో సత్థారం నగరద్వారే దిస్వా “ఇదం తథాగతస్సేవ అనుచ్ఛవిక”న్తి అదాసి. సత్థా పటిగ్గహేత్వా తత్థేవ ఏకమన్తం నిసిన్నో పరిభుఞ్జిత్వా “ఆనన్ద, ఇమం అమ్బట్ఠిం ఉయ్యానపాలకస్స ఇమస్మిం ఠానే రోపనత్థాయ దేహి, ఏస కణ్డమ్బో నామ భవిస్సతీ”తి ఆహ. థేరో తథా అకాసి. ఉయ్యానపాలో పంసుం వియూహిత్వా రోపేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ అట్ఠిం భిన్దిత్వా మూలాని ఓతరింసు, నఙ్గలసీసపమాణో రత్తఙ్కురో ఉట్ఠహి, మహాజనస్స ఓలోకేన్తస్సేవ పణ్ణాసహత్థక్ఖన్ధో పణ్ణాసహత్థసాఖో ఉబ్బేధతో చ హత్థసతికో అమ్బరుక్ఖో సమ్పజ్జి, తావదేవస్స పుప్ఫాని చ ఫలాని చ ఉట్ఠహింసు. సో మధుకరపరివుతో సువణ్ణవణ్ణఫలభరితో నభం పూరేత్వా అట్ఠాసి, వాతప్పహరణకాలే మధురపక్కాని పతింసు. పచ్ఛా ఆగచ్ఛన్తా భిక్ఖూ పరిభుఞ్జిత్వావ ఆగమింసు.

సాయన్హసమయే సక్కో దేవరాజా ఆవజ్జేన్తో “సత్థు రతనమణ్డపకరణం అమ్హాకం భారో”తి ఞత్వా విస్సకమ్మదేవపుత్తం పేసేత్వా ద్వాదసయోజనికం నీలుప్పలసఞ్ఛన్నం సత్తరతనమణ్డపం కారేసి. ఏవం దససహస్సచక్కవాళదేవతా సన్నిపతింసు. సత్థా తిత్థియమద్దనం అసాధారణం సావకేహి యమకపాటిహారియం కత్వా బహుజనస్స పసన్నభావం ఞత్వా ఓరుయ్హ బుద్ధాసనే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేసి. వీసతి పాణకోటియో అమతపానం పివింసు. తతో “పురిమబుద్ధా పన పాటిహారియం కత్వా కత్థ గచ్ఛన్తీ”తి ఆవజ్జేన్తో “తావతింసభవన”న్తి ఞత్వా బుద్ధాసనా ఉట్ఠాయ దక్ఖిణపాదం యుగన్ధరముద్ధని ఠపేత్వా వామపాదేన సినేరుమత్థకం అక్కమిత్వా పారిచ్ఛత్తకమూలే పణ్డుకమ్బలసిలాయం వస్సం ఉపగన్త్వా అన్తోతేమాసం దేవానం అభిధమ్మపిటకం కథేసి. పరిసా సత్థు గతట్ఠానం అజానన్తీ “దిస్వావ గమిస్సామా”తి తత్థేవ తేమాసం వసి. ఉపకట్ఠాయ పవారణాయ మహామోగ్గల్లానత్థేరో గన్త్వా భగవతో ఆరోచేసి. అథ నం సత్థా పుచ్ఛి “కహం పన ఏతరహి సారిపుత్తో”తి? “ఏసో, భన్తే, పాటిహారియే పసీదిత్వా పబ్బజితేహి పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం సఙ్కస్సనగరద్వారే వసీ”తి. “మోగ్గల్లాన, అహం ఇతో సత్తమే దివసే సఙ్కస్సనగరద్వారే ఓతరిస్సామి, తథాగతం దట్ఠుకామా సఙ్కస్సనగరే ఏకతో

సన్నిపతన్తూ’’తి. థేరో ‘‘సాధూ’’తి పటిస్సుణిత్వా ఆగన్త్వా పరిసాయ ఆరోచేత్వా సకలపరిసం సావత్థితో తింసయోజనం సఙ్కస్సనగరం ఏకముహుత్తేనేవ పాపేసి.

సత్థా వుత్థవస్సో పవారేత్వా ‘‘మహారాజ, మనుస్సలోకం గమిస్సామీ’’తి సక్కస్స ఆరోచేసి. సక్కో విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా ‘‘దసబలస్స మనుస్సలోకగమనత్థాయ తీణి సోపానాని కరోహీ’’తి ఆహ. సో సినేరుమత్థకే సోపానసీసం సఙ్కస్సనగరద్వారే ధురసోపానం కత్వా మజ్ఝే మణిమయం, ఏకస్మిం పస్సే రజతమయం, ఏకస్మిం పస్సే సువణ్ణమయన్తి తీణి సోపానాని మాపేసి, సత్తరతనమయా వేదికాపరిక్ఖేపా. సత్థా లోకవివరణం పాటిహారియం కత్వా మజ్ఝే మణిమయేన సోపానేన ఓతరి. సక్కో పత్తచీవరం అగ్గహేసి, సుయామో వాలబీజనిం, సహమ్పతి మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి, దససహస్సచక్కవాళదేవతా దిబ్బగన్ధమాలాదీహి పూజయింసు. సత్థారం ధురసోపానే పతిట్ఠితం పఠమమేవ సారిపుత్తత్థేరో వన్ది, పచ్ఛా సేసపరిసా. తస్మిం సమాగమే సత్థా చిన్తేసి ‘‘మోగ్గల్లానో ‘‘ఇద్ధిమా’తి పాకటో, ఉపాలి ‘వినయధరో’తి. సారిపుత్తస్స పన మహాపఞ్ఞగుణో అపాకటో, ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో ఏతేన సదిసో సమపఞ్ఞో నామ నత్థి, పఞ్ఞాగుణమస్స పాకటం కరిస్సామీ’’తి పఠమం తావ పుథుజ్జనానం విసయే పఞ్హం పుచ్ఛి, తం పుథుజ్జనావ కథయింసు తతో సోతాపన్నానం విసయే పఞ్హం పుచ్ఛి, తమ్పి సోతాపన్నావ కథయింసు, పుథుజ్జనా న జానింసు. ఏవం సకదాగామివిసయే అనాగామివిసయే ఖీణాసవవిసయే మహాసావకవిసయే చ పఞ్హం పుచ్ఛి, తమ్పి హేట్ఠిమా హేట్ఠిమా న జానింసు, ఉపరిమా ఉపరిమావ కథయింసు. అగ్గసావకవిసయే పుట్ఠపఞ్హమ్పి అగ్గసావకావ కథయింసు, అఞ్ఞే న జానింసు. తతో సారిపుత్తత్థేరస్స విసయే పఞ్హం పుచ్ఛి, తం థేరోవ కథేసి, అఞ్ఞే న జానింసు.

మనుస్సా ‘‘కో నామ ఏస థేరో సత్థారా సద్ధిం కథేసీ’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తత్థేరో నామా’’తి సుత్వా ‘‘అహో మహాపఞ్ఞో’’తి వదింసు. తతో పట్ఠాయ దేవమనుస్సానం అన్తరే థేరస్స మహాపఞ్ఞగుణో పాకటో జాతో. అథ నం సత్థా –

‘‘యే చ సఙ్ఖాతధమ్మాసే, యే చ సేఖా పుథూ ఇధ;

తేసం మే నిపకో ఇరియం, పుట్ఠో పబ్రూహి మారిసా’’తి. (సు. ని. ౧౦౪౪; చూళని. అజితమాణవపుచ్ఛా ౬౩; నేత్తి. ౧౪) –

బుద్ధవిసయే పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఇమస్స ను ఖో సారిపుత్త, సంఖిత్తేన భాసితస్స కథం విత్థారేన అత్థో దట్ఠబ్బో’’తి ఆహ. థేరో పఞ్హం ఓలోకేత్వా ‘‘సత్థా మం సేఖాసేఖానం భిక్ఖూనం ఆగమనపటిపదం పుచ్ఛతీ’’తి పఞ్హే నిక్కఙ్ఖో హుత్వా ‘‘ఆగమనపటిపదా నామ ఖన్ధాదివసేన బహూహి ముఖేహి సక్కా కథేతుం, కతం ను ఖో కథేన్తో సత్థు అజ్ఝాసయం గణ్హితుం సక్ఖిస్సామీ’’తి అజ్ఝాసయే కఙ్ఖి. సత్థా ‘‘సారిపుత్తో పఞ్హే నిక్కఙ్ఖో, అజ్ఝాసయే పన మే కఙ్ఖతి, మయా నయే అదిన్నే కథేతుం న సక్ఖిస్సతి, నయమస్స దస్సామీ’’తి నయం దదన్తో ‘‘భూతమిదం సారిపుత్త సమనుపస్సా’’తి ఆహ. ఏవం కిరస్స అహోసి ‘‘సారిపుత్తో మమ అజ్ఝాసయం గహేత్వా కథేన్తో ఖన్ధవసేన కథేస్సతీ’’తి. థేరస్స సహ నయదానేన సో పఞ్హో నయసతేన నయసహస్సేన ఉపట్ఠాసి. సో సత్థారా దిన్ననయే ఠత్వా బుద్ధవిసయే పఞ్హం కథేసి.

సత్థా ద్వాదసయోజనికాయ పరిసాయ ధమ్మం దేసేసి. తింస పాణకోటియో అమతపానం పివింసు. సత్థా పరిసం ఉయ్యోజేత్వా చారికం చరన్తో అనుపుబ్బేన సావత్థిం గన్త్వా పునదివసే సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో

భిక్ఖూహి వత్తే దస్సితే గన్ధకుటిం పావిసి. సాయన్హసమయే భిక్ఖూ థేరస్స గుణకథం కథేన్తా ధమ్మసభాయం నిసీదింసు "మహాపఞ్ఞో, ఆవుసో, సారిపుత్తో పుథుపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో దసబలేన సంఖిత్తేన పుచ్ఛితపఞ్హం విత్థారేన కథేసీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఏస సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం కథేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సరభమిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అరఞ్ఞే వసతి. రాజా మిగవిత్తకో అహోసి థామసమ్పన్నో, అఞ్ఞం మనుస్సం "మనుస్సో"తిపి న గణేతి. సో ఏకదివసం మిగవం గన్త్వా అమచ్చే ఆహ – "యస్స పస్సేన మిగో పలాయతి, తేన సో దణ్డో దాతబ్బో"తి. తే చిన్తయింసు "కదాచి పేమజ్ఝే ఠితమిగం విజ్ఝన్తి, కదాచి ఉట్ఠితం, కదాచి పలాయన్తమ్పి, అజ్జ పన యేన కేనచి ఉపాయేన రఞ్ఞో ఠితట్ఠానఞ్ఞేవ ఆరోపేస్సామా"తి. చిన్తేత్వా చ పన కతికం కత్వా రఞ్ఞో ధురమగ్గం అదంసు. తే మహన్తం గుమ్బం పరిక్ఖిపిత్వా ముగ్గరాదీహి భూమిం పోథయింసు. పఠమమేవ సరభమిగో ఉట్ఠాయ తిక్ఖత్తుం గుమ్బం అనుపరిగన్త్వా పలాయనోకాసం ఓలోకేన్తో సేసదిసాసు మనుస్సే బాహాయ బాహం ధనునా ధనుం ఆహచ్చ నిరన్తరే ఠితే దిస్వా రఞ్ఞో ఠితట్ఠానేయేవ ఓకాసం అద్దస. సో ఉమ్మీలితేసు అక్ఖీసు వాలుకం ఖిపమానో వియ రాజానం అభిముఖో అగమాసి. రాజా తం లహుసమ్పత్తం దిస్వా సరం ఉక్ఖిపిత్వా విజ్ఝి. సరభమిగా నామ సరం వఞ్చేతుం ఛేకా హోన్తి, సరే అభిముఖం ఆగచ్ఛన్తే వేగం హాపేత్వా తిట్ఠన్తి, పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తే వేగేన పురతో జవన్తి, ఉపరిభాగేనాగచ్ఛన్తే పిట్ఠిం నామేన్తి, పస్సేనాగచ్ఛన్తే థోకం అపగచ్ఛన్తి, కుచ్ఛిం సన్ధాయాగచ్ఛన్తే పరివత్తిత్వా పతన్తి, సరే అతిక్కన్తే వాతచ్ఛిన్నవలాహకవేగేన పలాయన్తి.

సోపి రాజా తస్మిం పరివత్తిత్వా పతితే "సరభమిగో మే విద్ధో"తి నాదం ముఞ్చి. సరభో ఉట్ఠాయ వాతవేగేన పలాయి. బలమణ్డలం భిజ్జిత్వా ఉభోసు పస్సేసు ఠితఅమచ్చా సరభం పలాయమానం దిస్వా ఏకతో హుత్వా పుచ్ఛింసు "మిగో కస్స ఠితట్ఠానం అభిరుహీ"తి? "రఞ్ఞో ఠితట్ఠాన"న్తి . "రాజా 'విద్ధో మే'తి వదతి, కోనేన విద్ధో, నిబ్బిరజ్ఝో భో అమ్హాకం రాజా, భూమినేన విద్ధా"తి తే నానప్పకారేన రఞ్ఞా సద్ధిం కేళిం కరింసు. రాజా చిన్తేసి "ఇమే మం పరిహసన్తి, న మమ పమాణం జానన్తీ"తి గాళ్హం నివాసేత్వా పత్తికోవ ఖగ్గం ఆదాయ "సరభం గణ్హిస్సామీ"తి వేగేన పక్ఖన్ది. అథ నం దిస్వా తీణి యోజనాని అనుబన్ధి. సరభో అరఞ్ఞం పావిసి, రాజాపి పావిసి. తత్థ సరభమిగస్స గమనమగ్గే సట్ఠిహత్థమత్తో మహాపూతిపాదనరకావాటో అత్థి, సో తింసహత్థమత్తం ఉదకేన పుణ్ణో తిణేహి చ పటిచ్ఛన్నో. సరభో ఉదకగన్ధం ఘాయిత్వావ ఆవాటభావం ఞత్వా థోకం ఓసక్కిత్వా గతో. రాజా పన ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తో తస్మిం పతి.

సరభో తస్స పదసద్దం అసుణన్తో నివత్తిత్వా తం అపస్సన్తో "నరకావాటే పతితో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా ఆగన్త్వా ఓలోకేన్తో తం గమ్భీరఉదకే అపతిట్ఠం కిలమన్తం దిస్వా తేన కతం అపరాధం హదయే అకత్వా సఞ్జాతకారుఞ్ఞో "మా మయి పస్సన్తేవ రాజా నస్సతు, ఇమమ్హా దుక్ఖా నం మోచేస్సామీ"తి ఆవాటతీరే ఠితో "మా భాయి, మహారాజ, మహన్తా దుక్ఖా తం మోచేస్సామీ"తి వత్వా అత్తనో పియపుత్తం ఉద్ధరితుం ఉస్సాహం కరోన్తో వియ తస్సుద్ధరణత్థాయ సిలాయ యోగ్గం కత్వావ "విజ్ఝిస్సామీ"తి ఆగతం రాజానం సట్ఠిహత్థా నరకా ఉద్ధరిత్వా అస్సాసేత్వా పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా అరఞ్ఞా నీహరిత్వా సేనాయ అవిదూరే ఓతారేత్వా ఓవాదమస్స దత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేసి. రాజా మహాసత్తం వినా వసితుం అసక్కోన్తో ఆహ "సామి సరభమిగరాజ, మయా సద్ధిం బారాణసిం ఏహి, ద్వాదసయోజనికాయ తే బారాణసియం రజ్జం దమ్మి, తం

కారేహీ"తి. "మహారాజ, మయం తిరచ్ఛానగతా, న మే రజ్జేనత్థో, సచే తే మయి సినేహో అత్థి, మయా దిన్నాని సీలాని రక్ఖన్తో రట్ఠవాసినోపి సీలం రక్ఖాపేహీ"తి తం ఓవదిత్వా అరఞ్ఞమేవ పావిసి.

సో అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి తస్స గుణం సరన్తోవ సేనం పాపుణిత్వా సేనఙ్గపరివుతో నగరం గన్త్వా "ఇతో పట్ఠాయ సకలనగరవాసినో పఞ్చ సీలాని రక్ఖన్తూ"తి ధమ్మభేరిం చరాపేసి. మహాసత్తేన పన అత్తనో కతగుణం కస్సచి అకథేత్వా సాయన్హే నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా అలఙ్కతసయనే సయిత్వా పచ్చూసకాలే మహాసత్తస్స గుణం సరిత్వా ఉట్ఠాయ సయనపిట్ఠే పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా పీతిపుణ్ణేన హదయేన ఛహి గాథాహి ఉదానేసి –

౧౩౪. "ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;

పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

౧౩౫. "ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;

పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

౧౩౬. "వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;

పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

౧౩౭. "వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;

పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

౧౩౮. "దుక్ఖూపనీతోపి నరో సపఞ్ఞో, ఆసం న ఛిన్దేయ్య సుఖాగమాయ;

బహూ హి ఫస్సా అహితా హితా చ, అవితక్కితా మచ్చుముపబ్బజన్తి.

౧౩౯. "అచిన్తితమ్పి భవతి, చిన్తితమ్పి వినస్సతి;

న హి చిన్తామయా భోగా, ఇత్థియా పురిసస్స వా"తి.

తత్థ **ఆసీసేథేవ పురిసో**తి ఆసచ్ఛేదకకమ్మం అకత్వా అత్తనో కమ్మేసు ఆసం కరోథేవ న ఉక్కణ్ఠేయ్య. **యథా ఇచ్ఛి**న్తి అహఞ్హి సట్ఠిహత్థా నరకా ఉట్ఠానం ఇచ్ఛిం, సోమ్హి తథేవ జాతో, తతో ఉట్ఠితోయేవాతి దీపేతి. **అహితా హితా చా**తి దుక్ఖఫస్సా చ సుఖఫస్సా చ, "మరణఫస్సా జీవితఫస్సా చా"తిపి అత్థో, సత్తానఞ్హి మరణఫస్సో అహితో జీవితఫస్సో హితో, తేసం అవితక్కితో అచిన్తితోపి మరణఫస్సో ఆగచ్ఛతీతి దస్సేతి. **అచిన్తి తమ్పీ**తి మయా "ఆవాటే పతిస్సామీ"తి న చిన్తితం, "సరభం మారేస్సామీ"తి చిన్తితం, ఇదాని పన మే చిన్తితం నట్ఠం, అచిన్తితమేవ జాతం. **భోగా**తి యసపరివారా. ఏతే చిన్తామయా న హోన్తి, తస్మా ఞాణవతా వీరియమేవ కాతబ్బం. వీరియవతో హి అచిన్తితమ్పి హోతియేవ.

తస్సేవం ఉదానం ఉదానేన్తస్సేవ అరుణం ఉట్ఠహి. పురోహితో చ పాతోవ సుఖసేయ్యపుచ్ఛనత్థం ఆగన్త్వా రాజద్వారే ఠితో తస్స ఉదానగీతసద్దం సుత్వా చిన్తేసి "రాజా హియ్యో మిగవం అగమాసి, తత్థ సరభమిగం విరద్ధో భవిస్సతి, తతో అమచ్చేహి అవహసియమానో 'మారేత్వా నం ఆహరిస్సామీ'తి ఖత్తియమానేన తం అనుబన్ధన్తో సట్ఠిహత్థే నరకే పతితో

భవిస్సతి, దయాలునా సరభరాజేన రఞ్ఞో దోసం అచిన్తేత్వా రాజా ఉద్ధరితో భవిస్సతి, తేన మఞ్ఞే ఉదానం ఉదానేతీ”తి. ఏవం బ్రాహ్మణస్స రఞ్ఞో పరిపుణ్ణబ్యఞ్జనం ఉదానం సుత్వా సుమజ్జితే ఆదాసే ముఖం ఓలోకేన్తస్స ఛాయా వియ రఞ్ఞా చ సరభేన చ కతకారణం పాకటం అహోసి. సో నఖగ్గేన ద్వారం ఆకోటేసి. రాజా “కో ఏసో”తి పుచ్ఛి. “అహం దేవ పురోహితో”తి. అథస్స ద్వారం వివరిత్వా “ఇతో ఏహాచరియా”తి ఆహ. సో పవిసిత్వా రాజానం జయాపేత్వా ఏకమన్తం ఠితో “అహం, మహారాజ, తయా అరఞ్ఞే కతకారణం జానామి, త్వం ఏకం సరభమిగం అనుబన్ధన్తో నరకే పతితో, అథ నం సో సరభో సిలాయ యోగ్గం కత్వా నరకతో ఉద్ధరి, సో త్వం తస్స గుణం అనుస్సరిత్వా ఉదానం ఉదానేసీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪౦.“సరభం గిరిదుగ్గస్మిం, యం త్వం అనుసరీ పురే;

అలీనచిత్తస్స తువం, విక్కన్తమనుజీవసి.

౧౪౧.“యో తం విదుగ్గా నరకా సముద్ధరి, సిలాయ యోగ్గం సరభో కరిత్వా;

దుక్ఖూపనీతం మచ్చుముఖా పమోచయి, అలీనచిత్తం త మిగం వదేసీ”తి.

తత్థ **అనుసరీతి** అనుబన్ధి. **విక్కన్తన్తి** ఉద్ధరణత్థాయ కతపరక్కమం. **అనుజీవసీతి** ఉపజీవసి, తస్సానుభావేన తయా జీవితం లద్ధన్తి అత్థో. **సముద్ధరీతి** ఉద్ధరి. **త మిగం వదేసీతి** తం సువణ్ణసరభమిగం ఇధ సిరిసయనే నిసిన్నో వణ్ణేసి.

తం సుత్వా రాజా “అయం మయా సద్ధిం న మిగవం గతో, సబ్బం పవత్తిం జానాతి, కథం ను ఖో జానాతి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా నవమం గాథమాహ –

౧౪౨.“కిం త్వం ను తత్థేవ తదా అహోసి, ఉదాహు తే కోచి నం ఏతదక్ఖా;

వివటచ్ఛద్దో నుసి సబ్బదస్సీ, ఞాణం ను తే బ్రాహ్మణ భింసరూప”న్తి.

తత్థ **భింసరూపన్తి** కిం ను తే ఞాణం బలవజాతికం, తేనేతం జానాసీతి.

బ్రాహ్మణో “నాహం సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో, బ్యఞ్జనం అమక్ఖేత్వా తయా కథితగాథానం పన మయ్హం అత్థో ఉపట్ఠాతీ”తి దీపేన్తో దసమం గాథమాహ –

౧౪౩.“న చేవహం తత్థ తదా అహోసిం, న చాపి మే కోచి నం ఏతదక్ఖా;

గాథాపదానఞ్చ సుభాసితానం, అత్థం తదానేన్తి జనిన్ద ధీరా”తి.

తత్థ **సుభాసితానన్తి** బ్యఞ్జనం అమక్ఖేత్వా సుట్ఠు భాసితానం. **అత్థం తదానేన్తీతి** యో తేసం అత్థో, తం ఆనేన్తి ఉపధారేన్తీతి.

రాజా తస్స తుస్సిత్వా బహుం ధనం అదాసి. తతో పట్ఠాయ దానాదిపుఞ్ఞాభిరతో అహోసి, మనుస్సాపి పుఞ్ఞాభిరతా హుత్వా మతమతా సగ్గమేవ పూరయింసు. అథేకదివసం రాజా “లక్ఖం విజ్ఝిస్సామీ”తి పురోహితమాదాయ ఉయ్యానం గతో. తదా సక్కో దేవరాజా బహూ నవే దేవే చ దేవకఞ్ఞాయో చ దిస్వా “కిం ను ఖో కారణ”న్తి ఆవజ్జేన్తో సరభమిగేన నరకా ఉద్ధరిత్వా రఞ్ఞో సీలేసు పతిట్ఠాపితభావం ఞత్వా “రఞ్ఞో ఆనుభావేన మహాజనో పుఞ్ఞాని కరోతి, తేన దేవలోకో పరిపూరతి,

ఇదాని ఖో పన రాజా లక్ఖం విజ్ఝితుం ఉయ్యానం గతో, తం వీమంసిత్వా సీహనాదం నదాపేత్వా సరభమిగస్స గుణం కథాపేత్వా అత్తనో చ సక్కభావం జానాపేత్వా ఆకాసే ఠితో ధమ్మం దేసేత్వా మేత్తాయ చేవ పఞ్చన్నం సీలానఞ్చ గుణం కథేత్వా ఆగమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఉయ్యానం అగమాసి. రాజాపి "లక్ఖం విజ్ఝిస్సామీ"తి ధనుం ఆరోపేత్వా సరం సన్నయ్హి. తస్మిం ఖణే సక్కో రఞ్ఞో చ లక్ఖస్స చ అన్తరే అత్తనో ఆనుభావేన సరభం దస్సేసి. రాజా తం దిస్వా సరం న ముఞ్చి. అథ నం సక్కో పురోహితస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా గాథం అభాసి –

౧౪౪."ఆదాయ పత్తిం పరవిరియఘాతిం, చాపే సరం కిం విచికిచ్ఛసే తువం;

నున్నో సరో సరభం హన్తు ఖిప్పం, అన్నఞ్హి ఏతం వరపఞ్ఞ రఞ్ఞో"తి.

తత్థ **పత్తి**న్తి వాజపత్తేహి సమన్నాగతం. **పరవిరియఘాతి**న్తి పరేసం వీరియఘాతకం. **చాపే సర**న్తి ఏతం పత్తసహితం సరం చాపే ఆదాయ సన్నయ్హిత్వా ఇదాని త్వం కిం విచికిచ్ఛసి. **హన్తూ**తి తయా విస్సట్ఠో హుత్వా ఏస సరో ఖిప్పం ఇమం సరభం హనతు. **అన్నఞ్హి ఏత**న్తి వరపఞ్ఞ, మహారాజ, సరభో నామ రఞ్ఞో ఆహారో భక్ఖోతి అత్థో.

తతో రాజా గాథమాహ –

౧౪౫."అద్ధా పజానామి అహమ్పి ఏతం, అన్నం మిగో బ్రాహ్మణ ఖత్తియస్స;

పుబ్బే కతఞ్చ అపచాయమానో, తస్మా మిగం సరభం నో హనామీ"తి.

తత్థ **పుబ్బే కతఞ్చా**తి బ్రాహ్మణ, అహమేతం ఏకంసేన జానామి యథా మిగో ఖత్తియస్స అన్నం, పుబ్బే పన ఇమినా మయ్హం కతగుణం పూజేమి, తస్మా తం న హనామీతి.

తతో సక్కో గాథాద్వయమాహ –

౧౪౬."నేసో మిగో మహారాజ, అసురేసో దిసమ్పతి;

ఏతం హన్త్వా మనుస్సిన్ద, భవస్సు అమరాధిపో.

౧౪౭."సచే చ రాజా విచికిచ్ఛసే తువం, హన్తుం మిగం సరభం సహాయకం;

సపుత్తదారో నరవీరసేట్ఠ, గన్తా తువం వేతరణిం యమస్సా"తి.

తత్థ **అసురేసో**తి అసురో ఏసో, అసురజేట్ఠకో సక్కో ఏసోతి అధిప్పాయేన వదతి. **అమరాధిపో**తి త్వం ఏతం సక్కం మారేత్వా సయం సక్కో దేవరాజా హోహీతి వదతి. **వేతరణిం యమస్సా**తి "సచే ఏతం 'సహాయో మే'తి చిన్తేత్వా న మారేస్ససి, సపుత్తదారో యమస్స వేతరణినిరయం గతో భవిస్ససీ"తి నం తాసేసి.

తతో రాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪౮."కామం అహం జానపదా చ సబ్బే, పుత్తా చ దారా చ సహాయసఙ్ఘా;

గచ్ఛేము తం వేతరణిం యమస్స, న త్వేవ హఞ్ఞో మమ పాణదో యో.

౧౪౯."అయం మిగో కిచ్ఛగతస్స మయ్హం, ఏకస్స కత్తా వివనస్మి ఘోరే;
తం తాదిసం పుబ్బకిచ్చం సరన్తో, జానం మహాబ్రహ్మే కథం హనేయ్య"న్తి.

తత్థ **మమ పాణదో యోతి** బ్రాహ్మణ, యో మమ పాణదదో యేన మే పియం జీవితం దిన్నం, నరకం పవిసన్తేన మయా నో న త్వేవ హఞ్ఞో న హనితబ్బో, అవజ్ఝో ఏసోతి వదతి. **ఏకస్స కత్తా వివనస్మి ఘోరేతి** దారుణే అరఞ్ఞే పవిట్ఠస్స సతో ఏకస్స అసహాయకస్స మమ కత్తా కారకో జీవితస్స దాయకో, స్వాహం తం ఇమినా కతం తాదిసం పుబ్బకిచ్చం సరన్తోయేవ తం గుణం జానన్తోయేవ కథం హనేయ్యం.

అథ సక్కో పురోహితస్స సరీరతో అపగన్త్వా సక్కత్తభావం మాపేత్వా ఆకాసే ఠత్వా రఞ్ఞో గుణం పకాసేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౩౦."మిత్తాభిరాధీ చిరమేవ జీవ, రజ్జం ఇమం ధమ్మగుణే పసాస;
నారీగణేహి పరిచారియన్తో, మోదస్సు రట్ఠే తిదివేవ వాసవో.

౧౩౧."అక్కోధనో నిచ్చపసన్నచిత్తో, సబ్బాతిథీ యాచయోగో భవిత్వా;
దత్వా చ భుత్వా చ యథానుభావం, అనిన్దితో సగ్గముపేహి ఠాన"న్తి.

తత్థ **మిత్తాభిరాధీతి** మిత్తే ఆరాధేన్తో తోసేన్తో తేసు అదుబ్భమానో. **సబ్బాతిథీతి** సబ్బే ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణే అతిథీ పాహునకేయేవ కత్వా పరిహరన్తో యాచితబ్బయుత్తకో హుత్వా. **అనిన్దితోతి** దానాదీని పుఞ్ఞాని కరణేన పముదితో దేవలోకేన అభినన్దితో హుత్వా సగ్గట్ఠానం ఉపేహీతి.

ఏవం వత్వా సక్కో "అహం మహారాజం తం పరిగ్గణ్హితుం ఆగతో, త్వం అత్తానం పరిగ్గణ్హితుం నాదాసి, అప్పమత్తో హోహీ"తి తం ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి సారిపుత్తో సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం జానాతియేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, పురోహితో సారిపుత్తో, సరభమిగో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సరభమిగజాతకవణ్ణనా దసమా.

జాతకుద్దానం –

అమ్బ ఫన్దన జవన, నారద దూత కలిఙ్గా;
అకిత్తి తక్కారియం రురు, సరభం దస తేరసే.

తేరసకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౪. పకిణ్ణకనిపాతో

[౪౮౪] ౧. సాలికేదారజాతకవణ్ణనా

సమ్పన్నం సాలికేదారన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **సామజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు గిహీ పోసేసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "కిం తే హోన్తీ"తి వత్వా "మాతాపితరో మే, భన్తే"తి వుత్తే "సాధు భిక్ఖు, పోరాణకపణ్డితా తిరచ్ఛానా హుత్వా సువయోనియం నిబ్బత్తిత్వాపి జిణ్ణే మాతాపితరో కులావకే నిపజ్జాపేత్వా ముఖతుణ్డకేన గోచరం ఆహరిత్వా పోసేసు"న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే రాజగహే మగధరాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా నగరతో పుబ్బుత్తరదిసాయ సాలిద్దియో నామ బ్రాహ్మణగామో అహోసి. తస్స పుబ్బుత్తరదిసాయ మగధఖేత్తం అత్థి, తత్థ కోసియగోత్తో నామ సాలిద్దియవాసీ బ్రాహ్మణో సహస్సకరీసమత్తం ఖేత్తం గహేత్వా సాలిం వపాపేసి. ఉట్ఠితే చ పన సస్సే వతిం థిరం కారేత్వా కస్సచి పణ్ణాసకరీసమత్తం, కస్సచి సట్ఠికరీసమత్తన్తి ఏవం పఞ్చసతకరీసమత్తం ఖేత్తం అత్తనో పురిసానంయేవ ఆరక్ఖణత్థాయ దత్వా సేసం పఞ్చసతకరీసమత్తం ఖేత్తం భతిం కత్వా ఏకస్స భతకస్స అదాసి. సో తత్థ కుటిం కత్వా రత్తిన్దివం వసతి. ఖేత్తస్స పన పుబ్బుత్తరదిసాభాగే ఏకస్మిం సానుపబ్బతే మహన్తం సిమ్బలివనం అత్థి, తత్థ అనేకాని సువసతాని వసన్తి. తదా బోధిసత్తో తస్మిం సువసఙ్ఘే సువరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. సో వయప్పత్తో అభిరూపో థామసమ్పన్నో సకటనాభిపమాణసరీరో అహోసి. అథస్స పితా మహల్లకకాలే "అహం ఇదాని దూరం గన్తుం న సక్కోమి, త్వం ఇమం గణం పరిహరా"తి గణం నియ్యాదేసి. సో పునదివసతో పట్ఠాయ మాతాపితూనం గోచరత్థాయ గన్తుం నాదాసి, సువగణం పరిహరన్తో హిమవన్తం గన్త్వా సయంజాతసాలివనే యావదత్థం సాలిం ఖాదిత్వా ఆగమనకాలే మాతాపితూనం పహోనకం గోచరం ఆహరిత్వా మాతాపితరో పోసేసి.

అథస్స ఏకదివసం సువా ఆరోచేసుం "పుబ్బే ఇమస్మిం కాలే మగధఖేత్తే సాలి పచ్చతి, ఇదాని కిం ను ఖో జాత"న్తి? "తేన హి జానాథా"తి ద్వే సువే పహిణింసు. తే గన్త్వా మగధఖేత్తే ఓతరన్తా తస్స భతియా రక్ఖణపురిసస్స ఖేత్తే ఓతరిత్వా సాలిం ఖాదిత్వా ఏకం సాలిసీసం ఆదాయ సిమ్బలివనం గన్త్వా సాలిసీసం మహాసత్తస్స పాదమూలే ఠపేత్వా "తత్థ ఏవరూపో సాలీ"తి వదింసు. సో పునదివసే సువగణపరివుతో తత్థ గన్త్వా తస్మిం భతకస్స ఖేత్తే ఓతరి. సో పన పురిసో సువే సాలిం ఖాదన్తే దిస్వా ఇతో చితో చ ధావిత్వా వారేన్తోపి వారేతుం న సక్కోతి. సేసా సువా యావదత్థం సాలిం ఖాదిత్వా తుచ్ఛముఖావ గచ్ఛన్తి. సువరాజా పన బహూని సాలిసీసాని ఏకతో కత్వా తేహి పరివుతో హుత్వా ఆహరిత్వా మాతాపితూనం దేతి. సువా పునదివసతో పట్ఠాయ తత్థేవ సాలిం ఖాదింసు. అథ సో పురిసో "సచే ఇమే అఞ్ఞం కతిపాహం ఏవం ఖాదిస్సన్తి, కిఞ్చి న భవిస్సతి, బ్రాహ్మణో సాలిం అగ్ఘాపేత్వా మయ్హం ఇణం కరిస్సతి, గన్త్వా తస్స ఆరోచేస్సామీ"తి సాలిముట్ఠినా సద్ధిం తథారూపం పణ్ణాకారం గహేత్వా సాలిద్దియగామం గన్త్వా బ్రాహ్మణం పస్సిత్వా వన్దిత్వా పణ్ణాకారం దత్వా ఏకమన్తం ఠితో "కిం, భో పురిస, సమ్పన్నం సాలిఖేత్త"న్తి పుట్ఠో "ఆమ, బ్రాహ్మణ, సమ్పన్న"న్తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧. "సమ్పన్నం సాలికేదారం, సువా భుఞ్జన్తి కోసియ;
పటివేదేమి తే బ్రహ్మే, న నే వారేతుముస్సహే.

౨.

“ఏకో చ తత్థ సకుణో, యో నేసం సబ్బసున్దరో;
భుత్వా సాలిం యథాకామం, తుణ్డేనాదాయ గచ్ఛతీ”తి.

తత్థ **సమ్పన్న**న్తి పరిపుణ్ణం అవేకల్లం. **సాలికేదార**న్తి సాలిఖేత్తం. **సబ్బసున్దరో**తి సబ్బేహి కోట్ఠాసేహి సున్దరో రత్తతుణ్డో జిఞ్జుకసన్నిభఅక్ఖి రత్తపాదో తీహి రత్తరాజీహి పరిక్ఖిత్తగీవో మహామయూరపమాణో సో యావదత్థం సాలిం ఖాదిత్వా అఞ్ఞం తుణ్డేన గహేత్వా గచ్ఛతీతి.

బ్రాహ్మణో తస్స కథం సుత్వా సువరాజే సినేహం ఉప్పాదేత్వా ఖేత్తపాలం పుచ్ఛి “అమ్భో పురిస, పాసం ఓడ్డేతుం జానాసీ”తి? “ఆమ, జానామీ”తి. అథ నం గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౩. “ఓడ్డేన్తు వాలపాసాని, యథా బజ్ఝేథ సో దిజో;
జీవఞ్చ నం గహేత్వాన, ఆనయేహి మమన్తికే”తి.

తత్థ **ఓడ్డేన్తూ**తి ఓడ్డయన్తు. **వాలపాసానీ**తి అస్సవాలాదిరజ్జుమయపాసాని. **జీవఞ్చ న**న్తి జీవన్తం ఏవ నం. **ఆనయేహీ**తి ఆనేహి.

తం సుత్వా ఖేత్తపాలో సాలిం అగ్ఘాపేత్వా ఇణస్స అకతభావేన తుట్ఠో గన్త్వా అస్సవాలే వట్టేత్వా “అజ్జ ఇమస్మిం ఠానే ఓతరిస్సతీ”తి సువరఞ్ఞో ఓతరణట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా పునదివసే పాతోవ చాటిపమాణం పఞ్జరం కత్వా పాసఞ్చ ఓడ్డేత్వా సువానం ఆగమనం ఓలోకేన్తో కుటియం నిసీది. సువరాజాపి సువగణపరివుతో ఆగన్త్వా అలోలుప్పచారతాయ హియ్యో ఖాదితట్ఠానే ఓడ్డితపాసే పాదం పవేసన్తోవ ఓతరి. సో అత్తనో బద్ధభావం ఞత్వా చిన్తేసి “సచాహం ఇదానేవ బద్ధరవం రవిస్సామి, ఞాతకామే భయతజ్జితా గోచరం అగ్గహేత్వావ పలాయిస్సన్తి, యావ ఏతేసం గోచరగ్గహణం, తావ అధివాసేస్సామీ”తి. సో తేసం సుహితభావం ఞత్వా మరణభయతజ్జితో హుత్వా తిక్ఖత్తుం బద్ధరవం రవి. అథ సబ్బే తే సువా పలాయింసు. సువరాజా “ఏత్తకేసు మే ఞాతకేసు నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో ఏకోపి నత్థి, కిం ను ఖో మయా పాపం కత”న్తి విలపన్తో గాథమాహ –

౪. “ఏతే భుత్వా పివిత్వా చ, పక్కమన్తి విహఙ్గమా;
ఏకో బద్ధోస్మి పాసేన, కిం పాపం పకతం మయా”తి.

ఖేత్తపాలో సువరాజస్స బద్ధరవం సువానఞ్చ ఆకాసే పక్ఖన్దనసద్దం సుత్వా “కిం ను ఖో”తి కుటియా ఓరుయ్హ పాసట్ఠానం గన్త్వా సువరాజానం దిస్వా “యస్సేవ మే పాసో ఓడ్డితో, స్వేవ బద్ధో”తి తుట్ఠమానసో సువరాజానం పాసతో మోచేత్వా ద్వే పాదే ఏకతో బన్ధిత్వా దళ్హం ఆదాయ సాలిద్దియగామం గన్త్వా సువరాజం బ్రాహ్మణస్స అదాసి. బ్రాహ్మణో బలవసినేహేన మహాసత్తం ఉభోహి హత్థేహి దళ్హం గహేత్వా అఙ్కే నిసీదాపేత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౫. “ఉదరం నూన అఞ్ఞేసం, సువ అచ్చోదరం తవ;
భుత్వా సాలిం యథాకామం, తుణ్డేనాదాయ గచ్ఛసి.

౬.

“కోట్ఠం ను తత్థ పూరేసి, సువ పేరం ను తే మయా;

పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కుహిం సాలిం నిదాహసీ”తి.

తత్థ **ఉదరం నూనాతి** అఞ్ఞేసం ఉదరం ఉదరమేవ మఞ్ఞే, తవ ఉదరం పన అతిఉదరం. **తత్థాతి** తస్మిం సిమ్బలివనే. **పూరేసీతి** వస్సారత్తత్థాయ పూరేసి. **నిదాహసీతి** నిధానం కత్వా ఠపేసి, “నిధీయసీ”తిపి పాఠో.

తం సుత్వా సువరాజా మధురాయ మనుస్సభాసాయ సత్తమం గాథమాహ –

౭. “న మే పేరం తయా సద్ధిం, కోట్ఠో మయ్హం న విజ్జతి;

ఇణం ముఞ్చామిణం దమ్మి, సమ్పత్తో కోటసిమ్బలిం;

నిధిమ్పి తత్థ నిదహామి, ఏవం జానాహి కోసియా”తి.

తత్థ **ఇణం ముఞ్చామిణం దమ్మీ**తి తవ సాలిం హరిత్వా ఇణం ముఞ్చామి చేవ దమ్మి చాతి వదతి. **నిధిమ్పీ**తి ఏకం తత్థ సిమ్బలివనే అనుగామికనిధిమ్పి నిదహామి.

అథ నం బ్రాహ్మణో పుచ్ఛి –

౮. “కీదిసం తే ఇణదానం, ఇణమోక్ఖో చ కీదిసో;

నిధినిధానమక్ఖాహి, అథ పాసా పమోక్ఖసీ”తి.

తత్థ **ఇణదానన్తి** ఇణస్స దానం. **నిధినిధానన్తి** నిధినో నిధానం.

ఏవం బ్రాహ్మణేన పుట్ఠో సువరాజా తస్స బ్యాకరోన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౯. “అజాతపక్ఖా తరుణా, పుత్తకా మయ్హ కోసియ;

తే మం భతా భరిస్సన్తి, తస్మా తేసం ఇణం దదే.

౧౦. “మాతా పితా చ మే వుద్ధా, జిణ్ణకా గతయోబ్బనా;

తేసం తుణ్డేన హాతూన, ముఞ్చే పుబ్బకతం ఇణం.

౧౧. “అఞ్ఞేపి తత్థ సకుణా, ఖీణపక్ఖా సుదుబ్బలా;

తేసం పుఞ్ఞత్థికో దమ్మి, తం నిధిం ఆహు పణ్డితా.

౧౨. “ఈదిసం మే ఇణదానం, ఇణమోక్ఖో చ ఈదిసో;

నిధినిధానమక్ఖామి, ఏవం జానాహి కోసియా”తి.

తత్థ **హాతూనాతి** హరిత్వా. **తం నిధిన్తి** తం పుఞ్ఞకమ్మం పణ్డితా అనుగామికనిధిం నామ కథేన్తి. **నిధినిధానన్తి** నిధినో నిధానం, “నిధాననిధి”న్తిపి పాఠో, అయమేవత్థో.

బ్రాహ్మణో మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా పసన్నచిత్తో ద్వే గాథా అభాసి.

౧౩. “భద్దకో వతయం పక్ఖీ, దిజో పరమధమ్మికో;
ఏకచ్చేసు మనుస్సేసు, అయం ధమ్మో న విజ్జతి.

౧౪. “భుఞ్జ సాలిం యథాకామం, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
పునాపి సువ పస్సేము, పియం మే తవ దస్సన”న్తి.

తత్థ **భుఞ్జ సాలి**న్తి ఇతో పట్ఠాయ నిబ్భయో హుత్వా భుఞ్జాతి కరీససహస్సమ్పి తస్సేవ నియ్యాదేన్తో ఏవమాహ. **పస్సేమూ**తి అత్తనో రుచియా ఆగతం అఞ్ఞేసుపి దివసేసు తం పస్సేయ్యామాతి.

ఏవం బ్రాహ్మణో మహాసత్తం యాచిత్వా పియపుత్తం వియ ముదుచిత్తేన ఓలోకేన్తో పాదతో బన్ధనం మోచేత్వా సతపాకతేలేన పాదే మక్ఖేత్వా భద్దపీఠే నిసీదాపేత్వా కఞ్చనతట్టకే మధులాజే ఖాదాపేత్వా సక్ఖరోదకం పాయేసి. అథస్స సువరాజా “అప్పమత్తో హోహి, బ్రాహ్మణా”తి వత్వా ఓవాదం దేన్తో ఆహ –

౧౫. “భుత్తఞ్చ పీతఞ్చ తవస్సమమ్హి, రతీ చ నో కోసియ తే సకాసే;
నిక్ఖిత్తదణ్డేసు దదాహి దానం, జిణ్ణే చ మాతాపితరో భరస్సూ”తి.

తత్థ **తవస్సమమ్హీ**తి తవ నివేసనే. **రతీ**తి అభిరతి.

తం సుత్వా బ్రాహ్మణో తుట్ఠమానసో ఉదానం ఉదానేన్తో గాథమాహ –

౧౬. “లక్ఖీ వత మే ఉదపాది అజ్జ, యో అద్దసాసిం పవరం దిజానం;
సువస్స సుత్వాన సుభాసితాని, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **లక్ఖీ**తి సిరీపి పుఞ్ఞమ్పి పఞ్ఞాపి.

మహాసత్తో బ్రాహ్మణేన అత్తనో దిన్నం కరీససహస్సమత్తం పటిక్ఖిపిత్వా అట్ఠకరీసమేవ గణ్హి. బ్రాహ్మణో థమ్భే నిఖనిత్వా తస్స ఖేత్తం నియ్యాదేత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా ఖమాపేత్వా “గచ్ఛ సామి, అస్సుముఖే రోదమానే మాతాపితరో అస్సాసేహీ”తి వత్వా తం ఉయ్యోజేసి. సో తుట్ఠమానసో సాలిసీసం ఆదాయ గన్త్వా మాతాపితూనం పురతో నిక్ఖిపిత్వా “అమ్మతాతా, ఉట్ఠేథా”తి ఆహ. తే అస్సుముఖా రోదమానా ఉట్ఠహింసు, తావదేవ సువగణా సన్నిపతిత్వా “కథం ముత్తోసి, దేవా”తి పుచ్ఛింసు. సో తేసం సబ్బం విత్థారతో కథేసి. కోసియోపి సువరఞ్ఞో ఓవాదం సుత్వా తతో పట్ఠాయ ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానం మహాదానం పట్ఠపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౧౭. “సో కోసియో అత్తమనో ఉదగ్గో, అన్నఞ్చ పానఞ్చభిసఙ్ఖరిత్వా;
అన్నేన పానేన పసన్నచిత్తో, సన్తప్పయి సమణబ్రాహ్మణే చా”తి.

తత్థ **సన్తప్పయీ**తి గహితగహితాని భాజనాని పూరేన్తో సన్తప్పేసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖు మాతాపితూనం పోసనం నామ పణ్డితానం వంసో”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే సో భిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా సువగణా బుద్ధపరిసా అహేసుం, మాతాపితరో మహారాజకులాని, ఖేత్తపాలో ఛన్నో, బ్రాహ్మణో ఆనన్దో, సువరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సాలికేదారజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౮౫] ౨. చన్దకిన్నరీజాతకవణ్ణనా

ఉపనీయతిదం మఞ్ఞేతి ఇదం సత్థా కపిలవత్థుపురం ఉపనిస్సాయ నిగ్రోధారామే విహరన్తో రాజనివేసనే రాహులమాతరం ఆరబ్భ కథేసి. ఇదం పన జాతకం దూరేనిదానతో పట్ఠాయ కథేతబ్బం. సా పనేసా నిదానకథా యావ లట్ఠివనే ఉరువేలకస్సపసీహనాదా **అపణ్ణకజాతకే** కథితా, తతో పరం యావ కపిలవత్థుగమనా **వేస్సన్తరజాతకే** ఆవి భవిస్సతి. సత్థా పన పితు నివేసనే నిసీదిత్వా అన్తరభత్తసమయే **మహాధమ్మపాలజాతకం** (జా. ౧.౧౦.౯౨ ఆదయో) కథేత్వా కతభత్తకిచ్చో “రాహులమాతు నివేసనే నిసీదిత్వా తస్సా గుణం వణ్ణేన్తో **చన్దకిన్నరీజాతకం** (జా. ౧.౧౪.౧౮ ఆదయో) కథేస్సామీ”తి రాజానం పత్తం గాహాపేత్వా ద్వీహి అగ్గసావకేహి సద్ధిం రాహులమాతు నివేసనట్ఠానం పాయాసి. తదా తస్సా సమ్ముఖా చత్తాలీససహస్సనాటకిత్థియో వసన్తి తాసు ఖత్తియకఞ్ఞానంయేవ నవుతిఅధికసహస్సం. సా తథాగతస్స ఆగమనం ఞత్వా “సబ్బా కాసావానేవ నివాసేన్తూ”తి తాసం ఆరోచాపేసి. తా తథా కరింసు. సత్థా ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. అథ తా సబ్బాపి ఏకప్పహారేనేవ విరవింసు, మహాపరిదేవసద్దో అహోసి. రాహులమాతాపి పరిదేవిత్వా సోకం వినోదేత్వా సత్థారం వన్దిత్వా రాజగతేన బహుమానేన సగారవేన నిసీది. రాజా తస్సా గుణకథం ఆరభి, “భన్తే, మమ సుణ్హా ‘తుమ్హేహి కాసావాని నివత్థానీ’తి సుత్వా కాసావానేవ నివాసేసి, ‘మాలాదీని పరిచ్చత్తానీ’తి సుత్వా మాలాదీని పరిచ్చజి, ‘భూమియం సయతీ’తి సుత్వా భూమిసయనావ జాతా, తుమ్హాకం పబ్బజితకాలే విధవా హుత్వా అఞ్ఞేహి రాజూహి పేసితం పణ్ణాకారం న గణ్హి, ఏవం తుమ్హేసు అసంహీరచిత్తా ఏసా”తి నానప్పకారేహి తస్సా గుణకథం కథేసి. సత్థా “అనచ్ఛరియం, మహారాజ, యం ఏసా ఇదాని మమ పచ్ఛిమే అత్తభావే మయి ససినేహా అసంహీరచిత్తా అనఞ్ఞనేయ్యా భవేయ్య. ఏసా తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తాపి మయి అసంహీరచిత్తా అనఞ్ఞనేయ్యా అహోసీ”తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే మహాసత్తో హిమవన్తపదేసే కిన్నరయోనియం నిబ్బత్తి, చన్దా నామస్స భరియా. తే ఉభోపి చన్దనామకే రజతపబ్బతే వసింసు. తదా బారాణసిరాజా అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాదేత్వా ద్వే కాసాయాని నివాసేత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో ఏకకోవ హిమవన్తం పావిసి. సో మిగమంసం ఖాదన్తో ఏకం ఖుద్దకనదిం అనుసఞ్చరన్తో ఉద్ధం అభిరుహి. చన్దపబ్బతవాసినో కిన్నరా వస్సారత్తసమయే అనోతరిత్వా పబ్బతేయేవ వసన్తి, నిదాఘసమయే ఓతరన్తి. తదా చ సో చన్దకిన్నరో అత్తనో భరియాయ సద్ధిం ఓతరిత్వా తేసు తేసు ఠానేసు గన్ధే విలిమ్పన్తో పుప్ఫరేణుం ఖాదన్తో పుప్ఫపటే నివాసేన్తో పారుపన్తో లతాదోలాహి కీళన్తో మధురస్సరేన గాయన్తో తం ఖుద్దకనదిం పత్వా ఏకస్మిం నివత్తనట్ఠానే ఓతరిత్వా ఉదకే పుప్ఫాని వికిరిత్వా ఉదకకీళం కీళిత్వా పుప్ఫపటే నివాసేత్వా పారుపిత్వా రజతపట్టవణ్ణాయ వాలుకాయ పుప్ఫాసనం పఞ్ఞపేత్వా ఏకం వేళు దణ్డకం గహేత్వా సయనే నిసీది . తతో చన్దకిన్నరో వేళుం వాదేన్తో మధురసద్దేన గాయి. చన్దకిన్నరీ ముదుహత్థే నామేత్వా తస్స అవిదూరే ఠితా నచ్చి చేవ గాయి చ. సో రాజా తేసం సద్దం సుత్వా పదసద్దం అసావేన్తో సణికం గన్త్వా పటిచ్ఛన్నే ఠత్వా తే కిన్నరే దిస్వా కిన్నరియా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా “తం

కిన్నరం విజ్ఝిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఇమాయ సద్ధిం సంవాసం కప్పేస్సామీ”తి ఠత్వా చన్దకిన్నరం విజ్ఝి. సో వేదనాప్పత్తో పరిదేవమానో చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౮. “ఉపనీయతిదం మఞ్ఞే, చన్దే లోహితమద్దనే;
అజ్జ జహామి జీవితం, పాణా మే చన్దే నిరుజ్ఝన్తి.

౧౯. “ఓసీది మే దుక్ఖం హదయం, మే డయ్హతే నితమ్మామి;
తవ చన్దియా సోచన్తియా, న నం అఞ్ఞేహి సోకేహి.

౨౦. “తిణమివ వనమివ మిలాయామి, నదీ అపరిపుణ్ణావ సుస్సామి;
తవ చన్దియా సోచన్తియా, న నం అఞ్ఞేహి సోకేహి.

౨౧. “వస్సమివ సరే పాదే, ఇమాని అస్సూని వత్తరే మయ్హం;
తవ చన్దియా సోచన్తియా, న నం అఞ్ఞేహి సోకేహీ”తి.

తత్థ **ఉపనీయతీ**తి సన్తతివిచ్ఛేదం ఉపనీయతి. **ఇద**న్తి జీవితం. **పాణా మే**తి భద్దే, చన్దే మమ జీవితపాణా నిరుజ్ఝన్తి. **ఓసీది మే**తి జీవితం మే ఓసీదతి. **నితమ్మామీ**తి అతికిలమామి. **తవ చన్దియా**తి ఇదం మమ దుక్ఖం, న నం అఞ్ఞేహి సోకేహి, అథ ఖో తవ చన్దియా సోచన్తియా సోకహేతు యస్మా త్వం మమ వియోగేన సోచిస్ససి, తస్మాతి అత్థో. **తిణమివ వనమివ మిలాయామీ**తి తత్తపాసాణే ఖిత్తతిణమివ మూలచ్ఛిన్నవనమివ మిలాయామీతి వదతి. **సరే పాదే**తి యథా నామ పబ్బతపాదే పతితవస్సం సరిత్వా అచ్ఛిన్నధారం వత్తతి.

మహాసత్తో ఇమాహి చతూహి గాథాహి పరిదేవిత్వా పుప్ఫసయనే నిపన్నోవ సతిం విస్సజ్జేత్వా పరివత్తి. రాజా పతిట్ఠితోవ. ఇతరా మహాసత్తే పరిదేవన్తే అత్తనో రతియా మత్తా హుత్వా తస్స విద్ధభావం న జానాతి, విసఞ్ఞం పన నం పరివత్తిత్వా నిపన్నం దిస్వా “కిం ను ఖో మే పియసామికస్స దుక్ఖ”న్తి ఉపధారేన్తీ పహారముఖతో పగ్ఘరన్తం లోహితం దిస్వా పియసామికే ఉప్పన్నం బలవసోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ మహాసద్దేన పరిదేవి. రాజా “కిన్నరో మతో భవిస్సతీ”తి నిక్ఖమిత్వా అత్తానం దస్సేసి. చన్దా తం దిస్వా “ఇమినా మే చోరేన పియసామికో విద్ధో భవిస్సతీ”తి కమ్పమానా పలాయిత్వా పబ్బతమత్థకే ఠత్వా రాజానం పరిభాసన్తీ పఞ్చ గాథా అభాసి –

౨౨. “పాపో ఖోసి రాజపుత్త, యో మే ఇచ్ఛితం పతిం వరాకియా;
విజ్ఝసి వనమూలస్మిం, సోయం విద్ధో ఛమా సేతి.

౨౩. “ఇమం మయ్హం హదయసోకం, పటిముఞ్చతు రాజపుత్త తవ మాతా;
యో మయ్హం హదయసోకో, కిమ్పురిసం అవేక్ఖమానాయ.

౨౪. “ఇమం మయ్హం హదయసోకం, పటిముఞ్చతు రాజపుత్త తవ జాయా;
యో మయ్హం హదయసోకో, కిమ్పురిసం అవేక్ఖమానాయ.

౨౫. “మా చ పుత్తం మా చ పతిం, అద్దక్ఖి రాజపుత్త తవ మాతా;
యో కిమ్పురిసం అవధి, అదూసకం మయ్హ కామా హి.

౨౬. “మా చ పుత్తం మా చ పతిం, అద్దక్ఖి రాజపుత్త తవ జాయా;
యో కిమ్పురిసం అవధి, అదూసకం మయ్హ కామా హీ”తి.

తత్థ **వరాకియా**తి కపణాయ. **పటిముఞ్చతూ**తి పటిలభతు ఫుసతు పాపుణాతు. **మయ్హ కామా హీ**తి మయ్హం కామేన.

రాజా నం పఞ్చహి గాథాహి పరిభాసిత్వా పబ్బతమత్థకే ఠితంయేవ అస్సాసేన్తో గాథమాహ –

౨౭. “మా త్వం చన్దే రోది మా సోచి, వనతిమిరమత్తక్ఖి;
మమ త్వం హేహిసి భరియా, రాజకులే పూజితా నారీభీ”తి.

తత్థ **చన్దే**తి మహాసత్తస్స పరిదేవనకాలే నామస్స సుతత్తా ఏవమాహ. **వనతిమిరమత్తక్ఖీ**తి వనతిమిరపుప్ఫసమానఅక్ఖి. **పూజితా నారీభీ**తి సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠికా అగ్గమహేసీ హేస్ససి.

చన్దా తస్స వచనం సుత్వా “త్వం కిం మం వదేసీ”తి సీహనాదం నదన్తీ అనన్తరగాథమాహ –

౨౮. “అపి నూనహం మరిస్సం, నాహం రాజపుత్త తవ హేస్సం;
యో కిమ్పురిసం అవధి, అదూసకం మయ్హ కామా హీ”తి.

తత్థ **అపి నూనహన్తి** అపి ఏకంసేనేవ అహం మరిస్సం.

సో తస్సా వచనం సుత్వా నిచ్ఛన్దరాగో హుత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౨౯. “అపి భీరుకే అపి జీవితుకామికే, కిమ్పురిసి గచ్ఛ హిమవన్తం;
తాలీసతగరభోజనా, అఞ్ఞే తం మిగా రమిస్సన్తీ”తి.

తత్థ **అపి భీరుకే**తి భీరుజాతికే. **తాలీసతగరభోజనా**తి త్వం తాలీసపత్తతగరపత్తభోజనా మిగీ, తస్మా అఞ్ఞే తం మిగా రమిస్సన్తి, న త్వం రాజకులారహా, గచ్ఛాతి నం అవచ, వత్వా చ పన నిరపేక్ఖో హుత్వా పక్కామి.

సా తస్స గతభావం ఞత్వా ఓరుయ్హ మహాసత్తం ఆలిఙ్గిత్వా పబ్బతమత్థకం ఆరోపేత్వా పబ్బతతలే నిపజ్జాపేత్వా సీసమస్స అత్తనో ఊరూసు కత్వా బలవపరిదేవం పరిదేవమానా ద్వాదస గాథా అభాసి –

౩౦. “తే పబ్బతా తా చ కన్దరా, తా చ గిరిగుహాయో తథేవ తిట్ఠన్తి;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౧. “తే పణ్ణసన్థతా రమణీయా, వాళమిగేహి అనుచిణ్ణా;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౨. “తే పుప్ఫసన్థతా రమణీయా, వాళమిగేహి అనుచిణ్ణా;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౩. “అచ్ఛా సవన్తి గిరివననదియో, కుసుమాభికిణ్ణసోతాయో;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౪. “నీలాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౫. “పీతాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౬. “తమ్బాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౭. “తుఙ్గాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౮. “సేతాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౩౯. “చిత్రాని హిమవతో పబ్బతస్స, కూటాని దస్సనీయాని;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౪౦. “యక్ఖగణసేవితే గన్ధమాదనే, ఓసధేభి సఞ్ఛన్నే;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్సం.

౪౧. “కిమ్పురిససేవితే గన్ధమాదనే, ఓసధేభి సఞ్ఛన్నే;
తత్థేవ తం అపస్సన్తీ, కిమ్పురిస కథం అహం కస్స”న్తి.

తత్థ **తే పబ్బతాతి** యేసు మయం ఏకతోవ అభిరమిమ్హ, ఇమే తే పబ్బతా తా చ కన్దరా తా చ గిరిగుహాయో తథేవ ఠితా. తేసు అహం ఇదాని **తం అపస్సన్తీ కథం కస్సం,** కిం కరిస్సామి, తేసు పుప్ఫఫలపల్లవాదిసోభం తం అపస్సన్తీ కథం అధివాసేతుం సక్ఖిస్సామీతి పరిదేవతి. **పణ్ణసన్థతాతి** తాలీసపత్తాదిగన్ధపణ్ణసన్థరా. **అచ్ఛాతి** విప్పసన్నోదకా. **నీలానీతి**

నీలమణిమయాని. **పీతానీ**తి సోవణ్ణమయాని. **తమ్బానీ**తి మనోసిలమయాని. **తుఙ్గానీ**తి ఉచ్చాని తిఖిణగ్గాని. **సేతానీ**తి రజతమయాని. **చిత్రానీ**తి సత్తరతనమిస్సకాని. **యక్ఖగణసేవితే**తి భుమ్మదేవతాహి సేవితే.

ఇతి సా ద్వాదసహి గాథాహి పరిదేవిత్వా మహాసత్తస్స ఉరే హత్థం ఠపేత్వా సన్తాపభావం ఞత్వా "చన్దో జీవతియేవ, దేవుజ్ఝానకమ్మం కత్వా జీవితమస్స దస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "కిం ను ఖో లోకపాలా నామ నత్థి, ఉదాహు విప్పవుత్థా, అదు మతా , తే మే పియసామికం న రక్ఖన్తీ"తి దేవుజ్ఝానకమ్మం అకాసి. తస్సా సోకవేగేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హం అహోసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా బ్రాహ్మణవణ్ణేన వేగేనేవ ఆగన్త్వా కుణ్డికతో ఉదకం గహేత్వా మహాసత్తం ఆసిఞ్చి. తావదేవ విసం అన్తరధాయి, వణో రుహి, ఇమస్మిం ఠానే విద్ధోతిపి న పఞ్ఞాయి. మహాసత్తో సుఖితో ఉట్ఠాసి. చన్దా పియసామికం అరోగం దిస్వా సోమనస్సప్పత్తా సక్కస్స పాదే వన్దన్తీ అనన్తరగాథమాహ –

౪౨. "వన్దే తే అయిరబ్రహ్మే, యో మే ఇచ్ఛితం పతిం వరాకియా;
అమతేన అభిసిఞ్చి, సమాగతాస్మి పియతమేనా"తి.

తత్థ **అమతేనా**తి ఉదకం "అమత"న్తి మఞ్ఞమానా ఏవమాహ. **పియతమేనా**తి పియతరేన, అయమేవ వా పాఠో.

సక్కో తేసం ఓవాదమదాసి "ఇతో పట్ఠాయ చన్దపబ్బతతో ఓరుయ్హ మనుస్సపథం మా గమిత్థ, ఇధేవ వసథా"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా తే ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. చన్దాపి "కిం నో సామి ఇమినా పరిపన్థట్ఠానేన, ఏహి చన్దపబ్బతమేవ గచ్ఛామా"తి వత్వా ఓసానగాథమాహ –

౪౩. "విచరామ దాని గిరివననదియో, కుసుమాభికిణ్ణసోతాయో;
నానాదుమవసనాయో, పియంవదా అఞ్ఞమఞ్ఞస్సా"తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న ఇదానేవ, పుబ్బేపేసా మయి అసంహీరచిత్తా అనఞ్ఞనేయ్యా ఏవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా రాజా దేవదత్తో అహోసి, సక్కో అనురుద్ధో, చన్దా రాహులమాతా, చన్దకిన్నరో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చన్దకిన్నరీజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౪౮౬] ౩. మహాఉక్కుసజాతకవణ్ణనా

ఉక్కా చిలాచా బన్ధన్తీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మిత్తబన్ధకఉపాసకం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సావత్థియం పరిజిణ్ణస్స కులస్స పుత్తో సహాయం పేసేత్వా అఞ్ఞతరం కులధీతరం వారాపేత్వా "అత్థి పనస్స ఉప్పన్నకిచ్చం నిత్థరణసమత్థో మిత్తో వా సహాయో వా"తి వుత్తే "నత్థీ"తి వత్వా "తేన హి మిత్తే తావ బన్ధతూ"తి వుత్తే తస్మిం ఓవాదే ఠత్వా పఠమం తావ చతూహి దోవారికేహి సద్ధిం మేత్తిం అకాసి, అథానుపుబ్బేన నగరగుత్తికగణకమహామత్తాదీహి సద్ధిం మేత్తిం కత్వా సేనాపతినాపి ఉపరాజేనాపి సద్ధిం మేత్తిం అకాసి. తేహి పన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం మేత్తిం అకాసి. తతో అసీతియా మహాథేరేహి సద్ధిం ఆనన్దత్థేరేనపి సద్ధిం ఏకతో హుత్వా తథాగతేన సద్ధిం మేత్తిం అకాసి. అథ నం సత్థా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాపేసి, రాజాపిస్స ఇస్సరియమదాసి. సో మిత్తబన్ధకోయేవాతి పాకటో జాతో. అథస్స రాజా మహన్తం గేహం దత్వా ఆవాహమఙ్గలం కారేసి. రాజానం ఆదిం కత్వా మహాజనో పణ్ణాకారే పహిణి. అథస్స భరియా రఞ్ఞా పహితం

పణ్ణాకారం ఉపరాజస్స, ఉపరాజేన పహితం పణ్ణాకారం సేనాపతిస్సాతి ఏతేన ఉపాయేన సకలనగరవాసినో ఆబన్ధిత్వా గణ్హి. సత్తమే దివసే మహాసక్కారం కత్వా దసబలం నిమన్తేత్వా పఞ్చసతస్స బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మహాదానం దత్వా భత్తకిచ్చావసానే సత్థారా కథితం అనుమోదనం సుత్వా ఉభోపి జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, మిత్తబన్ధకఉపాసకో అత్తనో భరియం నిస్సాయ తస్సా వచనం కత్వా సబ్బేహి మేత్తిం కత్వా రఞ్ఞో సన్తికా మహన్తం సక్కారం లభి, తథాగతేన పన సద్ధిం మేత్తిం కత్వా ఉభోపి జయమ్పతికా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో ఏతం మాతుగామం నిస్సాయ మహన్తం యసం సమ్పత్తో, పుబ్బే తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి పనేస ఏతిస్సా వచనేన బహూహి సద్ధిం మేత్తిం కత్వా పుత్తసోకతో ముత్తోయేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకచ్చే పచ్చన్తవాసినో యత్థ యత్థ బహుం మంసం లభన్తి, తత్థ తత్థ గామం నివాసేత్వా అరఞ్ఞే చరిత్వా మిగాదయో మారేత్వా మంసం ఆహరిత్వా పుత్తదారే పోసేన్తి. తేసం గామతో అవిదూరే మహాజాతస్సరో అత్థి. తస్స దక్ఖిణపస్సే ఏకో సేనసకుణో, పచ్ఛిమపస్సే ఏకా సేనసకుణీ, ఉత్తరపస్సే సీహో మిగరాజా, పాచీనపస్సే ఉక్కుసకుణరాజా వసతి. జాతస్సరమజ్ఝే పన ఉన్నతట్ఠానే కచ్ఛపో వసతి. తదా సేనో సేనిం "భరియా మే హోహీ"తి వదతి. అథ నం సా ఆహ – "అత్థి పన తే కోచి మిత్తో"తి? "నత్థి భద్దే"తి. అమ్హాకం ఉప్పన్నం భయం వా దుక్ఖం వా హరణసమత్థం మిత్తం వా సహాయం వా లద్ధుం వట్టతి, మిత్తే తావ గణ్హాహీతి. "కేహి సద్ధిం మేత్తిం కరోమి భద్దే"తి? పాచీనపస్సే వసన్తేన ఉక్కుసరాజేన, ఉత్తరపస్సే సీహేన, జాతస్సరమజ్ఝే కచ్ఛపేన సద్ధిం మేత్తిం కరోహీతి. సో తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి. తదా తే ఉభోపి సంవాసం కప్పేత్వా తస్మింయేవ సరే ఏకస్మిం దీపకే కదమ్బరుక్ఖో అత్థి సమన్తా ఉదకేన పరిక్ఖిత్తో, తస్మిం కులావకం కత్వా పటివసింసు.

తేసం అపరభాగే ద్వే సకుణపోతకా జాయింసు. తేసం పక్ఖేసు అసఞ్జాతేసుయేవ ఏకదివసం తే జానపదా దివసం అరఞ్ఞే చరిత్వా కిఞ్చి అలభిత్వా "న సక్కా తుచ్ఛహత్థేన ఘరం గన్తుం, మచ్ఛే వా కచ్ఛపే వా గణ్హిస్సామా"తి సరం ఓతరిత్వా తం దీపకం గన్త్వా తస్స కదమ్బస్స మూలే నిపజ్జిత్వా మకసాదీహి ఖజ్జమానా తేసం పలాపనత్థాయ అరణిం మన్థేత్వా అగ్గిం నిబ్బత్తేత్వా ధూమం కరింసు. ధుమో ఉగ్గన్త్వా సకుణే పహరి, సకుణపోతకా విరవింసు. జానపదా తం సుత్వా "అమ్భో, సకుణపోతకానం సూయతి సద్దో, ఉట్ఠేథ ఉక్కా బన్ధథ, ఛాతా సయితుం న సక్కోమ, సకుణమంసం ఖాదిత్వావ సయిస్సామా"తి వత్వా అగ్గిం జాలేత్వా ఉక్కా బన్ధింసు. సకుణికా తేసం సద్దం సుత్వా "ఇమే అమ్హాకం పోతకే ఖాదితుకామా, మయం ఏవరూపస్స భయస్స హరణత్థాయ మిత్తే గణ్హిమ్హ, సామికం ఉక్కుసరాజస్స సన్తికం పేసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "గచ్ఛ, సామి , పుత్తానం నో ఉప్పన్నభయం ఉక్కుసరాజస్స ఆరోచేహీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౪౪. "ఉక్కా చిలాచా బన్ధన్తి దీపే, పజా మమం ఖాదితుం పత్థయన్తి;
మిత్తం సహాయఞ్చ వదేహి సేనక, ఆచిక్ఖ ఞాతిబ్యసనం దిజాన"న్తి.

తత్థ **చిలాచా**తి జానపదా. **దీపే**తి దీపకమ్హి. **పజా మమ**న్తి మమ పుత్తకే. **సేనకా**తి సేనకసకుణం నామేనాలపతి. **ఞాతిబ్యసన**న్తి పుత్తానం బ్యసనం. **దిజాన**న్తి అమ్హాకం ఞాతీనం దిజానం ఇదం బ్యసనం ఉక్కుసరాజస్స సన్తికం గన్త్వా

ఆచిక్ఖాహీతి వదతి.

సో వేగేన తస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా వస్సిత్వా అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా కతోకాసో ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "కింకారణా ఆగతోసీ"తి పుట్ఠో ఆగతకారణం దస్సేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౪౫. "దిజో దిజానం పవరోసి పక్ఖిమ, ఉక్కుసరాజ సరణం తం ఉపేమ;
పజా మమం ఖాదితుం పత్థయన్తి, లుద్దా చిలాచా భవ మే సుఖాయా"తి.

తత్థ **దిజో**తి త్వం దిజో చేవ దిజానం పవరో చ.

ఉక్కుసరాజా "సేనక మా భాయీ"తి తం అస్సాసేత్వా తతియం గాథమాహ –

౪౬. "మిత్తం సహాయఞ్చ కరోన్తి పణ్డితా, కాలే అకాలే సుఖమేసమానా;
కరోమి తే సేనక ఏతమత్థం, అరియో హి అరియస్స కరోతి కిచ్చ"న్తి.

తత్థ **కాలే అకాలే**తి దివా చ రత్తిఞ్చ. **అరియో**తి ఇధ ఆచారఅరియో అధిప్పేతో. ఆచారసమ్పన్నో హి ఆచారసమ్పన్నస్స కిచ్చం కరోతేవ, కిమేత్థ కరణీయన్తి వదతి.

అథ నం పుచ్ఛి "కిం, సమ్మ, రుక్ఖం అభిరుళ్హా చిలాచా"తి? న తావ అభిరుళ్హా, ఉక్కాయేవ బన్ధన్తీతి. తేన హి త్వం సీఘం గన్త్వా మమ సహాయికం అస్సాసేత్వా మమాగమనభావం ఆచిక్ఖాహీతి. సో తథా అకాసి. ఉక్కుసరాజాపి గన్త్వా కదమ్బస్స అవిదూరే చిలాచానం అభిరుహనం ఓలోకేన్తో ఏకస్మిం రుక్ఖగ్గే నిసీదిత్వా ఏకస్స చిలాచస్స అభిరుహనకాలే తస్మిం కులావకస్స అవిదూరం అభిరుళ్హే సరే నిముజ్జిత్వా పక్ఖేహి చ ముఖేన చ ఉదకం ఆహరిత్వా ఉక్కాయ ఉపరి ఆసిఞ్చి, సా నిబ్బాయి. చిలాచా "ఇమఞ్చ సేనకసకుణపోతకే చస్స ఖాదిస్సామీ"తి ఓతరిత్వా పున ఉక్కం జాలాపేత్వా అభిరుహింసు. పున సో ఉక్కం విజ్ఝాపేసి. ఏతేనుపాయేన బద్ధం బద్ధం విజ్ఝాపేన్తస్సేవస్స అడ్ఢరత్తో జాతో. సో అతివియ కిలమి, హేట్ఠాఉదరే కిలోమకం తనుతం గతం, అక్ఖీని రత్తాని జాతాని. తం దిస్వా సకుణీ సామికం ఆహ – "సామి, అతివియ కిలన్తో ఉక్కుసరాజా, ఏతస్స థోకం విస్సమనత్థాయ గన్త్వా కచ్ఛపరాజస్స కథేహీ"తి. సో తస్సా వచనం సుత్వా ఉక్కుసం ఉపసఙ్కమిత్వా గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౪౭. "యం హోతి కిచ్చం అనుకమ్పకేన, అరియస్స అరియేన కతం తయీదం;
అత్తానురక్ఖీ భవ మా అడయ్హి, లచ్ఛామ పుత్తే తయి జీవమానే"తి.

తత్థ **తయీదన్**తి తయా ఇదం, అయమేవ వా పాఠో.

సో తస్స వచనం సుత్వా సీహనాదం నదన్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౪౮. "తవేవ రక్ఖావరణం కరోన్తో, సరీరభేదాపి న సన్తసామి;
కరోన్తి హేకే సఖినం సఖారో, పాణం చజన్తా సతమేస ధమ్మో"తి.

ఛట్ఠం పన సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా తస్స గుణం వణ్ణేన్తో ఆహ –

౪౯. “సుదుక్కరం కమ్మమకాసి, అణ్డజాయం విహఙ్గమో;
అత్థాయ కురరో పుత్తే, అడ్ఢరత్తే అనాగతే”తి.

తత్థ **కురరో**తి ఉక్కుసరాజా. **పుత్తే**తి సేనకస్స పుత్తే రక్ఖన్తో తేసం అత్థాయ **అడ్ఢరత్తే అనాగతే** యావ దియడ్ఢయామా వాయామం కరోన్తో దుక్కరం అకాసి.

సేనోపి ఉక్కుసం “థోకం విస్సమాహి, సమ్మా”తి వత్వా కచ్ఛపస్స సన్తికం గన్త్వా తం ఉట్ఠాపేత్వా “కిం, సమ్మ, ఆగతోసీ”తి వుత్తో “ఏవరూపం నామ భయం ఉప్పన్నం, ఉక్కుసరాజా పఠమయామతో పట్ఠాయ వాయమన్తో కిలమి, తేనమ్హి తవ సన్తికం ఆగతో”తి వత్వా సత్తమం గాథమాహ –

౫౦. “చుతాపి హేకే ఖలితా సకమ్మునా, మిత్తానుకమ్పాయ పతిట్ఠహన్తి;
పుత్తా మమట్టా గతిమాగతోస్మి, అత్థం చరేథో మమ వారిచరా”తి.

తస్సత్థో – సామి, ఏకచ్చే హి యసతో వా ధనతో వా చుతాపి సకమ్మునా ఖలితాపి మిత్తానం అనుకమ్పాయ పతిట్ఠహన్తి, మమ చ పుత్తా అట్టా ఆతురా, తేనాహం తం గతిం పటిసరణం కత్వా ఆగతోస్మి, పుత్తానం జీవితదానం దదన్తో అత్థం మే చరాహి వారిచరాతి.

తం సుత్వా కచ్ఛపో ఇతరం గాథమాహ –

౫౧. “ధనేన ధఞ్ఞేన చ అత్తనా చ, మిత్తం సహాయఞ్చ కరోన్తి పణ్డితా;
కరోమి తే సేనక ఏతమత్థం, అరియో హి అరియస్స కరోతి కిచ్చ”న్తి.

అథస్స పుత్తో అవిదూరే నిపన్నో పితు వచనం సుత్వా “మా మే పితా కిలమతు, అహం పితు కిచ్చం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా నవమం గాథమాహ –

౫౨. “అప్పోస్సుక్కో తాత తువం నిసీద, పుత్తో పితు చరతి అత్థచరియం;
అహం చరిస్సామి తవేతమత్థం, సేనస్స పుత్తే పరితాయమానో”తి.

అథ నం పితా గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౫౩. “అద్ధా హి తాత సతమేస ధమ్మో, పుత్తో పితు యం చరే అత్థచరియం;
అప్పేవ మం దిస్వాన పవడ్ఢకాయం, సేనస్స పుత్తా న విహేఠయేయ్యు”న్తి.

తత్థ **సతమేస ధమ్మో**తి పణ్డితానం ఏస ధమ్మో. **పుత్తా**తి సేనస్స పుత్తే చిలాచా న హేఠయేయ్యున్తి.

ఏవం వత్వా మహాకచ్ఛపో “సమ్మ, మా భాయి, త్వం పురతో గచ్ఛ, ఇదానాహం ఆగమిస్సామీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా ఉదకే పతిత్వా కలలఞ్చ సేవాలఞ్చ సంకడ్ఢిత్వా ఆదాయ దీపకం గన్త్వా అగ్గిం విజ్ఝాపేత్వా నిపజ్జి. చిలాచా “కిం నో సేనపోతకేహి, ఇమం కాళకచ్ఛపం పరివత్తేత్వా మారేస్సామ, అయం నో సబ్బేసం పహోస్సతీ”తి వల్లియో ఉద్ధరిత్వా జియా గహేత్వా నివత్థపిలోతికాపి మోచేత్వా తేసు తేసు ఠానేసు బన్ధిత్వా కచ్ఛపం పరివత్తేతుం న సక్కోన్తి. కచ్ఛపో తే ఆకడ్ఢన్తో గన్త్వా గమ్భీరట్ఠానే ఉదకే పతి. తేపి కచ్ఛపలోభేన సద్ధింయేవ పతిత్వా ఉదకపుణ్ణాయ కుచ్ఛియా కిలన్తా నిక్ఖమిత్వా “భో ఏకేన నో ఉక్కుసేన యావ అడ్ఢరత్తా ఉక్కా విజ్ఝాపితా, ఇదాని ఇమినా కచ్ఛపేన ఉదకే పాతేత్వా ఉదకం పాయేత్వా మహోదరా కతమ్హా, పున అగ్గిం కరిత్వా అరుణే ఉగ్గతేపి ఇమే సేనకపోతకే ఖాదిస్సామా”తి అగ్గిం కాతుం ఆరభింసు. సకుణీ తేసం కథం సుత్వా “సామి, ఇమే యాయ కాయచి వేలాయ అమ్హాకం పుత్తకే ఖాదిత్వా గమిస్సన్తి, సహాయస్స నో సీహస్స సన్తికం గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. సో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సీహస్స సన్తికం గన్త్వా “కిం అవేలాయ ఆగతోసీ”తి వుత్తే ఆదితో పట్ఠాయ తం పవత్తిం ఆరోచేత్వా ఏకాదసమం గాథమాహ –

౧౪. “పసూ మనుస్సా మిగవీరసేట్ఠ, భయట్టితా సేట్ఠముపబ్బజన్తి;

పుత్తా మమట్టా గతిమాగతోస్మి, త్వం నోసి రాజా భవ మే సుఖాయా”తి.

తత్థ **పసూతి** సబ్బతిరచ్ఛానే ఆహ. ఇదం వుత్తం హోతి – “సామి, మిగేసు వీరియేన సేట్ఠ, సబ్బలోకస్మిఞ్హి సబ్బే తిరచ్ఛానాపి మనుస్సాపి భయట్టితా హుత్వా సేట్ఠం ఉపగచ్ఛన్తి, మమ చ పుత్తా అట్టా ఆతురా. తస్మాహం తం గతిం కత్వా ఆగతోమ్హి, త్వం అమ్హాకం రాజా సుఖాయ మే భవాహీ”తి.

తం సుత్వా సీహో గాథమాహ –

౧౫. “కరోమి తే సేనక ఏతమత్థం, ఆయామి తే తం దిసతం వధాయ;

కథఞ్హి విఞ్ఞూ పహు సమ్పజానో, న వాయమే అత్తజనస్స గుత్తియా”తి.

తత్థ **తం దిసతన్తి** తం దిససమూహం, తం తవ పచ్చత్థికగణన్తి అత్థో. **పహూతి** అమిత్తే హన్తుం సమత్థో. **సమ్పజానోతి** మిత్తస్స భయుప్పత్తిం జానన్తో. **అత్తజనస్సాతి** అత్తసమస్స అజ్ఝసమానస్స జనస్స, మిత్తస్సాతి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “గచ్ఛ త్వం పుత్తే సమస్సాసేహీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా మణివణ్ణం ఉదకం మద్దమానో పాయాసి. చిలాచా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “కురరేన తావ అమ్హాకం ఉక్కా విజ్ఝాపితా, తథా కచ్ఛపేన అమ్హే నివత్థపిలోతికానమ్పి అస్సామికా కతా, ఇదాని పన నట్ఠమ్హా, సీహో నో జీవితక్ఖయమేవ పాపేస్సతీ”తి మరణభయతజ్జితా యేన వా తేన వా పలాయింసు. సీహో ఆగన్త్వా రుక్ఖమూలే న కిఞ్చి అద్దస. అథ నం కురరో చ కచ్ఛపో చ సేనో చ ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దింసు. సో తేసం మిత్తానిసంసం కథేత్వా “ఇతో పట్ఠాయ మిత్తధమ్మం అభిన్దిత్వా అప్పమత్తా హోథా”తి ఓవదిత్వా పక్కామి, తేపి సకఠానాని గతా. సేనసకుణీ అత్తనో పుత్తే ఓలోకేత్వా “మిత్తే నిస్సాయ అమ్హేహి దారకా లద్ధా”తి సుఖనిసిన్నసమయే సేనేన సద్ధిం సల్లపన్తీ మిత్తధమ్మం పకాసమానా ఛ గాథా అభాసి –

౧౬. “మిత్తఞ్చ కయిరాథ సుహదయఞ్చ, అయిరఞ్చ కయిరాథ సుఖాగమాయ;

నివత్థకోచోవ సరేభిహన్త్వా, మోదామ పుత్తేహి సమఙ్గిభూతా.

౫౭. “సకమిత్తస్స కమ్మేన, సహాయస్సాపలాయినో;
కూజన్తముపకూజన్తి, లోమసా హదయఙ్గమం.

౫౮. “మిత్తం సహాయం అధిగమ్మ పణ్డితో, సో భుఞ్జతీ పుత్త పసుం ధనం వా;
అహఞ్చ పుత్తా చ పతీ చ మయ్హం, మిత్తానుకమ్పాయ సమఙ్గిభూతా.

౫౯. “రాజవతా సూరవతా చ అత్థో, సమ్పన్నసఖిస్స భవన్తి హేతే;
సో మిత్తవా యసవా ఉగ్గతత్తో, అస్మింధలోకే మోదతి కామకామీ.

౬౦. “కరణీయాని మిత్తాని, దలిద్దేనాపి సేనక;
పస్స మిత్తానుకమ్పాయ, సమగ్గమ్హా సఞాతకే.

౬౧. “సూరేన బలవన్తేన, యో మిత్తే కురుతే దిజో;
ఏవం సో సుఖితో హోతి, యథాహం త్వఞ్చ సేనకా”తి.

తత్థ **మిత్తఞ్చాతి** యంకిఞ్చి అత్తనో మిత్తఞ్చ **సుహదయఞ్చ** సుహదయసహాయఞ్చ సామికసఙ్ఖాతం **అయిరఞ్చ** కరోథేవ. **నివత్థకోచోవ సరేభిహన్త్వాతి** ఏత్థ **కోచోతి** కవచో. యథా నామ పటిముక్కకవచో సరే అభిహనతి నివారేతి, ఏవం మయమ్పి మిత్తబలేన పచ్చత్థికే అభిహన్త్వా పుత్తేహి సద్ధిం మోదామాతి వదతి. **సకమిత్తస్స కమ్మేనాతి** సకస్స మిత్తస్స పరక్కమేన. **సహాయస్సాపలాయినోతి** సహాయస్స అపలాయినో మిగరాజస్స. **లోమసాతి** పక్ఖినో అమ్హాకం పుత్తకా మఞ్చ తఞ్చ కూజన్తం హదయఙ్గమం మధురస్సరం నిచ్ఛారేత్వా ఉపకూజన్తి. **సమఙ్గిభూతాతి** ఏకట్ఠానే ఠితా.

రాజవతా సూరవతా చ అత్థోతి యస్స సీహసదిసో రాజా ఉక్కుసకచ్ఛపసదిసా చ సూరా మిత్తా హోన్తి, తేన రాజవతా సూరవతా చ అత్థో సక్కా పాపుణితుం. **భవన్తి హేతేతి** యో చ సమ్పన్నసఖో పరిపుణ్ణమిత్తధమ్మో, తస్స ఏతే సహాయా భవన్తి. **ఉగ్గతత్తోతి** సిరిసోభగ్గేన ఉగ్గతసభావో. **అస్మింధలోకేతి** ఇధలోకసఙ్ఖాతే అస్మిం లోకే మోదతి. **కామకామీతి** సామికం ఆలపతి. సో హి కామే కామనతో కామకామీ నామ. **సమగ్గమ్హాతి** సమగ్గా జాతమ్హా. **సఞాతకేతి** ఞాతకేహి పుత్తేహి సద్ధిం.

ఏవం సా ఛహి గాథాహి మిత్తధమ్మస్స గుణకథం కథేసి. తే సబ్బేపి సహాయకా మిత్తధమ్మం అభిన్దిత్వా యావతాయుకం ఠత్వా యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ సో భరియం నిస్సాయ సుఖప్పత్తో, పుబ్బేపి సుఖప్పత్తోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సేనో చ సేనీ చ జయమ్పతికా అహేసుం, పుత్తకచ్ఛపో రాహులో, పితా మహామోగ్గల్లానో, ఉక్కుసో సారిపుత్తో, సీహో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాఉక్కుసజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౪౮౭] ౪. ఉద్దాలకజాతకవణ్ణనా

ఖరాజినా జటిలా పఙ్కదన్తాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం కుహకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సో హి నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వాపి చతుపచ్చయత్థాయ తివిధం కుహకవత్థుం పూరేసి. అథస్స అగుణం పకాసేన్తా భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, అసుకో నామ భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా కుహనం నిస్సాయ జీవికం కప్పేతీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కుహకోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో తస్స పురోహితో అహోసి పణ్డితో బ్యత్తో. సో ఏకదివసం ఉయ్యానకీళం గతో ఏకం అభిరూపం గణికం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో తాయ సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి. సా తం పటిచ్చ గబ్భం పటిలభి. గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా తం ఆహ – "సామి, గబ్భో మే పతిట్ఠితో, జాతకాలే నామం కరోన్తీ అస్స కిం నామం కరోమీ"తి? సో "వణ్ణదాసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తత్తా న సక్కా కులనామం కాతు"న్తి చిన్తేత్వా "భద్దే, అయం వాతఘాతరుక్ఖో ఉద్దాలో నామ, ఇధ పటిలద్ధత్తా 'ఉద్దాలకో'తిస్స నామం కరేయ్యాసీ"తి వత్వా అఙ్గులిముద్దికం అదాసి. "సచే ధీతా హోతి, ఇమాయ నం పోసేయ్యాసి, సచే పుత్తో, అథ నం వయప్పత్తం మయ్హం దస్సేయ్యాసీ"తి ఆహ. సా అపరభాగే పుత్తం విజాయిత్వా "ఉద్దాలకో"తిస్స నామం అకాసి.

సో వయప్పత్తో మాతరం పుచ్ఛి – "అమ్మ, కో మే పితా"తి? "పురోహితో తాతా"తి. "యది ఏవం వేదే ఉగ్గణ్హిస్సామీ"తి మాతు హత్థతో ముద్దికఞ్చ ఆచరియభాగఞ్చ గహేత్వా తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖాచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తో ఏకం తాపసగణం దిస్వా "ఇమేసం సన్తికే వరసిప్పం భవిస్సతి, తం ఉగ్గణ్హిస్సామీ"తి సిప్పలోభేన పబ్బజిత్వా తేసం వత్తపటివత్తం కత్వా "ఆచరియా మం తుమ్హాకం జాననసిప్పం సిక్ఖాపేథా"తి ఆహ. తే అత్తనో అత్తనో జాననియామేనేవ తం సిక్ఖాపేసుం. పఞ్చన్నం తాపససతానం ఏకోపి తేన అతిరేకపఞ్ఞో నాహోసి, స్వేవ తేసం పఞ్ఞాయ అగ్గో. అథస్స తే సన్నిపతిత్వా ఆచరియట్ఠానం అదంసు. అథ నే సో ఆహ – "మారిసా, తుమ్హే నిచ్చం వనమూలఫలాహారా అరఞ్ఞేవ వసథ, మనుస్సపథం కస్మా న గచ్ఛథా"తి? "మారిస, మనుస్సా నామ మహాదానం దత్వా అనుమోదనం కారాపేన్తి, ధమ్మిం కథం భణాపేన్తి, పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, మయం తేన భయేన తత్థ న గచ్ఛామా"తి. "మారిసా, సచేపి చక్కవత్తిరాజా భవిస్సతి, మనం గహేత్వా కథనం నామ మయ్హం భారో, తుమ్హే మా భాయథా"తి వత్వా తేహి సద్ధిం చారికం చరమానో అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా పునదివసే సబ్బేహి సద్ధిం ద్వారగామే భిక్ఖాయ చరి, మనుస్సా మహాదానం అదంసు. తాపసా పునదివసే నగరం పవిసింసు మనుస్సా మహాదానం అదంసు. ఉద్దాలకతాపసో దానానుమోదనం కరోతి, మఙ్గలం వదతి, పఞ్హం విస్సజ్జేతి, మనుస్సా పసీదిత్వా బహుపచ్చయే అదంసు. సకలనగరం "పణ్డితో గణసత్థా ధమ్మికతాపసో ఆగతో"తి సఙ్ఖుభి, తం రఞ్ఞోపి కథయింసు.

రాజా "కుహిం వసతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఉయ్యానే"తి సుత్వా "సాధు అజ్జ తేసం దస్సనాయ గమిస్సామీ"తి ఆహ. ఏకో పురిసో గన్త్వా "రాజా కిర వో పస్సితుం ఆగచ్ఛిస్సతీ"తి ఉద్దాలకస్స కథేసి. సోపి ఇసిగణం ఆమన్తేత్వా "మారిసా, రాజా కిర ఆగమిస్సతి, ఇస్సరే నామ ఏకదివసం ఆరాధేత్వా యావజీవం అలం హోతీ"తి. "కిం పన కాతబ్బం ఆచరియా"తి? సో ఏవమాహ – "తుమ్హేసు ఏకచ్చే వగ్గులివతం చరన్తు, ఏకచ్చే ఉక్కుటికప్పధానమనుయుఞ్జన్తు, ఏకచ్చే కణ్టకాపస్సయికా భవన్తు, ఏకచ్చే పఞ్చాతపం తపన్తు, ఏకచ్చే ఉదకోరోహనకమ్మం కరోన్తు, ఏకచ్చే తత్థ తత్థ మన్తే సజ్ఝాయన్తూ"తి. తే తథా కరింసు. సయం పన అట్ఠ వా దస వా పణ్డితవాదినో గహేత్వా మనోరమే ఆధారకే రమణీయం పోత్థకం ఠపేత్వా

అన్తేవాసికపరివుతో సుపఞ్ఞత్తే సాపస్సయే ఆసనే నిసీది. తస్మిం ఖణే రాజా పురోహితం ఆదాయ మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా తే మిచ్ఛాతపం చరన్తే దిస్వా "అపాయభయమ్హా ముత్తా"తి పసీదిత్వా ఉద్దాలకస్స సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో తుట్ఠమానసో పురోహితేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౬౨. "ఖరాజినా జటిలా పఙ్కదన్తా, దుమ్మక్ఖరూపా యే మన్తం జప్పన్తి;
కచ్చిన్ను తే మానుసకే పయోగే, ఇదం విదూ పరిముత్తా అపాయా"తి.

తత్థ **ఖరాజినా**తి సఖురేహి అజినచమ్మేహి సమన్నాగతా. **పఙ్కదన్తా**తి దన్తకట్ఠస్స అఖాదనేన మలగ్గహితదన్తా. **దుమ్మక్ఖరూపా**తి అనఞ్జితక్ఖా అమణ్డితరూపా లూఖసఙ్ఘాటిధరా. **మానుసకే పయోగే**తి మనుస్సేహి కత్తబ్బవీరియే. **ఇదం విదూ**తి ఇదం తపచరణఞ్చ మన్తసజ్ఝాయనఞ్చ జానన్తా. **అపాయా**తి కచ్చి ఆచరియ, ఇమే చతూహి అపాయేహి ముత్తాతి పుచ్ఛతి.

తం సుత్వా పురోహితో "అయం రాజా అట్ఠానే పసన్నో, తుణ్హీ భవితుం న వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౬౩. "పాపాని కమ్మాని కరేథ రాజ, బహుస్సుతో చే న చరేయ్య ధమ్మం;
సహస్సవేదోపి న తం పటిచ్చ, దుక్ఖా పముచ్చే చరణం అపత్వా"తి.

తత్థ **బహుస్సుతో చే**తి సచే మహారాజ, "అహం బహుస్సుతోమ్హీ"తి పగుణవేదోపి దసకుసలకమ్మపథధమ్మం న చరేయ్య, తీహి ద్వారేహి పాపానేవ కరేయ్య, తిట్ఠన్తు తయో వేదా, సహస్సవేదోపి సమానో తం బాహుసచ్చం పటిచ్చ అట్ఠసమాపత్తిసఙ్ఖాతం చరణం అప్పత్వా అపాయదుక్ఖతో న ముచ్చేయ్యాతి.

తస్స వచనం సుత్వా ఉద్దాలకో చిన్తేసి "రాజా యథా వా తథా వా ఇసిగణస్స పసీది, అయం పన బ్రాహ్మణో చరన్తం గోణం దణ్డేన పహరన్తో వియ వడ్ఢితభత్తే కచవరం ఖిపన్తో వియ కథేసి, తేన సద్ధిం కథేస్సామీ"తి. సో తేన సద్ధిం కథేన్తో తతియం గాథమాహ –

౬౪. "సహస్సవేదోపి న తం పటిచ్చ, దుక్ఖా పముచ్చే చరణం అపత్వా;
మఞ్ఞామి వేదా అఫలా భవన్తి, ససంయమం చరణఞ్ఞేవ సచ్చ"న్తి.

తత్థ **అఫలా**తి తవ వాదే వేదా చ సేససిప్పాని చ అఫలాని ఆపజ్జన్తి, తాని కస్మా ఉగ్గణ్హన్తి, సీలసంయమేన సద్ధిం చరణఞ్ఞేవ ఏకం సచ్చం ఆపజ్జతీతి.

తతో పురోహితో చతుత్థం గాథమాహ –

౬౫. "న హేవ వేదా అఫలా భవన్తి, ససంయమం చరణఞ్ఞేవ సచ్చం;
కిత్తిఞ్హి పప్పోతి అధిచ్చ వేదే, సన్తిం పుణాతి చరణేన దన్తో"తి.

తత్థ **న హేవాతి** నాహం “వేదా అఫలా”తి వదామి, అపిచ ఖో పన ససంయమం చరణం సచ్చమేవ సభావభూతం ఉత్తమం. తేన హి సక్కా దుక్ఖా ముచ్చితుం. **సన్తిం పుణాతీతి** సమాపత్తిసఙ్ఖాతేన చరణేన దన్తో భయసన్తికరం నిబ్బానం పాపుణాతీతి.

తం సుత్వా ఉద్దాలకో “న సక్కా ఇమినా సద్ధిం పటిపక్ఖవసేన ఠాతుం, ‘పుత్తో తవాహ’న్తి వుత్తే సినేహం అకరోన్తో నామ నత్థి, పుత్తభావమస్స కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పఞ్చమం గాథమాహ –

౬౬. “భచ్చా మాతా పితా బన్ధూ, యేన జాతో సయేవ సో;
ఉద్దాలకో అహం భోతో, సోత్తియాకులవంసకో”తి.

తత్థ **భచ్చాతి** మాతా చ పితా చ సేసబన్ధూ చ భరితబ్బా నామ. యేన పన జాతో, సోయేవ సో హోతి. అత్తాయేవ హి అత్తనో జాయతి, అహఞ్చ తయావ ఉద్దాలకరుక్ఖమూలే జనితో, తయా వుత్తమేవ నామం కతం, ఉద్దాలకో అహం భోతి.

సో “ఏకంసేన త్వం ఉద్దాలకోసీ”తి వుత్తే “ఆమా”తి వత్వా “మయా తే మాతు సఞ్ఞాణం దిన్నం, తం కుహి”న్తి వుత్తే “ఇదం బ్రాహ్మణా”తి ముద్దికం తస్స హత్థే ఠపేసి. బ్రాహ్మణో ముద్దికం సఞ్జానిత్వా నిచ్ఛయేన “త్వం బ్రాహ్మణధమ్మం పజానాసీ”తి వత్వా బ్రాహ్మణధమ్మం పుచ్ఛన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬౭. “కథం భో బ్రాహ్మణో హోతి, కథం భవతి కేవలీ;
కథఞ్చ పరినిబ్బానం, ధమ్మట్ఠో కిన్తి వుచ్చతీ”తి.

ఉద్దాలకోపి తస్స ఆచిక్ఖన్తో సత్తమం గాథమాహ –

౬౮. “నిరంకత్వా అగ్గిమాదాయ బ్రాహ్మణో, ఆపో సిఞ్చం యజం ఉస్సేతి యూపం;
ఏవంకరో బ్రాహ్మణో హోతి ఖేమీ, ధమ్మే ఠితం తేన అమాపయింసూ”తి.

తత్థ **నిరంకత్వా అగ్గిమాదాయాతి** నిరన్తరం కత్వా అగ్గిం గహేత్వా పరిచరతి. **ఆపో సిఞ్చం యజం ఉస్సేతి యూపన్తి** అభిసేచనకకమ్మం కరోన్తో సమ్మాపాసం వా వాజపేయ్యం వా నిరగ్గళం వా యజన్తో సువణ్ణయూపం ఉస్సాపేతి. **ఖేమీతి** ఖేమప్పత్తో. **అమాపయింసూతి** తేనేవ చ కారణేన ధమ్మే ఠితం కథయింసు.

తం సుత్వా పురోహితో తేన కథితం బ్రాహ్మణధమ్మం గరహన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౬౯. “న సుద్ధి సేచనేనత్థి, నాపి కేవలీ బ్రాహ్మణో;
న ఖన్తీ నాపి సోరచ్చం, నాపి సో పరినిబ్బుతో”తి.

తత్థ **సేచనేనాతి** తేన వుత్తేసు బ్రాహ్మణధమ్మేసు ఏకం దస్సేత్వా సబ్బం పటిక్ఖిపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – “అగ్గిపరిచరణేన వా ఉదకసేచనేన వా పసుఘాతయఞ్ఞేన వా సుద్ధి నామ నత్థి, నాపి ఏత్తకేన బ్రాహ్మణో కేవలపరిపుణ్ణో హోతి, న అధివాసనఖన్తి, న సీలసోరచ్చం, నాపి కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో నామ హోతీ”తి.

తతో నం ఉద్దాలకో “యది ఏవం బ్రాహ్మణో న హోతి, అథ కథం హోతీ”తి పుచ్ఛన్తో నవమం గాథమాహ –

౨౦. “కథం సో బ్రాహ్మణో హోతి, కథం భవతి కేవలీ;
కథఞ్చ పరినిబ్బానం, ధమ్మట్ఠో కిన్తి వుచ్చతీ”తి.

పురోహితోపిస్స కథేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౧. “అఖేత్తబన్ధూ అమమో నిరాసో, నిల్లోభపాపో భవలోభఖీణో;
ఏవంకరో బ్రాహ్మణో హోతి ఖేమీ, ధమ్మే ఠితం తేన అమాపయింసూ”తి.

తత్థ **అఖేత్తబన్ధూ**తి అక్ఖేత్తో అబన్ధు, ఖేత్తవత్థుగామనిగమపరిగ్గహేన చేవ ఞాతిబన్ధవగోత్తబన్ధవమిత్తబన్ధవసహాయబన్ధవసిప్పబన్ధవపరిగ్గహేన చ రహితో. **అమమో**తి సత్తసఙ్ఖారేసు తణ్హాదిట్ఠిమమాయనరహితో. **నిరాసో**తి లాభధనపుత్తజీవితాసాయ రహితో. **నిల్లోభపాపో**తి పాపలోభవిసమలోభేన రహితో. **భవలోభఖీణో**తి ఖీణభవరాగో.

తతో ఉద్దాలకో గాథమాహ –

౨౨. “ఖత్తియా బ్రాహ్మణా వేస్సా, సుద్దా చణ్డాలపుక్కుసా;
సబ్బేవ సోరతా దన్తా, సబ్బేవ పరినిబ్బుతా;
సబ్బేసం సీతిభూతానం, అత్థి సేయ్యోథ పాపియో”తి.

తత్థ **అత్థి సేయ్యోథ పాపియో**తి ఏతే ఖత్తియాదయో సబ్బేపి సోరచ్చాదీహి సమన్నాగతా హోన్తి, ఏవం భూతానం పన తేసం అయం సేయ్యో, అయం పాపియోతి ఏవం హీనుక్కట్ఠతా అత్థి, నత్థీతి పుచ్ఛతి.

అథస్స “అరహత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ హీనుక్కట్ఠతా నామ నత్థీ”తి దస్సేతుం బ్రాహ్మణో గాథమాహ –

౨౩. “ఖత్తియా బ్రాహ్మణా వేస్సా, సుద్దా చణ్డాలపుక్కుసా;
సబ్బేవ సోరతా దన్తా, సబ్బేవ పరినిబ్బుతా;
సబ్బేసం సీతిభూతానం, నత్థి సేయ్యోథ పాపియో”తి.

అథ నం గరహన్తో ఉద్దాలకో గాథాద్వయమాహ –

౨౪. “ఖత్తియా బ్రాహ్మణా వేస్సా, సుద్దా చణ్డాలపుక్కుసా;
సబ్బేవ సోరతా దన్తా, సబ్బేవ పరినిబ్బుతా.

౨౫. “సబ్బేసం సీతిభూతానం, నత్థి సేయ్యోథ పాపియో;
పనట్ఠం చరసి బ్రహ్మఞ్ఞం, సోత్థియాకులవంసత”న్తి.

తస్సత్థో – యది ఏతేహి గుణేహి సమన్నాగతానం విసేసో నత్థి, ఏకో వణ్ణోవ హోతి, ఏవం సన్తే త్వం ఉభతో సుజాతభావం నాసేన్తో పనట్ఠం చరసి బ్రహ్మఞ్ఞం, చణ్డాలసమో హోసి, సోత్తియకులవంసతం నాసేసీతి.

అథ నం పురోహితో ఉపమాయ సఞ్ఞాపేన్తో గాథాద్వయమాహా –

౭౬. "నానారత్తేహి వత్థేహి, విమానం భవతి ఛాదితం;
న తేసం ఛాయా వత్థానం, సో రాగో అనుపజ్జథ.

౭౭. "ఏవమేవ మనుస్సేసు, యదా సుజ్ఝన్తి మాణవా;
తే సజాతిం పముఞ్చన్తి, ధమ్మమఞ్ఞాయ సుబ్బతా"తి.

తత్థ **విమాన**న్తి గేహం వా మణ్డపం వా. **ఛాయా**తి తేసం వత్థానం ఛాయా సో నానావిధో రాగో న ఉపేతి, సబ్బా ఛాయా ఏకవణ్ణావ హోన్తి. **ఏవమేవా**తి మనుస్సేసుపి ఏవమేవ ఏకచ్చే అఞ్ఞాణబ్రాహ్మణా అకారణేనేవ చాతువణ్ణే సుద్ధిం పఞ్ఞాపేన్తి, ఏసా అత్థీతి మా గణ్హి. యదా అరియమగ్గేన మాణవా సుజ్ఝన్తి, తదా తేహి పటివిద్ధం నిబ్బానధమ్మం జానిత్వా సుబ్బతా సీలవన్తా పణ్డితపురిసా తే సజాతిం ముఞ్చన్తి. నిబ్బానప్పత్తితో పట్ఠాయ హి జాతి నామ నిరత్థకాతి.

ఉద్దాలకో పన పచ్చాహరితుం అసక్కోన్తో అప్పటిభానోవ నిసీది. అథ బ్రాహ్మణో రాజానం ఆహ – "సబ్బే ఏతే, మహారాజ, కుహకా సకలజమ్బుదీపే కోహఞ్ఞేనేవ నాసేన్తి, ఉద్దాలకం ఉప్పబ్బాజేత్వా ఉపపురోహితం కరోథ, సేసే ఉప్పబ్బాజేత్వా ఫలకావుధాని దత్వా సేవకే కరోథా"తి. "సాధు, ఆచరియా"తి రాజా తథా కారేసి. తే రాజానం ఉపట్ఠహన్తావ యథాకమ్మం గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస కుహకోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా ఉద్దాలకో కుహకభిక్ఖు అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పురోహితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

ఉద్దాలకజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౪౮౮] ౫. భిసజాతకవణ్ణనా

అస్సం గవం రజతం జాతరూపన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు పన **కుసజాతకే** (జా॰ ౨.౨౦.౧ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. తదా పన సత్థా "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "కిం పటిచ్చా"తి వత్వా "కిలేసం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు ఏవరూపే నియ్యానికసాసనే పబ్బజిత్వా కస్మా కిలేసం పటిచ్చ ఉక్కణ్ఠితోసి, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధే బాహిరకపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వత్థుకామకిలేసకామే ఆరబ్భ ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞం సపథం కత్వా విహరింసూ"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణమహాసాలకులస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, "మహాకఞ్చనకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. అథస్స పదసా విచరణకాలే అపరోపి పుత్తో జాయి, "ఉపకఞ్చనకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. ఏవం పటిపాటియా సత్త పుత్తా అహేసుం. సబ్బకనిట్ఠా పనేకా ధీతా, తస్సా "కఞ్చనదేవీ"తి నామం కరింసు. మహాకఞ్చనకుమారో వయప్పత్తో తక్కసిలతో సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛి. అథ నం

మాతాపితరో ఘరావాసేన బన్ధితుకామా “అత్తనా సమానజాతియకులతో తే దారికం ఆనేస్సామ, ఘరావాసం సణ్ఠపేహీ”తి వదింసు. “అమ్మతాతా, న మయ్హం ఘరావాసేనత్థో, మయ్హఞ్హి తయో భవా ఆదిత్తా వియ సప్పటిభయా, బన్ధనాగారం వియ పలిబుద్ధా, ఉక్కారభూమి వియ జేగుచ్ఛా హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి, మయా సుపినేనపి మేథునధమ్మో న దిట్ఠపుబ్బో, అఞ్ఞే వో పుత్తా అత్థి, తే ఘరావాసేన నిమన్తేథా”తి వత్వా పునప్పునం యాచితోపి సహాయే పేసేత్వా తేహి యాచితోపి న ఇచ్ఛి.

అథ నం సహాయా “సమ్మ, కిం పన త్వం పత్థేన్తో కామే పరిభుఞ్జితుం న ఇచ్ఛసీ”తి పుచ్ఛింసు. సో తేసం నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయతం ఆరోచేసి. తం సుత్వా మాతాపితరో సేసపుత్తే నిమన్తేసుం, తేపి న ఇచ్ఛింసు. కఞ్చనదేవీపి న ఇచ్ఛియేవ. అపరభాగే మాతాపితరో కాలమకంసు. మహాకఞ్చనపణ్డితో మాతాపితూనం కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా అసీతికోటిధనేన కపణద్ధికానం మహాదానం దత్వా ఛ భాతరో భగినిం ఏకం దాసం ఏకం దాసిం ఏకం సహాయకఞ్చ ఆదాయ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పావిసి. తే తత్థ ఏకం పదుమసరం నిస్సాయ రమణీయే భూమిభాగే అస్సమం కత్వా పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారేహి యాపయింసు. తే అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తా ఏకతోవ గన్త్వా యత్థ ఏకో ఫలం వా పత్తం వా పస్సతి, తత్థ ఇతరేపి పక్కోసిత్వా దిట్ఠసుతాదీని కథేన్తా ఉచ్చినన్తి, గామస్స కమ్మన్తట్ఠానం వియ హోతి. అథ ఆచరియో మహాకఞ్చనతాపసో చిన్తేసి “అమ్హాకం అసీతికోటిధనం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితానం ఏవం లోలుప్పచారవసేన ఫలాఫలత్థాయ విచరణం నామ అప్పతిరూపం, ఇతో పట్ఠాయ అహమేవ ఫలాఫలం ఆహరిస్సామీ”తి. సో అస్సమం పత్వా సబ్బేపి తే సాయన్హసమయే సన్నిపాతేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా “తుమ్హే ఇధేవ సమణధమ్మం కరోన్తా అచ్ఛథ, అహం ఫలాఫలం ఆహరిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం ఉపకఞ్చనాదయో “మయం ఆచరియ, తుమ్హే నిస్సాయ పబ్బజితా, తుమ్హే ఇధేవ సమణధమ్మం కరోథ, భగినీపి నో ఇధేవ హోతు, దాసీపి తస్సా సన్తికే అచ్ఛతు, మయం అట్ఠ జనా వారేన ఫలాఫలం ఆహరిస్సామ, తుమ్హే పన తయో వారముత్తావ హోథా”తి వత్వా పటిఞ్ఞం గణ్హింసు.

తతో పట్ఠాయ అట్ఠసుపి జనేసు ఏకేకో వారేనేవ ఫలాఫలం ఆహరతి. సేసా అత్తనో అత్తనో పణ్ణసాలాయమేవ హోన్తి, అకారణేన ఏకతో భవితుం న లభన్తి. వారప్పత్తో ఫలాఫలం ఆహరిత్వా ఏకో మాళకో అత్థి, తత్థ పాసాణఫలకే ఏకాదస కోట్ఠాసే కత్వా ఘణ్డిసఞ్ఞం కత్వా అత్తనో కోట్ఠాసం ఆదాయ వసనట్ఠానం పవిసతి. సేసా ఘణ్డిసఞ్ఞాయ నిక్ఖమిత్వా లోలుప్పం అకత్వా గారవపరిహారేన గన్త్వా అత్తనో పాపుణనకోట్ఠాసం ఆదాయ వసనట్ఠానం గన్త్వా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తి. తే అపరభాగే భిసాని ఆహరిత్వా ఖాదన్తా తత్తతపా ఘోరతపా పరమజితిన్ద్రియా కసిణపరికమ్మం కరోన్తా విహరింసు. అథ తేసం సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కోపి ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా “కామాధిముత్తా ను ఖో ఇమే ఇసయో , నో”తి ఆసఙ్కం కరోతియేవ. సో “ఇమే తావ ఇసయో పరిగ్గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా అత్తనో ఆనుభావేన మహాసత్తస్స కోట్ఠాసం తయో దివసే అన్తరధాపేసి. సో పఠమదివసే కోట్ఠాసం అదిస్వా “మమ కోట్ఠాసం పముట్ఠో భవిస్సతీ”తి చిన్తేసి, దుతియదివసే “మమ దోసేన భవితబ్బం, పణామనవసేన మమ కోట్ఠాసం న ఠపేసి మఞ్ఞే”తి చిన్తేసి, తతియదివసే “కేన ను ఖో కారణేన మయ్హం కోట్ఠాసం న ఠపేన్తి, సచే మే దోసో అత్థి, ఖమాపేస్సామీ”తి సాయన్హసమయే ఘణ్డిసఞ్ఞం అదాసి.

సబ్బే సన్నిపతిత్వా “కేన ఘణ్డిసఞ్ఞా దిన్నా”తి ఆహంసు. “మయా తాతా”తి. “కింకారణా ఆచరియా”తి? “తాతా తతియదివసే కేన ఫలాఫలం ఆభత”న్తి? తేసు ఏకో ఉట్ఠాయ “మయా ఆచరియా”తి వన్దిత్వా అట్ఠాసి. కోట్ఠాసే కరోన్తేన తే మయ్హం కోట్ఠాసో కతోతి. “ఆమ, ఆచరియ, జేట్ఠకకోట్ఠాసో మే కతో”తి. “హియ్యో కేనాభత”న్తి? “మయా”తి అపరో ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా అట్ఠాసి. కోట్ఠాసం కరోన్తో మం అనుస్సరీతి. “తుమ్హాకం మే జేట్ఠకకోట్ఠాసో ఠపితో”తి. “అజ్జ కేనాభత”న్తి. “మయా”తి

అపరో ఉట్ఠాయ వన్దిత్వా అట్ఠాసి. కోట్ఠాసం కరోన్తో మం అనుస్సరీతి. “తుమ్హాకం మే జేట్ఠకకోట్ఠాసో కతో”తి. “తాతా, అజ్జ మయ్హం కోట్ఠాసం అలభన్తస్స తతియో దివసో, పఠమదివసే కోట్ఠాసం అదిస్వా ‘కోట్ఠాసం కరోన్తో మం పముట్ఠో భవిస్సతీ’తి చిన్తేసిం, దుతియదివసే “మమ కోచి దోసో భవిస్సతీ”తి చిన్తేసిం, అజ్జ పన “సచే మే దోసో అత్థి, ఖమాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఘణ్డిసఞ్ఞాయ తుమ్హే సన్నిపాతేసిం. ఏతే భిసకోట్ఠాసే తుమ్హే “కరిమ్హా”తి వదథ, అహం న లభామి, ఏతేసం థేనేత్వా ఖాదకం ఞాతుం వట్టతి, కామే పహాయ పబ్బజితానం భిసమత్తం థేననం నామ అప్పతిరూపన్తి. తే తస్స కథం సుత్వా “అహో సాహసికకమ్మ”న్తి సబ్బేవ ఉబ్బేగప్పత్తా అహేసుం.

తస్మిం అస్సమపదే వనజేట్ఠకరుక్ఖే నిబ్బత్తదేవతాపి ఓతరిత్వా ఆగన్త్వా తేసంయేవ సన్తికే నిసీది. ఆనేఞ్జకరణం కారియమానో దుక్ఖం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఆళానం భిన్దిత్వా పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిట్ఠో ఏకో వారణో కాలేన కాలం ఇసిగణం వన్దతి, సోపి ఆగన్త్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. సప్పకీళాపనకో ఏకో వానరో అహితుణ్డికస్స హత్థతో ముచ్చిత్వా పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తత్థేవ అస్సమే వసతి. సోపి తం దివసం ఇసిగణం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సక్కో “ఇసిగణం పరిగ్గణ్హిస్సామీ”తి తేసం సన్తికే అదిస్సమానకాయో అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణేవ బోధిసత్తస్స కనిట్ఠో ఉపకఞ్చనతాపసో ఉట్ఠాయాసనా బోధిసత్తం వన్దిత్వా సేసానం అపచితిం దస్సేత్వా “ఆచరియ, అహం అఞ్ఞే అపట్ఠపేత్వా అత్తానఞ్ఞేవ సోధేతుం లభామీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, లభసీ”తి. సో ఇసిగణమజ్ఝే ఠత్వా “సచే తే మయా భిసాని ఖాదితాని, ఏవరూపో నామ హోతూ”తి సపథం కరోన్తో పఠమం గాథమాహ –

౭౮. “అస్సం గవం రజతం జాతరూపం, భరియఞ్చ సో ఇధ లభతం మనాపం;
పుత్తేహి దారేహి సమఙ్గి హోతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసీ”తి.

తత్థ **“అస్సం గవ”**న్తి ఇదం “సో ‘యత్తకాని పియవత్థూని హోన్తి, తేహి విప్పయోగే తత్తకాని సోకదుక్ఖాని ఉప్పజ్జన్తీ’తి వత్థుకామే గరహన్తో అభాసీ”తి వేదితబ్బం.

తం సుత్వా ఇసిగణో “మారిస, మా ఏవం కథేథ, అతిభారియో తే సపథో”తి కణ్ణే పిదహి. బోధిసత్తోపి నం “తాత, అతిభారియో తే సపథో, న త్వం ఖాదసి, తవ పత్తాసనే నిసీదా”తి ఆహ. తస్మిం పఠమం సపథం కత్వా నిసిన్నే దుతియోపి భాతా సహసా ఉట్ఠాయ మహాసత్తం వన్దిత్వా సపథేన అత్తానం సోధేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౭౯. “మాలఞ్చ సో కాసికచన్దనఞ్చ, ధారేతు పుత్తస్స బహూ భవన్తు;
కామేసు తిబ్బం కురుతం అపేక్ఖం, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసీ”తి.

తత్థ **తిబ్బ**న్తి వత్థుకామకిలేసకామేసు బహలం అపేక్ఖం కరోతూతి. ఇదం సో “యస్సేతేసు తిబ్బా అపేక్ఖా హోన్తి, సో తేహి విప్పయోగే మహన్తం దుక్ఖం పాపుణాతీ”తి దుక్ఖపటిక్ఖేపవసేనేవ ఆహ.

తస్మిం నిసిన్నే సేసాపి అత్తనో అత్తనో అజ్ఝాసయానురూపేన తం తం గాథం అభాసింసు –

౮౦. “పహూతధఞ్ఞో కసిమా యసస్సీ, పుత్తే గిహీ ధనిమా సబ్బకామే;
వయం అపస్సం ఘరమావసాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౧. “సో ఖత్తియో హోతు పసయ్హకారీ, రాజాభిరాజా బలవా యసస్సీ;
స చాతురన్తం మహిమావసాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౨. “సో బ్రాహ్మణో హోతు అవీతరాగో, ముహుత్తనక్ఖత్తపథేసు యుత్తో;
పూజేతు నం రట్ఠపతీ యసస్సీ, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౩. “అజ్ఝాయకం సబ్బసమన్తవేదం, తపస్సినం మఞ్ఞతు సబ్బలోకో;
పూజేన్తు నం జానపదా సమేచ్చ, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౪. “చతుస్సదం గామవరం సమిద్ధం, దిన్నఞ్హి సో భుఞ్జతు వాసవేన;
అవీతరాగో మరణం ఉపేతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౫. “సో గామణీ హోతు సహాయమజ్ఝే, నచ్చేహి గీతేహి పమోదమానో;
సో రాజతో బ్యసన మాలత్థ కిఞ్చి, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౬. “యం ఏకరాజా పథవిం విజేత్వా, ఇత్థీసహస్సాన ఠపేతు అగ్గం;
సీమన్తినీనం పవరా భవాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యా అహాసి.

౮౭. “ఇసీనఞ్హి సా సబ్బసమాగతానం, భుఞ్జేయ్య సాదుం అవికమ్పమానా;
చరాతు లాభేన వికత్థమానా, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యా అహాసి.

౮౮. “ఆవాసికో హోతు మహావిహారే, నవకమ్మికో హోతు గజఙ్గలాయం;
ఆలోకసన్ధిం దివసం కరోతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౮౯. “సో బజ్ఝతూ పాససతేహి ఛబ్భి, రమ్మా వనా నియ్యతు రాజధానిం;
తుత్తేహి సో హఞ్ఞతు పాచనేహి, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

౯౦. “అలక్కమాలీ తిపుకణ్ణవిద్ధో, లట్ఠీహతో సప్పముఖం ఉపేతు;
సకచ్ఛబన్ధో విసిఖం చరాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసీ”తి.

తత్థ తతియేన వుత్తగాథాయ **కసిమాతి** సమ్పన్నకసికమ్మో. **పుత్తే గిహీ ధనిమా సబ్బకామేతి** పుత్తే లభతు, గిహీ హోతు, సత్తవిధేన రతనధనేన ధనిమా హోతు, రూపాదిభేదే సబ్బకామే లభతు. **వయం అపస్సన్తి** మహల్లకకాలే పబ్బజ్జానురూపమ్పి అత్తనో వయం అపస్సన్తో పఞ్చకామగుణసమిద్ధం ఘరమేవ ఆవసతూతి. ఇదం సో “పఞ్చకామగుణగిద్ధో కామగుణవిప్పయోగేన మహావినాసం పాపుణాతీ”తి దస్సేతుం కథేసి.

చతుత్థేన వుత్తగాథాయ **రాజాభిరాజాతి** రాజూనం అన్తరే అభిరాజాతి. ఇదం సో “ఇస్సరానం నామ ఇస్సరియే పరిగలితే మహన్తం దుక్ఖం ఉప్పజ్జతీ”తి రజ్జే దోసం దస్సేన్తో కథేసి. పఞ్చమేన వుత్తగాథాయ **అవీతరాగోతి** పురోహితట్ఠానతణ్హాయ

సతణ్హోతి. ఇదం సో “పురోహితస్స పురోహితట్ఠానే పరిగలితే మహన్తం దోమనస్సం ఉప్పజ్జతీ”తి దస్సేతుం కథేసి. ఛట్ఠేన వుత్తగాథాయ **తపస్సినన్తి** తపసీలసమ్పన్నోతి తం మఞ్ఞతు. ఇదం సో “లాభసక్కారాపగమేన మహన్తం దోమనస్సం ఉప్పజ్జతీ”తి లాభసక్కారగరహవసేన కథేసి.

సహాయతాపసేన వుత్తగాథాయ **చతుస్సదన్తి** ఆకిణ్ణమనుస్సతాయ మనుస్సేహి, పహూతధఞ్ఞతాయ ధఞ్ఞేన, సులభదారుతాయ దారూహి, సమ్పన్నోదకతాయ ఉదకేనాతి చతూహి ఉస్సన్నం, చతుస్సదసమన్నాగతన్తి అత్థో. **వాసవేనాతి** వాసవేన దిన్నం వియ అచలం, వాసవతో లద్ధవరానుభావేన ఏకం రాజానం ఆరాధేత్వా తేన దిన్నన్తిపి అత్థో. **అవీతరాగోతి** కద్దమే సూకరో వియ కామపఙ్కే నిముగ్గోవ హుత్వా. ఇతి సోపి కామానం ఆదీనవం కథేన్తో ఏవమాహ.

దాసేన వుత్తగాథాయ **గామణీతి** గామజేట్ఠకో. అయమ్పి కామే గరహన్తోయేవ ఏవమాహ. కఞ్చనదేవియా వుత్తగాథాయ **యన్తి** యం ఇత్థిన్తి అత్థో. **ఏకరాజాతి** అగ్గరాజా. **ఇత్థిసహస్సానన్తి** వచనమత్తతాయ వుత్తం, సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం అగ్గట్ఠానే ఠపేతూతి అత్థో. **సీమన్తినీనన్తి** సీమన్తధరానం ఇత్థీనన్తి అత్థో. ఇతి సా ఇత్థిభావే ఠత్వాపి దుగ్గన్ధగూథరాసిం వియ కామే గరహన్తీయేవ ఏవమాహ. దాసియా వుత్తగాథాయ **సబ్బసమాగతానన్తి** సబ్బేసం సన్నిపతితానం మజ్ఝే నిసీదిత్వా అవికమ్పమానా అనోసక్కమానా సాదురసం భుఞ్జతూతి అత్థో. దాసీనం కిర సామికస్స సన్తికే నిసీదిత్వా భుఞ్జనం నామ అప్పియం. ఇతి సా అత్తనో అప్పియతాయ ఏవమాహ. **చరాతూతి** చరతు. **లాభేన వికత్థమానాతి** లాభహేతు కుహనకమ్మం కరోన్తీ లాభసక్కారం ఉప్పాదేన్తీ చరతూతి అత్థో. ఇమినా సా దాసిభావే ఠితాపి కిలేసకామవత్థుకామే గరహతి.

దేవతాయ వుత్తగాథాయ **ఆవాసికోతి** ఆవాసజగ్గనకో. **గజఙ్గలాయన్తి** ఏవంనామకే నగరే. తత్థ కిర దబ్బసమ్భారా సులభా. **ఆలోకసన్ధిం దివసన్తి** ఏకదివసేనేవ వాతపానం కరోతు. సో కిర దేవపుత్తో కస్సపబుద్ధకాలే గజఙ్గలనగరం నిస్సాయ యోజనికే జిణ్ణమహావిహారే ఆవాసికసఙ్ఘత్థేరో హుత్వా జిణ్ణవిహారే నవకమ్మం కరోన్తోయేవ మహాదుక్ఖం అనుభవి. తస్మా తదేవ దుక్ఖం ఆరబ్భ ఏవమాహ. హత్థినా వుత్తగాథాయ **పాససతేహీతి** బహూహి పాసేహి. **ఛబ్భీతి** చతూసు పాదేసు గీవాయ కటిభాగే చాతి ఛసు ఠానేసు. **తుత్తేహీతి** ద్వికణ్డకాహి దీఘలట్ఠీహి. **పాచనేహీతి** దసపాచనేహి అఙ్కుసేహి వా. సో కిర అత్తనో అనుభూతదుక్ఖఞ్ఞేవ ఆరబ్భ ఏవమాహ.

వానరేన వుత్తగాథాయ **అలక్కమాలీతి** అహితుణ్డికేన కణ్ఠే పరిక్ఖిపిత్వా ఠపితాయ అలక్కమాలాయ సమన్నాగతో. **తిపుకణ్ణవిద్ధోతి** తిపుపిళన్ధనేన పిళన్ధకణ్ణో. **లట్ఠిహతోతి** సప్పకీళం సిక్ఖాపయమానో లట్ఠియా హతో హుత్వా. ఏసోపి అహితుణ్డికస్స హత్థే అత్తనో అనుభూతదుక్ఖమేవ సన్ధాయ ఏవమాహ.

ఏవం తేహి తేరసహి జనేహి సపథే కతే మహాసత్తో చిన్తేసి “కదాచి ఇమే ‘అయం అనట్ఠమేవ నట్ఠన్తి కథేతీ’తి మయి ఆసఙ్కం కరేయ్యుం, అహమ్పి సపథం కరోమీ”తి. అథ నం కరోన్తో చుద్దసమం గాథమాహ –

౯౧. “యో వే అనట్ఠంవ నట్ఠన్తి చాహ, కామేవ సో లభతం భుఞ్జతఞ్చ;
అగారమజ్ఝే మరణం ఉపేతు, యో వా భోన్తో సఙ్కతి కఞ్చిదేవా”తి.

తత్థ **భోన్తో**తి ఆలపనం. ఇదం వుత్తం హోతి – భవన్తో యో అనత్థే కోట్ఠాసే “నట్ఠం మే”తి వదతి, యో వా తుమ్హేసు కఞ్చి ఆసఙ్కతి, సో పఞ్చ కామగుణే లభతు చేవ భుఞ్జతు చ, రమణీయమేవ పబ్బజ్జం అలభిత్వా అగారమజ్ఝేయేవ మరతూతి.

ఏవం ఇసీహి సపథే కతే సక్కో భాయిత్వా “అహం ఇమే వీమంసన్తో భిసాని అన్తరధాపేసిం. ఇమే చ ఛడ్డితఖేళపిణ్డం వియ కామే గరహన్తా సపథం కరోన్తి, కామే గరహకారణం తే పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా దిస్సమానరూపో బోధిసత్తం వన్దిత్వా పుచ్ఛన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౬౨. “యదేసమానా విచరన్తి లోకే, ఇట్ఠఞ్చ కన్తఞ్చ బహూనమేతం;
పియం మనుఞ్ఞం చిధ జీవలోకే, కస్మా ఇసయో నప్పసంసన్తి కామే”తి.

తత్థ **యదేసమానా**తి యం వత్థుకామం కిలేసకామఞ్చ కసిగోరక్ఖాదీహి సమవిసమకమ్మేహి పరియేసమానా సత్తా లోకే విచరన్తి, ఏతం బహూనం దేవమనుస్సానం ఇట్ఠఞ్చ కన్తఞ్చ పియఞ్చ మనుఞ్ఞఞ్చ, కస్మా ఇసయో నప్పసంసన్తి కామేతి అత్థో. “**కామే**”తి ఇమినా తం వత్థుం సరూపతో దస్సేతి.

అథస్స పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో మహాసత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬౩. “కామేసు వే హఞ్ఞరే బజ్ఝరే చ, కామేసు దుక్ఖఞ్చ భయఞ్చ జాతం;
కామేసు భూతాధిపతీ పమత్తా, పాపాని కమ్మాని కరోన్తి మోహా.

౬౪. “తే పాపధమ్మా పసవేత్వ పాపం, కాయస్స భేదా నిరయం వజన్తి;
ఆదీనవం కామగుణేసు దిస్వా, తస్మా ఇసయో నప్పసంసన్తి కామే”తి.

తత్థ **కామేసూ**తి కామహేతు, కామే నిస్సాయ కాయదుచ్చరితాదీని కరోన్తీతి అత్థో. **హఞ్ఞరే**తి దణ్డాదీహి హఞ్ఞన్తి. **బజ్ఝరే**తి రజ్జుబన్ధనాదీహి బజ్ఝన్తి. **దుక్ఖ**న్తి కాయికచేతసికం అసాతం దుక్ఖం. **భయ**న్తి అత్తానువాదాదికం సబ్బమ్పి భయం. **భూతాధిపతీ**తి సక్కం ఆలపతి. **ఆదీనవ**న్తి ఏవరూపం దోసం. సో పనేస ఆదీనవో దుక్ఖక్ఖన్ధాదీహి సుత్తేహి (మ॰ ని॰ ౧.౧౬౩-౧౮౦) దీపేతబ్బో.

సక్కో మహాసత్తస్స కథం సుత్వా సంవిగ్గమానసో అనన్తరం గాథమాహ –

౬౫. “వీమంసమానో ఇసినో భిసాని, తీరే గహేత్వాన థలే నిధేసిం;
సుద్ధా అపాపా ఇసయో వసన్తి, ఏతాని తే బ్రహ్మచారీ భిసానీ”తి.

తత్థ **విమంసమానో**తి భన్తే, అహం “ఇమే ఇసయో కామాధిముత్తా వా, నో వా”తి వీమంసన్తో. **ఇసినో**తి తవ మహేసినో సన్తకాని భిసాని. **తీరే గహేత్వానా**తి తీరే నిక్ఖిత్తాని గహేత్వా థలే ఏకమన్తే నిధేసిం. **సుద్ధా**తి ఇదాని మయా తుమ్హాకం సపథకిరియాయ ఞాతం “ఇమే ఇసయో సుద్ధా అపాపా హుత్వా వసన్తీ”తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో గాథమాహ –

౯౬. “న తే నటా నో పన కీళనేయ్యా, న బన్ధవా నో పన తే సహాయా;

కిస్మిం వుపత్థమ్భ సహస్సనేత్త, ఇసీహి త్వం కీళసి దేవరాజా”తి.

తత్థ **న తే నటా నో**తి దేవరాజ, మయం తవ నటా వా కీళితబ్బయుత్తకా వా కేచి న హోమ, నాపి తవ ఞాతకా, న సహాయా, అథ త్వం కిం వా ఉపత్థమ్భం కత్వా కిం నిస్సాయ ఇసీహి సద్ధిం కీళసీతి అత్థో.

అథ నం సక్కో ఖమాపేన్తో వీసతిమం గాథమాహ –

౯౭. “ఆచరియో మేసి పితా చ మయ్హం, ఏసా పతిట్ఠా ఖలితస్స బ్రహ్మే;

ఏకాపరాధం ఖమ భూరిపఞ్ఞ, న పణ్డితా కోధబలా భవన్తీ”తి.

తత్థ **ఏసా పతిట్ఠా**తి ఏసా తవ పాదచ్ఛాయా అజ్జ మమ ఖలితస్స అపరద్ధస్స పతిట్ఠా హోతు. **కోధబలా**తి పణ్డితా నామ ఖన్తిబలా భవన్తి, న కోధబలాతి.

అథ మహాసత్తో సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఖమిత్వా సయం ఇసిగణం ఖమాపేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౯౮. “సువాసితం ఇసినం ఏకరత్తం, యం వాసవం భూతపతిద్దసామ;

సబ్బేవ భోన్తో సుమనా భవన్తు, యం బ్రాహ్మణో పచ్చుపాదీ భిసానీ”తి.

తత్థ **సువాసితం ఇసినం ఏకరత్త**న్తి ఆయస్మన్తానం ఇసీనం ఏకరత్తమ్పి ఇమస్మిం అరఞ్ఞే వసితం సువసితమేవ. కింకారణా? యం వాసవం భూతపతిం అద్దసామ, సచే హి మయం నగరే అవసిమ్హ, ఇమం న అద్దసామ. **భోన్తో**తి భవన్తో సబ్బేపి సుమనా భవన్తు, తుస్సన్తు, సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఖమన్తు. కింకారణా? **యం బ్రాహ్మణో పచ్చుపాదీ భిసాని,** యస్మా తుమ్హాకం ఆచరియో భిసాని పటిలభీతి.

సక్కో ఇసిగణం వన్దిత్వా దేవలోకమేవ గతో. ఇసిగణోపి ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖు పోరాణకపణ్డితా సపథం కత్వా కిలేసే పజహింసూ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. జాతకం సమోధానేన్తో పున సత్థా తిస్సో గాథా అభాసి –

౯౯. “అహఞ్చ సారిపుత్తో చ, మోగ్గల్లానో చ కస్సపో;

అనురుద్ధో పుణ్ణో ఆనన్దో, తదాసుం సత్త భాతరో.

౧౦౦. “భగినీ ఉప్పలవణ్ణా చ, దాసీ ఖుజ్జుత్తరా తదా;

చిత్తో గహపతి దాసో, యక్ఖో సాతాగిరో తదా.

౧౦౧. “పాలిలేయ్యో తదా నాగో, మధుదో సేట్ఠవానరో;

కాళుదాయీ తదా సక్కో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి.

భిసజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౪౮౯] ౬. సురుచిజాతకవణ్ణనా

మహేసీ సురుచినో భరియాతి ఇదం సత్థా సావత్థిం ఉపనిస్సాయ మిగారమాతుపాసాదే విహరన్తో విసాఖాయ మహాఉపాసికాయ లద్ధే అట్ఠ వరే ఆరబ్భ కథేసి. సా హి ఏకదివసం జేతవనే ధమ్మకథం సుత్వా భగవన్తం సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘేన స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా పక్కామి. తస్సా పన రత్తియా అచ్చయేన చాతుద్దీపికో మహామేఘో పావస్సి . భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా “యథా, భిక్ఖవే, జేతవనే వస్సతి, ఏవం చతూసు దీపేసు వస్సతి, ఓవస్సాపేథ, భిక్ఖవే, కాయం, అయం పచ్ఛిమకో చాతుద్దీపికో మహామేఘో”తి వత్వా ఓవస్సాపితకాయేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం ఇద్ధిబలేన జేతవనే అన్తరహితో విసాఖాయ కోట్ఠకే పాతురహోసి. ఉపాసికా “అచ్ఛరియం వత భో, అబ్భుతం వత భో, తథాగతస్స మహిద్ధికతా మహానుభావతా, యత్ర హి నామ జాణుకమత్తేసుపి ఓఘేసు వత్తమానేసు కటిమత్తేసుపి ఓఘేసు వత్తమానేసు న హి నామ ఏకభిక్ఖుస్సపి పాదా వా చీవరాని వా అల్లాని భవిస్సన్తీ”తి హట్ఠా ఉదగ్గా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పరివిసిత్వా కతభత్తకిచ్చం భగవన్తం ఏతదవోచ “అట్ఠాహం, భన్తే, భగవన్తం వరాని యాచామీ”తి. “అతిక్కన్తవరా ఖో, విసాఖే, తథాగతా”తి. “యాని చ, భన్తే, కప్పియాని యాని చ అనవజ్జానీ”తి. “వదేహి విసాఖే”తి. “ఇచ్ఛామహం, భన్తే, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స యావజీవం వస్సికసాటికం దాతుం, ఆగన్తుకభత్తం దాతుం, గమికభత్తం దాతుం, గిలానభత్తం దాతుం, గిలానుపట్ఠాకభత్తం దాతుం, గిలానభేసజ్జం దాతుం, ధువయాగుం దాతుం, భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స యావజీవం ఉదకసాటికం దాతు”న్తి.

సత్థా “కం పన త్వం, విసాఖే, అత్థవసం సమ్పస్సమానా తథాగతం అట్ఠ వరాని యాచసీ”తి పుచ్ఛిత్వా తాయ వరానిసంసే కథితే “సాధు సాధు, విసాఖే, సాధు ఖో త్వం, విసాఖే, ఇమం ఆనిసంసం సమ్పస్సమానా తథాగతం అట్ఠ వరాని యాచసీ”తి వత్వా “అనుజానామి తే, విసాఖే, అట్ఠ వరానీ”తి అట్ఠ వరే దత్వా అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. అథేకదివసం సత్థరి పుబ్బారామే విహరన్తే భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, విసాఖా మహాఉపాసికా మాతుగామత్తభావే ఠత్వాపి దసబలస్స సన్తికే అట్ఠ వరే లభి, అహో మహాగుణా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, విసాఖా ఇదానేవ మమ సన్తికా వరే లభతి, పుబ్బేపేసా లభియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే మిథిలాయం సురుచి నామ రాజా రజ్జం కారేన్తో పుత్తం పటిలభిత్వా తస్స “సురుచికుమారో”త్వేవ నామం అకాసి. సో వయప్పత్తో “తక్కసిలాయం సిప్పం ఉగ్గణ్హిస్సామీ”తి గన్త్వా నగరద్వారే సాలాయం నిసీది. బారాణసిరఞ్ఞోపి పుత్తో బ్రహ్మదత్తకుమారో నామ తథేవ గన్త్వా సురుచికుమారస్స నిసిన్నఫలకేయేవ నిసీది. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పుచ్ఛిత్వా విస్సాసికా హుత్వా ఏకతోవ ఆచరియస్స సన్తికం గన్త్వా ఆచరియభాగం దత్వా సిప్పం పట్ఠపేత్వా న చిరస్సేవ నిట్ఠితసిప్పా ఆచరియం ఆపుచ్ఛిత్వా థోకం మగ్గం ఏకతోవ గన్త్వా ద్వేధాపథే ఠితా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలిఙ్గిత్వా మిత్తధమ్మానురక్ఖణత్థం కతికం కరింసు “సచే మమ పుత్తో జాయతి, తవ ధీతా, తవ పుత్తో, మమ ధీతా, తేసం ఆవాహవివాహం కరిస్సామా”తి. తేసు రజ్జం కారేన్తేసు సురుచిమహారాజస్స పుత్తో జాయి, “సురుచికుమారో”త్వేవస్స నామం కరింసు. బ్రహ్మదత్తస్స ధీతా జాయి, “సుమేధా”తిస్సా నామం కరింసు.

సురుచికుమారో వయప్పత్తో తక్కసిలాయం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛి. అథ నం పితా రజ్జే అభిసిఞ్చితుకామో హుత్వా "సహాయస్స కిర మే బారాణసిరఞ్ఞో ధీతా అత్థి, తమేవస్స అగ్గమహేసిం కరిస్సామీ"తి తస్సా అత్థాయ బహుం పణ్ణాకారం దత్వా అమచ్చే పేసేసి. తేసం అనాగతకాలేయేవ బారాణసిరాజా దేవిం పుచ్ఛి "భద్దే, మాతుగామస్స నామ కిం అతిరేకదుక్ఖ"న్తి? "సపత్తిరోసదుక్ఖం దేవా"తి. "తేన హి, భద్దే, అమ్హాకం ఏకం ధీతరం సుమేధాదేవిం తమ్హా దుక్ఖా మోచేత్వా యో ఏతం ఏకికమేవ గణ్హిస్సతి, తస్స దస్సామా"తి ఆహ. సో తేహి అమచ్చేహి ఆగన్త్వా తస్సా నామే గహితే "తాతా, కామం మయా పుబ్బే మయ్హం సహాయస్స పటిఞ్ఞా కతా, ఇమం పన మయం ఇత్థిఘటాయ అన్తరే న ఖిపితుకామా, యో ఏతం ఏకికమేవ గణ్హాతి, తస్స దాతుకామమ్హా"తి ఆహ. తే రఞ్ఞో సన్తికం పహిణింసు. రాజా పన "అమ్హాకం రజ్జం మహన్తం, సత్తయోజనికం మిథిలనగరం, తీణి యోజనసతాని రట్ఠపరిచ్ఛేదో, హేట్ఠిమన్తేన సోళస ఇత్థిసహస్సాని లద్ధుం వట్టతీ"తి వత్వా న రోచేసి.

సురుచికుమారో పన సుమేధాయ రూపసమ్పదం సుత్వా సవనసంసగ్గేన బజ్ఝిత్వా "అహం తం ఏకికమేవ గణ్హిస్సామి, న మయ్హం ఇత్థిఘటాయ అత్థో, తమేవ ఆనేన్తూ"తి మాతాపితూనం పేసేసి. తే తస్స మనం అభిన్దిత్వా బహుం ధనం పేసేత్వా మహన్తేన పరివారేన తం ఆనేత్వా కుమారస్స అగ్గమహేసిం కత్వా ఏకతోవ అభిసిఞ్చింసు. సో సురుచిమహారాజా నామ హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో తాయ సద్ధిం పియసంవాసం వసి. సా పన దస వస్ససహస్సాని తస్స గేహే వసన్తీ నేవ పుత్తం, న ధీతరం లభి. అథ నాగరా సన్నిపతిత్వా రాజఙ్గణే ఉపక్కోసిత్వా "కిమేత"న్తి వుత్తే "రఞ్ఞో దోసో నత్థి, వంసానుపాలకో పన వో పుత్తో న విజ్జతి, తుమ్హాకం ఏకావ దేవీ, రాజకులే చ నామ హేట్ఠిమన్తేన సోళసహి ఇత్థిసహస్సేహి భవితబ్బం, ఇత్థిఘటం గణ్హ, దేవ, అద్ధా తాసు పుఞ్ఞవతీ పుత్తం లభిస్సతీ"తి వత్వా "తాతా, కిం కథేథ, 'అహం అఞ్ఞం న గణ్హిస్సామీ'తి పటిఞ్ఞం దత్వా మయా ఏసా ఆనీతా, న సక్కా ముసావాదం కాతుం, న మయ్హం ఇత్థిఘటాయ అత్థో"తి రఞ్ఞా పటిక్ఖిత్తా పక్కమింసు.

సుమేధా తం కథం సుత్వా "రాజా తావ సచ్చవాదితాయ అఞ్ఞా ఇత్థియో న ఆనేసి, అహమేవ పనస్స ఆనేస్సామీ"తి రఞ్ఞో మాతుసమభరియట్ఠానే ఠత్వా అత్తనో రుచియావ ఖత్తియకఞ్ఞానం సహస్సం, అమచ్చకఞ్ఞానం సహస్సం, గహపతికఞ్ఞానం సహస్సం, సబ్బసమయనాటకిత్థీనం సహస్సన్తి చత్తారి ఇత్థిసహస్సాని ఆనేసి. తాపి దస వస్ససహస్సాని రాజకులే వసిత్వా నేవ పుత్తం, న ధీతరం లభింసు. ఏతేనేవుపాయేన అపరానిపి తిక్ఖత్తుం చత్తారి చత్తారి సహస్సాని ఆనేసి. తాపి నేవ పుత్తం, న ధీతరం లభింసు. ఏత్తావతా సోళస ఇత్థిసహస్సాని అహేసుం. చత్తాలీస వస్ససహస్సాని అతిక్కమింసు, తాని తాయ ఏకికాయ వుత్థేహి దసహి సహస్సేహి సద్ధిం పణ్ణాస వస్ససహస్సాని హోన్తి. అథ నాగరా సన్నిపతిత్వా పున ఉపక్కోసిత్వా "కిమేత"న్తి వుత్తే "దేవ, తుమ్హాకం ఇత్థియో పుత్తం పత్థేతుం ఆణాపేథా"తి వదింసు. రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా "తుమ్హే పుత్తం పత్థేథా"తి ఆహ. తా తతో పట్ఠాయ పుత్తం పత్థయమానా నానాదేవతా నమస్సన్తి, నానావతాని చరన్తి, పుత్తో నుప్పజ్జతేవ. అథ రాజా సుమేధం ఆహ "భద్దే, త్వమ్పి పుత్తం పత్థేహీ"తి. సా "సాధూ"తి పన్నరసఉపోసథదివసే అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం ఉపోసథం సమాదాయ సిరిగబ్భే సీలాని ఆవజ్జమానా కప్పియమఞ్చకే నిసీది . సేసా అజవతగోవతా హుత్వా పుత్తం అలభిత్వా ఉయ్యానం అగమంసు.

సుమేధాయ సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. తదా సక్కో ఆవజ్జేన్తో "సుమేధా పుత్తం పత్థేతి, పుత్తమస్సా దస్సామి, న ఖో పన సక్కా యం వా తం వా దాతుం, అనుచ్ఛవికమస్సా పుత్తం ఉపధారేస్సామీ"తి ఉపధారేన్తో నళకారదేవపుత్తం

పస్సి. సో హి పుఞ్ఞసమ్పన్నో సత్తో పురిమత్తభావే బారాణసియం వసన్తో వప్పకాలే ఖేత్తం గచ్ఛన్తో ఏకం పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా దాసకమ్మకరే “వపథా”తి వహిణి. సయం నివత్తిత్వా పచ్చేకబుద్ధం గేహం నేత్వా భోజేత్వా పున గఙ్గాతీరం ఆనేత్వా పుత్తేన సద్ధిం ఏకతో హుత్వా ఉదుమ్బరభిత్తిపాదం నళభిత్తికం పణ్ణసాలం కత్వా ద్వారం యోజేత్వా చఙ్కమం కత్వా పచ్చేకబుద్ధం తత్థేవ తేమాసం వసాపేత్వా వుత్థవస్సం ద్వే పితాపుత్తా తిచీవరేన అచ్ఛాదేత్వా ఉయ్యోజేసుం. ఏతేనేవ నియామేన సత్తట్ఠ పచ్చేకబుద్ధే తాయ పణ్ణసాలాయ వసాపేత్వా తిచీవరాని అదంసు. “ద్వే పితాపుత్తా నళకారా హుత్వా గఙ్గాతీరే వేళుం ఉపధారేన్తా పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా ఏవమకంసూ”తిపి వదన్తియేవ.

తే కాలం కత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తిత్వా ఛసు కామావచరసగ్గేసు అనులోమపటిలోమేన మహన్తం దేవిస్సరియం అనుభవన్తా విచరన్తి. తే తతో చవిత్వా ఉపరిదేవలోకే నిబ్బత్తితుకామా హోన్తి. సక్కో తథా గతభావం ఞత్వా తేసు ఏకస్స విమానద్వారం గన్త్వా తం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా ఠితం ఆహ – “మారిస, తయా మనుస్సలోకం గన్తుం వట్టతీ”తి. “మహారాజ, మనుస్సలోకో నామ జేగుచ్ఛో పటికూలో, తత్థ ఠితా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవలోకం పత్థేన్తి, తత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సామీ”తి. “మారిస, దేవలోకే పరిభుఞ్జితబ్బసమ్పత్తిం మనుస్సలోకే పరిభుఞ్జిస్ససి, పఞ్చవీసతియోజనుబ్బేధే నవయోజనఆయామే అట్ఠయోజనవిత్థారే రతనపాసాదే వసిస్ససి, అధివాసేహీ”తి. సో అధివాసేసి. సక్కో తస్స పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఇసివేసేన రాజుయ్యానం గన్త్వా తాసం ఇత్థీనం ఉపరి ఆకాసే చఙ్కమన్తో అత్తానం దస్సేత్వా “కస్సాహం పుత్తవరం దమ్మి, కా పుత్తవరం గణ్హిస్సతీ”తి ఆహ. “భన్తే, మయ్హం దేహి, మయ్హం దేహీ”తి సోళస ఇత్థిసహస్సాని హత్థే ఉక్ఖిపింసు. తతో సక్కో ఆహ – “అహం సీలవతీనం పుత్తం దమ్మి, తుమ్హాకం కిం సీలం, కో ఆచారో”తి. తా ఉక్ఖిత్తహత్థే సమఞ్ఛిత్వా “సచే సీలవతియా దాతుకామో, సుమేధాయ సన్తికం గచ్ఛాహీ”తి వదింసు. సో ఆకాసేనేవ గన్త్వా తస్సా వాసాగారే సీహపఞ్జరే అట్ఠాసి.

అథస్సా తా ఇత్థియో ఆరోచేసుం “ఏథ, దేవి, సక్కో దేవరాజా ‘తుమ్హాకం పుత్తవరం దస్సామీ’తి ఆకాసేనాగన్త్వా సీహపఞ్జరే ఠితో”తి. సా గరుపరిహారేనాగన్త్వా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా “సచ్చం కిర, భన్తే, తుమ్హే సీలవతియా పుత్తవరం దేథా”తి ఆహ. “ఆమ దేవీ”తి. “తేన హి మయ్హం దేథా”తి. “కిం పన తే సీలం, కథేహి, సచే మే రుచ్చతి, దస్సామి తే పుత్తవర”న్తి. సా తస్స వచనం సుత్వా “తేన హి సుణాహీ”తి వత్వా అత్తనో సీలగుణం కథేన్తీ పన్నరస గాథా అభాసి –

౧౦౨.“మహేసీ సురుచినో భరియా, ఆనీతా పఠమం అహం;

దస వస్ససహస్సాని, యం మం సురుచిమానయి.

౧౦౩. “సాహం బ్రాహ్మణ రాజానం, వేదేహం మిథిలగ్గహం;

నాభిజానామి కాయేన, వాచాయ ఉద చేతసా;

సురుచిం అతిమఞ్ఞిత్థ, ఆవి వా యది వా రహో.

౧౦౪.“ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా.

౧౦౫.“భత్తు మమ సస్సు మాతా, పితా చాపి చ సస్సురో;

తే మం బ్రహ్మే వినేతారో, యావ అట్ఠంసు జీవితం.

౧౦౬.“సాహం అహింసారతినీ, కామసా ధమ్మచారినీ;

సక్కచ్చం తే ఉపట్ఠాసిం, రత్తిన్దివమతన్దితా.

౧౦౭. “ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా.

౧౦౮.“సోళసిత్థిసహస్సాని , సహభరియాని బ్రాహ్మణ;

తాసు ఇస్సా వా కోధో వా, నాహు మయ్హం కుదాచనం.

౧౦౯.“హితేన తాసం నన్దామి, న చ మే కాచి అప్పియా;

అత్తానంవానుకమ్పామి, సదా సబ్బా సపత్తియో.

౧౧౦.“ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా.

౧౧౧.“దాసే కమ్మకరే పేస్సే, యే చఞ్ఞే అనుజీవినో;

పేసేమి సహధమ్మేన, సదా పముదితిన్ద్రియా.

౧౧౨.“ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా.

౧౧౩. “సమణే బ్రాహ్మణే చాపి, అఞ్ఞే చాపి వనిబ్బకే;

తప్పేమి అన్నపానేన, సదా పయతపాణినీ.

౧౧౪.“ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా.

౧౧౫.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;

పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం;

ఉపోసథం ఉపవసామి, సదా సీలేసు సంవుతా.

౧౧౬.“ఏతేన సచ్చవజ్జేన, పుత్తో ఉప్పజ్జతం ఇసే;

ముసా మే భణమానాయ, ముద్ధా ఫలతు సత్తధా”తి.

తత్థ **మహేసీతి** అగ్గమహేసీ. **సురుచినోతి** సురుచిరఞ్ఞో. **పఠమన్తి** సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం సబ్బపఠమం. **యం మన్తి** యస్మిం కాలే మం సురుచి ఆనయి, తతో పట్ఠాయ అహం దస వస్ససహస్సాని ఏకికావ ఇమస్మిం గేహే వసిం. **అతిమఞ్ఞిత్థాతి** ముహుత్తమ్పి సమ్ముఖా వా పరమ్ముఖా వా అతిమఞ్ఞిన్తి ఇదం అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞనం న జానామి న సరామి. **ఇసేతి** తం ఆలపతి.

తే మన్తి ససురో చ సస్సు చాతి తే ఉభోపి మం **వినేతారో,** తేహి వినీతా అమ్హి, తే మే యావ జీవింసు, తావ ఓవాదమదంసు. **అహింసారతినీతి** అహింసాసఙ్ఖాతాయ రతియా సమన్నాగతా. మయా హి కున్థకిపిల్లికోపి న హింసితపుబ్బో. **కామసాతి** ఏకన్తేనేవ. **ధమ్మచారినీతి** దసకుసలకమ్మపథేసు పూరేమి. **ఉపట్ఠాసిన్తి** పాదపరికమ్మాదీని కిచ్చాని కరోన్తీ ఉపట్ఠహిం.

సహభరియానీతి మయా సహ ఏకసామికస్స భరియభూతాని. **నాహువాతి** కిలేసం నిస్సాయ ఇస్సాధమ్మో వా కోధధమ్మో వా మయ్హం న భూతపుబ్బో. **హితేనాతి** యం తాసం హితం, తేనేవ నన్దామి, ఉరే వుత్థధీతరో వియ తా దిస్వా తుస్సామి. **కాచీతి** తాసు ఏకాపి మయ్హం అప్పియా నామ నత్థి, సబ్బాపి పియకాయేవ. **అనుకమ్పామీతి** ముదుచిత్తేన సబ్బా సోళససహస్సాపి తా అత్తానం వియ అనుకమ్పామి.

సహధమ్మేనాతి నయేన కారణేన యో యం కాతుం సక్కోతి, తం తస్మిం కమ్మే పయోజేమీతి అత్థో. **పముదితిన్ద్రియాతి** పేసేన్తీ చ నిచ్చం పముదితిన్ద్రియావ హుత్వా పేసేమి, “అరే దుట్ఠ దాస ఇదం నామ కరోహీ”తి ఏవం కుజ్ఝిత్వా న మే కోచి కత్థచి పేసితపుబ్బో. **పయతపాణినీతి** ధోతహత్థా పసారితహత్థావ హుత్వా. **పాటిహారియపక్ఖఞ్చాతి** అట్ఠమీచాతుద్దసీపన్నరసీనం పచ్చుగ్గమనానుగ్గమనవసేన చత్తారో దివసా. **సదాతి** నిచ్చకాలం పఞ్చసు సీలేసు సంవుతా, తేహి పిహితగోపితత్తభావావ హోమీతి.

ఏవం తస్సా గాథాయ సతేనపి సహస్సేనపి వణ్ణియమానానం గుణానం పమాణం నామ నత్థి, తాయ పన్నరసహి గాథాహి అత్తనో గుణానం వణ్ణితకాలేయేవ సక్కో అత్తనో బహుకరణీయతాయ తస్సా కథం అవిచ్ఛిన్దిత్వా “పహూతా అబ్భుతాయేవ తే గుణా”తి తం పసంసన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౧౭. “సబ్బేవ తే ధమ్మగుణా, రాజపుత్తి యసస్సిని;
సంవిజ్జన్తి తయి భద్దే, యే త్వం కిత్తేసి అత్తని.

౧౧౮. “ఖత్తియో జాతిసమ్పన్నో, అభిజాతో యసస్సిమా;
ధమ్మరాజా విదేహానం, పుత్తో ఉప్పజ్జతే తవా”తి.

తత్థ **ధమ్మగుణాతి** సభావగుణా భూతగుణా. **సంవిజ్జన్తీతి** యే తయా వుత్తా, తే సబ్బేవ తయి ఉపలబ్భన్తి. **అభిజాతోతి** అతిజాతో సుద్ధజాతో. **యసస్సిమాతి** యససమ్పన్నేన పరివారసమ్పన్నేన సమన్నాగతో. **ఉప్పజ్జతేతి** ఏవరూపో పుత్తో తవ ఉప్పజ్జిస్సతి, మా చిన్తయీతి.

సా తస్స వచనం సుత్వా సోమనస్సజాతా తం పుచ్ఛన్తీ ద్వే గాథా అభాసి –

౧౧౯."దుమ్మీ రజోజల్లధరో, అఘే వేహాయసం ఠితో;
మనుఞ్ఞం భాససే వాచం, యం మయ్హం హదయఙ్గమం.

౧౨౦."దేవతానుసి సగ్గమ్హా, ఇసి వాసి మహిద్ధికో;
కో వాసి త్వం అనుప్పత్తో, అత్తానం మే పవేదయా"తి.

తత్థ **దుమ్మీ**తి అనఞ్జితామణ్డితో సక్కో ఆగచ్ఛన్తో రమణీయేన తాపసవేసేన ఆగతో, పబ్బజితవేసేన ఆగతత్తా పన సా ఏవమాహ. **అఘే**తి అప్పటిఘే ఠానే. **యం మయ్హ**న్తి యం ఏతం మనుఞ్ఞం వాచం మయ్హం భాససి, తం భాసమానో త్వం దేవతానుసి సగ్గమ్హా ఇధాగతో. **ఇసి వాసి మహిద్ధికో**తి యక్ఖాదీసు కో వా త్వం అసి ఇధానుప్పత్తో, అత్తానం మే పవేదయ, యథాభూతం కథేహీతి వదతి.

సక్కో తస్సా కథేన్తో ఛ గాథా అభాసి –

౧౨౧."యం దేవసఙ్ఘా వన్దన్తి, సుధమ్మాయం సమాగతా;
సోహం సక్కో సహస్సక్ఖో, ఆగతోస్మి తవన్తికే.

౧౨౨."ఇత్థియో జీవలోకస్మిం, యా హోతి సమచారినీ;
మేధావినీ సీలవతీ, సస్సుదేవా పతిబ్బతా.

౧౨౩."తాదిసాయ సుమేధాయ, సుచికమ్మాయ నారియా;
దేవా దస్సనమాయన్తి, మానుసియా అమానుసా.

౧౨౪."త్వఞ్చ భద్దే సుచిణ్ణేన, పుబ్బే సుచరితేన చ;
ఇధ రాజకులే జాతా, సబ్బకామసమిద్ధినీ.

౧౨౫."అయఞ్చ తే రాజపుత్తి, ఉభయత్థ కటగ్గహో;
దేవలోకూపపత్తీ చ, కిత్తీ చ ఇధ జీవితే.

౧౨౬."చిరం సుమేధే సుఖినీ, ధమ్మమత్తని పాలయ;
ఏసాహం తిదివం యామి, పియం మే తవ దస్సన"న్తి.

తత్థ **సహస్సక్ఖో**తి అత్థసహస్సస్స తంముహుత్తం దస్సనవసేన సహస్సక్ఖో. **ఇత్థియో**తి ఇత్థీ. **సమచారినీ**తి తీహి ద్వారేహి సమచరియాయ సమన్నాగతా. **తాదిసాయా**తి తథారూపాయ. **సుమేధాయా**తి సుపఞ్ఞాయ. **ఉభయత్థ కటగ్గహో**తి అయం తవ ఇమస్మిఞ్చ అత్తభావే అనాగతే చ జయగ్గాహో. తేసు అనాగతే దేవలోకుప్పత్తి చ ఇధ జీవితే పవత్తమానే కిత్తి చాతి అయం ఉభయత్థ కటగ్గహో నామ. **ధమ్మ**న్తి ఏవం సభావగుణం చిరం అత్తని పాలయ. **ఏసాహ**న్తి ఏసో అహం. **పియం మే**తి మయ్హం తవ దస్సనం పియం.

దేవలోకే పన మే కిచ్చకరణీయం అత్థి, తస్మా గచ్ఛామి, త్వం అప్పమత్తా హోహీతి తస్సా ఓవాదం దత్వా పక్కామి. నళకారదేవపుత్తో పన పచ్చూసకాలే చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి, రాజా గబ్భస్స పరిహారం అదాసి. సా దసమాసచ్చయేన పుత్తం విజాయి, "మహాపనాదో"తిస్స నామం కరింసు. ఉభయరట్ఠవాసినో "సామిపుత్తస్స నో ఖీరమూల"న్తి ఏకేకం కహాపణం రాజఙ్గణే ఖిపింసు, మహాధనరాసి అహోసి. రఞ్ఞా పటిక్ఖిత్తాపి "సామిపుత్తస్స నో వడ్ఢితకాలే పరిబ్బయో భవిస్సతీ"తి అగ్గహేత్వావ పక్కమింసు. కుమారో పన మహాపరివారేన వడ్ఢిత్వా వయప్పత్తో సోళసవస్సకాలేయేవ సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పాపుణి. రాజా పుత్తస్స వయం ఓలోకేత్వా దేవిం ఆహ – "భద్దే, పుత్తస్స మే రజ్జాభిసేకకాలో, రమణీయమస్స పాసాదం కారేత్వా అభిసేకం కరిస్సామీ"తి. సా "సాధు దేవా"తి సమ్పటిచ్ఛి. రాజా వత్థువిజ్జాచరియే పక్కోసాపేత్వా "తాతా, వడ్ఢకిం గహేత్వా అమ్హాకం నివేసనతో అవిదూరే పుత్తస్స మే పాసాదం మాపేథ, రజ్జేన నం అభిసిఞ్చిస్సామా"తి ఆహ. తే "సాధు, దేవా"తి భూమిప్పదేసం వీమంసన్తి.

తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో తం కారణం ఞత్వా విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా "గచ్ఛ, తాత, మహాపనాదకుమారస్స ఆయామేన నవయోజనికం, విత్థారతో అట్ఠయోజనికం, ఉబ్బేధేన పఞ్చవీసతియోజనికం, రతనపాసాదం మాపేహీ"తి పేసేసి. సో వడ్ఢకీవేసేన వడ్ఢకీనం సన్తికం గన్త్వా "తుమ్హే పాతరాసం భుఞ్జిత్వా ఏథా"తి తే పేసేత్వా దణ్డకేన భూమిం పహరి, తావదేవ వుత్తప్పకారో సత్తభూమికో పాసాదో ఉట్ఠహి. మహాపనాదస్స పాసాదమఙ్గలం, ఛత్తమఙ్గలం, ఆవాహమఙ్గలన్తి తీణి మఙ్గలాని ఏకతోవ అహేసుం. మఙ్గలట్ఠానే ఉభయరట్ఠవాసినో సన్నిపతిత్వా మఙ్గలచ్ఛణేన సత్త వస్సాని వీతినామేసుం. నేవ నే రాజా ఉయ్యోజేసి, తేసం వత్థాలఙ్కారఖాదనీయభోజనీయాది సబ్బం రాజకులసన్తకమేవ అహోసి. తే సత్తసంవచ్ఛరచ్చయేన ఉపక్కోసిత్వా సురుచిమహారాజేన "కిమేత"న్తి పుట్ఠా "మహారాజ, అమ్హాకం మఙ్గలం భుఞ్జన్తానం సత్త వస్సాని గతాని, కదా మఙ్గలస్స ఓసానం భవిస్సతీ"తి ఆహంసు. తతో రాజా "తాతా, పుత్తేన మే ఏత్తకం కాలం న హసితపుబ్బం, యదా సో హసిస్సతి, తదా గమిస్సథా"తి ఆహ. అథ మహాజనో భేరిం చరాపేత్వా నటే సన్నిపాతేసి. ఛ నటసహస్సాని సన్నిపతిత్వా సత్త కోట్ఠాసా హుత్వా నచ్చన్తా రాజానం హసాపేతుం నాసక్ఖింసు. తస్స కిర దీఘరత్తం దిబ్బనాటకానం దిట్ఠత్తా తేసం నచ్చం అమనుఞ్ఞం అహోసి.

తదా భణ్డుకణ్ణో చ పణ్డుకణ్ణో చాతి ద్వే నాటకజేట్ఠకా "మయం రాజానం హసాపేస్సామా"తి రాజఙ్గణం పవిసింసు. తేసు భణ్డుకణ్ణో తావ రాజద్వారే మహన్తం అతులం నామ అమ్బం మాపేత్వా సుత్తగుళం ఖిపిత్వా తస్స సాఖాయ లగ్గాపేత్వా సుత్తేన అతులమ్బం అభిరుహి. అతులమ్బోతి కిర వేస్సవణస్స అమ్బో. అథ తమ్పి వేస్సవణస్స దాసా గహేత్వా అఙ్గపచ్చఙ్గాని ఛిన్దిత్వా పాతేసుం, సేసనాటకా తాని సమోధానేత్వా ఉదకేన అభిసిఞ్చింసు. సో పుప్ఫపటం నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ నచ్చన్తోవ ఉట్ఠహి. మహాపనాదో తమ్పి దిస్వా నేవ హసి. పణ్డుకణ్ణో నటో రాజఙ్గణే దారుచితకం కారేత్వా అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం అగ్గిం పావిసి. తస్మిం నిబ్బుతే చితకం ఉదకేన అభిసిఞ్చింసు. సో సపరిసో పుప్ఫపటం నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ నచ్చన్తోవ ఉట్ఠహి. తమ్పి దిస్వా రాజా నేవ హసి. ఇతి తం హసాపేతుం అసక్కోన్తా మనుస్సా ఉపద్దుతా అహేసుం.

సక్కో తం కారణం ఞత్వా "గచ్ఛ, తాత, మహాపనాదం హసాపేత్వా ఏహీ"తి దేవనటం పేసేసి. సో ఆగన్త్వా రాజఙ్గణే ఆకాసే ఠత్వా ఉపడ్ఢఅఙ్గం నామ దస్సేసి, ఏకోవ హత్థో, ఏకోవ పాదో, ఏకం అక్ఖి, ఏకా దాఠా నచ్చతి చలతి ఫన్దతి, సేసం నిచ్చలమహోసి. తం దిస్వా మహాపనాదో థోకం హసితం అకాసి. మహాజనో పన హసన్తో హసన్తో హాసం సన్ధారేతుం సతిం

పచ్చుపట్ఠాపేతుం అసక్కోన్తో అగ్గాని విస్సజ్జేత్వా రాజఙ్గణేయేవ పతి, తస్మిం కాలే మఙ్గలం నిట్ఠితం. సేసమేత్థ "పనాదో నామ సో రాజా, యస్స యూపో సువణ్ణయో"తి మహాపనాదజాతకేన వణ్ణేతబ్బం. రాజా మహాపనాదో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఆయుపరియోసానే దేవలోకమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, విసాఖా పుబ్బేపి మమ సన్తికా వరం లభియేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మహాపనాదో భద్దజి అహోసి, సుమేధాదేవీ విసాఖా, విస్సకమ్మో ఆనన్దో, సక్కో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సురుచిజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౪౯౦] ౭. పఞ్చుపోసథజాతకవణ్ణనా

అప్పోస్సుక్కో దాని తువం కపోతాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథికే పఞ్చసతే ఉపాసకే ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా ధమ్మసభాయం చతుపరిసమజ్ఝే అలఙ్కతబుద్ధాసనే నిసీదిత్వా ముదుచిత్తేన పరిసం ఓలోకేత్వా "అజ్జ ఉపాసకానం కథం పటిచ్చ దేసనా సముట్ఠహిస్సతీ"తి ఞత్వా ఉపాసకే ఆమన్తేత్వా "ఉపోసథికత్థ ఉపాసకా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ , భన్తే"తి వుత్తే "సాధు వో కతం, ఉపోసథో నామేస పోరాణకపణ్డితానం వంసో, పోరాణకపణ్డితా హి రాగాదికిలేసనిగ్గహత్థం ఉపోసథవాసం వసింసూ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మగధరట్ఠాదీనం తిణ్ణం రట్ఠానం అన్తరే అటవీ అహోసి. బోధిసత్తో మగధరట్ఠే బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో కామే పహాయ నిక్ఖమిత్వా తం అటవిం పవిసిత్వా అస్సమం కత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వాసం కప్పేసి. తస్స పన అస్సమస్స అవిదూరే ఏకస్మిం వేళుగహనే అత్తనో భరియాయ సద్ధిం కపోతసకుణో వసతి, ఏకస్మిం వమ్మికే అహి, ఏకస్మిం వనగుమ్బే సిఙ్గాలో, ఏకస్మిం వనగుమ్బే అచ్ఛో. తే చత్తారోపి కాలేన కాలం ఇసిం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుణన్తి.

అథేకదివసం కపోతో భరియాయ సద్ధిం కులావకా నిక్ఖమిత్వా గోచరాయ పక్కామి. తస్స పచ్ఛతో గచ్ఛన్తిం కపోతిం ఏకో సేనో గహేత్వా పలాయి. తస్సా విరవసద్దం సుత్వా కపోతో నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో తం తేన హరియమానం పస్సి. సేనోపి నం విరవన్తింయేవ మారేత్వా ఖాది. కపోతో తాయ వియోగేన రాగపరిళాహేన పరిడయ్హమానో చిన్తేసి "అయం రాగో మం అతివియ కిలమేతి, న ఇదాని ఇమం అనిగ్గహేత్వా గోచరాయ పక్కమిస్సామీ"తి. సో గోచరపథం పచ్ఛిన్దిత్వా తాపసస్స సన్తికం గన్త్వా రాగనిగ్గహాయ ఉపోసథం సమాదియిత్వా ఏకమన్తం నిపజ్జి.

సప్పోపి "గోచరం పరియేసిస్సామీ"తి వసనట్ఠానా నిక్ఖమిత్వా పచ్చన్తగామే గావీనం విచరణట్ఠానే గోచరం పరియేసతి. తదా గామభోజకస్స సబ్బసేతో మఙ్గలఉసభో గోచరం గహేత్వా ఏకస్మిం వమ్మికపాదే జణ్ణునా పతిట్ఠాయ సిఙ్గేహి మత్తికం గణ్హన్తో కీళతి, సప్పో గావీనం పదసద్దేన భీతో తం వమ్మికం పవిసితుం పక్కన్తో. అథ నం ఉసభో పాదేన అక్కమి. సో తం కుజ్ఝిత్వా డంసి, ఉసభో తత్థేవ జీవితక్ఖయం పత్తో. గామవాసినో "ఉసభో కిర మతో"తి సుత్వా సబ్బే ఏకతో ఆగన్త్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా తం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా ఆవాటే నిఖణిత్వా పక్కమింసు. సప్పో తేసం గతకాలే నిక్ఖమిత్వా "అహం కోధం నిస్సాయ ఇమం జీవితా వోరోపేత్వా మహాజనస్స హదయే సోకం పవేసేసిం, న దాని ఇమం కోధం అనిగ్గహేత్వా గోచరాయ పక్కమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నివత్తిత్వా తం అస్సమం గన్త్వా కోధనిగ్గహాయ ఉపోసథం సమాదియిత్వా ఏకమన్తం నిపజ్జి.

సిఙ్గాలోపి గోచరం పరియేసన్తో ఏకం మతహత్థిం దిస్వా “మహా మే గోచరో లద్ధో”తి తుట్ఠో గన్త్వా సోణ్డాయం డంసి, థమ్భే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. తత్థ అస్సాదం అలభిత్వా దన్తే డంసి, పాసాణే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. కుచ్ఛియం డంసి, కుసులే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. నఙ్గుట్ఠే డంసి, అయసలాకే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. వచ్చమగ్గే డంసి, ఘతపూవే దట్ఠకాలో వియ అహోసి. సో లోభవసేన ఖాదన్తో అన్తోకుచ్ఛియం పావిసి, తత్థ ఛాతకాలే మంసం ఖాదతి, పిపాసితకాలే లోహితం పివతి, నిపజ్జనకాలే అన్తాని చ పప్ఫాసఞ్చ అవత్థరిత్వా నిపజ్జి. సో “ఇధేవ మే అన్నపానఞ్చ సయనఞ్చ నిప్ఫన్నం, అఞ్ఞత్థ కిం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తత్థేవ అభిరతో బహి అనిక్ఖమిత్వా అన్తోకుచ్ఛియంయేవ వసి. అపరభాగే వాతాతపేన హత్థికుణపే సుక్ఖన్తే కరీసమగ్గో పిహితో, సిఙ్గాలో అన్తోకుచ్ఛియం నిపజ్జమానో అప్పమంసలోహితో పణ్డుసరీరో హుత్వా నిక్ఖమనమగ్గం న పస్సి. అథేకదివసం అకాలమేఘో వస్సి, కరీసమగ్గో తేమియమానో ముదు హుత్వా వివరం దస్సేసి. సిఙ్గాలో ఛిద్దం దిస్వా “అతిచిరమ్హి కిలన్తో, ఇమినా ఛిద్దేన పలాయిస్సామీ”తి కరీసమగ్గం సీసేన పహరి. తస్స సమ్బాధట్ఠానేన వేగేన నిక్ఖన్తస్స సిన్నసరీరస్స సబ్బాని లోమాని కరీసమగ్గే లగ్గాని, తాలకన్దో వియ నిల్లోమసరీరో హుత్వా నిక్ఖమి. సో “లోభం నిస్సాయ మయా ఇదం దుక్ఖం అనుభూతం, న దాని ఇమం అనిగ్గహేత్వా గోచరం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తం అస్సమం గన్త్వా లోభనిగ్గహత్థాయ ఉపోసథం సమాదియిత్వా ఏకమన్తం నిపజ్జి.

అచ్ఛోపి అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా అతిచ్ఛాభిభూతో మల్లరట్ఠే పచ్చన్తగామం గతో. గామవాసినో “అచ్ఛో కిర ఆగతో”తి ధనుదణ్డాదిహత్థా నిక్ఖమిత్వా తేన పవిట్ఠం గుమ్బం పరివారేసుం. సో మహాజనేన పరివారితభావం ఞత్వా నిక్ఖమిత్వా పలాయి, పలాయన్తమేవ తం ధనూహి చేవ దణ్డాదీహి చ పోథేసుం. సో భిన్నేన సీసేన లోహితేన గలన్తేన అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా “ఇదం దుక్ఖం మమ అతిచ్ఛాలోభవసేన ఉప్పన్నం, న దాని ఇమం అనిగ్గహేత్వా గోచరం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తం అస్సమం గన్త్వా అతిచ్ఛానిగ్గహాయ ఉపోసథం సమాదియిత్వా ఏకమన్తం నిపజ్జి.

తాపసోపి అత్తనో జాతిం నిస్సాయ మానవసికో హుత్వా ఝానం ఉప్పాదేతుం న సక్కోతి. అథేకో పచ్చేకబుద్ధో తస్స మాననిస్సితభావం ఞత్వా “అయం న లామకసత్తో, బుద్ధఙ్కురో ఏస, ఇమస్మింయేవ భద్దకప్పే సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిస్సతి, ఇమస్స మాననిగ్గహం కత్వా సమాపత్తినిబ్బత్తనాకారం కరిస్సామీ”తి తస్మిం పణ్ణసాలాయ నిసిన్నేయేవ ఉత్తరహిమవన్తతో ఆగన్త్వా తస్స పాసాణఫలకే నిసీది. సో నిక్ఖమిత్వా తం అత్తనో ఆసనే నిసిన్నం దిస్వా మాననిస్సితభావేన అనత్తమనో హుత్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా అచ్ఛరం పహరిత్వా “నస్స, వసల, కాళకణ్ణి, ముణ్డక, సమణక, కిమత్థం మమ నిసిన్నఫలకే నిసిన్నోసీ”తి ఆహ. అథ నం సో “సప్పురిస, కస్మా మాననిస్సితోసి, అహం పటివిద్ధపచ్చేకబోధిఞాణో, త్వం ఇమస్మింయేవ భద్దకప్పే సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో భవిస్ససి, బుద్ధఙ్కురోసి, పారమియో పూరేత్వా ఆగతో అఞ్ఞం ఏత్తకం నామ కాలం అతిక్కమిత్వా బుద్ధో భవిస్ససి, బుద్ధత్తభావే ఠితో సిద్ధత్థో నామ భవిస్ససీ”తి నామఞ్చ గోత్తఞ్చ కులఞ్చ అగ్గసావకాదయో చ సబ్బే ఆచిక్ఖిత్వా “కిమత్థం త్వం మాననిస్సితో హుత్వా ఫరుసో హోసి, నయిదం తవ అనుచ్ఛవిక”న్తి ఓవాదమదాసి. సో తేన ఏవం వుత్తోపి నేవ నం వన్ది, న చ “కదాహం బుద్ధో భవిస్సామీ”తిఆదీని పుచ్ఛి. అథ నం పచ్చేకబుద్ధో “తవ జాతియా మమ గుణానం మహన్తభావం జాన, సచే సక్కోసి, అహం వియ ఆకాసే విచరాహీ”తి వత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా అత్తనో పాదపంసుం తస్స జటామణ్డలే వికిరన్తో ఉత్తరహిమవన్తమేవ గతో.

తాపసో తస్స గతకాలే సంవేగప్పత్తో హుత్వా “అయం సమణో ఏవం గరుసరీరో వాతముఖే ఖిత్తతూలపిచు వియ ఆకాసే పక్ఖన్దో, అహం జాతిమానేన ఏవరూపస్స పచ్చేకబుద్ధస్స నేవ పాదే వన్దిం, న చ “కదాహం బుద్ధో భవిస్సామీ’తి

పుచ్ఛిం, జాతి నామేసా కిం కరిస్సతి, ఇమస్మిం లోకే సీలచరణమేవ మహన్తం, అయం ఖో పన మే మానో వడ్ఢన్తో నిరయం ఉపనేస్సతి, న ఇదాని ఇమం మానం అనిగ్గహేత్వా ఫలాఫలత్థాయ గమిస్సామీ"తి పణ్ణసాలం పవిసిత్వా మాననిగ్గహాయ ఉపోసథం సమాదాయ కట్ఠత్థరికాయ నిసిన్నో మహాఞాణో కులపుత్తో మానం నిగ్గహేత్వా కసిణం వడ్ఢేత్వా అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమనకోటియం పాసాణఫలకే నిసీది. అథ నం కపోతాదయో ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. మహాసత్తో కపోతం పుచ్ఛి "త్వం అఞ్ఞేసు దివసేసు న ఇమాయ వేలాయ ఆగచ్ఛసి, గోచరం పరియేససి, కిం ను ఖో అజ్జ ఉపోసథికో జాతోసీ"తి? "ఆమ భన్తే"తి. అథ నం "కేన కారణేనా"తి పుచ్ఛన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౨౭."అప్పోస్సుక్కో దాని తువం కపోత, విహఙ్గమ న తవ భోజనత్థో;
ఖుదం పిపాసం అధివాసయన్తో, కస్మా భవంపోసథికో కపోతా"తి.

తత్థ **అప్పోస్సుక్కో**తి నిరాలయో. **న తవ భోజనత్థో**తి కిం అజ్జ తవ భోజనేన అత్థో నత్థి.

తం సుత్వా కపోతో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౮."అహం పురే గిద్ధిగతో కపోతియా, అస్మిం పదేసస్మిముభో రమామ;
అథగ్గహీ సాకుణికో కపోతిం, అకామకో తాయ వినా అహోసిం.

౧౨౯."నానాభవా విప్పయోగేన తస్సా, మనోమయం వేదన వేదయామి;
తస్మా అహంపోసథం పాలయామి, రాగో మమం మా పునరాగమాసీ"తి.

తత్థ **రమామా**తి ఇమస్మిం భూమిభాగే కామరతియా రమామ. **సాకుణికో**తి సేనసకుణో.

కపోతేన అత్తనో ఉపోసథకమ్మే వణ్ణితే మహాసత్తో సప్పాదీసు ఏకేకం పుచ్ఛి. తేపి యథాభూతం బ్యాకరింసు –

౧౩౦. "అనుజ్జుగామీ ఉరగా దుజివ్హ, దాఠావుధో ఘోరవిసోసి సప్ప;
ఖుదం పిపాసం అధివాసయన్తో, కస్మా భవంపోసథికో ను దీఘ.

౧౩౧. "ఉసభో అహూ బలవా గామికస్స, చలక్కకూ వణ్ణబలూపపన్నో;
సో మం అక్కమి తం కుపితో అడంసిం, దుక్ఖాభితున్నో మరణం ఉపాగా.

౧౩౨."తతో జనా నిక్ఖమిత్వాన గామా, కన్దిత్వా రోదిత్వా అపక్కమింసు;
తస్మా అహంపోసథం పాలయామి, కోధో మమం మా పునరాగమాసి.

౧౩౩. "మతాన మంసాని బహూ సుసానే, మనుఞ్ఞరూపం తవ భోజనే తం;
ఖుదం పిపాసం అధివాసయన్తో, కస్మా భవంపోసథికో సిఙ్గాల.

౧౩౪."పవిసి కుచ్ఛిం మహతో గజస్స, కుణపే రతో హత్థిమంసేసు గిద్ధో;
ఉణ్హో చ వాతో తిఖిణా చ రస్మియో, తే సోసయుం తస్స కరీసమగ్గం.

౧౩౫."కిసో చ పణ్డూ చ అహం భదన్తే, న మే అహూ నిక్ఖమనాయ మగ్గో;
మహా చ మేఘో సహసా పవస్సి, సో తేమయీ తస్స కరీసమగ్గం.

౧౩౬."తతో అహం నిక్ఖమిసం భదన్తే, చన్దో యథా రాహుముఖా పముత్తో;
తస్మా అహంపోసథం పాలయామి, లోభో మమం మా పునరాగమాసి.

౧౩౭. "వమ్మీకథూపస్మిం కిపిల్లికాని, నిప్పోథయన్తో తువం పురే చరాసి;
ఖుదం పిపాసం అధివాసయన్తో, కస్మా భవంపోసథికో ను అచ్ఛ.

౧౩౮."సకం నికేతం అతిహీళయానో, అతిచ్ఛతా మల్లగామం అగచ్ఛిం;
తతో జనా నిక్ఖమిత్వాన గామా, కోదణ్డకేన పరిపోథయింసు మం.

౧౩౯. "సో భిన్నసీసో రుహిరమక్ఖితఙ్గో, పచ్చాగమాసిం సకం నికేతం;
తస్మా అహంపోసథం పాలయామి, అతిచ్ఛతా మా పునరాగమాసీ"తి.

తత్థ **అనుజ్జుగామీ**తిఆదీహి తం ఆలపతి. **చలక్కకూ**తి చలమానకకుధో. **దుక్ఖాభితుణ్ణో**తి సో ఉసభో దుక్ఖేన అభితుణ్ణో ఆతురో హుత్వా. **బహూ**తి బహూని. **పవిసీ**తి పావిసిం. **రస్మియో**తి సూరియరస్మియో. **నిక్ఖమిసన్తి** నిక్ఖమిం. **కిపిల్లికానీ**తి ఉపచికాయో. **నిప్పోథయన్తో**తి ఖాదమానో. **అతిహీళయానో**తి అతిమఞ్ఞన్తో నిన్దన్తో గరహన్తో. **కోదణ్డకేనా**తి ధనుదణ్డకేహి చేవ ముగ్గరేహి చ.

ఏవం తే చత్తారోపి అత్తనో ఉపోసథకమ్మం వణ్ణేత్వా ఉట్ఠాయ మహాసత్తం వన్దిత్వా "భన్తే, తుమ్హే అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమాయ వేలాయ ఫలాఫలత్థాయ గచ్ఛథ, అజ్జ అగన్త్వా కస్మా ఉపోసథికత్థా"తి పుచ్ఛన్తా గాథమాహంసు –

౧౪౦."యం నో అపుచ్ఛిత్థ తువం భదన్తే, సబ్బేవ బ్యాకరిమ్హ యథాపజానం;
మయమ్పి పుచ్ఛామ తువం భదన్తే, కస్మా భవంపోసథికో ను బ్రహ్మే"తి.

సోపి నేసం బ్యాకాసి –

౧౪౧."అనూపలిత్తో మమ అస్సమమ్హి, పచ్చేకబుద్ధో ముహుత్తం నిసీది;
సో మం అవేదీ గతిమాగతిఞ్చ, నామఞ్చ గోత్తం చరణఞ్చ సబ్బం.

౧౪౨."ఏవమ్పహం న వన్ది తస్స పాదే, న చాపి నం మానగతేన పుచ్ఛిం;
తస్మా అహంపోసథం పాలయామి, మానో మమం మా పునరాగమాసీ"తి.

తత్థ **యం నోతి** యం అత్థం త్వం అమ్హే అపుచ్ఛి. **యథాపజానన్తి** అత్తనో పజాననియామేన తం మయం బ్యాకరిమ్హ. **అనూపలిత్తోతి** సబ్బకిలేసేహి అలిత్తో. **సో మం అవేదీతి** సో మమ ఇదాని గన్తబ్బట్ఠానఞ్చ గతట్ఠానఞ్చ "అనాగతే త్వం ఏవంనామో బుద్ధో భవిస్ససి ఏవంగోత్తో, ఏవరూపం తే సీలచరణం భవిస్సతీ"తి ఏవం నామఞ్చ గోత్తఞ్చ చరణఞ్చ సబ్బం మం అవేది జానాపేసి, కథేసీతి అత్థో. **ఏవమ్పహం న వన్దీతి** ఏవం కథేన్తస్సపి తస్స అహం అత్తనో మానం నిస్సాయ పాదే న వన్దిన్తి.

ఏవం మహాసత్తో అత్తనో ఉపోసథకారణం కథేత్వా తే ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేత్వా పణ్ణసాలం పావిసి, ఇతరేపి యథాట్ఠానాని అగమంసు. మహాసత్తో అపరిహీనజ్ఝానో బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి, ఇతరే చ తస్సోవాదే ఠత్వా సగ్గపరాయణా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం ఉపాసకా, ఉపోసథో నామేస పోరాణకపణ్డితానం వంసో, ఉపవసితబ్బో ఉపోసథవాసో"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా కపోతో అనురుద్ధో అహోసి, అచ్ఛో కస్సపో, సిఙ్గాలో మోగ్గల్లానో, సప్పో సారిపుత్తో, తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

పఞ్చుపోసథజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౪౯౧] ౮. మహామోరజాతకవణ్ణనా

సచే హి త్యాహం ధనహేతు గాహితోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. తఞ్హి భిక్ఖుం సత్థా "సచ్చం కిర త్వం ఉక్కణ్ఠితోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సచ్చం, భన్తే"తి వుత్తే "భిక్ఖు అయం నన్దీరాగో తాదిసం కిం నామ నాలోలేస్సతి, న హి సినేరుఉబ్బాహనకవాతో సామన్తే పురాణపణ్ణస్స లజ్జతి, పుబ్బే సత్త వస్ససతాని అన్తోకిలేససముదాచారం వారేత్వా విహరన్తే విసుద్ధసత్తేపేస ఆలోలేసియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో పచ్చన్తపదేసే మోరసకుణియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం అగ్గహేసి. గబ్భే పరిపాకగతే మాతా గోచరభూమియం అణ్డం పాతేత్వా పక్కామి. అణ్డఞ్చ నామ మాతు అరోగభావే సతి అఞ్ఞస్మిం దీఘజాతికాదిపరిపన్థే చ అవిజ్జమానే న నస్సతి. తస్మా తం అణ్డం కణికారమకులం వియ సువణ్ణవణ్ణం హుత్వా పరిణతకాలే అత్తనో ధమ్మతాయ భిజ్జి, సువణ్ణవణ్ణో మోరచ్ఛాపో నిక్ఖమి. తస్స ద్వే అక్ఖీని జిఞ్జుకాఫలసదిసాని, తుణ్డం పవాళవణ్ణం, తిస్సో రత్తరాజియో గీవం పరిక్ఖిపిత్వా పిట్ఠిమజ్ఝేన అగమంసు. సో వయప్పత్తో భణ్డసకటమత్తసరీరో అభిరూపో అహోసి. తం సబ్బే నీలమోరా సన్నిపతిత్వా రాజానం కత్వా పరివారయింసు.

సో ఏకదివసం ఉదకసోణ్డియం పానీయం పివన్తో అత్తనో రూపసమ్పత్తిం దిస్వా చిన్తేసి "అహం సబ్బమోరేహి అతిరేకరూపసోభో, సచాహం ఇమేహి సద్ధిం మనుస్సపథే వసిస్సామి, పరిపన్థో మే ఉప్పజ్జిస్సతి, హిమవన్తం గన్త్వా ఏకకోవ ఫాసుకట్ఠానే వసిస్సామీ"తి. సో రత్తిభాగే మోరేసు పటిసల్లీనేసు కఞ్చి అజానాపేత్వా ఉప్పతిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా తిస్సో పబ్బతరాజియో అతిక్కమ్మ చతుత్థాయ పబ్బతరాజియా ఏకస్మిం అరఞ్ఞే పదుమసఞ్ఛన్నో జాతస్సరో అత్థి, తస్స అవిదూరే ఏకం పబ్బతం నిస్సాయ ఠితో మహానిగ్రోధరుక్ఖో అత్థి, తస్స సాఖాయ నిలీయి. తస్స పన పబ్బతస్స వేమజ్ఝే మనాపా గుహా అత్థి. సో తత్థ వసితుకామో హుత్వా తస్సా పముఖే పబ్బతతలే నిలీయి. తం పన ఠానం నేవ హేట్ఠాభాగేన అభిరుహితుం, న ఉపరిభాగేన ఓతరితుం సక్కా, బిళాలదీఘజాతికమనుస్సభయేహి విముత్తం. సో "ఇదం మే ఫాసుకట్ఠాన"న్తి తం దివసం తత్థేవ వసిత్వా పునదివసే పబ్బతగుహాతో ఉట్ఠాయ పబ్బతమత్థకే పురత్థాభిముఖో నిసిన్నో

ఉదేన్తం సూరియమణ్డలం దిస్వా అత్తనో దివారక్ఖావరణత్థాయ “ఉదేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా”తి పరిత్తం కత్వా గోచరభూమియం ఓతరిత్వా గోచరం గహేత్వా సాయం ఆగన్త్వా పబ్బతమత్థకే పచ్చాభిముఖో నిసిన్నో అత్థఙ్గతం సూరియమణ్డలం దిస్వా అత్తనో రత్తిరక్ఖావరణత్థాయ “అపేతయం చక్ఖుమా ఏకరాజా”తి పరిత్తం కత్వా ఏతేనుపాయేన వసతి.

అథ నం ఏకదివసం ఏకో లుద్దపుత్తో అరఞ్ఞే విచరన్తో పబ్బతమత్థకే నిసిన్నం మోరం దిస్వా అత్తనో నివేసనం ఆగన్త్వా మరణాసన్నకాలే పుత్తం ఆహ – “తాత, చతుత్థాయ పబ్బతరాజియా అరఞ్ఞే సువణ్ణవణ్ణో మోరో అత్థి, సచే రాజా పుచ్ఛతి, ఆచిక్ఖేయ్యాసీ”తి. అథేకస్మిం దివసే బారాణసిరఞ్ఞో ఖేమా నామ అగ్గమహేసీ పచ్చూసకాలే సుపినం పస్సి. ఏవరూపో సుపినో అహోసి – “సువణ్ణవణ్ణో మోరో ధమ్మం దేసేతి, సా సాధుకారం దత్వా ధమ్మం సుణాతి, మోరో ధమ్మం దేసేత్వా ఉట్ఠాయ పక్కామి”. సా “మోరరాజా గచ్ఛతి, గణ్హథ న”న్తి వదన్తీయేవ పబుజ్ఝి, పబుజ్ఝిత్వా చ పన సుపినభావం ఞత్వా “సుపినోతి వుత్తే రాజా న ఆదరం కరిస్సతి, ‘దోహళో మే’తి వుత్తే కరిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా దోహళినీ వియ హుత్వా నిపజ్జి. అథ నం రాజా ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి “భద్దే, కిం తే అఫాసుక”న్తి. “దోహళో మే ఉప్పన్నో”తి. “కిం ఇచ్ఛసి భద్దే”తి? “సువణ్ణవణ్ణస్స మోరస్స ధమ్మం సోతుం దేవా”తి. “భద్దే, కుతో ఏవరూపం మోరం లచ్ఛామీ”తి? “దేవ, సచే న లభామి, జీవితం మే నత్థీ”తి. “భద్దే, మా చిన్తయి, సచే కత్థచి అత్థి, లభిస్ససీ”తి రాజా నం అస్సాసేత్వా గన్త్వా రాజాసనే నిసిన్నో అమచ్చే పుచ్ఛి “అమ్భో, దేవీ సువణ్ణవణ్ణస్స మోరస్స ధమ్మం సోతుకామా, మోరా నామ సువణ్ణవణ్ణా హోన్తీ”తి? “బ్రాహ్మణా జానిస్సన్తి దేవా”తి.

రాజా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా ఏవమాహంసు “మహారాజ జలజేసు మచ్ఛకచ్ఛపకక్కటకా, థలజేసు మిగా హంసా మోరా తిత్తిరా ఏతే తిరచ్ఛానగతా చ మనుస్సా చ సువణ్ణవణ్ణా హోన్తీతి అమ్హాకం లక్ఖణమన్తేసు ఆగత”న్తి. రాజా అత్తనో విజితే లుద్దపుత్తే సన్నిపాతేత్వా “సువణ్ణవణ్ణో మోరో వో దిట్ఠపుబ్బో”తి పుచ్ఛి. సేసా “న దిట్ఠపుబ్బో”తి ఆహంసు. యస్స పన పితరా ఆచిక్ఖితం, సో ఆహ – “మయాపి న దిట్ఠపుబ్బో, పితా పన మే ‘అసుకట్ఠానే నామ సువణ్ణవణ్ణో మోరో అత్థీ’తి కథేసీ”తి. అథ నం రాజా “సమ్మ, మయ్హఞ్చ దేవియా చ జీవితం దిన్నం భవిస్సతి, గన్త్వా తం బన్ధిత్వా ఆనేహీ”తి బహుం ధనం దత్వా ఉయ్యోజేసి. సో పుత్తదారస్స ధనం దత్వా తత్థ గన్త్వా మహాసత్తం దిస్వా పాసే ఓడ్డేత్వా “అజ్జ బజ్ఝిస్సతి, అజ్జ బజ్ఝిస్సతీ”తి అబజ్ఝిత్వావ మతో, దేవీపి పత్థనం అలభన్తీ మతా. రాజా “తం మోరం నిస్సాయ పియభరియా మే మతా”తి కుజ్ఝిత్వా కోధవసికో హుత్వా “హిమవన్తే చతుత్థాయ పబ్బతరాజియా సువణ్ణవణ్ణో మోరో చరతి, తస్స మంసం ఖాదిత్వా అజరా అమరా హోన్తీ”తి సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా తం పట్టం సారమఞ్జూసాయం ఠపేత్వా కాలమకాసి.

అథ అఞ్ఞో రాజా అహోసి. సో సువణ్ణపట్టే అక్ఖరాని దిస్వా “అజరో అమరో భవిస్సామీ”తి తస్స గహణత్థాయ ఏకం లుద్దపుత్తం పేసేసి. సోపి తత్థేవ మతో. ఏవం ఛ రాజపరివట్టా గతా, ఛ లుద్దపుత్తా హిమవన్తేయేవ మతా. సత్తమేన పన రఞ్ఞా పేసితో సత్తమో లుద్దో “అజ్జ అజ్జేవా”తి సత్త సంవచ్ఛరాని బజ్ఝితుం అసక్కోన్తో చిన్తేసి “కిం ను ఖో ఇమస్స మోరరాజస్స పాదే పాసస్స అసఞ్చరణకారణ”న్తి? అథ నం పరిగ్గణ్హన్తో సాయంపాతం పరిత్తం కరోన్తం దిస్వా “ఇమస్మిం ఠానే అఞ్ఞో మోరో నత్థి, ఇమినా బ్రహ్మచారినా భవితబ్బం, బ్రహ్మచరియానుభావేన చేవ పరిత్తానుభావేన చస్స పాదో పాసే న బజ్ఝతీ”తి ఞత్వా పచ్చన్తజనపదం గన్త్వా ఏకం మోరిం బన్ధిత్వా యథా సా అచ్ఛరాయ పహటాయ వస్సతి, పాణిమ్హి పహటే నచ్చతి, ఏవం సిక్ఖాపేత్వా ఆదాయ గన్త్వా బోధిసత్తస్స పరిత్తకరణతో పురేతరమేవ పాసం ఓడ్డేత్వా అచ్ఛరం పహరిత్వా మోరిం వస్సాపేసి. మోరో తస్సా సద్దం సుణి, తావదేవస్స సత్త వస్ససతాని సన్నిసిన్నకిలేసో ఫణం కరిత్వా

దణ్డేన పహటాసీవిసో వియ ఉట్ఠహి. సో కిలేసాతురో హుత్వా పరిత్తం కాతుం అసక్కుణిత్వావ వేగేన తస్సా సన్తికం గన్త్వా పాసే పాదం పవేసేన్తోయేవ ఆకాసా ఓతరి. సత్త వస్ససతాని అసఞ్చరణకపాసో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సఞ్చరిత్వా పాదం బన్ధి.

అథ నం లుద్దపుత్తో యట్ఠిఅగ్గే ఓలమ్బన్తం దిస్వా చిన్తేసి "ఇమం మోరరాజం ఛ లుద్దపుత్తా బన్ధితుం నాసక్ఖింసు, అహమ్పి సత్త వస్సాని నాసక్ఖిం, అజ్జ పనేస ఇమం మోరిం నిస్సాయ కిలేసాతురో హుత్వా పరిత్తం కాతుం అసక్కుణిత్వా ఆగమ్మ పాసే బద్ధో హేట్ఠాసీసకో ఓలమ్బతి, ఏవరూపో మే సీలవా కిలమితో, ఏవరూపం రఞ్ఞో పణ్ణాకారత్థాయ నేతుం అయుత్తం, కిం మే రఞ్ఞా దిన్నేన సక్కారేన, విస్సజ్జేస్సామి న"న్తి. పున చిన్తేసి "అయం నాగబలో థామసమ్పన్నో మయి ఉపసఙ్కమన్తే 'ఏస మం మారేతుం ఆగచ్ఛతీ'తి మరణభయతజ్జితో ఫన్దమానో పాదం వా పక్ఖం వా భిన్దేయ్య, అనుపగన్త్వా పన పటిచ్ఛన్నే ఠత్వా ఖురప్పేనస్స పాసం ఛిన్దిస్సామి, తతో సయమేవ యథారుచియా గమిస్సతీ"తి. సో పటిచ్ఛన్నే ఠత్వా ధనుం ఆరోపేత్వా ఖురప్పం సన్నయ్హిత్వా ఆకడ్ఢి. మోరోపి "అయం లుద్దకో మం కిలేసాతురం కత్వా బద్ధభావం ఞత్వా నిరాసఙ్కో ఆగచ్ఛిస్సతి, కహం ను ఖో సో"తి చిన్తేత్వా ఇతో చితో చ విలోకేత్వా ధనుం ఆరోపేత్వా ఠితం దిస్వా "మారేత్వా మం ఆదాయ గన్తుకామో భవిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో మరణభయతజ్జితో హుత్వా జీవితం యాచన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౪౩. "సచే హి త్యాహం ధనహేతు గాహితో, మా మం వధీ జీవగాహం గహేత్వా;
రఞ్ఞో చ మం సమ్మ ఉపన్తికం నేహి, మఞ్ఞే ధనం లచ్ఛసినప్పరూప"న్తి.

తత్థ **సచే హి త్యాహన్తి** సచే హి తే అహం. **ఉపన్తికం నేహీతి** ఉపసన్తికం నేహి. **లచ్ఛసినప్పరూపన్తి** లచ్ఛసి అనప్పకరూపం.

తం సుత్వా లుద్దపుత్తో చిన్తేసి – "మోరరాజా, 'అయం మం విజ్ఝితుకామతాయ ఖురప్పం సన్నయ్హీ'తి మఞ్ఞతి, అస్సాసేస్సామి న"న్తి. సో అస్సాసేన్తో దుతియం గాథమాహ –

౧౪౪. "న మే అయం తుయ్హ వధాయ అజ్జ, సమాహితో చాపధురే ఖురప్పో;
పాసఞ్చ త్యాహం అధిపాతయిస్సం, యథాసుఖం గచ్ఛతు మోరరాజా"తి.

తత్థ **అధిపాతయిస్సన్తి** ఛిన్దయిస్సం.

తతో మోరరాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౪౫. "యం సత్త వస్సాని మమానుబన్ధి, రత్తిన్దివం ఖుప్పిపాసం సహన్తో;
అథ కిస్స మం పాసవసూపనీతం, పముత్తవే ఇచ్ఛసి బన్ధనస్మా.

౧౪౬. "పాణాతిపాతా విరతో నుసజ్జ, అభయం ను తే సబ్బభూతేసు దిన్నం;
యం మం తువం పాసవసూపనీతం, పముత్తవే ఇచ్ఛసి బన్ధనస్మా"తి.

తత్థ **యన్తి** యస్మా మం ఏత్తకం కాలం త్వం అనుబన్ధి, తస్మా తం పుచ్ఛామి, అథ కిస్స మం పాసవసం ఉపనీతం బన్ధనస్మా పమోచేతుం ఇచ్ఛసీతి అత్థో. **విరతో నుసజ్జాతి** విరతో ను సి అజ్జ. **సబ్బభూతేసూతి** సబ్బసత్తానం.

ఇతో పరం –

౧౯౭."పాణాతిపాతా విరతస్స బ్రూహి, అభయఞ్చ యో సబ్బభూతేసు దేతి;
పుచ్ఛామి తం మోరరాజేతమత్థం, ఇతో చుతో కిం లభతే సుఖం సో.

౧౯౮."పాణాతిపాతా విరతస్స బ్రూమి, అభయఞ్చ యో సబ్బభూతేసు దేతి;
దిట్ఠేవ ధమ్మే లభతే పసంసం, సగ్గఞ్చ సో యాతి సరీరభేదా.

౧౯౯."న సన్తి దేవా ఇతి ఆహు ఏకే, ఇధేవ జీవో విభవం ఉపేతి;
తథా ఫలం సుకతదుక్కటానం, దత్తుపఞ్ఞత్తఞ్చ వదన్తి దానం;
తేసం వచో అరహతం సద్దహానో, తస్మా అహం సకుణే బాధయామీ"తి. –

ఇమా ఉత్తానసమ్బన్ధగాథా పాళినయేన వేదితబ్బా.

తత్థ **ఇతి ఆహు ఏకే**తి ఏకచ్చే సమణబ్రాహ్మణా ఏవం కథేన్తి. **తేసం వచో అరహతం సద్దహానో**తి తస్స కిర కులూపకా ఉచ్ఛేదవాదినో నగ్గసమణకా. తే తం పచ్చేకబోధిఞాణస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నమ్పి సత్తం ఉచ్ఛేదవాదం గణ్హాపేసుం. సో తేహి సంసగ్గేన "కుసలాకుసలం నత్థీ"తి గహేత్వా సకుణే మారేతి. ఏవం మహాసావజ్జా ఏసా అసప్పురిససేవనా నామ. తేయేవ అయం "అరహన్తో"తి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ.

తం సుత్వా మహాసత్తో "తస్సేవ పరలోకస్స అత్థిభావం కథేస్సామీ"తి పాసయట్ఠియం అధోసిరో ఓలమ్బమానోవ ఇమం గాథమాహ –

౨౦౦."చన్దో చ సురియో చ ఉభో సుదస్సనా, గచ్ఛన్తి ఓభాసయమన్తలిక్ఖే;
ఇమస్స లోకస్స పరస్స వా తే, కథం ను తే ఆహు మనుస్సలోకే"తి.

తత్థ **ఇమస్సా**తి కిం ను తే ఇమస్స లోకస్స సన్తి, ఉదాహు పరలోకస్సాతి. భుమ్మత్థే వా ఏతం సామివచనం. **కథం ను తే**తి ఏతేసు విమానేసు చన్దిమసూరియదేవపుత్తే కథం ను కథేన్తి, కిం అత్థీతి కథేన్తి, ఉదాహు నత్థీతి, కిం వా దేవా, ఉదాహు మనుస్సాతి?

లుద్దపుత్తో గాథమాహ –

౨౦౧."చన్దో చ సురియో చ ఉభో సుదస్సనా, గచ్ఛన్తి ఓభాసయమన్తలిక్ఖే;
పరస్స లోకస్స న తే ఇమస్స, దేవాతి తే ఆహు మనుస్సలోకే"తి.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౨౦౨."ఏత్థేవ తే నీహతా హీనవాదా, అహేతుకా యే న వదన్తి కమ్మం;

తథా ఫలం సుకతదుక్కటానం, దత్తుపఞ్ఞత్తం యే చ వదన్తి దాన”న్తి.

తత్థ **ఏత్థేవ తే నిహతా హీనవాదా**తి సచే చన్దిమసూరియా దేవలోకే ఠితా, న మనుస్సలోకే, సచే చ తే దేవా, న మనుస్సా, ఏత్థేవ ఏత్తకే బ్యాకరణే తే తవ కులూపకా హీనవాదా నిహతా హోన్తి. **అహేతుకా** “విసుద్ధియా వా సంకిలేసస్స వా హేతుభూతం కమ్మం నత్థీ”తి ఏవంవాదా. **దత్తుపఞ్ఞత్త**న్తి యే చ దానం “బాలకేహి పఞ్ఞత్త”న్తి వదన్తి.

సో మహాసత్తే కథేన్తే సల్లక్ఖేత్వా గాథాద్వయమాహ –

౧౨౩.“అద్ధా హి సచ్చం వచనం తవేదం, కథఞ్హి దానం అఫలం భవేయ్య;

తథా ఫలం సుకతదుక్కటానం, దత్తుపఞ్ఞత్తఞ్చ కథం భవేయ్య.

౧౨౪.“కథంకరో కిన్తికరో కిమాచరం, కిం సేవమానో కేన తపోగుణేన;

అక్ఖాహి మే మోరరాజేతమత్థం, యథా అహం నో నిరయం పతేయ్య”న్తి.

తత్థ **దత్తుపఞ్ఞత్తఞ్చా**తి దానఞ్చ దత్తుపఞ్ఞత్తం నామ కథం భవేయ్యాతి అత్థో. **కథంకరో**తి కతరకమ్మం కరోన్తో. **కిన్తికరో**తి కేన కారణేన కరోన్తో అహం నిరయం న గచ్ఛేయ్యం. ఇతరాని తస్సేవ వేవచనాని.

తం సుత్వా మహాసత్తో “సచాహం ఇమం పఞ్హం న కథేస్సామి, మనుస్సలోకో తుచ్ఛో వియ కతో భవిస్సతి, తథేవస్స ధమ్మికానం సమణబ్రాహ్మణానం అత్థిభావం కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౨౫.“యే కేచి అత్థి సమణా పథబ్యా, కాసాయవత్థా అనగారియా తే;

పాతోవ పిణ్డాయ చరన్తి కాలే, వికాలచరియా విరతా హి సన్తో.

౧౨౬.“తే తత్థ కాలేనుపసఙ్కమిత్వా, పుచ్ఛాహి యం తే మనసో పియం సియా;

తే తే పవక్ఖన్తి యథాపజానం, ఇమస్స లోకస్స పరస్స చత్థ”న్తి.

తత్థ **సన్తో**తి సన్తపాపా పణ్డితా పచ్చేకబుద్ధా. **యథాపజాన**న్తి తే తుయ్హం అత్తనో పజానననియామేన వక్ఖన్తి, కఙ్ఖం తే ఛిన్దిత్వా కథేస్సన్తి. **ఇమస్స లోకస్స పరస్స చత్థ**న్తి ఇమినా నామ కమ్మేన మనుస్సలోకే నిబ్బత్తన్తి, ఇమినా దేవలోకే, ఇమినా నిరయాదీసూతి ఏవం ఇమస్స చ పరస్స చ లోకస్స అత్థం ఆచిక్ఖిస్సన్తి, తే పుచ్ఛాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా నిరయభయేన తజ్జేసి. సో పన పూరితపారమీ పచ్చేకబోధిసత్తో సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం ఓలోకేత్వా ఠితం పరిణతపదుమం వియ పరిపాకగతఞాణో విచరతి. సో తస్స ధమ్మకథం సుణన్తో ఠితపదేనేవ ఠితో సఙ్ఖారే పరిగ్గణ్హిత్వా తిలక్ఖణం సమ్మసన్తో పచ్చేకబోధిఞాణం పటివిజ్ఝి. తస్స పటివేధో చ మహాసత్తస్స పాసతో మోక్ఖో చ ఏకక్ఖణేయేవ అహోసి. పచ్చేకబుద్ధో సబ్బకిలేసే పదాలేత్వా భవపరియన్తే ఠితోవ ఉదానం ఉదానన్తో గాథమాహ –

౧౨౭.“తచంవ జిణ్ణం ఉరగో పురాణం, పణ్డూపలాసం హరితో దుమోవ;

ఏసప్పహీనో మమ లుద్దభావో, జహామహం లుద్దకభావమజ్జా”తి.

తస్సత్థో – యథా జిణ్ణం పురాణం తచం ఉరగో జహతి, యథా చ హరితో సమ్పజ్జమానసీలపత్తో దుమో కత్థచి ఠితం పణ్డుపలాసం జహతి, ఏవం అహమ్పి అజ్జ లుద్దభావం దారుణభావం జహిత్వా ఠితో, సో దాని ఏస పహీనో మమ లుద్దభావో, సాధు వత జహామహం లుద్దకభావమజ్జాతి. **జహామహన్తి** పజహిం అహన్తి అత్థో.

సో ఇమం ఉదానం ఉదానేత్వా "అహం తావ సబ్బకిలేసబన్ధనేహి ముత్తో, నివేసనే పన మే బన్ధిత్వా ఠపితా బహూ సకుణా అత్థి, తే కథం మోచేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా మహాసత్తం పుచ్ఛి – "మోరరాజ, నివేసనే మే బహూ సకుణా బద్ధా అత్థి, తే కథం మోచేస్సామీ"తి? పచ్చేకబుద్ధతోపి సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తానఞ్ఞేవ ఉపాయపరిగ్గహఞాణం మహన్తతరం హోతి, తేన నం ఆహ "యం వో మగ్గేన కిలేసే ఖణ్డేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం పటివిద్ధం, తం ఆరబ్భ సచ్చకిరియం కరోథ, సకలజమ్బుదీపే బన్ధనగతో సత్తో నామ న భవిస్సతీ"తి. సో బోధిసత్తేన దిన్ననయద్వారే ఠత్వా సచ్చకిరియం కరోన్తో గాథమాహ –

౧౩౮."యే చాపి మే సకుణా అత్థి బద్ధా, సతానినేకాని నివేసనస్మిం;

తేసమ్పహం జీవితమజ్జ దమ్మి, మోక్ఖఞ్చ తే పత్తా సకం నికేత"న్తి.

తత్థ **మోక్ఖఞ్చ తే పత్తా**తి స్వాహం మోక్ఖం పత్తో పచ్చేకబోధిఞాణం పటివిజ్ఝిత్వా ఠితో, తే సత్తే జీవితదానేన అనుకమ్పామి, ఏతేన సచ్చేన. **సకం నికేత**న్తి సబ్బేపి తే సత్తా అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛన్తూతి వదతి.

అథస్స సచ్చకిరియాసమకాలమేవ సబ్బే బన్ధనా ముచ్చిత్వా తుట్ఠిరవం రవన్తా సకట్ఠానమేవ అగమింసు. తస్మిం ఖణే తేసం తేసం గేహేసు బిళాలే ఆదిం కత్వా సకలజమ్బుదీపే బన్ధనగతో సత్తో నామ నాహోసి. పచ్చేకబుద్ధో హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా సీసం పరామసి. తావదేవ గిహిలిఙ్గం అన్తరధాయి, పబ్బజితలిఙ్గం పాతురహోసి. సో సట్ఠివస్సికత్థేరో వియ ఆకప్పసమ్పన్నో అట్ఠపరిక్ఖారధరో హుత్వా "త్వమేవ మమ పతిట్ఠా అహోసీ"తి మోరరాజస్స అఞ్జలిం పగ్గయ్హ పదక్ఖిణం కత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా నన్దమూలకపబ్భారం అగమాసి. మోరరాజాపి యట్ఠిఅగ్గతో ఉప్పతిత్వా గోచరం గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గతో. ఇదాని లుద్దస్స సత్త వస్సాని పాసహత్థస్స చరిత్వాపి మోరరాజానం నిస్సాయ దుక్ఖా ముత్తభావం పకాసేన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౧౩౯."లుద్దో చరీ పాసహత్థో అరఞ్ఞే, బాధేతు మోరాధిపతిం యసస్సిం;

బన్ధిత్వా మోరాధిపతిం యసస్సిం, దుక్ఖా స పముచ్చి యథాహం పముత్తో"తి.

తత్థ **బాధేతూ**తి మారేతుం, అయమేవ వా పాఠో. **బన్ధిత్వా**తి బన్ధిత్వా ఠితస్స ధమ్మకథం సుత్వా పటిలద్ధసంవేగో హుత్వాతి అత్థో. **యథాహ**న్తి యథా అహం సయమ్భుఞాణేన ముత్తో, ఏవమేవ సోపి ముత్తోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అరహత్తం పాపుణి. తదా మోరరాజా అహమేవ అహోసిన్తి.

మహామోరజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౪౯౨] ౯. తచ్ఛసూకరజాతకవణ్ణనా

యదేసమానా విచరిమ్హాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ద్వే మహల్లకత్థేరే ఆరబ్భ కథేసి. మహాకోసలో కిర రఞ్ఞో బిమ్బిసారస్స ధీతరం దేన్తో ధీతు న్హానీయమూలత్థాయ కాసిగామం అదాసి. పసేనది రాజా అజాతసత్తునా పితరి మారితే తం గామం అచ్ఛిన్ది. తేసు తస్సత్థాయ యుజ్ఝన్తేసు పఠమం అజాతసత్తుస్స జయో అహోసి. కోసలరాజా పరాజయప్పత్తో అమచ్చే పుచ్ఛి "కేన ను ఖో ఉపాయేన అజాతసత్తుం గణ్హేయ్యామా"తి. మహారాజ, భిక్ఖూ నామ మన్తకుసలా హోన్తి, చరపురిసే పేసేత్వా విహారే భిక్ఖూనం కథం పరిగ్గణ్హితుం వట్టతీతి. రాజా "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా "ఏథ, తుమ్హే విహారం గన్త్వా పటిచ్ఛన్నా హుత్వా భదన్తానం కథం పరిగ్గణ్హథా"తి చరపురిసే పయోజేసి. జేతవనేపి బహూ రాజపురిసా పబ్బజితా హోన్తి. తేసు ద్వే మహల్లకత్థేరా విహారపచ్చన్తే పణ్ణసాలాయం వసన్తి, ఏకో ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో నామ, ఏకో మన్తిదత్తత్థేరో నామ. తే సబ్బరత్తిం సుపిత్వా పచ్చూసకాలే పబుజ్ఝింసు.

తేసు ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో అగ్గిం జాలేత్వా ఆహ "భన్తే, మన్తిదత్తత్థేరా"తి. "కిం భన్తే"తి. "నిద్దాయథ తుమ్హే"తి. "న నిద్దాయామి, కిం కాతబ్బ"న్తి? "భన్తే, లాలకో వతాయం కోసలరాజా చాటిమత్తభోజనమేవ భుఞ్జితుం జానాతీ"తి. "అథ కిం భన్తే"తి. "అత్తనో కుచ్ఛిమ్హి పాణకమత్తేన అజాతసత్తునా పరాజితో రాజా"తి. "కిన్తి పన భన్తే కాతుం వట్టతీ"తి? "భన్తే, మన్తిదత్తత్థేర యుద్ధం నామ సకటబ్యూహచక్కబ్యూహపదుమబ్యూహవసేన తివిధం. తేసు భాగినేయ్యం అజాతసత్తుం గణ్హన్తేన సకటబ్యూహం కత్వా గణ్హితుం వట్టతి, అసుకస్మిం నామ పబ్బతకణ్ణే ద్వీసు పస్సేసు సూరపురిసే ఠపేత్వా పురతో బలం దస్సేత్వా అన్తో పవిట్ఠభావం ఞత్వా నదిత్వా వగ్గిత్వా కుమినే పవిట్ఠమచ్ఛం వియ అన్తోముట్ఠియం కత్వావ నం గహేతుం సక్కా"తి.

పయోజితపురిసా తం కథం సుత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా మహతియా సేనాయ గన్త్వా తథా కత్వా అజాతసత్తుం గహేత్వా సఙ్ఖలికబన్ధనేన బన్ధిత్వా కతిపాహం నిమ్మదం కత్వా "పున ఏవరూపం మా కరీ"తి అస్సాసేత్వా మోచేత్వా ధీతరం వజిరకుమారిం నామ తస్స దత్వా మహన్తేన పరివారేన విస్సజ్జేసి. "కోసలరఞ్ఞా ధనుగ్గహతిస్సత్థేరస్స సంవిధానేన అజాతసత్తు గహితో"తి భిక్ఖూనం అన్తరే కథా సముట్ఠహి, ధమ్మసభాయమ్పి తమేవ కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ధనుగ్గహతిస్సో యుద్ధసంవిధానే ఛేకోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసినగరస్స ద్వారగామవాసీ ఏకో వడ్ఢకీ దారుఅత్థాయ అరఞ్ఞం గన్త్వా ఆవాటే పతితం ఏకం సూకరపోతకం దిస్వా ఆనేత్వా "తచ్ఛసూకరో"తిస్స నామం కత్వా పోసేసి. సో తస్స ఉపకారకో అహోసి. తుణ్డేన రుక్ఖే పరివత్తేత్వా దేతి, దాఠాయ వేఠేత్వా కాళసుత్తం కడ్ఢతి, ముఖేన డంసిత్వా వాసినిఖాదనముగ్గరే ఆహరతి. సో వుడ్ఢిప్పత్తో మహాబలో మహాసరీరో అహోసి. అథ వడ్ఢకీ తస్మిం పుత్తపేమం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా "ఇమం ఇధ వసన్తం కోచిదేవ హింసేయ్యా"తి అరఞ్ఞే విస్సజ్జేసి. సో చిన్తేసి "అహం ఇమస్మిం అరఞ్ఞే ఏకకోవ వసితుం న సక్ఖిస్సామి, ఞాతకే పరియేసిత్వా తేహి పరివుతో వసిస్సామీ"తి. సో వనఘటాయ సూకరే పరియేసన్తో బహూ సూకరే దిస్వా తుస్సిత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౬౦."యదేసమానా విచరిమ్హ, పబ్బతాని వనాని చ;
అన్వేసం విచరిం ఞాతీ, తేమే అధిగతా మయా.

౧౬౧."బహుఞ్చిదం మూలఫలం, భక్ఖో చాయం అనప్పకో;

రమ్మో చిమా గిరీనజ్జో, ఫాసువాసో భవిస్సతి.

౧౬౨."ఇధేవాహం వసిస్సామి, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;
అప్పోస్సుక్కో నిరాసఙ్కీ, అసోకో అకుతోభయో"తి.

తత్థ **యదేసమానాతి** యం ఞాతిగణం పరియేసన్తా మయం విచరిమ్హా. **అన్వేసన్తి** చిరం వత అన్వేసన్తో విచరిం. **తేమేతి** తే ఇమే. **భక్ఖోతి** స్వేవ వనమూలఫలసఙ్ఖాతో భక్ఖో. **అప్పోస్సుక్కోతి** అనుస్సుక్కో హుత్వా.

సూకరా తస్స వచనం సుత్వా చతుత్థం గాథమాహంసు –

౧౬౩."అఞ్ఞమ్పి లేణం పరియేస, సత్తు నో ఇధ విజ్జతి;
సో తచ్ఛ సూకరే హన్తి, ఇధాగన్త్వా వరం వర"న్తి.

తత్థ **తచ్ఛాతి** తం నామేనాలపన్తి. **వరం వరన్తి** సూకరే హనన్తో థూలమంసం వరం వరఞ్ఞేవ హనతి.

ఇతో పరం ఉత్తానసమ్బన్ధగాథా పాళినయేన వేదితబ్బా –

౧౬౪."కో నుమ్హాకం ఇధ సత్తు, కో ఞాతీ సుసమాగతే;
దుప్పధంసే పధంసేతి, తం మే అక్ఖాథ పుచ్ఛితా.

౧౬౫."ఉద్ధగ్గరాజీ మిగరాజా, బలీ దాఠావుధో మిగో;
సో తచ్ఛ సూకరే హన్తి, ఇధాగన్త్వా వరం వరం.

౧౬౬."న నో దాఠా న విజ్జన్తి, బలం కాయే సమోహితం;
సబ్బే సమగ్గా హుత్వాన, వసం కాహామ ఏకకం.

౧౬౭."హదయఙ్గమం కణ్ణసుఖం, వాచం భాససి తచ్ఛక;
యోపి యుద్ధే పలాయేయ్య, తమ్పి పచ్ఛా హనామసే"తి.

తత్థ **కో నుమ్హాకన్తి** అహం తుమ్హే దిస్వావ "ఇమే సూకరా అప్పమంసలోహితా, భయేన నేసం భవితబ్బ"న్తి చిన్తేసిం, తస్మా మే ఆచిక్ఖథ, కో ను అమ్హాకం ఇధ సత్తు. **ఉద్ధగ్గరాజీతి** ఉద్ధగ్గాహి సరీరరాజీహి సమన్నాగతో. బ్యగ్ఘం సన్ధాయేవమాహంసు. **యోపీతి** యో అమ్హాకం అన్తరే ఏకోపి పలాయిస్సతి, తమ్పి మయం పచ్ఛా హనిస్సామాతి.

తచ్ఛసూకరో సబ్బే సూకరే ఏకచిత్తే కత్వా పుచ్ఛి "కాయ వేలాయ బ్యగ్ఘో ఆగమిస్సతీ"తి. అజ్జ పాతోవ ఏకం గహేత్వా గతో, స్వే పాతోవ ఆగమిస్సతీతి. సో యుద్ధకుసలో "ఇమస్మిం ఠానే ఠితేన సక్కా జేతు"న్తి భూమిసీసం పజానాతి, తస్మా ఏకం పదేసం సల్లక్ఖేత్వా రత్తిమేవ సూకరే గోచరం గాహాపేత్వా బలవపచ్చూసతో పట్ఠాయ "యుద్ధం నామ సకటబ్యూహాదివసేన తివిధం హోతీ"తి వత్వా పదుమబ్యూహం సంవిదహతి. మజ్ఝే ఠానే ఖీరపివకే సూకరపోతకే ఠపేసి. తే

పరివారేత్వా తేసం మాతరో, తా పరివారేత్వా వఞ్ఝా సూకరియో, తాసం అనన్తరా సూకరపోతకే, తేసం అనన్తరా మకులదాఠే తరుణసూకరే, తేసం అనన్తరా మహాదాఠే, తేసం అనన్తరా జిణ్ణసూకరే, తతో తత్థ తత్థ దసవగ్గం వీసతివగ్గం తింసవగ్గఞ్చ కత్వా బలగుమ్బం ఠపేసి. అత్తనో అత్థాయ ఏకం ఆవాటం, బ్యగ్ఘస్స పతనత్థాయ ఏకం సుప్పసణ్ఠానం పబ్భారం కత్వా ఖణాపేసి. ద్విన్నం ఆవాటానం అన్తరే అత్తనో వసనత్థాయ పీఠకం కారేసి. సో థామసమ్పన్నే యోధసూకరే గహేత్వా తస్మిం తస్మిం ఠానే సూకరే అస్సాసేన్తో విచరి. తస్సేవం కరోన్తస్సేవ సూరియో ఉగ్గచ్ఛతి.

అథ బ్యగ్ఘరాజా కూటజటిలస్స అస్సమపదా నిక్ఖమిత్వా పబ్బతతలే అట్ఠాసి. తం దిస్వా సూకరా "ఆగతో నో భన్తే వేరీ"తి వదింసు. మా భాయథ, యం యం ఏస కరోతి, తం సబ్బం సరిక్ఖా హుత్వా కరోథాతి. బ్యగ్ఘో సరీరం విధునిత్వా ఓసక్కన్తో వియ పస్సావమకాసి, సూకరాపి తథేవ కరింసు. బ్యగ్ఘో సూకరే ఓలోకేత్వా మహానదం నది, తేపి తథేవ కరింసు. సో తేసం కిరియం దిస్వా చిన్తేసి "న ఇమే పుబ్బసదిసా, అజ్జ మయ్హం పటిసత్తునో హుత్వా వగ్గవగ్గా ఠితా, సంవిదహకో నేసం సేనానాయకోపి అత్థి, అజ్జ మయా ఏతేసం సన్తికం గన్తుం న వట్టతీ"తి మరణభయతజ్జితో నివత్తిత్వా కూటజటిలస్స సన్తికం గతో. అథ నం సో తుచ్ఛహత్థం దిస్వా నవమం గాథమాహ –

౧౬౮."పాణాతిపాతా విరతో ను అజ్జ, అభయం ను తే సబ్బభూతేసు దిన్నం;

దాఠా ను తే మిగవధాయ న సన్తి, యో సఙ్ఘపత్తో కపణోవ ఝాయసీ"తి.

తత్థ **సఙ్ఘపత్తో**తి యో త్వం సూకరసఙ్ఘపత్తో హుత్వా కిఞ్చి గోచరం అలభిత్వా కపణో వియ ఝాయసీతి.

అథ బ్యగ్ఘో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౬౯."న మే దాఠా న విజ్జన్తి, బలం కాయే సమోహితం;

ఞాతీ చ దిస్వాన సామగ్గీ ఏకతో, తస్మా చ ఝాయామి వనమ్హి ఏకకో.

౧౭౦."ఇమస్సుదం యన్తి దిసోదిసం పురే, భయట్టితా లేణగవేసినో పుథు;

తే దాని సఙ్గమ్మ వసన్తి ఏకతో, యత్థట్ఠితా దుప్పసహజ్జ తే మయా.

౧౭౧."పరిణాయకసమ్పన్నా , సహితా ఏకవాదినో;

తే మం సమగ్గా హింసేయ్యుం, తస్మా నేసం న పత్థయే"తి.

తత్థ **సామగ్గీ ఏకతో**తి సహితా హుత్వా ఏకతో ఠితే. **ఇమస్సుదన్తి** ఇమే సుదం మయా అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకితమత్తావ పుబ్బే దిసోదిసం గచ్ఛన్తి. **పుథూ**తి విసుం విసుం. **యత్థట్ఠితా**తి యస్మిం భూమిభాగే ఠితా. **పరిణాయకసమ్పన్నా**తి సేనానాయకేన సమ్పన్నా. **తస్మా నేసం న పత్థయే**తి తేన కారణేన ఏతేసం న పత్థేమి.

తం సుత్వా కూటజటిలో తస్స ఉస్సాహం జనయన్తో గాథమాహ –

౧౭౨."ఏకోవ ఇన్దో అసురే జినాతి, ఏకోవ సేనో హన్తి దిజే పసయ్హ;

ఏకోవ బ్యగ్ఘో మిగసఙ్ఘపత్తో, వరం వరం హన్తి బలఞ్హి తాదిస"న్తి.

తత్థ **మిగసఙ్ఘపత్తో**తి మిగగణపత్తో హుత్వా వరం వరం మిగం హన్తి. **బలఞ్హి తాదిస**న్తి తాదిసఞ్హి తస్స బలం.

అథ బ్యగ్ఘో గాథమాహ –

౧౭౩. “న హేవ ఇన్దో న సేనో, నపి బ్యగ్ఘో మిగాధిపో;

సమగ్గే సహితే ఞాతీ, న బ్యగ్ఘే కురుతే వసే”తి.

తత్థ **బ్యగ్ఘే**తి బ్యగ్ఘసదిసే హుత్వా సరీరవిధూననాదీని కత్వా ఠితే వసే న కురుతే, అత్తనో వసే వత్తాపేతుం న సక్కోతీతి అత్థో.

పున జటిలో తం ఉస్సాహేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౭౪.“కుమ్భీలకా సకుణకా, సఙ్ఘినో గణచారినో;

సమ్మోదమానా ఏకజ్ఝం, ఉప్పతన్తి డయన్తి చ.

౧౭౫.“తేసఞ్చ డయమానానం, ఏకేత్థ అపసక్కతి;

తఞ్చ సేనో నితాళేతి, వేయ్యగ్ఘియేవ సా గతీ”తి.

తత్థ **కుమ్భీలకా**తి ఏవంనామకా ఖుద్దకసకుణా. **ఉప్పతన్తీ**తి గోచరం చరన్తా ఉప్పతన్తి. **డయన్తి చా**తి గోచరం గహేత్వా ఆకాసేన గచ్ఛన్తి. **ఏకేత్థ అపసక్కతీ**తి ఏకో ఏతేసు ఓసక్కిత్వా వా ఏకపస్సేన వా విసుం గచ్ఛతి. **నితాళేతీ**తి పహరిత్వా గణ్హాతి. **వేయ్యగ్ఘియేవ సా గతీ**తి బ్యగ్ఘానం ఏసాతి వేయ్యగ్ఘి, సమగ్గానం గచ్ఛన్తానమ్పి ఏసా ఏవరూపా గతి బ్యగ్ఘానం గతియేవ నామ హోతి. న హి సక్కా సబ్బేహి ఏకతోవ గన్తుం, తస్మా యో ఏవం తత్థ ఏకో గచ్ఛతి, తం గణ్హాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “బ్యగ్ఘరాజ త్వం అత్తనో బలం న జానాసి, మా భాయి, కేవలం త్వం నదిత్వా పక్ఖన్ద, ద్వే ఏకతో గచ్ఛన్తా నామ న భవిస్సన్తీ”తి ఉస్సాహేసి . సో తథా అకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౭౬.“ఉస్సాహితో జటిలేన, లుద్దేనామిసచక్ఖునా;

దాఠీ దాఠీసు పక్ఖన్తి, మఞ్ఞమానో యథా పురే”తి.

తత్థ **దాఠీ**తి సయం దాఠావుధో ఇతరేసు దాఠావుధేసు పక్ఖన్ది. **యథా పురే**తి యథా పుబ్బే మఞ్ఞతి, తథేవ మఞ్ఞమానో.

సో కిర గన్త్వా పబ్బతతలే తావ అట్ఠాసి. సూకరా “పునాగతో సామి, చోరో”తి తచ్ఛస్స ఆరోచేసుం. సో “మా భాయథా”తి తే అస్సాసేత్వా ఉట్ఠాయ ద్విన్నం ఆవాటానం అన్తరే పీఠకాయ అట్ఠాసి. బ్యగ్ఘో వేగం జనేత్వా తచ్ఛసూకరం సన్ధాయ పక్ఖన్ది. తచ్ఛసూకరో పరివత్తిత్వా పచ్ఛాముఖో పురిమఆవాటే పతి. బ్యగ్ఘో చ వేగం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో గన్త్వా సుప్పపబ్భారే ఆవాటే పతిత్వా పుఞ్జకితోవ అట్ఠాసి. తచ్ఛసూకరో వేగేన ఉట్ఠాయ తస్స అన్తరసత్థిమ్హి దాఠం ఓతారేత్వా యావ హదయా ఫాలేత్వా మంసం ఖాదిత్వా ముఖేన డంసిత్వా బహిఆవాటే పాతేత్వా “గణ్హథిమం దాస”న్తి ఆహ. పఠమాగతా ఏకవారమేవ తుణ్డోతారణమత్తం లభింసు, పచ్ఛా ఆగతా అలభిత్వా “బ్యగ్ఘమంసం నామ కీదిస”న్తి వదింసు. తచ్ఛసూకరో ఆవాటా

ఉత్తరిత్వా సూకరే ఓలోకేత్వా “కిం ను ఖో న తుస్సథా”తి ఆహ. “సామి, ఏకో తావ బ్యగ్ఘో గహితో, అఞ్ఞో పనేకో దసబ్యగ్ఘగ్ఘనకో అత్థీ”తి? “కో నామేసో”తి? “బ్యగ్ఘేన ఆభతాభతమంసం ఖాదకో కూటజటిలో”తి. “తేన హి ఏథ, గణ్హిస్సామ న”న్తి తేహి సద్ధిం వేగేన పక్ఖన్ది.

జటిలో “బ్యగ్ఘో చిరాయతీ”తి తస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తో బహూ సూకరే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా “ఇమే బ్యగ్ఘం మారేత్వా మమ మారణత్థాయ ఆగచ్ఛన్తి మఞ్ఞే”తి పలాయిత్వా ఏకం ఉదుమ్బరరుక్ఖం అభిరుహి. సూకరా “ఏస రుక్ఖం ఆరుళ్హో”తి వదింసు. “కిం రుక్ఖ”న్తి. “ఉదుమ్బరరుక్ఖ”న్తి. “తేన హి మా చిన్తయిత్థ, ఇదాని నం గణ్హిస్సామా”తి తరుణసూకరే పక్కోసిత్వా రుక్ఖమూలతో పంసుం అపబ్యూహాపేసి, సూకరీహి ముఖపూరం ఉదకం ఆహరాపేసి, మహాదాఠసూకరేహి సమన్తా మూలాని ఛిన్దాపేసి. ఏకం ఉజుకం ఓతిణ్ణమూలమేవ అట్ఠాసి. తతో సేససూకరే “తుమ్హే అపేథా”తి ఉస్సారేత్వా జణ్ణుకేహి పతిట్ఠహిత్వా దాఠాయ మూలం పహరి, ఫరసునా పహటం వియ ఛిజ్జిత్వా గతం. రుక్ఖో పరివత్తిత్వా పతి. తం కూటజటిలం పతన్తమేవ సమ్పటిచ్ఛిత్వా మంసం భక్ఖేసుం. తం అచ్ఛరియం దిస్వా రుక్ఖదేవతా గాథమాహ –

౧౭౭. “సాధు సమ్బహులా ఞాతీ, అపి రుక్ఖా అరఞ్ఞజా;
సూకరేహి సమగ్గేహి, బ్యగ్ఘో ఏకాయనే హతో”తి.

తత్థ **ఏకాయనే హతో**తి ఏకగమనస్మింయేవ హతో.

ఉభిన్నం పన నేసం హతభావం పకాసేన్తో సత్థా ఇతరం గాథమాహ –

౧౭౮. “బ్రాహ్మణఞ్చేవ బ్యగ్ఘఞ్చ, ఉభో హన్త్వాన సూకరా;
ఆనన్దినో పముదితా, మహానాదం పనాదిసు”న్తి.

పున తచ్ఛసూకరో తే పుచ్ఛి “అఞ్ఞోపి వో అమిత్తా అత్థీ”తి? సూకరా “నత్థి, సామీ”తి వత్వా “తం అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం కరిస్సామా”తి ఉదకం పరియేసన్తా జటిలస్స పానీయసఙ్ఖం దిస్వా తం దక్ఖిణావట్టం సఙ్ఖరతనం పూరేత్వా ఉదకం అభిహరిత్వా తచ్ఛసూకరం ఉదుమ్బరరుక్ఖమూలేయేవ అభిసిఞ్చింసు. అభిసేకఉదకం ఆసిత్తం, సూకరిమేవస్స అగ్గమహేసిం కరింసు. తతో పట్ఠాయ ఉదుమ్బరభద్దపీఠే నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణావట్టసఙ్ఖేన అభిసేకకరణం పవత్తం. తమ్పి అత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౧౭౯. “తే సు ఉదుమ్బరమూలస్మిం, సూకరా సుసమాగతా;
తచ్ఛకం అభిసిఞ్చింసు, త్వం నో రాజాసి ఇస్సరో”తి.

తత్థ **తే సూ**తి తే సూకరా, **సు**-కారో నిపాతమత్తం. **ఉదుమ్బరమూలస్మి**న్తి ఉదుమ్బరస్స మూలే.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ధనుగ్గహతిస్సత్థేరో యుద్ధసంవిదహనే ఛేకోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కూటజటిలో దేవదత్తో అహోసి, తచ్ఛసూకరో ధనుగ్గహతిస్సో, రుక్ఖదేవతా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

తచ్ఛసూకరజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౪౯౩] ౧౦. మహావాణిజజాతకవణ్ణనా

వాణిజా సమితిం కత్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో సావత్థివాసినో వాణిజే ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర వోహారత్థాయ గచ్ఛన్తా సత్థు మహాదానం దత్వా సరణేసు చ సీలేసు చ పతిట్ఠాయ “భన్తే, సచే అరోగా ఆగమిస్సామ, పున తుమ్హాకం పాదే వన్దిస్సామా”తి వత్వా పఞ్చమత్తేహి సకటసతేహి నిక్ఖమిత్వా కన్తారం పత్వా మగ్గం అసల్లక్ఖేత్వా మగ్గమూళ్హా నిరుదకే నిరాహారే అరఞ్ఞే విచరన్తా ఏకం నాగపరిగ్గహితం నిగ్రోధరుక్ఖం దిస్వా సకటాని మోచేత్వా రుక్ఖమూలే నిసీదింసు. తే తస్స ఉదకతిన్తాని వియ నీలాని సినిద్ధాని పత్తాని ఉదకపుణ్ణా వియ చ సాఖా దిస్వా చిన్తయింసు “ఇమస్మిం రుక్ఖే ఉదకం సఞ్చరన్తం వియ పఞ్ఞాయతి, ఇమస్స పురిమసాఖం ఛిన్దామ, పానీయం నో దస్సతీ”తి. అథేకో రుక్ఖం అభిరుహిత్వా సాఖం ఛిన్ది, తతో తాలక్ఖన్ధప్పమాణా ఉదకధారా పవత్తి. తే తత్థ న్హత్వా పివిత్వా చ దక్ఖిణసాఖం ఛిన్దింసు, తతో నానగ్గరసభోజనం నిక్ఖమి. తం భుఞ్జిత్వా పచ్ఛిమసాఖం ఛిన్దింసు, తతో అలఙ్కతఇత్థియో నిక్ఖమింసు. తాహి సద్ధిం అభిరమిత్వా ఉత్తరసాఖం ఛిన్దింసు, తతో సత్త రతనాని నిక్ఖమింసు. తాని గహేత్వా పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వా సావత్థిం పచ్చాగన్త్వా ధనం గోపేత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా ధమ్మకథం సుత్వా నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం దత్వా “భన్తే, ఇమస్మిం దానే అమ్హాకం ధనదాయికాయ రుక్ఖదేవతాయ పత్తిం దేమా”తి పత్తిం అదంసు. సత్థా నిట్ఠితభత్తకిచ్చో “కతరరుక్ఖదేవతాయ పత్తిం దేథా”తి పుచ్ఛి. వాణిజా నిగ్రోధరుక్ఖే ధనస్స లద్ధాకారం తథాగతస్సారోచేసుం. సత్థా “తుమ్హే తావ మత్తఞ్ఞుతాయ తణ్హావసికా అహుత్వా ధనం లభిత్థ, పుబ్బే పన అమత్తఞ్ఞుతాయ తణ్హావసికా ధనఞ్చ జీవితఞ్చ విజహింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసినగరే తదేవ పన కన్తారం స్వేవ నిగ్రోధో. వాణిజా మగ్గమూళ్హా హుత్వా తమేవ నిగ్రోధం పస్సింసు. తమత్థం సత్థా అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా కథేన్తో ఇమా గాథా ఆహ –

౧౮౦.“వాణిజా సమితిం కత్వా, నానారట్ఠతో ఆగతా;
ధనాహరా పక్కమింసు, ఏకం కత్వాన గామణిం.

౧౮౧.“తే తం కన్తారమాగమ్మ, అప్పభక్ఖం అనోదకం;
మహానిగ్రోధమద్దక్ఖుం, సీతచ్ఛాయం మనోరమం.

౧౮౨.“తే చ తత్థ నిసీదిత్వా, తస్స రుక్ఖస్స ఛాయయా;
వాణిజా సమచిన్తేసుం, బాలా మోహేన పారుతా.

౧౮౩.“అల్లాయతే అయం రుక్ఖో, అపి వారీవ సన్దతి;
ఇఙ్ఘస్స పురిమం సాఖం, మయం ఛిన్దామ వాణిజా.

౧౮౪.“సా చ ఛిన్నావ పగ్ఘరి, అచ్ఛం వారిం అనావిలం;
తే తత్థ న్హత్వా పివిత్వా, యావతిచ్ఛింసు వాణిజా.

౧౮౫.“దుతియం సమచిన్తేసుం, బాలా మోహేన పారుతా;

ఇఙ్ఘస్స దక్ఖిణం సాఖం, మయం ఛిన్దామ వాణిజా.

౧౮౬.“సా చ ఛిన్నావ పగ్ఘరి, సాలిమంసోదనం బహుం;

అప్పోదవణ్ణే కుమ్మాసే, సిఙ్గిం విదలసూపియో.

౧౮౭.“తే తత్థ భుత్వా ఖాదిత్వా, యావతిచ్ఛింసు వాణిజా;

తతియం సమచిన్తేసుం, బాలా మోహేన పారుతా;

ఇఙ్ఘస్స పచ్ఛిమం సాఖం, మయం ఛిన్దామ వాణిజా.

౧౮౮.“సా చ ఛిన్నావ పగ్ఘరి, నారియో సమలఙ్కతా;

విచిత్రవత్థాభరణా, ఆముత్తమణికుణ్డలా.

౧౮౯.“అపి సు వాణిజా ఏకా, నారియో పణ్ణవీసతి;

సమన్తా పరివారింసు, తస్స రుక్ఖస్స ఛాయయా;

తే తాహి పరిచారేత్వా, యావతిచ్ఛింసు వాణిజా.

౧౯౦.“చతుత్థం సమచిన్తేసుం, బాలా మోహేన పారుతా;

ఇఙ్ఘస్స ఉత్తరం సాఖం, మయం ఛిన్దామ వాణిజా.

౧౯౧.“సా చ ఛిన్నావ పగ్ఘరి, ముత్తా వేళురియా బహూ;

రజతం జాతరూపఞ్చ, కుత్తియో పటియాని చ.

౧౯౨.“కాసికాని చ వత్థాని, ఉద్దియాని చ కమ్బలా;

తే తత్థ భారే బన్ధిత్వా, యావతిచ్ఛింసు వాణిజా.

౧౯౩.“పఞ్చమం సమచిన్తేసుం, బాలా మోహేన పారుతా;

ఇఙ్ఘస్స మూలం ఛిన్దామ, అపి భియ్యో లభామసే.

౧౯౪.“అథుట్ఠహి సత్థవాహో, యాచమానో కతఞ్జలీ;

నిగ్రోధో కిం పరజ్ఝతి, వాణిజా భద్దమత్థు తే.

౧౯౫.“వారిదా పురిమా సాఖా, అన్నపానఞ్చ దక్ఖిణా;

నారిదా పచ్ఛిమా సాఖా, సబ్బకామే చ ఉత్తరా;

నిగ్రోధో కిం పరజ్ఝతి, వాణిజా భద్దమత్థు తే.

౧౯౬.“యస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ, నిసీదేయ్య సయేయ్య వా;

న తస్స సాఖం భఞ్జేయ్య, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో.

౧౯౭.“తే చ తస్సానాదియిత్వా, ఏకస్స వచనం బహూ;

నిసితాహి కుఠారీహి, మూలతో నం ఉపక్కము”న్తి.

తత్థ **సమితిం కత్వా**తి బారాణసియం సమాగమం కత్వా, బహూ ఏకతో హుత్వాతి అత్థో. **పక్కమింసూ**తి పఞ్చహి సకటసతేహి బారాణసేయ్యకం భణ్డం ఆదాయ పక్కమింసు. **గామణి**న్తి ఏకం పఞ్ఞవన్తతరం సత్థవాహం కత్వా . **ఛాయయా**తి ఛాయాయ. **అల్లాయతే**తి ఉదకభరితో వియ అల్లో హుత్వా పఞ్ఞాయతి. **ఛిన్నావ పగ్ఘరీ**తి ఏకో రుక్ఖారోహనకుసలో అభిరుహిత్వా తం ఛిన్ది, సా ఛిన్నమత్తావ పగ్ఘరీతి దస్సేతి. పరతోపి ఏసేవ నయో.

అప్పోదవణ్ణే కుమ్మాసేతి అప్పోదకపాయాససదిసే కుమ్మాసే. **సిఙ్గి**న్తి సిఙ్గివేరాదికం ఉత్తరిభఙ్గం. **విదలసూపియో**తి ముగ్గసూపాదయో. **వాణిజా ఏకా**తి ఏకేకస్స వాణిజస్స యత్తకా వాణిజా , తేసు ఏకేకస్స ఏకేకావ, సత్థవాహస్స పన సన్తికే పఞ్చవీసతీతి అత్థో. **పరివారింసూ**తి పరివారేసుం. తాహి పన సద్ధింయేవ నాగానుభావేన సాణివితానసయనాదీని పఞ్ఞపింసు.

కుత్తియోతి హత్థత్థరాదయో. **పటియానిచా**తి ఉణ్ణామయపచ్చత్థరణాని. “సేతకమ్బలానీ”తిపి వదన్తియేవ. **ఉద్దియాని చ కమ్బలా**తి ఉద్దియాని నామ కమ్బలా అత్థి. **తే తత్థ భారే బన్ధిత్వా**తి యావతకం ఇచ్ఛింసు, తావతకం గహేత్వా పఞ్చ సకటసతాని పూరేత్వాతి అత్థో. **వాణిజా భద్దమత్థు తే**తి ఏకేకం వాణిజం ఆలపన్తో “భద్దం తే అత్థూ”తి ఆహ. **అన్నపానఞ్చా**తి అన్నఞ్చ పానఞ్చ అదాసి. **సబ్బకామే చా**తి సబ్బకామే చ అదాసి. **మిత్తదుబ్భో హీ**తి మిత్తానం దుబ్భనపురిసో హి పాపకో లామకో నామ. **అనాదియిత్వా**తి తస్స వచనం అగ్గహేత్వా. **ఉపక్కము**న్తి మోహావ ఛిన్దితుం ఆరభింసు.

అథ నే ఛిన్దనత్థాయ రుక్ఖం ఉపగతే దిస్వా నాగరాజా చిన్తేసి “అహం ఏతేసం పిపాసితానం పానీయం దాపేసిం, తతో దిబ్బభోజనం, తతో సయనాదీని చేవ పరిచారికా చ నారియో, తతో పఞ్చసతసకటపూరం రతనం, ఇదాని పనిమే ‘రుక్ఖం మూలతో ఛిన్దిస్సామా’తి వదన్తి, అతివియ లుద్ధా ఇమే, ఠపేత్వా సత్థవాహం అవసేసే మారేతుం వట్టతీ”తి. సో “ఏత్తకా సన్నద్ధయోధా నిక్ఖమన్తు, ఏత్తకా ధనుగ్గహా, ఏత్తకా వమ్మినో”తి సేనం విచారేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా గాథమాహ –

౧౯౮.“తతో నాగా నిక్ఖమింసు, సన్నద్ధా పణ్ణవీసతి;

ధనుగ్గహానం తిసతా, ఛసహస్సా చ వమ్మినో”తి.

తత్థ **సన్నద్ధా**తి సువణ్ణరజతాదివమ్మకవచికా. **ధనుగ్గహానం తిసతా**తి మేణ్డవిసాణధనుగ్గహానం తీణి సతాని. **వమ్మినో**తి ఖేటకఫలకహత్థా ఛసహస్సా.

౧౯౯.“ఏతే హనథ బన్ధథ, మా వో ముఞ్చిత్థ జీవితం;

ఠపేత్వా సత్థవాహంవ, సబ్బే భస్మం కరోథ నే”తి. – అయం నాగరాజేన వుత్తగాథా;

తత్థ **మా వో ముఞ్చిత్థ జీవిత**న్తి కస్సచి ఏకస్సపి జీవితం మా ముఞ్చిత్థ.

నాగా తథా కత్వా అత్థరణాదీని పఞ్చసు సకటసతేసు ఆరోపేత్వా సత్థవాహం గహేత్వా సయం తాని సకటాని పాజేన్తా బారాణసిం గన్త్వా సబ్బం ధనం తస్స గేహే పటిసామేత్వా తం ఆపుచ్ఛిత్వా అత్తనో నాగభవనమేవ గతా. తమత్థం విదిత్వా సత్థా ఓవాదవసేన గాథాద్వయమాహ –

౨౦౦.“తస్మా హి పణ్డితో పోసో, సమ్పస్సం అత్థమత్తనో;
లోభస్స న వసం గచ్ఛే, హనేయ్యారిసకం మనం.

౨౦౧.“ఏవమాదీనవం ఞత్వా, తణ్హా దుక్ఖస్స సమ్భవం;
వీతతణ్హో అనాదానో, సతో భిక్ఖు పరిబ్బజే”తి.

తత్థ **తస్మా**తి యస్మా లోభవసికా మహావినాసం పత్తా, సత్థవాహో ఉత్తమసమ్పత్తిం, తస్మా. **హనేయ్యారిసకం మన**న్తి అన్తో ఉప్పజ్జమానానం నానావిధానం లోభసత్తూనం సన్తకం మనం, లోభసమ్పయుత్తచిత్తం హనేయ్యాతి అత్థో. **ఏవమాదీనవ**న్తి ఏవం లోభే ఆదీనవం జానిత్వా. **తణ్హా దుక్ఖస్స సమ్భవ**న్తి జాతిఆదిదుక్ఖస్స తణ్హా సమ్భవో, తతో ఏతం దుక్ఖం నిబ్బత్తతి, ఏవం తణ్హావ దుక్ఖస్స సమ్భవం ఞత్వా **వీతతణ్హో** తణ్హాఆదానేన **అనాదానో** మగ్గేన ఆగతాయ సతియా **సతో** హుత్వా **భిక్ఖు పరిబ్బజే** ఇరియేథ వత్తేథాతి అరహత్తేన దేసనాయ కూటం గణ్హి.

ఇమఞ్చ పన ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం ఉపాసకా పుబ్బే లోభవసికా వాణిజా మహావినాసం పత్తా, తస్మా లోభవసికేన న భవితబ్బ”న్తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే తే వాణిజా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా. తదా నాగరాజా సారిపుత్తో అహోసి, సత్థవాహో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

మహావాణిజజాతకవణ్ణనా దసమా.

[౪౯౪] ౧౧. సాధినజాతకవణ్ణనా

అబ్భుతో వత లోకస్మిన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథికే ఉపాసకే ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “ఉపాసకా పోరాణకపణ్డితా అత్తనో ఉపోసథకమ్మం నిస్సాయ మనుస్ససరీరేనేవ దేవలోకం గన్త్వా చిరం వసింసూ”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే మిథిలాయం సాధినో నామ రాజా ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. సో చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారే చాతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహాదానం పవత్తేసి, దేవసికం ఛ సతసహస్సాని వయకరణం గచ్ఛన్తి, పఞ్చ సీలాని రక్ఖతి, ఉపోసథం ఉపవసతి. రట్ఠవాసినోపి తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా మతమతా దేవనగరేయేవ నిబ్బత్తింసు. సుధమ్మదేవసభం పూరేత్వా నిసిన్నా దేవా రఞ్ఞో సీలాదిగుణమేవ వణ్ణయన్తి. తం సుత్వా సేసదేవాపి రాజానం దట్ఠుకామా అహేసుం. సక్కో దేవరాజా తేసం మనం విదిత్వా ఆహ – “సాధినరాజానం దట్ఠుకామత్థా”తి. “ఆమ దేవా”తి. సో మాతలిం ఆణాపేసి “గచ్ఛ త్వం వేజయన్తరథం యోజేత్వా సాధినరాజానం ఆనేహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రథం యోజేత్వా విదేహరట్ఠం అగమాసి, తదా పుణ్ణమదివసో హోతి. మాతలి మనుస్సానం సాయమాసం భుఞ్జిత్వా ఘరద్వారేసు సుఖకథాయ నిసిన్నకాలే చన్దమణ్డలేన సద్ధిం రథం పేసేసి. మనుస్సా “ద్వే చన్దా ఉట్ఠితా”తి వదన్తా పున చన్దమణ్డలం ఓహాయ రథం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “నాయం చన్దో, రథో ఏసో, దేవపుత్తో పఞ్ఞాయతి,

కస్సేస ఏతం మనోమయసిన్ధవయుత్తం దిబ్బరథం ఆనేతి, న అఞ్ఞస్స, అమ్హాకం రఞ్ఞో భవిస్సతి, రాజా హి నో ధమ్మికో ధమ్మరాజా"తి సోమనస్సజాతా హుత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ఠితా పఠమం గాథమాహంసు –

౨౦౨.“అబ్భుతో వత లోకస్మిం, ఉప్పజ్జి లోమహంసనో;

దిబ్బో రథో పాతురహు, వేదేహస్స యసస్సినో"తి.

తస్సత్థో – అబ్భుతో వతేస అమ్హాకం రాజా, లోకస్మిం లోమహంసనో ఉప్పజ్జి, యస్స దిబ్బో రథో పాతురహోసి వేదేహస్స యసస్సినోతి.

మాతలిపిఏ తం రథం ఆనేత్వా మనుస్సేసు గన్ధమాలాదీహి పూజేన్తేసు తిక్ఖత్తుం నగరం పదక్ఖిణం కత్వా రఞ్ఞో నివేసనద్వారం గన్త్వా రథం నివత్తేత్వా పచ్ఛాభాగేన సీహపఞ్జరఉమ్మారే ఠపేత్వా ఆరోహణసజ్జం కత్వా అట్ఠాసి. తం దివసం రాజాపి దానసాలాయో ఓలోకేత్వా “ఇమినా నియామేన దానం దేథా"తి ఆణాపేత్వా ఉపోసథం సమాదియిత్వా దివసం వీతినామేత్వా అమచ్చగణపరివుతో అలఙ్కతమహాతలే పాచీనసీహపఞ్జరాభిముఖో ధమ్మయుత్తం కథేన్తో నిసిన్నో హోతి. అథ నం మాతలి రథాభిరుహనత్థం నిమన్తేత్వా ఆదాయ అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమా గాథా అభాసి –

౨౦౩.“దేవపుత్తో మహిద్ధికో, మాతలి దేవసారథి;

నిమన్తయిత్థ రాజానం, వేదేహం మిథిలగ్గహం.

౨౦౪.“ఏహిమం రథమారుయ్హ, రాజసేట్ఠ దిసమ్పతి;

దేవా దస్సనకామా తే, తావతింసా సఇన్దకా;

సరమానా హి తే దేవా, సుధమ్మాయం సమచ్ఛరే.

౨౦౫.“తతో చ రాజా సాధినో, వేదేహో మిథిలగ్గహో;

సహస్సయుత్తమారుయ్హ, అగా దేవాన సన్తికే;

తం దేవా పటినన్దింసు, దిస్వా రాజానమాగతం.

౨౦౬.“స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;

నిసీద దాని రాజీసి, దేవరాజస్స సన్తికే.

౨౦౭.“సక్కోపి పటినన్దిత్థ, వేదేహం మిథిలగ్గహం;

నిమన్తయిత్థ కామేహి, ఆసనేన చ వాసవో.

౨౦౮.“సాధు ఖోసి అనుప్పత్తో, ఆవాసం వసవత్తినం;

వస దేవేసు రాజీసి, సబ్బకామసమిద్ధిసు;

తావతింసేసు దేవేసు, భుఞ్జ కామే అమానుసే"తి.

తత్థ **సమచ్ఛరేతి** అచ్ఛన్తి. **అగా దేవాన సన్తికేతి** దేవానం సన్తికం అగమాసి. తస్మిఞ్హి రథం అభిరుహిత్వా ఠితే రథో ఆకాసం పక్ఖన్ది, సో మహాజనస్స ఓలోకేన్తస్సేవ అన్తరధాయి. మాతలి రాజానం దేవలోకం నేసి . తం దిస్వా దేవతా చ సక్కో చ హట్ఠతుట్ఠా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పటిసన్థారం కరింసు. తమత్థం దస్సేతుం ‘‘**తం దేవా**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **పటినన్దింసూతి** పునప్పునం నన్దింసు. **ఆసనేన చాతి** రాజానం ఆలిఙ్గిత్వా “ఇధ నిసీదా”తి అత్తనో పణ్డుకమ్బలసిలాసనేన చ కామేహి చ నిమన్తేసి, ఉపడ్ఢరజ్జం దత్వా ఏకాసనే నిసీదాపేసీతి అత్థో.

తత్థ సక్కేన దేవరఞ్ఞా దసయోజనసహస్సం దేవనగరం అడ్ఢతియా చ అచ్ఛరాకోటియో వేజయన్తపాసాదఞ్చ మజ్ఝే భిన్దిత్వా దిన్నం సమ్పత్తిం అనుభవన్తస్స మనుస్సగణనాయ సత్త వస్ససతాని అతిక్కన్తాని. తేనత్తభావేన దేవలోకే వసనకం పుఞ్ఞం ఖీణం, అనభిరతి ఉప్పన్నా, తస్మా సక్కేన సద్ధిం సల్లపన్తో గాథమాహ –

౨౦౯.“అహం పురే సగ్గగతో రమామి, నచ్చేహి గీతేహి చ వాదితేహి;

సో దాని అజ్జ న రమామి సగ్గే, ఆయుం ను ఖీణో మరణం ను సన్తికే;

ఉదాహు మూళ్హోస్మి జనిన్దసేట్ఠా”తి.

తత్థ **ఆయుం ను ఖీణోతి** కిం ను మమ సరసేన జీవితిన్ద్రియం ఖీణం, ఉదాహు ఉపచ్ఛేదకకమ్మవసేన మరణం సన్తికే జాతన్తి పుచ్ఛతి. **జనిన్దసేట్ఠాతి** జనిన్దానం దేవానం సేట్ఠ.

అథ నం సక్కో ఆహ –

౨౧౦.“న తాయు ఖీణం మరణఞ్చ దూరే, న చాపి మూళ్హో నరవీరసేట్ఠ;

తుయ్హఞ్చ పుఞ్ఞాని పరిత్తకాని, యేసం విపాకం ఇధ వేదయిత్థో.

౨౧౧.“వస దేవానుభావేన, రాజసేట్ఠ దిసమ్పతి;

తావతింసేసు దేవేసు, భుఞ్జ కామే అమానుసే”తి.

తత్థ ‘‘**పరిత్తకానీ**’’తి ఇదం తేన అత్తభావేన దేవలోకే విపాకదాయకాని పుఞ్ఞాని సన్ధాయ వుత్తం, ఇతరాని పనస్స పుఞ్ఞాని పథవియం పంసు వియ అప్పమాణాని. **వస దేవానుభావేనాతి** అహం తే అత్తనో పుఞ్ఞాని మజ్ఝే భిన్దిత్వా దస్సామి, మమానుభావేన వసాతి తం సమస్సాసేన్తో ఆహ.

అథ నం పటిక్ఖిపన్తో మహాసత్తో ఆహ –

౨౧౨.“యథా యాచితకం యానం, యథా యాచితకం ధనం;

ఏవంసమ్పదమేవేతం, యం పరతో దానపచ్చయా.

౨౧౩.“న చాహమేతమిచ్ఛామి, యం పరతో దానపచ్చయా;

సయంకతాని పుఞ్ఞాని, తం మే ఆవేణికం ధనం.

౨౧౪.“సోహం గన్త్వా మనుస్సేసు, కాహామి కుసలం బహుం;

దానేన సమచరియాయ, సంయమేన దమేన చ;

యం కత్వా సుఖితో హోతి, న చ పచ్ఛానుతప్పతీ”తి.

తత్థ **యం పరతో దానపచ్చయాతి** యం పరేన దిన్నత్తా లబ్భతి, తం యాచితకసదిసమేవ హోతి. యాచితకఞ్హి తుట్ఠకాలే దేన్తి, అతుట్ఠకాలే అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తీతి వదతి. **సమచరియాయాతి** కాయాదీహి పాపస్స అకరణేన. **సంయమేనాతి** సీలసంయమేన. **దమేనాతి** ఇన్ద్రియదమనేన. **యం కత్వాతి** యం కరిత్వా సుఖితో చేవ హోతి న చ పచ్ఛానుతప్పతి, తథారూపమేవ కమ్మం కరిస్సామీతి.

అథస్స వచనం సుత్వా సక్కో మాతలిం ఆణాపేసి “గచ్ఛ, తాత, సాధినరాజానం మిథిలం నేత్వా ఉయ్యానే ఓతారేహీ”తి. సో తథా అకాసి. రాజా ఉయ్యానే చఙ్కమతి. అథ నం ఉయ్యానపాలో దిస్వా పుచ్ఛిత్వా గన్త్వా నారదరఞ్ఞో ఆరోచేసి. సో రఞ్ఞో ఆగతభావం సుత్వా “త్వం పురతో గన్త్వా ఉయ్యానం సజ్జేత్వా తస్స చ మయ్హఞ్చ ద్వే ఆసనాని పఞ్ఞాపేహీ”తి ఉయ్యానపాలం ఉయ్యోజేసి. సో తథా అకాసి. అథ నం రాజా పుచ్ఛి “కస్స ద్వే ఆసనాని పఞ్ఞాపేసీ”తి? “ఏకం తుమ్హాకం, ఏకం అమ్హాకం రఞ్ఞో”తి. అథ నం రాజా “కో అఞ్ఞో సత్తో మమ సన్తికే ఆసనే నిసీదిస్సతీ”తి వత్వా ఏకస్మిం నిసీదిత్వా ఏకస్మిం పాదే ఠపేసి. నారదరాజా ఆగన్త్వా తస్స పాదే వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సో కిరస్స సత్తమో పనత్తా. తదా కిర వస్ససతాయుకకాలోవ హోతి. మహాసత్తో పన అత్తనో పుఞ్ఞబలేన ఏత్తకం కాలం వీతినామేసి. సో నారదం హత్థే గహేత్వా ఉయ్యానే విచరన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౧౫.“ఇమాని తాని ఖేత్తాని, ఇమం నిక్ఖం సుకుణ్డలం;

ఇమా తా హరితానూపా, ఇమా నజ్జో సవన్తియో.

౨౧౬.“ఇమా తా పోక్ఖరణీ రమ్మా, చక్కవాకపకూజితా;

మన్దాలకేహి సఞ్ఛన్నా, పదుముప్పలకేహి చ;

యస్సిమాని మమాయింసు, కిం ను తే దిసతం గతా.

౨౧౭.“తానీధ ఖేత్తాని సో భూమిభాగో, తేయేవ ఆరామవనూపచారా;

తమేవ మయ్హం జనతం అపస్సతో, సుఞ్ఞంవ మే నారద ఖాయతే దిసా”తి.

తత్థ **ఖేత్తానీతి** భూమిభాగే సన్ధాయాహ. **ఇమం నిక్ఖన్తి** ఇమం తాదిసమేవ ఉదకనిద్ధమనం. **సుకుణ్డలన్తి** సోభనేన ముసలపవేసనకుణ్డలేన సమన్నాగతం. **హరితానూపాతి** ఉదకనిద్ధమనస్స ఉభోసు పస్సేసు హరితతిణసఞ్ఛన్నా అనూపభూమియో. **యస్సిమాని మమాయింసూతి** తాత నారద, యే మమ ఉపట్ఠాకా చ ఓరోధా చ ఇమస్మిం ఉయ్యానే మహన్తేన యసేన మయా సద్ధిం విచరన్తా ఇమాని ఠానాని మమాయింసు పియాయింసు, కతరం ను తే దిసతం గతా, కత్థ తే పేసితా. **తానీధ ఖేత్తానీతి** ఇమస్మిం ఉయ్యానే తానేవ ఏతాని ఉపరోపనకవిరుహనట్ఠానాని. **తేయేవ ఆరామవనూపచారాతి** ఇమే తేయేవ ఆరామవనూపచారా, విహారభూమియోతి అత్థో.

అథ నం నారదో ఆహ – “దేవ, తుమ్హాకం దేవలోకగతానం ఇదాని సత్త వస్ససతాని, అహం వో సత్తమో పనత్తా, తుమ్హాకం ఉపట్ఠాకా చ ఓరోధా చ మరణముఖం పత్తా, ఇదం వో అత్తనో సన్తకం రజ్జం, అనుభవథ న”న్తి. రాజా “తాత నారద, నాహం ఇధాగచ్ఛన్తో రజ్జత్థాయ ఆగతో, పుఞ్ఞకరణత్థాయమ్హి ఆగతో, అహం పుఞ్ఞమేవ కరిస్సామీ”తి వత్వా గాథా ఆహ –

౨౧౮.“దిట్ఠా మయా విమానాని, ఓభాసేన్తా చతుద్దిసా;

సమ్ముఖా దేవరాజస్స, తిదసానఞ్చ సమ్ముఖా.

౨౧౯.“వుత్థం మే భవనం దిబ్యం, భుత్తా కామా అమానుసా;

తావతింసేసు దేవేసు, సబ్బకామసమిద్ధిసు.

౨౨౦.“సోహం ఏతాదిసం హిత్వా, పుఞ్ఞాయమ్హి ఇధాగతో;

ధమ్మమేవ చరిస్సామి, నాహం రజ్జేన అత్థికో.

౨౨౧.“అదణ్డావచరం మగ్గం, సమ్మాసమ్బుద్ధదేసితం;

తం మగ్గం పటిపజ్జిస్సం, యేన గచ్ఛన్తి సుబ్బతా”తి.

తత్థ **వుత్థం మే భవనం దిబ్య**న్తి వేజయన్తం సన్ధాయ ఆహ. **సోహం ఏతాదిస**న్తి తాత నారద, సోహం బుద్ధఞాణేన అపరిచ్ఛిన్దనీయం ఏవరూపం కామగుణసమ్పత్తిం పహాయ పుఞ్ఞకరణత్థాయ ఇధాగతో. **అదణ్డావచర**న్తి అదణ్డేహి నిక్ఖిత్తదణ్డహత్థేహి అవచరితబ్బం సమ్మాదిట్ఠిపురేక్ఖారం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం. **సుబ్బతా**తి యేన మగ్గేన సుబ్బతా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా గచ్ఛన్తి, అహమ్పి అగతపుబ్బం దిసం గన్తుం బోధితలే నిసీదిత్వా తమేవ మగ్గం పటిపజ్జిస్సామీతి.

ఏవం బోధిసత్తో ఇమా గాథాయో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సఙ్ఖిపిత్వా కథేసి. నారదో పునపి ఆహ – “రజ్జం, దేవ, అనుసాసా”తి. “తాత, న మే రజ్జేనత్థో, సత్త వస్ససతాని విగతం దానం సత్తాహేనేవ దాతుకామమ్హీ”తి. నారదో “సాధూ”తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా మహాదానం పటియాదేసి. రాజా సత్తాహం దానం దత్వా సత్తమే దివసే కాలం కత్వా తావతింసభవనేయేవ నిబ్బత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం వసితబ్బయుత్తకం ఉపోసథకమ్మం నామా”తి దస్సేత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉపోసథికేసు ఉపాసకేసు కేచి సోతాపత్తిఫలే, కేచి సకదాగామిఫలే, కేచి అనాగామిఫలే పతిట్ఠహింసు. తదా నారదరాజా సారిపుత్తో అహోసి, మాతలి ఆనన్దో, సక్కో అనురుద్ధో, సాధినరాజా పన అహమేవ అహోసిన్తి.

సాధినజాతకవణ్ణనా ఏకాదసమా.

[౪౯౫] ౧౨. దసబ్రాహ్మణజాతకవణ్ణనా

రాజా అవోచ విధురన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అసదిసదానం ఆరబ్భ కథేసి. తం అట్ఠకనిపాతే **ఆదిత్తజాతకే** (జా. ౧.౮.౬౯ ఆదయో) విత్థారితమేవ. రాజా కిర తం దానం దదన్తో సత్థారం జేట్ఠకం కత్వా పఞ్చ భిక్ఖుసతాని విచినిత్వా గణ్హిత్వా మహాఖీణాసవానంయేవ అదాసి. అథస్స గుణకథం కథేన్తా “ఆవుసో, రాజా అసదిసదానం దదన్తో విచినిత్వా మహప్ఫలట్ఠానే

అదాసీ”తి ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, యం కోసలరాజా మాదిసస్స బుద్ధస్స ఉపట్ఠాకో హుత్వా విచేయ్యదానం దేతి, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నే బుద్ధేపి విచేయ్యదానం అదంసూ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే యుధిట్ఠిలగోత్తో కోరబ్యో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స విధురో నామ అమచ్చో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసతి. రాజా సకలజమ్బుదీపం ఖోభేత్వా మహాదానం దేతి. తం గహేత్వా భుఞ్జన్తేసు ఏకోపి పఞ్చసీలమత్తం రక్ఖన్తో నామ నత్థి, సబ్బే దుస్సీలావ, దానం రాజానం న తోసేతి. రాజా “విచేయ్యదానం మహప్ఫల”న్తి సీలవన్తానం దాతుకామో హుత్వా చిన్తేసి “విధురపణ్డితేన సద్ధిం మన్తయిస్సామీ”తి. సో తం ఉపట్ఠానం ఆగతం ఆసనే నిసీదాపేత్వా పఞ్హం పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఉపడ్ఢగాథమాహ –

౨౨౨.“రాజా అవోచ విధురం, ధమ్మకామో యుధిట్ఠిలో”తి;

పరతో రఞ్ఞో చ విధురస్స చ వచనపటివచనం హోతి –

“బ్రాహ్మణే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౨౩.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౨౪.“దుల్లభా బ్రాహ్మణా దేవ, సీలవన్తో బహుస్సుతా;

విరతా మేథునా ధమ్మా, యే తే భుఞ్జేయ్యు భోజనం.

౨౨౫.“దస ఖలు మహారాజ, యా తా బ్రాహ్మణజాతియో;

తేసం విభఙ్గం విచయం, విత్థారేన సుణోహి మే.

౨౨౬.“పసిబ్బకే గహేత్వాన, పుణ్ణే మూలస్స సంవుతే;

ఓసధికాయో గన్థేన్తి, న్హాపయన్తి జపన్తి చ.

౨౨౭.“తికిచ్ఛకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౨౮.“అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)

న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౨౯.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౩౦. “కిఙ్కిణికాయో గహేత్వా, ఘోసేన్తి పురతోపి తే;
పేసనానిపి గచ్ఛన్తి, రథచరియాసు సిక్ఖరే.

౨౩౧. “పరిచారకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౩౨. “అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)
న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౩౩. “విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;
దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౩౪. “కమణ్డలుం గహేత్వాన, వఙ్కదణ్డఞ్చ బ్రాహ్మణా;
పచ్చుపేస్సన్తి రాజానో, గామేసు నిగమేసు చ;
నాదిన్నే వుట్ఠహిస్సామ, గామమ్హి వా వనమ్హి వా.

౨౩౫. “నిగ్గాహకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౩౬. “అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)
న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౩౭. “విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;
దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౩౮. “పరూళ్హకచ్ఛనఖలోమా, పఙ్కదన్తా రజస్సిరా;
ఓకిణ్ణా రజరేణూహి, యాచకా విచరన్తి తే.

౨౩౯. “ఖాణుఘాతసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౪౦. “అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)
న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౪౧."విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;
దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౪౨."హరీతకం ఆమలకం, అమ్బం జమ్బుం విభీతకం;
లబుజం దన్తపోణాని, బేలువా బదరాని చ.

౨౪౩."రాజాయతనం ఉచ్ఛుపుటం, ధూమనేత్తం మధుఅఞ్జనం;
ఉచ్చావచాని పణియాని, విపణేన్తి జనాధిప.

౨౪౪."వాణిజకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౪౫."అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)
న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౪౬."విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;
దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౪౭."కసివాణిజ్జం కారేన్తి, పోసయన్తి అజేళకే;
కుమారియో పవేచ్ఛన్తి, వివాహన్తావహన్తి చ.

౨౪౮."సమా అమ్బట్ఠవేస్సేహి, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౪౯."అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)
న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;
అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౫౦."విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;
దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౫౧."నిక్ఖిత్తభిక్ఖం భుఞ్జన్తి, గామేస్వేకే పురోహితా;
బహూ తే పరిపుచ్ఛన్తి, అణ్డచ్ఛేదా నిలఞ్ఛకా.

౨౫౨."పసూపి తత్థ హఞ్ఞన్తి, మహింసా సూకరా అజా;
గోఘాతకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౫౩.“అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)

న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౫౪.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౫౫.“అసిచమ్మం గహేత్వాన, ఖగ్గం పగ్గయ్హ బ్రాహ్మణా;

వేస్సపథేసు తిట్ఠన్తి, సత్థం అబ్బాహయన్తిపి.

౨౫౬.“సమా గోపనిసాదేహి, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౫౭.“అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)

న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౫౮.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౫౯.“అరఞ్ఞే కుటికం కత్వా, కుటాని కారయన్తి తే;

ససబిళారే బాధేన్తి, ఆగోధా మచ్ఛకచ్ఛపం.

౨౬౦.“తే లుద్దకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౬౧.“అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)

న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౬౨.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౬౩.“అఞ్ఞే ధనస్స కామా హి, హేట్ఠామఞ్చే పసక్కితా;

రాజానో ఉపరి న్హాయన్తి, సోమయాగే ఉపట్ఠితే.

౨౬౪.“మలమజ్జకసమా రాజ, తేపి వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే.

౨౬౫.“అపేతా తే చ బ్రహ్మఞ్ఞా, (ఇతి రాజా కోరబ్యో)

న తే వుచ్చన్తి బ్రాహ్మణా;

అఞ్ఞే విధుర పరియేస, సీలవన్తే బహుస్సుతే.

౨౬౬.“విరతే మేథునా ధమ్మా, యే మే భుఞ్జేయ్యు భోజనం;

దక్ఖిణం సమ్మ దస్సామ, యత్థ దిన్నం మహప్ఫల”న్తి.

తత్థ **సీలవన్తే**తి మగ్గేనాగతసీలే. **బహుస్సుతే**తి పటివేధబహుస్సుతే. **దక్ఖిణ**న్తి దానం. **యే తే**తి యే ధమ్మికా సమణబ్రాహ్మణా తవ దానం భుఞ్జేయ్యుం, తే దుల్లభా. **బ్రాహ్మణజాతియో**తి బ్రాహ్మణకులాని. **తేసం విభఙ్గం విచయ**న్తి తేసం బ్రాహ్మణానం విభఙ్గం మమ పఞ్ఞాయ విచితభావం విత్థారేన సుణోహి. **సంవుతే**తి బద్ధముఖే. **ఓసధికాయో గన్థేన్తీ**తి “ఇదం ఇమస్స రోగస్స భేసజ్జం, ఇదం ఇమస్స రోగస్స భేసజ్జ”న్తి ఏవం సిలోకే బన్ధిత్వా మనుస్సానం దేన్తి. **న్హాపయన్తీ**తి నహాపనం నామ కరోన్తి. **జపన్తి చా**తి భూతవిజ్జం పరివత్తేన్తి. **తికిచ్ఛకసమా**తి వేజ్జసదిసా. **తేపి వుచ్చన్తీ**తి తేపి “బ్రాహ్మణా వా మయం, అబ్రాహ్మణా వా”తి అజానిత్వా వేజ్జకమ్మేన జీవికం కప్పేన్తా వోహారేన “బ్రాహ్మణా”తి వుచ్చన్తి. **అక్ఖాతా తే**తి ఇమే తే మయా వేజ్జబ్రాహ్మణా నామ అక్ఖాతా. **నిపతామసే**తి వదేహి దాని, కిం తాదిసే బ్రాహ్మణే నిపతామ, నిమన్తనత్థాయ ఉపసఙ్కమామ, అత్థి తే ఏతేహి అత్థోతి పుచ్ఛతి. **బ్రహ్మఞ్ఞా**తి బ్రాహ్మణధమ్మతో. **న తే వుచ్చన్తీ**తి తే బాహితపాపతాయ బ్రాహ్మణా నామ న వుచ్చన్తి.

కిఙ్కిణికాయోతి మహారాజ, అపరేపి బ్రాహ్మణా అత్తనో బ్రాహ్మణధమ్మం ఛడ్డేత్వా జీవికత్థాయ రాజరాజమహామత్తానం పురతో కంసతాళే గహేత్వా వాదేన్తా గాయన్తా గచ్ఛన్తి. **పేసనానిపీ**తి దాసకమ్మకరా వియ పేసనానిపి గచ్ఛన్తి. **రథచరియాసూ**తి రథసిప్పం సిక్ఖన్తి. **పరిచారకసమా**తి దాసకమ్మకరసదిసా. **వఙ్కదణ్డ**న్తి వఙ్కదణ్డకట్ఠం. **పచ్చుపేస్సన్తి రాజానో**తి రాజరాజమహామత్తే పటిచ్చ ఆగమ్మ సన్ధాయ ఉపసేవన్తి. **గామేసు నిగమేసు చా**తి తేసం నివేసనద్వారే నిసీదన్తి. **నిగ్గాహకసమా**తి నిగ్గహకారకేహి బలిసాధకరాజపురిసేహి సమా. యథా తే పురిసా “అగ్గహేత్వా న గమిస్సామా”తి నిగ్గహం కత్వా గణ్హన్తియేవ, తథా “గామే వా వనే వా అలద్ధా మరన్తాపి న వుట్ఠహిస్సామా”తి ఉపవసన్తి. **తేపీ**తి తేపి బలిసాధకసదిసా పాపధమ్మా.

రజరేణూహీతి రజేహి చ పంసూహి చ ఓకిణ్ణా. **యాచకా**తి ధనయాచకా. **ఖాణుఘాతసమా**తి మలీనసరీరతాయ ఝామఖేత్తే ఖాణుఘాతకేహి భూమిం ఖణిత్వా ఝామఖాణుకఉద్ధరణకమనుస్సేహి సమానా, “అగ్గహేత్వా న గమిస్సామా”తి నిచ్చలభావేన ఠితత్తా నిఖణిత్వా ఠపితవతిఖాణుకా వియాతిపి అత్థో. **తేపీ**తి తేపి తథా లద్ధం ధనం వడ్ఢియా పయోజేత్వా పున తథేవ ఠితత్తా దుస్సీలా బ్రాహ్మణా.

ఉచ్ఛుపుటన్తి ఉచ్ఛుఞ్చేవ ఫాణితపుటఞ్చ. **మధుఅఞ్జన**న్తి మధుఞ్చేవ అఞ్జనఞ్చ. **ఉచ్చావచానీ**తి మహగ్ఘఅప్పగ్ఘాని. **పణియానీ**తి భణ్డాని. **విపణేన్తీ**తి విక్కిణన్తి. **తేపీ**తి తేపి ఇమాని ఏత్తకాని విక్కిణిత్వా జీవికకప్పకా వాణిజకబ్రాహ్మణా.

పోసయన్తీతి గోరసవిక్కయేన జీవికకప్పనత్థం పోసేన్తి. **పవేచ్ఛన్తీ**తి అత్తనో ధీతరో హిరఞ్ఞసువణ్ణం గహేత్వా పరేసం దేన్తి. తే ఏవం పరేసం దదమానా వివాహన్తి నామ, అత్తనో పుత్తానం అత్థాయ గణ్హమానా ఆవాహన్తి నామ. **అమ్బట్ఠవేస్సేహీ**తి కుటుమ్బికేహి చేవ గహపతీహి చ సమా, తేపి వోహారవసేన "బ్రాహ్మణా"తి వుచ్చన్తి.

నిక్ఖిత్తభిక్ఖన్తి గామపురోహితా హుత్వా అత్తనో అత్థాయ నిబద్ధభిక్ఖం. **బహూ తే**తి బహూ జనా ఏతే గామపురోహితే నక్ఖత్తముహుత్తమఙ్గలాని పుచ్ఛన్తి. **అణ్డచ్ఛేదా నిలఞ్ఛకా**తి భతిం గహేత్వా బలిబద్దానం అణ్డచ్ఛేదకా చేవ తిసూలాదిఅఙ్కకరణేన లఞ్ఛకా చ, లక్ఖణకారకాతి అత్థో. **తత్థా**తి తేసం గామపురోహితానం గేహేసు మంసవిక్కిణనత్థం ఏతే పసుఆదయోపి హఞ్ఞన్తి. **తేపీ**తి తేపి గోఘాతకసమా బ్రాహ్మణాతి వుచ్చన్తి.

అసిచమ్మన్తి అసిలట్ఠిఞ్చేవ కణ్డవారణఞ్చ. **వేస్సపథేసూ**తి వాణిజానం గమనమగ్గేసు. **సత్థం అబ్బాహయన్తీ**తి సత్థవాహానం హత్థతో సతమ్పి సహస్సమ్పి గహేత్వా సత్థే చోరాటవిం అతిబాహేన్తి. **గోపనిసాదేహీ**తి గోపాలకేహి చేవ నిసాదేహి చ గామఘాతకచోరేహి సమాతి వుత్తం. **తేపీ**తి తేపి ఏవరూపా బ్రాహ్మణాతి వుచ్చన్తి. **కుటాని కారయన్తి తే**తి కూటపాసాదీని రోపేన్తి. **ససబిళారే**తి ససే చేవ బిళారే చ. ఏతేన థలచరే మిగే దస్సేతి. **ఆగోధా మచ్ఛకచ్ఛప**న్తి థలజేసు తావ ఆగోధతో మహన్తే చ ఖుద్దకే చ పాణయో బాధేన్తి మారేన్తి, జలజేసు మచ్ఛకచ్ఛపే. **తేపీ**తి తేపి లుద్దకసమా బ్రాహ్మణాతి వుచ్చన్తి.

అఞ్ఞే ధనస్స కామా హీతి అపరే బ్రాహ్మణా ధనం పత్థేన్తా. **హేట్ఠామఞ్చే పసక్కితా**తి "కలిపవాహకమ్మం కారేస్సామా"తి రతనమయం మఞ్చం కారేత్వా తస్స హేట్ఠా నిపన్నా అచ్ఛన్తి. అథ నేసం సోమయాగే ఉపట్ఠితే రాజానో ఉపరి నహాయన్తి, తే కిర సోమయాగే నిట్ఠితే ఆగన్త్వా తస్మిం మఞ్చే నిసీదన్తి. అథ నే అఞ్ఞే బ్రాహ్మణా "కలిం పవాహేస్సామా"తి నహాపేన్తి. రతనమఞ్చో చేవ రఞ్ఞో రాజాలఙ్కారో చ సబ్బో హేట్ఠామఞ్చే నిపన్నస్సేవ హోతి. **తేపీ**తి తేపి మలమజ్జకేహి నహాపితేహి సదిసా బ్రాహ్మణాతి వుచ్చన్తి.

ఏవఞ్చిమే వోహారమత్తబ్రాహ్మణే దస్సేత్వా ఇదాని పరమత్థబ్రాహ్మణే దస్సేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౬౭."అత్థి ఖో బ్రాహ్మణా దేవ, సీలవన్తో బహుస్సుతా;
విరతా మేథునా ధమ్మా, యే తే భుఞ్జేయ్యు భోజనం.

౨౬౮."ఏకఞ్చ భత్తం భుఞ్జన్తి, న చ మజ్జం పివన్తి తే;
అక్ఖాతా తే మహారాజ, తాదిసే నిపతామసే"తి.

తత్థ **సీలవన్తో**తి అరియసీలేన సమన్నాగతా. **బహుస్సుతా**తి పటివేధబాహుసచ్చేన సమన్నాగతా. **తాదిసే**తి ఏవరూపే బాహితపాపే పచ్చేకబుద్ధబ్రాహ్మణే నిమన్తనత్థాయ ఉపసఙ్కమామాతి.

రాజా తస్స కథం సుత్వా పుచ్ఛి "సమ్మ విధుర, ఏవరూపా అగ్గదక్ఖిణేయ్యా బ్రాహ్మణా కహం వసన్తీ"తి? ఉత్తరహిమవన్తే నన్దమూలకపబ్భారే, మహారాజాతి. "తేన హి, పణ్డిత, తవ బలేన మయ్హం తే బ్రాహ్మణే పరియేసా"తి తుట్ఠమానసో గాథమాహ –

౨౬౯.“ఏతే ఖో బ్రాహ్మణా విధుర, సీసవన్తో బహుస్సుతా;

ఏతే విధుర పరియేస, ఖిప్పఞ్చ నే నిమన్తయా”తి.

మహాసత్తో “సాధూ”తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా “తేన హి, మహారాజ, నగరం అలఙ్కారాపేత్వా సబ్బే నగరవాసినో దానం దత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సమాదిన్నసీలా హోన్తూ”తి భేరిం చరాపేత్వా “తుమ్హేపి సద్ధిం పరిజనేన ఉపోసథం సమాదియథా”తి వత్వా సయం పాతోవ భుఞ్జిత్వా ఉపోసథం సమాదాయ సాయన్హసమయే జాతిపుప్ఫపుణ్ణం సువణ్ణసముగ్గం ఆహరాపేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం పఞ్చపతిట్ఠితం పతిట్ఠహిత్వా పచ్చేకబుద్ధానం గుణే అనుస్సరిత్వా వన్దిత్వా “ఉత్తరహిమవన్తే నన్దమూలకపబ్భారవాసినో పఞ్చసతా పచ్చేకబుద్ధా స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హన్తూ”తి నిమన్తేత్వా ఆకాసే అట్ఠ పుప్ఫముట్ఠియో విస్సజ్జేసి. తదా తత్థ పఞ్చసతా పచ్చేకబుద్ధా వసన్తి, పుప్ఫాని గన్త్వా తేసం ఉపరి పతింసు. తే ఆవజ్జేన్తా తం కారణం ఞత్వా “మారిసా, విధురపణ్డితేన నిమన్తితమ్హా, న ఖో పనేస ఇత్తరసత్తో, బుద్ధఙ్కురో ఏస, ఇమస్మింయేవ కప్పే బుద్ధో భవిస్సతి, కరిస్సామస్స సఙ్గహ”న్తి నిమన్తనం అధివాసయింసు. మహాసత్తో పుప్ఫానం అనాగమనసఞ్ఞాయ అధివాసితభావం ఞత్వా “మహారాజ, స్వే పచ్చేకబుద్ధా ఆగమిస్సన్తి, సక్కారసమ్మానం కరోహీ”తి ఆహ. రాజా పునదివసే మహాసక్కారం కత్వా మహాతలే మహారహాని ఆసనాని పఞ్ఞపేసి. పచ్చేకబుద్ధా అనోతత్తదహే కతసరీరపటిజగ్గనా వేలం సల్లక్ఖేత్వా ఆకాసేనాగన్త్వా రాజఙ్గణే ఓతరింసు. రాజా చ బోధిసత్తో చ పసన్నమానసా తేసం హత్థతో పత్తాని గహేత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసింసు. భత్తకిచ్చపరియోసానే చ పునదివసత్థాయాతి ఏవం సత్త దివసే నిమన్తేత్వా మహాదానం దత్వా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారే అదంసు. తే అనుమోదనం కత్వా ఆకాసేన తత్థేవ గతా, పరిక్ఖారాపి తేహి సద్ధింయేవ గతా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, కోసలరఞ్ఞో మమ ఉపట్ఠాకస్స సతో విచేయ్యదానం దాతుం, పోరాణకపణ్డితా అనుప్పన్నేపి బుద్ధే దానం అదంసుయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, విధురపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

దసబ్రాహ్మణజాతకవణ్ణనా ద్వాదసమా.

[౪౯౬] ౧౩. భిక్ఖాపరమ్పరజాతకవణ్ణనా

సుఖుమాలరూపం దిస్వాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అఞ్ఞతరం కుటుమ్బికం ఆరబ్భ కథేసి. సో కిర సద్ధో అహోసి పసన్నో, తథాగతస్స చేవ సఙ్ఘస్స చ నిబద్ధం మహాసక్కారం కరోతి. అథేకదివసం చిన్తేసి “అహం బుద్ధరతనస్స చేవ సఙ్ఘరతనస్స చ పణీతాని ఖాదనీయభోజనీయాని చేవ సుఖుమవత్థాని చ దేన్తో నిచ్చం మహాసక్కారం కరోమి, ఇదాని ధమ్మరతనస్సపి కరిస్సామి, కథం ను ఖో తస్స సక్కారం కరోన్తేన కత్తబ్బ”న్తి. సో బహూని గన్ధమాలాదీని ఆదాయ జేతవనం గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా పుచ్ఛి “అహం, భన్తే, ధమ్మరతనస్స సక్కారం కత్తుకామోమ్హి, కథం ను ఖో తస్స సక్కారం కరోన్తేన కత్తబ్బ”న్తి. అథ నం సత్థా ఆహ – “సచే ధమ్మరతనస్స సక్కారం కత్తుకామో, ధమ్మభణ్డాగారికస్స ఆనన్దస్స సక్కారం కరోహీ”తి. సో “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా థేరం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహన్తేన సక్కారేన అత్తనో గేహం నేత్వా మహారహే ఆసనే నిసీదాపేత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా నానగ్గరసభోజనం దత్వా మహగ్ఘే తిచీవరప్పహోనకే సాటకే అదాసి. థేరోపి “అయం సక్కారో ధమ్మరతనస్స కతో, న మయ్హం అనుచ్ఛవికో, అగ్గసావకస్స ధమ్మసేనాపతిస్స అనుచ్ఛవికో”తి చిన్తేత్వా పిణ్డపాతఞ్చ వత్థాని చ విహారం హరిత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స అదాసి. సోపి “అయం సక్కారో

ధమ్మరతనస్స కతో, ఏకస్తేన ధమ్మస్సామినో సమ్మాసమ్బుద్ధస్సేవ అనుచ్ఛవికో’’తి చిన్తేత్వా దసబలస్స అదాసి. సత్థా అత్తనో ఉత్తరితరం అదిస్వా పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జి, చీవరసాటకే అగ్గహేసి.

భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం ‘‘ఆవుసో, అసుకో నామ కుటుమ్బికో ‘ధమ్మరతనస్స సక్కారం కరోమీ’తి ధమ్మభణ్డాగారికస్స ఆనన్దత్థేరస్స అదాసి. థేరో ‘నాయం మయ్హం అనుచ్ఛవికో’తి ధమ్మసేనాపతినో అదాసి, సోపి ‘నాయం మయ్హం అనుచ్ఛవికో’తి తథాగతస్స అదాసి. తథాగతో అఞ్ఞం ఉత్తరితరం అపస్సన్తో అత్తనో ధమ్మస్సామితాయ ‘మయ్హమేవేసో అనుచ్ఛవికో’తి తం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జి, చీవరసాటకేపి గణ్హి, ఏవం సో పిణ్డపాతో యథానుచ్ఛవికతాయ ధమ్మస్సామినోవ పాదమూలం గతో’’తి. సత్థా ఆగన్త్వా ‘‘కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘ఇమాయ నామా’’తి వుత్తే ‘‘న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ పిణ్డపాతో పరమ్పరా యథానుచ్ఛవికం గచ్ఛతి, పుబ్బేపి అనుప్పన్నే బుద్ధే అగమాసియేవా’’తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో అగతిగమనం పహాయ దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. ఏవం సన్తేపిస్స వినిచ్ఛయో సుఞ్ఞో వియ అహోసి. రాజా అత్తనో అగుణగవేసకో హుత్వా అన్తోనివేసనాదీని పరిగ్గణ్హన్తో అన్తేపురే చ అన్తోనగరే చ ద్వారగామేసు చ అత్తనో అగుణం కథేన్తం అదిస్వా ‘‘జనపదే గవేసిస్సామీ’’తి అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాదేత్వా పురోహితేన సద్ధిం అఞ్ఞాతకవేసేనేవ కాసిరట్ఠే చరన్తో కఞ్చి అగుణం కథేన్తం అదిస్వా పచ్చన్తే ఏకం నిగమం పత్వా బహిద్వారసాలాయం నిసీది. తస్మిం ఖణే నిగమవాసీ అసీతికోటివిభవో కుటుమ్బికో మహన్తేన పరివారేన న్హానతిత్థం గచ్ఛన్తో సాలాయం నిసిన్నం సువణ్ణవణ్ణం సుఖుమాలసరీరం రాజానం దిస్వా ఉప్పన్నసినేహో సాలం పవిసిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ‘‘ఇధేవ హోథా’’తి వత్వా గేహం గన్త్వా నానగ్గరసభోజనం సమ్పాదేత్వా మహన్తేన పరివారేన భత్తభాజనాని గాహాపేత్వా అగమాసి. తస్మిం ఖణే హిమవన్తవాసీ పఞ్చాభిఞ్ఞో తాపసో ఆగన్త్వా తత్థేవ నిసీది. నన్దమూలకపబ్భారతో పచ్చేకబుద్ధోపి ఆగన్త్వా తత్థేవ నిసీది.

కుటుమ్బికో రఞ్ఞో హత్థధోవనఉదకం దత్వా నానగ్గరసేహి సూపబ్యఞ్జనేహి భత్తపాతిం సజ్జేత్వా రఞ్ఞో ఉపనేసి. రాజా నం గహేత్వా పురోహితస్స బ్రాహ్మణస్స అదాసి. బ్రాహ్మణో గహేత్వా తాపసస్స అదాసి. తాపసో పచ్చేకబుద్ధస్స సన్తికం గన్త్వా వామహత్థేన భత్తపాతిం, దక్ఖిణహత్థేన కమణ్డలుం గహేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా పత్తే భత్తం పక్ఖిపి. సో కఞ్చి అనిమన్తేత్వా అనాపుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జి. తస్స భత్తకిచ్చపరియోసానే కుటుమ్బికో చిన్తేసి ‘‘మయా రఞ్ఞో భత్తం దిన్నం, రఞ్ఞా బ్రాహ్మణస్స, బ్రాహ్మణేన తాపసస్స, తాపసేన పచ్చేకబుద్ధస్స, పచ్చేకబుద్ధో కఞ్చి అనాపుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జి, కిం ను ఖో ఇమేసం ఏత్తకం దానకారణం, కిం ఇమస్స కఞ్చి అనాపుచ్ఛిత్వావ భుఞ్జనకారణం, అనుపుబ్బేన తే పుచ్ఛిస్సామీ’’తి. సో ఏకేకం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పుచ్ఛి. తేపిస్స కథేసుం –

౨౭౦. ‘‘సుఖుమాలరూపం దిస్వా, రట్ఠా వివనమాగతం;
కుటాగారవరూపేతం, మహాసయనముపాసితం.

౨౭౧. ‘‘తస్స తే పేమకేనాహం, అదాసిం వడ్ఢమోదనం;
సాలీనం విచితం భత్తం, సుచిం మంసూపసేచనం.

౨౬౨.“తం త్వం భత్తం పటిగ్గయ్హ, బ్రాహ్మణస్స అదాసయి;
అత్తానం అనసిత్వాన, కోయం ధమ్మో నమత్థు తే.

౨౬౩. “ఆచరియో బ్రాహ్మణో మయ్హం, కిచ్చాకిచ్చేసు బ్యావటో;
గరు చ ఆమన్తనీయో చ, దాతుమరహామి భోజనం.

౨౬౪.“బ్రాహ్మణం దాని పుచ్ఛామి, గోతమం రాజపూజితం;
రాజా తే భత్తం పాదాసి, సుచిం మంసూపసేచనం.

౨౬౫.“తం త్వం భత్తం పటిగ్గయ్హ, ఇసిస్స భోజనం అదా;
అఖేత్తఞ్ఞూసి దానస్స, కోయం ధమ్మో నమత్థు తే.

౨౬౬.“భరామి పుత్తదారే చ, ఘరేసు గధితో అహం;
భుఞ్జే మానుసకే కామే, అనుసాసామి రాజినో.

౨౬౭. “ఆరఞ్ఞికస్స ఇసినో, చిరరత్తం తపస్సినో;
వుడ్ఢస్స భావితత్తస్స, దాతుమరహామి భోజనం.

౨౬౮.“ఇసిఞ్చ దాని పుచ్ఛామి, కిసం ధమనిసన్థతం;
పరూళ్హకచ్ఛనఖలోమం, పఙ్కదన్తం రజస్సిరం.

౨౬౯.“ఏకో అరఞ్ఞే విహరసి, నావకఙ్ఖసి జీవితం;
భిక్ఖు కేన తయా సేయ్యో, యస్స త్వం భోజనం అదా.

౨౭౦.“ఖణన్తాలుకలమ్బాని, బిలాలితక్కలాని చ;
ధునం సామాకనీవారం, సఞ్ఛారియం పసారియం.

౨౭౧.“సాకం భిసం మధుం మంసం, బదరామలకాని చ;
తాని ఆహరిత్వా భుఞ్జామి, అత్థి మే సో పరిగ్గహో.

౨౭౨.“పచన్తో అపచన్తస్స, అమమస్స సకిఞ్చనో;
అనాదానస్స సాదానో, దాతుమరహామి భోజనం.

౨౭౩. “భిక్ఖుఞ్చ దాని పుచ్ఛామి, తుణ్హీమాసీన సుబ్బతం;
ఇసి తే భత్తం పాదాసి, సుచిం మంసూపసేచనం.

౨౭౪.“తం త్వం భత్తం పటిగ్గయ్హ, తుణ్హీ భుఞ్జసి ఏకకో;

నాఞ్ఞం కఞ్చి నిమన్తేసి, కోయం ధమ్మో నమత్థు తే.

౨౮౫.“న పచామి న పాచేమి, న ఛిన్దామి న ఛేదయే;

తం మం అకిఞ్చనం ఞత్వా, సబ్బపాపేహి ఆరతం.

౨౮౬.“వామేన భిక్ఖమాదాయ, దక్ఖిణేన కమణ్డలుం;

ఇసి మే భత్తం పాదాసి, సుచిం మంసూపసేచనం.

౨౮౭.“ఏతే హి దాతుమరహన్తి, సమమా సపరిగ్గహా;

పచ్చనీకమహం మఞ్ఞే, యో దాతారం నిమన్తయే”తి.

తత్థ **వివన**న్తి నిరుదకారఞ్ఞసదిసం ఇమం పచ్చన్తం ఆగతం. **కూటాగారవరూపేత**న్తి కూటాగారవరేన ఉపగతం, ఏకం వరకూటాగారవాసినన్తి అత్థో. **మహాసయనముపాసిత**న్తి తత్థేవ సుపఞ్ఞత్తం సిరిసయనం ఉపాసితం. **తస్స తేతి** ఏవరూపం తం దిస్వా అహం పేమమకాసిం, తస్స తే పేమకేన. **వడ్ఢమోదన**న్తి ఉత్తమోదనం. **విచిత**న్తి అపగతఖణ్డకాళకేహి విచితతణ్డులేహి కతం. **అదాసయీతి** అదాసి. **అత్తాన**న్తి అత్తనా, అయమేవ వా పాఠో. **అనసిత్వానాతి** అభుఞ్జిత్వా. **కోయం ధమ్మోతి** మహారాజ, కో ఏస తుమ్హాకం సభావో. **నమత్థు తేతి** నమో తవ అత్థు, యో త్వం అత్తనా అభుఞ్జిత్వా పరస్స అదాసి.

ఆచరియోతి కుటుమ్బిక ఏస మయ్హం ఆచారసిక్ఖాపకో ఆచరియో. **బ్యావటోతి** ఉస్సుకో. **ఆమన్తనీయోతి** ఆమన్తేతబ్బయుత్తకో మయా దిన్నం భత్తం గహేతుం అనురూపో. **దాతుమరహామీతి** “అహం ఏవరూపస్స ఆచరియస్స భోజనం దాతుం అరహామీ”తి రాజా బ్రాహ్మణస్స గుణం వణ్ణేసి. **అఖేత్తఞ్ఞూసీతి** నాహం దానస్స ఖేత్తం, మయి దిన్నం మహప్ఫలం న హోతీతి ఏవం అత్తానం దానస్స అఖేత్తం జానాసి మఞ్ఞేతి. **అనుసాసామీతి** అత్తనో అత్థం పహాయ రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసామి.

ఏవం అత్తనో అగుణం కథేత్వా **ఆరఞ్ఞికస్సాతి** ఇసినో గుణం కథేసి. **ఇసినోతి** సీలాదిగుణపరియేసకస్స. **తపస్సినోతి** తపనిస్సితస్స. **వుడ్ఢస్సాతి** పణ్డితస్స గుణవుడ్ఢస్స. **నావకఙ్ఖసీతి** సయం దుల్లభభోజనో హుత్వా ఏవరూపం భోజనం అఞ్ఞస్స దేసి, కిం అత్తనో జీవితం న కఙ్ఖసి. **భిక్ఖు కేనాతి** అయం భిక్ఖు కతరేన గుణేన తయా సేట్ఠతరో.

ఖణన్తాలుకలమ్బానీతి ఖణన్తో ఆలూని చేవ తాలకన్దాని చ. **బిలాలితక్కలాని చాతి** బిలాలికన్దతక్కలకన్దాని చ. **ధునం సామాకనీవార**న్తి సామాకఞ్చ నీవారఞ్చ ధునిత్వా. **సఙ్ఘారియం పసారియ**న్తి ఏతే సామాకనీవారే ధునన్తో సఙ్ఘారేత్వా పున సుక్ఖాపితే పసారేత్వా సుప్పేన పప్ఫోటేత్వా కోట్టేత్వా తణ్డులే ఆదాయ పచిత్వా భుఞ్జామీతి వదతి. **సాక**న్తి యం కిఞ్చి సూపేయ్యపణ్ణం. **మంస**న్తి సీహబ్యగ్ఘవిఘాసాదిమంసం. **తాని ఆహరిత్వాతి** తాని సాకాదీని ఆహరిత్వా. **అమమస్సాతి** తణ్హాదిట్ఠిమమత్తరహితస్స. **సకిఞ్చనోతి** సపలిబోధో. **అనాదానస్సాతి** నిగ్గహణస్స. **దాతుమరహామీతి** ఏవరూపస్స పచ్చేకబుద్ధస్స అత్తనా లద్ధభోజనం దాతుం అరహామి.

తుణ్హీమాసీనన్తి కిఞ్చి అవత్వా నిసిన్నం. **అకిఞ్చనన్తి** రాగకిఞ్చనాదీహి రహితం. **ఆరతన్తి** విరతం సబ్బపాపాని పహాయ ఠితం. **కమణ్డలున్తి** కుణ్డికం. **ఏతే హీతి** ఏతే రాజాదయో తయో జనాతి హత్థం పసారేత్వా తే నిద్దిసన్తో ఏవమాహ. **దాతుమరహన్తీతి** మాదిసస్స దాతుం అరహన్తి. **పచ్చనీకన్తి** పచ్చనీకపటిపదం. దాయకస్స హి నిమన్తనం ఏకవీసతియా అనేసనాసు అఞ్ఞతరాయ పిణ్డపాతపరియేసనాయ జీవికకప్పనసఙ్ఖాతా మిచ్ఛాజీవపటిపత్తి నామ హోతి.

తస్స వచనం సుత్వా కుటుమ్బికో అత్తమనో ద్వే ఓసానగాథా అభాసి –

౨౮౮.“అత్థాయ వత మే అజ్జ, ఇధాగచ్ఛి రథేసభో;

సోహం అజ్జ పజానామి, యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం.

౨౮౯.“రట్ఠేసు గిద్ధా రాజానో, కిచ్చాకిచ్చేసు బ్రాహ్మణా;

ఇసీ మూలఫలే గిద్ధా, విప్పముత్తా చ భిక్ఖవో”తి.

తత్థ **రథేసభోతి** రాజానం సన్ధాయాహ. **కిచ్చాకిచ్చేసూతి** రఞ్ఞో కిచ్చకరణీయేసు. **భిక్ఖవోతి** పచ్చేకబుద్ధా భిక్ఖవో పన సబ్బభవేహి విప్పముత్తా.

పచ్చేకబుద్ధో తస్స ధమ్మం దేసేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో, తథా తాపసో. రాజా పన కతిపాహం తస్స సన్తికే వసిత్వా బారాణసిమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ పిణ్డపాతో యథానుచ్ఛవికం గచ్ఛతి , పుబ్బేపి గతోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కుటుమ్బికో ధమ్మరతనస్స సక్కారకారకో కుటుమ్బికో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, పురోహితో సారిపుత్తో, హిమవన్తతాపసో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

భిక్ఖాపరమ్పరజాతకవణ్ణనా తేరసమా.

జాతకుద్దానం –

కేదారం చన్దకిన్నరీ, ఉక్కుసుద్దాలభిసకం;

సురుచి పఞ్చుపోసథం, మహామోరఞ్చ తచ్ఛకం.

మహావాణిజ సాధినం, దసబ్రాహ్మణజాతకం;

భిక్ఖాపరమ్పరాపి చ, తేరసాని పకిణ్ణకే.

పకిణ్ణకనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౫. వీసతినిపాతో

[౪౯౭] ౧. మాతఙ్గజాతకవణ్ణనా

కుతో ను ఆగచ్ఛసి దుమ్మవాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉదేనం నామ వంసరాజానం ఆరబ్భ కథేసి. తస్మిఞ్హి కాలే ఆయస్మా పిణ్డోలభారద్వాజో జేతవనతో ఆకాసేన గన్త్వా యేభుయ్యేన కోసమ్బియం ఉదేనస్స రఞ్ఞో ఉయ్యానం దివావిహారాయ గచ్ఛతి. థేరో కిర పురిమభవే రజ్జం కారేన్తో దీఘమద్ధానం తస్మిం ఉయ్యానే మహాపరివారో సమ్పత్తిం అనుభవి. సో తేన పుబ్బాచిణ్ణేన యేభుయ్యేన తత్థేవ దివావిహారం నిసీదిత్వా ఫలసమాపత్తిసుఖేన వీతినామేతి. తస్మిం ఏకదివసం తత్థ గన్త్వా సుపుప్ఫితసాలమూలే నిసిన్నే ఉదేనో సత్తాహం మహాపానం పివిత్వా "ఉయ్యానకీళం కీళిస్సామీ"తి మహన్తేన పరివారేన ఉయ్యానం గన్త్వా మఙ్గలసిలాపట్టే అఞ్ఞతరాయ ఇత్థియా అఙ్కే నిపన్నో సురామదమత్తతాయ నిద్దం ఓక్కమి. గాయన్తా నిసిన్నిత్థియో తూరియాని ఛడ్డేత్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా పుప్ఫఫలాదీని విచినన్తియో థేరం దిస్వా గన్త్వా వన్దిత్వా నిసీదింసు. థేరో తాసం ధమ్మకథం కథేన్తో నిసీది. ఇతరాపి ఇత్థీ అఙ్కం చాలేత్వా రాజానం పబోధేత్వా "కుహిం తా వసలియో గతా"తి వుత్తే "ఏకం సమణం పరివారేత్వా నిసిన్నా"తి ఆహ. సో కుద్ధో గన్త్వా థేరం అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా "హన్దాహం, తం సమణం తమ్బకిపిల్లకేహి ఖాదాపేస్సామీ"తి కోధవసేన థేరస్స సరీరే తమ్బకిపిల్లకపుటం భిన్దాపేసి. థేరో ఆకాసే ఠత్వా తస్సోవాదం దత్వా జేతవనే గన్ధకుటిద్వారేయేవ ఓతరిత్వా తథాగతేన "కుతో ఆగతోసీ"తి పుట్ఠో థేరో తమత్థం ఆరోచేసి. సత్థా "న ఖో, భారద్వాజ, ఉదేనో ఇదానేవ పబ్బజితే విహేఠేతి, పుబ్బేపి విహేఠేసియేవా"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే తదా మహాసత్తో బహినగరే చణ్డాలయోనియం నిబ్బత్తి, "మాతఙ్గో"తిస్స నామం కరింసు. అపరభాగే విఞ్ఞుతం పత్తో "మాతఙ్గపణ్డితో"తి పాకటో అహోసి. తదా బారాణసిసేట్ఠినో ధీతా దిట్ఠమఙ్గలికా నామ ఏకమాసద్వేమాసవారేన మహాపరివారా ఉయ్యానం కీళితుం గచ్ఛతి. అథేకదివసం మహాసత్తో కేనచి కమ్మేన నగరం పవిసన్తో అన్తరద్వారే దిట్ఠమఙ్గలికం దిస్వా ఏకమన్తం అపగన్త్వా అల్లీయిత్వా అట్ఠాసి. దిట్ఠమఙ్గలికా సాణియా అన్తరేన ఓలోకేన్తీ తం దిస్వా "కో ఏసో"తి పుచ్ఛిత్వా "చణ్డాలో అయ్యే"తి వుత్తే "అదిట్ఠపుబ్బయుత్తకం వత పస్సామీ"తి గన్ధోదకేన అక్ఖీని ధోవిత్వా తతో నివత్తి. తాయ సద్ధిం నిక్ఖన్తజనో "అరే, దుట్ఠ చణ్డాల, అజ్జ తం నిస్సాయ అమ్హాకం అమూలకం సురాభత్తం నట్ఠ"న్తి కోధాభిభూతో మాతఙ్గపణ్డితం హత్థేహి చ పాదేహి చ పోథేత్వా విసఞ్ఞిం కత్వా పక్కామి. సో ముహుత్తం వీతినామేత్వా పటిలద్ధసఞ్ఞో చిన్తేసి "దిట్ఠమఙ్గలికాయ పరిజనో మం నిద్దోసం అకారణేన పోథేసి, దిట్ఠమఙ్గలికం లభిత్వావ ఉట్ఠహిస్సామి, నో అలభిత్వా"తి అధిట్ఠాయ గన్త్వా తస్సా పితు నివేసనద్వారే నిపజ్జి. సో "కేన కారణేన నిపన్నోసీ"తి వుత్తే "అఞ్ఞం కారణం నత్థి, దిట్ఠమఙ్గలికాయ మే అత్థో"తి ఆహ. ఏకో దివసో అతీతో, తథా దుతియో, తతియో, చతుత్థో, పఞ్చమో, ఛట్ఠో చ. బోధిసత్తానం అధిట్ఠానం నామ సమిజ్ఝతి, తస్మా సత్తమే దివసే దిట్ఠమఙ్గలికం నీహరిత్వా తస్స అదంసు.

అథ నం సా "ఉట్ఠేహి, సామి, తుమ్హాకం గేహం గచ్ఛామా"తి ఆహ. భద్దే, తవ పరిజనేనమ్హి సుపోథితో దుబ్బలో, మం ఉక్ఖిపిత్వా పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా ఆదాయ గచ్ఛాహీతి. సా తథా కత్వా నగరవాసీనం పస్సన్తానఞ్ఞేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా చణ్డాలగామకం గతా. అథ నం మహాసత్తో జాతిసమ్భేదవీతిక్కమం అకత్వావ కతిపాహం గేహే వసాపేత్వా చిన్తేసి "అహమేతం లాభగ్గయసగ్గప్పత్తం కరోన్తో పబ్బజిత్వావ కాతుం సక్ఖిస్సామి, న ఇతరథా"తి . అథ నం ఆమన్తేత్వా 'భద్దే, మయి అరఞ్ఞతో కిఞ్చి అనాహరన్తే అమ్హాకం జీవికా నప్పవత్తతి, యావ మమాగమనా మా ఉక్కణ్ఠి, అహం అరఞ్ఞం

గమిస్సామీ”తి వత్వా గేహవాసినోపి “ఇమం మా పమజ్జిత్థా”తి ఓవదిత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా సమణపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అప్పమత్తో సత్తమే దివసే అట్ఠ సమాపత్తియో చ పఞ్చ అభిఞ్ఞాయో చ ఉప్పాదేత్వా “ఇదాని దిట్ఠమఙ్గలికాయ అవస్సయో భవితుం సక్ఖిస్సామీ”తి ఇద్ధియా గన్త్వా చణ్డాలగామద్వారే ఓతరిత్వా దిట్ఠమఙ్గలికాయ గేహద్వారం అగమాసి. సా తస్సాగమనం సుత్వా గేహతో నిక్ఖమిత్వా “సామి, కస్మా మం అనాథం కత్వా పబ్బజితోసీ”తి పరిదేవి. అథ నం “భద్దే, మా చిన్తయి, తవ పోరాణకయసతో ఇదాని మహన్తతరం యసం కరిస్సామి, అపిచ ఖో పన ‘న మయ్హం మాతఙ్గపణ్డితో సామికో, మహాబ్రహ్మా మే సామికో’తి ఏత్తకం పరిసమజ్ఝే వత్తుం సక్ఖిస్ససీ’తి ఆహ. “ఆమ, సామి, సక్ఖిస్సామీ”తి. “తేన హి “ఇదాని తే సామికో కుహిన్తి పుట్ఠా ‘బ్రహ్మలోకం గతో’తి వత్వా ‘కదా ఆగమిస్సతీ’తి వుత్తే ‘ఇతో సత్తమే దివసే పుణ్ణమాయం చన్దం భిన్దిత్వా ఆగమిస్సతీ’తి వదేయ్యాసీ”తి నం వత్వా మహాసత్తో హిమవన్తమేవ గతో.

దిట్ఠమఙ్గలికాపి బారాణసియం మహాజనస్స మజ్ఝే తేసు తేసు ఠానేసు తథా కథేసి. మహాజనో “అహో మహాబ్రహ్మా సమానో దిట్ఠమఙ్గలికం న గచ్ఛతి, ఏవమేతం భవిస్సతీ”తి సద్దహి. బోధిసత్తోపి పుణ్ణమదివసే చన్దస్స గగనమజ్ఝే ఠితకాలే బ్రహ్మత్తభావం మాపేత్వా సకలం కాసిరట్ఠం ద్వాదసయోజనికం బారాణసినగరఞ్చ ఏకోభాసం కత్వా చన్దమణ్డలం భిన్దిత్వా ఓతరిత్వా బారాణసియా ఉపరూపరి తిక్ఖత్తుం పరిబ్భమిత్వా మహాజనేన గన్ధమాలాదీహి పూజియమానో చణ్డాలగామకాభిముఖో అహోసి. బ్రహ్మభత్తా సన్నిపతిత్వా చణ్డాలగామకం గన్త్వా దిట్ఠమఙ్గలికాయ గేహం సుద్ధవత్థేహి ఛాదేత్వా భూమిం చతుజ్జాతియగన్ధేహి ఓపుఞ్ఛిత్వా పుప్ఫాని వికిరిత్వా ధూమం దత్వా చేలవితానం పసారేత్వా మహాసయనం పఞ్ఞపేత్వా గన్ధతేలేహి దీపం జాలేత్వా ద్వారే రజతపట్టవణ్ణవాలుకం ఓకిరిత్వా పుప్ఫాని వికిరిత్వా ధజే బన్ధింసు. ఏవం అలఙ్కతే గేహే మహాసత్తో ఓతరిత్వా అన్తో పవిసిత్వా థోకం సయనపిట్ఠే నిసీది.

తదా దిట్ఠమఙ్గలికా ఉతునీ హోతి. అథస్సా అఙ్గుట్ఠకేన నాభిం పరామసి, కుచ్ఛియం గబ్భో పతిట్ఠాసి. అథ నం మహాసత్తో ఆమన్తేత్వా “భద్దే, గబ్భో తే పతిట్ఠితో, త్వం పుత్తం విజాయిస్ససి, త్వమ్పి పుత్తోపి తే లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా భవిస్సథ, తవ పాదధోవనఉదకం సకలజమ్బుదీపే రాజూనం అభిసేకోదకం భవిస్సతి, నహానోదకం పన తే అమతోసధం భవిస్సతి, యే తం సీసే ఆసిఞ్చిస్సన్తి, తే సబ్బరోగేహి ముచ్చిస్సన్తి, కాళకణ్ణిం పరివజ్జేస్సన్తి, తవ పాదపిట్ఠే సీసం ఠపేత్వా వన్దన్తా సహస్సం దస్సన్తి, సోతపథే ఠత్వా వన్దన్తా సతం దస్సన్తి, చక్ఖుపథే ఠత్వా వన్దన్తా ఏకం కహాపణం దత్వా వన్దిస్సన్తి, అప్పమత్తా హోహీ”తి నం ఓవదిత్వా గేహా నిక్ఖమిత్వా మహాజనస్స పస్సన్తస్సేవ ఉప్పతిత్వా చన్దమణ్డలం పావిసి. బ్రహ్మభత్తా సన్నిపతిత్వా ఠితకావ రత్తిం వీతినామేత్వా పాతోవ దిట్ఠమఙ్గలికం సువణ్ణసివికం ఆరోపేత్వా సీసేన ఉక్ఖిపిత్వా నగరం పవిసింసు. “మహాబ్రహ్మభరియా”తి తం ఉపసఙ్కమిత్వా మహాజనో గన్ధమాలాదీహి పూజేసి. పాదపిట్ఠే సీసం ఠపేత్వా వన్దితుం లభన్తా సహస్సత్థవికం దేన్తి, సోతపథే ఠత్వా వన్దితుం లభన్తా సతం దేన్తి, చక్ఖుపథే ఠత్వా వన్దితుం లభన్తా ఏకం కహాపణం దేన్తి. ఏవం ద్వాదసయోజనికం బారాణసిం తం గహేత్వా విచరన్తా అట్ఠారసకోటిధనం లభింసు.

అథ నం నగరం పరిహరిత్వా ఆనేత్వా నగరమజ్ఝే మహామణ్డపం కారేత్వా సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా మహాసయనం పఞ్ఞపేత్వా మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన తత్థ వసాపేసుం. మణ్డపసన్తికేయేవ సత్తద్వారకోట్ఠం సత్తభూమికం పాసాదం కాతుం ఆరభింసు, మహన్తం నవకమ్మం అహోసి. దిట్ఠమఙ్గలికా మణ్డపేయేవ పుత్తం విజాయి. అథస్స నామగ్గహణదివసే బ్రాహ్మణా సన్నిపతిత్వా మణ్డపే జాతత్తా “మణ్డబ్యకుమారో”తి నామం కరింసు. పాసాదో పన దసహి మాసేహి నిట్ఠితో. తతో పట్ఠాయ సా మహన్తేన యసేన తస్మిం వసతి, మణ్డబ్యకుమారోపి మహన్తేన పరివారేన వడ్ఢతి. తస్స సత్తట్ఠవస్సకాలేయేవ

జమ్బుదీపతలే ఉత్తమాచరియా సన్నిపతింసు. తే తం తయో వేదే ఉగ్గణ్హాపేసుం. సో సోళసవస్సకాలతో పట్ఠాయ బ్రాహ్మణానం భత్తం పట్ఠపేసి, నిబద్ధం సోళస బ్రాహ్మణసహస్సాని భుఞ్జన్తి. చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే బ్రాహ్మణానం దానం దేతి.

అథేకస్మిం మహామహదివసే గేహే బహుం పాయాసం పటియాదేసుం. సోళస బ్రాహ్మణసహస్సాని చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే నిసీదిత్వా సువణ్ణరసవణ్ణేన నవసప్పినా పక్కమధుఖణ్డసక్ఖరాహి చ అభిసఙ్ఖతం పాయాసం పరిభుఞ్జన్తి. కుమారోపి సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో సువణ్ణపాదుకా ఆరుయ్హ హత్థేన కఞ్చనదణ్డం గహేత్వా "ఇధ సప్పిం దేథ, ఇధ మధు"న్తి విచారేన్తో చరతి. తస్మిం ఖణే మాతఙ్గపణ్డితో హిమవన్తే అస్సమపదే నిసిన్నో "కా ను ఖో దిట్ఠమఙ్గలికాయ పుత్తస్స పవత్తీ"తి ఓలోకేన్తో తస్స అతిత్థే పక్ఖన్దభావం దిస్వా "అజ్జేవ గన్త్వా మాణవం దమేత్వా యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం హోతి, తత్థ దానం దాపేత్వా ఆగమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆకాసేన అనోతత్తదహం గన్త్వా ముఖధోవనాదీని కత్వా మనోసిలాతలే ఠితో రత్తదుపట్టం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా పంసుకూలసఙ్ఘాటిం పారుపిత్వా మత్తికాపత్తం ఆదాయ ఆకాసేనాగన్త్వా చతుత్థే ద్వారకోట్ఠకే దానగ్గేయేవ ఓతరిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. మణ్డబ్యో కుమారో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో తం దిస్వా "ఏవంవిరూపో సఙ్కారయక్ఖసదిసో అయం పబ్బజితో ఇమం ఠానం ఆగచ్ఛన్తో కుతో ను ఖో ఆగచ్ఛతీ"తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧. "కుతో ను ఆగచ్ఛసి దుమ్మవాసీ, ఓతల్లకో పంసుపిసాచకోవ;
సఙ్కారచోళం పటిముఞ్చ కణ్ఠే, కో రే తువం హోసి అదక్ఖిణేయ్యో"తి.

తత్థ **దుమ్మవాసీ**తి అనఞ్జితఅమణ్డితఘటితసఙ్ఘాటికపిలోతికవసనో. **ఓతల్లకో**తి లామకో ఓలమ్బవిలమ్బనన్తకధరో వా. **పంసుపిసాచకోవా**తి సఙ్కారట్ఠానే పిసాచకో వియ. **సఙ్కారచోళ**న్తి సఙ్కారట్ఠానే లద్ధపిలోతికం. **పటిముఞ్చా**తి పటిముఞ్చిత్వా. **అదక్ఖిణేయ్యో**తి త్వం అదక్ఖిణేయ్యో ఇమేసం పరమదక్ఖిణేయ్యానం నిసిన్నట్ఠానం ఏకో హుత్వా కుతో ఆగతో.

తం సుత్వా మహాసత్తో ముదుచిత్తేనేవ తేన సద్ధిం సల్లపన్తో దుతియం గాథమాహ –

౨. "అన్నం తవేదం పకతం యసస్సి, తం ఖజ్జరే భుఞ్జరే పియ్యరే చ;
జానాసి మం త్వం పరదత్తూపజీవిం, ఉత్తిట్ఠపిణ్డం లభతం సపాకో"తి.

తత్థ **పకత**న్తి పటియత్తం. **యసస్సీ**తి పరివారసమ్పన్న. **తం ఖజ్జరే**తి తం ఖజ్జన్తి చ భుఞ్జన్తి చ పివన్తి చ. కింకారణా మయ్హం కుజ్ఝసి? **ఉత్తిట్ఠపిణ్డ**న్తి ఉపతిట్ఠిత్వా లభితబ్బపిణ్డం, ఉట్ఠాయ ఠితేహి వా దీయమానం హేట్ఠా ఠత్వా లభితబ్బపిణ్డం. **లభతం సపాకో**తి సపాకో చణ్డాలోపి లభతు. జాతిసమ్పన్నా హి యత్థ కత్థచి లభన్తి, సపాకచణ్డాలస్స పన కో దేతి, దుల్లభపిణ్డో అహం, తస్మా మే జీవితపవత్తనత్థం భోజనం దాపేహి, కుమారాతి.

తతో మణ్డబ్యో గాథమాహ –

౩. "అన్నం మమేదం పకతం బ్రాహ్మణానం, అత్తత్థాయ సద్ధహతో మమేదం;
అపేహి ఏత్తో కిమిధట్ఠితోసి, న మాదిసా తుమ్హం దదన్తి జమ్మా"తి.

తత్థ **అత్తత్థాయాతి** అత్తనో వడ్ఢిఅత్థాయ. **అపేహి ఏత్తోతి** ఇమమ్హా ఠానా అపగచ్ఛ. **న మాదిసాతి** మాదిసా జాతిసమ్పన్నానం ఉదిచ్చబ్రాహ్మణానం దానం దేన్తి, న తుయ్హం చణ్డాలస్స, గచ్ఛ, జమ్మాతి.

తతో మహాసత్తో గాథమాహ –

౪. "థలే చ నిన్నే చ వపన్తి బీజం, అనూపఖేత్తే ఫలమాసమానా;
ఏతాయ సద్ధాయ దదాహి దానం, అప్పేవ ఆరాధయే దక్ఖిణేయ్యే"తి.

తస్సత్థో – కుమార, సస్సఫలం ఆసీసమానా తీసుపి ఖేత్తేసు బీజం వపన్తి. తత్థ అతివుట్ఠికాలే థలే సస్సం సమ్పజ్జతి, నిన్నే పూతికం హోతి, అనూపఖేత్తే నదిఞ్చ తళాకఞ్చ నిస్సాయ కతం ఓఘేన వుయ్హతి. మన్దవుట్ఠికాలే థలే ఖేత్తే విపజ్జతి, నిన్నే థోకం సమ్పజ్జతి, అనూపఖేత్తే సమ్పజ్జతేవ. సమవుట్ఠికాలే థలే ఖేత్తే థోకం సమ్పజ్జతి, ఇతరేసు సమ్పజ్జతేవ. తస్మా యథా ఫలమాసీసమానా తీసుపి ఖేత్తేసు వపన్తి, తథా త్వమ్పి ఏతాయ ఫలసద్ధాయ ఆగతాగతానం సబ్బేసంయేవ దానం దేహి, అప్పేవ నామ ఏవం దదన్తో దక్ఖిణేయ్యే ఆరాధేయ్యాసి లభేయ్యాసీతి.

తతో మణ్డబ్యో గాథమాహ –

౫. "ఖేత్తాని మయ్హం విదితాని లోకే, యేసాహం బీజాని పతిట్ఠపేమి;
యే బ్రాహ్మణా జాతిమన్తూపపన్నా, తానీధ ఖేత్తాని సుపేసలానీ"తి.

తత్థ **యేసాహన్తి** యేసు అహం. **జాతిమన్తూపపన్నాతి** జాతియా చ మన్తేహి చ ఉపపన్నా.

తతో మహాసత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬. "జాతిమదో చ అతిమానితా చ, లోభో చ దోసో చ మదో చ మోహో;
ఏతే అగుణా యేసు చ సన్తి సబ్బే, తానీధ ఖేత్తాని అపేసలాని.

౭. "జాతిమదో చ అతిమానితా చ, లోభో చ దోసో చ మదో చ మోహో;
ఏతే అగుణా యేసు న సన్తి సబ్బే, తానీధ ఖేత్తాని సుపేసలానీ"తి.

తత్థ **జాతిమదోతి** "అహమస్మి జాతిసమ్పన్నో"తి ఏవం ఉప్పన్నమానో. **అతిమానితా చాతి** "అఞ్ఞో మయా సద్ధిం జాతిఆదీహి సదిసో నత్థీ"తి అతిక్కమ్మ పవత్తమానో. లోభాదయో లుబ్భనదుస్సనమజ్జనముయ్హనమత్తావ. **అపేసలానీతి** ఏవరూపా పుగ్గలా ఆసీవిసభరితా వియ వమ్మికా అప్పియసీలా హోన్తి. ఏవరూపానం దిన్నం న మహప్ఫలం హోతి, తస్మా మా ఏతేసం సుపేసలఖేత్తభావం మఞ్ఞిత్థ. న హి జాతిమన్తా సగ్గదాయకా. యే పన జాతిమానాదిరహితా అరియా, తాని ఖేత్తాని సుపేసలాని, తేసు దిన్నం మహప్ఫలం, తే సగ్గదాయకా హోన్తీతి.

ఇతి సో మహాసత్తే పునప్పునం కథేన్తే కుజ్ఝిత్వా "అయం అతివియ బహుం విప్పలపతి, కుహిం గతా ఇమే దోవారికా, నయిమం చణ్డాలం నీహరన్తీ"తి గాథమాహ –

౮. “క్వేత్థ గతా ఉపజోతియో చ, ఉపజ్ఝాయో అథ వా గణ్డకుచ్ఛి;
ఇమస్స దణ్డఞ్చ వధఞ్చ దత్వా, గలే గహేత్వా ఖలయాథ జమ్మ”న్తి.

తత్థ **క్వేత్థ గతా**తి ఇమేసు తీసు ద్వారేసు ఠపితా ఉపజోతియో చ ఉపజ్ఝాయో చ గణ్డకుచ్ఛి చాతి తయో దోవారికా కుహిం గతాతి అత్థో.

తేపి తస్స వచనం సుత్వా వేగేనాగన్త్వా వన్దిత్వా “కిం కరోమ దేవా”తి ఆహంసు. “అయం వో జమ్మో చణ్డాలో దిట్ఠో”తి? “న పస్సామ దేవ, కుతోచి ఆగతభావం న జానామా”తి. “కో చేస మాయాకారో వా విజ్జాధరో వా భవిస్సతి, ఇదాని కిం తిట్ఠథా”తి. “కిం కరోమ దేవా”తి? “ఇమస్స ముఖమేవ పోథేత్వా భిన్దన్తా దణ్డవేళుపేసికాహి పిట్ఠిచమ్మం ఉప్పాటేన్తా వధఞ్చ దత్వా గలే గహేత్వా ఏతం జమ్మం ఖలయాథ, ఇతో నీహరథా”తి.

మహాసత్తో తేసు అత్తనో సన్తికం అనాగతేస్వేవ ఉప్పతిత్వా ఆకాసే ఠితో గాథమాహ –

౯. “గిరిం నఖేన ఖణసి, అయో దన్తేహి ఖాదసి;
జాతవేదం పదహసి, యో ఇసిం పరిభాససీ”తి.

తత్థ **జాతవేదం పదహసీ**తి అగ్గిం గిలితుం వాయమసి.

ఇమఞ్చ పన గాథం వత్వా మహాసత్తో పస్సన్తస్సేవ మాణవస్స చ బ్రాహ్మణానఞ్చ ఆకాసే పక్ఖన్ది. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౦. “ఇదం వత్వాన మాతఙ్గో, ఇసి సచ్చపరక్కమో;
అన్తలిక్ఖస్మిం పక్కామి, బ్రాహ్మణానం ఉదిక్ఖత”న్తి.

తత్థ **సచ్చపరక్కమో**తి సభావపరక్కమో.

సో పాచీనదిసాభిముఖో గన్త్వా ఏకాయ వీథియా ఓతరిత్వా “పదవళఞ్జం పఞ్ఞాయతూ”తి అధిట్ఠాయ పాచీనద్వారసమీపే పిణ్డాయ చరన్తో మిస్సకభత్తం సంకడ్ఢిత్వా ఏకిస్సం సాలాయం నిసీదిత్వా మిస్సకభత్తం పరిభుఞ్జి . నగరదేవతా “అయం అమ్హాకం అయ్యం విహేఠేత్వా కథేతీ”తి అసహమానా ఆగమింసు. అథస్స జేట్ఠకయక్ఖో మణ్డబ్యస్స గీవం గహేత్వా పరివత్తేసి, సేసదేవతా సేసబ్రాహ్మణానం గీవం గణ్హిత్వా పరివత్తేసుం. బోధిసత్తే ముదుచిత్తతాయ పన “తస్స పుత్తో”తి నం న మారేన్తి, కేవలం కిలమేన్తియేవ. మణ్డబ్యస్స సీసం పరివత్తిత్వా పిట్ఠిపస్సాభిముఖం జాతం, హత్థపాదా ఉజుకా థద్ధావ అట్ఠంసు, అక్ఖీని కాలకతస్సేవ పరివత్తింసు. సో థద్ధసరీరోవ నిపజ్జి, సేసబ్రాహ్మణా ముఖేన ఖేళం వమన్తా అపరాపరం పరివత్తన్తి . మాణవా “అయ్యే, పుత్తస్స తే కిం జాత”న్తి దిట్ఠమఙ్గలికాయ ఆరోచయింసు. సా వేగేన గన్త్వా పుత్తం దిస్వా “కిమేత”న్తి వత్వా గాథమాహ –

౧౧. “ఆవేల్లితం పిట్ఠితో ఉత్తమఙ్గం, బాహుం పసారేతి అకమ్మనేయ్యం;
సేతాని అక్ఖీని యథా మతస్స, కో మే ఇమం పుత్తమకాసి ఏవ”న్తి.

తత్థ **ఆవేల్లిత**న్తి పరివత్తితం.

అథస్సా తస్మిం ఠానే ఠితజనో ఆరోచేతుం గాథమాహ –

౧౨. “ఇధాగమా సమణో దుమ్మవాసీ, ఓతల్లకో పంసుపిసాచకోవ;
సఙ్కారచోళం పటిముఞ్చ కణ్ఠే, సో తే ఇమం పుత్తమకాసి ఏవ”న్తి.

సా తం సుత్వావ చిన్తేసి “అఞ్ఞస్సేతం బలం నత్థి, నిస్సంసయం మాతఙ్గపణ్డితో భవిస్సతి, సమ్పన్నమేత్తాభావనో ఖో పన ధీరో న ఏత్తకం జనం కిలమేత్వా గమిస్సతి, కతరం ను ఖో దిసం గతో భవిస్సతీ”తి. తతో పుచ్ఛన్తీ గాథమాహ –

౧౩. “కతమం దిసం అగమా భూరిపఞ్ఞో, అక్ఖాథ మే మాణవా ఏతమత్థం;
గన్త్వాన తం పటికరేము అచ్చయం, అప్పేవ నం పుత్త లభేము జీవిత”న్తి.

తత్థ **గన్త్వానా**తి తస్స సన్తికం గన్త్వా. **తం పటికరేము అచ్చయ**న్తి తం అచ్చయం పటికరిస్సామ దేసేస్సామ, ఖమాపేస్సామ నన్తి. **పుత్త లభేము జీవిత**న్తి అప్పేవ నామ పుత్తస్స జీవితం లభేయ్యామ.

అథస్సా తత్థ ఠితా మాణవా కథేన్తా గాథమాహంసు –

౧౪. “వేహాయసం అగమా భూరిపఞ్ఞో, పథద్ధునో పన్నరసేవ చన్దో;
అపి చాపి సో పురిమదిసం అగచ్ఛి, సచ్చప్పటిఞ్ఞో ఇసి సాధురూపో”తి.

తత్థ **పథద్ధునో**తి ఆకాసపథసఙ్ఖాతస్స అద్ధునో మజ్ఝే ఠితో పన్నరసే చన్దో వియ. **అపి చాపి సో**తి అపిచ ఖో పన సో పురత్థిమం దిసం గతో.

సా తేసం వచనం సుత్వా “మమ సామికం ఉపధారేస్సామీ”తి సువణ్ణకలససువణ్ణసరకాని గాహాపేత్వా దాసిగణపరివుతా తేన పదవళఞ్జస్స అధిట్ఠితట్ఠానం పత్వా తేనానుసారేన గచ్ఛన్తీ తస్మిం పీఠికాయ నిసీదిత్వా భుఞ్జమానే తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. సో తం దిస్వా థోకం ఓదనం పత్తే ఠపేసి. దిట్ఠమఙ్గలికా సువణ్ణకలసేన తస్స ఉదకం అదాసి. సో తత్థేవ హత్థం ధోవిత్వా ముఖం విక్ఖాలేసి. అథ నం సా “కేన మే పుత్తస్స సో విప్పకారో కతో”తి పుచ్ఛన్తీ గాథమాహ –

౧౫. “ఆవేల్లితం పిట్ఠితో ఉత్తమఙ్గం, బాహుం పసారేతి అకమ్మనేయ్యం;
సేతాని అక్ఖీని యథా మతస్స, కో మే ఇమం పుత్తమకాసి ఏవ”న్తి.

తతో పరా తేసం వచనపటివచనగాథా హోన్తి –

౧౬. “యక్ఖా హవే సన్తి మహానుభావా, అన్వాగతా ఇసయో సాధురూపా;
తే దుట్ఠచిత్తం కుపితం విదిత్వా, యక్ఖా హి తే పుత్తమకంసు ఏవం.

౧౭. “యక్ఖా చ మే పుత్తమకంసు ఏవం, త్వఞ్ఞేవ మే మా కుద్ధో బ్రహ్మచారి;
తుయ్హేవ పాదే సరణం గతాస్మి, అన్వాగతా పుత్తసోకేన భిక్ఖు.

౧౮. “తదేవ హి ఏతరహి చ మయ్హం, మనోపదోసో న మమత్థి కోచి;
పుత్తో చ తే వేదమదేన మత్తో, అత్థం న జానాతి అధిచ్చ వేదే.

౧౯. “అద్ధా హవే భిక్ఖు ముహుత్తకేన, సమ్ముయ్హతేవ పురిసస్స సఞ్ఞా;
ఏకాపరాధం ఖమ భూరిపఞ్ఞ, న పణ్డితా కోధబలా భవన్తీ”తి.

తత్థ **యక్ఖా**తి నగరపరిగ్గాహకయక్ఖా. **అన్వాగతా**తి అను ఆగతా, ఇసయో సాధురూపా గుణసమ్పన్నాతి ఏవం జానమానాతి అత్థో. **తే**తి తే ఇసీనం గుణం ఞత్వా తవ పుత్తం దుట్ఠచిత్తం కుపితచిత్తం విదిత్వా. **త్వఞ్ఞేవ మే**తి సచే యక్ఖా కుపితా ఏవమకంసు, కరోన్తు, దేవతా నామ పానీయఉళుఙ్కమత్తేన సన్తప్పేతుం సక్కా, తస్మాహం తేసం న భాయామి, కేవలం త్వఞ్ఞేవ మే పుత్తస్స మా కుజ్ఝి. **అన్వాగతా**తి ఆగతాస్మి. **భిక్ఖూ**తి మహాసత్తం ఆలపన్తీ పుత్తస్స జీవితదానం యాచతి. **తదేవ హీ**తి దిట్ఠమఙ్గలికే తదా తవ పుత్తస్స మం అక్కోసనకాలే చ మయ్హం మనోపదోసో నత్థి, ఏతరహి చ తయి యాచమానాయపి మమ తస్మిం మనోపదోసో నత్థియేవ. **వేదమదేనా**తి “తయో వేదా మే ఉగ్గహితా”తి మదేన. **అధిచ్చా**తి వేదే ఉగ్గహేత్వాపి అత్థానత్థం న జానాతి. **ముహుత్తకేనా**తి యం కిఞ్చి ఉగ్గహేత్వా ముహుత్తకేనేవ.

ఏవం తాయ ఖమాపియమానో మహాసత్తో “తేన హి ఏతేసం యక్ఖానం పలాయనత్థాయ అమతోసధం దస్సామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౨౦. “ఇదఞ్చ మయ్హం ఉత్తిట్ఠపిణ్డం, తవ మణ్డబ్యో భుఞ్జతు అప్పపఞ్ఞో;
యక్ఖా చ తే నం న విహేఠయేయ్యుం, పుత్తో చ తే హేస్సతి సో అరోగో”తి.

తత్థ **ఉత్తిట్ఠపిణ్డ**న్తి ఉచ్ఛిట్ఠకపిణ్డం, “ఉచ్ఛిట్ఠపిణ్డ”న్తిపి పాఠో.

సా మహాసత్తస్స వచనం సుత్వా “దేథ, సామి, అమతోసధ”న్తి సువణ్ణసరకం ఉపనామేసి. మహాసత్తో ఉచ్ఛిట్ఠకకఞ్జికం తత్థ ఆసిఞ్చిత్వా “పఠమఞ్ఞేవ ఇతో ఉపడ్ఢం తవ పుత్తస్స ముఖే ఓసిఞ్చిత్వా సేసం చాటియం ఉదకేన మిస్సేత్వా సేసబ్రాహ్మణానం ముఖే ఓసిఞ్చేహి, సబ్బేపి నిరోగా భవిస్సన్తీ”తి వత్వా ఉప్పతిత్వా హిమవన్తమేవ గతో. సాపి తం సరకం సీసేనాదాయ “అమతోసధం మే లద్ధ”న్తి వదన్తీ నివేసనం గన్త్వా పఠమం పుత్తస్స ముఖే కఞ్జికం ఓసిఞ్చి, యక్ఖో పలాయి. ఇతరో పంసుం పుఞ్ఛన్తో ఉట్ఠాయ “అమ్మ కిమేత”న్తి ఆహ. తయా కతం త్వమేవ జానిస్ససి. ఏహి, తాత, తవ దక్ఖిణేయ్యానం తేసం విప్పకారం పస్సాతి. సో తే దిస్వా విప్పటిసారీ అహోసి. అథ నం మాతా “తాత మణ్డబ్య, త్వం బాలో దానస్స మహప్ఫలట్ఠానం న జానాసి, దక్ఖిణేయ్యా నామ ఏవరూపా న హోన్తి, మాతఙ్గపణ్డితసదిసావ హోన్తి, ఇతో పట్ఠాయ మా ఏతేసం దుస్సీలానం దానమదాసి, సీలవన్తానం దేహీ”తి వత్వా ఆహ –

౨౧. “మణ్డబ్య బాలోసి పరిత్తపఞ్ఞో, యో పుఞ్ఞక్ఖేత్తానమకోవిదోసి;
మహక్కసావేసు దదాసి దానం, కిలిట్ఠకమ్మేసు అసఞ్ఞతేసు.

౨౨. “జటా చ కేసా అజినా నివత్థా, జరూదపానంవ ముఖం పరూళ్హం;

పజం ఇమం పస్సథ దుమ్మరూపం, న జటాజినం తాయతి అప్పపఞ్ఞం.

౨౩. “యేసం రాగో చ దోసో చ, అవిజ్జా చ విరాజితా;

ఖీణాసవా అరహన్తో, తేసు దిన్నం మహప్ఫల”న్తి.

తత్థ **మహక్కసావేసూ**తి మహాకసావేసు మహన్తేహి రాగకసావాదీహి సమన్నాగతేసు. **జటా చ కేసా**తి తాత మణ్డబ్య, తవ దక్ఖిణేయ్యేసు ఏకచ్చానం కేసా జటా కత్వా బద్ధా. **అజినా నివత్థా**తి సఖురాని అజినచమ్మాని నివత్థా. **జరూదపానం వా**తి తిణగహనేన జిణ్ణకూపో వియ ముఖం దీఘమస్సుతాయ పరూళ్హం. **పజం ఇమ**న్తి ఇమం ఏవరూపం అనఞ్జితామణ్డితలూఖవేసం పజం పస్సథ. **న జటాజిన**న్తి ఏతం జటాజినం ఇమం అప్పపఞ్ఞం పజం తాయితుం న సక్కోతి, సీలపఞ్ఞాణతపోకమ్మానేవ ఇమేసం సత్తానం పతిట్ఠా హోన్తి. **యేస**న్తి యస్మా యేసం ఏతే రజ్జనదుస్సనముయ్హనసభావా రాగాదయో అట్ఠవత్థుకా చ అవిజ్జా విరాజితా విగతా, విగతత్తాయేవ చ ఏతేసం కిలేసానం యే ఖీణాసవా అరహన్తో, తేసు దిన్నం మహప్ఫలం, తస్మా త్వం, తాత, ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపానం దుస్సీలానం అదత్వా యే లోకే అట్ఠసమాపత్తిలాభినో పఞ్చాభిఞ్ఞా ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణా చ పచ్చేకబుద్ధా చ సన్తి, తేసం దానం దేహి. ఏహి, తాత, తవ కులూపకే అమతోసధం పాయేత్వా అరోగే కరిస్సామాతి వత్వా ఉచ్ఛిట్ఠకఞ్జికం గాహాపేత్వా ఉదకచాటియం పక్ఖిపిత్వా సోళసన్నం బ్రాహ్మణసహస్సానం ముఖేసు ఆసిఞ్చాపేసి.

ఏకేకో పంసుం పుఞ్ఛన్తోవ ఉట్ఠహి. అథ నే బ్రాహ్మణా “ఇమేహి చణ్డాలుచ్ఛిట్ఠకం పీత”న్తి అబ్రాహ్మణే కరింసు. తే లజ్జితా బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా మజ్ఝరట్ఠం గన్త్వా మజ్ఝరఞ్ఞో సన్తికే వసింసు, మణ్డబ్యో పన తత్థేవ వసి. తదా వేత్తవతీనగరం ఉపనిస్సాయ వేత్తవతీనదీతీరే జాతిమన్తో నామేకో బ్రాహ్మణో పబ్బజితో జాతిం నిస్సాయ మహన్తం మానమకాసి. మహాసత్తో “ఏతస్స మానం భిన్దిస్సామీ”తి తం ఠానం గన్త్వా తస్స సన్తికే ఉపరిసోతే వాసం కప్పేసి. సో ఏకదివసం దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా “ఇమం దన్తకట్ఠం జాతిమన్తస్స జటాసు లగ్గతూ”తి అధిట్ఠాయ నదియం పాతేసి. తం తస్స ఉదకం ఆచమన్తస్స జటాసు లగ్గి. సో తం దిస్వావ “నస్స వసలా”తి వత్వా “కుతో అయం కాళకణ్ణీ ఆగతో, ఉపధారేస్సామి న”న్తి ఉద్ధంసోతం గచ్ఛన్తో మహాసత్తం దిస్వా “కింజాతికోసీ”తి పుచ్ఛి. “చణ్డాలోస్మీ”తి. “తయా నదియా దన్తకట్ఠం పాతిత”న్తి ? “ఆమ, మయా”తి. “నస్స, వసల, చణ్డాల కాళకణ్ణి మా ఇధ వసి, హేట్ఠాసోతే వసాహీ”తి వత్వా హేట్ఠాసోతే వసన్తేనపి తేన పాతితే దన్తకట్ఠే పటిసోతం ఆగన్త్వా జటాసు లగ్గన్తే సో “నస్స వసల, సచే ఇధ వసిస్ససి, సత్తమే దివసే సత్తధా ముద్ధా ఫలిస్సతీ”తి ఆహ.

మహాసత్తో “సచాహం ఏతస్స కుజ్ఝిస్సామి, సీలం మే అరక్ఖితం భవిస్సతి, ఉపాయేనేవస్స మానం భిన్దిస్సామీ”తి సత్తమే దివసే సూరియుగ్గమనం నివారేసి. మనుస్సా ఉబ్బాళ్హా జాతిమన్తం తాపసం ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, తుమ్హే సూరియుగ్గమనం న దేథా”తి పుచ్ఛింసు. సో ఆహ – “న మే తం కమ్మం, నదీతీరే పనేకో చణ్డాలో వసతి, తస్సేతం కమ్మం భవిస్సతీ”తి. మనుస్సా మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హే, భన్తే, సూరియుగ్గమనం న దేథా”తి పుచ్ఛింసు. “ఆమావుసో”తి. “కింకారణా”తి. “తుమ్హాకం కులూపకో తాపసో మం నిరపరాధం అభిసపి, తస్మిం ఆగన్త్వా ఖమాపనత్థాయ మమ పాదేసు పతితే సూరియం విస్సజ్జేస్సామీ”తి. తే గన్త్వా తం కడ్ఢన్తా ఆనేత్వా మహాసత్తస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా ఖమాపేత్వా ఆహంసు “సూరియం విస్సజ్జేథ భన్తే”తి. “న సక్కా విస్సజ్జేతుం, సచాహం విస్సజ్జేస్సామి, ఇమస్స సత్తధా ముద్ధా ఫలిస్సతీ”తి. “అథ, భన్తే, కిం కరోమా”తి? సో “మత్తికాపిణ్డం ఆహరథా”తి ఆహరాపేత్వా “ఇమం తాపసస్స సీసే

రపేత్వా తాపసం ఓతారేత్వా ఉదకే రపేథా”తి రపాపేత్వా సూరియం విస్సజ్జేసి. సూరియరస్మీహి పహటమత్తే మత్తికాపిణ్డో సత్తధా భిజ్జి, తాపసో ఉదకే నిముజ్జి.

మహాసత్తో తం దమేత్వా “కహం ను ఖో దాని సోళస బ్రాహ్మణసహస్సాని వసన్తీ”తి ఉపధారేన్తో “మజ్ఝరఞ్ఞో సన్తికే”తి ఞత్వా “తే దమేస్సామీ”తి ఇద్ధియా గన్త్వా నగరసామన్తే ఓతరిత్వా పత్తం ఆదాయ నగరే పిణ్డాయ చరి. బ్రాహ్మణా తం దిస్వా “అయం ఇధ ఏకం ద్వే దివసే వసన్తోపి అమ్హే అప్పతిట్ఠే కరిస్సతీ”తి వేగేన గన్త్వా “మహారాజ, మాయాకారో ఏకో విజ్జాధరో చోరో ఆగతో, గణ్హాపేథ న”న్తి రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. మహాసత్తోపి మిస్సకభత్తం ఆదాయ అఞ్ఞతరం కుట్టం నిస్సాయ పీఠికాయ నిసిన్నో భుఞ్జతి. అథ నం అఞ్ఞవిహితకం ఆహారం పరిభుఞ్జమానమేవ రఞ్ఞా పహితపురిసా అసినా గీవం పహరిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసుం. సో కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. ఇమస్మిం కిర జాతకే బోధిసత్తో కోణ్డదమకో అహోసి. సో తేనేవ పరతన్తియుత్తభావేన జీవితక్ఖయం పాపుణి. దేవతా కుజ్ఝిత్వా సకలమేవ మజ్ఝరట్ఠం ఉణ్హం కుక్కుళవస్సం వస్సాపేత్వా రట్ఠం అరట్ఠమకంసు. తేన వుత్తం –

> “ఉపహచ్చ మనం మజ్ఝో, మాతఙ్గస్మిం యసస్సినే;
>
> సపారిసజ్జో ఉచ్ఛిన్నో, మజ్ఝారఞ్ఞం తదా అహూ”తి. (జా॰ ౨.౧౯.౯౬);

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఉదేనో పబ్బజితే విహేఠేసియేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మణ్డబ్యో ఉదేనో అహోసి, మాతఙ్గపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మాతఙ్గజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౪౯౮] ౨. చిత్తసమ్భూతజాతకవణ్ణనా

సబ్బం నరానం సఫలం సుచిణ్ణన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స పియసంవాసే ద్వే సద్ధివిహారికే భిక్ఖూ ఆరబ్భ కథేసి. తే కిర అఞ్ఞమఞ్ఞం అప్పటివిభత్తభోగా పరమవిస్సాసికా అహేసుం, పిణ్డాయ చరన్తాపి ఏకతోవ గచ్ఛన్తి, ఏకతోవ ఆగచ్ఛన్తి, వినా భవితుం న సక్కోన్తి. ధమ్మసభాయం భిక్ఖూ తేసంయేవ విస్సాసం వణ్ణయమానా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, ఇమేసం ఏకస్మిం అత్తభావే విస్సాసికత్తం, పోరాణకపణ్డితా తీణి చత్తారి భవన్తరాని గచ్ఛన్తాపి మిత్తభావం న విజహింసుయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే అవన్తిరట్ఠే ఉజ్జేనియం అవన్తిమహారాజా నామ రజ్జం కారేసి. తదా ఉజ్జేనియా బహి చణ్డాలగామకో అహోసి. మహాసత్తో తత్థ నిబ్బత్తి, అపరోపి సత్తో తస్సేవ మాతుచ్ఛాపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తేసు ఏకో చిత్తో నామ అహోసి, ఏకో సమ్భూతో నామ. తే ఉభోపి వయప్పత్తా చణ్డాలవంసధోవనం నామ సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా ఏకదివసం “ఉజ్జేనీనగరద్వారే సిప్పం దస్సేస్సామా”తి ఏకో ఉత్తరద్వారే సిప్పం దస్సేసి, ఏకో పాచీనద్వారే. తస్మిఞ్చ నగరే ద్వే దిట్ఠమఙ్గలికాయో అహేసుం, ఏకా సేట్ఠిధీతా, ఏకా పురోహితధీతా. తా బహుఖాదనీయభోజనీయమాలాగన్ధాదీని గాహాపేత్వా “ఉయ్యానకీళం కీళిస్సామా”తి ఏకా ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమి, ఏకా పాచీనద్వారేన. తా తే చణ్డాలపుత్తే సిప్పం దస్సేన్తే దిస్వా “కే ఏతే”తి పుచ్ఛిత్వా “చణ్డాలపుత్తా”తి సుత్వా “అపస్సితబ్బయుత్తకం వత పస్సిమ్హా”తి గన్ధోదకేన అక్ఖీని ధోవిత్వా నివత్తింసు. మహాజనో “అరే

దుట్ఠచణ్డాల, తుమ్హే నిస్సాయ మయం అమూలకాని సురాభత్తాదీని న లభిమ్హా”తి తే ఉభోపి భాతికే పోథేత్వా అనయబ్యసనం పాపేసి.

తే పటిలద్ధసఞ్ఞా ఉట్ఠాయ అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సన్తికం గచ్ఛన్తా ఏకస్మిం ఠానే సమాగన్త్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స తం దుక్ఖుప్పత్తిం ఆరోచేత్వా రోదిత్వా పరిదేవిత్వా “కిన్తి కరిస్సామా”తి మన్తేత్వా “ఇమం అమ్హాకం జాతిం నిస్సాయ దుక్ఖం ఉప్పన్నం, చణ్డాలకమ్మం కాతుం న సక్ఖిస్సామ, జాతిం పటిచ్ఛాదేత్వా బ్రాహ్మణమాణవవణ్ణేన తక్కసిలం గన్త్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హిస్సామా”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా తత్థ గన్త్వా ధమ్మన్తేవాసికా హుత్వా దిసాపామోక్ఖాచరియస్స సన్తికే సిప్పం పట్ఠపేసుం. జమ్బుదీపతలే “ద్వే కిర చణ్డాలా జాతిం పటిచ్ఛాదేత్వా సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తీ”తి సూయిత్థ. తేసు చిత్తపణ్డితస్స సిప్పం నిట్ఠితం, సమ్భూతస్స న తావ నిట్ఠాతి.

అథేకదివసం ఏకో గామవాసీ “బ్రాహ్మణవాచనకం కరిస్సామీ”తి ఆచరియం నిమన్తేసి. తమేవ రత్తిం దేవో వస్సిత్వా మగ్గే కన్దరాదీని పూరేసి. ఆచరియో పాతోవ చిత్తపణ్డితం పక్కోసాపేత్వా “తాత, అహం గన్తుం న సక్ఖిస్సామి, త్వం మాణవేహి సద్ధిం గన్త్వా మఙ్గలం వత్వా తుమ్హేహి లద్ధం భుఞ్జిత్వా అమ్హేహి లద్ధం ఆహరా”తి పేసేసి. సో “సాధూ”తి మాణవకే గహేత్వా గతో. యావ మాణవా న్హాయన్తి చేవ ముఖాని చ ధోవన్తి, తావ మనుస్సా పాయాసం వడ్ఢేత్వా నిబ్బాతూతి ఠపేసుం. మాణవా తస్మిం అనిబ్బుతేయేవ ఆగన్త్వా నిసీదింసు. మనుస్సా దక్ఖిణోదకం దత్వా తేసం పురతో పాతియో ఠపేసుం. సమ్భూతో లుద్ధధాతుకో వియ హుత్వా “సీతలో”తి సఞ్ఞాయ పాయాసపిణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా ముఖే ఠపేసి, సో తస్స ఆదిత్తఅయోగుళో వియ ముఖం దహి. సో కమ్పమానో సతిం అనుపట్ఠాపేత్వా చిత్తపణ్డితం ఓలోకేత్వా చణ్డాలభాసాయ ఏవ “ఖలు ఖలూ”తి ఆహ . సోపి తథేవ సతిం అనుపట్ఠాపేత్వా చణ్డాలభాసాయ ఏవ “నిగ్గల నిగ్గలా”తి ఆహ. మాణవా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓలోకేత్వా “కిం భాసా నామేసా”తి వదింసు. చిత్తపణ్డితో మఙ్గలం అభాసి. మాణవా బహి నిక్ఖమిత్వా వగ్గవగ్గా హుత్వా తత్థ తత్థ నిసీదిత్వా భాసం సోధేన్తా “చణ్డాలభాసా”తి ఞత్వా “అరే దుట్ఠచణ్డాలా, ఏత్తకం కాలం ‘బ్రాహ్మణామ్హా’తి వత్వా వఞ్చయిత్థా”తి ఉభోపి తే పోథయింసు. అథేకో సప్పురిసో “అపేథా”తి వారేత్వా “అయం తుమ్హాకం జాతియా దోసో, గచ్ఛథ కత్థచి దేసేవ పబ్బజిత్వా జీవథా”తి తే ఉభో ఉయ్యోజేసి. మాణవా తేసం చణ్డాలభావం ఆచరియస్స ఆరోచేసుం.

తేపి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా న చిరస్సేవ తతో చవిత్వా నేరఞ్జరాయ తీరే మిగియా కుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తింసు. తే మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ ఏకతోవ విచరన్తి, వినా భవితుం న సక్కోన్తి. తే ఏకదివసం గోచరం గహేత్వా ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే సీసేన సీసం, సిఙ్గేన సిఙ్గం, తుణ్డేన తుణ్డం అల్లీయాపేత్వా రోమన్థయమానే ఠితే దిస్వా ఏకో లుద్దకో సత్తిం ఖిపిత్వా ఏకప్పహారేనేవ జీవితా వోరోపేసి. తతో చవిత్వా నమ్మదానదీతీరే ఉక్కుసయోనియం నిబ్బత్తింసు. తత్రాపి వుద్ధిప్పత్తే గోచరం గహేత్వా సీసేన సీసం, తుణ్డేన తుణ్డం అల్లీయాపేత్వా ఠితే దిస్వా ఏకో యట్ఠిలుద్దకో ఏకప్పహారేనేవ బన్ధిత్వా వధి. తతో పన చవిత్వా చిత్తపణ్డితో కోసమ్బియం పురోహితస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. సమ్భూతపణ్డితో ఉత్తరపఞ్చాలరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తే నామగ్గహణదివసతో పట్ఠాయ అత్తనో జాతిం అనుస్సరింసు. తేసు సమ్భూతపణ్డితో నిరన్తరం సరితుం అసక్కోన్తో చతుత్థం చణ్డాలజాతిమేవ అనుస్సరతి, చిత్తపణ్డితో పటిపాటియా చతస్సోపి జాతియో. సో సోళసవస్సకాలే నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా ఝానసుఖేన వీతినామేన్తో వసి. సమ్భూతపణ్డితోపి పితు అచ్చయేన ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా ఛత్తమఙ్గలదివసేయేవ

మహాజనమజ్ఝే మఙ్గలగీతం కత్వా ఉదానవసేన ద్వే గాథా అభాసి. తం సుత్వా “అమ్హాకం రఞ్ఞో మఙ్గలగీత”న్తి ఓరోధాపి గన్ధబ్బాపి తమేవ గీతం గాయన్తి. అనుక్కమేనేవ “రఞ్ఞో పియగీత”న్తి సబ్బేపి నగరవాసినో మనుస్సా తమేవ గాయన్తి.

చిత్తపణ్డితోపి హిమవన్తపదేసే వసన్తోయేవ “కిం ను ఖో మమ భాతికేన సమ్భూతేన ఛత్తం లద్ధం, ఉదాహు న వా”తి ఉపధారేన్తో లద్ధభావం ఞత్వా “నవరజ్జం తావ ఇదాని గన్త్వాపి బోధేతుం న సక్ఖిస్సామి, మహల్లకకాలే నం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం కథేత్వా పబ్బాజేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పణ్ణాస వస్సాని అగన్త్వా రఞ్ఞో పుత్తధీతాహి వడ్ఢితకాలే ఇద్ధియా గన్త్వా ఉయ్యానే ఓతరిత్వా మఙ్గలసిలాపట్టే సువణ్ణపటిమా వియ నిసీది. తస్మిం ఖణే ఏకో దారకో తం గీతం గాయన్తో దారూని ఉద్ధరతి. చిత్తపణ్డితో తం పక్కోసి. సో ఆగన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం ఆహ – “త్వం పాతోవ పట్ఠాయ ఇమమేవ గీతం గాయసి, కిం అఞ్ఞం న జానాసీ”తి. “భన్తే, అఞ్ఞానిపి బహూని జానామి, ఇమాని పన ద్వే రఞ్ఞో పియగీతాని, తస్మా ఇమానేవ గాయామీ”తి. “అత్థి పన రఞ్ఞో గీతస్స పటిగీతం గాయన్తో”తి? “నత్థి భన్తే”తి. “సక్ఖిస్ససి పన త్వం పటిగీతం గాయితు”న్తి? “జానన్తో సక్ఖిస్సామీ”తి. “తేన హి త్వం రఞ్ఞా ద్వీసు గీతేసు గాయితేసు ఇదం తతియం కత్వా గాయస్సూ”తి గీతందత్వా “గన్త్వా రఞ్ఞో సన్తికే గాయిస్ససి, రాజా తే పసీదిత్వా మహన్తం ఇస్సరియం దస్సతీ”తి ఉయ్యోజేసి.

సో సీఘం మాతు సన్తికం గన్త్వా అత్తానం అలఙ్కారాపేత్వా రాజద్వారం గన్త్వా “ఏకో కిర దారకో తుమ్హేహి సద్ధిం పటిగీతం గాయిస్సతీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా “ఆగచ్ఛతూ”తి వుత్తే గన్త్వా వన్దిత్వా “త్వం కిర, తాత, పటిగీతం గాయిస్ససీ”తి పుట్ఠో “ఆమ, దేవ, సబ్బం రాజపరిసం సన్నిపాతేథా”తి సన్నిపతితాయ పరిసాయ రాజానం ఆహ “తుమ్హే తావ, దేవ, తుమ్హాకం గీతం గాయథ, అథాహం పటిగీతం గాయిస్సామీ”తి. రాజా గాథాద్వయమాహ –

౨౪. “సబ్బం నరానం సఫలం సుచిణ్ణం, న కమ్మునా కిఞ్చన మోఘమత్థి;
పస్సామి సమ్భూతం మహానుభావం, సకమ్మునా పుఞ్ఞఫలూపపన్నం.

౨౫. “సబ్బం నరానం సఫలం సుచిణ్ణం, న కమ్మునా కిఞ్చన మోఘమత్థి;
కచ్చిన్ను చిత్తస్సపి ఏవమేవం, ఇద్ధో మనో తస్స యథాపి మయ్హ”న్తి.

తత్థ **న కమ్మునా కిఞ్చన మోఘమత్థీ**తి సుకతదుక్కటేసు కమ్మేసు కిఞ్చన ఏకకమ్మమ్పి మోఘం నామ నత్థి, నిప్ఫలం న హోతి, విపాకం దత్వావ నస్సతీతి అపరాపరియవేదనీయకమ్మం సన్ధాయాహ. **సమ్భూత**న్తి అత్తానం వదతి, పస్సామహం ఆయస్మన్తం సమ్భూతం సకేన కమ్మేన పుఞ్ఞఫలూపపన్నం, సకమ్మం నిస్సాయ పుఞ్ఞఫలేన ఉపపన్నం తం పస్సామీతి అత్థో. **కచ్చిన్ను చిత్తస్సపీ**తి మయఞ్హి ద్వేపి జనా ఏకతో హుత్వా న చిరం సీలం రక్ఖిమ్హ, అహం తావ తస్స ఫలేన మహన్తం యసం పత్తో, కచ్చి ను ఖో మే భాతికస్స చిత్తస్సపి ఏవమేవ మనో ఇద్ధో సమిద్ధోతి.

తస్స గీతావసానే దారకో గాయన్తో తతియం గాథమాహ –

౨౬. “సబ్బం నరానం సఫలం సుచిణ్ణం, న కమ్మునా కిఞ్చన మోఘమత్థి;
చిత్తమ్పి జానాహి తథేవ దేవ, ఇద్ధో మనో తస్స యథాపి తుయ్హ”న్తి.

తం సుత్వా రాజా చతుత్థం గాథమాహ –

౨౭. “భవం ను చిత్తో సుతమఞ్ఞతో తే, ఉదాహు తే కోచి నం ఏతదక్ఖా;
గాథా సుగీతా న మమత్థి కఙ్ఖా, దదామి తే గామవరం సతఞ్చా”తి.

తత్థ **సుతమఞ్ఞతో తే**తి అహం సమ్భూతస్స భాతా చిత్తో నామాతి వదన్తస్స చిత్తస్సేవ ను తే సన్తికా సుతన్తి అత్థో. **కోచి నన్తి** ఉదాహు మయా సమ్భూతస్స రఞ్ఞో భాతా చిత్తో దిట్ఠోతి కోచి తే ఏతమత్థం ఆచిక్ఖి. **సుగీతా**తి సబ్బథాపి అయం గాథా సుగీతా, నత్థేత్థ మమ కఙ్ఖా. **గామవరం సతఞ్చా**తి గామవరానం తే సతం దదామీతి వదతి.

తతో దారకో పఞ్చమం గాథమాహ –

౨౮. “న చాహం చిత్తో సుతమఞ్ఞతో మే, ఇసీ చ మే ఏతమత్థం అసంసి;
గన్త్వాన రఞ్ఞో పటిగాహి గాథం, అపి తే వరం అత్తమనో దదేయ్యా”తి.

తత్థ **ఏతమత్థ**న్తి తుమ్హాకం ఉయ్యానే నిసిన్నో ఏకో ఇసి మయ్హం ఏతమత్థం ఆచిక్ఖి.

తం సుత్వా రాజా “సో మమ భాతా చిత్తో భవిస్సతి, ఇదానేవ నం గన్త్వా పస్సిస్సామీ”తి పురిసే ఆణాపేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౨౯. “యోజేన్తు వే రాజరథే, సుకతే చిత్తసిబ్బనే;
కచ్ఛం నాగానం బన్ధథ, గీవేయ్యం పటిముఞ్చథ.

౩౦. “ఆహఞ్ఞన్తు భేరిముదిఙ్గసఙ్ఖే, సీఘాని యానాని చ యోజయన్తు;
అజ్జేవహం అస్సమం తం గమిస్సం, యత్థేవ దక్ఖిస్సమిసిం నిసిన్న”న్తి.

తత్థ **ఆహఞ్ఞన్తూ**తి ఆహనన్తు. **అస్సమం త**న్తి తం అస్సమం.

సో ఏవం వత్వా రథం అభిరుయ్హ సీఘం గన్త్వా ఉయ్యానద్వారే రథం ఠపేత్వా చిత్తపణ్డితం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో తుట్ఠమానసో అట్ఠమం గాథమాహ –

౩౧. “సులద్ధలాభో వత మే అహోసి, గాథా సుగీతా పరిసాయ మజ్ఝే;
స్వాహం ఇసిం సీలవతూపపన్నం, దిస్వా పతీతో సుమనోహమస్మీ”తి.

తస్సత్థో – సులద్ధలాభో వత మయ్హం ఛత్తమఙ్గలదివసే పరిసాయ మజ్ఝే గీతగాథా సుగీతావ అహోసి, స్వాహం అజ్జ సీలవతసమ్పన్నం ఇసిం దిస్వా పీతిసోమనస్సప్పత్తో జాతోతి.

సో చిత్తపణ్డితస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ సోమనస్సప్పత్తో “భాతికస్స మే పల్లఙ్కం అత్థరథా”తిఆదీని ఆణాపేన్తో నవమం గాథమాహ –

౩౨. “ఆసనం ఉదకం పజ్జం, పటిగ్గణ్హాతు నో భవం;

అగ్ఘే భవన్తం పుచ్ఛామ, అగ్ఘం కురుతు నో భవ”న్తి.

తత్థ **అగ్ఘేతి** అతిథినో దాతబ్బయుత్తకస్మిం అగ్ఘే భవన్తం ఆపుచ్ఛామ. **కురుతు నోతి** ఇమం నో అగ్ఘం భవం పటిగ్గణ్హాతు.

ఏవం మధురపటిసన్థారం కత్వా రజ్జం మజ్ఝే భిన్దిత్వా దేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౩౩. “రమ్మఞ్చ తే ఆవసథం కరోన్తు, నారీగణేహి పరిచారయస్సు;
కరోహి ఓకాసమనుగ్గహాయ, ఉభోపిమం ఇస్సరియం కరోమా”తి.

తత్థ **ఇమం ఇస్సరియన్తి** కపిలరట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే రజ్జం మజ్ఝే భిన్దిత్వా ద్వేపి జనా కరోమ అనుభవామ.

తస్స తం వచనం సుత్వా చిత్తపణ్డితో ధమ్మం దేసేన్తో ఛ గాథా అభాసి –

౩౪. “దిస్వా ఫలం దుచ్చరితస్స రాజ, అథో సుచిణ్ణస్స మహావిపాకం;
అత్తానమేవ పటిసంయమిస్సం, న పత్థయే పుత్త పసుం ధనం వా.

౩౫. “దసేవిమా వస్సదసా, మచ్చానం ఇధ జీవితం;
అపత్తఞ్ఞేవ తం ఓధిం, నళో ఛిన్నోవ సుస్సతి.

౩౬. “తత్థ కా నన్ది కా ఖిడ్డా, కా రతీ కా ధనేసనా;
కిం మే పుత్తేహి దారేహి, రాజ ముత్తోస్మి బన్ధనా.

౩౭. “సోహం ఏవం పజానామి, మచ్చు మే నప్పమజ్జతి;
అన్తకేనాధిపన్నస్స, కా రతీ కా ధనేసనా.

౩౮. “జాతి నరానం అధమా జనిన్ద, చణ్డాలయోని ద్విపదాకనిట్ఠా;
సకేహి కమ్మేహి సుపాపకేహి, చణ్డాలగబ్భే అవసిమ్హ పుబ్బే.

౩౯. “చణ్డాలాహుమ్హ అవన్తీసు, మిగా నేరఞ్జరం పతి;
ఉక్కుసా నమ్మదాతీరే, త్యజ్జ బ్రాహ్మణఖత్తియా”తి.

తత్థ **దుచ్చరితస్సాతి** మహారాజ, త్వం సుచరితస్సేవ ఫలం జానాసి, అహం పన దుచ్చరితస్సపి ఫలం పస్సామియేవ. మయఞ్హి ఉభో దుచ్చరితస్స ఫలేన ఇతో చతుత్థే అత్తభావే చణ్డాలయోనియం నిబ్బత్తా. తత్థ న చిరం సీలం రక్ఖిత్వా తస్స ఫలేన త్వం ఖత్తియకులే నిబ్బత్తో, అహం బ్రాహ్మణకులే, ఏవాహం దుచ్చరితస్స చ ఫలం సుచిణ్ణస్స చ మహావిపాకం దిస్వా అత్తానమేవ సీలసంయమేన పటిసంయమిస్సం, పుత్తం వా పసుం వా ధనం వా న పత్థేమి.

దసేవిమా వస్సదసాతి మహారాజ, మన్దదసకం ఖిడ్డాదసకం వణ్ణదసకం బలదసకం పఞ్ఞాదసకం హానిదసకం పబ్భారదసకం వఙ్కదసకం మోమూహదసకం సయనదసకన్తి ఇమేసఞ్హి దసన్నం దసకానం వసేన దసేవ వస్సదసా

ఇమేసం మచ్చానం ఇధ మనుస్సలోకే జీవితం. తయిదం న నియమేన సబ్బా ఏవ ఏతా దసా పాపుణాతి, అథ ఖో అప్పత్తఞ్ఞేవ తం ఓధిం నళో ఛిన్నోవ సుస్సతి. యేపి సకలం వస్ససతం జీవన్తి, తేసమ్పి మన్దదసకే పవత్తా రూపారూపధమ్మా విచ్ఛిన్దిత్వా ఆతపే ఖిత్తనళో వియ తత్థేవ సుస్సన్తి అన్తరధాయన్తి, తం ఓధిం అతిక్కమిత్వా ఖిడ్డాదసకం న పాపుణన్తి, తథా ఖిట్టాదసకాదీసు పవత్తా వణ్ణదసకాదీని.

తత్థాతి తస్మిం ఏవం సుస్సమానే జీవితే కా పఞ్చ కామగుణే నిస్సాయ అభినన్దీ, కా కాయకీళాదివసేన ఖిడ్డా, కా సోమనస్సవసేన రతి, కా ధనేసనా, కిం మే పుత్తేహి, కిం దారేహి, ముత్తోస్మి తమ్హా పుత్తదారబన్ధనాతి అత్థో. **అన్తకేనాధిపన్నస్సాతి** జీవితన్తకరేన మచ్చునా అభిభూతస్స. **ద్విపదాకనిట్ఠాతి** ద్విపదానం అన్తరే లామకా. **అవసిమ్హాతి** ద్వేపి మయం వసిమ్హ.

చణ్డాలాహువమ్హాతి మహారాజ, ఇతో పుబ్బే చతుత్థం జాతిం అవన్తిరట్ఠే ఉజ్జేనినగరే చణ్డాలా అహువమ్హ, తతో చవిత్వా నేరఞ్జరాయ నదియా తీరే ఉభోపి మిగా అహువమ్హ. తత్థ ద్వేపి అమ్హే ఏకస్మిం రుక్ఖమూలే అఞ్ఞమఞ్ఞం నిస్సాయ ఠితే ఏకో లుద్దకో ఏకేనేవ సత్తిపహారేన జీవితా వోరోపేసి, తతో చవిత్వా నమ్మదానదీతీరే కురరా అహువమ్హ. తత్రాపి నో నిస్సాయ ఠితే ఏకో నేసాదో ఏకప్పహారేనేవ బన్ధిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి, తతో చవిత్వా తే మయం అజ్జ బ్రాహ్మణఖత్తియా జాతా. అహం కోసమ్బియం బ్రాహ్మణకులే నిబ్బత్తో, త్వం ఇధ రాజా జాతోతి.

ఏవమస్స అతీతే లామకజాతియో పకాసేత్వా ఇదాని ఇమిస్సాపి జాతియా ఆయుసఙ్ఖారపరిత్తతం దస్సేత్వా పుఞ్ఞేసు ఉస్సాహం జనేన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౪౦. “ఉపనీయతి జీవితమప్పమాయు, జరూపనీతస్స న సన్తి తాణా;
 కరోహి పఞ్చాల మమేత వాక్యం, మాకాసి కమ్మాని దుక్ఖుద్రయాని.

౪౧. “ఉపనీయతి జీవితమప్పమాయు, జరూపనీతస్స న సన్తి తాణా;
 కరోహి పఞ్చాల మమేత వాక్యం, మాకాసి కమ్మాని దుక్ఖప్ఫలాని.

౪౨. “ఉపనీయతి జీవితమప్పమాయు, జరూపనీతస్స న సన్తి తాణా;
 కరోహి పఞ్చాల మమేత వాక్యం, మాకాసి కమ్మాని రజస్సిరాని.

౪౩. “ఉపనీయతి జీవితమప్పమాయు, వణ్ణం జరా హన్తి నరస్స జియ్యతో;
 కరోహి పఞ్చాల మమేత వాక్యం, మాకాసి కమ్మం నిరయూపపత్తియా”తి.

తత్థ **ఉపనీయతీతి** మహారాజ, ఇదం జీవితం మరణం ఉపగచ్ఛతి. ఇదఞ్హి ఇమేసం సత్తానం అప్పమాయు సరసపరిత్తతాయపి ఠితిపరిత్తతాయపి పరిత్తకం, సూరియుగ్గమనే తిణగ్గే ఉస్సావబిన్దుసదిసం. **న సన్తి తాణాతి** న హి జరాయ మరణం ఉపనీతస్స పుత్తాదయో తాణా నామ హోన్తి. **మమేత వాక్యన్తి** మమ ఏతం వచనం. **మాకాసీతి** మా రూపాదికామగుణహేతు పమాదం ఆపజ్జిత్వా నిరయాదీసు దుక్ఖవడ్ఢనాని కమ్మాని కరి. **దుక్ఖప్ఫలానీతి** దుక్ఖవిపాకాని.

రజస్సిరానీతి కిలేసరజేన ఓకిణ్ణసీసాని. **వణ్ణ**న్తి జీరమానస్స నరస్స సరీరవణ్ణం జరా హన్తి. **నిరయూపపత్తియా**తి నిరస్సాదే నిరయే ఉప్పజ్జనత్థాయ.

ఏవం మహాసత్తే కథేన్తే రాజా తుస్సిత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౪౪. “అద్ధా హి సచ్చం వచనం తవేతం, యథా ఇసీ భాససి ఏవమేతం;
కామా చ మే సన్తి అనప్పరూపా, తే దుచ్చజా మాదిసకేన భిక్ఖు.

౪౫. “నాగో యథా పఙ్కమజ్ఝే బ్యసన్నో, పస్సం థలం నాభిసమ్భోతి గన్తుం;
ఏవమ్పహం కామపఙ్కే బ్యసన్నో, న భిక్ఖునో మగ్గమనుబ్బజామి.

౪౬. “యథాపి మాతా చ పితా చ పుత్తం, అనుసాసరే కిన్తి సుఖీ భవేయ్య;
ఏవమ్పి మం త్వం అనుసాస భన్తే, యథా చిరం పేచ్చ సుఖీ భవేయ్య”న్తి.

తత్థ **అనప్పరూపా**తి అపరిత్తజాతికా బహూ అపరిమితా. **తే దుచ్చజా మాదిసకేనా**తి భాతిక, త్వం కిలేసే పహాయ ఠితో, అహం పన కామపఙ్కే నిముగ్గో, తస్మా మాదిసకేన తే కామా దుచ్చజా. “**నాగో యథా**”తి ఇమినా అత్తనో కామపఙ్కే నిముగ్గభావస్స ఉపమం దస్సేతి. తత్థ **బ్యసన్నో**తి విసన్నో అనుపవిట్ఠో అయమేవ వా పాఠో. **మగ్గ**న్తి తుమ్హాకం ఓవాదానుసాసనీమగ్గం **నానుబ్బజామి** పబ్బజితుం న సక్కోమి, ఇధేవ పన మే ఠితస్స ఓవాదం దేథాతి. **అనుసాసరే**తి అనుసాసన్తి.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౪౭. “నో చే తువం ఉస్సహసే జనిన్ద, కామే ఇమే మానుసకే పహాతుం;
ధమ్మిం బలిం పట్ఠపయస్సు రాజ, అధమ్మకారో తవ మాహు రట్ఠే.

౪౮. “దూతా విధావన్తు దిసా చతస్సో, నిమన్తకా సమణబ్రాహ్మణానం;
తే అన్నపానేన ఉపట్ఠహస్సు, వత్థేన సేనాసనపచ్చయేన చ.

౪౯. “అన్నేన పానేన పసన్నచిత్తో, సన్తప్పయ సమణబ్రాహ్మణే చ;
దత్వా చ భుత్వా చ యథానుభావం, అనిన్దితో సగ్గముపేహి ఠానం.

౫౦. “సచే చ తం రాజ మదో సహేయ్య, నారీగణేహి పరిచారయన్తం;
ఇమమేవ గాథం మనసీ కరోహి, భాసేసి చేనం పరిసాయ మజ్ఝే.

౫౧. “అబ్భోకాససయో జన్తు, వజన్త్యా ఖీరపాయితో;
పరికిణ్ణో సువానేహి, స్వాజ్జ రాజాతి వుచ్చతీ”తి.

తత్థ **ఉస్సహసేతి** ఉస్సహసి. **ధమ్మిం బలిన్తి** ధమ్మేన సమేన అనతిరిత్తం బలిం గణ్హాతి అత్థో. **అధమ్మకారోతి** పోరాణకరాజూహి ఠపితం వినిచ్ఛయధమ్మం భిన్దిత్వా పవత్తా అధమ్మకిరియా. **నిమన్తకాతి** ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా పక్కోసకా. **యథానుభావన్తి** యథాబలం యథాసత్తిం. **ఇమమేవ గాథన్తి** ఇదాని వత్తబ్బం సన్ధాయాహ. తత్రాయం అధిప్పాయో – "మహారాజ, సచే తం మదో అభిభవేయ్య, సచే తే నారీగణపరివుతస్స రూపాదయో వా కామగుణే రజ్జసుఖం వా ఆరబ్భ మానో ఉప్పజ్జేయ్య, అథేవం చిన్తేయ్యాసి 'అహం పురే చణ్డాలయోనియం నిబ్బత్తో ఛన్నస్స తిణకుటిమత్తస్సపి అభావా అబ్భోకాససయో అహోసిం, తదా హి మే మాతా చణ్డాలీ అరఞ్ఞం దారుపణ్ణాదీనం అత్థాయ గచ్ఛన్తీ మం కుక్కురగణస్స మజ్ఝే అబ్భోకాసే నిపజ్జాపేత్వా అత్తనో ఖీరం పాయేత్వా గచ్ఛతి, సోహం కుక్కురేహి పరివారితో తేహియేవ సద్ధిం సునఖియా ఖీరం పివిత్వా వడ్ఢితో, ఏవం నీచజచ్చో హుత్వా అజ్జ రాజా నామ జాతో'తి. 'ఇతి ఖో, త్వం మహారాజ, ఇమినా అత్థేన అత్తానం ఓవదన్తో యో సో పుబ్బే అబ్భోకాససయో జన్తు అరఞ్ఞే వజన్తియా చణ్డాలియా ఇతో చితో చ అనుసఞ్చరన్తియా సునఖియా చ ఖీరం పాయితో సునఖేహి పరికిణ్ణో వడ్ఢితో, సో అజ్జ రాజాతి వుచ్చతీ'తి ఇమం గాథం భాసేయ్యాసీ"తి.

ఏవం మహాసత్తో తస్స ఓవాదం దత్వా "దిన్నో తే మయా ఓవాదో, ఇదాని త్వం పబ్బజ వా మా వా, అత్తనావ అత్తనో కమ్మస్స విపాకం పటిసేవిస్సతీ"తి వత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా తస్స మత్థకే పాదరజం పాతేన్తో హిమవన్తమేవ గతో. రాజాపి తం దిస్వా ఉప్పన్నసంవేగో జేట్ఠపుత్తస్స రజ్జం దత్వా బలకాయం నివత్తేత్వా హిమవన్తాభిముఖో పాయాసి. మహాసత్తో తస్సాగమనం ఞత్వా ఇసిగణపరివుతో ఆగన్త్వా తం ఆదాయ గన్త్వా పబ్బాజేత్వా కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. సో ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేసి. ఇతి తే ఉభోపి బ్రహ్మలోకూపగా అహేసుం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా తీణి చత్తారి భవన్తరాని గచ్ఛన్తాపి దళ్హవిస్సాసావ అహేసు"న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సమ్భూతపణ్డితో ఆనన్దో అహోసి, చిత్తపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

చిత్తసమ్భూతజాతకవణ్ణనా దుతియా

[౪౯౯] ౩. సివిజాతకవణ్ణనా

దూరే అపస్సం థేరోవాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో అసదిసదానం ఆరబ్భ కథేసి. తం అట్ఠకనిపాతే **సివిజాతకే** విత్థారితమేవ. తదా పన రాజా సత్తమే దివసే సబ్బపరిక్ఖారే దత్వా అనుమోదనం యాచి, సత్థా అకత్వావ పక్కామి. రాజా భుత్తపాతరాసో విహారం గన్త్వా "కస్మా, భన్తే, అనుమోదనం న కరిత్థా"తి ఆహ. సత్థా "అపరిసుద్ధా, మహారాజ, పరిసా"తి వత్వా "న వే కదరియా దేవలోకం వజన్తీ"తి (ధ॰ ప॰ ౧౭౭) గాథాయ ధమ్మం దేసేసి. రాజా పసీదిత్వా సతసహస్సగ్ఘనకేన సీవేయ్యకేన ఉత్తరాసఙ్గేన తథాగతం పూజేత్వా నగరం పావిసి. పునదివసే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, కోసలరాజా అసదిసదానం దత్వా తాదిసేనపి దానేన అతిత్తో దసబలేన ధమ్మే దేసితే పున సతసహస్సగ్ఘనకం సీవేయ్యకవత్థం అదాసి, యావ అతిత్తో వత ఆవుసో దానేన రాజా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా 'ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, బాహిరభణ్డం నామ సుదిన్నం, పోరాణకపణ్డితా సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సపరిచ్చాగేన దానం దదమానాపి బాహిరదానేన అతిత్తా 'పియస్స దాతా పియం లభతీ'తి సమ్పత్తయాచకానం అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా అదంసుయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే సివిరట్ఠే అరిట్ఠపురనగరే సివిమహారాజే రజ్జం కారేన్తే మహాసత్తో తస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, “సివికుమారో”తిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా ఉగ్గహితసిప్పో ఆగన్త్వా పితు సిప్పం దస్సేత్వా ఉపరజ్జం లభిత్వా అపరభాగే పితు అచ్చయేన రాజా హుత్వా అగతిగమనం పహాయ దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా చతూసు ద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారే చాతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సపరిచ్చాగేన మహాదానం పవత్తేసి. అట్ఠమియం చాతుద్దసియం పన్నరసియఞ్చ నిచ్చం దానసాలం గన్త్వా దానం ఓలోకేసి. సో ఏకదా పుణ్ణమదివసే పాతోవ సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో అత్తనా దిన్నదానం ఆవజ్జేన్తో బాహిరవత్థుం అత్తనా అదిన్నం నామ అదిస్వా “మయా బాహిరవత్థు అదిన్నం నామ నత్థి, న మం బాహిరదానం తోసేతి, అహం అజ్ఝత్తికదానం దాతుకామో, అహో వత అజ్జ మమ దానసాలం గతకాలే కోచిదేవ యాచకో బాహిరవత్థుం అయాచిత్వా అజ్ఝత్తికస్స నామం గణ్హేయ్య, సచే హి మే కోచి హదయమంసస్స నామం గణ్హేయ్య, కణయేన ఉరం పహరిత్వా పసన్నఉదకతో సనాళం పదుమం ఉద్ధరన్తో వియ లోహితబిన్దూని పగ్ఘరన్తం హదయం నీహరిత్వా దస్సామి. సచే సరీరమంసస్స నామం గణ్హేయ్య, అవలేఖనసత్థకేన తేలసిఙ్గం లిఖన్తో వియ సరీరమంసం ఓతారేత్వా దస్సామి. సచే లోహితస్స నామం గణ్హేయ్య, యన్తముఖే పక్ఖన్దిత్వా ఉపనీతం భాజనం పూరేత్వా లోహితం దస్సామి. సచే వా పన కోచి ‘గేహే మే కమ్మం నప్పవత్తతి, గేహే మే దాసకమ్మం కరోహీ’తి వదేయ్య, రాజవేసం అపనేత్వా బహి ఠత్వా అత్తానం సావేత్వా దాసకమ్మం కరిస్సామి. సచే మే కోచి అక్ఖీనో నామం గణ్హేయ్య, తాలమిఞ్జం నీహరన్తో వియ అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా దస్సామీ”తి చిన్తేసి.

ఇతి సో –

“యంకిఞ్చి మానుసం దానం, అదిన్నం మే న విజ్జతి;

యోపి యాచేయ్య మం చక్ఖుం, దదేయ్యం అవికమ్పితో”తి. (చరియా॰ ౧.౩౨) –

చిన్తేత్వా సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో దానగ్గం అగమాసి. సక్కో తస్స అజ్ఝాసయం విదిత్వా “సివిరాజా ‘అజ్జ సమ్పత్తయాచకానం చక్ఖూని ఉప్పాటేత్వా దస్సామీ’తి చిన్తేసి, సక్ఖిస్సతి ను ఖో దాతుం, ఉదాహు నో”తి తస్స వీమంసనత్థాయ జరాపత్తో అన్ధబ్రాహ్మణో వియ హుత్వా రఞ్ఞో దానగ్గగమనకాలే ఏకస్మిం ఉన్నతప్పదేసే హత్థం పసారేత్వా రాజానం జయాపేత్వా అట్ఠాసి. రాజా తదభిముఖం వారణం పేసేత్వా “బ్రాహ్మణ, కిం వదేసీ”తి పుచ్ఛి. అథ నం సక్కో “మహారాజ, తవ దానజ్ఝాసయం నిస్సాయ సముగ్గతేన కిత్తిఘోసేన సకలలోకసన్నివాసో నిరన్తరం ఫుటో, అహం అన్ధో, త్వం ద్విచక్ఖుకో”తి వత్వా చక్ఖుం యాచన్తో పఠమం గాథమాహ –

౩౩. “దూరే అపస్సం థేరోవ, చక్ఖుం యాచితుమాగతో;
ఏకనేత్తా భవిస్సామ, చక్ఖుం మే దేహి యాచితో”తి.

తత్థ **దూరే**తి ఇతో దూరే వసన్తో. **థేరో**తి జరాజిణ్ణథేరో. **ఏకనేత్తా**తి ఏకం నేత్తం మయ్హం దేహి, ఏవం ద్వేపి ఏకేకనేత్తా భవిస్సామాతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “ఇదానేవాహం పాసాదే నిసిన్నో చిన్తేత్వా ఆగతో, అహో మే లాభో, అజ్జేవ మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, అదిన్నపుబ్బం దానం దస్సామీ”తి తుట్ఠమానసో దుతియం గాథమాహ –

౫౩. “కేనానుసిట్ఠో ఇధ మాగతోసి, వనిబ్బక చక్ఖుపథాని యాచితుం;
సుదుచ్చజం యాచసి ఉత్తమఙ్గం, యమాహు నేత్తం పురిసేన ‘దుచ్చజ’న్తి.

తత్థ **వనిబ్బకా**తి తం ఆలపతి. **చక్ఖుపథానీ**తి చక్ఖూనమేతం నామం. **యమాహూ**తి యం పణ్డితా “దుచ్చజ”న్తి కథేన్తి.

ఇతో పరం ఉత్తానసమ్బన్ధగాథా పాళినయేనేవ వేదితబ్బా –

౫౪. “యమాహు దేవేసు సుజమ్పతీతి, మఘవాతి నం ఆహు మనుస్సలోకే;
తేనానుసిట్ఠో ఇధ మాగతోస్మి, వనిబ్బకో చక్ఖుపథాని యాచితుం.

౫౫. “వనిబ్బతో మయ్హ వనిం అనుత్తరం, దదాహి తే చక్ఖుపథాని యాచితో;
దదాహి మే చక్ఖుపథం అనుత్తరం, యమాహు నేత్తం పురిసేన దుచ్చజం.

౫౬. “యేన అత్థేన ఆగచ్ఛి, యమత్థమభిపత్థయం;
తే తే ఇజ్ఝన్తు సఙ్కప్పా, లభ చక్ఖూని బ్రాహ్మణ.

౫౭. “ఏకం తే యాచమానస్స, ఉభయాని దదామహం;
స చక్ఖుమా గచ్ఛ జనస్స పేక్ఖతో, యదిచ్ఛసే త్వం తదతే సమిజ్ఝతూ”తి.

తత్థ **వనిబ్బతో**తి యాచన్తస్స. **వనిన్తి** యాచనం. **తే తే**తి తే తవ తస్స అత్థస్స సఙ్కప్పా. **స చక్ఖుమా**తి సో త్వం మమ చక్ఖూహి చక్ఖుమా హుత్వా. **యదిచ్ఛసే త్వం తదతే సమిజ్ఝతూ**తి యం త్వం మమ సన్తికా ఇచ్ఛసి, తం తే సమిజ్ఝతూతి.

రాజా ఏత్తకం కథేత్వా “ఇధేవ మయా అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా దాతుం అసారుప్ప”న్తి చిన్తేత్వా బ్రాహ్మణం ఆదాయ అన్తేపురం గన్త్వా రాజాసనే నిసీదిత్వా సీవికం నామ వేజ్జం పక్కోసాపేత్వా “అక్ఖిం మే సోధేహీ”తి ఆహ. “అమ్హాకం కిర రాజా అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా బ్రాహ్మణస్స దాతుకామో”తి సకలనగరే ఏకకోలాహలం అహోసి. అథ సేనాపతిఆదయో రాజవల్లభా చ నాగరా చ ఓరోధా చ సబ్బే సన్నిపతిత్వా రాజానం వారేన్తా తిస్సో గాథా అవోచుం –

౫౮. “మా నో దేవ అదా చక్ఖుం, మా నో సబ్బే పరాకరి;
ధనం దేహి మహారాజ, ముత్తా వేళురియా బహూ.

౫౯. “యుత్తే దేవ రథే దేహి, ఆజానీయే చలఙ్కతే;
నాగే దేహి మహారాజ, హేమకప్పనవాససే.

౬౦. “యథా తం సివయో సబ్బే, సయోగ్గా సరథా సదా;

సమన్తా పరికిరేయ్యుం, ఏవం దేహి రథేసభా”తి.

తత్థ **పరాకరీ**తి పరిచ్చజి. అక్ఖీసు హి దిన్నేసు రజ్జం త్వం న కారేస్ససి, అఞ్ఞో రాజా భవిస్సతి, ఏవం తయా మయం పరిచ్చత్తా నామ భవిస్సామాతి అధిప్పాయేనేవమాహంసు. **పరికిరేయ్యు**న్తి పరివారేయ్యుం. **ఏవం దేహీ**తి యథా తం అవికలచక్ఖుం సివయో పరివారేయ్యుం, ఏవం బాహిరధనమేవస్స దేహి, మా అక్ఖీని. అక్ఖీసు హి దిన్నేసు న తం సివయో పరివారేస్సన్తీతి.

అథ రాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

౬౧. “యో వే దస్సన్తి వత్వాన, అదానే కురుతే మనో;
భూమ్యం సో పతితం పాసం, గీవాయం పటిముఞ్చతి.

౬౨. “యో వే దస్సన్తి వత్వానం, అదానే కురుతే మనో;
పాపా పాపతరో హోతి, సమ్పత్తో యమసాధనం.

౬౩. “యఞ్హి యాచే తఞ్హి దదే, యం న యాచే న తం దదే;
స్వాహం తమేవ దస్సామి, యం మం యాచతి బ్రాహ్మణో”తి.

తత్థ **పటిముఞ్చతీ**తి పవేసేతి. **పాపా పాపతరో**తి లామకాపి లామకతరో నామ హోతి. **సమ్పత్తో యమసాధన**న్తి యమస్స ఆణాపవత్తిట్ఠానం ఉస్సదనిరయం ఏస పత్తోయేవ నామ హోతి. **యఞ్హి యాచే**తి యం యాచకో యాచేయ్య, దాయకోపి తమేవ దదేయ్య, న అయాచితం, అయఞ్చ బ్రాహ్మణో మం చక్ఖుం యాచతి, న ముత్తాదికం ధనం, తదేవస్సాహం దస్సామీతి వదతి.

అథ నం అమచ్చా “కిం పత్థేత్వా చక్ఖూని దేసీ”తి పుచ్ఛన్తా గాథమాహంసు –

౬౪. “ఆయుం ను వణ్ణం ను సుఖం బలం ను, కిం పత్థయానో ను జనిన్ద దేసి;
కథఞ్హి రాజా సివినం అనుత్తరో, చక్ఖూని దజ్జా పరలోకహేతూ”తి.

తత్థ **పరలోకహేతూ**తి మహారాజ, కథం నామ తుమ్హాదిసో పణ్డితపురిసో సన్దిట్ఠికం ఇస్సరియం పహాయ పరలోకహేతు చక్ఖూని దదేయ్యాతి.

అథ నేసం కథేన్తో రాజా గాథమాహ –

౬౫. “న వాహమేతం యససా దదామి, న పుత్తమిచ్ఛే న ధనం న రట్ఠం;
సతఞ్చ ధమ్మో చరితో పురాణో, ఇచ్చేవ దానే రమతే మనో మమా”తి.

తత్థ **న వాహ**న్తి న వే అహం. **యససా**తి దిబ్బస్స వా మానుసస్స వా యసస్స కారణా. **న పుత్తమిచ్ఛే**తి ఇమస్స చక్ఖుదానస్స ఫలేన నేవాహం పుత్తం ఇచ్ఛామి, న ధనం న రట్ఠం, అపిచ సతం పణ్డితానం సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తానం ఏస ఆచిణ్ణో

సమాచిణ్ణో పోరాణకమగ్గో, యదిదం పారమీపూరణం నామ. న హి పారమియో అపూరేత్వా బోధిపల్లఙ్కే సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణితుం సమత్థో నామ అత్థి, అహఞ్చ పారమియో పూరేత్వా బుద్ధో భవితుకామో. **ఇచ్చేవ దానే రమతే మనో మమాతి** ఇమినా కారణేన మమ మనో దానేయేవ నిరతోతి వదతి.

సమ్మాసమ్బుద్ధోపి ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరస్స చరియాపిటకం దేసేన్తో “మయ్హం ద్వీహి చక్ఖూహిపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ పియతర”న్తి దీపేతుం ఆహ –

“న మే దేస్సా ఉభో చక్ఖూ, అత్తానం మే న దేస్సియం;

సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం, తస్మా చక్ఖుం అదాసహ”న్తి. (చరియా॰ ౧.౬౬);

మహాసత్తస్స పన కథం సుత్వా అమచ్చేసు అప్పటిభాణేసు ఠితేసు మహాసత్తో సీవికం వేజ్జం గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౬౬. “సఖా చ మిత్తో చ మమాసి సీవిక, సుసిక్ఖితో సాధు కరోహి మే వచో;

ఉద్ధరిత్వా చక్ఖూని మమం జిగీసతో, హత్థేసు ఠపేహి వనిబ్బకస్సా”తి.

తస్సత్థో – సమ్మ సీవిక, త్వం మయ్హం సహాయో చ మిత్తో చ వేజ్జసిప్పే చాసి సుసిక్ఖితో, సాధు మే వచనం కరోహి. మమ జిగీసతో ఉపధారేన్తస్స ఓలోకేన్తస్సేవ తాలమిఞ్జం వియ మే అక్ఖీని ఉద్ధరిత్వా ఇమస్స యాచకస్స హత్థేసు ఠపేహీతి.

అథ నం సీవికో ఆహ “చక్ఖుదానం నామ భారియం, ఉపధారేహి, దేవా”తి. సీవిక, ఉపధారితం మయా, త్వం మా పపఞ్చం కరోహి, మా మయా సద్ధిం బహుం కథేహీతి. సో చిన్తేసి “అయుత్తం మాదిసస్స సుసిక్ఖితస్స వేజ్జస్స రఞ్ఞో అక్ఖీసు సత్థపాతన”న్తి. సో నానాభేసజ్జాని ఘంసిత్వా భేసజ్జచుణ్ణేన నీలుప్పలం పరిభావేత్వా దక్ఖిణక్ఖిం ఉపసిఙ్ఘాపేసి, అక్ఖి పరివత్తి, దుక్ఖవేదనా ఉప్పజ్జి. “సల్లక్ఖేహి, మహారాజ, పటిపాకతికకరణం మయ్హం భారో”తి. “అలఞ్హి తాత మా పపఞ్చం కరీ”తి. సో పరిభావేత్వా పున ఉపసిఙ్ఘాపేసి, అక్ఖి అక్ఖికూపతో ముచ్చి, బలవతరా వేదనా ఉదపాది. “సల్లక్ఖేహి మహారాజ, సక్కోమహం పటిపాకతికం కాతు”న్తి. “మా పపఞ్చం కరీ”తి. సో తతియవారే ఖరతరం పరిభావేత్వా ఉపనామేసి. అక్ఖి ఓసధబలేన పరిబ్భమిత్వా అక్ఖికూపతో నిక్ఖమిత్వా న్హారుసుత్తకేన ఓలమ్బమానం అట్ఠాసి. సల్లక్ఖేహి నరిన్ద, పున పాకతికకరణం మయ్హం బలన్తి. మా పపఞ్చం కరీతి. అధిమత్తా వేదనా ఉదపాది, లోహితం పగ్ఘరి, నివత్థసాటకా లోహితేన తేమింసు. ఓరోధా చ అమచ్చా చ రఞ్ఞో పాదమూలే పతిత్వా “దేవ అక్ఖీని మా దేహీ”తి మహాపరిదేవం పరిదేవింసు.

రాజా వేదనం అధివాసేత్వా “తాత, మా పపఞ్చం కరీ”తి ఆహ. సో “సాధు, దేవా”తి వామహత్థేన అక్ఖిం ధారేత్వా దక్ఖిణహత్థేన సత్థకం ఆదాయ అక్ఖిసుత్తకం ఛిన్దిత్వా అక్ఖిం గహేత్వా మహాసత్తస్స హత్థే ఠపేసి. సో వామక్ఖినా దక్ఖిణక్ఖిం ఓలోకేత్వా వేదనం అధివాసేత్వా “ఏహి బ్రాహ్మణా”తి బ్రాహ్మణం పక్కోసిత్వా “మమ ఇతో అక్ఖితో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణక్ఖిమేవ పియతరం, తస్స మే ఇదం పచ్చయో హోతూ”తి వత్వా బ్రాహ్మణస్స అక్ఖిం అదాసి. సో తం ఉక్ఖిపిత్వా అత్తనో అక్ఖిమ్హి ఠపేసి. తం తస్సానుభావేన వికసితనీలుప్పలం వియ హుత్వా పతిట్ఠాసి. మహాసత్తో వామక్ఖినా తస్స తం అక్ఖిం దిస్వా “అహో, సుదిన్నం మయా అక్ఖిదాన”న్తి అన్తో సముగ్గతాయ పీతియా నిరన్తరం ఫుటో హుత్వా ఇతరమ్పి అక్ఖిం అదాసి. సక్కో తమ్పి అత్తనో అక్ఖిమ్హి ఠపేత్వా రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా మహాజనస్స ఓలోకేన్తస్సేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా దేవలోకమేవ గతో. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా దియడ్ఢగాథమాహ –

౬౭. “చోదితో సివిరాజేన, సీవికో వచనంకరో;
రఞ్ఞో చక్ఖూనుద్ధరిత్వా, బ్రాహ్మణస్సూపనామయి;
సచక్ఖు బ్రాహ్మణో ఆసి, అన్ధో రాజా ఉపావిసీ”తి.

రఞ్ఞో న చిరస్సేవ అక్ఖీని రుహింసు, రుహమానాని చ ఆవాటభావం అప్పత్వా కమ్బలగేణ్డుకేన వియ ఉగ్గతేన మంసపిణ్డేన పూరేత్వా చిత్తకమ్మరూపస్స వియ అక్ఖీని అహేసుం, వేదనా పచ్ఛిజ్జి. అథ మహాసత్తో కతిపాహం పాసాదే వసిత్వా “కిం అన్ధస్స రజ్జేన, అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాదేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా తేసం తమత్థం ఆరోచేత్వా “ఏకో ముఖధోవనాదిదాయకో కప్పియకారకోవ మయ్హం సన్తికే భవిస్సతి, సరీరకిచ్చట్ఠానేసుపి మే రజ్జుకం బన్ధథా”తి వత్వా సారథిం ఆమన్తేత్వా “రథం యోజేహీ”తి ఆహ. అమచ్చా పనస్స రథేన గన్తుం అదత్వా సువణ్ణసివికాయ నం నేత్వా పోక్ఖరణీతీరే నిసీదాపేత్వా ఆరక్ఖం సంవిధాయ పటిక్కమింసు. రాజా పల్లఙ్కేన నిసిన్నో అత్తనో దానం ఆవజ్జేసి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హం అహోసి. సో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం దిస్వా “మహారాజస్స వరం దత్వా చక్ఖుం పటిపాకతికం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తత్థ గన్త్వా మహాసత్తస్స అవిదూరే అపరాపరం చఙ్కమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఇమా గాథా ఆహ –

౬౮. “తతో సో కతిపాహస్స, ఉపరూళ్హేసు చక్ఖుసు;
సూతం ఆమన్తయీ రాజా, సివీనం రట్ఠవడ్ఢనో.

౬౯. “యోజేహి సారథి యానం, యుత్తఞ్చ పటివేదయ;
ఉయ్యానభూమిం గచ్ఛామ, పోక్ఖరఞ్ఞో వనాని చ.

౭౦. “సో చ పోక్ఖరణీతీరే, పల్లఙ్కేన ఉపావిసి;
తస్స సక్కో పాతురహు, దేవరాజా సుజమ్పతీ”తి.

సక్కోపి మహాసత్తేన పదసద్దం సుత్వా “కో ఏసో”తి పుట్ఠో గాథమాహ –

౭౧. “సక్కోహమస్మి దేవిన్దో, ఆగతోస్మి తవన్తికే;
వరం వరస్సు రాజీసి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ”తి. –

ఏవం వుత్తే రాజా గాథమాహ –

౭౨. “పహూతం మే ధనం సక్క, బలం కోసో చనప్పకో;
అన్ధస్స మే సతో దాని, మరణఞ్ఞేవ రుచ్చతీ”తి.

తత్థ **మరణఞ్ఞేవ రుచ్చతీ**తి దేవరాజ, ఇదాని మయ్హం అన్ధభావేన మరణమేవ రుచ్చతి, తం మే దేహీతి.

అథ నం సక్కో ఆహ “సివిరాజ, కిం పన త్వం మరితుకామో హుత్వా మరణం రోచేసి, ఉదాహు అన్ధభావేనా”తి? “అన్ధభావేన దేవా”తి. “మహారాజ, దానం నామ న కేవలం సమ్పరాయత్థమేవ దీయతి, దిట్ఠధమ్మత్థాయపి పచ్చయో హోతి,

త్వఞ్చ ఏకం చక్ఖుం యాచితో ద్వే అదాసి, తేన సచ్చకిరియం కరోహీ"తి కథం సముట్ఠాపేత్వా ఆహ –

౨౩. "యాని సచ్చాని ద్విపదిన్ద, తాని భాసస్సు ఖత్తియ;
సచ్చం తే భణమానస్స, పున చక్ఖు భవిస్సతీ"తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో "సక్క, సచేసి మమ చక్ఖుం దాతుకామో, అఞ్ఞం ఉపాయం మా కరి, మమ దాననిస్సన్దేనేవ మే చక్ఖు ఉప్పజ్జతూ"తి వత్వా సక్కేన "మహారాజ, అహం సక్కో దేవరాజాపి న పరేసం చక్ఖుం దాతుం సక్కోమి, తయా దిన్నదానస్స ఫలేనేవ తే చక్ఖు ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి వుత్తే "తేన హి మయా దానం సుదిన్న"న్తి వత్వా సచ్చకిరియం కరోన్తో గాథమాహ –

౨౪. "యే మం యాచితుమాయన్తి, నానాగోత్తా వనిబ్బకా;
యోపి మం యాచతే తత్థ, సోపి మే మనసో పియో;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, చక్ఖు మే ఉపపజ్జథా"తి.

తత్థ **యే మ**న్తి యే మం యాచితుం ఆగచ్ఛన్తి, తేసు యాచకేసు ఆగచ్ఛన్తేసు యోపి మం యాచతే, సోపి మే మనసో పియో. **ఏతేనా**తి సచే మమ సబ్బేపి యాచకా పియా, సచ్చమేవేతం మయా వుత్తం, ఏతేన మే సచ్చవచనేన ఏకం మే చక్ఖు ఉపపజ్జథ ఉపపజ్జతూతి ఆహ.

అథస్స వచనానన్తరమేవ పఠమం చక్ఖు ఉదపాది. తతో దుతియస్స ఉప్పజ్జనత్థాయ గాథాద్వయమాహ –

౨౫. "యం మం సో యాచితుం ఆగా, దేహి చక్ఖున్తి బ్రాహ్మణో;
తస్స చక్ఖూని పాదాసిం, బ్రాహ్మణస్స వనిబ్బతో.

౨౬. "భియ్యో మం ఆవిసీ పీతి, సోమనస్సఞ్చనప్పకం;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, దుతియం మే ఉపపజ్జథా"తి.

తత్థ **యం మ**న్తి యో మం యాచతి. **సో**తి సో చక్ఖువికలో బ్రాహ్మణో "దేహి మే చక్ఖు"న్తి యాచితుం ఆగతో. **వనిబ్బతో**తి యాచన్తస్స. **భియ్యో మం ఆవిసీ**తి బ్రాహ్మణస్స చక్ఖూని దత్వా అన్ధకాలతో పట్ఠాయ తస్మిం అన్ధకాలే తథారూపం వేదనం అగణేత్వా "అహో సుదిన్నం మే దాన"న్తి పచ్చవేక్ఖన్తం మం భియ్యో అతిరేకతరా పీతి ఆవిసి, మమ హదయం పవిట్ఠా, సోమనస్సఞ్చ మమ అనన్తం అపరిమాణం ఉప్పజ్జి. **ఏతేనా**తి సచే మమ తదా అనప్పకం పీతిసోమనస్సం ఉప్పన్నం, సచ్చమేవేతం మయా వుత్తం, ఏతేన మే సచ్చవచనేన దుతియమ్పి చక్ఖు ఉపపజ్జతూతి ఆహ.

తఙ్ఖణఞ్ఞేవ దుతియమ్పి చక్ఖు ఉదపాది. తాని పనస్స చక్ఖూని నేవ పాకతికాని, న దిబ్బాని. సక్కబ్రాహ్మణస్స హి దిన్నం చక్ఖుం పున పాకతికం కాతుం న సక్కా, ఉపహతవత్థునో చ దిబ్బచక్ఖు నామ న ఉప్పజ్జతి, తాని పనస్స సచ్చపారమితానుభావేన సమ్భూతాని చక్ఖూనీతి వుత్తాని. తేసం ఉప్పత్తిసమకాలమేవ సక్కానుభావేన సబ్బా రాజపరిసా సన్నిపతితావ అహేసుం. అథస్స సక్కో మహాజనమజ్ఝేయేవ థుతిం కరోన్తో గాథాద్వయమాహ –

౭౭. “ధమ్మేన భాసితా గాథా, సివీనం రట్ఠవడ్ఢన;
ఏతాని తవ నేత్తాని, దిబ్బాని పటిదిస్సరే.

౭౮. “తిరోకుట్టం తిరోసేలం, సమతిగ్గయ్హ పబ్బతం;
సమన్తా యోజనసతం, దస్సనం అనుభోన్తు తే”తి.

తత్థ **ధమ్మేన భాసితా**తి మహారాజ, ఇమా తే గాథా ధమ్మేన సభావేనేవ భాసితా. **దిబ్బానీ**తి దిబ్బానుభావయుత్తాని. **పటిదిస్సరే**తి పటిదిస్సన్తి. **తిరోకుట్ట**న్తి మహారాజ, ఇమాని తే చక్ఖూని దేవతానం చక్ఖూని వియ పరకుట్టం పరసేలం యంకిఞ్చి పబ్బతమ్పి సమతిగ్గయ్హ అతిక్కమిత్వా సమన్తా దస దిసా యోజనసతం రూపదస్సనం అనుభోన్తు సాధేన్తూతి అత్థో.

ఇతి సో ఆకాసే ఠత్వా మహాజనమజ్ఝే ఇమా గాథా భాసిత్వా “అప్పమత్తో హోహీ”తి మహాసత్తం ఓవదిత్వా దేవలోకమేవ గతో. మహాసత్తోపి మహాజనపరివుతో మహన్తేన సక్కారేన నగరం పవిసిత్వా సుచన్దకం పాసాదం అభిరుహి. తేన చక్ఖూనం పటిలద్ధభావో సకలసివిరట్ఠే పాకటో జాతో. అథస్స దస్సనత్థం సకలరట్ఠవాసినో బహుం పణ్ణాకారం గహేత్వా ఆగమింసు. మహాసత్తో “ఇమస్మిం మహాజనసన్నిపాతే మమ దానం వణ్ణయిస్సామీ”తి రాజద్వారే మహామణ్డపం కారేత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో నగరే భేరిం చరాపేత్వా సబ్బసేనియో సన్నిపాతేత్వా “అమ్భో, సివిరట్ఠవాసినో ఇమాని మే దిబ్బచక్ఖూని దిస్వా ఇతో పట్ఠాయ దానం అదత్వా మా భుఞ్జథా”తి ధమ్మం దేసేన్తో చతస్సో గాథా అభాసి –

౭౯. “కో నీధ విత్తం న దదేయ్య యాచితో, అపి విసిట్ఠం సుపియమ్పి అత్తనో;
తదిఙ్ఘ సబ్బే సివయో సమాగతా, దిబ్బాని నేత్తాని మమజ్జ పస్సథ.

౮౦. “తిరోకుట్టం తిరోసేలం, సమతిగ్గయ్హ పబ్బతం;
సమన్తా యోజనసతం, దస్సనం అనుభోన్తి మే.

౮౧. “న చాగమత్తా పరమత్థి కిఞ్చి, మచ్చానం ఇధ జీవితే;
దత్వాన మానుసం చక్ఖుం, లద్ధం మే చక్ఖుం అమానుసం.

౮౨. “ఏతమ్పి దిస్వా సివయో, దేథ దానాని భుఞ్జథ;
దత్వా చ భుత్వా చ యథానుభావం, అనిన్దితా సగ్గముపేథ ఠాన”న్తి.

తత్థ **కోనీధా**తి కో ను ఇధ. **అపి విసిట్ఠ**న్తి ఉత్తమమ్పి సమానం. **చాగమత్తా**తి చాగపమాణతో అఞ్ఞం వరం నామ నత్థి. **ఇధ జీవితే**తి ఇమస్మిం జీవలోకే. “ఇధ జీవత”న్తిపి పాఠో, ఇమస్మిం లోకే జీవమానానన్తి అత్థో. **అమానుస**న్తి దిబ్బచక్ఖు మయా లద్ధం, ఇమినా కారణేన వేదితబ్బమేతం “చాగతో ఉత్తమం నామ నత్థీ”తి. **ఏతమ్పి దిస్వా**తి ఏతం మయా లద్ధం దిబ్బచక్ఖుం దిస్వాపి.

ఇతి ఇమాహి చతూహి గాథాహి ధమ్మం దేసేత్వా తతో పట్ఠాయ అన్వద్ధమాసం పన్నరసుపోసథేసు మహాజనం సన్నిపాతాపేత్వా నిచ్చం ఇమాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి. తం సుత్వా మహాజనో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవలోకం పూరేన్తోవ అగమాసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పోరాణకపణ్డితా బాహిరదానేన అసన్తుట్ఠా సమ్పత్తయాచకానం అత్తనో చక్ఖూని ఉప్పాటేత్వా అదంసూ"తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సీవికవేజ్జో ఆనన్దో అహోసి, సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, సివిరాజా పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సివిజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౫౦౦] ౪. సిరీమన్తజాతకవణ్ణనా

౮౩-౧౦౩. పఞ్ఞాయుపేతం సిరియా విహీనన్తి అయం సిరీమన్తపఞ్హో **మహాఉమఙ్గే** (జా. ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

సిరీమన్తజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫౦౧] ౫. రోహణమిగజాతకవణ్ణనా

ఏతే యూథా పతియన్తీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆయస్మతో ఆనన్దస్స జీవితపరిచ్చాగం ఆరబ్భ కథేసి. సో పనస్స జీవితపరిచ్చాగో అసీతినిపాతే **చూళహంసజాతకే** (జా. ౨.౨౧.౧ ఆదయో) ధనపాలదమనే ఆవి భవిస్సతి. ఏవం తేనాయస్మతా సత్థు అత్థాయ జీవితే పరిచ్చత్తే ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం "ఆవుసో, ఆయస్మా ఆనన్దో సేక్ఖపటిసమ్భిదప్పత్తో హుత్వా దసబలస్సత్థాయ జీవితం పరిచ్చజీ"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చజియేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఖేమా నామస్స అగ్గమహేసీ అహోసి. తదా బోధిసత్తో హిమవన్తపదేసే మిగయోనియం నిబ్బత్తిత్వా సువణ్ణవణ్ణో అహోసి సోభగ్గప్పత్తో. కనిట్ఠోపిస్స చిత్తమిగో నామ సువణ్ణవణ్ణోవ అహోసి, కనిట్ఠభగినీపిస్స సుతనా నామ సువణ్ణవణ్ణావ అహోసి. మహాసత్తో పన రోహణో నామ మిగరాజా అహోసి. సో హిమవన్తే ద్వే పబ్బతరాజియో అతిక్కమిత్వా తతియాయ అన్తరే రోహణం నామ సరం నిస్సాయ అసీతిమిగసహస్సపరివారో వాసం కప్పేసి. సో అన్ధే జిణ్ణే మాతాపితరో పోసేసి. అథేకో బారాణసితో అవిదూరే నేసాదగామవాసీ నేసాదపుత్తో హిమవన్తం పవిట్ఠో మహాసత్తం దిస్వా అత్తనో గామం ఆగన్త్వా అపరభాగే కాలం కరోన్తో పుత్తస్సారోచేసి "తాత, అమ్హాకం కమ్మభూమియం అసుకస్మిం నామ ఠానే సువణ్ణవణ్ణో మిగో వసతి, సచే రాజా పుచ్ఛేయ్య, కథేయ్యాసీ"తి.

అథేకదివసం ఖేమా దేవీ పచ్చూసకాలే సుపినం అద్దస. ఏవరూపో సుపినో అహోసి – సువణ్ణవణ్ణో మిగో ఆగన్త్వా కఞ్చనపీఠే నిసీదిత్వా సువణ్ణకిఙ్కిణికం ఆకోటేన్తో వియ మధురస్సరేన దేవియా ధమ్మం దేసేతి, సా సాధుకారం దత్వా ధమ్మం సుణాతి. మిగో ధమ్మకథాయ అనిట్ఠితాయ ఏవ ఉట్ఠాయ గచ్ఛతి, సా "మిగం గణ్హథ గణ్హథా"తి వదన్తీయేవ పబుజ్ఝి. పరిచారికాయో తస్సా సద్దం సుత్వా "పిహితద్వారవాతపానం గేహం వాతస్సపి ఓకాసో నత్థి, అయ్యా, ఇమాయ వేలాయ

మిగం గణ్హాపేతీ”తి అవహసింసు. సా తస్మిం ఖణే “సుపినో అయ”న్తి ఞత్వా చిన్తేసి “సుపినోతి వుత్తే రాజా అనాదరో భవిస్సతి, ‘దోహళో ఉప్పన్నో’తి వుత్తే పన ఆదరేన పరియేసిస్సతి, సువణ్ణవణ్ణస్స మిగస్స ధమ్మకథం సుణిస్సామీ”తి. సా గిలానాలయం కత్వా నిపజ్జి. రాజా ఆగన్త్వా “భద్దే, కిం తే అఫాసుక”న్తి పుచ్ఛి. “దేవ, అఞ్ఞం నత్థి, దోహళో పన మే ఉప్పన్నో”తి. “కిం ఇచ్ఛసి దేవీ”తి? “సువణ్ణవణ్ణస్స ధమ్మికమిగస్స ధమ్మం సోతుకామా దేవా”తి. “భద్దే, యం నత్థి, తత్థ తే దోహళో ఉప్పన్నో, సువణ్ణవణ్ణో నామ మిగోయేవ నత్థీ”తి. సో “సచే న లభామి, ఇధేవ మే మరణ”న్తి రఞ్ఞో పిట్ఠిం దత్వా నిపజ్జి.

రాజా “సచే అత్థి, లభిస్ససీ”తి పరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా **మోరజాతకే** (జా॰ ౧.౨.౧౭ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ అమచ్చే చ బ్రాహ్మణే చ పుచ్ఛిత్వా “సువణ్ణవణ్ణా మిగా నామ హోన్తీ”తి సుత్వా లుద్దకే సన్నిపాతేత్వా “ఏవరూపో మిగో కేన దిట్ఠో, కేన సుతో”తి పుచ్ఛిత్వా తేన నేసాదపుత్తేన పితు సన్తికా సుతనియామేన కథితే “సమ్మ, తస్స తే మిగస్స ఆనీతకాలే మహన్తం సక్కారం కరిస్సామి, గచ్ఛ ఆనేహి న”న్తి వత్వా పరిబ్బయం దత్వా తం పేసేసి. సోపి “సచాహం, దేవ, తం ఆనేతుం న సక్ఖిస్సామి, చమ్మమస్స ఆనేస్సామి, తం ఆనేతుం అసక్కోన్తో లోమానిపిస్స ఆనేస్సామి, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి వత్వా అత్తనో నివేసనం గన్త్వా పుత్తదారస్స పరిబ్బయం దత్వా తత్థ గన్త్వా తం మిగరాజానం దిస్వా “కస్మిం ను ఖో ఠానే పాసం ఓడ్డేత్వా ఇమం మిగరాజానం గణ్హితుం సక్ఖిస్సామీ”తి వీమంసన్తో పానీయతిత్థే ఓకాసం పస్సి. సో దళ్హం చమ్మయోత్తం వట్టేత్వా మహాసత్తస్స పానీయపివనట్ఠానే యట్ఠిపాసం ఓడ్డేసి.

పునదివసే మహాసత్తో అసీతియా మిగసహస్సేహి సద్ధిం గోచరం చరిత్వా “పకతితిత్థేయేవ పానీయం పివిస్సామీ”తి తత్థ గన్త్వా ఓతరన్తోయేవ పాసే బజ్ఝి. సో “సచాహం ఇదానేవ బద్ధరవం రవిస్సామి, ఞాతిగణా పానీయం అపివిత్వావ భీతా పలాయిస్సన్తీ”తి చిన్తేత్వా యట్ఠియం అల్లీయిత్వా అత్తనో వసే వత్తేత్వా పానీయం పివన్తో వియ అహోసి. అథ అసీతియా మిగసహస్సానం పానీయం పివిత్వా ఉత్తరిత్వా ఠితకాలే “పాసం ఛిన్దిస్సామీ”తి తిక్ఖత్తుం ఆకడ్ఢి. పఠమవారే చమ్మం ఛిజ్జి, దుతియవారే మంసం ఛిజ్జి, తతియవారే న్హారుం ఛిన్దిత్వా పాసో అట్ఠిం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. సో ఛిన్దితుం అసక్కోన్తో బద్ధరవం రవి, మిగగణా భాయిత్వా తీహి ఘటాహి పలాయింసు. చిత్తమిగో తిణ్ణమ్పి ఘటానం అన్తరే మహాసత్తం అదిస్వా “ఇదం భయం ఉప్పజ్జమానం మమ భాతు ఉప్పన్నం భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా బద్ధం పస్సి. అథ నం మహాసత్తో దిస్వా “భాతిక, మా ఇధ తిట్ఠ, సాసఙ్కం ఇదం ఠాన”న్తి వత్వా ఉయ్యోజేన్తో పఠమం గాథమాహ –

౧౦౪.“ఏతే యూథా పతియన్తి, భీతా మరణస్స చిత్తక;

గచ్ఛ తువమ్పి మాకఙ్ఖి, జీవిస్సన్తి తయా సహా”తి.

తత్థ **ఏతేతి** చక్ఖుపథం అతిక్కమిత్వా దూరగతే సన్ధాయాహ. **పతియన్తీ**తి పతిగచ్ఛన్తి, పలాయన్తీతి అత్థో. **చిత్తకా**తి తం ఆలపతి. **తయా సహా**తి త్వం ఏతేసం మమ ఠానే ఠత్వా రాజా హోహి, ఏతే తయా సద్ధిం జీవిస్సన్తీతి.

తతో ఉభిన్నమ్పి తిస్సో ఏకన్తరికగాథాయో హోన్తి –

౧౦౫.“నాహం రోహణ గచ్ఛామి, హదయం మే అవకస్సతి;

న తం అహం జహిస్సామి, ఇధ హిస్సామి జీవితం.

౧౦౬. “తే హి నూన మరిస్సన్తి, అన్ధా అపరిణాయకా;
గచ్ఛ తువమ్పి మాకఙ్ఖి, జీవిస్సన్తి తయా సహ.

౧౦౭. “నాహం రోహణ గచ్ఛామి, హదయం మే అవకస్సతి;
న తం బద్ధం జహిస్సామి, ఇధ హిస్సామి జీవిత”న్తి.

తత్థ **రోహణాతి** మహాసత్తం నామేనాలపతి. **అవకస్సతీతి** కడ్ఢయతి, సోకేన వా కడ్ఢీయతి . **తే హి నూనాతి** తే అమ్హాకం మాతాపితరో ఏకంసేనేవ ద్వీసుపి అమ్హేసు ఇధ మతేసు అపరిణాయకా హుత్వా అప్పటిజగ్గియమానా సుస్సిత్వా మరిస్సన్తి, తస్మా భాతిక చిత్తక, గచ్ఛ తువం, తయా సహ తే జీవిస్సన్తీతి అత్థో. **ఇధ హిస్సామీతి** ఇమస్మింయేవ ఠానే జీవితం జహిస్సామీతి.

ఇతి వత్వా బోధిసత్తస్స దక్ఖిణపస్సం నిస్సాయ తం సన్ధారేత్వా అస్సాసేన్తో అట్ఠాసి. సుతనాపి మిగపోతికా పలాయిత్వా మిగానం అన్తరే ఉభో భాతికే అపస్సన్తీ “ఇదం భయం మమ భాతికానం ఉప్పన్నం భవిస్సతీ”తి నివత్తిత్వా తేసం సన్తికం ఆగతా. నం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా మహాసత్తో పఞ్చమం గాథమాహ –

౧౦౮. “గచ్ఛ భీరు పలాయస్సు, కూటే బద్ధోస్మి ఆయసే;
గచ్ఛ తువమ్పి మాకఙ్ఖి, జీవిస్సన్తి తయా సహా”తి.

తత్థ **భీరూతి** మాతుగామో నామ అప్పమత్తకేనపి భాయతి, తేన నం ఏవం ఆలపతి. **కూటేతి** పటిచ్ఛన్నపాసే. **ఆయసేతి** సో హి అన్తోఉదకే అయక్ఖన్ధం కోట్టేత్వా తత్థ సారదారుం యట్ఠిం బన్ధిత్వా ఓడ్డితో, తస్మా ఏవమాహ. **తయా సహాతి** తే అసీతిసహస్సా మిగా తయా సద్ధిం జీవిస్సన్తీతి.

తతో పరం పురిమనయేనేవ తిస్సో గాథా హోన్తి –

౧౦౯. “నాహం రోహణ గచ్ఛామి, హదయం మే అవకస్సతి;
న తం అహం జహిస్సామి, ఇధ హిస్సామి జీవితం.

౧౧౦. “తే హి నూన మరిస్సన్తి, అన్ధా అపరిణాయకా;
గచ్ఛ తువమ్పి మాకఙ్ఖి, జీవిస్సన్తి తయా సహ.

౧౧౧. “నాహం రోహణ గచ్ఛామి, హదయం మే అవకస్సతి;
న తం బద్ధం జహిస్సామి, ఇధ హిస్సామి జీవిత”న్తి.

తత్థ **తే హి నూనాతి** ఇధాపి మాతాపితరోయేవ సన్ధాయాహ.

సాపి తథేవ పటిక్ఖిపిత్వా మహాసత్తస్స వామపస్సం నిస్సాయ అస్సాసయమానా అట్ఠాసి. లుద్దోపి తే మిగే పలాయన్తే దిస్వా బద్ధరవఞ్చ సుత్వా “బద్ధో భవిస్సతి మిగరాజా”తి దళ్హం కచ్ఛం బన్ధిత్వా మిగమారణసత్తిం ఆదాయ వేగేనాగచ్ఛి.

మహాసత్తో తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా నవమం గాథమాహ –

౧౧౨.“అయం సో లుద్దకో ఏతి, లుద్దరూపో సహావుధో;

యో నో వధిస్సతి అజ్జ, ఉసునా సత్తియా అపీ”తి.

తత్థ **లుద్దరూపో**తి దారుణజాతికో. **సత్తియా అపీ**తి సత్తియాపి నో పహరిత్వా వధిస్సతి, తస్మా యావ సో నాగచ్ఛతి, తావ పలాయథాతి.

తం దిస్వాపి చిత్తమిగో న పలాయి. సుతనా పన సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ మరణభయభీతా థోకం పలాయిత్వా – “అహం ద్వే భాతికే పహాయ కుహిం పలాయిస్సామీ”తి అత్తనో జీవితం జహిత్వా నలాటేన మచ్చుం ఆదాయ పునాగన్త్వా భాతు వామపస్సే అట్ఠాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా దసమం గాథమాహ –

౧౧౩. “సా ముహుత్తం పలాయిత్వా, భయట్టా భయతజ్జితా;

సుదుక్కరం అకరా భీరు, మరణాయూపనివత్తథా”తి.

తత్థ **మరణాయూపనివత్తథా**తి మరణత్థాయ ఉపనివత్తి.

లుద్దోపి ఆగన్త్వా తే తయో జనే ఏకతో ఠితే దిస్వా మేత్తచిత్తం ఉప్పాదేత్వా ఏకకుచ్ఛియం నిబ్బత్తభాతరో వియ తే మఞ్ఞమానో చిన్తేసి “మిగరాజా, తావ పాసే బద్ధో, ఇమే పన ద్వే జనా హిరోత్తప్పబన్ధనేన బద్ధా, కిం ను ఖో ఇమే ఏతస్స హోన్తీ”తి? అథ నం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౧౧౪.“కిం ను తేమే మిగా హోన్తి, ముత్తా బద్ధం ఉపాసరే;

న తం చజితుమిచ్ఛన్తి, జీవితస్సపి కారణా”తి.

తత్థ **కిం ను తేమే**తి కిం ను తే ఇమే. **ఉపాసరే**తి ఉపాసన్తి.

అథస్స బోధిసత్తో ఆచిక్ఖి –

౧౧౫.“భాతరో హోన్తి మే లుద్ద, సోదరియా ఏకమాతుకా;

న మం చజితుమిచ్ఛన్తి, జీవితస్సపి కారణా”తి.

సో తస్స వచనం సుత్వా భియ్యోసోమత్తాయ ముదుచిత్తో అహోసి. చిత్తమిగరాజా తస్స ముదుచిత్తభావం ఞత్వా “సమ్మ లుద్దక, మా త్వం ఏతం మిగరాజానం ‘మిగమత్తోయేవా’తి మఞ్ఞిత్థ, అయఞ్హి అసీతియా మిగసహస్సానం రాజా సీలాచారసమ్పన్నో సబ్బసత్తేసు ముదుచిత్తో మహాపఞ్ఞో అన్ధే జిణ్ణే మాతాపితరో పోసేతి. సచే త్వం ఏవరూపం ధమ్మికం మిగం మారేసి, ఏతం మారేన్తో మాతాపితరో చ నో మఞ్చ భగినిఞ్చ మేతి అమ్హే పఞ్చపి జనే మారేసియేవ. మయ్హం పన భాతు జీవితం దేన్తో పఞ్చన్నమ్పి జనానం జీవితదాయకోసీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౧౧౬.“తే హి నూన మరిస్సన్తి, అన్ధా అపరిణాయకా;

పఞ్చన్నం జీవితం దేహి, భాతరం ముఞ్చ లుద్దకా”తి.

సో తస్స ధమ్మకథం సుత్వా పసన్నచిత్తో “మా భాయి సామీ”తి వత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౧౧౬. “సో వో అహం పమోక్ఖామి, మాతాపేత్తిభరం మిగం;

నన్దన్తు మాతాపితరో, ముత్తం దిస్వా మహామిగ”న్తి.

తత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం. **ముత్త**న్తి బన్ధనా ముత్తం పస్సిత్వా.

ఏవఞ్చ పన వత్వా చిన్తేసి “రఞ్ఞా దిన్నయసో మయ్హం కిం కరిస్సతి, సచాహం ఇమం మిగరాజానం వధిస్సామి, అయం వా మే పథవీ భిజ్జిత్వా వివరం దస్సతి, అసని వా మే మత్థకే పతిస్సతి, విస్సజ్జేస్సామి న”న్తి. సో మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా యట్ఠిం పాతేత్వా చమ్మయోత్తం ఛిన్దిత్వా మిగరాజానం ఆలిఙ్గిత్వా ఉదకపరియన్తే నిపజ్జాపేత్వా ముదుచిత్తేన సణికం పాసా మోచేత్వా న్హారూహి న్హారుం, మంసేన మంసం, చమ్మేన చమ్మం సమోధానేత్వా ఉదకేన లోహితం ధోవిత్వా మేత్తచిత్తేన పునప్పునం పరిమజ్జి. తస్స మేత్తానుభావేనేవ మహాసత్తస్స పారమితానుభావేన చ సబ్బాని న్హారుమంసచమ్మాని సన్ధీయింసు, పాదో సఞ్ఛన్నఛవి సఞ్ఛన్నలోమో అహోసి, అసుకట్ఠానే బద్ధో అహోసీతిపి న పఞ్ఞాయి. మహాసత్తో సుఖప్పత్తో హుత్వా అట్ఠాసి. తం దిస్వా చిత్తమిగో సోమనస్సజాతో లుద్దస్స అనుమోదనం కరోన్తో గాథమాహ –

౧౧౭. “ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;

యథాహమజ్జ నన్దామి, ముత్తం దిస్వా మహామిగ”న్తి.

అథ మహాసత్తో “కిం ను ఖో ఏస లుద్దో మం గణ్హన్తో అత్తనో కామేన గణ్హి, ఉదాహు అఞ్ఞస్స ఆణత్తియా”తి చిన్తేత్వా గహితకారణం పుచ్ఛి. లుద్దపుత్తో ఆహ – “సామి, న మయ్హం తుమ్హేహి కమ్మం అత్థి, రఞ్ఞో పన అగ్గమహేసీ ఖేమా నామ తుమ్హాకం ధమ్మకథం సోతుకామా, తదత్థాయ రఞ్ఞో ఆణత్తియా త్వం మయా గహితో”తి. సమ్మ, ఏవం సన్తే మం విస్సజ్జేన్తో అతిదుక్కరం కరోసి, ఏహి మం నేత్వా రఞ్ఞో దస్సేహి, దేవియా ధమ్మం కథేస్సామీతి. సామి, రాజానో నామ కక్ఖళా, కో జానాతి, కిం భవిస్సతి, మయ్హం రఞ్ఞా దిన్నయసేన కమ్మం నత్థి, గచ్ఛ త్వం యథాసుఖన్తి. పున మహాసత్తో “ఇమినా మం విస్సజ్జేన్తేన అతిదుక్కరం కతం, యసపటిలాభస్స ఉపాయమస్స కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “సమ్మ, పిట్ఠిం తావ మే హత్థేన పరిమజ్జా”తి ఆహ. “సో పరిమజ్జి, హత్థో సువణ్ణవణ్ణేహి లోమేహి పూరి”. “సామి, ఇమేహి లోమేహి కిం కరోమీ”తి. “సమ్మ, ఇమాని హరిత్వా రఞ్ఞో చ దేవియా చ దస్సేత్వా ‘ఇమాని తస్స సువణ్ణవణ్ణమిగస్స లోమానీ’తి వత్వా మమ ఠానే ఠత్వా ఇమాహి గాథాహి దేవియా ధమ్మం దేసేహి, తం సుత్వాయేవ చస్సా దోహళో పటిప్పస్సమ్భిస్సతీ”తి . “ధమ్మం చర మహారాజా”తి దస ధమ్మచరియగాథా ఉగ్గణ్హాపేత్వా పఞ్చ సీలాని దత్వా అప్పమాదేన ఓవదిత్వా ఉయ్యోజేసి. లుద్దపుత్తో మహాసత్తం ఆచరియట్ఠానే ఠపేత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు వన్దిత్వా లోమాని పదుమినిపత్తేన గహేత్వా పక్కామి. తేపి తయో జనా థోకం అనుగన్త్వా ముఖేన గోచరఞ్చ పానీయఞ్చ గహేత్వా మాతాపితూనం సన్తికం గమింసు. మాతాపితరో “తాత రోహణ, త్వం కిర పాసే బద్ధో కథం ముత్తోసీ”తి పుచ్ఛన్తా గాథమాహంసు –

౧౧౮. “కథం త్వం పమోక్ఖో ఆసి, ఉపనీతస్మి జీవితే;

కథం పుత్త అమోచేసి, కూటపాసమ్హ లుద్దకో”తి.

తత్థ **ఉపనీతస్మి**ంతి తవ జీవితే మరణసన్తికం ఉపనీతే కథం పమోక్ఖో ఆసి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౨౦.“భణం కణ్ణసుఖం వాచం, హదయఙ్గం హదయస్సితం;

సుభాసితాహి వాచాహి, చిత్తకో మం అమోచయి.

౧౨౧.“భణం కణ్ణసుఖం వాచం, హదయఙ్గం హదయస్సితం;

సుభాసితాహి వాచాహి, సుతనా మం అమోచయి.

౧౨౨.“సుత్వా కణ్ణసుఖం వాచం, హదయఙ్గం హదయస్సితం;

సుభాసితాని సుత్వాన, లుద్దకో మం అమోచయీ”తి.

తత్థ **భణ**న్తి భణన్తో. **హదయఙ్గ**న్తి హదయఙ్గమం. దుతియగాథాయ **భణ**న్తి భణమానా. **సుత్వా**తి సో ఇమేసం ఉభిన్నం వాచం సుత్వా.

అథస్స మాతాపితరో అనుమోదన్తా ఆహంసు –

౧౨౩.“ఏవం ఆనన్దితో హోతు, సహ దారేహి లుద్దకో;

యథా మయజ్జ నన్దామ, దిస్వా రోహణమాగత”న్తి.

లుద్దోపి అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా రాజకులం గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. తం దిస్వా రాజా గాథమాహ –

౧౨౪.“నను త్వం అవచ లుద్ద, ‘మిగచమ్మాని ఆహరిం’;

అథ కేన ను వణ్ణేన, మిగచమ్మాని నాహరీ”తి.

తత్థ **మిగచమ్మానీ**తి మిగం వా చమ్మం వా. **ఆహరి**న్తి ఆహరిస్సామి. ఇదం వుత్తం హోతి – అమ్భో లుద్ద, నను త్వం ఏవం అవచ “మిగం ఆనేతుం అసక్కోన్తో చమ్మం ఆహరిస్సామి, తం అసక్కోన్తో లోమానీ”తి, సో త్వం కేన కారణేన నేవ మిగం, న మిగచమ్మం ఆహరీతి?

తం సుత్వా లుద్దో గాథమాహ –

౧౨౫.“ఆగమా చేవ హత్థత్థం, కూటపాసఞ్చ సో మిగో;

అబజ్ఝి తం మిగరాజం, తఞ్చ ముత్తా ఉపాసరే.

౧౨౬.“తస్స మే అహు సంవేగో, అబ్భుతో లోమహంసనో;

ఇమఞ్చాహం మిగం హఞ్ఞే, అజ్జ హిస్సామి జీవిత”న్తి.

తత్థ **ఆగమాతి** మహారాజ, సో మిగో మమ హత్థత్థం హత్థపాసఞ్ఞేవ మయా ఓడ్డితం కూటపాసఞ్చ ఆగతో, తస్మిఞ్చ కూటపాసే అబజ్ఝి. **తఞ్చ ముత్తా ఉపాసరేతి** తఞ్చ బద్ధం అపరే ముత్తా అబద్ధావ ద్వే మిగా అస్సాసేన్తా తం నిస్సాయ అట్ఠంసు. **అబ్భుతోతి** పుబ్బే అభూతపుబ్బో. **ఇమఞ్చాహన్తి** అథ మే సంవిగ్గస్స ఏతదహోసి "సచే అహం ఇమం మిగం హనిస్సామి, అజ్జేవ ఇమస్మింయేవ ఠానే జీవితం జహిస్సామీ"తి.

తం సుత్వా రాజా ఆహ –

౧౨౭."కీదిసా తే మిగా లుద్ద, కీదిసా ధమ్మికా మిగా;

కథంవణ్ణా కథంసీలా, బాళ్హం ఖో నే పసంససీ"తి.

ఇదం సో రాజా విమ్హయవసేన పునప్పునం పుచ్ఛతి. తం సుత్వా లుద్దో గాథమాహ –

౧౨౮."ఓదాతసిఙ్గా సుచివాలా, జాతరూపతచూపమా;

పాదా లోహితకా తేసం, అఞ్జితక్ఖా మనోరమా"తి.

తత్థ **ఓదాతసిఙ్గాతి** రజతదామసదిససిఙ్గా. **సుచివాలాతి** చామరివాలసదిసేన సుచినా వాలేన సమన్నాగతా. **లోహితకాతి** రత్తనఖా పవాళసదిసా. **పాదాతి** ఖురపరియన్తా. **అఞ్జితక్ఖాతి** అఞ్జితేహి వియ విసుద్ధపఞ్చపసాదేహి అక్ఖీహి సమన్నాగతా.

ఇతి సో కథేన్తోవ మహాసత్తస్స సువణ్ణవణ్ణాని లోమాని రఞ్ఞో హత్థే ఠపేత్వా తేసం మిగానం సరీరవణ్ణం పకాసేన్తో గాథమాహ –

౧౨౯."ఏదిసా తే మిగా దేవ, ఏదిసా ధమ్మికా మిగా;

మాతాపేత్తిభరా దేవ, న తే సో అభిహారితు"న్తి.

తత్థ **మాతాపేత్తిభరాతి** జిణ్ణే అన్ధే మాతాపితరో పోసేన్తి, ఏతాదిసా నేసం ధమ్మికతా. **న తే సో అభిహారితు**న్తి సో మిగరాజా న సక్కా కేనచి తవ పణ్ణాకారత్థాయ అభిహరితున్తి అత్థో. "అభిహారయి"న్తిపి పాఠో, సో అహం తం తే పణ్ణాకారత్థాయ నాభిహారయిం న ఆహరిన్తి అత్థో.

ఇతి సో మహాసత్తస్స చ చిత్తమిగస్స చ సుతనాయ మిగపోతికాయ చ గుణం కథేత్వా "మహారాజ, అహం తేన మిగరఞ్ఞా 'అత్తనో లోమాని దస్సేత్వా మమ ఠానే ఠత్వా దసహి రాజధమ్మచరియగాథాహి దేవియా ధమ్మం కథేయ్యాసీ'తి ఉగ్గణ్హాపితో ఆణత్తో"తి ఆహ. తం సుత్వా రాజా నం న్హాపేత్వా అహతవత్థాని నివాసేత్వా సత్తరతనఖచితే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా సయం దేవియా సద్ధిం నీచాసనే ఏకమన్తం నిసీదిత్వా తం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ యాచతి. సో ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

"ధమ్మం చర మహారాజ, మాతాపితూసు ఖత్తియ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, పుత్తదారేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, మిత్తామచ్చేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, వాహనేసు బలేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, గామేసు నిగమేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, రట్ఠేసు జనపదేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, సమణబ్రాహ్మణేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, మిగపక్ఖీసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, ధమ్మో చిణ్ణో సుఖావహో;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

“ధమ్మం చర మహారాజ, సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా;
సుచిణ్ణేన దివం పత్తా, మా ధమ్మం రాజ పామదో”తి. (జా. ౨.౧౮.౧౧౪-౧౨౩);

ఇతి నేసాదపుత్తో మహాసత్తేన దేసితనియామేన ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ బుద్ధలీలాయ ధమ్మం దేసేసి. మహాజనో సాధుకారసహస్సాని పవత్తేసి. ధమ్మకథం సుత్వాయేవ దేవియా దోహళో పటిప్పస్సమ్భి. రాజా తుస్సిత్వా లుద్దపుత్తం మహన్తేన యసేన సన్తప్పేన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౩౦. “దమ్మి నిక్ఖసతం లుద్ద, థూలఞ్చ మణికుణ్డలం;
చతుస్సదఞ్చ పల్లఙ్కం, ఉమాపుప్ఫసరిన్నిభం.

౧౩౧. “ద్వే చ సాదిసియో భరియా, ఉసభఞ్చ గవం సతం;
ధమ్మేన రజ్జం కారేస్సం, బహుకారో మేసి లుద్దక.

౧౩౨. “కసివాణిజ్జా ఇణదానం, ఉఞ్ఛాచరియా చ లుద్దక;

ఏతేన దారం పోసేహి, మా పాపం అకరీ పునా”తి.

తత్థ **థూలన్తి** మహగ్ఘం మణికుణ్డలపసాధనఞ్చ తే దమ్మి. **చతుస్సదన్తి** చతురుస్సదం, చతుఉస్సేసకన్తి అత్థో. **ఉమాపుప్ఫసరిన్నిభన్తి** నీలపచ్చత్థరణత్తా ఉమాపుప్ఫసదిసాయ నిభాయ ఓభాసేన సమన్నాగతం, కాళవణ్ణదారుసారమయం వా. **సాదిసియోతి** అఞ్ఞమఞ్ఞం రూపేన చ భోగేన చ సదిసా. **ఉసభఞ్చ గవం సతన్తి** ఉసభం జేట్ఠకం కత్వా గవం సతఞ్చ తే దమ్మి. **కారేస్సన్తి** దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో ధమ్మేనేవ రజ్జం కారేస్సామి. **బహుకారో మేసీతి** సువణ్ణవణ్ణస్స మిగరఞ్ఞో ఠానే ఠత్వా ధమ్మస్స దేసితత్తా త్వం మమ బహుపకారో, మిగరాజేన వుత్తనియామేనేవ తే అహం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపితో. **కసివాణిజ్జాతి** సమ్మ లుద్దక, అహమ్పి మిగరాజానం అదిస్వా తస్స వచనమేవ సుత్వా పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠితో, త్వమ్పి ఇతో పట్ఠాయ సీలవా హోహి, యాని తాని కసివాణిజ్జాని ఇణదానం ఉఞ్ఛాచరియాతి ఆజీవముఖాని, ఏతేనేవ సమ్మాఆజీవేన తవ పుత్తదారం పోసేహి, మా పున పాపం కరీతి.

సో రఞ్ఞో కథం సుత్వా “న మే ఘరావాసేనత్థో, పబ్బజ్జం మే అనుజానాథ దేవా”తి అనుజానాపేత్వా రఞ్ఞా దిన్నధనం పుత్తదారస్స దత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి. రాజాపి మహాసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా సగ్గపురం పూరేసి, తస్స ఓవాదో వస్ససహస్సం పవత్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం భిక్ఖవే పుబ్బేపి మమత్థాయ ఆనన్దేన జీవితం పరిచ్చత్తమేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దో ఛన్నో అహోసి, రాజా సారిపుత్తో, దేవీ ఖేమా భిక్ఖునీ, మాతాపితరో మహారాజకులాని, సుతనా ఉప్పలవణ్ణా, చిత్తమిగో ఆనన్దో, అసీతి మిగసహస్సాని సాకియగణో, రోహణో మిగరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

రోహణమిగజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౫౦౨] ౬. చూళహంసజాతకవణ్ణనా

ఏతే హంసా పక్కమన్తీతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో ఆనన్దథేరస్స జీవితపరిచ్చాగమేవ ఆరబ్భ కథేసి. తదాపి హి ధమ్మసభాయం థేరస్స గుణకథం కథేన్తేసు భిక్ఖూసు సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి ఆనన్దేన మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చత్తమేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బహుపుత్తకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. ఖేమా నామస్స అగ్గమహేసీ అహోసి. తదా మహాసత్తో సువణ్ణహంసయోనియం నిబ్బత్తిత్వా నవుతిహంససహస్సపరివుతో చిత్తకూటే వసి. తదాపి దేవీ వుత్తనయేనేవ సుపినం దిస్వా రఞ్ఞో సువణ్ణవణ్ణహంసస్స ధమ్మదేసనాసవనదోహళం ఆరోచేసి. రాజాపి అమచ్చే పుచ్ఛిత్వా “సువణ్ణవణ్ణహంసా నామ చిత్తకూటపబ్బతే వసన్తీ”తి చ సుత్వా ఖేమం నామ సరం కారేత్వా నానప్పకారాని నివాపధఞ్ఞాని రోపాపేత్వా చతూసు కణ్ణేసు దేవసికం అభయఘోసనం ఘోసాపేసి, ఏకఞ్చ లుద్దపుత్తం హంసానం గహణత్థాయ పయోజేసి. తస్స పయోజితాకారో చ, తేన తత్థ సకుణానం ఉపపరిక్ఖితభావో చ, సువణ్ణహంసానం ఆగతకాలే రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా పాసానం ఓడ్డితనియామో చ, మహాసత్తస్స పాసే బద్ధనియామో చ, సుముఖస్స హంససేనాపతినో తీసు హంసఘటాసు తం అదిస్వా నివత్తనఞ్చ సబ్బం **మహాహంసజాతకే** (జా॰ ౨.౨౧.౮౯ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి. ఇధాపి మహాసత్తో యట్ఠిపాసే బజ్ఝిత్వా

పాసయట్ఠియం ఓలమ్బన్తోయేవ గీవం పసారేత్వా హంసానం గతమగ్గం ఓలోకేన్తో సుముఖం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “ఆగతకాలే నం వీమంసిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తస్మిం ఆగతే తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౩౩. “ఏతే హంసా పక్కమన్తి, వక్కఙ్గా భయమేరితా;

హరిత్తచ హేమవణ్ణ, కామం సుముఖ పక్కమ.

౧౩౪. “ఓహాయ మం ఞాతిగణా, ఏకం పాసవసం గతం;

అనపేక్ఖమానా గచ్ఛన్తి, కిం ఏకో అవహియ్యసి.

౧౩౫. “పతేవ పతతం సేట్ఠ, నత్థి బద్ధే సహాయతా;

మా అనీఘాయ హాపేసి, కామం సుముఖ పక్కమా”తి.

తత్థ **భయమేరితా**తి భయేరితా భయతజ్జితా భయచలితా. **హరిత్తచ హేమవణ్ణా**తి ద్వీహిపి వచనేహి తమేవాలపతి. **కామ**న్తి సువణ్ణత్తచ, సువణ్ణవణ్ణ, సున్దరముఖ ఏకంసేన పక్కమాహియేవ, కిం తే ఇధాగమనేనాతి వదతి. **ఓహాయా**తి మం జహిత్వా ఉప్పతితా. **అనపేక్ఖమానా**తి తే మమ ఞాతకా మయి అనపేక్ఖావ గచ్ఛన్తి. **పతేవా**తి ఉప్పతేవ. **మా అనీఘాయా**తి ఇతో గన్త్వా పత్తబ్బాయ నిద్దుక్ఖభావాయ వీరియం మా హాపేసి.

తతో సుముఖో పఙ్కపిట్ఠే నిసీదిత్వా గాథమాహ –

౧౩౬. “నాహం దుక్ఖపరేతోతి, ధతరట్ఠ తువం జహే;

జీవితం మరణం వా మే, తయా సద్ధిం భవిస్సతీ”తి.

తత్థ **దుక్ఖపరేతో**తి మహారాజ, “త్వం మరణదుక్ఖపరేతో”తి ఏత్తకేనేవ నాహం తం జహామి.

ఏవం సుముఖేన సీహనాదే కథితే ధతరట్ఠో గాథమాహ –

౧౩౭. “ఏతదరియస్స కల్యాణం, యం త్వం సుముఖ భాససి;

తఞ్చ వీమంసమానోహం, పతతేతం అవస్సజి”న్తి.

తత్థ **ఏతదరియస్సా**తి యం త్వం “నాహం తం జహే”తి భాససి, ఏతం ఆచారసమ్పన్నస్స అరియస్స కల్యాణం ఉత్తమవచనం. **పతతేత**న్తి అహఞ్చ న తం విస్సజ్జేతుకామోవ ఏవం అవచం, అథ ఖో తం వీమంసమానో “పతతూ”తి ఏతం వచనం అవస్సజిం, గచ్ఛాతి తం అవోచన్తి అత్థో.

ఏవం తేసం కథేన్తానఞ్ఞేవ లుద్దపుత్తో దణ్డమాదాయ వేగేనాగతో. సుముఖో ధతరట్ఠం అస్సాసేత్వా తస్సాభిముఖో గన్త్వా అపచితిం దస్సేత్వా హంసరఞ్ఞో గుణే కథేసి. తావదేవ లుద్దో ముదుచిత్తో అహోసి. సో తస్స ముదుచిత్తకం ఞత్వా పున గన్త్వా హంసరాజమేవ అస్సాసేన్తో అట్ఠాసి. లుద్దోపి హంసరాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఛట్ఠం గాథమాహ –

౧౩౮.

“అపదేన పదం యాతి, అన్తలిక్ఖచరో దిజో;
ఆరా పాసం న బుజ్ఝి త్వం, హంసానం పవరుత్తమా”తి.

తత్థ **అపదేన పద**న్తి మహారాజ, తుమ్హాదిసో అన్తలిక్ఖచరో దిజో అపదే ఆకాసే పదం కత్వా యాతి. **న బుజ్ఝి త్వ**న్తి సో త్వం ఏవరూపో దూరతోవ ఇమం పాసం న బుజ్ఝి న జానీతి పుచ్ఛతి.

మహాసత్తో ఆహ –

౧౩౯. “యదా పరాభవో హోతి, పోసో జీవితసఙ్ఖయే;
అథ జాలఞ్చ పాసఞ్చ, ఆసజ్జాపి న బుజ్ఝతీ”తి.

తత్థ **యదా పరాభవో**తి సమ్మ లుద్దపుత్త, యదా పరాభవో అవుడ్ఢి వినాసో సమ్పత్తో హోతి, అథ పోసో జీవితసఙ్ఖయే పత్తే జాలఞ్చ పాసఞ్చ పత్వాపి న జానాతీతి అత్థో.

లుద్దో హంసరఞ్ఞో కథం అభినన్దిత్వా సుముఖేన సద్ధిం సల్లపన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౪౦. “ఏతే హంసా పక్కమన్తి, వక్కఙ్గా భయమేరితా;
హరిత్తచ హేమవణ్ణ, త్వఞ్ఞేవ అవహియ్యసి.

౧౪౧. “ఏతే భుత్వా చ పివిత్వా చ, పక్కమన్తి విహఙ్గమా;
అనపేక్ఖమానా వక్కఙ్గా, త్వఞ్ఞేవేకో ఉపాససి.

౧౪౨. “కిం ను త్యాయం దిజో హోతి, ముత్తో బద్ధం ఉపాససి;
ఓహాయ సకుణా యన్తి, కిం ఏకో అవహియ్యసీ”తి.

తత్థ **త్వఞ్ఞేవా**తి త్వమేవ ఓహియ్యసీతి పుచ్ఛతి. **ఉపాససీ**తి పయిరుపాససి.

సుముఖో ఆహ –

౧౪౩. “రాజా మే సో దిజో మిత్తో, సఖా పాణసమో చ మే;
నేవ నం విజహిస్సామి, యావ కాలస్స పరియాయ”న్తి.

తత్థ **యావ కాలస్స పరియాయ**న్తి లుద్దపుత్త, యావ జీవితకాలస్స పరియోసానం అహం ఏతం న విజహిస్సామియేవ.

తం సుత్వా లుద్దో పసన్నచిత్తో హుత్వా “సచాహం ఏవం సీలసమ్పన్నేసు ఇమేసు అపరజ్ఝిస్సామి, పథవీపి మే వివరం దదేయ్య, కిం మే రఞ్ఞో సన్తికా లద్ధేన ధనేన, విస్సజ్జేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౧౪౪. “యో చ త్వం సఖినో హేతు, పాణం చజితుమిచ్ఛసి;

సో తే సహాయం ముఞ్చామి, హోతు రాజా తవానుగో”తి.

తత్థ **యో చ త్వ**న్తి యో నామ త్వం. **సో**తి సో అహం. **తవానుగో**తి ఏస హంసరాజా తవ వసం అనుగతో హోతు, తయా సద్ధిం ఏకట్ఠానే వసతు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ధతరట్ఠం యట్ఠిపాసతో ఓతారేత్వా సరతీరం నేత్వా పాసం ముఞ్చిత్వా ముదుచిత్తేన లోహితం ధోవిత్వా న్హారుఆదీని పటిపాదేసి. తస్స ముదుచిత్తతాయ మహాసత్తస్స పారమితానుభావేన చ తావదేవ పాదో సచ్ఛవి అహోసి, బద్ధట్ఠానమ్పి న పఞ్ఞాయి. సుముఖో బోధిసత్తం ఓలోకేత్వా తుట్ఠచిత్తో అనుమోదనం కరోన్తో గాథమాహ –

౧౪౫.“ఏవం లుద్దక నన్దస్సు, సహ సబ్బేహి ఞాతిభి;

యథాహమజ్జ నన్దామి, ముత్తం దిస్వా దిజాధిప”న్తి.

తం సుత్వా లుద్దో “గచ్ఛథ, సామీ”తి ఆహ. అథ నం మహాసత్తో “కిం పన త్వం సమ్మ, మం అత్తనో అత్థాయ బన్ధి, ఉదాహు అఞ్ఞస్స ఆణత్తియా”తి పుచ్ఛిత్వా తేన తస్మిం కారణే ఆరోచితే “కిం ను ఖో మే ఇతోవ చిత్తకూటం గన్తుం సేయ్యో, ఉదాహు నగర”న్తి విమంసన్తో “మయి నగరం గతే లుద్దపుత్తో ధనం లభిస్సతి, దేవియా దోహళో పటిప్పస్సమ్భిస్సతి, సుముఖస్స మిత్తధమ్మో పాకటో భవిస్సతి, తథా మమ ఞాణబలం, ఖేమఞ్చ సరం అభయదక్ఖిణం కత్వా లభిస్సామి, తస్మా నగరమేవ గన్తుం సేయ్యో”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా “లుద్ద, త్వం అమ్హే కాజేనాదాయ రఞ్ఞో సన్తికం నేహి, సచే నో రాజా విస్సజ్జేతుకామో భవిస్సతి, విస్సజ్జేస్సతీ”తి ఆహ. రాజానో నామ సామి, కక్ఖళా, గచ్ఛథ తుమ్హేతి. మయం తాదిసం లుద్దమ్పి ముదుకం కరిమ్హా, రఞ్ఞో ఆరాధనే అమ్హాకం భారో, నేహియేవ నో, సమ్మాతి. సో తథా అకాసి. రాజా హంసే దిస్వావ సోమనస్సజాతో హుత్వా ద్వేపి హంసే కఞ్చనపీఠే నిసీదాపేత్వా మధులాజే ఖాదాపేత్వా మధురోదకం పాయేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ ధమ్మకథం ఆయాచి. హంసరాజా తస్స సోతుకామతం విదిత్వా పఠమం తావ పటిసన్థారమకాసి . తత్రిమా హంసస్స చ రఞ్ఞో చ వచనపటివచనగాథాయో హోన్తి –

౧౪౬.“కచ్చిన్ను భోతో కుసలం, కచ్చి భోతో అనామయం;

కచ్చి రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాససి.

౧౪౭.“కుసలం చేవ మే హంస, అథో హంస అనామయం;

అథో రట్ఠమిదం ఫీతం, ధమ్మేన మనుసాసహం.

౧౪౮.“కచ్చి భోతో అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;

కచ్చి ఆరా అమిత్తా తే, ఛాయా దక్ఖిణతోరివ.

౧౪౯.“అథోపి మే అమచ్చేసు, దోసో కోచి న విజ్జతి;

అథో ఆరా అమిత్తా మే, ఛాయా దక్ఖిణతోరివ.

౧౫౦.“కచ్చి తే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;

పుత్తరూపయసూపేతా, తవ ఛన్దవసానుగా.

౧౨౧. “అథో మే సాదిసీ భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;

పుత్తరూపయసూపేతా, మమ ఛన్దవసానుగా.

౧౨౨. “కచ్చి తే బహవో పుత్తా, సుజాతా రట్ఠవడ్ఢన;

పఞ్ఞాజవేన సమ్పన్నా, సమ్మోదన్తి తతో తతో.

౧౨౩. “సతమేకో చ మే పుత్తా, ధతరట్ఠ మయా సుతా;

తేసం త్వం కిచ్చమక్ఖాహి, నావరుజ్ఝన్తి తే వచో”తి.

తత్థ **కుసల**న్తి ఆరోగ్యం, ఇతరం తస్సేవ వేవచనం. **ఫీత**న్తి కచ్చి తే ఇదం రట్ఠం ఫీతం సుభిక్ఖం, ధమ్మేన చ నం అనుసాససీతి పుచ్ఛతి. **దోసో**తి అపరాధో. **ఛాయా దక్ఖిణతోరివా**తి యథా నామ దక్ఖిణదిసాభిముఖా ఛాయా న వడ్ఢతి, ఏవం తే కచ్చి అమిత్తా న వడ్ఢన్తీతి వదతి. **సాదిసీ**తి జాతిగోత్తకులపదేసేహి సమానా. ఏవరూపా హి అతిచారినీ న హోతి. **అస్సవా**తి వచనపటిగ్గాహికా. **పుత్తరూపయసూపేతా**తి పుత్తేహి చ రూపేన చ యసేన చ ఉపేతా. **పఞ్ఞాజవేనా**తి పఞ్ఞావేగేన పఞ్ఞం జవాపేత్వా తాని తాని కిచ్చాని పరిచ్ఛిన్దితుం సమత్థాతి పుచ్ఛతి. **సమ్మోదన్తి తతో తతో**తి యత్థ యత్థ నియుత్తా హోన్తి, తతో తతో సమ్మోదన్తేవ, న విరుజ్ఝన్తీతి పుచ్ఛతి. **మయా సుతా**తి మయా విస్సుతా. మఞ్ఞే లోకో “బహుపుత్తరాజా”తి వదతి, ఇతి తే మం నిస్సాయ విస్సుతా పాకటా జాతాతి మయా సుతా నామ హోన్తీతి వదతి. **తేసం త్వం కిచ్చమక్ఖాహీ**తి తేసం మమ పుత్తానం “ఇదం నామ కరోన్తూ”తి త్వం కిచ్చమక్ఖాహి, న తే వచనం అవరుజ్ఝన్తి, ఓవాదం నేసం దేహీతి అధిప్పాయేనేవమాహ.

తం సుత్వా మహాసత్తో తస్స ఓవాదం దేన్తో పఞ్చ గాథా అభాసి –

౧౨౪. “ఉపపన్నోపి చే హోతి, జాతియా వినయేన వా;

అథ పచ్ఛా కురుతే యోగం, కిచ్చే ఆపాసు సీదతి.

౧౨౫. “తస్స సంహీరపఞ్ఞస్స, వివరో జాయతే మహా;

రత్తిమన్ధోవ రూపాని, థూలాని మనుపస్సతి.

౧౨౬. “అసారే సారయోగఞ్ఞూ, మతిం న త్వేవ విన్దతి;

సరభోవ గిరిదుగ్గస్మిం, అన్తరాయేవ సీదతి.

౧౨౭. “హీనజచ్చోపి చే హోతి, ఉట్ఠాతా ధితిమా నరో;

ఆచారసీలసమ్పన్నో, నిసే అగ్గీవ భాసతి.

౧౨౮. “ఏతం మే ఉపమం కత్వా, పుత్తే విజ్జాసు వాచయ;

సంవిరూళ్హేథ మేధావీ, ఖేత్తే బీజంవ వుట్ఠియా”తి.

తత్థ **వినయేనా**తి ఆచారేన. **పచ్ఛా కురుతే యోగ**న్తి యో చే సిక్ఖితబ్బసిక్ఖాసు దహరకాలే యోగం వీరియం అకత్వా పచ్ఛా మహల్లకకాలే కరోతి, ఏవరూపో పచ్ఛా తథారూపే దుక్ఖే వా ఆపదాసు వా ఉప్పన్నాసు సీదతి, అత్తానం ఉద్ధరితుం న సక్కోతి. **తస్స సంహీరపఞ్ఞస్సా**తి తస్స అసిక్ఖితత్తా తతో తతో హరితబ్బపఞ్ఞస్స నిచ్చం చలబుద్ధినో. **వివరో**తి భోగాదీనం ఛిద్దం, పరిహానీతి అత్థో. **రత్తిమన్ధో**తి రత్తన్ధో. ఇదం వుత్తం హోతి – “యథా రత్తన్ధో రత్తికాణో రత్తిం చన్దోభాసాదీహి థూలరూపానేవ పస్సతి, సుఖుమాని పస్సితుం న సక్కోతి, ఏవం అసిక్ఖితో సంహీరపఞ్ఞో కిస్మిఞ్చిదేవ భయే ఉప్పన్నే సుఖుమాని కిచ్చాని పస్సితుం న సక్కోతి, ఓళారికేయేవ పస్సతి, తస్మా తవ పుత్తే దహరకాలేయేవ సిక్ఖాపేతుం వట్టతీ”తి.

అసారేతి నిస్సారే లోకాయతవేదసమయే. **సారయోగఞ్ఞూ**తి సారయుత్తో ఏస సమయోతి మఞ్ఞమానో. **మతిం న త్వేవ విన్దతీ**తి బహుం సిక్ఖిత్వాపి పఞ్ఞం న లభతియేవ. **గిరిదుగ్గస్మి**న్తి సో ఏవరూపో యథా నామ సరభో అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే విసమమ్పి సమన్తి మఞ్ఞమానో గిరిదుగ్గే వేగేనాగచ్ఛన్తో నరకపపాతం పతిత్వా అన్తరాయేవ సీదతి, ఆవాసం న పాపుణాతి, ఏవమేతం అసారం లోకాయతవేదసమయం సారసఞ్ఞాయ ఉగ్గహేత్వా మహావినాసం పాపుణాతి. తస్మా తవ పుత్తే అత్థనిస్సితేసు వడ్ఢిఆవహేసు కిచ్చేసు యోజేత్వా సిక్ఖాపేహీతి. **నీచే అగ్గివా**తి మహారాజ, హీనజాతికోపి ఉట్ఠానాదిగుణసమ్పన్నో రత్తిం అగ్గిక్ఖన్ధో వియ ఓభాసతి. **ఏతం మే**తి ఏతం మయా వుత్తం రత్తన్ధఞ్చ అగ్గిక్ఖన్ధఞ్చ ఉపమం కత్వా తవ పుత్తే విజ్జాసు వాచయ, సిక్ఖితబ్బయుత్తాసు సిక్ఖాసు యోజేహి. ఏవం యుత్తో హి యథా సుఖేత్తే సువుట్ఠియా బీజం సంవిరూహతి, తథేవ మేధావీ సంవిరూహతి, యసేన చ భోగేహి చ వడ్ఢతీతి.

ఏవం మహాసత్తో సబ్బరత్తిం రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేసి, దేవియా దోహళో పటిప్పస్సమ్భి. మహాసత్తో అరుణుగ్గమనవేలాయమేవ రాజానం పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠపేత్వా అప్పమాదేన ఓవదిత్వా సద్ధిం సుముఖేన ఉత్తరసీహపఞ్జరేన నిక్ఖమిత్వా చిత్తకూటమేవ గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి ఇమినా మమత్థాయ జీవితం పరిచ్చత్తమేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా లుద్దో ఛన్నో అహోసి, రాజా సారిపుత్తో, దేవీ ఖేమాభిక్ఖునీ, హంసపరిసా సాకియగణో, సుముఖో ఆనన్దో, హంసరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చూళహంసజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౫౦౩] ౭. సత్తిగుమ్బజాతకవణ్ణనా

మిగలుద్దో మహారాజాతి ఇదం సత్థా మద్దకుచ్ఛిస్మిం మిగదాయే విహరన్తో దేవదత్తం ఆరబ్భ కథేసి. దేవదత్తేన హి సిలాయ పవిద్ధాయ భగవతో పాదే సకలికాయ ఖతే బలవవేదనా ఉప్పజ్జి. తథాగతస్స దస్సనత్థాయ బహూ భిక్ఖూ సన్నిపతింసు. అథ భగవా పరిసం సన్నిపతితం దిస్వా “భిక్ఖవే, ఇదం సేనాసనం అతిసమ్బాధం, సన్నిపాతో మహా భవిస్సతి, మం మఞ్చసివికాయ మద్దకుచ్ఛిం నేథా”తి ఆహ. భిక్ఖూ తథా కరింసు. జీవకో తథాగతస్స పాదం ఫాసుకం అకాసి. భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే నిసిన్నావ కథం సముట్ఠాపేసుం “ఆవుసో, దేవదత్తో సయమ్పి పాపో, పరిసాపిస్స పాపా, ఇతి సో పాపో పాపపరివారోవ విహరతీ”తి. సత్థా “కిం కథేథ, భిక్ఖవే”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇదం నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో పాపో పాపపరివారోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే పఞ్చాలో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. మహాసత్తో అరఞ్ఞాయతనే ఏకస్మిం సానుపబ్బతే సిమ్బలివనే ఏకస్స సువరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, ద్వే భాతరో అహేసుం. తస్స పన పబ్బతస్స ఉపరివాతే చోరగామకో అహోసి పఞ్చన్నం చోరసతానం నివాసో, అధోవాతే అస్సమో పఞ్చన్నం ఇసిసతానం నివాసో. తేసం సువపోతకానం పక్ఖనిక్ఖమనకాలే వాతమణ్డలికా ఉదపాది. తాయ పహటో ఏకో సువపోతకో చోరగామకే చోరానం ఆవుధన్తరే పతితో, తస్స తత్థ పతితత్తా "సత్తిగుమ్బో"త్వేవ నామం కరింసు. ఏకో అస్సమే వాలుకతలే పుప్ఫన్తరే పతి, తస్స తత్థ పతితత్తా "పుప్ఫకో"త్వేవ నామం కరింసు. సత్తిగుమ్బో చోరానం అన్తరే వడ్ఢితో, పుప్ఫకో ఇసీనం.

అథేకదివసం రాజా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో రథవరం అభిరుహిత్వా మహన్తేన పరివారేన మిగవధాయ నగరతో నాతిదూరే సుపుప్ఫితఫలితం రమణీయం ఉపగుమ్బవనం గన్త్వా "యస్స పస్సేన మిగో పలాయతి, తస్సేవ గీవా"తి వత్వా రథా ఓరుయ్హ పటిచ్ఛాదేత్వా దిన్నే కోట్ఠకే ధనుం ఆదాయ అట్ఠాసి. పురిసేహి మిగానం ఉట్ఠాపనత్థాయ వనగుమ్బేసు పోథియమానేసు ఏకో ఏణిమిగో ఉట్ఠాయ గమనమగ్గం ఓలోకేన్తో రఞ్ఞో ఠితట్ఠానస్సేవ వివిత్తతం దిస్వా తదభిముఖో పక్ఖన్దిత్వా పలాయి. అమచ్చా "కస్స పస్సేన మిగో పలాయితో"తి పుచ్ఛన్తా "రఞ్ఞో పస్సేనా"తి ఞత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం కేళిం కరింసు. రాజా అస్మిమానేన తేసం కేళిం అసహన్తో "ఇదాని తం మిగం గహేస్సామీ"తి రథం ఆరుయ్హ "సీఘం పేసేహీ"తి సారథిం ఆణాపేత్వా మిగేన గతమగ్గం పటిపజ్జి. రథం వేగేన గచ్ఛన్తం పరిసా అనుబన్ధితుం నాసక్ఖి. రాజా సారథిదుతియో యావ మజ్ఝన్హికా గన్త్వా తం మిగం అదిస్వా నివత్తన్తో తస్స చోరగామస్స సన్తికే రమణీయం కన్దరం దిస్వా రథా ఓరుయ్హ న్హత్వా చ పివిత్వా చ పచ్చుత్తరి. అథస్స సారథి రథస్స ఉత్తరత్థరణం ఓతారేత్వా సయనం రుక్ఖచ్ఛాయాయ పఞ్ఞపేసి, సో తత్థ నిపజ్జి. సారథిపి తస్స పాదే సమ్బాహన్తో నిసీది. రాజా అన్తరన్తరా నిద్దాయతి చేవ పబుజ్ఝతి చ.

చోరగామవాసినో చోరాపి రఞ్ఞో ఆరక్ఖణత్థాయ అరఞ్ఞమేవ పవిసింసు. చోరగామకే సత్తిగుమ్బో చేవ భత్తరన్ధకో పతికోలమ్బో నామేకో పురిసో చాతి ద్వేవ ఓహీయింసు. తస్మిం ఖణే సత్తిగుమ్బో గామకా నిక్ఖమిత్వా రాజానం దిస్వా "ఇమం నిద్దాయమానమేవ మారేత్వా ఆభరణాని గహేస్సామా"తి చిన్తేత్వా పతికోలమ్బస్స సన్తికం గన్త్వా తం కారణం ఆరోచేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా పఞ్చ గాథా అభాసి –

౧౫౯."మిగలుద్దో మహారాజా, పఞ్చాలానం రథేసభో;
నిక్ఖన్తో సహ సేనాయ, ఓగణో వనమాగమా.

౧౬౦."తత్థద్దసా అరఞ్ఞస్మిం, తక్కరానం కుటిం కతం;
తస్సా కుటియా నిక్ఖమ్మ, సువో లుద్దాని భాసతి.

౧౬౧."సమ్పన్నవాహనో పోసో, యువా సమ్మట్ఠకుణ్డలో;
సోభతి లోహితుణ్హీసో, దివా సూరియోవ భాసతి.

౧౬౨."మజ్ఝన్హికే సమ్పతికే, సుత్తో రాజా ససారథి;
హన్దస్సాభరణం సబ్బం, గణ్హామ సాహసా మయం.

౧౬౩. "నిసీథేపి రహోదాని, సుత్తో రాజా ససారథి;

ఆదాయ వత్థం మణికుణ్డలఞ్చ, హన్త్వాన సాఖాహి అవత్థరామా”తి.

తత్థ **మిగలుద్దో**తి లుద్దో వియ మిగానం గవేసనతో “మిగలుద్దో”తి వుత్తో. **ఓగణో**తి గణా ఓహీనో పరిహీనో హుత్వా. **తక్కరానం కుటిం కత**న్తి సో రాజా తత్థ అరఞ్ఞే చోరానం వసనత్థాయ కతం గామకం అద్దస. **తస్సా**తి తతో చోరకుటితో. **లుద్దాని భాసతీ**తి పతికోలమ్బో న సద్ధిం దారుణాని వచనాని కథేతి. **సమ్పన్నవాహనో**తి సమ్పన్నఅస్సవాహనో. **లోహితుణ్హీసో**తి రత్తేన ఉణ్హీసపట్టేన సమన్నాగతో. **సమ్పతికే**తి సమ్పతి ఇదాని, ఏవరూపే రితమజ్ఝన్హికకాలేతి అత్థో. **సాహసా**తి సాహసేన పసయ్హాకారం కత్వా గణ్హామాతి వదతి. **నిసీథేపి రహో దానీ**తి నిసీథేపి ఇదానిపి రహో. ఇదం వదతి – యథా నిసీథే అడ్ఢరత్తసమయే మనుస్సా కిలన్తా సయన్తి, రహో నామ హోతి, ఇదాని రితమజ్ఝన్హికేపి కాలే తథేవాతి. **హన్త్వానా**తి రాజానం మారేత్వా వత్థాభరణానిస్స గహేత్వా అథ నం పాదే గహేత్వా కడ్ఢిత్వా ఏకమన్తే సాఖాహి పటిచ్ఛాదేమాతి.

ఇతి సో వేగేన సకిం నిక్ఖమతి, సకిం పతికోలమ్బస్స సన్తికం గచ్ఛతి. సో తస్స వచనం సుత్వా నిక్ఖమిత్వా ఓలోకేన్తో రాజభావం ఞత్వా భీతో గాథమాహ –

౧౬౪.“కిన్ను ఉమ్మత్తరూపోవ, సత్తిగుమ్బ పభాససి;

దురాసదా హి రాజానో, అగ్గి పజ్జలితో యథా”తి.

అథ నం సువో గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౧౬౫.“అథ త్వం పతికోలమ్బ, మత్తో థుల్లాని గజ్జసి;

మాతరి మయ్హ నగ్గాయ, కిన్ను త్వం విజిగుచ్ఛసే”తి.

తత్థ **అథ త్వ**న్తి నను త్వం. **మత్తో**తి చోరానం ఉచ్ఛిట్ఠసురం లభిత్వా తాయ మత్తో హుత్వా పుబ్బే మహాగజ్జితాని గజ్జసి. **మాతరీ**తి చోరజేట్ఠకస్స భరియం సన్ధాయాహ. సా కిర తదా సాఖాభఙ్గం నివాసేత్వా చరతి. **విజిగుచ్ఛసే**తి మమ మాతరి నగ్గాయ కిన్ను త్వం ఇదాని చోరకమ్మం జిగుచ్ఛసి, కాతుం న ఇచ్ఛసీతి.

రాజా పబుజ్ఝిత్వా తస్స తేన సద్ధిం మనుస్సభాసాయ కథేన్తస్స వచనం సుత్వా “సప్పటిభయం ఇదం ఠాన”న్తి సారథిం ఉట్ఠాపేన్తో గాథమాహ –

౧౬౬.“ఉట్ఠేహి సమ్మ తరమానో, రథం యోజేహి సారథి;

సకుణో మే న రుచ్చతి, అఞ్ఞం గచ్ఛామ అస్సమ”న్తి.

సోపి సీఘం ఉట్ఠహిత్వా రథం యోజేత్వా గాథమాహ –

౧౬౭.“యుత్తో రథో మహారాజ, యుత్తో చ బలవాహనో;

అధితిట్ఠ మహారాజ, అఞ్ఞం గచ్ఛామ అస్సమ”న్తి.

తత్థ **బలవాహనోతి** బలవవాహనో, మహాథామఅస్ససమ్పన్నోతి అత్థో. **అధితిట్ఠాతి** అభిరుహ.

అభిరుళ్హమత్తేయేవ చ తస్మిం సిన్ధవా వాతవేగేన పక్ఖన్దింసు. సత్తిగుమ్బో రథం గచ్ఛన్తం దిస్వా సంవేగప్పత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౮౮."కో నుమేవ గతా సబ్బే, యే అస్మిం పరిచారకా;

ఏస గచ్ఛతి పఞ్చాలో, ముత్తో తేసం అదస్సనా.

౧౮౯."కోదణ్డకాని గణ్హథ, సత్తియో తోమరాని చ;

ఏస గచ్ఛతి పఞ్చాలో, మా వో ముఞ్చిత్థ జీవత"న్తి.

తత్థ **కో నుమేతి** కుహిం ను ఇమే. **అస్మిన్తి** ఇమస్మిం అస్సమే. **పరిచారకాతి** చోరా. **అదస్సనాతి** ఏతేసం చోరానం అదస్సనేన ముత్తో ఏస గచ్ఛతీతి, ఏతేసం హత్థతో ముత్తో హుత్వా ఏస అదస్సనం గచ్ఛతీతిపి అత్థో. **కోదణ్డకానీతి** ధనూని. **జీవతన్తి** తుమ్హాకం జీవన్తానం మా ముఞ్చిత్థ, ఆవుధహత్థా ధావిత్వా గణ్హథ నన్తి.

ఏవం తస్స విరవిత్వా అపరాపరం ధావన్తస్సేవ రాజా ఇసీనం అస్సమం పత్తో. తస్మిం ఖణే ఇసయో ఫలాఫలత్థాయ గతా . ఏకో పుప్ఫకసువోవ అస్సమపదే ఠితో హోతి. సో రాజానం దిస్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా పటిసన్థారమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౯౦. "అథాపరో పటినన్దిత్థ, సువో లోహితతుణ్డకో;

స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;

ఇస్సరోసి అనుప్పత్తో, యం ఇధత్థి పవేదయ.

౧౯౧. "తిణ్డుకాని పియాలాని, మధుకే కాసుమారియో;

ఫలాని ఖుద్దకప్పాని, భుఞ్జ రాజ వరం వరం.

౧౯౨."ఇదమ్పి పానీయం సీతం, ఆభతం గిరిగబ్భరా;

తతో పివ మహారాజ, సచే త్వం అభికఙ్ఖసి.

౧౯౩. "అరఞ్ఞం ఉఞ్ఛాయ గతా, యే అస్మిం పరిచారకా;

సయం ఉట్ఠాయ గణ్హవ్హో, హత్థా మే నత్థి దాతవే"తి.

తత్థ **పటినన్దిత్థాతి** రాజానం దిస్వావ తుస్సి. **లోహితతుణ్డకోతి** రత్తతుణ్డో సోభగ్గప్పత్తో . **మధుకేతి** మధుకఫలాని. **కాసుమారియోతి** ఏవంనామకాని ఫలాని, కారఫలాని వా. **తతో పివాతి** తతో పానీయమాళతో గహేత్వా పానీయం పివ. **యే అస్మిం పరిచారకాతి** మహారాజ, యే ఇమస్మిం అస్సమే విచరణకా ఇసయో, తే అరఞ్ఞం ఉఞ్ఛాయ గతా. **గణ్హవ్హోతి** ఫలాఫలాని గణ్హథ. **దాతవేతి** దాతుం.

రాజా తస్స పటిసన్థారే పసీదిత్వా గాథాద్వయమాహ –

౧౭౪. “భద్దకో వతయం పక్ఖీ, దిజో పరమధమ్మికో;
అథేసో ఇతరో పక్ఖీ, సువో లుద్దాని భాసతి.

౧౭౫. ‘‘‘ఏతం హనథ బన్ధథ, మా వో ముఞ్చిత్థ జీవతం’;
ఇచ్చేవం విలపన్తస్స, సోత్థిం పత్తోస్మి అస్సమ”న్తి.

తత్థ **ఇతరో**తి చోరకుటియం సువకో. **ఇచ్చేవ**న్తి అహం పన తస్స ఏవం విలపన్తస్సేవ ఇమం అస్సమం సోత్థినా పత్తో.

రఞ్ఞో కథం సుత్వా పుప్ఫకో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౭౬. “భాతరోస్మ మహారాజ, సోదరియా ఏకమాతుకా;
ఏకరుక్ఖస్మిం సంవడ్ఢా, నానాఖేత్తగతా ఉభో.

౧౭౭. “సత్తిగుమ్బో చ చోరానం, అహఞ్చ ఇసినం ఇధ;
అసతం సో, సతం అహం, తేన ధమ్మేన నో వినా”తి.

తత్థ **భాతరోస్మా**తి మహారాజ, సో చ అహఞ్చ ఉభో భాతరో హోమ. **చోరాన**న్తి సో చోరానం సన్తికే సంవడ్ఢో, అహం ఇసీనం సన్తికే . **అసతం సో, సతం అహ**న్తి సో అసాధూనం దుస్సీలానం సన్తికం ఉపగతో, అహం సాధూనం సీలవన్తానం. **తేన ధమ్మేన నో వినా**తి మహారాజ, తం సత్తిగుమ్బం చోరా చోరధమ్మేన చోరకిరియాయ వినేసుం, మం ఇసయో ఇసిధమ్మేన ఇసిసీలాచారేన, తస్మా సోపి తేన చోరధమ్మేన నో వినా హోతి, అహమ్పి ఇసిధమ్మేన నో వినా హోమీతి.

ఇదాని తం ధమ్మం విభజన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౭౮. “తత్థ వధో చ బన్ధో చ, నికతీ వఞ్చనాని చ;
ఆలోపా సాహసాకారా, తాని సో తత్థ సిక్ఖతి.

౧౭౯. “ఇధ సచ్చఞ్చ ధమ్మో చ, అహింసా సంయమో దమో;
ఆసనూదకదాయీనం, అఙ్కే వద్ధోస్మి భారధా”తి.

తత్థ **నికతీ**తి పతిరూపకేన వఞ్చనా. **వఞ్చనానీ**తి ఉజుకవఞ్చనానేవ. **ఆలోపా**తి దివా గామఘాతా. **సాహసాకారా**తి గేహం పవిసిత్వా మరణేన తజ్జేత్వా సాహసికకమ్మకరణాని. **సచ్చ**న్తి సభావో. **ధమ్మో**తి సుచరితధమ్మో. **అహింసా**తి మేత్తాపుబ్బభాగో. **సంయమో**తి సీలసంయమో. **దమో**తి ఇన్ద్రియదమనం. **ఆసనూదకదాయీన**న్తి అబ్భాగతానం ఆసనఞ్చ ఉదకఞ్చ దానసీలానం. **భారధా**తి రాజానం ఆలపతి.

ఇదాని రఞ్ఞో ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

౧౮౦."యం యఞ్హి రాజ భజతి, సన్తం వా యది వా అసం;
సీలవన్తం విసీలం వా, వసం తస్సేవ గచ్ఛతి.

౧౮౧."యాదిసం కురుతే మిత్తం, యాదిసం చూపసేవతి;
సోపి తాదిసకో హోతి, సహవాసో హి తాదిసో.

౧౮౨."సేవమానో సేవమానం, సమ్ఫుట్ఠో సమ్ఫుసం పరం;
సరో దిద్ధో కలాపంవ, అలిత్తముపలిమ్పతి;
ఉపలేపభయా ధీరో, నేవ పాపసఖా సియా.

౧౮౩."పూతిమచ్ఛం కుసగ్గేన, యో నరో ఉపనయ్హతి;
కుసాపి పూతి వాయన్తి, ఏవం బాలూపసేవనా.

౧౮౪."తగరఞ్చ పలాసేన, యో నరో ఉపనయ్హతి;
పత్తాపి సురభి వాయన్తి, ఏవం ధీరూపసేవనా.

౧౮౫."తస్మా పత్తపుటస్సేవ, ఞత్వా సమ్పాకమత్తనో;
అసన్తే నోపసేవేయ్య, సన్తే సేవేయ్య పణ్డితో;
అసన్తో నిరయం నేన్తి, సన్తో పాపేన్తి సుగ్గతి"న్తి.

తత్థ **సన్తం వా యది వా అస**న్తి సప్పురిసం వా అసప్పురిసం వా. **సేవమానో సేవమాన**న్తి సేవియమానో ఆచరియో సేవమానం అన్తేవాసికం. **సమ్ఫుట్ఠో**తి అన్తేవాసినా వా ఫుట్ఠో ఆచరియో. **సమ్ఫుసం పర**న్తి పరం ఆచరియం సమ్ఫుసన్తో అన్తేవాసీ వా. **అలిత్త**న్తి తం అన్తేవాసికం పాపధమ్మేన అలిత్తం సో ఆచరియో విసదిద్ధో సరో సేసం సరకలాపం వియ లిమ్పతి. **ఏవం బాలూపసేవనా**తి బాలూపసేవీ హి పూతిమచ్ఛం ఉపనయ్హనకుసగ్గం వియ హోతి, పాపకమ్మం అకరోన్తోపి అవణ్ణం అకిత్తిం లభతి. **ధీరూపసేవనా**తి ధీరూపసేవీ పుగ్గలో తగరాదిగన్ధజాతిపలివేఠనపత్తం వియ హోతి, పణ్డితో భవితుం అసక్కోన్తోపి కల్యాణమిత్తసేవీ గుణకిత్తిం లభతి. **పత్తపుటస్సేవా**తి దుగ్గన్ధసుగన్ధపలివేఠనపణ్ణస్సేవ. **సమ్పాకమత్తనో**తి కల్యాణమిత్తసంసగ్గవసేన అత్తనో పరిపాకం పరిభావనం ఞత్వాతి అత్థో. **పాపేన్తి సుగ్గతి**న్తి సన్తో సమ్మాదిట్ఠికా అత్తానం నిస్సితే సత్తే సగ్గమేవ పాపేన్తీతి దేసనం యథానుసన్ధిమేవ పాపేసి.

రాజా తస్స ధమ్మకథాయ పసీది, ఇసిగణోపి ఆగతో. రాజా ఇసయో వన్దిత్వా "భన్తే, మం అనుకమ్పమానా మమ వసనట్ఠానే వసథా"తి వత్వా తేసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా నగరం గన్త్వా సువానం అభయం అదాసి. ఇసయోపి తత్థ అగమంసు. రాజా ఇసిగణం ఉయ్యానే వసాపేన్తో యావజీవం ఉపట్ఠహిత్వా సగ్గపురం పూరేసి. అథస్స పుత్తోపి ఛత్తం ఉస్సాపేన్తో ఇసిగణం పటిజగ్గియేవాతి తస్మిం కులపరివట్టే సత్త రాజానో ఇసిగణస్స దానం పవత్తయింసు. మహాసత్తో అరఞ్ఞే వసన్తోయేవ యథాకమ్మం గతో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి దేవదత్తో పాపో పాపపరివారోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా సత్తిగుమ్బో దేవదత్తో అహోసి, చోరా దేవదత్తపరిసా , రాజా ఆనన్దో, ఇసిగణా బుద్ధపరిసా, పుప్ఫకసువో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సత్తిగుమ్బజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౫౦౪] ౮. భల్లాతియజాతకవణ్ణనా

భల్లాతియో నామ అహోసి రాజాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మల్లికం దేవిం ఆరబ్భ కథేసి. తస్సా కిర ఏకదివసం రఞ్ఞా సద్ధిం సయనం నిస్సాయ కలహో అహోసి. రాజా కుజ్ఝిత్వా నం న ఓలోకేసి. సా చిన్తేసి "నను తథాగతో రఞ్ఞో మయి కుద్ధభావం న జానాతీ"తి. సత్థా తం కారణం ఞత్వా పునదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసిత్వా రఞ్ఞో గేహద్వారం గతో. రాజా పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తం గహేత్వా సత్థారం పాసాదం ఆరోపేత్వా పటిపాటియా భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా దక్ఖిణోదకం దత్వా పణీతేనాహారేన పరివిసిత్వా భత్తకిచ్చావసానే ఏకమన్తం నిసీది. సత్థా "కిం ను ఖో, మహారాజ, మల్లికా న పఞ్ఞాయతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "అత్తనో సుఖమదమత్తతాయా"తి వుత్తే "నను, మహారాజ, త్వం పుబ్బే కిన్నరయోనియం నిబ్బత్తిత్వా ఏకరత్తిం కిన్నరియా వినా హుత్వా సత్త వస్ససతాని పరిదేవమానో విచరీ"తి వత్వా తేన యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం భల్లాతియో నామ రాజా రజ్జం కారేన్తో "అఙ్గారపక్కమిగమంసం ఖాదిస్సామీ"తి రజ్జం అమచ్చానం నియ్యాదేత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో సుసిక్ఖితకోలేయ్యకసుణఖగణపరివుతో నగరా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా అనుగఙ్గం గన్త్వా ఉపరి అభిరుహితుం అసక్కోన్తో ఏకం గఙ్గం ఓతిణ్ణనదిం దిస్వా తదనుసారేన గచ్ఛన్తో మిగసూకరాదయో వధిత్వా అఙ్గారపక్కమంసం ఖాదన్తో ఉచ్చట్ఠానం అభిరుహి. తత్థ రమణీయా నదికా పరిపుణ్ణకాలే థనపమాణోదకా హుత్వా సన్దతి, అఞ్ఞదా జణ్ణుకపమాణోదకా హోతి. తత్థ నానప్పకారకా మచ్ఛకచ్ఛపా విచరన్తి. ఉదకపరియన్తే రజతపట్టవణ్ణవాలుకా ఉభోసు తీరేసు నానాపుప్ఫఫలభరితవినమితా రుక్ఖా పుప్ఫఫలరసమత్తేహి నానావిహఙ్గమభమరగణేహి సమ్పరికిణ్ణా వివిధమిగసఙ్ఘనిసేవితా సీతచ్ఛాయా. ఏవం రమణీయాయ హేమవతనదియా తీరే ద్వే కిన్నరా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలిఙ్గిత్వా పరిచుమ్బిత్వా నానప్పకారేహి పరిదేవన్తా రోదన్తి.

రాజా తస్సా నదియా తీరేన గన్ధమాదనం అభిరుహన్తో తే కిన్నరే దిస్వా "కిం ను ఖో ఏతే ఏవం పరిదేవన్తి, పుచ్ఛిస్సామి నే"తి చిన్తేత్వా సునఖే ఓలోకేత్వా అచ్ఛరం పహరి. సుసిక్ఖితకోలేయ్యకసునఖా తాయ సఞ్ఞాయ గుమ్బం పవిసిత్వా ఉరేన నిపజ్జింసు. సో తేసం పటిసల్లీనభావం ఞత్వా ధనుకలాపఞ్చేవ సేసావుధాని చ రుక్ఖం నిస్సాయ ఠపేత్వా పదసద్దం అకరోన్తో సణికం తేసం సన్తికం గన్త్వా "కింకారణా తుమ్హే రోదథా"తి కిన్నరే పుచ్ఛి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౮౬."భల్లాతియో నామ అహోసి రాజా, రట్ఠం పహాయ మిగవం అచారి సో;
అగమా గిరివరం గన్ధమాదనం, సుపుప్ఫితం కిమ్పురిసానుచిణ్ణం.

౧౮౭."సాళూరసఙ్ఘఞ్చ నిసేధయిత్వా, ధనుం కలాపఞ్చ సో నిక్ఖిపిత్వా;
ఉపాగమి వచనం వత్తుకామో, యత్థట్ఠితా కిమ్పురిసా అహేసుం.

౧౮౮."హిమచ్చయే హేమవతాయ తీరే, కిమిధట్ఠితా మన్తయవ్హో అభిణ్హం;
పుచ్ఛామి వో మానుసదేహవణ్ణే, కథం వో జానన్తి మనుస్సలోకే"తి.

తత్థ **సాళూరసఙ్ఘన్తి** సునఖగణం. **హిమచ్చయేతి** చతున్నం హేమన్తమాసానం అతిక్కమే. **హేమవతాయాతి** ఇమిస్సా హేమవతాయ నదియా తీరే.

రఞ్ఞో వచనం సుత్వా కిన్నరో తుణ్హీ అహోసి, కిన్నరీ పన రఞ్ఞా సద్ధిం సల్లపి –

౧౮౯."మల్లం గిరిం పణ్డరకం తికూటం, సీతోదకా అనువిచరామ నజ్జో;
మిగా మనుస్సావ నిభాసవణ్ణా, జానన్తి నో కిమ్పురిసాతి లుద్దా"తి.

తత్థ **మల్లం గిరిన్తి** సమ్మ లుద్దక, మయం ఇమం మల్లగిరిఞ్చ పణ్డరకఞ్చ తికూటఞ్చ ఇమా చ నజ్జో అనువిచరామ. "మాలాగిరి"న్తిపి పాఠో. **నిభాసవణ్ణాతి** నిభాసమానవణ్ణా, దిస్సమానసరీరాతి అత్థో.

తతో రాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

౧౯౦."సుకిచ్ఛరూపం పరిదేవయవ్హో, ఆలిఙ్గితో చాసి పియో పియాయ;
పుచ్ఛామి వో మానుసదేహవణ్ణే, కిమిధ వనే రోదథ అప్పతీతా.

౧౯౧."సుకిచ్ఛరూపం పరిదేవయవ్హో, ఆలిఙ్గితో చాసి పియో పియాయ;
పుచ్ఛామి వో మానుసదేహవణ్ణే, కిమిధ వనే విలపథ అప్పతీతా.

౧౯౨."సుకిచ్ఛరూపం పరిదేవయవ్హో, ఆలిఙ్గితో చాసి పియో పియాయ;
పుచ్ఛామి వో మానుసదేహవణ్ణే, కిమిధ వనే సోచథ అప్పతీతా"తి.

తత్థ **సుకిచ్ఛరూపన్తి** సుట్ఠు దుక్ఖప్పత్తా వియ హుత్వా. **ఆలిఙ్గితో చాసి పియో పియాయాతి** తయా పియాయ తవ పియో ఆలిఙ్గితో చ ఆసి. "ఆలిఙ్గియో చాసీ"తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **కిమిధ వనేతి** కింకారణా ఇధ వనే అన్తరన్తరా ఆలిఙ్గిత్వా పరిచుమ్బిత్వా పియకథం కథేత్వా పున అప్పతీతా రోదథాతి.

తతో పరా ఉభిన్నమ్పి ఆలాపసల్లాపగాథా హోన్తి –

౧౯౩. "మయేకరత్తం విప్పవసిమ్హ లుద్ద, అకామకా అఞ్ఞమఞ్ఞం సరన్తా;
తమేకరత్తం అనుతప్పమానా, సోచామ 'సా రత్తి పునం న హేస్సతి'.

౧౯౪."యమేకరత్తం అనుతప్పథేతం, ధనంవ నట్ఠం పితరంవ పేతం;
పుచ్ఛామి వో మానుసదేహవణ్ణే, కథం వినా వాసమకప్పయిత్థ.

౧౯౫."యమిమం నదిం పస్ససి సీఘసోతం, నానాదుమచ్ఛాదనం సేలకూలం;

తం మే పియో ఉత్తరి వస్సకాలే, మమఞ్చ మఞ్ఞం అనుబన్ధతీతి.

౧౯౬.“అహఞ్చ అఙ్కోలకమోచినామి, అతిముత్తకం సత్తలియోధికఞ్చ;
‘పియో చ మే హేహితి మాలభారీ, అహఞ్చ నం మాలినీ అజ్ఝుపేస్సం’.

౧౯౭.“అహఞ్చిదం కురవకమోచినామి, ఉద్దాలకా పాటలిసిన్ధువారకా;
‘పియో చ మే హేహితి మాలభారీ, అహఞ్చ నం మాలినీ అజ్ఝుపేస్సం’.

౧౯౮.“అహఞ్చ సాలస్స సుపుప్ఫితస్స, ఓచేయ్య పుప్ఫాని కరోమి మాలం;
‘పియో చ మే హేహితి మాలభారీ, అహఞ్చ నం మాలినీ అజ్ఝుపేస్సం’.

౧౯౯.“అహఞ్చ సాలస్స సుపుప్ఫితస్స, ఓచేయ్య పుప్ఫాని కరోమి భారం;
ఇదఞ్చ నో హేహితి సన్థరత్థం, యత్థజ్జిమం విహరిస్సామ రత్తిం.

౨౦౦.“అహఞ్చ ఖో అగళుం చన్దనఞ్చ, సిలాయ పింసామి పమత్తరూపా;
‘పియో చ మే హేహితి రోసితఙ్గో, అహఞ్చ నం రోసితా అజ్ఝుపేస్సం’.

౨౦౧.“అథాగమా సలిలం సీఘసోతం, నుదం సాలే సలళే కణ్ణికారే;
ఆపూరథ తేన ముహుత్తకేన, సాయం నదీ ఆసి మయా సుదుత్తరా.

౨౦౨.“ఉభోసు తీరేసు మయం తదా ఠితా, సమ్పస్సన్తా ఉభయో అఞ్ఞమఞ్ఞం;
సకిమ్పి రోదామ సకిం హసామ, కిచ్ఛేన నో ఆగమా సంవరీ సా.

౨౦౩.“పాతోవ ఖో ఉగ్గతే సూరియమ్హి, చతుక్కం నదిం ఉత్తరియాన లుద్ద;
ఆలిఙ్గియా అఞ్ఞమఞ్ఞం మయం ఉభో, సకిమ్పి రోదామ సకిం హసామ.

౨౦౪.“తీహూనకం సత్త సతాని లుద్ద, యమిధ మయం విప్పవసిమ్హ పుబ్బే;
వస్సేకిమం జీవితం భూమిపాల, కో నీధ కన్తాయ వినా వసేయ్య.

౨౦౫.“ఆయుఞ్చ వో కీవతకో ను సమ్మ, సచేపి జానాథ వదేథ ఆయుం;
అనుస్సవా వుడ్ఢతో ఆగమా వా, అక్ఖాథ మేతం అవికమ్పమానా.

౨౦౬.“ఆయుఞ్చ నో వస్ససహస్సం లుద్ద, న చన్తరా పాపకో అత్థి రోగో;
అప్పఞ్చ దుక్ఖం సుఖమేవ భియ్యో, అవీతరాగా విజహామ జీవిత”న్తి.

తత్థ **మయేకరత్త**న్తి మయం ఏకరత్తం. **విప్పవసిమ్హా**తి విప్పయుత్తా హుత్వా వసిమ్హ. **అనుతప్పమానా**తి “అనిచ్ఛమానానం నో ఏకరత్తో అతీతో”తి తం ఏకరత్తం అనుచిన్తయమానా. **పునం న హేస్సతీ**తి పున న భవిస్సతి

నాగమిస్సతీతి నోచామ. **ధనంవ నట్ఠం పితరంవ పేత**న్తి ధనం వా నట్ఠం పితరం వా మాతరం వాపేతం కాలకతం కిం ను ఖో తుమ్హే చిన్తయమానా కేన కారణేన తం ఏకరత్తం వినా వాసం అకప్పయిత్థ, ఇదం మే ఆచిక్ఖథాతి పుచ్ఛతి. **యమిమ**న్తి యం ఇమం. **సేలకూల**న్తి ద్విన్నం సేలానం అన్తరే సన్దమానం. **వస్సకాలే**తి ఏకస్స మేఘస్స ఉట్ఠాయ వస్సనకాలే . అమ్హాకఞ్హి ఇమస్మిం వనసణ్డే రతివసేన చరన్తానం ఏకో మేఘో ఉట్ఠహి. అథ మే పియసామికో కిన్నరోమం "పచ్ఛతో ఆగచ్ఛతీ"తి మఞ్ఞమానో ఏతం నదిం ఉత్తరీతి ఆహ.

అహఞ్చాతి అహం పనేతస్స పరతీరం గతభావం అజానన్తీ సుపుప్ఫితాని అఙ్కోలకాదీని పుప్ఫాని ఓచినామి. తత్థ **సత్తలియోథికఞ్చా**తి కున్దాలపుప్ఫఞ్చ సువణ్ణయోథికఞ్చ ఓచినన్తీ పన "పియో చ మే మాలభారీ భవిస్సతి, అహఞ్చ నం మాలినీ హుత్వా అజ్ఝుపేస్స"న్తి ఇమినా కారణేన ఓచినామి. **ఉద్దాలకా పాటలిసిన్ధువారకా**తి తేపి మయా ఓచితాయేవాతి వదతి. **ఓచేయ్యా**తి ఓచినిత్వా. **అగలుం చన్దనఞ్చా**తి కాళాగలుఞ్చ రత్తచన్దనఞ్చ. **రోసితఙ్గో**తి విలిత్తసరీరో. **రోసితా**తి విలిత్తా హుత్వా. **అజ్ఝుపేస్స**న్తి సయనే ఉపగమిస్సామి. **నుదం సాలే సలళే కణ్ణికారే**తి ఏతాని మయా ఓచినిత్వా తీరే ఠపితాని పుప్ఫాని నుదన్తం హరన్తం. **సుదుత్తరా**తి తస్సా హి ఓరిమతీరే ఠితకాలేయేవ నదియా ఉదకం ఆగతం, తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సూరియో అత్థఙ్గతో, విజ్జులతా నిచ్ఛరన్తి, కిన్నరా నామ ఉదకభీరుకా హోన్తి, ఇతి సా ఓతరితుం న విసహి. తేనాహ "**సాయం నదీ ఆసి మయా సుదుత్తరా**"తి.

సమ్మస్సన్తాతి విజ్జులతానిచ్ఛరణకాలే పస్సన్తా. **రోదామా**తి అన్ధకారకాలే అపస్సన్తా రోదామ, విజ్జులతానిచ్ఛరణకాలే పస్సన్తా హసామ. **సంవరీ**తి రత్తి. **చతుక్క**న్తి తుచ్ఛం. **ఉత్తరియానా**తి ఉత్తరిత్వా. **తీహూనక**న్తి తీహి ఊనాని సత్త వస్ససతాని. **యమిధ మయ**న్తి యం కాలం ఇధ మయం విప్పవసిమ్హ, సో ఇతో తీహి ఊనకాని సత్త వస్ససతాని హోన్తీతి వదతి. **వస్సేకిమ**న్తి వస్సం ఏకం ఇమం, తుమ్హాకం ఏకమేవ వస్ససతం ఇమం జీవితన్తి వదతి. **కో నీధా**తి ఏవం పరిత్తకే జీవితే కో ను ఇధ కన్తాయ వినా భవేయ్య, అయుత్తం తవ పియభరియాయ వినా భవితున్తి దీపేతి.

కీవతకో నూతి రాజా కిన్నరియా వచనం సుత్వా "ఇమేసం ఆయుప్పమాణం పుచ్ఛిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "తుమ్హాకం కిత్తకో ఆయూ"తి పుచ్ఛతి. **అనుస్సవా**తి సచే వో కస్సచి వదన్తస్స వా సుతం, మాతాపితూనం వా వుడ్ఢానం మహల్లకానం సన్తికా ఆగమో అత్థి, అథ మే తతో అనుస్సవా వుడ్ఢతో ఆగమా వా ఏతం అవికమ్పమానా అక్ఖాథ. **న చన్తరా**తి అమ్హాకం వస్ససహస్సం ఆయు, అన్తరా చ నో పాపకో జీవితన్తరాయకరో రోగోపి నత్థి. **అవీతరాగా**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం అవిగతపేమావ హుత్వా.

తం సుత్వా రాజా "ఇమే హి నామ తిరచ్ఛానగతా హుత్వా ఏకరత్తిం విప్పయోగేన సత్త వస్ససతాని రోదన్తా విచరన్తి, అహం పన తియోజనసతికే రజ్జే మహాసమ్పత్తిం పహాయ అరఞ్ఞే విచరామి, అహో అకిచ్చకారిమ్హీ"తి తతోవ నివత్తో బారాణసిం గన్త్వా "కిం తే, మహారాజ, హిమవన్తే అచ్ఛరియం దిట్ఠ"న్తి అమచ్చేహి పుట్ఠో సబ్బం ఆరోచేత్వా తతో పట్ఠాయ దానాని దదన్తో భోగే భుఞ్జి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా –

౨౦౭."ఇదఞ్చ సుత్వాన అమానుసానం, భల్లాతియో ఇత్తరం జీవితన్తి;

నివత్తథ న మిగవం అచరి, అదాసి దానాని అభుఞ్జి భోగే"తి. –

ఇమం గాథం వత్వా పున ఓవదన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౦౮.“ఇదఞ్చ సుత్వాన అమానుసానం, సమ్మోదథ మా కలహం అకత్థ;
మా వో తపీ అత్తకమ్మాపరాధో, యథాపి తే కిమ్పురిసేకరత్తం.

౨౦౯.“ఇదఞ్చ సుత్వాన అమానుసానం, సమ్మోదథ మా వివాదం అకత్థ;
మా వో తపీ అత్తకమ్మాపరాధో, యథాపి తే కిమ్పురిసేకరత్త”న్తి.

తత్థ **అమానుసాన**న్తి కిన్నరానం. **అత్తకమ్మాపరాధో**తి అత్తనో కమ్మదోసో. **కిమ్పురిసేకరత్త**న్తి యథా తే కిమ్పురిసే ఏకరత్తిం కతో అత్తనో కమ్మదోసో తపి, తథా తుమ్హేపి మా తపీతి అత్థో.

మల్లికా దేవీ తథాగతస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా ఉట్ఠాయాసనా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ దసబలస్స థుతిం కరోన్తీ ఓసానగాథమాహ –

౨౧౦.“వివిధం అధిమనా సుణోమహం, వచనపథం తవ అత్థసంహితం;
ముఞ్చం గిరం నుదసేవ మే దరం, సమణ సుఖావహ జీవ మే చిర”న్తి.

తత్థ **వివిధం అధిమనా సుణోమహ**న్తి భన్తే, తుమ్హేహి వివిధేహి నానాకారణేహి అలఙ్కరిత్వా దేసితం ధమ్మదేసనం అహం అధిమనా పసన్నచిత్తా హుత్వా సుణోమి. **వచనపథ**న్తి తం తుమ్హేహి వుత్తం వివిధవచనం. **ముఞ్చం గిరం నుదసేవ మే దర**న్తి కణ్ణసుఖం మధురం గిరం ముఞ్చన్తో మమ హదయే సోకదరథం నుదసియేవ హరసియేవ. **సమణ సుఖావహ జీవ మే చిర**న్తి భన్తే బుద్ధసమణ, దిబ్బమానుసలోకియలోకుత్తరసుఖావహ మమ సామి ధమ్మరాజ, చిరం జీవాతి.

కోసలరాజా తతో పట్ఠాయ తాయ సద్ధిం సమగ్గవాసం వసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కిన్నరో కోసలరాజా అహోసి, కిన్నరీ మల్లికా దేవీ, భల్లాతియరాజా అహమేవ అహోసి”న్తి.

భల్లాతియజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౫౦౫] ౯. సోమనస్సజాతకవణ్ణనా

కో తం హింసతి హేఠేతీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో దేవదత్తస్స వధాయ పరిసక్కనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేస మమ వధాయ పరిసక్కియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కురురట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే రేణు నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా మహారక్ఖితో నామ తాపసో పఞ్చసతతాపసపరివారో హిమవన్తే చిరం వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ చారికం చరన్తో ఉత్తరపఞ్చాలనగరం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా సపరిసో పిణ్డాయ చరన్తో రాజద్వారం పాపుణి. రాజా ఇసిగణం దిస్వా ఇరియాపథే పసన్నో అలఙ్కతమహాతలే నిసీదాపేత్వా పణీతేనాహారేన పరివిసిత్వా “భన్తే, ఇమం వస్సారత్తం మమ ఉయ్యానేయేవ వసథా”తి వత్వా తేహి సద్ధిం ఉయ్యానం గన్త్వా వసనట్ఠానాని కారేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా వన్దిత్వా నిక్ఖమి. తతో పట్ఠాయ సబ్బేపి తే రాజనివేసనే భుఞ్జన్తి. రాజా పన అపుత్తకో పుత్తం పత్థేతి, పుత్తా నుప్పజ్జన్తి. వస్సారత్తచ్చయేన మహారక్ఖితో “ఇదాని

హిమవన్తో రమణీయో, తత్థేవ గమిస్సామా”తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా రఞ్ఞా కతసక్కారసమ్మానో నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే మజ్ఝన్హికసమయే మగ్గా ఓక్కమ్మ ఏకస్స సన్దచ్ఛాయస్స రుక్ఖస్స హేట్ఠా తరుణతిణపిట్ఠే సపరివారో నిసీది.

తాపసా కథం సముట్ఠాపేసుం “రాజగేహే వంసానురక్ఖితో పుత్తో నత్థి, సాధు వతస్స సచే రాజా పుత్తం లభేయ్య, పవేణి ఘటీయేథా”తి. మహారక్ఖితో తేసం కథం సుత్వా “భవిస్సతి ను ఖో రఞ్ఞో పుత్తో, ఉదాహు నో”తి ఉపధారేన్తో “భవిస్సతీ”తి ఞత్వా ఏవమాహ “మా భోన్తో చిన్తయిత్థ, అజ్జ పచ్చూసకాలే ఏకో దేవపుత్తో చవిత్వా రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హిస్సతీ”తి. తం సుత్వా ఏకో కుటజటిలో “ఇదాని రాజకులూపకో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తాపసానం గమనకాలే గిలానాలయం కత్వా నిపజ్జిత్వా “ఏహి గచ్ఛామా”తి వుత్తో “న సక్కోమీ”తి ఆహ. మహారక్ఖితో తస్స నిపన్నకారణం ఞత్వా “యదా సక్కోసి, తదా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి వత్వా ఇసిగణం ఆదాయ హిమవన్తమేవ గతో. కుహకోపి నివత్తిత్వా వేగేనాగన్త్వా రాజద్వారే ఠత్వా “మహారక్ఖితస్స ఉపట్ఠాకతాపసో ఆగతో”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా రఞ్ఞా వేగేన పక్కోసాపితో పాసాదం అభిరుయ్హ పఞ్ఞత్తాసనే నిసీది. రాజా కుహకం తాపసం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఇసీనం ఆరోగ్యం పుచ్ఛిత్వా “భన్తే, అతిఖిప్పం నివత్తిత్థ, వేగేన కేనత్థేనాగతత్థా”తి ఆహ. “ఆమ, మహారాజ, ఇసిగణో సుఖనిసిన్నో ‘సాధు వతస్స, సచే రఞ్ఞో పవేణిపాలకో పుత్తో ఉప్పజ్జేయ్యా’తి కథం సముట్ఠాపేసి. అహం కథం సుత్వా “భవిస్సతి ను ఖో రఞ్ఞో పుత్తో, ఉదాహు నో”తి దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో “మహిద్ధికో దేవపుత్తో చవిత్వా అగ్గమహేసియా సుధమ్మాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిస్సతీ”తి దిస్వా “అజానన్తా గబ్భం నాసేయ్యుం, ఆచిక్ఖిస్సామి నేస”న్తి తుమ్హాకం కథనత్థాయ ఆగతో. కథితం తే మయా, గచ్ఛామహం, మహారాజా”తి. రాజా “భన్తే, న సక్కా గన్తు”న్తి హట్ఠతుట్ఠో పసన్నచిత్తో కుహకతాపసం ఉయ్యానం నేత్వా వసనట్ఠానం సంవిదహిత్వా అదాసి. సో తతో పట్ఠాయ రాజకులే భుఞ్జన్తో వసతి, “దిబ్బచక్ఖుకో”త్వేవస్స నామం అహోసి.

తదా బోధిసత్తో తావతింసభవనా చవిత్వా తత్థ పటిసన్ధిం గణ్హి. జాతస్స చస్స నామగ్గహణదివసే “సోమనస్సకుమారో”త్వేవ నామం కరింసు. సో కుమారపరిహారేన వడ్ఢతి. కుహకతాపసోపి ఉయ్యానస్స ఏకస్మిం పస్సే నానప్పకారం సూపేయ్యసాకఞ్చ వల్లిఫలాని చ రోపేత్వా పణ్ణికానం హత్థే విక్కిణన్తో ధనం సణ్ఠపేసి. బోధిసత్తస్స సత్తవస్సికకాలే రఞ్ఞో పచ్చన్తో కుప్పి. “దిబ్బచక్ఖుతాపసం మా పమజ్జీ”తి కుమారం పటిచ్ఛాపేత్వా “పచ్చన్తం వూపసమేస్సామీ”తి గతో. అథేకదివసం కుమారో “జటిలం పస్సిస్సామీ”తి ఉయ్యానం గన్త్వా కూటజటిలం ఏకం గణ్ఠికకాసావం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా ఉభోహి హత్థేహి ద్వే ఉదకఘటే గహేత్వా సాకవత్థుస్మిం ఉదకం ఆసిఞ్చన్తం దిస్వా “అయం కూటజటిలో అత్తనో సమణధమ్మం అకత్వా పణ్ణికకమ్మం కరోతీ”తి ఞత్వా “కిం కరోసి పణ్ణికగహపతికా”తి తం లజ్జాపేత్వా అవన్దిత్వావ నిక్ఖమి. కూటజటిలో “అయం ఇదానేవ ఏవరూపో పచ్చామిత్తో, కో జానాతి కిం కరిస్సతి, ఇదానేవ నం నాసేతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞో ఆగమనకాలే పాసాణఫలకం ఏకమన్తం ఖిపిత్వా పానీయఘటం భిన్దిత్వా పణ్ణసాలాయ తిణాని వికిరిత్వా సరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా ససీసం పారుపిత్వా మహాదుక్ఖప్పత్తో వియ మఞ్చే నిపజ్జి. రాజా ఆగన్త్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా నివేసనం అపవిసిత్వావ “మమ సామికం దిబ్బచక్ఖుకం పస్సిస్సామీ”తి పణ్ణసాలద్వారం గన్త్వా తం విప్పకారం దిస్వా “కిం ను ఖో ఏత”న్తి అన్తో పవిసిత్వా తం నిపన్నకం దిస్వా పాదే పరిమజ్జన్తో పఠమం గాథమాహ –

౨౧౧.“కో తం హింసతి హేఠేతి, కిం దుమ్మనో సోచసి అప్పతీతో;

కస్సజ్జ మాతాపితరో రుదన్తు, క్వజ్జ సేతు నిహతో పథబ్యా”తి.

తత్థ **హింసతీ**తి పహరతి. **హేఠేతీ**తి అక్కోసతి. **క్వజ్జ సేతూ**తి కో అజ్జ సయతు.

తం సుత్వా కూటజటిలో నిత్థునన్తో ఉట్ఠాయ దుతియం గాథమాహ –

౨౧౨.“తుట్ఠోస్మి దేవ తవ దస్సనేన, చిరస్సం పస్సామి తం భూమిపాల;

అహింసకో రేణుమనుప్పవిస్స, పుత్తేన తే హేఠయితోస్మి దేవా”తి.

ఇతో పరా ఉత్తానసమ్బన్ధగాథా పాళినయేనేవ వేదితబ్బా –

౨౧౩.“ఆయన్తు దోవారికా ఖగ్గబన్ధా, కాసావియా యన్తు అన్తేపురన్తం;

హన్త్వాన తం సోమనస్సం కుమారం, ఛేత్వాన సీసం వరమాహరన్తు.

౨౧౪.“పేసితా రాజినో దూతా, కుమారం ఏతదబ్రవుం;

ఇస్సరేన వితిణ్ణోసి, వధం పత్తోసి ఖత్తియ.

౨౧౫.“స రాజపుత్తో పరిదేవయన్తో, దసఙ్గులిం అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా;

అహమ్పి ఇచ్ఛామి జనిన్ద దట్ఠుం, జీవం మం నేత్వా పటిదస్సయేథ.

౨౧౬.“తస్స తం వచనం సుత్వా, రఞ్ఞో పుత్తం అదస్సయుం;

పుత్తో చ పితరం దిస్వా, దూరతోవజ్ఝభాసథ.

౨౧౭.“ఆగచ్ఛుం దోవారికా ఖగ్గబన్ధా, కాసావియా హన్తు మమం జనిన్ద;

అక్ఖాహి మే పుచ్ఛితో ఏతమత్థం, అపరాధో కో నిధ మమజ్జ అత్థీ”తి.

తత్థ **అహింసకో**తి అహం కస్సచి అహింసకో సీలాచారసమ్పన్నో. **రేణుమనుప్పవిస్సా**తి మహారాజ రేణు, అహం తవ పుత్తేన మహాపరివారేన అనుపవిసిత్వా “అరే కూటతాపస, కస్మా త్వం ఇధ వససీ”తి వత్వా పాసాణఫలకం ఖిపిత్వా ఘటం భిన్దిత్వా హత్థేహి చ పాదేహి చ కోట్టేన్తేన విహేఠితోస్మీతి ఏవం సో అభూతమేవ భూతం వియ కత్వా రాజానం సద్దహాపేసి. **ఆయన్తూ**తి గచ్ఛన్తు. “మమ సామిమ్హి విప్పటిపన్నకాలతో పట్ఠాయ మయిపి సో న లజ్జిస్సతీ”తి కుజ్ఝిత్వా తస్స వధం ఆణాపేన్తో ఏవమాహ. **కాసావియా**తి చోరఘాతకా. తేపి ఫరసుహత్థా అత్తనో విధానేన గచ్ఛన్తూతి వదతి. **వరన్తి** వరం సీసం ఉత్తమసీసం ఛిన్దిత్వా ఆహరన్తు.

రాజినోతి భిక్ఖవే, రఞ్ఞో సన్తికా దూతా రఞ్ఞా పేసితా వేగేన గన్త్వా మాతరా అలఙ్కరిత్వా అత్తనో అఙ్కే నిసీదాపితం కుమారం పరివారేత్వా ఏతదవోచుం. **ఇస్సరేనా**తి రఞ్ఞా. **వితిణ్ణోసీ**తి పరిచ్చత్తోసి. **స రాజపుత్తో**తి భిక్ఖవే, తేసం వచనం సుత్వా మరణభయతజ్జితో మాతు అఙ్కతో ఉట్ఠాయ సో రాజపుత్తో . **పటిదస్సయేథా**తి దస్సేథ. **తస్సా**తి భిక్ఖవే, తే దూతా కుమారస్స తం వచనం సుత్వా మారేతుం అవిసహన్తా గోణం వియ నం రజ్జుయా పరికడ్ఢన్తా నేత్వా రఞ్ఞో దస్సయుం. కుమారే పన నీయమానే దాసిగణపరివుతా సద్ధిం ఓరోధేహి సుధమ్మాపి దేవీ నాగరాపి “మయం నిరపరాధం కుమారం

మారేతుం న దస్సామా’’తి తేన సద్ధింయేవ అగమంసు. **ఆగచ్ఛన్తి** తుమ్హాకం ఆణాయ మమ సన్తికం ఆగమింసు. **హన్తుం మమన్తి** మం మారేతుం. **కో నీధాతి** కో ను ఇధ మమ అపరాధో, యేన మం త్వం మారేసీతి పుచ్ఛి.

రాజా ‘‘భవగ్గం అతినీచం, తవ దోసో అతిమహన్తో’’తి తస్స దోసం కథేన్తో గాథమాహ –

౨౧౮.‘‘సాయఞ్చ పాతో ఉదకం సజాతి, అగ్గిం సదా పారిచరతప్పమత్తో;

తం తాదిసం సంయతం బ్రహ్మచారిం, కస్మా తువం బ్రూసి గహప్పతీ’’తి.

తత్థ **ఉదకం సజాతీతి** ఉదకోరోహణకమ్మం కరోతి. **తం తాదిసన్తి** తం తథారూపం మమ సామిం దిబ్బచక్ఖుతాపసం కస్మా త్వం గహపతివాదేన సముదాచరసీతి వదతి.

తతో కుమారో ‘‘దేవ, మయ్హం గహపతిఞ్ఞేవ ‘గహపతీ’తి వదన్తస్స కో దోసో’’తి వత్వా గాథమాహ –

౨౧౯.‘‘తాలా చ మూలా చ ఫలా చ దేవ, పరిగ్గహా వివిధా సన్తిమస్స;

తే రక్ఖతి గోపయతప్పమత్తో, తస్మా అహం బ్రూమి గహప్పతీ’’తి.

తత్థ **మూలాతి** మూలకాదిమూలాని. **ఫలాతి** నానావిధాని వల్లిఫలాని. **తే రక్ఖతి గోపయతప్పమత్తోతి** తే ఏస తవ కులూపకతాపసో పణ్ణికకమ్మం కరోన్తో నిసీదిత్వా రక్ఖతి, వతిం కత్వా గోపయతి అప్పమత్తో, తేన కారణేన సో తవ బ్రాహ్మణో గహపతి నామ హోతి.

ఇతి నం అహమ్పి ‘‘గహపతీ’’తి కథేసిం. సచే న సద్దహసి, చతూసు ద్వారేసు పణ్ణికే పుచ్ఛాపేహీతి. రాజా పుచ్ఛాపేసి. తే ‘‘ఆమ, మయం ఇమస్స హత్థతో పణ్ణఞ్చ ఫలాఫలాని చ కిణామా’’తి ఆహంసు. పణ్ణవత్థుమ్పి ఉపధారాపేత్వా పచ్చక్ఖమకాసి. పణ్ణసాలమ్పిస్స పవిసిత్వా కుమారస్స పురిసా పణ్ణవిక్కయలద్ధం కహాపణమాసకభణ్డికం నీహరిత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. రాజా మహాసత్తస్స నిద్దోసభావం ఞత్వా గాథమాహ –

౨౨౦.‘‘సచ్చం ఖో ఏతం వదసి కుమార, పరిగ్గహా వివిధా సన్తిమస్స;

తే రక్ఖతి గోపయతప్పమత్తో, స బ్రాహ్మణో గహపతి తేన హోతీ’’తి.

తతో మహాసత్తో చిన్తేసి ‘‘ఏవరూపస్స బాలస్స రఞ్ఞో సన్తికే వాసతో హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజితుం వరం, పరిసమజ్ఝేయేవస్స దోసం ఆవికత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా అజ్జేవ నిక్ఖమిత్వా పబ్బజిస్సామీ’’తి. సో పరిసాయ నమక్కారం కత్వా గాథమాహ –

౨౨౧.‘‘సుణన్తు మయ్హం పరిసా సమాగతా, సనేగమా జానపదా చ సబ్బే;

బాలాయం బాలస్స వచో నిసమ్మ, అహేతునా ఘాతయతే మం జనిన్దో’’తి.

తత్థ **బాలాయం బాలస్సాతి** అయం రాజా సయం బాలో ఇమస్స బాలస్స కూటజటిలస్స వచనం సుత్వా అహేతునావ మం ఘాతయతేతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పితరం వన్దిత్వా అత్తానం పబ్బజ్జాయ అనుజానాపేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౨౨.‘‘దళ్హస్మిం మూలే విసటే విరూళ్హే, దున్నిక్కయో వేళు పసాఖజాతో;

వన్దామి పాదాని తవ జనిన్ద, అనుజాన మం పబ్బజిస్సామి దేవా’’తి.

తత్థ **విసటే**తి విసాలే మహన్తే జాతే. **దున్నిక్కయో**తి దున్నిక్కడ్ఢియో.

తతో పరా రఞ్ఞో చ పుత్తస్స చ వచనపటివచనగాథా హోన్తి –

౨౨౩.‘‘భుఞ్జస్సు భోగే విపులే కుమార, సబ్బఞ్చ తే ఇస్సరియం దదామి;

అజ్జేవ త్వం కురూనం హోహి రాజా, మా పబ్బజీ పబ్బజ్జా హి దుక్ఖా.

౨౨౪.‘‘కిన్నూధ దేవ తవమత్థి భోగా, పుబ్బేవహం దేవలోకే రమిస్సం;

రూపేహి సద్దేహి అథో రసేహి, గన్ధేహి ఫస్సేహి మనోరమేహి.

౨౨౫.‘‘భుత్తా చ మే భోగా తిదివస్మిం దేవ, పరివారితో అచ్ఛరానం గణేన;

తువఞ్చ బాలం పరనేయ్యం విదిత్వా, న తాదిసే రాజకులే వసేయ్యం.

౨౨౬.‘‘సచాహం బాలో పరనేయ్యో అస్మి, ఏకాపరాధం ఖమ పుత్త మయ్హం;

పునపి చే ఏదిసకం భవేయ్య, యథామతిం సోమనస్స కరోహీ’’తి.

తత్థ **దుక్ఖా**తి తాత, పబ్బజ్జా నామ పరపటిబద్ధజీవికత్తా దుక్ఖా, మా పబ్బజి, రాజా హోహీతి తం యాచి. **కిన్నూధ దేవా**తి దేవ, యే తవ భోగా, తేసు కిం నామ భుఞ్జితబ్బం అత్థి. **పరివారితో**తి పరిచారితో, అయమేవ వా పాఠో. తస్స కిర జాతిస్సరఞాణం ఉప్పజ్జి, తస్మా ఏవమాహ. **పరనేయ్య**న్తి అన్ధం వియ యట్ఠియా పరేన నేతబ్బం. **తాదిసే**తి తాదిసస్స రఞ్ఞో సన్తికే న పణ్డితేన వసితబ్బం, మయా అత్తనో ఞాణబలేన అజ్జ జీవితం లద్ధం, నాహం తవ సన్తికే వసిస్సామీతి ఞాపేతుం ఏవమాహ. **యథామతి**న్తి సచే పున మయ్హం ఏవరూపో దోసో హోతి, అథ త్వం యథాఅజ్ఝాసయం కరోహీతి పుత్తం ఖమాపేసి.

మహాసత్తో రాజానం ఓవదన్తో అట్ఠ గాథా అభాసి –

౨౨౭.‘‘అనిసమ్మ కతం కమ్మం, అనవత్థాయ చిన్తితం;

భేసజ్జస్సేవ వేభఙ్గో, విపాకో హోతి పాపకో.

౨౨౮.‘‘నిసమ్మ చ కతం కమ్మం, సమ్మావత్థాయ చిన్తితం;

భేసజ్జస్సేవ సమ్పత్తి, విపాకో హోతి భద్రకో.

౨౨౯.‘‘అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;

రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధు.

౨౩౦.“నిసమ్మ ఖత్తియో కయిరా, నానిసమ్మ దిసమ్పతి;
నిసమ్మకారినో రాజ, యసో కిత్తి చ వడ్ఢతి.

౨౩౧.“నిసమ్మ దణ్డం పణయేయ్య ఇస్సరో, వేగా కతం తప్పతి భూమిపాల;
సమ్మాపణీధీ చ నరస్స అత్థా, అనానుతప్పా తే భవన్తి పచ్ఛా.

౨౩౨.“అనానుతప్పాని హి యే కరోన్తి, విభజ్జ కమ్మాయతనాని లోకే;
విఞ్ఞుప్పసత్థాని సుఖుద్రయాని, భవన్తి బుద్ధానుమతాని తాని.

౨౩౩. “ఆగచ్ఛుం దోవారికా ఖగ్గబన్ధా, కాసావియా హన్తు మమం జనిన్ద;
మాతుఞ్చ అజ్కస్మిమహం నిసిన్నో, ఆకడ్ఢితో సహసా తేహి దేవ.

౨౩౪.“కటుకఞ్హి సమ్బాధం సుకిచ్ఛం పత్తో, మధురమ్పి యం జీవితం లద్ధ రాజ;
కిచ్ఛేనహం అజ్జ వధా పముత్తో, పబ్బజ్జమేవాభిమనోహమస్మీ”తి.

తత్థ **అనిసమ్మా**తి అనోలోకేత్వా అనుపధారేత్వా. **అనవత్థాయ చిన్తిత**న్తి అనవత్థపేత్వా అతులేత్వా అతీరేత్వా చిన్తితం. **విపాకో హోతి పాపకో**తి తస్స హి యథా నామ భేసజ్జస్స వేభఙ్గో విపత్తి, ఏవమేవం విపాకో హోతి పాపకో. **అసఞ్ఞతో**తి కాయాదీహి అసఞ్ఞతో దుస్సీలో. **తం న సాధూ**తి తం తస్స కోధనం న సాధు. **నానిసమ్మా**తి అనిసామేత్వా కిఞ్చి కమ్మం న కరేయ్య. **పణయేయ్యా**తి పట్ఠపేయ్య పవత్తేయ్య. **వేగా**తి వేగేన సహసా. **సమ్మాపణీధీ చా**తి యోనిసో ఠపితేన చిత్తేన కతా నరస్స అత్థా పచ్ఛా అనానుతప్పా భవన్తీతి అత్థో. **విభజ్జా**తి “ఇమాని కాతుం యుత్తాని, ఇమాని అయుత్తానీ”తి ఏవం పఞ్ఞాయ విభజిత్వా. **కమ్మాయతనానీ**తి కమ్మాని. **బుద్ధానుమతానీ**తి పణ్డితేహి అనుమతాని అనవజ్జాని హోన్తి. **కటుక**న్తి దేవ , కటుకం సమ్బాధం సుకిచ్ఛం మరణభయం పత్తోమ్హి. **లద్ధా**తి అత్తనో ఞాణబలేన లభిత్వా. **పబ్బజ్జమేవాభిమనోహమస్మీ**తి పబ్బజ్జాభిముఖచిత్తోయేవస్మి.

ఏవం మహాసత్తేన ధమ్మే దేసితే రాజా దేవిం ఆమన్తేత్వా గాథమాహ –

౨౩౫.“పుత్తో తవాయం తరుణో సుధమ్మే, అనుకమ్పకో సోమనస్సో కుమారో;
తం యాచమానో న లభామి స్వజ్జ, అరహసి నం యాచితవే తువమ్పీ”తి.

తత్థ **యాచితవే**తి యాచితుం.

సా పబ్బజ్జాయమేవ ఉయ్యోజేన్తీ గాథమాహ –

౨౩౬.“రమస్సు భిక్ఖాచరియాయ పుత్త, నిసమ్మ ధమ్మేసు పరిబ్బజస్సు;
సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దణ్డం, అనిన్దితో బ్రహ్మముపేతి ఠాన”న్తి.

తత్థ **నిసమ్మా**తి పబ్బజన్తో చ నిసామేత్వా మిచ్ఛాదిట్ఠికానం పబ్బజ్జం పహాయ సమ్మాదిట్ఠియుత్తం నియ్యానికపబ్బజ్జం పబ్బజ.

అథ రాజా గాథమాహ –

౨౩౭.“అచ్ఛేరరూపం వత యాదిసఞ్చ, దుక్ఖితం మం దుక్ఖాపయసే సుధమ్మే;

యాచస్సు పుత్తం ఇతి వుచ్చమానా, భియ్యోవ ఉస్సాహయసే కుమార”న్తి.

తత్థ **యాదిసఞ్చా**తి యాదిసం ఇదం త్వం వదేసి, తం అచ్ఛరియరూపం వత. **దుక్ఖిత**న్తి పకతియాపి మం దుక్ఖితం భియ్యో దుక్ఖాపయసి.

పున దేవీ గాథమాహ –

౨౩౮.“యే విప్పముత్తా అనవజ్జభోగినో, పరినిబ్బుతా లోకమిమం చరన్తి;

తమరియమగ్గం పటిపజ్జమానం, న ఉస్సహే వారయితుం కుమార”న్తి.

తత్థ **విప్పముత్తా**తి రాగాదీహి విప్పముత్తా. **పరినిబ్బుతా**తి కిలేసపరినిబ్బానేన నిబ్బుతా. **తమరియమగ్గ**న్తి తం తేసం బుద్ధాదీనం అరియానం సన్తకం మగ్గం పటిపజ్జమానం మమ పుత్తం వారేతుం న ఉస్సహామి దేవాతి.

తస్సా వచనం సుత్వా రాజా ఓసానగాథమాహ –

౨౩౯.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;

యేసాయం సుత్వాన సుభాసితాని, అప్పోస్సుక్కా వీతసోకా సుధమ్మా”తి.

తత్థ **బహుఠానచిన్తినో**తి బహుకారణచిన్తినో. **యేసాయ**న్తి యేసం అయం. సోమనస్సకుమారస్సేవ హి సా సుభాసితం సుత్వా అప్పోస్సుక్కా జాతా, రాజాపి తదేవ సన్ధాయాహ.

మహాసత్తో మాతాపితరో వన్దిత్వా “సచే మయ్హం దోసో అత్థి, ఖమథా”తి మహాజనస్స అఞ్జలిం కత్వా హిమవన్తాభిముఖో గన్త్వా మనుస్సేసు నివత్తేసు మనుస్సవణ్ణేనాగన్త్వా దేవతాహి సత్త పబ్బతరాజియో అతిక్కమిత్వా హిమవన్తం నీతో విస్సకమ్మునా నిమ్మితాయ పణ్ణసాలాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తం తత్థ యావ సోళసవస్సకాలా రాజకులపరిచారికవేసేన దేవతాయేవ ఉపట్ఠహింసు. కూటజటిలమ్పి మహాజనో పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. మహాసత్తో ఝానాభిఞ్ఞం నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపేస మయ్హం వధాయ పరిసక్కియేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా కుహకో దేవదత్తో అహోసి, మాతా మహామాయా, మహారక్ఖితో సారిపుత్తో, సోమనస్సకుమారో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సోమనస్సజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౨౦౬] ౧౦. చమ్పేయ్యజాతకవణ్ణనా

కా ను విజ్జురివాభాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా “సాధు వో కతం ఉపాసకా ఉపోసథవాసం వసన్తేహి, పోరాణకపణ్డితా నాగసమ్పత్తిం పహాయ ఉపోసథవాసం వసింసుయేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే అఙ్గరట్ఠే అఙ్గే చ మగధరట్ఠే మగధే చ రజ్జం కారేన్తే అఙ్గమగధరట్ఠానం అన్తరే చమ్పా నామ నదీ, తత్థ నాగభవనం అహోసి. చమ్పేయ్యో నామ నాగరాజా రజ్జం కారేసి. కదాచి మగధరాజా అఙ్గరట్ఠం గణ్హాతి, కదాచి అఙ్గరాజా మగధరట్ఠం. అథేకదివసం మగధరాజా అఙ్గేన సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా యుద్ధపరాజితో అస్సం ఆరుయ్హ పలాయన్తో అఙ్గరఞ్ఞో యోధేహి అనుబద్ధో పుణ్ణం చమ్పానదిం పత్వా “పరహత్థే మరణతో నదిం పవిసిత్వా మతం సేయ్యో”తి అస్సేనేవ సద్ధిం నదిం ఓతరి. తదా చమ్పేయ్యో నాగరాజా అన్తోదకే రతనమణ్డపం నిమ్మినిత్వా మహాపరివారో మహాపానం పివతి. అస్సో రఞ్ఞా సద్ధిం ఉదకే నిముజ్జిత్వా నాగరఞ్ఞో పురతో ఓతరి. నాగరాజా అలఙ్కతపటియత్తం రాజానం దిస్వా సినేహం ఉప్పాదేత్వా ఆసనా ఉట్ఠాయ “మా భాయి, మహారాజా”తి రాజానం అత్తనో పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా ఉదకే నిముగ్గకారణం పుచ్ఛి. రాజా యథాభూతం కథేసి. అథ నం “మా భాయి, మహారాజ, అహం తం ద్విన్నం రట్ఠానం సామికం కరిస్సామీ”తి అస్సాసేత్వా సత్తాహం మహన్తం యసం అనుభవిత్వా సత్తమే దివసే మగధరాజేన సద్ధిం నాగభవనా నిక్ఖమి. మగధరాజా నాగరాజస్సానుభావేన అఙ్గరాజానం గహేత్వా జీవితా వోరోపేత్వా ద్వీసు రట్ఠేసు రజ్జం కారేసి. తతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో చ నాగరాజస్స చ విస్సాసో థిరో అహోసి. రాజా అనుసంవచ్ఛరం చమ్పానదీతీరే రతనమణ్డపం కారేత్వా మహన్తేన పరిచ్చాగేన నాగరఞ్ఞో బలికమ్మం కరోతి. సోపి మహన్తేన పరివారేన నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా బలికమ్మం సమ్పటిచ్ఛతి. మహాజనో నాగరఞ్ఞో సమ్పత్తిం ఓలోకేతి.

తదా బోధిసత్తో దలిద్దకులే నిబ్బత్తో రాజపరిసాయ సద్ధిం నదీతీరం గన్త్వా తం నాగరాజస్స సమ్పత్తిం దిస్వా లోభం ఉప్పాదేత్వా తం పత్థయమానో దానం దత్వా సీలం రక్ఖిత్వా చమ్పేయ్యనాగరాజస్స కాలకిరియతో సత్తమే దివసే చవిత్వా తస్స వసనపాసాదే సిరిగబ్భే సిరిసయనపిట్ఠే నిబ్బత్తి . సరీరం సుమనదామవణ్ణం మహన్తం అహోసి. సో తం దిస్వా విప్పటిసారీ హుత్వా “మయా కతకుసలనిస్సన్దేన ఛసు కామసగ్గేసు ఇస్సరియం కోట్ఠే పటిసామితం ధఞ్ఞం వియ అహోసి. స్వాహం ఇమిస్సా తిరచ్ఛానయోనియా పటిసన్ధిం గణ్హిం, కిం మే జీవితేనా”తి మరణాయ చిత్తం ఉప్పాదేసి. అథ నం సుమనా నామ నాగమాణవికా దిస్వా “మహానుభావో సత్తో నిబ్బత్తో భవిస్సతీ”తి సేసనాగమాణవికానం సఞ్ఞం అదాసి, సబ్బా నానాతూరియహత్థా ఆగన్త్వా తస్స ఉపహారం కరింసు. తస్స తం నాగభవనం సక్కభవనం వియ అహోసి, మరణచిత్తం పటిప్పస్సమ్భి, సప్పసరీరం విజహిత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో సయనపిట్ఠే నిసీది. అథస్స తతో పట్ఠాయ యసో మహా అహోసి.

సో తత్థ నాగరజ్జం కారేన్తో అపరభాగే విప్పటిసారీ హుత్వా “కిం మే ఇమాయ తిరచ్ఛానయోనియా , ఉపోసథవాసం వసిత్వా ఇతో ముచ్చిత్వా మనుస్సపథం గన్త్వా సచ్చాని పటివిజ్ఝిత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తతో పట్ఠాయ తస్మింయేవ పాసాదే ఉపోసథకమ్మం కరోతి. అలఙ్కతనాగమాణవికా తస్స సన్తికం గచ్ఛన్తి, యేభుయ్యేనస్స సీలం భిజ్జతి. సో తతో పట్ఠాయ పాసాదా నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానం గచ్ఛతి. తా తత్రాపి గచ్ఛన్తి, ఉపోసథో భిజ్జతేవ. సో చిన్తేసి “మయా ఇతో నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా మనుస్సలోకం గన్త్వా ఉపోసథవాసం వసితుం వట్టతీ”తి. సో తతో పట్ఠాయ ఉపోసథదివసేసు

నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా ఏకస్స పచ్చన్తగామస్స అవిదూరే మహామగ్గసమీపే వమ్మికమత్థకే “మమ చమ్మాదీహి అత్థికా గణ్హన్తు, మం కీళాసప్పం వా కాతుకామా కరోన్తూ”తి సరీరం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా భోగే ఆభుజిత్వా నిపన్నో ఉపోసథవాసం వసతి. మహామగ్గేన గచ్ఛన్తా చ ఆగచ్ఛన్తా చ తం దిస్వా గన్ధాదీహి పూజేత్వా పక్కమన్తి. పచ్చన్తగామవాసినో గన్త్వా “మహానుభావో నాగరాజా”తి తస్స ఉపరి మణ్డపం కరిత్వా సమన్తా వాలుకం ఓకిరిత్వా గన్ధాదీహి పూజయింసు. తతో పట్ఠాయ మనుస్సా మహాసత్తే పసీదిత్వా పూజం కత్వా పుత్తం పత్థేన్తి, ధీతరం పత్థేన్తి.

మహాసత్తోపి ఉపోసథకమ్మం కరోన్తో చాతుద్దసీపన్నరసీసు వమ్మికమత్థకే నిపజ్జిత్వా పాటిపదే నాగభవనం గచ్ఛతి. తస్సేవం ఉపోసథం కరోన్తస్స అద్ధా వీతివత్తో. ఏకదివసం సుమనా అగ్గమహేసీ ఆహ “దేవ , త్వం మనుస్సలోకం గన్త్వా ఉపోసథం ఉపవససి, మనుస్సలోకో చ సాసఙ్కో సప్పటిభయో, సచే తే భయం ఉప్పజ్జేయ్య, అథ మయం యేన నిమిత్తేన జానేయ్యామ, తం నో ఆచిక్ఖాహీ”తి. అథ నం మహాసత్తో మఙ్గలపోక్ఖరణియా తీరం నేత్వా “సచే మం భద్దే, కోచి పహరిత్వా కిలమేస్సతి, ఇమిస్సా పోక్ఖరణియా ఉదకం ఆవిలం భవిస్సతి, సచే సుపణ్ణో గహేస్సతి, ఉదకం పక్కుథిస్సతి, సచే అహితుణ్డికో గణ్హిస్సతి, ఉదకం లోహితవణ్ణం భవిస్సతీ”తి ఆహ. ఏవం తస్సా తీణి నిమిత్తాని ఆచిక్ఖిత్వా చాతుద్దసీఉపోసథం అధిట్ఠాయ నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా తత్థ గన్త్వా వమ్మికమత్థకే నిపజ్జి సరీరసోభాయ వమ్మికం సోభయమానో. సరీరఞ్హిస్స రజతదామం వియ సేతం అహోసి మత్థకో రత్తకమ్బలగేణ్డుకో వియ. ఇమస్మిం పన జాతకే బోధిసత్తస్స సరీరం నఙ్గలసీసపమాణం అహోసి, **భూరిదత్తజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౭౮౪ ఆదయో) ఊరుప్పమాణం, **సఙ్ఖపాలజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧౪౩ ఆదయో) ఏకదోణికనావపమాణం.

తదా ఏకో బారాణసివాసీ మాణవో తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే అలమ్పాయనమన్తం ఉగ్గణ్హిత్వా తేన మగ్గేన అత్తనో గేహం గచ్ఛన్తో మహాసత్తం దిస్వా “ఇమం సప్పం గహేత్వా గామనిగమరాజధానీసు కీళాపేన్తో ధనం ఉప్పాదేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా దిబ్బోసధాని గహేత్వా దిబ్బమన్తం పరివత్తేత్వా తస్స సన్తికం అగమాసి. దిబ్బమన్తసుతకాలతో పట్ఠాయ మహాసత్తస్స కణ్ణేసు అయసలాకపవేసనకాలో వియ జాతో, మత్థకో సిఖరేన అభిమత్థియమానో వియ జాతో. సో “కో ను ఖో ఏసో”తి భోగన్తరతో సీసం ఉక్ఖిపిత్వా ఓలోకేన్తో అహితుణ్డికం దిస్వా చిన్తేసి “మమ విసం మహన్తం, సచాహం కుజ్ఝిత్వా నాసవాతం విస్సజ్జేస్సామి, ఏతస్స సరీరం భస్మముట్ఠి వియ విప్పకిరిస్సతి, అథ మే సీలం ఖణ్డం భవిస్సతి, న దాని తం ఓలోకేస్సామీ”తి. సో అక్ఖీని నిమ్మీలేత్వా సీసం భోగన్తరే ఠపేసి.

అహితుణ్డికో బ్రాహ్మణో ఓసధం ఖాదిత్వా మన్తం పరివత్తేత్వా ఖేళం మహాసత్తస్స సరీరే ఓపి, ఓసధానఞ్చ మన్తస్స చానుభావేన ఖేళేన ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానే ఫోటానం ఉట్ఠానకాలో వియ జాతో. అథ నం సో నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా కడ్ఢిత్వా దీఘసో నిపజ్జాపేత్వా అజపదేన దణ్డేన ఉప్పీళేన్తో దుబ్బలం కత్వా సీసం దళ్హం గహేత్వా నిప్పీళి, మహాసత్తస్స ముఖం వివరి. అథస్స ముఖే ఖేళం ఓపిత్వా ఓసధమన్తం కత్వా దన్తే భిన్ది, ముఖం లోహితస్స పూరి. మహాసత్తో అత్తనో సీలభేదభయేన ఏవరూపం దుక్ఖం అధివాసేన్తో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకనమత్తమ్పి నాకరి. సోపి “నాగరాజానం దుబ్బలం కరిస్సామీ”తి నఙ్గుట్ఠతో పట్ఠాయస్స అట్ఠీని చుణ్ణయమానో వియ సకలసరీరం మద్దిత్వా పట్టకవేఠనం నామ వేఠేసి, తన్తమజ్జితం నామ మజ్జి, నఙ్గుట్ఠం గహేత్వా దుస్సపోథిమం నామ పోథేసి. మహాసత్తస్స సకలసరీరం లోహితమక్ఖితం అహోసి. సో మహావేదనం అధివాసేసి.

అథస్స దుబ్బలభావం ఞత్వా వల్లీహి పేళం కరిత్వా తత్థ నం పక్ఖిపిత్వా పచ్చన్తగామం నేత్వా మహాజనమజ్ఝే కీళాపేసి. నీలాదీసు వణ్ణేసు వట్టచతురస్సాదీసు సణ్ఠానేసు అణుంథూలాదీసు పమాణేసు యం యం బ్రాహ్మణో ఇచ్ఛతి, మహాసత్తో తంతదేవ కత్వా నచ్చతి, ఫణసతం ఫణసహస్సమ్పి కరోతియేవ. మహాజనో పసీదిత్వా బహుం ధనం అదాసి. ఏకదివసమేవ కహాపణసహస్సఞ్చేవ సహస్సగ్ఘనకే చ పరిక్ఖారే లభి. బ్రాహ్మణో ఆదితోవ సహస్సం లభిత్వా "విస్సజ్జేస్సామీ"తి చిన్తేసి, తం పన ధనం లభిత్వా "పచ్చన్తగామేయేవ తావ మే ఏత్తకం ధనం లద్ధం, రాజరాజమహామచ్చానం సన్తికే బహుం ధనం లభిస్సామీ"తి సకటఞ్చ సుఖయానకఞ్చ గహేత్వా సకటే పరిక్ఖారే ఠపేత్వా సుఖయానకే నిసిన్నో మహన్తేన పరివారేన మహాసత్తం గామనిగమాదీసు కీళాపేన్తో "బారాణసియం ఉగ్గసేనరఞ్ఞో సన్తికే కీళాపేత్వా విస్సజ్జేస్సామీ"తి అగమాసి. సో మణ్డూకే మారేత్వా నాగరఞ్ఞో దేతి. నాగరాజా "పునప్పునం ఏస మం నిస్సాయ మారేస్సతీ"తి న ఖాదతి. అథస్స మధులాజే అదాసి. మహాసత్తో "సచాహం భోజనం గణ్హిస్సామి, అన్తోపేళాయ ఏవ మరణం భవిస్సతీ"తి తేపి న ఖాదతి. బ్రాహ్మణో మాసమత్తేన బారాణసిం పత్వా ద్వారగామేసు కీళాపేన్తో బహుం ధనం లభి.

రాజాపి నం పక్కోసాపేత్వా "అమ్హాకం కీళాపేహీ"తి ఆహ. "సాధు, దేవ, స్వే పన్నరసే తుమ్హాకం కీళాపేస్సామీ"తి. రాజా "స్వే నాగరాజా రాజఙ్గణే నచ్చిస్సతి, మహాజనో సన్నిపతిత్వా పస్సతూ"తి భేరిం చరాపేత్వా పునదివసే రాజఙ్గణం అలఙ్కారాపేత్వా బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేసి. సో రతనపేళాయ మహాసత్తం నేత్వా విచిత్తత్థరే పేళం ఠపేత్వా నిసీది. రాజాపి పాసాదా ఓరుయ్హ మహాజనపరివుతో రాజాసనే నిసీది. బ్రాహ్మణో మహాసత్తం నీహరిత్వా నచ్చాపేసి. మహాజనో సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో చేలుక్ఖేపసహస్సం పవత్తేతి. బోధిసత్తస్స ఉపరి సత్తరతనవస్సం వస్సతి. తస్స గహితస్స మాసో సమ్పూరి. ఏత్తకం కాలం నిరాహారోవ అహోసి. సుమనా "అతిచిరాయతి మే పియసామికో, ఇదానిస్స ఇధ అనాగచ్ఛన్తస్స మాసో సమ్పుణ్ణో, కిం ను ఖో కారణ"న్తి గన్త్వా పోక్ఖరణిం ఓలోకేన్తీ లోహితవణ్ణం ఉదకం దిస్వా "అహితుణ్డికేన గహితో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా వమ్మికసన్తికం గన్త్వా మహాసత్తస్స గహితట్ఠానఞ్చ కిలమితట్ఠానఞ్చ దిస్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా పచ్చన్తగామం గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా బారాణసిం గన్త్వా రాజఙ్గణే పరిసమజ్ఝే ఆకాసే రోదమానా అట్ఠాసి. మహాసత్తో నచ్చన్తోవ ఆకాసం ఓలోకేత్వా తం దిస్వా లజ్జితో పేళం పవిసిత్వా నిపజ్జి. రాజా తస్స పేళం పవిట్ఠకాలే "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో తం ఆకాసే ఠితం దిస్వా పఠమం గాథమాహ –

౨౪౦."కా ను విజ్జురివాభాసి, ఓసధీ వియ తారకా;

దేవతా నుసి గన్ధబ్బీ, న తం మఞ్ఞామి మానుసి"న్తి.

తత్థ **న తం మఞ్ఞామి మానుసి**న్తి అహం తం మానుసీతి న మఞ్ఞామి, తయా ఏకాయ దేవతాయ గన్ధబ్బియా వా భవితుం వట్టతీతి వదతి.

ఇదాని తేసం వచనపటివచనగాథా హోన్తి –

౨౪౧."నమ్హి దేవీ న గన్ధబ్బీ, న మహారాజ మానుసీ;

నాగకఞ్ఞాస్మి భద్దన్తే, అత్థేనమ్హి ఇధాగతా.

౨౪౨."విబ్భన్తచిత్తా కుపితిన్ద్రియాసి, నేత్తేహి తే వారిగణా సవన్తి;

కిం తే నట్ఠం కిం పన పత్థయానా, ఇధాగతా నారి తదిఙ్ఘ బ్రూహి.

౨౪౩.“యముగ్గతేజో ఉరగోతి చాహు, నాగోతి నం ఆహు జనా జనిన్ద;

తమగ్గహీ పురిసో జీవికత్థో, తం బన్ధనా ముఞ్చ పతీ మమేసో.

౨౪౪.“కథం న్వయం బలవిరియూపపన్నో, హత్థత్తమాగచ్ఛి వనిబ్బకస్స;

అక్ఖాహి మే నాగకఞ్ఞే తమత్థం, కథం విజానేము గహీతనాగం.

౨౪౫.“నగరమ్పి నాగో భస్మం కరేయ్య, తథా హి సో బలవిరియూపపన్నో;

ధమ్మఞ్చ నాగో అపచాయమానో, తస్మా పరక్కమ్మ తపో కరోతీ”తి.

తత్థ **అత్థేనమ్హీ**తి అహం ఏకం కారణం పటిచ్చ ఇధాగతా. **కుపితిన్ద్రియా**తి కిలన్తిన్ద్రియా. **వారిగణా**తి అస్సుబిన్దుఘటా. **ఉరగోతి చాహూ**తి ఉరగోతి చాయం మహాజనో కథేసి. **తమగ్గహీ పురిసో**తి అయం పురిసో తం నాగరాజానం జీవికత్థాయ అగ్గహేసి. **వనిబ్బకస్సా**తి ఇమస్స వనిబ్బకస్స కథం ను ఏస మహానుభావో సమానో హత్థత్తం ఆగతోతి పుచ్ఛతి. **ధమ్మఞ్చా**తి పఞ్చసీలధమ్మం ఉపోసథవాసధమ్మఞ్చ గరుం కరోన్తో విహరతి, తస్మా ఇమినా పురిసేన గహితోపి “సచాహం ఇమస్స ఉపరి నాసవాతం విస్సజ్జేస్సామి, భస్మముట్ఠి వియ వికిరిస్సతి, ఏవం మే సీలం భిజ్జిస్సతీ”తి సీలభేదభయా పరక్కమ్మ తం దుక్ఖం అధివాసేత్వా తపో కరోతి, వీరియమేవ కరోతీతి ఆహ.

రాజా “కహం పనేసో ఇమినా గహితో”తి పుచ్ఛి. అథస్స సా ఆచిక్ఖన్తీ గాథమాహ –

౨౪౬.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిఞ్చ రాజ, చతుప్పథే సమ్మతి నాగరాజా;

తమగ్గహీ పురిసో జీవికత్థో, తం బన్ధనా ముఞ్చ పతీ మమేసో”తి.

తత్థ **చతుప్పథే**తి చతుక్కమగ్గస్స ఆసన్నట్ఠానే ఏకస్మిం వమ్మికే చతురఙ్గసమన్నాగతం అధిట్ఠానం అధిట్ఠహిత్వా ఉపోసథవాసం వసన్తో నిపజ్జతీతి అత్థో. **తం బన్ధనా**తి తం ఏవం ధమ్మికం గుణవన్తం నాగరాజానం ఏతస్స ధనం దత్వా పేళబన్ధనా పముఞ్చ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పునపి తం యాచన్తీ ద్వే గాథా అభాసి –

౨౪౭.“సోళసిత్థిసహస్సాని, ఆముత్తమణికుణ్డలా;

వారిగేహసయా నారీ, తాపి తం సరణం గతా.

౨౪౮.“ధమ్మేన మోచేహి అసాహసేన, గామేన నిక్ఖేన గవం సతేన;

ఓస్సట్ఠకాయో ఉరగో చరాతు, పుఞ్ఞత్థికో ముఞ్చతు బన్ధనస్మా”తి.

తత్థ **సోళసిత్థిసహస్సానీ**తి మా త్వం ఏస యో వా సో వా దలిద్దనాగోతి మఞ్ఞిత్థ. ఏతస్స హి ఏత్తకా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా ఇత్థియోవ, సేసా సమ్పత్తి అపరిమాణాతి దస్సేతి. **వారిగేహసయా**తి ఉదకచ్ఛదనం ఉదకగబ్భం

కత్వా తత్థ సయనసీలా. **ఓస్సట్ఠకాయోతి** నిస్సట్ఠకాయో హుత్వా. **చరాతూతి** చరతు.

అథ నం రాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౪౯.“ధమ్మేన మోచేమి అసాహసేన, గామేన నిక్ఖేన గవం సతేన;
ఓస్సట్ఠకాయో ఉరగో చరాతు, పుఞ్ఞత్థికో ముఞ్చతు బన్ధనస్మా.

౨౫౦.“దమ్మి నిక్ఖసతం లుద్ద, థూలఞ్చ మణికుణ్డలం;
చతుస్సదఞ్చ పల్లఙ్కం, ఉమాపుప్ఫసరిన్నిభం.

౨౫౧.“ద్వే చ సాదిసియో భరియా, ఉసభఞ్చ గవం సతం;
ఓస్సట్ఠకాయో ఉరగో చరాతు, పుఞ్ఞత్థికో ముఞ్చతు బన్ధనస్మా”తి.

తత్థ **లుద్దాతి** రాజా ఉరగం మోచేతుం అహితుణ్డికం ఆమన్తేత్వా తస్స దాతబ్బం దేయ్యధమ్మం దస్సేన్తో ఏవమాహ. గాథా పన హేట్ఠా వుత్తత్థాయేవ.

అథ నం లుద్దో ఆహ –

౨౫౨.“వినాపి దానా తవ వచనం జనిన్ద, ముఞ్చేము నం ఉరగం బన్ధనస్మా;
ఓస్సట్ఠకాయో ఉరగో చరాతు, పుఞ్ఞత్థికో ముఞ్చతు బన్ధనస్మా”తి.

తత్థ **తవ వచనన్తి** మహారాజ, వినాపి దానేన తవ వచనమేవ అమ్హాకం గరు. **ముఞ్చేము నన్తి** ముఞ్చిస్సామి ఏతన్తి వదతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తం పేళతో నీహరి. నాగరాజా నిక్ఖమిత్వా పుప్ఫన్తరం పవిసిత్వా తం అత్తభావం విజహిత్వా మాణవకవణ్ణేన అలఙ్కతసరీరో హుత్వా పథవిం భిన్దన్తో వియ నిక్ఖన్తో అట్ఠాసి. సుమనా ఆకాసతో ఓతరిత్వా తస్స సన్తికే ఠితా. నాగరాజా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ రాజానం నమస్సమానో అట్ఠాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౫౩.“ముత్తో చమ్పేయ్యకో నాగో, రాజానం ఏతదబ్రవి;
నమో తే కాసిరాజత్థు, నమో తే కాసివడ్ఢన;
అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామి, పస్సేయ్యం మే నివేసనం.

౨౫౪.“అద్ధా హి దుబ్బిస్ససమేతమాహు, యం మానుసో విస్ససే అమానుసమ్హి;
సచే చ మం యాచసి ఏతమత్థం, దక్ఖేము తే నాగ నివేసనానీ”తి.

తత్థ **పస్సేయ్యం మే నివేసనన్తి** మమ నివేసనం చమ్పేయ్యనాగభవనం రమణీయం పస్సితబ్బయుత్తకం. తం తే అహం దస్సేతుకామో, తం సబలవాహనో త్వం ఆగన్త్వా పస్స, నరిన్దాతి వదతి. **దుబ్బిస్ససన్తి** దువిస్సాసనీయం. **సచే చాతి** సచే

మం యాచసి, పస్సేయ్యామ తే నివేసనాని, అపి చ ఖో పన తం న సద్దహామీతి వదతి.

అథ నం సద్దహాపేతుం సపథం కరోన్తో మహాసత్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౨౫౫.“సచేపి వాతో గిరిమావహేయ్య, చన్దో చ సురియో చ ఛమా పతేయ్యుం;
సబ్బా చ నజ్జో పటిసోతం వజేయ్యుం, న త్వేవహం రాజ ముసా భణేయ్యం.

౨౫౬.“నభం ఫలేయ్య ఉదధీపి సుస్సే, సంవట్టయే భూతధరా వసున్ధరా;
సిలుచ్చయో మేరు సమూలముప్పతే, న త్వేవహం రాజ ముసా భణేయ్య”న్తి.

తత్థ **సంవట్టయే భూతధరా వసున్ధరా**తి అయం భూతధరాతి చ వసున్ధరాతి చ సఙ్ఖం గతా మహాపథవీ కిలఞ్జం వియ సంవట్టేయ్య. **సమూలముప్పతే**తి ఏవం మహాసినేరుపబ్బతో సమూలో ఉట్ఠాయ పురాణపణ్ణం వియ ఆకాసే పక్ఖన్దేయ్య.

సో మహాసత్తేన ఏవం వుత్తేపి అసద్దహన్తో –

౨౫౭.“అద్ధా హి దుబ్బిస్ససమేతమాహు, యం మానుసో విస్ససే అమానుసమ్హి;
సచే చ మం యాచసి ఏతమత్థం, దక్ఖేము తే నాగ నివేసనానీ”తి. –

పునపి తమేవ గాథం వత్వా “త్వం మయా కతగుణం జానితుం అరహసి, సద్దహితుం పన యుత్తభావం వా అయుత్తభావం వా అహం జానిస్సామీ”తి పకాసేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౫౮.“తుమ్హే ఖోత్థ ఘోరవిసా ఉళారా, మహాతేజా ఖిప్పకోపీ చ హోథ;
మంకారణా బన్ధనస్మా పముత్తో, అరహసి నో జానితుయే కతానీ”తి.

తత్థ **ఉళారా**తి ఉళారవిసా. **జానితుయే**తి జానితుం.

అథ నం సద్దహాపేతుం పున సపథం కరోన్తో మహాసత్తో గాథమాహ –

౨౫౯.“సో పచ్చతం నిరయే ఘోరరూపే, మా కాయికం సాతమలత్థ కిఞ్చి;
పేళాయ బద్ధో మరణం ఉపేతు, యో తాదిసం కమ్మకతం న జానే”తి.

తత్థ **పచ్చత**న్తి పచ్చతు. **కమ్మకత**న్తి కతకమ్మం ఏవం గుణకారకం తుమ్హాదిసం యో న జానాతి, సో ఏవరూపో హోతూతి వదతి.

అథస్స రాజా సద్దహిత్వా థుతిం కరోన్తో గాథమాహ –

౨౬౦.“సచ్చప్పటిఞ్ఞా తవ మేస హోతు, అక్కోధనో హోహి అనుపనాహీ;
సబ్బఞ్చ తే నాగకులం సుపణ్ణా, అగ్గింవ గిమ్హేసు వివజ్జయన్తూ”తి.

తత్థ **తవ మేస హోతూతి** తవ ఏసా పటిఞ్ఞా సచ్చా హోతు. **అగ్గింవ గిమ్హేసు వివజ్జయన్తూతి** యథా మనుస్సా గిమ్హకాలే సన్తాపం అనిచ్ఛన్తా జలమానం అగ్గిం వివజ్జేన్తి, ఏవం వివజ్జేన్తు దూరతోవ పరిహరన్తు.

మహాసత్తోపి రఞ్ఞో థుతిం కరోన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౬౧."అనుకమ్పసీ నాగకులం జనిన్ద, మాతా యథా సుప్పియం ఏకపుత్తం;

అహఞ్చ తే నాగకులేన సద్ధిం, కాహామి వేయ్యావటికం ఉళార"న్తి.

తం సుత్వా రాజా నాగభవనం గన్తుకామో సేనం గమనసజ్జం కాతుం ఆణాపేన్తో గాథమాహ –

౨౬౨."యోజేన్తు వే రాజరథే సుచిత్తే, కమ్బోజకే అస్సతరే సుదన్తే;

నాగే చ యోజేన్తు సువణ్ణకప్పనే, దక్ఖేము నాగస్స నివేసనానీ"తి.

తత్థ **కమ్బోజకే అస్సతరే సుదన్తేతి** సుసిక్ఖితే కమ్బోజరట్ఠసమ్భవే అస్సతరే యోజేన్తు.

ఇతరా అభిసమ్బుద్ధగాథా –

౨౬౩."భేరీ ముదిఙ్గా పణవా చ సఙ్ఖా, అవజ్జయింసు ఉగ్గసేనస్స రఞ్ఞో;

పాయాసి రాజా బహు సోభమానో, పురక్ఖతో నారిగణస్స మజ్ఝే"తి.

తత్థ **బహు సోభమానోతి** భిక్ఖవే, బారాణసిరాజా సోళసహి నారిసహస్సేహి పురక్ఖతో పరివారితో తస్స నారిగణస్స మజ్ఝే బారాణసితో నాగభవనం గచ్ఛన్తో అతివియ సోభమానో పాయాసి.

తస్స నగరా నిక్ఖన్తకాలేయేవ మహాసత్తో అత్తనో ఆనుభావేన నాగభవనం సబ్బరతనమయం పాకారఞ్చ ద్వారట్టాలకే చ దిస్సమానరూపే కత్వా నాగభవనగామిం మగ్గం అలఙ్కతపటియత్తం మాపేసి . రాజా సపరిసో తేన మగ్గేన నాగభవనం పవిసిత్వా రమణీయం భూమిభాగఞ్చ పాసాదే చ అద్దస. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౬౪."సువణ్ణచితకం భూమిం, అద్దక్ఖి కాసివడ్ఢనో;

సోవణ్ణమయపాసాదే, వేళురియఫలకత్థతే.

౨౬౫."స రాజా పావిసి బ్యమ్హం, చమ్పేయ్యస్స నివేసనం;

ఆదిచ్చవణ్ణసన్నిభం, కంసవిజ్జుపభస్సరం.

౨౬౬."నానారుక్ఖేహి సఞ్ఛన్నం, నానాగన్ధసమీరితం;

సో పావేక్ఖి కాసిరాజా, చమ్పేయ్యస్స నివేసనం.

౨౬౭."పవిట్ఠస్మిం కాసిరఞ్ఞే, చమ్పేయ్యస్స నివేసనం;

దిబ్బా తూరియా పవజ్జింసు, నాగకఞ్ఞా చ నచ్చిసుం.

౨౬౮."తం నాగకఞ్ఞా చరితం గణేన, అన్వారుహీ కాసిరాజా పసన్నో;
నిసీది సోవణ్ణమయమ్హి పీఠే, సాపస్సయే చన్దనసారలిత్తే"తి.

తత్థ **సువణ్ణచితక**న్తి సువణ్ణవాలుకాయ సన్థతం. **బ్యమ్హ**న్తి అలఙ్కతనాగభవనం. **చమ్పేయ్యస్సా**తి నాగభవనం పవిసిత్వా చమ్పేయ్యనాగరాజస్స నివేసనం పావిసి. **కంసవిజ్జుపభస్సర**న్తి మేఘముఖే సఞ్చరణసువణ్ణవిజ్జు వియ ఓభాసమానం. **నానాగన్ధసమీరిత**న్తి నానావిధేహి దిబ్బగన్ధేహి అనుసఞ్చరితం. **చరితం గణేనా**తి తం నివేసనం నాగకఞ్ఞాగణేన చరితం అనుసఞ్చరితం. **చన్దనసారలిత్తే**తి దిబ్బసారచన్దనేన అనులిత్తే.

తత్థ నిసిన్నమత్తస్సేవస్స నానగ్గరసం దిబ్బభోజనం ఉపనామేసుం, తథా సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం సేసరాజపరిసాయ చ. సో సత్తాహమత్తం సపరిసో దిబ్బన్నపానాదీని పరిభుఞ్జిత్వా దిబ్బేహి కామగుణేహి అభిరమిత్వా సుఖసయనే నిసిన్నో మహాసత్తస్స యసం వణ్ణేత్వా "నాగరాజ, త్వం ఏవరూపం సమ్పత్తిం పహాయ మనుస్సలోకే వమ్మికమత్థకే నిపజ్జిత్వా కస్మా ఉపోసథవాసం వసీ"తి పుచ్ఛి. సోపిస్స కథేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౬౯."సో తత్థ భుత్వా చ అథో రమిత్వా, చమ్పేయ్యకం కాసిరాజా అవోచ;
విమానసేట్ఠాని ఇమాని తుయ్హం, ఆదిచ్చవణ్ణాని పభస్సరాని;
నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౦."తా కమ్బుకాయూరధరా సువత్థా, వట్టఙ్గులీ తమ్బతలూపపన్నా;
పగ్గయ్హ పాయేన్తి అనోమవణ్ణా, నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే;
కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౧."నజ్జో చ తేమా పుథులోమమచ్ఛా, ఆటాసకున్తాభిరుదా సుతిత్థా;
నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౨."కోఞ్చా మయూరా దివియా చ హంసా, వగ్గుస్సరా కోకిలా సమ్పతన్తి;
నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౩. "అమ్బా చ సాలా తిలకా చ జమ్బుయో, ఉద్దాలకా పాటలియో చ ఫుల్లా;
నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౪."ఇమా చ తే పోక్ఖరఞ్ఞో సమన్తతో, దిబ్బా చ గన్ధా సతతం పవాయన్తి;
నేతాదిసం అత్థి మనుస్సలోకే, కిం పత్థయం నాగ తపో కరోసి.

౨౭౫."న పుత్తహేతు న ధనస్స హేతు, న ఆయునో చాపి జనిన్ద హేతు;
మనుస్సయోనిం అభిపత్థయానో, తస్మా పరక్కమ్మ తపో కరోమీ"తి.

తత్థ **తాతి** సోళససహస్సనాగకఞ్ఞాయో సన్ధాయాహ. **కమ్బుకాయూరధరాతి** సువణ్ణాభరణధరా. **వట్టఙ్గులీతి** పవాళఙ్కురసదిసవట్టఙ్గులీ. **తమ్బతలూపపన్నాతి** అభిరత్తేహి హత్థపాదతలేహి సమన్నాగతా. **పాయేన్తీతి** దిబ్బపానం ఉక్ఖిపిత్వా తం పాయేన్తి. **పుథులోమమచ్ఛాతి** పుథులపత్తేహి నానామచ్ఛేహి సమన్నాగతా. **ఆటాసకున్తాభిరుదాతి** ఆటాసఙ్ఖాతేహి సకుణేహి అభిరుదా. **సుతిత్థాతి** సున్దరతిత్థా. **దివియా చ హంసాతి** దిబ్బహంసా చ. **సమ్పతన్తీతి** మనుఞ్ఞరవం రవన్తా రుక్ఖతో రుక్ఖం సమ్పతన్తి. **దిబ్బా చ గన్ధాతి** తాసు పోక్ఖరణీసు సతతం దిబ్బగన్ధా వాయన్తి. **అభిపత్థయానోతి** పత్థయన్తో విచరామి. **తస్మాతి** తేన కారణేన పరక్కమ్మ వీరియం పగ్గహేత్వా తపో కరోమి, ఉపోసథం ఉపవసామీతి.

ఏవం వుత్తే రాజా ఆహ –

౨౨౬.“త్వం లోహితక్ఖో విహతన్తరంసో, అలఙ్కతో కప్పితకేసమస్సు;
సురోసితో లోహితచన్దనేన, గన్ధబ్బరాజావ దిసా పభాససి.

౨౨౭.“దేవిద్ధిపత్తోసి మహానుభావో, సబ్బేహి కామేహి సమఙ్గిభూతో;
పుచ్ఛామి తం నాగరాజేతమత్థం, సేయ్యో ఇతో కేన మనుస్సలోకో”తి.

తత్థ **సురోసితోతి** సువిలిత్తో.

అథస్స ఆచిక్ఖన్తో నాగరాజా ఆహ –

౨౨౮.“జనిన్ద నాఞ్ఞత్ర మనుస్సలోకా, సుద్ధీవ సంవిజ్జతి సంయమో వా;
అహఞ్చ లద్ధాన మనుస్సయోనిం, కాహామి జాతిమరణస్స అన్త”న్తి.

తత్థ **సుద్ధీ వాతి** మహారాజ, అఞ్ఞత్ర మనుస్సలోకా అమతమహానిబ్బానసఙ్ఖాతా సుద్ధి వా సీలసంయమో వా నత్థి. **అన్తన్తి** మనుస్సయోనిం లద్ధా జాతిమరణస్స అన్తం కరిస్సామీతి తపో కరోమీతి.

తం సుత్వా రాజా ఆహ –

౨౨౯.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నారియో చ దిస్వాన తువఞ్చ నాగ, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **నారియో చాతి** ఇమా తవ నాగకఞ్ఞాయో చ తువఞ్చ దిస్వా బహూని పుఞ్ఞాని కరిస్సామీతి వదతి.

అథ నం నాగరాజా ఆహ –

౨౩౦.“అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నారియో చ దిస్వాన మమఞ్చ రాజ, కరోహి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ”తి.

తత్థ **కరోహీతి** కరేయ్యాసి, మహారాజాతి.

ఏవం వుత్తే ఉగ్గసేనో గన్తుకామో హుత్వా “నాగరాజ, చిరం వసిమ్హ, గమిస్సామా”తి ఆపుచ్ఛి. అథ నం మహాసత్తో “తేన హి మహారాజ, యావదిచ్ఛకం ధనం గణ్హాహీ”తి ధనం దస్సేన్తో ఆహ –

၂၈၁.“ఇదఞ్చ మే జాతరూపం పహూతం, రాసీ సువణ్ణస్స చ తాలమత్తా;

ఇతో హరిత్వాన సువణ్ణఘరాని, కరస్సు రూపియపాకారం కరోన్తు.

၂၈၂.“ముత్తా చ వాహసహస్సాని పఞ్చ, వేళురియమిస్సాని ఇతో హరిత్వా;

అన్తేపురే భూమియం సన్థరన్తు, నిక్కద్దమా హేహితి నీరజా చ.

၂၈၃.“ఏతాదిసం ఆవస రాజసేట్ఠ, విమానసేట్ఠం బహు సోభమానం;

బారాణసిం నగరం ఇద్ధం ఫీతం, రజ్జఞ్చ కారేహి అనోమపఞ్ఞా”తి.

తత్థ **రాసీ**తి తేసు తేసు ఠానేసు తాలపమాణా రాసియో. **సువణ్ణఘరానీ**తి సువణ్ణగేహాని. **నిక్కద్దమా**తి ఏవం తే అన్తేపురే భూమి నిక్కద్దమా చ నిరజా చ భవిస్సతి. **ఏతాదిస**న్తి ఏవరూపం సువణ్ణమయం రజతపాకారం ముత్తావేళురియసన్థతభూమిభాగం. **ఫీత**న్తి ఫీతం బారాణసినగరఞ్చ ఆవస. **అనోమపఞ్ఞా**తి అలామకపఞ్ఞా.

రాజా తస్స కథం సుత్వా అధివాసేసి. అథ మహాసత్తో నాగభవనే భేరిం చరాపేసి “సబ్బా రాజపరిసా యావదిచ్ఛకం హిరఞ్ఞసువణ్ణాదికం ధనం గణ్హన్తూ”తి. రఞ్ఞో చ అనేకేహి సకటసతేహి ధనం పేసేసి. రాజా మహన్తేన యసేన నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా బారాణసిమేవ గతో. తతో పట్ఠాయ కిర జమ్బుదీపతలం సహిరఞ్ఞం జాతం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం పోరాణకపణ్డితా నాగసమ్పత్తిం పహాయ ఉపోసథవాసం వసింసూ”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అహితుణ్డికో దేవదత్తో అహోసి, సుమనా రాహులమాతా, ఉగ్గసేనో సారిపుత్తో, చమ్పేయ్యనాగరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

చమ్పేయ్యజాతకవణ్ణనా దసమా.

[၃၀၄] ၁၁. మహాపలోభనజాతకవణ్ణనా

బ్రహ్మలోకా చవిత్వానాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విసుద్ధసంకిలేసం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు హేట్ఠా విత్థారితమేవ. ఇధ పన సత్థా “భిక్ఖు మాతుగామో నామేస విసుద్ధసత్తేపి సంకిలిట్ఠే కరోతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియన్తి **చూళపలోభనే** (జా॰ ၁.၃.၃၄ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ అతీతవత్థు విత్థారితబ్బం. తదా పన మహాసత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా కాసిరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, అనిత్థిగన్ధకుమారో నామ అహోసి. ఇత్థీనం హత్థే న సణ్ఠాతి, పురిసవేసేన నం థఞ్ఞం పాయేన్తి, ఝానాగారే వసతి, ఇత్థియో న పస్సతి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా చతస్సో గాథా అభాసి –

၂၈၄.“బ్రహ్మలోకా చవిత్వాన, దేవపుత్తో మహిద్ధికో;

రఞ్ఞో పుత్తో ఉదపాది, సబ్బకామసమిద్ధిసు.

౨౮౫."కామా వా కామసఞ్ఞా వా, బ్రహ్మలోకే న విజ్జతి;
స్వాస్సు తాయేవ సఞ్ఞాయ, కామేహి విజిగుచ్ఛథ.

౨౮౬."తస్స చన్తేపురే ఆసి, ఝానాగారం సుమాపితం;
సో తత్థ పటిసల్లీనో, ఏకో రహసి ఝాయథ.

౨౮౭."స రాజా పరిదేవేసి, పుత్తసోకేన అట్టితో;
ఏకపుత్తో చయం మయ్హం, న చ కామాని భుఞ్జతీ"తి.

తత్థ **సబ్బకామసమిద్ధిసూ**తి సబ్బకామానం సమిద్ధీసు సమ్పత్తీసు ఠితస్స రఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా ఏకో దేవపుత్తో నిబ్బత్తి. **స్వాస్సూ**తి సో కుమారో. **తాయేవా**తి తాయ బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తితాయ ఝానసఞ్ఞాయ ఏవ. **సుమాపిత**న్తి పితరా సుట్ఠు మనాపం కత్వా మాపితం. **రహసి ఝాయథా**తి మాతుగామం అపస్సన్తో వసి. **పరిదేవేసీ**తి విలపి.

పఞ్చమా రఞ్ఞో పరిదేవనగాథా –

౨౮౮."కో ను ఖ్వేత్థ ఉపాయో సో, కో వా జానాతి కిఞ్చనం;
యో మే పుత్తం పలోభేయ్య, యథా కామాని పత్థయే"తి.

తత్థ **కో ను ఖ్వేత్థ ఉపాయో**తి కో ను ఖో ఏత్థ ఏతస్స కామానం భుఞ్జనఉపాయో. "కో ను ఖో ఇధుపాయో సో"తిపి పాఠో, అట్ఠకథాయం పన "కో ను ఖో ఏతం ఉపవసిత్వా ఉపలాపనకారణం జానాతీ"తి వుత్తం. **కో వా జానాతి కిఞ్చన**న్తి కో వా ఏతస్స పలిబోధకారణం జానాతీతి అత్థో.

తతో పరం దియడ్ఢగాథా అభిసమ్బుద్ధగాథా –

౨౮౯."అహు కుమారీ తత్థేవ, వణ్ణరూపసమాహితా;
కుసలా నచ్చగీతస్స, వాదితే చ పదక్ఖిణా.

౨౯౦."సా తత్థ ఉపసఙ్కమ్మ, రాజానం ఏతదబ్రవీ"తి;
తత్థ **అహూ**తి భిక్ఖవే, తత్థేవ అన్తేపురే చూళనాటకానం అన్తరే ఏకా తరుణకుమారికా అహోసి. **పదక్ఖిణా**తి సుసిక్ఖితా.

"అహం ఖో నం పలోభేయ్యం, సచే భత్తా భవిస్సతీ"తి. –

ఉపడ్ఢగాథా కుమారికాయ వుత్తా.

తత్థ **సచే భత్తా**తి సచే ఏస మయ్హం పతి భవిస్సతీతి.

౨౯౧."తం తథావాదినిం రాజా, కుమారిం ఏతదబ్రవి;
త్వఞ్ఞేవ నం పలోభేహి, తవ భత్తా భవిస్సతీతి.

తత్థ **తవ భత్తా**తి తవేస పతి భవిస్సతి, త్వఞ్ఞేవ తస్స అగ్గమహేసీ భవిస్ససి, గచ్ఛ నం పలోభేహి, కామరసం జానాపేహీతి.

ఏవం వత్వా రాజా “ఇమిస్సా కిర ఓకాసం కరోన్తూ”తి కుమారస్స ఉపట్ఠాకానం పేసేసి. సా పచ్చూసకాలే వీణం ఆదాయ గన్త్వా కుమారస్స సయనగబ్భస్స బహి అవిదూరే ఠత్వా అగ్గనఖేహి వీణం వాదేన్తీ మధురసరేన గాయిత్వా తం పలోభేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౯౨.“సా చ అన్తేపురం గన్త్వా, బహుం కాముపసంహితం;
హదయఙ్గమా పేమనీయా, చిత్రా గాథా అభాసథ.

౨౯౩.“తస్సా చ గాయమానాయ, సద్దం సుత్వాన నారియా;
కామచ్ఛన్దస్స ఉప్పజ్జి, జనం సో పరిపుచ్ఛథ.

౨౯౪.“కస్సేసో సద్దో కో వా సో, భణతి ఉచ్చావచం బహుం;
హదయఙ్గమం పేమనీయం, అహో కణ్ణసుఖం మమ.

౨౯౫.“ఏసా ఖో పమదా దేవ, ఖిడ్డా ఏసా అనప్పికా;
సచే త్వం కామే భుఞ్జేయ్య, భియ్యో భియ్యో ఛాదేయ్యు తం.

౨౯౬.“ఇఙ్ఘ ఆగచ్ఛతోరేన, అవిదూరమ్హి గాయతు;
అస్సమస్స సమీపమ్హి, సన్తికే మయ్హ గాయతు.

౨౯౭.“తిరోకుట్టమ్హి గాయిత్వా, ఝానాగారమ్హి పావిసి;
బన్ధి నం అనుపుబ్బేన, ఆరఞ్ఞమివ కుఞ్జరం.

౨౯౮.“తస్స కామరసం ఞత్వా, ఇస్సాధమ్మో అజాయథ;
‘అహమేవ కామే భుఞ్జేయ్యం, మా అఞ్ఞో పురిసో అహు’.

౨౯౯.“తతో అసిం గహేత్వాన, పురిసే హన్తుం ఉపక్కమి;
అహమేవేకో భుఞ్జిస్సం, మా అఞ్ఞో పురిసో సియా.

౩౦౦. “తతో జానపదా సబ్బే, విక్కన్దింసు సమాగతా;
పుత్తో త్యాయం మహారాజ, జనం హేఠేత్యదూసకం.

౩౦౧. “తఞ్చ రాజా వివాహేసి, సమ్హా రట్ఠా చ ఖత్తియో;
యావతా విజితం మయ్హం, న తే వత్థబ్బ తావదే.

౩౦౨. “తతో సో భరియమాదాయ, సముద్దం ఉపసఙ్కమి;
పణ్ణసాలం కరిత్వాన, వనముఞ్ఛాయ పావిసి.

౩౦౩. “అథేత్థ ఇసి మాగచ్ఛి, సముద్దం ఉపరూపరి;
సో తస్స గేహం పావేక్ఖి, భత్తకాలే ఉపట్ఠితే.

౩౦౪. “తఞ్చ భరియా పలోభేసి, పస్స యావ సుదారుణం;
చుతో సో బ్రహ్మచరియమ్హా, ఇద్ధియా పరిహాయథ.

౩౦౫. “రాజపుత్తో చ ఉఞ్ఛాతో, వనమూలఫలం బహుం;
సాయం కాజేన ఆదాయ, అస్సమం ఉపసఙ్కమి.

౩౦౬. “ఇసీ చ ఖత్తియం దిస్వా, సముద్దం ఉపసఙ్కమి;
‘వేహాయసం గమిస్స’న్తి, సీదతే సో మహణ్ణవే.

౩౦౭. “ఖత్తియో చ ఇసిం దిస్వా, సీదమానం మహణ్ణవే;
తస్సేవ అనుకమ్పాయ, ఇమా గాథా అభాసథ.

౩౦౮. “అభిజ్జమానే వారిస్మిం, సయం ఆగమ్మ ఇద్ధియా;
మిస్సీభావిత్థియా గన్త్వా, సంసీదసి మహణ్ణవే.

౩౦౯. “ఆవట్టనీ మహామాయా, బ్రహ్మచరియవికోపనా;
సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౧౦. “అనలా ముదుసమ్భాసా, దుప్పూరా తా నదీసమా;
సీదన్తి నం విదిత్వాన, ఆరకా పరివజ్జయే.

౩౧౧. “యం ఏతా ఉపసేవన్తి, ఛన్దసా వా ధనేన వా;
జాతవేదోవ సం ఠానం, ఖిప్పం అనుదహన్తి తం.

౩౧౨. “ఖత్తియస్స వచో సుత్వా, ఇసిస్స నిబ్బిదా అహు;
లద్ధా పోరాణకం మగ్గం, గచ్ఛతే సో విహాయసం.

౩౧౩. “ఖత్తియో చ ఇసిం దిస్వా, గచ్ఛమానం విహాయసం;
సంవేగం అలభీ ధీరో, పబ్బజ్జం సమరోచయి.

౩౧౪. “తతో సో పబ్బజిత్వాన, కామరాగం విరాజయి;

కామరాగం విరాజేత్వా, బ్రహ్మలోకూపగో అహూ”తి.

తత్థ **అన్తేపురన్తి** కుమారస్స వసనట్ఠానం. **బహున్తి** బహుం నానప్పకారం. **కాముపసంహితన్తి** కామనిస్సితం గీతం పవత్తయమానా. **కామచ్ఛన్దస్సాతి** అస్స అనిత్థిగన్ధకుమారస్స కామచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జి. **జనన్తి** అత్తనో సన్తికావచరం పరిచారికజనం. **ఉచ్చావచన్తి** ఉగ్గతఞ్చ అనుగ్గతఞ్చ. **భుఞ్జేయ్యాతి** సచే భుఞ్జేయ్యాసి. **ఛాదేయ్యు తన్తి** ఏతే కామా నామ తవ రుచ్చేయ్యుం. సో “పమదా”తి వచనం సుత్వా తుణ్హీ అహోసి. ఇతరా పునదివసేపి గాయి. ఏవం కుమారో పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా తస్సా ఆగమనం రోచేన్తో పరిచారికే ఆమన్తేత్వా ‘‘**ఇఙ్ఘా**’’తి గాథమాహ.

తిరోకుట్టమ్హీతి సయనగబ్భకుట్టస్స బహి. **మా అఞ్ఞోతి** అఞ్ఞో కామే పరిభుఞ్జన్తో పురిసో నామ మా సియా. **హన్తుం ఉపక్కమీతి** అన్తరవీథిం ఓతరిత్వా మారేతుం ఆరభి. **వికన్దింసూతి** కుమారేన కతిపయేసు పురిసేసు పహతేసు పురిసా పలాయిత్వా గేహాని పవిసింసు. సో పురిసే అలభన్తో థోకం విస్సమి. తస్మిం ఖణే రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా ఉపక్కోసింసు. **జనం హేతేత్యదూసకన్తి** నిరపరాధం జనం హేఠేతి, తం గణ్హాపేథాతి వదింసు. రాజా ఉపాయేన కుమారం గణ్హాపేత్వా “ఇమస్స కిం కత్తబ్బ”న్తి పుచ్ఛి. “దేవ, అఞ్ఞం నత్థి, ఇమం పన కుమారం తాయ కుమారికాయ సద్ధిం రట్ఠా పబ్బాజేతుం వట్టతీ”తి వుత్తే తథా అకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ‘‘**తఞ్చా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **వివాహేసీతి** పబ్బాజేసి. **న తే వత్థబ్బ తావదేతి** యత్తకం మయ్హం విజితం, తత్తకే తయా న వత్థబ్బం. **ఉఞ్ఛాయాతి** ఫలాఫలత్థాయ.

తస్మిం పన వనం పవిట్ఠే ఇతరా యం తత్థ పచితబ్బయుత్తకం అత్థి, తం పచిత్వా తస్సాగమనం ఓలోకేన్తీ పణ్ణసాలద్వారే నిసీదతి. ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే ఏకదివసం అన్తరదీపకవాసీ ఏకో ఇద్ధిమన్తతాపసో అస్సమపదతో నిక్ఖమిత్వా మణిఫలకం వియ ఉదకం మద్దమానోవ ఆకాసే ఉప్పతిత్వా భిక్ఖాచారం గచ్ఛన్తో పణ్ణసాలాయ ఉపరిభాగం పత్వా ధూమం దిస్వా “ఇమస్మిం ఠానే మనుస్సా వసన్తి మఞ్ఞే”తి పణ్ణసాలద్వారే ఓతరి. సా తం దిస్వా నిసీదాపేత్వా పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా ఇత్థికుత్తం దస్సేత్వా తేన సద్ధిం అనాచారం అచరి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ‘‘**అథేత్థా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇసి మాగచ్ఛీతి** ఇసి ఆగచ్ఛి. **సముద్దం ఉపరూపరీతి** సముద్దస్స మత్థకమత్థకేన. **పస్స యావ సుదారుణన్తి** పస్సథ, భిక్ఖవే, తాయ కుమారికాయ యావ సుదారుణం కమ్మం కతన్తి అత్థో.

సాయన్తి సాయన్హసమయే. **దిస్వాతి** తం విజహితుం అసక్కోన్తో సకలదివసం తత్థేవ హుత్వా సాయన్హసమయే రాజపుత్తం ఆగతం దిస్వా పలాయితుం “వేహాయసం గమిస్స”న్తి ఉప్పతనాకారం కరోన్తో పతిత్వా మహణ్ణవే సీదతి. **ఇసిం దిస్వాతి** అనుబన్ధమానో గన్త్వా పస్సిత్వా. **అనుకమ్పాయాతి** సచాయం భూమియా ఆగతో అభవిస్స, పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసేయ్య, ఆకాసేన ఆగతో భవిస్సతి, తస్మా సముద్దే పతితోపి ఉప్పతనాకారమేవ కరోతీతి అనుకమ్పం ఉప్పాదేత్వా తస్సేవ అనుకమ్పాయ అభాసథ. తాసం పన గాథానం అత్థో తికనిపాతే వుత్తోయేవ. **నిబ్బిదా అహూతి** కామేసు నిబ్బేదో జాతో. **పోరాణకం మగ్గన్తి** పుబ్బే అధిగతం ఝానవిసేసం. **పబ్బజిత్వానాతి** తం ఇత్థిం మనుస్సావాసం నేత్వా నివత్తిత్వా అరఞ్ఞే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కామరాగం విరాజయి, విరాజేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసీతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, మాతుగామం పటిచ్చ విసుద్ధసత్తాపి సంకిలిస్సన్తీ”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే ఉక్కణ్ఠితభిక్ఖు అరహత్తం పత్తో. తదా అనిత్థిగన్ధకుమారో అహమేవ అహోసిన్తి.

మహాపలోభనజాతకవణ్ణనా ఏకాదసమా.

[౫౦౮] ౧౨. పఞ్చపణ్డితజాతకవణ్ణనా

౩౧౫-౩౩౬. పఞ్చపణ్డితజాతకం మహాఉమఙ్గే ఆవి భవిస్సతి.

పఞ్చపణ్డితజాతకవణ్ణనా ద్వాదసమా.

[౫౦౯] ౧౩. హత్థిపాలజాతకవణ్ణనా

చిరస్సం వత పస్సామాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం ఏసుకారీ నామ రాజా అహోసి. తస్స పురోహితో దహరకాలతో పట్ఠాయ పియసహాయో. తే ఉభోపి అపుత్తకా అహేసుం. తే ఏకదివసం సుఖసయనే నిసిన్నా మన్తయింసు "అమ్హాకం ఇస్సరియం మహన్తం, పుత్తో వా ధీతా వా నత్థి, కిం ను ఖో కత్తబ్బ"న్తి. తతో రాజా పురోహితం ఆహ – "సమ్మ, సచే తవ గేహే పుత్తో జాయిస్సతి, మమ రజ్జస్స సామికో భవిస్సతి, సచే మమ పుత్తో జాయిస్సతి, తవ గేహే భోగానం సామికో భవిస్సతీ"తి. ఏవం ఉభోపి అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్గరింసు.

అథేకదివసం పురోహితో భోగగామం గన్త్వా ఆగమనకాలే దక్ఖిణద్వారేన నగరం పవిసన్తో బహినగరే ఏకం బహుపుత్తికం నామ దుగ్గతిత్థిం పస్సి. తస్సా సత్త పుత్తా సబ్బేవ అరోగా, ఏకో పచనభాజనకపల్లం గణ్హి, ఏకో సయనకటసారకం, ఏకో పురతో గచ్ఛతి, ఏకో పచ్ఛతో, ఏకో అఙ్గులిం గణ్హి, ఏకో అఙ్కే నిసిన్నో, ఏకో ఖన్ధే. అథ నం పురోహితో పుచ్ఛి "భద్దే, ఇమేసం దారకానం పితా కుహి"న్తి? "సామి, ఇమేసం పితా నామ నిబద్ధో నత్థీ"తి. "ఏవరూపే సత్త పుత్తే కిన్తి కత్వా అలత్థా"తి? సా అఞ్ఞం గహణం అపస్సన్తీ నగరద్వారే ఠితం నిగ్రోధరుక్ఖం దస్సేత్వా "సామి ఏతస్మిం నిగ్రోధే అధివత్థాయ దేవతాయ సన్తికే పత్థేత్వా లభిం, ఏతాయ మే పుత్తా దిన్నా"తి ఆహ. పురోహితో "తేన హి గచ్ఛ త్వ"న్తి రథా ఓరుయ్హ నిగ్రోధమూలం గన్త్వా సాఖాయ గహేత్వా చాలేత్వా "అమ్భో దేవతే, త్వం రఞ్ఞో సన్తికా కిం నామ న లభసి, రాజా తే అనుసంవచ్ఛరం సహస్సం విస్సజ్జేత్వా బలికమ్మం కరోతి, తస్స పుత్తం న దేసి, ఏతాయ దుగ్గతిత్థియా తవ కో ఉపకారో కతో, యేనస్సా సత్త పుత్తే అదాసి. సచే అమ్హాకం రఞ్ఞో పుత్తం న దేసి, ఇతో తం సత్తమే దివసే సమూలం ఛిన్దాపేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం కారేస్సామీ"తి రుక్ఖదేవతం తజ్జేత్వా పక్కామి. సో ఏతేన నియామేనేవ పునదివసేపీతి పటిపాటియా ఛ దివసే కథేసి. ఛట్ఠే పన దివసే సాఖాయ గహేత్వా "రుక్ఖదేవతే అజ్జేకరత్తిమత్తకమేవ సేసం, సచే మే రఞ్ఞో పుత్తం న దేసి, స్వే తం నిట్ఠాపేస్సామీ"తి ఆహ.

రుక్ఖదేవతా ఆవజ్జేత్వా తం కారణం తథతో ఞత్వా "అయం బ్రాహ్మణో పుత్తం అలభన్తో మమ విమానం నాసేస్సతి, కేన ను ఖో ఉపాయేన తస్స పుత్తం దాతుం వట్టతీ"తి చతున్నం మహారాజానం సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. తే "మయం తస్స పుత్తం దాతుం న సక్ఖిస్సామా"తి వదింసు. అట్ఠవీసతియక్ఖసేనాపతీనం సన్తికం అగమాసి, తేపి తథేవాహంసు. సక్కస్స దేవరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా కథేసి. సోపి "లభిస్సతి ను ఖో రాజా అనుచ్ఛవికే పుత్తే, ఉదాహు నో"తి ఉపధారేన్తో పుఞ్ఞవన్తే చత్తారో దేవపుత్తే పస్సి. తే కిర పురిమభవే బారాణసియం పేసకారా హుత్వా తేన కమ్మేన లద్ధకం పఞ్చకోట్ఠాసం కత్వా చత్తారో కోట్ఠాసే పరిభుఞ్జింసు. పఞ్చమం గహేత్వా ఏకతోవ దానం అదంసు. తే తతో చుతా తావతింసభవనే నిబ్బత్తింసు, తతో యామభవనేతి ఏవం అనులోమపటిలోమం ఛసు దేవలోకేసు సమ్పత్తిం అనుభవన్తా విచరన్తి. తదా పన నేసం

తావతింసభవనతో చవిత్వా యామభవనం గమనవారో హోతి. సక్కో తేసం సన్తికం గన్త్వా పక్కోసిత్వా “మారిసా, తుమ్హేహి మనుస్సలోకం గన్తుం వట్టతి, ఏసుకారీరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తథా”తి ఆహ. తే తస్స వచనం సుత్వా “సాధు దేవ, గమిస్సామ, న పనమ్హాకం రాజకులేనత్థో, పురోహితస్స గేహే నిబ్బత్తిత్వా దహరకాలేయేవ కామే పహాయ పబ్బజిస్సామా”తి వదింసు. సక్కో “సాధూ”తి తేసం పటిఞ్ఞం గహేత్వా ఆగన్త్వా రుక్ఖదేవతాయ తమత్థం ఆరోచేసి. సా తుట్ఠమానసా సక్కం వన్దిత్వా అత్తనో విమానమేవ గతా.

పురోహితోపి పునదివసే బలవపురిసే సన్నిపాతాపేత్వా వాసిఫరసుఆదీని గాహాపేత్వా రుక్ఖమూలం గన్త్వా రుక్ఖసాఖాయ గహేత్వా “అమ్భో దేవతే, అజ్జ మయ్హం తం యాచన్తస్స సత్తమో దివసో, ఇదాని తే నిట్ఠానకాలో”తి ఆహ. తతో రుక్ఖదేవతా మహన్తేనానుభావేన ఖన్ధవివరతో నిక్ఖమిత్వా మధురసరేన తం ఆమన్తేత్వా ‘బ్రాహ్మణ, తిట్ఠతు ఏకో పుత్తో, చత్తారో తే పుత్తే దస్సామీ”తి ఆహ. “మమ పుత్తేనత్థో నత్థి, అమ్హాకం రఞ్ఞో పుత్తం దేహీ”తి. “తుయ్హంయేవ దేమీ”తి. “తేన హి మమ ద్వే, రఞ్ఞో ద్వే దేహీ”తి. “రఞ్ఞో న దేమి, చత్తారోపి తుయ్హమేవ దమ్మి, తయా చ లద్ధమత్తావ భవిస్సన్తి, అగారే పన అట్ఠత్వా దహరకాలేయేవ పబ్బజిస్సన్తీ”తి. “త్వం మే కేవలం పుత్తే దేహి, అపబ్బజనకారణం పన అమ్హాకం భారో”తి. సా తస్స పుత్తవరం దత్వా అత్తనో భవనం పావిసి. తతో పట్ఠాయ దేవతాయ సక్కారో మహా అహోసి.

జేట్ఠకదేవపుత్తో చవిత్వా పురోహితస్స బ్రాహ్మణియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే “హత్థిపాలో”తి నామం కత్వా అపబ్బజనత్థాయ హత్థిగోపకే పటిచ్ఛాపేసుం. సో తేసం సన్తికే వడ్ఢతి. తస్స పదసా గమనకాలే దుతియో చవిత్వా అస్సా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, తస్సపి జాతకాలే “అస్సపాలో”తి నామం కరింసు. సో అస్సగోపకానం సన్తికే వడ్ఢతి. తతియస్స జాతకాలే “గోపాలో”తి నామం కరింసు. సో గోపాలేహి సద్ధిం వడ్ఢతి. చతుత్థస్స జాతకాలే “అజపాలో”తి నామం కరింసు. సో అజపాలేహి సద్ధిం వడ్ఢతి. తే వుడ్ఢిమన్వాయ సోభగ్గప్పత్తా అహేసుం.

అథ నేసం పబ్బజితభయేన రఞ్ఞో విజితా పబ్బజితే నీహరింసు. సకలకాసిరట్ఠే ఏకపబ్బజితోపి నాహోసి. తే కుమారా అతిఫరుసా అహేసుం, యాయ దిసాయ గచ్ఛన్తి, తాయ ఆహరియమానం పణ్ణాకారం విలుమ్పన్తి. హత్థిపాలస్స సోళసవస్సకాలే కాయసమ్పత్తిం దిస్వా రాజా చ పురోహితో చ “కుమారా మహల్లకా జాతా, ఛత్తుస్సాపనసమయో, తేసం కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి మన్తేత్వా “ఏతే అభిసిత్తకాలతో పట్ఠాయ అతిస్సరా భవిస్సన్తి, తతో తతో పబ్బజితా ఆగమిస్సన్తి, తే దిస్వా పబ్బజిస్సన్తి, ఏతేసం పబ్బజితకాలే జనపదో ఉల్లోళో భవిస్సతి, వీమంసిస్సామ తావ నే, పచ్ఛా అభిసిఞ్చిస్సామా”తి చిన్తేత్వా ఉభోపి ఇసివేసం గహేత్వా భిక్ఖం చరన్తా హత్థిపాలస్స కుమారస్స నివేసనద్వారం అగమంసు. కుమారో తే దిస్వావ తుట్ఠో పసన్నో ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౩౭. “చిరస్సం వత పస్సామ, బ్రాహ్మణం దేవవణ్ణినం;
మహాజటం ఖారిధరం, పఙ్కదన్తం రజస్సిరం.

౩౩౮. “చిరస్సం వత పస్సామ, ఇసిం ధమ్మగుణే రతం;
కాసాయవత్థవసనం, వాకచీరం పటిచ్ఛదం.

౩౩౯. “ఆసనం ఉదకం పజ్జం, పటిగణ్హాతు నో భవం;

అగ్ఘే భవన్తం పుచ్ఛామ, అగ్ఘం కురుతు నో భవ”న్తి.

తత్థ **బ్రాహ్మణ**న్తి బాహితపాపబ్రాహ్మణం. **దేవవణ్ణిన**న్తి సేట్ఠవణ్ణినం ఘోరతపం పరమతిక్ఖిన్ద్రియం పబ్బజితభావం ఉపగతన్తి అత్థో. **ఖారిధర**న్తి ఖారిభారధరం. **ఇసి**న్తి సీలక్ఖన్ధాదయో పరియేసిత్వా ఠితం. **ధమ్మగుణే రత**న్తి సుచరితకోట్ఠాసే అభిరతం. “**ఆసన**”న్తి ఇదం తేసం నిసీదనత్థాయ ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా గన్ధోదకఞ్చ పాదబ్భఞ్జనఞ్చ ఉపనేత్వా ఆహ. **అగ్ఘే**తి ఇమే సబ్బేపి ఆసనాదయో అగ్ఘే భవన్తం పుచ్ఛామ. **కురుతు నో**తి ఇమే నో అగ్ఘే భవం పటిగ్గణ్హాతూతి.

ఏవం సో తేసు ఏకేకం వారేనాహ. అథ నం పురోహితో ఆహ – “తాత హత్థిపాల త్వం అమ్హే ‘కే ఇమే’తి మఞ్ఞమానో ఏవం కథేసీ”తి. “హిమవన్తకా ఇసయో”తి. “న మయం, తాత, ఇసయో, ఏస రాజా ఏసుకారీ, అహం తే పితా పురోహితో”తి. “అథ కస్మా ఇసివేసం గణ్హిత్థా”తి? “తవ వీమంసనత్థాయా”తి. “మమ కిం వీమంసథా”తి? “సచే అమ్హే దిస్వా న పబ్బజిస్ససి, అథ తం రజ్జే అభిసిఞ్చితుం ఆగతామ్హా”తి. “తాత న మే రజ్జేనత్థో, పబ్బజిస్సామహన్తి. అథ నం పితా “తాత హత్థిపాల, నాయం కాలో పబ్బజ్జాయా”తి వత్వా యథాజ్ఝాసయం అనుసాసన్తో చతుత్థగాథమాహ –

౩౮౦. “అధిచ్చ వేదే పరియేస విత్తం, పుత్తే గేహే తాత పతిట్ఠపేత్వా;

గన్ధే రసే పచ్చనుభుయ్య సబ్బం, అరఞ్ఞం సాధు ముని సో పసత్థో”తి.

తత్థ **అధిచ్చా**తి సజ్ఝాయిత్వా. **పుత్తే**తి ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా నాటకే వారేన ఉపట్ఠాపేత్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిత్వా తే పుత్తే గేహే పతిట్ఠాపేత్వాతి అత్థో. **సబ్బ**న్తి ఏతే చ గన్ధరసే సేసఞ్చ సబ్బం వత్థుకామం అనుభవిత్వా. **అరఞ్ఞం సాధు ముని సో పసత్థో**తి పచ్ఛా మహల్లకకాలే పబ్బజితస్స అరఞ్ఞం సాధు లద్ధకం హోతి. యో ఏవరూపే కాలే పబ్బజతి, సో ముని బుద్ధాదీహి అరియేహి పసత్థోతి వదతి.

తతో హత్థిపాలో గాథమాహ –

౩౮౧. “వేదా న సచ్చా న చ విత్తలాభో, న పుత్తలాభేన జరం విహన్తి;

గన్ధే రసే ముచ్చనమాహు సన్తో, సకమ్మునా హోతి ఫలూపపత్తీ”తి.

తత్థ **న సచ్చా**తి యం సగ్గఞ్చ మగ్గఞ్చ వదన్తి, న తం సాధేన్తి, తుచ్ఛా నిస్సారా నిప్ఫలా. **న చ విత్తలాభో**తి ధనలాభోపి పఞ్చసాధారణత్తా సబ్బో ఏకసభావో న హోతి. **జర**న్తి తాత, జరం వా బ్యాధిమరణం వా న కోచి పుత్తలాభేన పటిబాహితుం సమత్థో నామ అత్థి. దుక్ఖమూలా హేతే ఉపధయో. **గన్ధే రసే**తి గన్ధే చ రసే చ సేసేసు ఆరమ్మణేసు చ ముచ్చనం ముత్తిమేవ బుద్ధాదయో పణ్డితా కథేన్తి. **సకమ్మునా**తి అత్తనా కతకమ్మేనేవ సత్తానం ఫలూపపత్తి ఫలనిప్ఫత్తి హోతి. కమ్మస్సకా హి, తాత, సత్తాతి.

కుమారస్స వచనం సుత్వా రాజా గాథమాహ –

౩౮౨. “అద్ధా హి సచ్చం వచనం తవేతం, సకమ్మునా హోతి ఫలూపపత్తి;

జిణ్ణా చ మాతాపితరో తవీమే, పస్సేయ్యుం తం వస్ససతం అరోగ”న్తి.

తత్థ **వస్ససతం అరోగ**న్తి ఏతే వస్ససతం అరోగం తం పస్సేయ్యుం, త్వమ్పి వస్ససతం జీవన్తో మాతాపితరో పోసస్సూతి వదతి.

తం సుత్వా కుమారో “దేవ, త్వం కిం నామేతం వదసీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౪౩. “యస్సస్స సక్ఖీ మరణేన రాజ, జరాయ మేత్తీ నరవీరసేట్ఠ;

యో చాపి జఞ్ఞా న మరిస్సం కదాచి, పస్సేయ్యుం తం వస్ససతం అరోగం.

౩౪౪. “యథాపి నావం పురిసో దకమ్హి, ఏరేతి చే నం ఉపనేతి తీరం;

ఏవమ్పి బ్యాధీ సతతం జరా చ, ఉపనేతి మచ్చం వసమన్తకస్సా”తి.

తత్థ **సక్ఖీ**తి మిత్తధమ్మో. **మరణేనా**తి దత్తో మతో మిత్తో మతోతి సమ్ముతిమరణేన. **జరాయా**తి పాకటజరాయ వా సద్ధిం యస్స మేత్తీ భవేయ్య, యస్సేతం మరణఞ్చ జరా చ మిత్తభావేన నాగచ్ఛేయ్యాతి అత్థో. **ఏరేతి చే న**న్తి మహారాజ, యథా నామ పురిసో నదీతిత్థే ఉదకమ్హి నావం ఠపేత్వా పరతీరగామిం జనం ఆరోపేత్వా సచే అరిత్తేన ఉప్పీళేన్తో ఫియేన కడ్ఢన్తో చాలేతి ఘట్టేతి, అథ నం పరతీరం నేతి. ఏవం బ్యాధి జరా చ నిచ్చం అన్తకస్స మచ్చునో వసం ఉపనేతియేవాతి.

ఏవం ఇమేసం సత్తానం జీవితసఙ్ఖారస్స పరిత్తభావం దస్సేత్వా “మహారాజ, తుమ్హే తిట్ఠథ, తుమ్హేహి సద్ధిం కథయన్తమేవ మం బ్యాధిజరామరణాని ఉపగచ్ఛన్తి, అప్పమత్తా హోథా”తి ఓవాదం దత్వా రాజానఞ్చ పితరఞ్చ వన్దిత్వా అత్తనో పరిచారకే గహేత్వా బారాణసియం రజ్జం పహాయ “పబ్బజిస్సామీ”తి నగరతో నిక్ఖమి. “పబ్బజ్జా నామేసా సోభనా భవిస్సతీ”తి హత్థిపాలకుమారేన సద్ధిం మహాజనో నిక్ఖమి. యోజనికా పరిసా అహోసి. సో తాయ పరిసాయ సద్ధిం గఙ్గాయ తీరం పత్వా గఙ్గాయ ఉదకం ఓలోకేత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా చిన్తేసి “అయం సమాగమో మహా భవిస్సతి, మమ తయో కనిట్ఠభాతరో మాతాపితరో రాజా దేవీతి సబ్బే సపరిసా పబ్బజిస్సన్తి, బారాణసీ సుఞ్ఞా భవిస్సతి, యావ ఏతేసం ఆగమనా ఇధేవ భవిస్సామీ”తి. సో తత్థేవ మహాజనస్స ఓవాదం దేన్తో నిసీది.

పునదివసే రాజా చ పురోహితో చ చిన్తయింసు “హత్థిపాలకుమారో తావ ‘రజ్జం పహాయ మహాజనం ఆదాయ పబ్బజిస్సామీ’తి గన్త్వా గఙ్గాతీరే నిసిన్నో, అస్సపాలం వీమంసిత్వా అభిసిఞ్చిస్సామా”తి. తే ఇసివేసేనేవ తస్సపి గేహద్వారం అగమంసు. సోపి తే దిస్వా పసన్నమానసో ఉపసఙ్కమిత్వా “చిరస్సం వత పస్సామా”తిఆదీని వదన్తో తథేవ పటిపజ్జి. తేపి తం తథేవ వత్వా అత్తనో ఆగతకారణం కథయింసు. సో “మమ భాతికే హత్థిపాలకుమారే సన్తే కథం పఠమతరం మయ్హమేవ సేతచ్ఛత్తం పాపుణాతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తాత, భాతా, తే ‘న మయ్హం రజ్జేనత్థో, పబ్బజిస్సామీ’తి వత్వా నిక్ఖన్తో”తి వుత్తే “కహం పనేసో ఇదానీ”తి వత్వా “గఙ్గాతీరే నిసిన్నో”తి వుత్తే “తాత, మమ భాతరా ఛడ్డితఖేళేన కమ్మం నత్థి, బాలా హి పరిత్తకపఞ్ఞా సత్తా ఏతం కిలేసం జహితుం న సక్కోన్తి, అహం పన జహిస్సామీ”తి రఞ్ఞో చ పితు చ ధమ్మం దేసేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౩౪౫. “పఙ్కో చ కామా పలిపో చ కామా, మనోహరా దుత్తరా మచ్చుధేయ్యా;

ఏతస్మిం పఙ్కే పలిపే బ్యసన్నా, హీనత్తరూపా న తరన్తి పారం.

౩౪౬. “అయం పురే లుద్దమకాసి కమ్మం, స్వాయం గహీతో న హి మోక్ఖితో మే;

ఓరున్ధియా నం పరిరక్ఖిస్సామి, మాయం పున లుద్దమకాసి కమ్మ”న్తి.

తత్థ **పఙ్కో**తి యో కోచి కద్దమో. **పలిపో**తి సుఖుమవాలుకమిస్సో సణ్హకద్దమో. తత్థ కామా లగ్గాపనవసేన పఙ్కో నామ, ఓసీదాపనవసేన పలిపో నామాతి వుత్తా. **దుత్తరా**తి దురతిక్కమా. **మచ్చుధేయ్యా**తి మచ్చునో అధిట్ఠానా. ఏతేసు హి లగ్గా చేవ అనుపవిట్ఠా చ సత్తా ఉత్తరితుం అసక్కోన్తా దుక్ఖక్ఖన్ధపరియాయే వుత్తప్పకారం దుక్ఖఞ్చేవ మరణఞ్చ పాపుణన్తి. తేనాహ – “**ఏతస్మిం పఙ్కే పలిపే బ్యసన్నా హీనత్తరూపా న తరన్తి పార**”న్తి. తత్థ **బ్యసన్నా**తి సన్నా. “విసన్నా”తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **హీనత్తరూపా**తి హీనచిత్తసభావా. **న తరన్తి పార**న్తి నిబ్బానపారం గన్తుం న సక్కోన్తి.

అయన్తి మహారాజ, అయం మమత్తభావో పుబ్బే అస్సగోపకేహి సద్ధిం వడ్ఢన్తో మహాజనస్స విలుమ్పనవిహేఠనాదివసేన బహుం లుద్దం సాహసికకమ్మం అకాసి. **స్వాయం గహీతో**తి సో అయం తస్స కమ్మస్స విపాకో మయా గహితో. **న హి మోక్ఖితో మే**తి సంసారవట్టే సతి న హి మోక్ఖో ఇతో అకుసలఫలతో మమ అత్థి. **ఓరున్ధియా నం పరిరక్ఖిస్సామీ**తి ఇదాని నం కాయవచీమనోద్వారాని పిదహన్తో ఓరున్ధిత్వా పరిరక్ఖిస్సామి. కింకారణా? **మాయం పున లుద్దమకాసి కమ్మం**. అహఞ్హి ఇతో పట్ఠాయ పాపం అకత్వా కల్యాణమేవ కరిస్సామి.

ఏవం అస్సపాలకుమారో ద్వీహి గాథాహి ధమ్మం దేసేత్వా “తిట్ఠథ తుమ్హే, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేన్తమేవ మం బ్యాధిజరామరణాని ఉపగచ్ఛన్తీ”తి ఓవాదం దత్వా యోజనికం పరిసం గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా హత్థిపాలకుమారస్సేవ సన్తికం గతో. సో తస్స ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేత్వా “భాతిక, అయం సమాగమో మహా భవిస్సతి, ఇధేవ తావ హోమా”తి ఆహ. ఇతరోపి “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి. పునదివసే రాజా చ పురోహితో చ తేనేవుపాయేన గోపాలకుమారస్స నివేసనం గన్త్వా తేనపి తథేవ పటినన్దిత్వా అత్తనో ఆగమనకారణం ఆచిక్ఖింసు. సోపి అస్సపాలకుమారో వియ పటిక్ఖిపిత్వా “అహం చిరతో పట్ఠాయ పబ్బజితుకామో వనే నట్ఠగోణం వియ పబ్బజ్జం ఉపధారేన్తో విచరామి, తేన మే నట్ఠగోణస్స పదం వియ భాతికానం గతమగ్గో దిట్ఠో, స్వాహం తేనేవ మగ్గేన గమిస్సామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౪౭. “గవంవ నట్ఠం పురిసో యథా వనే, అన్వేసతీ రాజ అపస్సమానో;

ఏవం నట్ఠో ఏసుకారీ మమత్థో, సోహం కథం న గవేసేయ్యం రాజా”తి.

తత్థ **ఏసుకారీ**తి రాజానం ఆలపతి. **మమత్థో**తి వనే గోణో వియ మమ పబ్బజ్జాసఙ్ఖాతో అత్థో నట్ఠో. **సోహ**న్తి సో అహం అజ్జ పబ్బజితానం మగ్గం దిస్వా కథం పబ్బజ్జం న గవేసేయ్యం, మమ భాతికానం గతమగ్గమేవ గమిస్సామి నరిన్దాతి.

అథ నం “తాత గోపాల, ఏకాహం ద్వీహం ఆగమేహి, అమ్హే సమస్సాసేత్వా పచ్ఛా పబ్బజిస్ససీ”తి వదింసు. సో “మహారాజ, అజ్జ కత్తబ్బకమ్మం ‘స్వే కరిస్సామీ’తి న వత్తబ్బం, కల్యాణకమ్మం నామ అజ్జేవ కత్తబ్బ”న్తి వత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౩౪౮. “హియ్యోతి హియ్యతి పోసో, పరేతి పరిహాయతి;

అనాగతం నేతమత్థీతి ఞత్వా, ఉప్పన్నఛన్దం కో పనుదేయ్య ధీరో”తి.

తత్థ **హియ్యోతి** స్వేతి అత్థో. **పరేతి** పునదివసే. ఇదం వుత్తం హోతి – “యో మహారాజ, అజ్జ కత్తబ్బం కమ్మం ‘స్వే’తి, స్వే కత్తబ్బం కమ్మం ‘పరే’తి వత్వా న కరోతి, సో తతో పరిహాయతి, న తం కమ్మం కాతుం సక్కోతీ”తి. ఏవం గోపాలో **భద్దేకరత్తసుత్తం** (మ॰ ని॰ ౩.౨౭౨ ఆదయో) నామ కథేసి. స్వాయమత్థో భద్దేకరత్తసుత్తేన కథేతబ్బో. **అనాగతం నేతమత్థీతి** యం అనాగతం, తం “నేతం అత్థీ”తి ఞత్వా ఉప్పన్నం కుసలచ్ఛన్దం కో పణ్డితో పనుదేయ్య హరేయ్య.

ఏవం గోపాలకుమారో ద్వీహి గాథాహి ధమ్మం దేసేత్వా “తిట్ఠథ తుమ్హే, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేన్తమేవ మం బ్యాధిజరామరణాని ఉపగచ్ఛన్తీ”తి యోజనికం పరిసం గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా ద్విన్నం భాతికానం సన్తికం గతో. హత్థిపాలో తస్సపి ధమ్మం దేసేసి. పునదివసే రాజా చ పురోహితో చ తేనేవుపాయేన అజపాలకుమారస్స నివేసనం గన్త్వా తేనపి తథేవ పటినన్దిత్వా అత్తనో ఆగమనకారణం ఆచిక్ఖిత్వా “ఛత్తం తే ఉస్సాపేస్సామా”తి వదింసు. కుమారో ఆహ – “మయ్హం భాతికా కుహి”న్తి? తే “అమ్హాకం రజ్జేనత్థో నత్థీ”తి సేతచ్ఛత్తం పహాయ తియోజనికం పరిసం గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా గఙ్గాతీరే నిసిన్నాతి. నాహం మమ భాతికేహి ఛడ్డితఖేళం సీసేనాదాయ విచరిస్సామి, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీతి. తాత, త్వం తావ దహరో , అమ్హాకం హత్థభారో, వయప్పత్తకాలే పబ్బజిస్ససీతి. అథ నే కుమారో “కిం తుమ్హే కథేథ, నను ఇమే సత్తా దహరకాలేపి మహల్లకకాలేపి మరన్తియేవ, ‘అయం దహరకాలే మరిస్సతి, అయం మహల్లకకాలే’తి కస్సచి హత్థే వా పాదే వా నిమిత్తం నత్థి, అహం మమ మరణకాలం న జానామి, తస్మా ఇదానేవ పబ్బజిస్సామీ”తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౪౯. “పస్సామి వోహం దహరం కుమారిం, మత్తూపమం కేతకపుప్ఫనేత్తం;

అభుత్తభోగే పఠమే వయస్మిం, ఆదాయ మచ్చు వజతే కుమారిం.

౩౫౦. “యువా సుజాతో సుముఖో సుదస్సనో, సామో కుసుమ్భపరికిణ్ణమస్సు;

హిత్వాన కామే పటికచ్చ గేహం, అనుజాన మం పబ్బజిస్సామి దేవా”తి.

తత్థ **వోతి** నిపాతమత్తం, పస్సామిచ్చేవాతి అత్థో. **మత్తూపమ**న్తి హాసభాసవిలాసేహి మత్తం వియ చరన్తిం. **కేతకపుప్ఫనేత్త**న్తి కేతకపుప్ఫపత్తం వియ పుథులాయతనేత్తం. **అభుత్తభోగే**తి ఏవం ఉత్తమరూపధరం కుమారిం పఠమవయే వత్తమానం అభుత్తభోగమేవ మాతాపితూనం ఉపరి మహన్తం సోకం పాతేత్వా మచ్చు గహేత్వావ గచ్ఛతి. **సుజాతోతి** సుసణ్ఠితో. **సుముఖోతి** కఞ్చనాదాసపుణ్ణచన్దసదిసముఖో. **సుదస్సనోతి** ఉత్తమరూపధారితాయ సమ్పన్నదస్సనో. **సామోతి** సువణ్ణసామో. **కుసుమ్భపరికిణ్ణమస్సూతి** సన్నిసిన్నట్ఠేన సుఖుమట్ఠేన చ తరుణకుసుమ్భకేసరసదిసపరికిణ్ణమస్సు. ఇమినా ఏవరూపోపి కుమారో మచ్చువసం గచ్ఛతి. తథావిధమ్పి హి సినేరుం ఉప్పాతేన్తో వియ నిక్కరుణో మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతీతి దస్సేతి. **హిత్వాన కామే పటికచ్చ గేహం, అనుజాన మం పబ్బజిస్సామి దేవాతి** దేవ, పుత్తదారబన్ధనస్మిఞ్హి ఉప్పన్నే తం బన్ధనం దుచ్ఛేదనీయం హోతి, తేనాహం పురేతరఞ్ఞేవ కామే చ గేహఞ్చ హిత్వా ఇదానేవ పబ్బజిస్సామి, అనుజాన, మన్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “తిట్ఠథ తుమ్హే, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేన్తమేవ మం బ్యాధిజరామరణాని ఉపగచ్ఛన్తీ”తి తే ఉభోపి వన్దిత్వా యోజనికం పరిసం గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా గఙ్గాతీరమేవ అగమాసి. హత్థిపాలో తస్సపి ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేత్వా “సమాగమో మహా భవిస్సతీ”తి తత్థేవ నిసీది. పునదివసే పురోహితో పల్లఙ్కవరమజ్ఝగతో నిసీదిత్వా చిన్తేసి “మమ

పుత్తా పబ్బజితా, ఇదానాహం ఏకకోవ మనుస్సఖాణుకో జాతోమ్హి, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ"తి. సో బ్రాహ్మణియా సద్ధిం మన్తేన్తో గాథమాహ –

౩౭౧. "సాఖాహి రుక్ఖో లభతే సమఞ్ఞం, పహీనసాఖం పన ఖాణుమాహు;
పహీనపుత్తస్స మమజ్జ భోతి, వాసేట్ఠి భిక్ఖాచరియాయ కాలో"తి.

తత్థ **లభతే సమఞ్ఞన్తి** రుక్ఖోతి వోహారం లభతి. **వాసేట్ఠీతి** బ్రాహ్మణిం ఆలపతి. **భిక్ఖాచరియాయాతి** మయ్హమ్పి పబ్బజ్జాయ కాలో, పుత్తానం సన్తికమేవ గమిస్సామీతి.

సో ఏవం వత్వా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేసి, సట్ఠి బ్రాహ్మణసహస్సాని సన్నిపతింసు. అథ నే ఆహ – "తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి తుమ్హే పన ఆచరియాతి. "అహం మమ పుత్తస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ"తి. "న తుమ్హాకమేవ నిరయో ఉణ్హో, మయమ్పి పబ్బజిస్సామా"తి. సో అసీతికోటిధనం బ్రాహ్మణియా నియ్యాదేత్వా యోజనికం బ్రాహ్మణపరిసం ఆదాయ నిక్ఖమిత్వా పుత్తానం సన్తికఞ్ఞేవ గతో. హత్థిపాలో తాయపి పరిసాయ ఆకాసే ఠత్వా ధమ్మం దేసేసి. పునదివసే బ్రాహ్మణీ చిన్తేసి "మమ చత్తారో పుత్తా సేతచ్ఛత్తం పహాయ 'పబ్బజిస్సామా'తి గతా, బ్రాహ్మణోపి పురోహితట్ఠానేన సద్ధిం అసీతికోటిధనం ఛడ్డేత్వా పుత్తానఞ్ఞేవ సన్తికం గతో, అహమేవ ఏకా కిం కరిస్సామి, పుత్తానం గతమగ్గేనేవ గమిస్సామీ"తి. సా అతీతం ఉదాహరణం ఆహరన్తీ ఉదానగాథమాహ –

౩౭౨. "అఘస్మి కోఞ్చావ యథా హిమచ్చయే, కతాని జాలాని పదాలియ హంసా;
గచ్ఛన్తి పుత్తా చ పతీ చ మయ్హం, సాహం కథం నానువజే పజాన"న్తి.

తత్థ **అఘస్మి కోఞ్చావ యథాతి** యథేవ ఆకాసే కోఞ్చసకుణా అసజ్జమానా గచ్ఛన్తి. **హిమచ్చయేతి** వస్సానచ్చయే. **కతాని జాలాని పదాలియ హంసాతి** అతీతే కిర ఛన్నవుతిసహస్సా సువణ్ణహంసా వస్సారత్తపహోనకం సాలిం కఞ్చనగుహాయం నిక్ఖిపిత్వా వస్సభయేన బహి అనిక్ఖమిత్వా చతుమాసం తత్థ వసన్తి. అథ నేసం ఉణ్ణనాభి నామ మక్కటకో గుహాద్వారే జాలం బన్ధతి. హంసా ద్విన్నం తరుణహంసానం ద్విగుణం వట్టం దేన్తి. తే థామసమ్పన్నతాయ తం జాలం ఛిన్దిత్వా పురతో గచ్ఛన్తి, సేసా తేసం గతమగ్గేన గచ్ఛన్తి. సా తమత్థం పకాసేన్తీ ఏవమాహ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథేవ ఆకాసే కోఞ్చసకుణా అసజ్జమానా గచ్ఛన్తి, తథా హిమచ్చయే వస్సానాతిక్కమే ద్వే తరుణహంసా కతాని జాలాని పదాలేత్వా గచ్ఛన్తి, అథ నేసం గతమగ్గేన ఇతరే హంసా. ఇదాని పన మమ పుత్తా తరుణహంసా జాలం వియ కామజాలం ఛిన్దిత్వా గతా, మయాపి తేసం గతమగ్గేన గన్తబ్బన్తి ఇమినాధిప్పాయేన "**గచ్ఛన్తి పుత్తా చ పతీ చ మయ్హం, సాహం కథం నానువజే పజాన**"న్తి ఆహ.

ఇతి సా "కథం అహం ఏవం పజానన్తీ న పబ్బజిస్సామి, పబ్బజిస్సామి యేవా"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా బ్రాహ్మణియో పక్కోసాపేత్వా ఏవమాహ "తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి? "తుమ్హే పన అయ్యే"తి. "అహం పబ్బజిస్సామీ"తి. "మయమ్పి పబ్బజిస్సామా"తి. సా తం విభవం ఛడ్డేత్వా యోజనికం పరిసం గహేత్వా పుత్తానం సన్తికమేవ గతా. హత్థిపాలో తాయపి పరిసాయ ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేసి. పునదివసే రాజా "కుహిం పురోహితో"తి పుచ్ఛి. "దేవ, పురోహితో చ బ్రాహ్మణీ చ సబ్బం ధనం ఛడ్డేత్వా ద్వియోజనికం పరిసం గహేత్వా పుత్తానం సన్తికం గతా"తి. రాజా "అసామికం ధనం అమ్హాకం

పాపుణాతీ’’తి తస్స గేహతో ధనం ఆహరాపేసి. అథస్స అగ్గమహేసీ ‘‘రాజా కిం కరోతీ’’తి పుచ్ఛిత్వా ‘‘పురోహితస్స గేహతో ధనం ఆహరాపేతీ’’తి వుత్తే ‘‘పురోహితో కుహి’’న్తి వత్వా ‘‘సపజాపతికో పబ్బజ్జత్థాయ నిక్ఖన్తో’’తి సుత్వా ‘‘అయం రాజా బ్రాహ్మణేన చ బ్రాహ్మణియా చ చతూహి పుత్తేహి చ జహితం ఉక్కారం మోహేన మూళ్హో అత్తనో ఘరం ఆహరాపేతి, ఉపమాయ నం బోధేస్సామీ’’తి సూనతో మంసం ఆహరాపేత్వా రాజఙ్గణే రాసిం కారేత్వా ఉజుమగ్గం విస్సజ్జేత్వా జాలం పరిక్ఖిపాపేసి. గిజ్ఝా దూరతోవ దిస్వా తస్సత్థాయ ఓతరింసు. తత్థ సప్పఞ్ఞా జాలం పసారితం ఞత్వా అతిభారికా హుత్వా ‘‘ఉజుకం ఉప్పతితుం న సక్ఖిస్సామా’’తి అత్తనా ఖాదితమంసం ఛడ్డేత్వా వమిత్వా జాలం అనల్లీయిత్వా ఉజుకమేవ ఉప్పతిత్వా గమింసు. అన్ధబాలా పన తేహి ఛడ్డితం వమితం ఖాదిత్వా భారియా హుత్వా ఉజుకం ఉప్పతితుం అసక్కోన్తా ఆగన్త్వా జాలే బజ్ఝింసు. అథేకం గిజ్ఝం ఆనేత్వా దేవియా దస్సయింసు. సా తం ఆదాయ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా ‘‘ఏథ తావ, మహారాజ, రాజఙ్గణే ఏకం కిరియం పస్సిస్సామా’’తి సీహపఞ్జరం వివరిత్వా ‘‘ఇమే గిజ్ఝే ఓలోకేహి మహారాజా’’తి వత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౫౩. ‘‘ఏతే భుత్వా వమిత్వా చ, పక్కమన్తి విహఙ్గమా;
యే చ భుత్వా న వమింసు, తే మే హత్థత్తమాగతా.

౩౫౪. ‘‘అవమీ బ్రాహ్మణో కామే, సో త్వం పచ్చావమిస్ససి;
వన్తాదో పురిసో రాజ, న సో హోతి పసంసియో’’తి.

తత్థ **భుత్వా వమిత్వా చా**తి మంసం ఖాదిత్వా వమిత్వా చ. **పచ్చావమిస్ససీ**తి పటిభుఞ్జిస్ససి. **వన్తాదో**తి పరస్స వమితఖాదకో. **న పసంసియో**తి సో తణ్హావసికో బాలో బుద్ధాదీహి పణ్డితేహి పసంసితబ్బో న హోతి.

తం సుత్వా రాజా విప్పటిసారీ అహోసి, తయో భవా ఆదిత్తా వియ ఉపట్ఠహింసు. సో ‘‘అజ్జేవ రజ్జం పహాయ మమ పబ్బజితుం వట్టతీ’’తి ఉప్పన్నసంవేగో దేవియా థుతిం కరోన్తో గాథమాహ –

౩౫౫. ‘‘పఙ్కే చ పోసం పలిపే బ్యసన్నం, బలీ యథా దుబ్బలముద్ధరేయ్య;
ఏవమ్పి మం త్వం ఉదతారి భోతి, పఞ్చాలి గాథాహి సుభాసితాహీ’’తి.

తత్థ **బ్యసన్న**న్తి నిముగ్గం, ‘‘విసన్న’’న్తిపి పాఠో. **ఉద్ధరేయ్యా**తి కేసేసు వా హత్థేసు వా గహేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా థలే ఠపేయ్య. **ఉదతారీ**తి కామపఙ్కతో ఉత్తారయి. ‘‘ఉదతాసీ’’తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. ‘‘ఉద్ధటాసీ’’తిపి పాఠో, ఉద్ధరీతి అత్థో. **పఞ్చాలీ**తి పఞ్చాలరాజధీతే.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పబ్బజితుకామో హుత్వా అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా ఆహ – ‘‘తుమ్హే కిం కరిస్సథా’’తి తుమ్హే పన, దేవాతి? ‘‘అహం హత్థిపాలస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ’’తి. ‘‘మయమ్పి పబ్బజిస్సామ, దేవా’’తి. రాజా ద్వాదసయోజనికే బారాణసినగరే రజ్జం ఛడ్డేత్వా ‘‘అత్థికా సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేన్తూ’’తి అమచ్చపరివుతో తియోజనికం పరిసం గహేత్వా కుమారస్సేవ సన్తికం గతో. హత్థిపాలో తస్సాపి పరిసాయ ఆకాసే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేసి. సత్థా రఞ్ఞో పబ్బజితభావం పకాసేన్తో గాథమాహ –

౩౫౬.“ఇదం వత్వా మహారాజా, ఏసుకారీ దిసమ్పతి;

రట్ఠం హిత్వాన పబ్బజి, నాగో ఛేత్వావ బన్ధన”న్తి.

పునదివసే నగరే ఓహీనజనో సన్నిపతిత్వా రాజద్వారం గన్త్వా దేవియా ఆరోచేత్వా నివేసనం పవిసిత్వా దేవిం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో గాథమాహ.

౩౫౭.“రాజా చ పబ్బజ్జమరోచయిత్థ, రట్ఠం పహాయ నరవీరసేట్ఠో;

తువమ్పి నో హోహి యథేవ రాజా, అమ్హేహి గుత్తా అనుసాస రజ్జ”న్తి.

తత్థ **అనుసాసాతి** అమ్హేహి గుత్తా హుత్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేహి.

సా మహాజనస్స కథం సుత్వా సేసగాథా అభాసి –

౩౫౮.“రాజా చ పబ్బజ్జమరోచయిత్థ, రట్ఠం పహాయ నరవీరసేట్ఠో;

అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి లోకే, హిత్వాన కామాని మనోరమాని.

౩౫౯.“రాజా చ పబ్బజ్జమరోచయిత్థ, రట్ఠం పహాయ నరవీరసేట్ఠో;

అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి లోకే, హిత్వాన కామాని యథోధికాని.

౩౬౦.“అచ్చేన్తి కాలా తరయన్తి రత్తియో, వయోగుణా అనుపుబ్బం జహన్తి;

అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి లోకే, హిత్వాన కామాని మనోరమాని.

౩౬౧.“అచ్చేన్తి కాలా తరయన్తి రత్తియో, వయోగుణా అనుపుబ్బం జహన్తి;

అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి లోకే, హిత్వాన కామాని యథోధికాని.

౩౬౨.“అచ్చేన్తి కాలా తరయన్తి రత్తియో, వయోగుణా అనుపుబ్బం జహన్తి;

అహమ్పి ఏకా చరిస్సామి లోకే, సీతిభూతా సబ్బమతిచ్చ సఙ్గ”న్తి.

తత్థ **ఏకాతి** పుత్తధీతుకిలేససమ్బాధేహి ముచ్చిత్వా ఇమస్మిం లోకే ఏకికావ చరిస్సామి. **కామానీతి** రూపాదయో కామగుణే. **యతోధికానీతి** యేన యేన ఓధినా ఠితాని, తేన తేన ఠితానేవ జహిస్సామి, న కిఞ్చి ఆమసిస్సామీతి అత్థో. **అచ్చేన్తి కాలాతి** పుబ్బణ్హాదయో కాలా అతిక్కమన్తి. **తరయన్తీతి** అతుచ్ఛా హుత్వా ఆయుసఙ్ఖారం ఖేపయమానా ఖాదయమానా గచ్ఛన్తి. **వయోగుణాతి** పఠమవయాదయో తయో, మన్దదసకాదయో వా దస కోట్ఠాసా. **అనుపుబ్బం జహన్తీతి** ఉపరూపరికోట్ఠాసం అప్పత్వా తత్థ తత్థేవ నిరుజ్ఝన్తి. **సీతిభూతాతి** ఉణ్హకారకే ఉణ్హసభావే కిలేసే పహాయ సీతలా హుత్వా. **సబ్బమతిచ్చ సఙ్గన్తి** రాగసఙ్గాదికం సబ్బసఙ్గం అతిక్కమిత్వా ఏకా చరిస్సామి, హత్థిపాలకుమారస్స సన్తికం గన్త్వా పబ్బజిస్సామీతి.

ఇతి సా ఇమాహి గాథాహి మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా అమచ్చభరియాయో పక్కోసాపేత్వా ఆహ – "తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి తుమ్హే పన అయ్యేతి? "అహం పబ్బజిస్సామీ"తి. "మయమ్పి పబ్బజిస్సామా"తి. సా "సాధూ"తి రాజనివేసనే సువణ్ణకోట్ఠాగారాదీని వివరాపేత్వా "అసుకట్ఠానే చ అసుకట్ఠానే చ మహానిధి నిదహితా"న్తి సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా "దిన్నఞ్ఞేవ, అత్థికా హరన్తూ"తి వత్వా సువణ్ణపట్టం మహాతలే థమ్భే బన్ధాపేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా మహాసమ్పత్తిం ఛడ్డేత్వా నగరా నిక్ఖమి. తస్మిం ఖణే సకలనగరం సఙ్ఖుభి. "రాజా చ కిర దేవీ చ రజ్జం పహాయ 'పబ్బజిస్సామా'తి నిక్ఖమన్తి, మయం ఇధ కిం కరిస్సామా"తి తతో తతో మనుస్సా యథాపూరితానేవ గేహాని ఛడ్డేత్వా పుత్తే హత్థేసు గహేత్వా నిక్ఖమింసు. సబ్బాపణా పసారితనియామేనేవ ఠితా, నివత్తిత్వా ఓలోకేన్తో నామ నాహోసి. సకలనగరం తుచ్ఛం అహోసి, దేవీపి తియోజనికం పరిసం గహేత్వా తత్థేవ గతా. హత్థిపాలో తస్సాపి పరిసాయ ఆకాసే నిసిన్నో ధమ్మం దేసేత్వా ద్వాదసయోజనికం పరిసం గహేత్వా హిమవన్తాభిముఖో పాయాసి. "హత్థిపాలకుమారో కిర ద్వాదసయోజనికం బారాణసిం తుచ్ఛం కత్వా 'పబ్బజిస్సామీ'తి మహాజనం ఆదాయ హిమవన్తం గచ్ఛతి, కిమఙ్గం పన మయ"న్తి సకలకాసిరట్ఠం సఙ్ఖుభి. అపరభాగే పరిసా తింసయోజనికా అహోసుం, సో తాయ పరిసాయ సద్ధిం హిమవన్తం పావిసి.

సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం పవత్తిం ఞత్వా "హత్థిపాలకుమారో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో, సమాగమో మహా భవిస్సతి, వసనట్ఠానం లద్ధుం వట్టతీ"తి విస్సకమ్మం ఆణాపేసి "గచ్ఛ, ఆయామతో ఛత్తింసయోజనం, విత్థారతో పన్నరసయోజనం అస్సమం మాపేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే సమ్పాదేహీ"తి. సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా గఙ్గాతీరే రమణీయే భూమిభాగే వుత్తప్పమాణం అస్సమపదం మాపేత్వా పణ్ణసాలాసు కట్ఠత్థరణపణ్ణత్థరణఆసనాదీని పఞ్ఞపేత్వా సబ్బే పబ్బజితపరిక్ఖారే మాపేసి. ఏకేకిస్సా పణ్ణసాలాయ ద్వారే ఏకేకో చఙ్కమో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానపరిచ్ఛిన్నో కతసుధాపరికమ్మో ఆలమ్బనఫలకో, తేసు తేసు ఠానేసు నానావణ్ణసురభికుసుమసఞ్ఛన్నా పుప్ఫగచ్ఛా, ఏకేకస్స చఙ్కమస్స కోటియం ఏకేకో ఉదకభరితో కూపో, తస్స సన్తికే ఏకేకో ఫలరుక్ఖో, సో ఏకోవ సబ్బఫలాని ఫలతి. ఇదం సబ్బం దేవతానుభావేన అహోసి. విస్సకమ్మో అస్సమపదం మాపేత్వా పణ్ణసాలాసు పబ్బజితపరిక్ఖారే ఠపేత్వా "యే కేచి పబ్బజితుకామా ఇమే పరిక్ఖారే గణ్హన్తూ"తి జాతిహిఙ్గులకేన భిత్తియా అక్ఖరాని లిఖిత్వా అత్తనో ఆనుభావేన భేరవసద్దే మిగపక్ఖీ దుద్దసికే అమనుస్సే చ పటిక్కమాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

హత్థిపాలకుమారో ఏకపదికమగ్గేన సక్కదత్తియం అస్సమం పవిసిత్వా అక్ఖరాని దిస్వా "సక్కేన మమ మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తభావో ఞాతో భవిస్సతీ"తి ద్వారం వివరిత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జలిఙ్గం గహేత్వా నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమం ఓతరిత్వా కతిపయే వారే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా సేసజనకాయం పబ్బాజేత్వా అస్సమపదం విచారేన్తో తరుణపుత్తానం ఇత్థీనం మజ్ఝట్ఠానే పణ్ణసాలం అదాసి. తతో అనన్తరం మహల్లకిత్థీనం, తతో అనన్తరం మజ్ఝిమిత్థీనం, సమన్తా పరిక్ఖిపిత్వా పన పురిసానం అదాసి . అథేకో రాజా "బారాణసియం కిర రాజా నత్థీ"తి ఆగన్త్వా అలఙ్కతపటియత్తం నగరం ఓలోకేత్వా రాజనివేసనం ఆరుయ్హ తత్థ తత్థ రతనరాసిం దిస్వా "ఏవరూపం నగరం పహాయ పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ పబ్బజ్జా నామేసా ఉళారా భవిస్సతీ"తి సురాసోణ్డే మగ్గం పుచ్ఛిత్వా హత్థిపాలస్స సన్తికం పాయాసి. హత్థిపాలో తస్స వనన్తరం ఆగతభావం ఞత్వా పటిమగ్గం గన్త్వా ఆకాసే నిసిన్నో పరిసాయ ధమ్మం దేసేత్వా అస్సమపదం నేత్వా సబ్బపరిసం పబ్బాజేసి. ఏతేనుపాయేన అఞ్ఞేపి ఛ రాజానో పబ్బజింసు. సత్త రాజానో భోగే ఛడ్డయింసు, ఛత్తింసయోజనికో అస్సమో నిరన్తరో పరిపూరి. యో కామవితక్కాదీసు అఞ్ఞతరం వితక్కేతి, మహాపురిసో తస్స ధమ్మం దేసేత్వా బ్రహ్మవిహారభావనఞ్చేవ కసిణభావనఞ్చ ఆచిక్ఖతి. తే యేభుయ్యేన ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా తీసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసా

బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తింసు. తతియకోట్ఠాసం తిధా కత్వా ఏకో కోట్ఠాసో బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి, ఏకో ఛసు కామసగ్గేసు, ఏకో ఇసీనం పారిచరియం కత్వా మనుస్సలోకే తీసు కులసమ్పత్తీసు నిబ్బత్తి. ఏవం హత్థిపాలస్స సాసనం అపగతనిరయతిరచ్ఛానయోనిపేత్తివిసయాసురకాయం అహోసి.

ఇమస్మిం తమ్బపణ్ణిదీపే పథవిచాలకధమ్మగుత్తత్థేరో, కటకన్ధకారవాసీ ఫుస్సదేవత్థేరో, ఉపరిమణ్డలవాసీ మహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరో, మలయమహాదేవత్థేరో, అభయగిరివాసీ మహాదేవత్థేరో, గామన్తపబ్భారవాసీ మహాసివత్థేరో, కాళవల్లిమణ్డపవాసీ మహానాగత్థేరో కుద్దాలసమాగమే మూగపక్ఖసమాగమే చూళసుతసోమసమాగమే అయోఘరపణ్డితసమాగమే హత్థిపాలసమాగమే చ సబ్బపచ్ఛా నిక్ఖన్తపురిసా అహేసుం. తేనేవాహ భగవా –

“అభిత్థరేథ కల్యాణే, పాపా చిత్తం నివారయే;

దన్ధఞ్హి కరోతో పుఞ్ఞం, పాపస్మిం రమతే మనో”తి. (ధ॰ ప॰ ౧౧౬);

తస్మా కల్యాణం తురితతురితేనేవ కాతబ్బన్తి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఏసుకారీ రాజా సుద్ధోదనమహారాజా అహోసి, దేవీ మహామాయా, పురోహితో కస్సపో, బ్రాహ్మణీ భద్దకాపిలానీ, అజపాలో అనురుద్ధో, గోపాలో మోగ్గల్లానో, అస్సపాలో సారిపుత్తో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, హత్థిపాలో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

హత్థిపాలజాతకవణ్ణనా తేరసమా.

[౫౧౦] ౧౪. అయోఘరజాతకవణ్ణనా

యమేకరత్తిం పఠమన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనఞ్ఞేవ ఆరబ్భ కథేసి. తదాపి హి సో “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బ్రహ్మదత్తస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ గబ్భం పటిలభిత్వా లద్ధగబ్భపరిహారా పరిణతగబ్భా పచ్చూససమనన్తరే పుత్తం విజాయి. తస్సా పురిమత్తభావే ఏకా సపత్తికా “తవ జాతం జాతం పజం ఖాదితుం లభిస్సామీ”తి పత్థనం పట్ఠపేసి. సా కిర సయం వఞ్ఝా హుత్వా పుత్తమాతుకోధేన తం పత్థనం కత్వా యక్ఖయోనియం నిబ్బత్తి. ఇతరా రఞ్ఞో అగ్గమహేసీ హుత్వా ఇమం పుత్తం విజాయి. సా యక్ఖినీ తదా ఓకాసం లభిత్వా దేవియా పస్సన్తియావ బీభచ్ఛరూపా హుత్వా ఆగన్త్వా తం దారకం గహేత్వా పలాయి. దేవీ “యక్ఖినీ మే పుత్తం గహేత్వా పలాయీ”తి మహాసద్దేన విరవి. ఇతరాపి దారకం మూలకన్దం వియ మురుం మురుం కరోన్తీ ఖాదిత్వా దేవియా హత్థవికారాదీహి భేరవం పకాసేత్వా తజ్జేత్వా పక్కామి. రాజా తం వచనం సుత్వా “కిం సక్కా యక్ఖినియా కాతు”న్తి తుణ్హీ అహోసి. పున దేవియా విజాయనకాలే దళ్హం ఆరక్ఖమకాసి. దేవీ పుత్తం పున విజాయి. యక్ఖినీ ఆగన్త్వా తమ్పి ఖాదిత్వా గతా. తతియవారే తస్సా కుచ్ఛియం మహాసత్తో పటిసన్ధిం గణ్హి. రాజా మహాజనం సన్నిపాతేత్వా “దేవియా జాతం జాతం పజం ఏకా యక్ఖినీ ఖాదతి , కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి పుచ్ఛి. అథేకో “యక్ఖా నామ తాలపణ్ణస్స భాయన్తి, దేవియా హత్థపాదేసు తాలపణ్ణం బన్ధితుం వట్టతీ”తి ఆహ. అథేకో “అయోఘరస్స భాయన్తి, అయోఘరం కాతుం వట్టతీ”తి ఆహ. రాజా “సాధూ”తి అత్తనో విజితే

కమ్మారే సన్నిపాతేత్వా “అయోఘరం కరోథా”తి ఆణాపేత్వా ఆయుత్తకే అదాసి. అన్తోనగరేయేవ రమణీయే భూమిభాగే గేహం పట్ఠపేసుం, థమ్భే ఆదిం కత్వా సబ్బగేహసమ్భారా అయోమయావ అహేసుం, నవహి మాసేహి అయోమయం మహన్తం చతురస్ససాలం నిట్ఠానం అగమాసి. తం నిచ్చం పజ్జలితపదీపమేవ హోతి.

రాజా దేవియా గబ్భపరిపాకం ఞత్వా అయోఘరం అలఙ్కారాపేత్వా తం ఆదాయ అయోఘరం పావిసి. సా తత్థ ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయి, “అయోఘరకుమారో”త్వేవస్స నామం కరింసు. తం ధాతీనం దత్వా మహన్తం ఆరక్ఖం సంవిదహిత్వా రాజా దేవిం ఆదాయ నగరం పదక్ఖిణం కత్వా అలఙ్కతపాసాదతలమేవ అభిరుహి. యక్ఖినీపి ఉదకవారం గన్త్వా వేస్సవణస్స ఉదకం వహన్తీ జీవితక్ఖయం పత్తా. మహాసత్తో అయోఘరేయేవ వడ్ఢిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో తత్థేవ సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హి. రాజా “కో మే పుత్తస్స వయప్పదేసో”తి అమచ్చే పుచ్ఛిత్వా “సోళసవస్సో, దేవ, సూరో థామసమ్పన్నో యక్ఖసహస్సమ్పి పటిబాహితుం సమత్థో”తి సుత్వా “రజ్జమస్స దస్సామి, సకలనగరం అలఙ్కరిత్వా అయోఘరతో తం నీహరిత్వా ఆనేథా”తి ఆహ. అమచ్చా “సాధు, దేవా”తి ద్వాదసయోజనికం బారాణసిం అలఙ్కరిత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితం మఙ్గలవారణం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా కుమారం అలఙ్కారాపేత్వా హత్థిక్ఖన్ధే నిసీదాపేత్వా “దేవ, కులసన్తకం అలఙ్కతనగరం పదక్ఖిణం కత్వా పితరం కాసిరాజానం వన్దథ, అజ్జేవ సేతచ్ఛత్తం లభిస్సథా”తి ఆహంసు.

మహాసత్తో నగరం పదక్ఖిణం కరోన్తో ఆరామరామణేయ్యకవనపోక్ఖరణిభూమిరామణేయ్యకపాసాదరామణేయ్యకాదీని దిస్వా చిన్తేసి “మమ పితా మం ఏత్తకం కాలం బన్ధనాగారే వసాపేసి. ఏవరూపం అలఙ్కతనగరం దట్ఠుం నాదాసి, కో ను ఖో మయ్హం దోసో”తి అమచ్చే పుచ్ఛి. “దేవ, నత్థి తుమ్హాకం దోసో, తుమ్హాకం పన ద్వేభాతికే ఏకా యక్ఖినీ ఖాది, తేన వో పితా అయోఘరే వసాపేసి, అయోఘరేన జీవితం తుమ్హాకం లద్ధ”న్తి. సో తేసం వచనం సుత్వా చిన్తేసి “అహం దస మాసే లోహకుమ్భినిరయే వియ చ గూథనిరయే వియ చ మాతుకుచ్ఛిమ్హి వసిత్వా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ సోళస వస్సాని ఏతస్మిం బన్ధనాగారే వసిం, బహి ఓలోకేతుమ్పి న లభిం, ఉస్సదనిరయే ఖిత్తో వియ అహోసిం, యక్ఖినియా హత్థతో ముత్తోపి పనాహం నేవ అజరో, న అమరో హోమి, కిం మే రజ్జేన, రజ్జే ఠితకాలతో పట్ఠాయ దున్నిక్ఖమనం హోతి, అజ్జేవ మమ పితరం పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి. సో నగరం పదక్ఖిణం కత్వా రాజకులం పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి.

రాజా తస్స సరీరసోభం ఓలోకేత్వా బలవసినేహేన అమచ్చే ఓలోకేసి. తే “కిం కరోమ, దేవా”తి వదింసు. పుత్తం మే రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా తీహి సఙ్ఖేహి అభిసిఞ్చిత్వా కఞ్చనమాలం సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేథాతి. మహాసత్తో పితరం వన్దిత్వా “న మయ్హం రజ్జేనత్థో, అహం పబ్బజిస్సామి, పబ్బజ్జం మే అనుజానాథా”తి ఆహ. తాత రజ్జం పటిక్ఖిపిత్వా కింకారణా పబ్బజిస్ససీతి. “దేవ అహం మాతుకుచ్ఛిమ్హి దస మాసే గూథనిరయే వియ వసిత్వా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో యక్ఖినిభయేన సోళస వస్సాని బన్ధనాగారే వసన్తో బహి ఓలోకేతుమ్పి న అలభిం, ఉస్సదనిరయే ఖిత్తో వియ అహోసిం, యక్ఖినియా హత్థతో ముత్తోమ్హీతిపి అజరో అమరో న హోమి. మచ్చు నామేస న సక్కా కేనచి జినితుం, భవే ఉక్కణ్ఠితోమ్హి, యావ మే బ్యాధిజరామరణాని నాగచ్ఛన్తి, తావదేవ పబ్బజిత్వా ధమ్మం చరిస్సామి, అలం మే రజ్జేన, అనుజానాథ మం, దేవా”తి వత్వా పితు ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

౩౬౩. “యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;

అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతి.

౩౬౪. “న యుజ్ఝమానా న బలేనవస్సితా, నరా న జీరన్తి న చాపి మీయరే;
సబ్బం హిదం జాతిజరాయుపద్దుతం, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౬౫. “చతురఙ్గినిం సేనం సుభింసరూపం, జయన్తి రట్ఠాధిపతీ పసయ్హ;
న మచ్చునో జయితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౬౬. “హత్థీహి అస్సేహి రథేహి పత్తిభి, పరివారితా ముచ్చరే ఏకచ్చేయ్యా;
న మచ్చునో ముచ్చితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౬౭. “హత్థీహి అస్సేహి రథేహి పత్తిభి, సూరా పభఞ్జన్తి పధంసయన్తి;
న మచ్చునో భఞ్జితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౬౮. “మత్తా గజా భిన్నగళా పభిన్నా, నగరాని మద్దన్తి జనం హనన్తి;
న మచ్చునో మద్దితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౬౯. “ఇస్సాసినో కతహత్థాపి వీరా, దూరేపాతీ అక్ఖణవేధినోపి;
న మచ్చునో విజ్ఝితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౦. “సరాని ఖీయన్తి ససేలకాననా, సబ్బం హిదం ఖీయతి దీఘమన్తరం;
సబ్బం హిదం భఞ్జరే కాలపరియాయం, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౧. “సబ్బేసమేవఞ్హి నరాన నారినం, చలాచలం పాణభునోధ జీవితం;
పటోవ ధుత్తస్స, దుమోవ కూలజో, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౨. “దుమప్ఫలానేవ పతన్తి మాణవా, దహరా చ వుద్ధా చ సరీరభేదా;
నారియో నరా మజ్ఝిమపోరిసా చ, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౩. “నాయం వయో తారకరాజసన్నిభో, యదబ్భతీతం గతమేవ దాని తం;
జిణ్ణస్స హీ నత్థి రతీ కుతో సుఖం, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౪. “యక్ఖా పిసాచా అథవాపి పేతా, కుపితా తే అస్ససన్తి మనుస్సే;
న మచ్చునో అస్ససితుస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౫. “యక్ఖే పిసాచే అథవాపి పేతే, కుపితేపి తే నిజ్ఝపనం కరోన్తి;
న మచ్చునో నిజ్ఝపనం కరోన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౬. “అపరాధకే దూసకే హేఠకే చ, రాజానో దణ్డేన్తి విదిత్వాన దోసం;

న మచ్చునో దణ్డయితుస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౭. “అపరాధకా దూసకా హేఠకా చ, లభన్తి తే రాజినో నిగ్గహేతుం;

న మచ్చునో నిగ్గహనం కరోన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౮. “న ఖత్తియోతి న చ బ్రాహ్మణోతి, న అడ్ఢకా బలవా తేజవాపి;

న మచ్చురాజస్స అపేక్ఖమత్థి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౭౯. “సీహా చ బ్యగ్ఘా చ అథోపి దీపియో, పసయ్హ ఖాదన్తి విప్ఫన్దమానం;

న మచ్చునో ఖాదితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౦. “మాయాకారా రఙ్గమజ్ఝే కరోన్తా, మోహేన్తి చక్ఖూని జనస్స తావదే;

న మచ్చునో మోహయితుస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౧. “ఆసీవిసా కుపితా ఉగ్గతేజా, డంసన్తి మారేన్తిపి తే మనుస్సే;

న మచ్చునో డంసితుముస్సహన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౨. “ఆసీవిసా కుపితా యం డంసన్తి, తికిచ్ఛకా తేస విసం హనన్తి;

న మచ్చునో దట్ఠవిసం హనన్తి, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౩. “ధమ్మన్తరీ వేత్తరణీ చ భోజో, విసాని హన్త్వాన భుజఙ్గమానం;

సుయ్యన్తి తే కాలకతా తథేవ, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౪. “విజ్జాధరా ఘోరమధీయమానా, అదస్సనం ఓసధేహి వజన్తి;

న మచ్చురాజస్స వజన్తదస్సనం, తం మే మతీ హోతి చరామి ధమ్మం.

౩౮౫. “ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారిం, ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహాతి;

ఏసానిసంసో ధమ్మే సుచిణ్ణే, న దుగ్గతిం గచ్ఛతి ధమ్మచారీ.

౩౮౬. “న హి ధమ్మో అధమ్మో చ, ఉభో సమవిపాకినో;

అధమ్మో నిరయం నేతి, ధమ్మో పాపేతి సుగ్గతి”న్తి.

తత్థ **యమేకరత్తి**న్తి యేభుయ్యేన సత్తా మాతుకుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హన్తా రత్తియంయేవ గణ్హన్తి, తస్మా ఏవమాహ. అయం పనేత్థ అత్థో – యం ఏకరత్తిం వా దివా వా పఠమమేవ పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా మాతుకుచ్ఛిసఙ్ఖాతే గబ్భే వసతి. **మాణవో**తి సత్తో కలలభావేన పతిట్ఠాతి. **అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతీ**తి సో మాణవో యథా నామ వలాహకసఙ్ఖాతో అబ్భో ఉట్ఠితో నిబ్బత్తో వాయువేగాహతో పటిగచ్ఛతి, తథేవ –

“పఠమం కలలం హోతి, కలలా హోతి అబ్బుదం;
అబ్బుదా జాయతే పేసి, పేసి నిబ్బత్తతీ ఘనో;
ఘనా పసాఖా జాయన్తి, కేసా లోమా నఖాపి చ.

“యఞ్చస్స భుఞ్జతీ మాతా, అన్నం పానఞ్చ భోజనం;
తేన సో తత్థ యాపేతి, మాతుకుచ్ఛిగతో నరోతి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౫);

ఇమం మాతుకుచ్ఛియం కలలాదిభావం, మాతుకుచ్ఛితో చ నిక్ఖన్తో మన్దదసకాదిభావం ఆపజ్జమానో సతతం సమితం గచ్ఛతి. **స గచ్ఛం న నివత్తతీ**తి సచాయం ఏవం గచ్ఛన్తో పున అబ్బుదతో కలలభావం, పేసిఆదితో వా అబ్బుదాదిభావం, ఖిడ్డాదసకతో మన్దదసకభావం, వణ్ణదసకాదితో వా ఖిడ్డాదసకాదిభావం పాపుణితుం న నివత్తతి. యథా పన సో వలాహకో వాతవేగేన సంచుణ్ణియమానో “అహం అసుకట్ఠానే నామ ఉట్ఠితో పున నివత్తిత్వా తత్థేవ గన్త్వా పకతిభావేన ఠస్సామీ”తి న లభతి, యం దిసం గతం, తం గతమేవ, యం అన్తరహితం, తం అన్తరహితమేవ హోతి, తథా సోపి కలలాదిభావేన గచ్ఛమానో గచ్ఛతేవ, తస్మిం తస్మిం కోట్ఠాసే సఙ్ఖారా పురిమానం పురిమానం పచ్చయా హుత్వా పచ్ఛతో అనివత్తిత్వా తత్థ తత్థేవ భిజ్జన్తి, జరాకాలే సఙ్ఖారా “అమ్హేహి ఏస పుబ్బే యువా థామసమ్పన్నో కతో, పున నం నివత్తిత్వా తత్థేవ కరిస్సామా”తి న లభన్తి, తత్థ తత్థేవ అన్తరధాయన్తీతి దస్సేతి.

న యుజ్ఝమానాతి ఉభతో బ్యూళ్హే సఙ్గామే యుజ్ఝన్తా. **న బలేనవస్సితాతి** న కాయబలేన వా యోధబలేన వా ఉపగతా సమన్నాగతా. **న జీరన్తీ**తి పురిమ-న-కారం ఆహరిత్వా ఏవరూపాపి నరా న జీరన్తి న చాపి న మీయరేతి అత్థో వేదితబ్బో. **సబ్బం హిద**న్తి మహారాజ, సబ్బమేవ ఇదం పాణమణ్డలం మహాయన్తేన పీళియమానా ఉచ్ఛుఘటికా వియ జాతియా చ జరాయ చ ఉపద్దుతం నిచ్చం పీళితం. **తం మే మతీ హోతీ**తి తేన కారణేన మమ “పబ్బజిత్వా ధమ్మం చరామీ”తి మతి హోతి చిత్తం ఉప్పజ్జతి.

చతురఙ్గినిన్తి హత్థిఆదీహి చతురఙ్గేహి సమన్నాగతం. **సేనం సుభింసరూప**న్తి సుట్ఠు భింసనకజాతికం సేనం. **జయన్తీ**తి కదాచి ఏకచ్చే రాజానో అత్తనో సేనాయ జయన్తి. **న మచ్చునో**తి తేపి రాజానో మహాసేనస్స మచ్చునో సేనం జయితుం న ఉస్సహన్తి, న బ్యాధిజరామరణాని మద్దితుం సక్కోన్తి. **ముచ్చరే ఏకచ్చేయ్యా**తి ఏతేహి హత్థిఆదీహి పరివారితా ఏకచ్చే పచ్చామిత్తానం హత్థతో ముచ్చన్తి, మచ్చునో పన సన్తికా ముచ్చితుం న సక్కోన్తి. **పభఞ్జన్తీ**తి ఏతేహి హత్థిఆదీహి పచ్చత్థికరాజూనం నగరాని పభఞ్జన్తి. **పధంసయన్తీ**తి మహాజనం ధంసేన్తా పధంసేన్తా జీవితక్ఖయం పాపేన్తి. **న మచ్చునో**తి తేపి మరణకాలే పత్తే మచ్చునో భఞ్జితుం న సక్కోన్తి.

భిన్నగళా పభిన్నాతి తీసు ఠానేసు పభిన్నా హుత్వా మదం గళన్తా, పగ్ఘరితమదాతి అత్థో. **న మచ్చునో**తి తేపి మహామచ్చుం మద్దితుం న సక్కోన్తి. **ఇస్సాసినో**తి ఇస్సాసా ధనుగ్గహా. **కతహత్థా**తి సుసిక్ఖితా. **దూరేపాతీ**తి సరం దూరే పాతేతుం సమత్థా. **అక్ఖణవేధినో**తి అవిరద్ధవేధినో, విజ్జుఆలోకేన విజ్ఝనసమత్థా వా. **సరానీ**తి అనోతత్తాదీని మహాసరాని ఖీయన్తియేవ. **ససేలకాననా**తి సపబ్బతవనసణ్డా మహాపథవీపి ఖీయతి. **సబ్బం హిద**న్తి సబ్బమిదం సఙ్ఖారగతం దీఘమన్తరం ఠత్వా ఖీయతేవ. కప్పువుట్ఠానగ్గిం పత్వా మహాసినేరుపి అగ్గిముఖే మధుసిత్థకం వియ విలీయతేవ, అణుమత్తోపి

సఙ్ఖారో ఠాతుం న సక్కోతి. **కాలపరియాయన్తి** కాలపరియాయం నస్సనకాలవారం పత్వా **సబ్బం భిజ్జరే,** సబ్బం సఙ్ఖారగతం భిజ్జతేవ. తస్స పకాసనత్థం **సత్తసూరియసుత్తం** (అం॰ ని॰ ౭.౬౬) ఆహరితబ్బం.

చలాచలన్తి చఞ్చలం సకభావేన ఠాతుం అసమత్థం నానాభావవినాభావసభావమేవ. **పాణభునోధ జీవితన్తి** ఇధ లోకే ఇమేసం పాణభూతానం జీవితం . **పటోవ ధుత్తస్స, దుమోవ కూలజోతి** సురధుత్తో హి సురం దిస్వావ ఉదరే బద్ధం సాటకం దత్వా పివతేవ, నదీకూలే జాతదుమోవ కూలే లుజ్జమానే లుజ్జతి, యథా ఏస పటో చ దుమో చ చఞ్చలో, ఏవం సత్తానం జీవితం, దేవాతి. **దుమప్ఫలానేవాతి** యథా పక్కాని ఫలాని వాతాహతాని దుమగ్గతో భూమియం పతన్తి, తథేవిమే మాణవా జరావాతాహతా జీవితా గళిత్వా మరణపథవియం పతన్తి. **దహరాతి** అన్తమసో కలలభావే ఠితాపి. **మజ్ఝిమపోరిసాతి** నారీనరానం మజ్ఝే ఠితా ఉభతోబ్యఞ్జనకనపుంసకా.

తారకరాజసన్నిభోతి యథా తారకరాజా కాళపక్ఖే ఖీణో, పున జుణ్హపక్ఖే పూరతి, న ఏవం సత్తానం వయో. సత్తానఞ్హి యం అబ్భతీతం, గతమేవ దాని తం, న తస్స పునాగమనం అత్థి. **కుతో సుఖన్తి** జరాజిణ్ణస్స కామగుణేసు రతిపి నత్థి, తే పటిచ్చ ఉప్పజ్జనకసుఖం కుతోయేవ. **యక్ఖాతి** మహిద్ధికా యక్ఖా. **పిసాచాతి** పంసుపిసాచకా. **పేతాతి** పేత్తివిసయికా. **అస్ససన్తీతి** అస్సాసవాతేన ఉపహనన్తి, ఆవిసన్తీతి వా అత్థో. **న మచ్చునోతి** మచ్చుం పన తేపి అస్సాసేన ఉపహనితుం వా ఆవిసితుం వా న సక్కోన్తి. **నిజ్ఝపనం కరోన్తీతి** బలికమ్మవసేన ఖమాపేన్తి పసాదేన్తి. **అపరాధకేతి** రాజాపరాధకారకే. **దూసకేతి** రజ్జదూసకే. **హేఠకేతి** సన్ధిచ్ఛేదాదీహి లోకవిహేఠకే. **రాజానోతి** రాజానో. **విదిత్వాన దోసన్తి** దోసం జానిత్వా యథానురూపేన దణ్డేన దణ్డేన్తీతి అత్థో. **న మచ్చునోతి** తేపి మచ్చుం దణ్డయితుం న సక్కోన్తి.

నిజ్ఝపేతున్తి సక్ఖీహి అత్తనో నిరపరాధభావం పకాసేత్వా పసాదేతుం. **న అడ్ఢకా బలవా తేజవాపీతి** "ఇమే అడ్ఢా, అయం కాయబలఞాణబలాదీహి బలవా, అయం తేజవా"తి ఏవమ్పి న పచ్చురాజస్స అపేక్ఖం అత్థి, ఏకస్మిమ్పి సత్తే అపేక్ఖం పేమం సినేహో నత్థి, సబ్బమేవ అభిమద్దతీతి దస్సేతి. **పసయ్హాతి** బలక్కారేన అభిభవిత్వా. **న మచ్చునోతి** తేపి మచ్చుం ఖాదితుం న సక్కోన్తి. **కరోన్తాతి** మాయం కరోన్తా. **మోహేన్తీతి** అభూతం భూతం కత్వా దస్సేన్తా మోహేన్తి. **ఉగ్గతేజాతి** ఉగ్గతేన విసతేజేన సమన్నాగతా. **తికిచ్ఛకాతి** విసవేజ్జా. **ధమ్మన్తరీ వేత్తరణీ చ భోజోతి** ఏతే ఏవంనామకా వేజ్జా. **ఘోరమధీయమానాతి** ఘోరం నామ విజ్జం అధీయన్తా. **ఓసధేహీతి** ఘోరం వా గన్ధారిం వా విజ్జం సావేత్వా ఓసధం ఆదాయ తేహి ఓసధేహి పచ్చత్థికానం అదస్సనం వజన్తి.

ధమ్మోతి సుచరితధమ్మో. **రక్ఖతీతి** యేన రక్ఖితో, తం పటిరక్ఖతి. **సుఖన్తి** ఛసు కామసగ్గేసు సుఖం ఆవహతి. **నాపేతీతి** పటిసన్ధివసేన ఉపనేతి.

ఏవం మహాసత్తో చతువీసతియా గాథాహి పితు ధమ్మం దేసేత్వా "మహారాజ, తుమ్హాకం రజ్జం తుమ్హాకమేవ హోతు, న మయ్హం ఇమినా అత్థో, తుమ్హేహి పన సద్ధిం కథేన్తమేవ మం బ్యాధిజరామరణాని ఉపగచ్ఛన్తి, తిట్ఠథ, తుమ్హే"తి వత్వా అయదామం ఛిన్దిత్వా మత్తహత్థీ వియ కఞ్చనపఞ్జరం ఛిన్దిత్వా సీహపోతకో వియ కామే పహాయ మాతాపితరో వన్దిత్వా నిక్ఖమి. అథస్స పితా "మమపి రజ్జేనత్థో నత్థీ"తి రజ్జం పహాయ తేన సద్ధిఞ్ఞేవ నిక్ఖమి, తస్మిం నిక్ఖన్తే దేవీపి అమచ్చాపి బ్రాహ్మణగహపతికాదయోపీతి సకలనగరవాసినో గేహాని ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమింసు. సమాగమో మహా అహోసి, పరిసా ద్వాదసయోజనికా జాతా. తం ఆదాయ మహాసత్తో హిమవన్తం పావిసి. సక్కో తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా విస్సకమ్మం

పేసేత్వా ద్వాదసయోజనాయామం సత్తయోజనవిత్థారం అస్సమపదం కారేసి. సబ్బే పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదాపేసి. ఇతో పరం మహాసత్తస్స పబ్బజ్జా చ ఓవాదదానఞ్చ బ్రహ్మలోకపరాయణతా చ పరిసాయ అనపాయగమనీయతా చ సబ్బా హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "ఏవం, భిక్ఖవే, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – "తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, అయోఘరపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

అయోఘరజాతకవణ్ణనా చుద్దసమా.

జాతకుద్దానం –

మాతఙ్గో చిత్తసమ్భూతో, సివి సిరీ చ రోహణం;
హంసో సత్తిగుమ్బో భల్లా, సోమనస్సం చమ్పేయ్యకం.

పలోభం పఞ్చపణ్డితం, హత్థిపాలం అయోఘరం;
వీసతియమ్హి జాతకా, చతుద్దసేవ సఙ్గితా.

వీసతినిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

(చతుత్థో భాగో నిట్ఠితో)

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

జాతక-అట్ఠకథా

(పఞ్చమో భాగో)

౧౬. తింసనిపాతో

[౧౩౧] ౧. కింఛన్దజాతకవణ్ణనా

కింఛన్దో కిమధిప్పాయోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఉపోసథకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి సత్థా బహూ ఉపాసకే చ ఉపాసికాయో చ ఉపోసథికే ధమ్మస్సవనత్థాయ ఆగన్త్వా ధమ్మసభాయం నిసిన్నే "ఉపోసథికాత్థ ఉపాసకా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, భన్తే"తి వుత్తే "సాధు వో కతం ఉపోసథం కరోన్తేహి, పోరాణకా ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మస్స నిస్సన్దేన మహన్తం యసం పటిలభింసూ"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేన్తో సద్ధో అహోసి దానసీలఉపోసథకమ్మేసు అప్పమత్తో. సో సేసేపి అమచ్చాదయో దానాదీసు సమాదపేసి. పురోహితో పనస్స పరపిట్ఠిమంసికో లఞ్జఖాదకో కూటవినిచ్ఛయికో అహోసి. రాజా ఉపోసథదివసే అమచ్చాదయో పక్కోసాపేత్వా "ఉపోసథికా హోథా"తి ఆహ. పురోహితో ఉపోసథం న సమాదియి. అథ నం దివా లఞ్జం గహేత్వా కూటడ్డం కత్వా ఉపట్ఠానం ఆగతం రాజా "తుమ్హే ఉపోసథికా"తి అమచ్చే పుచ్ఛన్తో "త్వమ్పి ఆచరియ ఉపోసథికో"తి పుచ్ఛి. సో "ఆమా"తి ముసావాదం కత్వా పాసాదా ఓతరి. అథ నం ఏకో అమచ్చో "నను తుమ్హే న ఉపోసథికా"తి చోదేసి. సో ఆహ – "అహం వేలాయమేవ భుఞ్జిం, గేహం పన గన్త్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సాయం న భుఞ్జిస్సామి, రత్తిం సీలం రక్ఖిస్సామి, ఏవం మే ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మం భవిస్సతీ"తి? "సాధు, ఆచరియా"తి. సో గేహం గన్త్వా తథా అకాసి. పునేకదివసం తస్మిం వినిచ్ఛయే నిసిన్నే అఞ్ఞతరా సీలవతీ ఇత్థీ అడ్డం కరోన్తీ ఘరం గన్తుం అలభమానా "ఉపోసథకమ్మం నాతిక్కమిస్సామీ"తి ఉపకట్ఠే కాలే ముఖం విక్ఖాలేతుం ఆరభి. తస్మిం ఖణే బ్రాహ్మణస్స సుపక్కానం అమ్బఫలానం అమ్బపిణ్డి ఆహరియిత్థ. సో తస్సా ఉపోసథికభావం ఞత్వా "ఇమాని ఖాదిత్వా ఉపోసథికా హోహీ"తి అదాసి. సా తథా అకాసి. ఏత్తకం బ్రాహ్మణస్స కమ్మం.

సో అపరభాగే కాలం కత్వా హిమవన్తపదేసే కోసికిగఙ్గాయ తీరే తియోజనికే అమ్బవనే రమణీయే భూమిభాగే సోభగ్గప్పత్తే కనకవిమానే అలఙ్కతసిరిసయనే సుత్తప్పబుద్ధో వియ నిబ్బత్తి అలఙ్కతపటియత్తో ఉత్తమరూపధరో సోళససహస్సదేవకఞ్ఞాపరివారో. సో రత్తిఞ్ఞేవ తం సిరిసమ్పత్తిం అనుభోతి. వేమానికపేతభావేన హిస్స కమ్మసరిక్ఖకో విపాకో అహోసి, తస్మా అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తే అమ్బవనం పవిసతి, పవిట్ఠక్ఖణేయేవస్స దిబ్బత్తభావో అన్తరధాయతి, అసీతిహత్థతాలక్ఖన్ధప్పమాణో అత్తభావో నిబ్బత్తతి, సకలసరీరం ఝాయతి, సుపుప్ఫితకింసుకో వియ హోతి. ద్వీసు హత్థేసు ఏకేకావ అఙ్గులి, తత్థ మహాకుద్దాలప్పమాణా నఖా హోన్తి. తేహి నఖేహి అత్తనో పిట్ఠిమంసం ఫాలేత్వా ఉప్పాటేత్వా ఖాదన్తో వేదనాప్పత్తో మహారవం రవన్తో దుక్ఖం అనుభోతి. సూరియే అత్థఙ్గతే తం సరీరం అన్తరధాయతి, దిబ్బసరీరం నిబ్బత్తతి, అలఙ్కతపటియత్తా దిబ్బనాటకిత్థియో నానాతూరియాని గహేత్వా పరివారేన్తి. సో మహాసమ్పత్తిం అనుభవన్తో రమణీయే అమ్బవనే దిబ్బపాసాదం అభిరుహతి. ఇతి సో ఉపోసథికాయ ఇత్థియా అమ్బఫలదానస్స నిస్సన్దేన తియోజనికం అమ్బవనం పటిలభతి , లఞ్జం గహేత్వా కూటడ్డకరణనిస్సన్దేన పన పిట్ఠిమంసం ఉప్పాటేత్వా ఖాదతి, ఉపడ్ఢుపోసథస్స నిస్సన్దేన రత్తిం సమ్పత్తిం అనుభోతి, సోళససహస్సనాటకిత్థీహి పరివుతో పరిచారేసి.

తస్మిం కాలే బారాణసిరాజా కామేసు దోసం దిస్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా అధోగఙ్గాయ రమణీయే భూమిపదేసే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ యాపేన్తో విహాసి. అథేకదివసం తమ్హా అమ్బవనా మహాఘటప్పమాణం అమ్బపక్కం

గఙ్గాయ పతిత్వా సోతేన వుయ్హమానం తస్స తాపసస్స పరిభోగతిత్థాభిముఖం అగమాసి. సో ముఖం ధోవన్తో తం మజ్ఝే నదియా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఉదకం తరన్తో గన్త్వా ఆదాయ అస్సమపదం ఆహరిత్వా అగ్యాగారే ఠపేత్వా సత్థకేన ఫాలేత్వా యాపనమత్తం ఖాదిత్వా సేసం కదలిపణ్ణేహి పటిచ్ఛాదేత్వా పునప్పునం దివసే దివసే యావ పరిక్ఖయా ఖాది. తస్మిం పన ఖీణే అఞ్ఞం ఫలాఫలం ఖాదితుం నాసక్ఖి, రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా "తమేవ అమ్బపక్కం ఖాదిస్సామీ"తి నదీతీరం గన్త్వా నదిం ఓలోకేన్తో "అమ్బం అలభిత్వా న ఉట్ఠహిస్సామీ"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా నిసీది. సో తత్థ నిరాహారో ఏకమ్పి దివసం, ద్వేపి, తీణి, చతు, పఞ్చ, ఛ దివసాని వాతాతపేన పరిసుస్సన్తో అమ్బం ఓలోకేన్తో నిసీది. అథ సత్తమే దివసే నదీదేవతా ఆవజ్జమానా తం కారణం ఞత్వా "అయం తాపసో తణ్హావసికో హుత్వా సత్తాహం నిరాహారో గఙ్గం ఓలోకేన్తో నిసీది, ఇమస్స అమ్బపక్కం అదాతుం న యుత్తం, అలభన్తో మరిస్సతి, దస్సామి తస్సా"తి ఆగన్త్వా గఙ్గాయ ఉపరి ఆకాసే ఠత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తీ పఠమం గాథమాహ –

౧. "కింఛన్దో కిమధిప్పాయో, ఏకో సమ్మసి ఘమ్మని;
కింపత్థయానో కిం ఏసం, కేన అత్థేన బ్రాహ్మణా"తి.

తత్థ **ఛన్దో**తి అజ్ఝాసయో. **అధిప్పాయో**తి చిత్తం. **సమ్మసీ**తి అచ్ఛసి. **ఘమ్మనీ**తి గిమ్హే. **ఏసన్తి** ఏసన్తో. **బ్రాహ్మణా**తి పబ్బజితత్తా తాపసం ఆలపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – బ్రాహ్మణ, త్వం కిం అధిప్పాయో కిం చిన్తేన్తో కిం పత్థేన్తో కిం గవేసన్తో కేనత్థేన ఇమస్మిం గఙ్గాతీరే గఙ్గం ఓలోకేన్తో నిసిన్నోతి.

తం సుత్వా తాపసో నవ గాథా అభాసి –

౨. "యథా మహా వారిధరో, కుమ్భో సుపరిణాహవా;
తథూపమం అమ్బపక్కం, వణ్ణగన్ధరసుత్తమం.

౩. "తం వుయ్హమానం సోతేన, దిస్వానామలమజ్ఝిమే;
పాణీభి నం గహేత్వాన, అగ్యాయతనమాహరిం.

౪. "తతో కదలిపత్తేసు, నిక్ఖిపిత్వా సయం అహం;
సత్థేన నం వికప్పేత్వా, ఖుప్పిపాసం అహాసి మే.

౫. "సోహం అపేతదరథో, బ్యన్తీభూతో దుఖక్ఖమో;
అస్సాదం నాధిగచ్ఛామి, ఫలేస్వఞ్ఞేసు కేసుచి.

౬. "సోసేత్వా నూన మరణం, తం మమం ఆవహిస్సతి;
అమ్బం యస్స ఫలం సాదు, మధురగ్గం మనోరమం;
యముద్ధరిం వుయ్హమానం, ఉదధిస్మా మహణ్ణవే.

౭. "అక్ఖాతం తే మయా సబ్బం, యస్మా ఉపవసామహం;

రమ్మం పతి నిసిన్నోస్మి, పుథులోమాయుతా పుథు.

౮. “త్వఞ్చ ఖో మేవ అక్ఖాహి, అత్తానమపలాయిని;
కా వా త్వమసి కల్యాణి, కిస్స వా త్వం సుమజ్ఝిమే.

౯. “రుప్పపట్టపలిమట్ఠీవ, బ్యగ్ఘీవ గిరిసానుజా;
యా సన్తి నారియో దేవేసు, దేవానం పరిచారికా.

౧౦. “యా చ మనుస్సలోకస్మిం, రూపేనాన్వాగతిత్థియో;
రూపేన తే సదిసీ నత్థి, దేవేసు గన్ధబ్బమనుస్సలోకే;
పుట్ఠాసి మే చారుపుబ్బఙ్గి, బ్రూహి నామఞ్చ బన్ధవే”తి.

తత్థ **వారిధరో కుమ్భోతి** ఉదకఘటో. **సుపరిణాహవాతి** సుసణ్ఠానో. **వణ్ణగన్ధరసుత్తమన్తి** వణ్ణగన్ధరసేహి ఉత్తమం. **దిస్వానాతి** దిస్వా. **అమలమజ్ఝిమేతి** నిమ్మలమజ్ఝే. దేవతం ఆలపన్తో ఏవమాహ. **పాణీభీతి** హత్థేహి. **అగ్యాయతనమాహరిన్తి** అత్తనో అగ్గిహుతసాలం ఆహరిం. **వికప్పేత్వాతి** విచ్ఛిన్దిత్వా. “వికన్తేత్వా”తిపి పాఠో. “ఖాది”న్తి పాఠసేసో. **అహాసి మేతి** తం జివ్హగ్గే ఠపితమత్తమేవ సత్త రసహరణిసహస్సాని ఫరిత్వా మమ ఖుదఞ్చ పిపాసఞ్చ హరి. **అపేతదరథోతి** విగతకాయచిత్తదరథో . సుధాభోజనం భుత్తస్స వియ హి తస్స సబ్బదరథం అపహరి. **బ్యన్తీభూతోతి** తస్స అమ్బపక్కస్స విగతన్తో జాతో, పరిక్ఖీణఅమ్బపక్కో హుత్వాతి అత్థో. **దుఖక్ఖమోతి** దుక్ఖేన అసాతేన కాయక్ఖమేన చేవ చిత్తక్ఖమేన చ సమన్నాగతో. అఞ్ఞేసు పన కదలిపనసాదీసు ఫలేసు పరిత్తకమ్పి అస్సాదం నాధిగచ్ఛామి, సబ్బాని మే జివ్హాయ ఠపితమత్తాని తిత్తకానేవ సమ్పజ్జన్తీతి దీపేతి.

సోసేత్వాతి నిరాహారతాయ సోసేత్వా సుక్ఖాపేత్వా. **తం మమన్తి** తం మమ. **యస్సాతి** యం అస్స, అహోసీతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – యం ఫలం మమ సాదు అహోసి, యమహం గమ్భీరే పుథులఉదకక్ఖన్ధసఙ్ఖాతే మహణ్ణవే వుయ్హమానం తతో ఉదధిస్మా ఉద్ధరిం, తం అమ్బం మమ మరణం ఆవహిస్సతీతి మఞ్ఞామి, మయ్హం తం అలభన్తస్స జీవితం నప్పవత్తిస్సతీతి. **ఉపవసామీతి** ఖుప్పిపాసాహి ఉపగతో వసామి. **రమ్మం పతి నిసిన్నోస్మీతి** రమణీయం నదిం పతి అహం నిసిన్నో. **పుథులోమాయుతా పుథూతి** అయం నదీ పుథులోమేహి మచ్ఛేహి ఆయుతా పుథు విపులా, అపి నామ మే ఇతో సోత్థి భవేయ్యాతి అధిప్పాయో. **అపలాయినీతి** అపలాయిత్వా మమ సమ్ముఖే ఠితేతి తం దేవతం ఆలపతి. “అపలాసినీ”తిపి పాఠో, పలాసరహితే అనవజ్జసరీరేతి అత్థో. **కిస్స వాతి** కిస్స వా కారణా ఇధాగతాసీతి పుచ్ఛతి.

రూపపట్టపలిమట్ఠీవాతి సుట్ఠు పరిమజ్జితకఞ్చనపట్టసదిసీ. **బ్యగ్ఘీవాతి** లీలావిలాసేన తరుణబ్యగ్ఘపోతికా వియ. **దేవానన్తి** ఛన్నం కామావచరదేవానం. **యా చ మనుస్సలోకస్మిన్తి** యా చ మనుస్సలోకే. **రూపేనాన్వాగతిత్థియోతి** రూపేన అన్వాగతా ఇత్థియో నత్థీతి అత్తనో సమ్భావనాయ ఏవమాహ. తవ రూపసదిసాయ నామ న భవితబ్బన్తి హిస్స అధిప్పాయో. **గన్ధబ్బమనుస్సలోకేతి** మూలగన్ధాదినిస్సితేసు గన్ధబ్బేసు చ మనుస్సలోకే చ. **చారుపుబ్బఙ్గీతి** చారునా పుబ్బఙ్గేన ఊరులక్ఖణేన సమన్నాగతే. **నామఞ్చ బన్ధవేతి** అత్తనో నామగోత్తఞ్చ బన్ధవే చ మయ్హం అక్ఖాహీతి వదతి.

తతో దేవధీతా అట్ఠ గాథా అభాసి –

౧౧. “యం త్వం పతి నిసిన్నోసి, రమ్మం బ్రాహ్మణ కోసికిం;
సాహం భుసాలయావుత్థా, వరవారివహోఘుసా.

౧౨. “నానాదుమగణాకిణ్ణా , బహుకా గిరికన్దరా;
మమేవ పముఖా హోన్తి, అభిసన్దన్తి పావుసే.

౧౩. “అథో బహూ వనతోదా, నీలవారివహిన్ధరా;
బహుకా నాగవిత్తోదా, అభిసన్దన్తి వారినా.

౧౪. “తా అమ్బజమ్బులబుజా, నీపా తాలా చుదుమ్బరా;
బహూని ఫలజాతాని, ఆవహన్తి అభిణ్హసో.

౧౫. “యం కిఞ్చి ఉభతో తీరే, ఫలం పతతి అమ్బుని;
అసంసయం తం సోతస్స, ఫలం హోతి వసానుగం.

౧౬. “ఏతదఞ్ఞాయ మేధావి, పుథుపఞ్ఞ సుణోహి మే;
మా రోచయ మభిసఙ్గం, పటిసేధ జనాధిప.

౧౭. “న వాహం వడ్ఢవం మఞ్ఞే, యం త్వం రట్ఠాభివడ్ఢన;
ఆచేయ్యమానో రాజిసి, మరణం అభికఙ్ఖసి.

౧౮. “తస్స జానన్తి పితరో, గన్ధబ్బా చ సదేవకా;
యే చాపి ఇసయో లోకే, సఞ్ఞతత్తా తపస్సినో;
అసంసయం తేపి జానన్తి, పట్ఠభూతా యసస్సినో”తి.

తత్థ **కోసికిన్తి** యం త్వం, బ్రాహ్మణ, రమ్మం కోసికిం గఙ్గం పతి నిసిన్నో. **భుసాలయావుత్థాతి** భుసే చణ్డసోతే ఆలయో యస్స విమానస్స, తస్మిం అధివత్థా, గఙ్గట్ఠకవిమానవాసినీతి అత్థో. **వరవారివహోఘుసాతి** వరవారివహేన ఓఘేన సమన్నాగతా. **పముఖాతి** తా వుత్తప్పకారా గిరికన్దరా మం పముఖం కరోన్తి, అహం తాసం పామోక్ఖా హోమీతి దస్సేతి. **అభిసన్దన్తీతి** సన్దన్తి పవత్తన్తి, తతో తతో ఆగన్త్వా మం కోసికిగఙ్గం పవిసన్తీతి అత్థో. **వనతోదాతి** న కేవలం కన్దరావ, అథ ఖో బహూ వనతోదా తమ్హా తమ్హా వనమ్హా ఉదకానిపి మం బహూని పవిసన్తి. **నీలవారివహిన్ధరాతి** మణివణ్ణేన నీలవారినా యుత్తే ఉదకక్ఖన్ధసఙ్ఖాతే వహే ధారయన్తియో. **నాగవిత్తోదాతి** నాగానం విత్తికారేన ధనసఙ్ఖాతేన వా ఉదకేన సమన్నాగతా. **వారినాతి** ఏవరూపా హి బహూ నదియో మం వారినావ అభిసన్దన్తి పూరేన్తీతి దస్సేతి.

తాతి తా నదియో. **ఆవహన్తీతి** ఏతాని అమ్బాదీని ఆకడ్ఢన్తి. సబ్బాని హి ఏతాని ఉపయోగత్థే పచ్చత్తవచనాని. అథ వా **తాతి** ఉపయోగబహువచనం. **ఆవహన్తీతి** ఇమాని అమ్బాదీని తా నదియో ఆగచ్ఛన్తి, ఉపగచ్ఛన్తీతి అత్థో, ఏవం ఉపగతాని

పన మమ సోతం పవిసన్తీతి అధిప్పాయో. **సోతస్సాతి** యం ఉభతో తీరే జాతరుక్ఖేహి ఫలం మమ అమ్బుని పతతి, సబ్బం తం మమ సోతస్సేవ వసానుగం హోతి. నత్థేత్థ సంసయోతి ఏవం అమ్బపక్కస్స నదీసోతేన ఆగమనకారణం కథేసి.

మేధావి పుథుపఞ్ఞాతి ఉభయం ఆలపనమేవ. **మా రోచయాతి** ఏవం తణ్హాభిసఙ్గం మా రోచయ. **పటిసేధాతి** పటిసేధేహి నన్తి రాజానం ఓవదతి. **వడ్ఢవన్తి** పఞ్ఞావడ్ఢభావం పణ్డితభావం. **రట్ఠాభివడ్ఢనాతి** రట్ఠస్స అభివడ్ఢన. **ఆచేయ్యమానోతి** మంసలోహితేహి ఆచియన్తో వడ్ఢన్తో, తరుణోవ హుత్వాతి అత్థో. **రాజిసీతి** తం ఆలపతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యం త్వం నిరాహారతాయ సుస్సమానో తరుణోవ సమానో అమ్బలోభేన మరణం అభికఙ్ఖసి, న వే అహం తవ ఇమం పణ్డితభావం మఞ్ఞామీతి.

తస్సాతి యో పుగ్గలో తణ్హావసికో హోతి, తస్స తణ్హావసికభావం ''పితరో''తి సఙ్ఖం గతా బ్రహ్మానో చ సద్ధిం కామావచరదేవేహి గన్ధబ్బా చ వుత్తప్పకారా దిబ్బచక్ఖుకా ఇసయో చ అసంసయం జానన్తి. అనచ్ఛరియఞ్చేతం, యం తే ఇద్ధిమన్తో జానేయ్యుం, ''అసుకో హి నామ తణ్హావసికో హోతీ''తి. పున తేసం భాసమానానం వచనం సుత్వా యేపి తేసం పట్ఠభూతా యసస్సినో పరిచారకా, తేపి జానన్తి. పాపకమ్మం కరోన్తస్స హి రహో నామ నత్థీతి తాపసస్స సంవేగం ఉప్పాదేన్తీ ఏవమాహ.

తతో తాపసో చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౯. ''ఏవం విదిత్వా విదూ సబ్బధమ్మం, విద్ధంసనం చవనం జీవితస్స;
న చీయతీ తస్స నరస్స పాపం, సచే న చేతేతి వధాయ తస్స.

౨౦. ''ఇసిపూగసమఞ్ఞాతే , ఏవం లోక్యా విదితా సతి;
అనరియపరిసమ్భాసే, పాపకమ్మం జిగీససి.

౨౧. ''సచే అహం మరిస్సామి, తీరే తే పుథుసుస్సోణి;
అసంసయం తం అసిలోకో, మయి పేతే ఆగమిస్సతి.

౨౨. ''తస్మా హి పాపకం కమ్మం, రక్ఖస్సేవ సుమజ్ఝిమే;
మా తం సబ్బో జనో పచ్ఛా, పకుట్ఠాయి మయి మతే''తి.

తత్థ **ఏవం విదిత్వాతి** యథా అహం సీలఞ్చ అనిచ్చతఞ్చ జానామి, ఏవం జానిత్వా ఠితస్స. **విదూతి** విదునో. **సబ్బధమ్మన్తి** సబ్బం సుచరితధమ్మం. తివిధఞ్హి సుచరితం ఇధ సబ్బధమ్మోతి అధిప్పేతం. **విద్ధంసనన్తి** భఙ్గం. **చవనన్తి** చుతిం. **జీవితస్సాతి** ఆయునో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏవం విదిత్వా ఠితస్స పణ్డితస్స సబ్బం సుచరితధమ్మం జీవితస్స చ అనిచ్చతం జానన్తస్స ఏవరూపస్స నరస్స పాపం న చీయతి న వడ్ఢతి. **సచే న చేతేతి వధాయ తస్సాతి** తస్స సఙ్ఖం గతస్స పరపుగ్గలస్స వధాయ న చేతేతి న పకప్పేతి, నేవ పరపుగ్గలం వధాయ చేతేతి, నాపి పరసన్తకం వినాసేతి, అహఞ్చ కస్సచి వధాయ అచేతేత్వా కేవలం అమ్బపక్కే ఆసఙ్గం కత్వా గఙ్గం ఓలోకేన్తో నిసిన్నో, త్వం మయ్హం కిం నామ అకుసలం పస్ససీతి.

ఇసిపూగసమఞ్ఞాతేతి ఇసిగణేన సుట్ఠు అఞ్ఞాతే ఇసీనం సమ్మతే. **ఏవం లోక్యా**తి త్వం నామ పాపపవాహనేన లోకస్స హితాతి ఏవం విదితా. **సతీ**తి సతి సోభనే ఉత్తమేతి ఆలపనమేతం. **అనరియపరిసమ్భాసే**తి "తస్స జానన్తి పితరో"తిఆదికాయ అసున్దరాయ పరిభాసాయ సమన్నాగతే. **జిగీససీ**తి మయి పాపే అసంవిజ్జన్తేపి మం ఏవం పరిభాసన్తీ చ పరమరణం అజ్ఝుపేక్ఖన్తీ చ అత్తనో పాపకమ్మం గవేససి ఉప్పాదేసి. **తీరే తే**తి తవ గఙ్గాతీరే. **పుథుసుస్సోణీ**తి పుథులాయ సున్దరాయ సోణియా సమన్నాగతే. **పేతే**తి అమ్బపక్కం అలభిత్వా పరలోకం గతే, మతేతి అత్థో. **పకుట్ఠాయీ**తి అక్కోసి గరహి నిన్ది. "పక్వత్థాసీ"తిపి పాఠో.

తం సుత్వా దేవధీతా పఞ్చ గాథా అభాసి –

౨౩. "అఞ్ఞాతమేతం అవిసయ్హసాహి, అత్తానమమ్బఞ్చ దదామి తే తం;
యో దుచ్చజే కామగుణే పహాయ, సన్తిఞ్చ ధమ్మఞ్చ అధిట్ఠితోసి.

౨౪. "యో హిత్వా పుబ్బసఞ్ఞోగం, పచ్ఛాసంయోజనే ఠితో;
అధమ్మఞ్చేవ చరతి, పాపఞ్చస్స పవడ్ఢతి.

౨౫. "ఏహి తం పాపయిస్సామి, కామం అప్పోస్సుకో భవ;
ఉపనయామి సీతస్మిం, విహరాహి అనుస్సుకో.

౨౬. "తం పుప్ఫరసమత్తేభి, వక్కఙ్గేహి అరిన్దమ;
కోఞ్చా మయూరా దివియా, కోలట్ఠిమధుసాళికా;
కూజితా హంసపూగేహి, కోకిలేత్థ పబోధరే.

౨౭. "అమ్బేత్థ విప్పసాఖగ్గా, పలాలఖలసన్నిభా;
కోసమ్బసలళా నీపా, పక్కతాలవిలమ్బినో"తి.

తత్థ **అఞ్ఞాతమేత**న్తి "గరహా తే భవిస్సతీతి వదన్తో అమ్బపక్కత్థాయ వదసీ"తి ఏతం కారణం మయా అఞ్ఞాతం. **అవిసయ్హసాహీ**తి రాజానో నామ దుస్సహం సహన్తి, తేన నం ఆలపన్తీ ఏవమాహ. **అత్తాన**న్తి తం ఆలిఙ్గిత్వా అమ్బవనం నయన్తీ అత్తానఞ్చ తే దదామి తఞ్చ అమ్బం. **కామగుణే**తి కఞ్చనమాలాసేతచ్ఛత్తపటిమణ్డితే వత్థుకామే. **సన్తిఞ్చ ధమ్మఞ్చా**తి దుస్సీల్యవూపసమేన సన్తిసఙ్ఖాతం సీలఞ్చేవ సుచరితధమ్మఞ్చ. **అధిట్ఠితోసీ**తి యో త్వం ఇమే గుణే ఉపగతో, ఏతేసు వా పతిట్ఠితోతి అత్థో.

పుబ్బసఞ్ఞోగన్తి పురిమబన్ధనం. **పచ్ఛాసంయోజనే**తి పచ్ఛిమబన్ధనే. ఇదం వుత్తం హోతి – అమ్భో తాపస యో మహన్తం రజ్జసిరివిభవం పహాయ అమ్బపక్కమత్తే రసతణ్హాయ బజ్ఝిత్వా వాతాతపం అగణేత్వా నదీతీరే సుస్సమానో నిసీదతి, సో మహాసముద్దం తరిత్వా వేలన్తే సంసీదనపుగ్గలసదిసో. యో పుగ్గలో రసతణ్హావసికో అధమ్మఞ్చేవ చరతి, రసతణ్హావసేన కరియమానం పాపఞ్చస్స పవడ్ఢతీతి. ఇతి సా తాపసం గరహన్తీ ఏవమాహ.

కామం అప్పోస్సుక్కో భవాతి ఏకంసేనేవ అమ్బపక్కే నిరాలయో హోహి. **సీతస్మిన్తి** సీతలే అమ్బవనే. **తన్తి** ఏవం వదమానావ దేవతా తాపసం ఆలిఙ్గిత్వా ఉరే నిపజ్జాపేత్వా ఆకాసే పక్ఖన్తా తియోజనికం దిబ్బఅమ్బవనం దిస్వా సకుణసద్దఞ్చ సుత్వా తాపసస్స ఆచిక్ఖన్తీ "త"న్తి ఏవమాహ. **పుప్ఫరసమత్తేభీతి** పుప్ఫరసేన మత్తేహి. **వక్కఙ్గేహీతి** వఙ్కగీవేహి సకుణేహి అభినాదితన్తి అత్థో. ఇదాని తే సకుణే ఆచిక్ఖన్తీ "కోఞ్చా"తిఆదిమాహ. తత్థ **దివియాతి** దిబ్బా. **కోలట్ఠిమధుసాళికాతి** కోలట్ఠిసకుణా చ నామ సువణ్ణసాళికా సకుణా చ. ఏతే దిబ్బసకుణా ఏత్థ వసన్తీతి దస్సేతి. **కూజితా హంసపూగేహీతి** హంసగణేహి ఉపకూజితా విరవసఙ్ఘట్టితా. **కోకిలేత్థ పబోధరేతి** ఏత్థ అమ్బవనే కోకిలా వస్సన్తియో అత్తానం పబోధేన్తి ఞాపేన్తి. **అమ్బేత్థాతి** అమ్బా ఏత్థ. **విప్పసాఖగ్గాతి** ఫలభారేన ఓనమితసాఖగ్గా. **పలాలఖలసన్నిభాతి** పుప్ఫసన్నిచయేన సాలిపలాలఖలసదిసా. **పక్కతాలవిలమ్బినోతి** పక్కతాలఫలవిలమ్బినో. ఏవరూపా రుక్ఖా చ ఏత్థ అత్థీతి అమ్బవనం వణ్ణేతి.

వణ్ణయిత్వా చ పన తాపసం తత్థ ఓతారేత్వా "ఇమస్మిం అమ్బవనే అమ్బాని ఖాదన్తో అత్తనో తణ్హం పూరేహీ"తి వత్వా పక్కామి. తాపసో అమ్బాని ఖాదిత్వా తణ్హం పూరేత్వా విస్సమిత్వా అమ్బవనే విచరన్తో తం పేతం దుక్ఖం అనుభవన్తం దిస్వా కిఞ్చి వత్తుం నాసక్ఖి. సూరియే పన అత్థఙ్గతే తం నాటకిత్థిపరివారితం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానం దిస్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౮. "మాలీ కిరిటీ కాయూరీ, అఙ్గదీ చన్దనుస్సదో;
రత్తిం త్వం పరిచారేసి, దివా వేదేసి వేదనం.

౨౯. "సోళసిత్థిసహస్సాని, యా తేమా పరిచారికా;
ఏవం మహానుభావోసి, అబ్భుతో లోమహంసనో.

౩౦. "కిం కమ్మమకరీ పుబ్బే, పాపం అత్తదుఖావహం;
యం కరిత్వా మనుస్సేసు, పిట్ఠిమంసాని ఖాదసీ"తి.

తత్థ **మాలీతి** దిబ్బమాలాధరో. **కిరిటీతి** దిబ్బవేఠనధరో. **కాయూరీతి** దిబ్బాభరణపటిమణ్డితో. **అఙ్గదీతి** దిబ్బఙ్గదసమన్నాగతో. **చన్దనుస్సదోతి** దిబ్బచన్దనవిలిత్తో. **పరిచారేసీతి** ఇన్ద్రియాని దిబ్బవిసయేసు చారేసి. **దివాతి** దివా పన మహాదుక్ఖం అనుభోసి. **యా తేమాతి** యా తే ఇమా. **అబ్భుతోతి** మనుస్సలోకే అభూతపుబ్బో. **లోమహంసనోతి** యే తం పస్సన్తి, తేసం లోమాని హంసన్తి. **పుబ్బేతి** పురిమభవే. **అత్తదుఖావహన్తి** అత్తనో దుక్ఖావహం. **మనుస్సేసూతి** యం మనుస్సలోకే కత్వా ఇదాని అత్తనో పిట్ఠిమంసాని ఖాదసీతి పుచ్ఛతి.

పేతో తం సఞ్జానిత్వా "తుమ్హే మం న సఞ్జానాథ, అహం తుమ్హాకం పురోహితో అహోసిం, ఇదం మే రత్తిం సుఖానుభవనం తుమ్హే నిస్సాయ కతస్స ఉపడ్ఢూపోసథస్స నిస్సన్దేన లద్ధం, దివా దుక్ఖానుభవనం పన మయా పకతస్స పాపస్సేవ నిస్సన్దేన. అహఞ్హి తుమ్హేహి వినిచ్ఛయే ఠపితో కూటడ్డం కరిత్వా లఞ్జం గహేత్వా పరపిట్ఠిమంసికో హుత్వా తస్స దివా కతస్స కమ్మస్స నిస్సన్దేన ఇదం దుక్ఖం అనుభవామీ"తి వత్వా గాథాద్వయమాహ –

౩౧. "అజ్ఝేనాని పటిగ్గయ్హ, కామేసు గధితో అహం;

అచరిం దీఘమద్ధానం, పరేసం అహితాయహం.

౩౨. “యో పిట్ఠిమంసికో హోతి, ఏవం ఉక్కచ్చ ఖాదతి;
యథాహం అజ్జ ఖాదామి, పిట్ఠిమంసాని అత్తనో”తి.

తత్థ **అజ్ఝేనానీ**తి వేదే. **పటిగ్గయ్హా**తి పటిగ్గహేత్వా అధీయిత్వా. **అచరి**న్తి పటిపజ్జిం. **అహితాయహ**న్తి అహితాయ అత్థనాసనాయ అహం. **యో పిట్ఠిమంసికో**తి యో పుగ్గలో పరేసం పిట్ఠిమంసఖాదకో పిసుణో హోతి. **ఉక్కచ్చా**తి ఉక్కన్తిత్వా.

ఇదఞ్చ పన వత్వా తాపసం పుచ్ఛి – “తుమ్హే కథం ఇధాగతా”తి. తాపసో సబ్బం విత్థారేన కథేసి. “ఇదాని పన, భన్తే, ఇధేవ వసిస్సథ, గమిస్సథా”తి. “న వసిస్సామి, అస్సమపదంయేవ గమిస్సామీ”తి. పేతో “సాధు, భన్తే, అహం వో నిబద్ధం అమ్బపక్కేన ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి వత్వా అత్తనో ఆనుభావేన అస్సమపదేయేవ ఓతారేత్వా “అనుక్కణ్ఠా ఇధేవ వసథా”తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా గతో. తతో పట్ఠాయ నిబద్ధం అమ్బపక్కేన ఉపట్ఠహి. తాపసో తం పరిభుఞ్జన్తో కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానాభిఞ్ఞా నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఉపాసకానం ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే కేచి సోతాపన్నా అహేసుం, కేచి సకదాగామినో, కేచి అనాగామినో. తదా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, తాపసో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

కింఛన్దజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౧౨] ౨. కుమ్భజాతకవణ్ణనా

కో పాతురాసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో విసాఖాయ సహాయికా సురాపీతా పఞ్చసతా ఇత్థియో ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర సురాఛణే సఙ్ఘుట్ఠే తా పఞ్చసతా ఇత్థియో సామికానం ఛణే కీళమానానం తిక్ఖసురం పటియాదేత్వా “ఛణం కీళిస్సామా”తి సబ్బాపి విసాఖాయ సన్తికం గన్త్వా “సహాయికే ఛణం కీళిస్సామా”తి వత్వా “అయం సురాఛణో, న అహం సురం పివిస్సామీ”తి వుత్తే – “తుమ్హే సమ్మాసమ్బుద్ధస్స దానం దేథ, మయం ఛణం కరిస్సామా”తి ఆహంసు. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తా ఉయ్యోజేత్వా సత్థారం నిమన్తాపేత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా బహుం గన్ధమాలం ఆదాయ సాయన్హసమయే ధమ్మకథం సోతుం తాహి పరివుతా జేతవనం అగమాసి. తా పనిత్థియో సురం పివమానావ తాయ సద్ధిం గన్త్వా ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా సురం పివిత్వావ తాయ సద్ధిం సత్థు సన్తికం అగమంసు. విసాఖా సత్థారం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది, ఇతరాసు ఏకచ్చా సత్థు సన్తికేయేవ నచ్చింసు, ఏకచ్చా గాయింసు, ఏకచ్చా హత్థకుక్కుచ్చపాదకుక్కుచ్చాని, ఏకచ్చా కలహం అకంసు.

సత్థా తాసం సంవేగజననత్థాయ భముకలోమతో రంసీ విస్సజ్జేసి, అన్ధకారతిమిసా అహోసి. తా భీతా అహేసుం మరణభయతజ్జితా, తేన తాసం సురా జీరి. సత్థా నిసిన్నపల్లఙ్కే అన్తరహితో సినేరుముద్ధని ఠత్వా ఉణ్ణలోమతో రంసీ విస్సజ్జేసి, చన్దసూరియసహస్సుగ్గమనం వియ అహోసి. సత్థా తత్థ ఠితోవ తాసం సంవేగజననత్థాయ –

“కో ను హాసో కిమానన్దో, నిచ్చం పజ్జలితే సతి;

అన్ధకారేన ఓనద్ధా, పదీపం న గవేసథా"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౪౬) –

ఇమం గాథమాహ. గాథాపరియోసానే తా పఞ్చసతాపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు. సత్థా ఆగన్త్వా గన్ధకుటిఛాయాయ బుద్ధాసనే నిసీది. అథ నం విసాఖా వన్దిత్వా, "భన్తే, ఇదం హిరోత్తప్పభేదకం సురాపానం నామ కదా ఉప్పన్న"న్తి పుచ్ఛి. సో తస్సా ఆచిక్ఖన్తో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే ఏకో కాసిరట్ఠవాసీ సురో నామ వనచరకో భణ్డపరియేసనత్థాయ హిమవన్తం అగమాసి. తత్థేకో రుక్ఖో ఉగ్గన్త్వా పోరిసమత్తే ఠానే తిధాకప్పో అహోసి. తస్స తిణ్ణం కప్పానం అన్తరే చాటిప్పమాణో ఆవాటో అహోసి. సో దేవే వస్సన్తే ఉదకేన పూరితో, తం పరివారేత్వా హరీతకీ ఆమలకీ మరిచగచ్ఛో చ అహోసి , తేసం పక్కాని ఫలాని ఛిజ్జిత్వా తత్థ పతన్తి. తస్సావిదూరే సయంజాతసాలి జాతో, తతో సువకా సాలిసీసాని ఆహరిత్వా తస్మిం రుక్ఖే నిసీదిత్వా ఖాదన్తి. తేసం ఖాదమానానం సాలీపి తణ్డులాపి తత్థ పతన్తి. ఇతి తం ఉదకం సూరియసన్తాపేన పచ్చమానం రసం లోహితవణ్ణం అహోసి. నిదాఘసమయే పిపాసితా సకుణగణా ఆగన్త్వా తం పివిత్వా మత్తా పరివత్తిత్వా రుక్ఖమూలే పతింసు, తస్మిం థోకం నిద్దాయిత్వా వికూజమానా పక్కమన్తి. రుక్ఖసునఖమక్కటాదీసుపి ఏసేవ నయో. వనచరకో తం దిస్వా "సచే ఇదం విసం భవేయ్య, ఇమే మరేయ్యుం, ఇమే పన థోకం నిద్దాయిత్వా యథాసుఖం గచ్ఛన్తి, నయిదం విస"న్తి సయం పివిత్వా మత్తో హుత్వా మంసం ఖాదితుకామో అహోసి. తతో అగ్గిం కత్వా రుక్ఖమూలే పతితే తిత్తిరకుక్కుటాదయో మారేత్వా మంసం అఙ్గారే పచిత్వా ఏకేన హత్థేన నచ్చన్తో ఏకేన మంసం ఖాదన్తో ఏకాహద్వీహం తత్థేవ అహోసి.

తతో పన అవిదూరే ఏకో వరుణో నామ తాపసో వసతి. వనచరకో అఞ్ఞదాపి తస్స సన్తికం గచ్ఛతి. అథస్స ఏతదహోసి – "ఇదం పానం తాపసేన సద్ధిం పివిస్సామీ"తి. సో ఏకం వేళునాళికం పూరేత్వా పక్కమంసేన సద్ధిం ఆహరిత్వా పణ్ణసాలం గన్త్వా, "భన్తే, ఇమం పివథా"తి వత్వా ఉభోపి మంసం ఖాదన్తా పివింసు. ఇతి సురేన చ వరుణేన చ దిట్ఠత్తా తస్స పానస్స "సురా"తి చ "వరుణా"తి చ నామం జాతం. తే ఉభోపి "అత్థేసో ఉపాయో"తి వేళునాళియో పూరేత్వా కాజేనాదాయ పచ్చన్తనగరం గన్త్వా "పానకారకా నామ ఆగతా"తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేసుం. రాజా నే పక్కోసాపేసి, తే తస్స పానం ఉపనేసుం. రాజా ద్వే తయో వారే పివిత్వా మజ్జి, తస్స తం ఏకాహద్వీహమత్తమేవ అహోసి. అథ నే "అఞ్ఞమ్పి అత్థీ"తి పుచ్ఛి. "అత్థి, దేవా"తి. "కుహి"న్తి? "హిమవన్తే దేవా"తి. "తేన హి ఆనేథా"తి. తే గన్త్వా ఏకద్వే వారే ఆనేత్వా "నిబద్ధం గన్తుం న సక్ఖిస్సామా"తి సమ్భారే సల్లక్ఖేత్వా తస్స రుక్ఖస్స తచం ఆదిం కత్వా సబ్బసమ్భారే పక్ఖిపిత్వా నగరే సురం కరింసు. నాగరా సురం పివిత్వా పమాదం ఆపన్నా దుగ్గతా అహేసుం, నగరం సుఞ్ఞం వియ అహోసి, తేన పానకారకా తతో పలాయిత్వా బారాణసిం గన్త్వా "పానకారకా ఆగతా"తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేసుం. రాజా నే పక్కోసాపేత్వా పరిబ్బయం అదాసి. తే తత్థాపి సురం అకంసు, తమ్పి నగరం తథేవ వినస్సి, తతో పలాయిత్వా సాకేతం, సాకేతతో సావత్థిం అగమంసు.

తదా సావత్థియం సబ్బమిత్తో నామ రాజా అహోసి. సో తేసం సఙ్గహం కత్వా "కేన వో అత్థో"తి పుచ్ఛిత్వా "సమ్భారమూలేన చేవ సాలిపిట్ఠేన చ పఞ్చహి చాటిసతేహి చా"తి వుత్తే సబ్బం దాపేసి. తే పఞ్చసు చాటిసతేసు సురం సణ్ఠాపేత్వా మూసికభయేన చాటిరక్ఖణత్థాయ ఏకేకాయ చాటియా సన్తికే ఏకేకం బిళారం బన్ధింసు. తే పచ్చిత్వా ఉత్తరణకాలే చాటికుచ్ఛీసు పగ్ఘరన్తం సురం పివిత్వా మత్తా నిద్దాయింసు. మూసికా ఆగన్త్వా తేసం కణ్ణనాసికదాఠికనఙ్గుట్ఠే ఖాదిత్వా అగమంసు. "బిళారా సురం పివిత్వా మతా"తి ఆయుత్తకపురిసా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా "విసకారకా ఏతే భవిస్సన్తీ"తి తేసం ద్విన్నమ్పి జనానం సీసాని ఛిన్దాపేసి. తే "సురం దేవ, మధురం దేవా"తి విరవన్తావ మరింసు. రాజా తే మారాపేత్వా

“చాటియో భిన్దథా”తి ఆణాపేసి. బిళారాపి సురాయ జిణ్ణాయ ఉట్ఠహిత్వా కీళన్తా విచరింసు, తే దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “సచే విసం అస్స, ఏతే మరేయ్యుం, మధురేనేవ భవితబ్బం, పివిస్సామి న”న్తి నగరం అలఙ్కారాపేత్వా రాజఙ్గణే మణ్డపం కారాపేత్వా అలఙ్కతమణ్డపే సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా అమచ్చగణపరివుతో సురం పాతుం ఆరభి.

తదా సక్కో దేవరాజా “కే ను ఖో మాతుపట్ఠానాదీసు అప్పమత్తా తీణి సుచరితాని పూరేన్తీ”తి లోకం వోలోకేన్తో తం రాజానం సురం పాతుం నిసిన్నం దిస్వా “సచాయం సురం పివిస్సతి, సకలజమ్బుదీపో నస్సిస్సతి. యథా న పివిస్సతి, తథా నం కరిస్సామీ”తి ఏకం సురాపుణ్ణం కుమ్భం హత్థతలే ఠపేత్వా బ్రాహ్మణవేసేనాగన్త్వా రఞ్ఞో సమ్ముఖట్ఠానే ఆకాసే ఠత్వా “ఇమం కుమ్భం కిణాథ, ఇమం కుమ్భం కిణాథా”తి ఆహ. సబ్బమిత్తరాజా తం తథా వదన్తం ఆకాసే ఠితం దిస్వా “కుతో ను ఖో బ్రాహ్మణో ఆగచ్ఛతీ”తి తేన సద్ధిం సల్లపన్తో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౩. “కో పాతురాసీ తిదివా నభమ్హి, ఓభాసయం సంవరిం చన్దిమావ;
గత్తేహి తే రస్మియో నిచ్ఛరన్తి, సతేరతా విజ్జురివన్తలిక్ఖే.

౩౪. “సో ఛిన్నవాతం కమసీ అఘమ్హి, వేహాయసం గచ్ఛసి తిట్ఠసీ చ;
ఇద్ధీ ను తే వత్థుకతా సుభావితా, అనద్ధగూనం అపి దేవతానం.

౩౫. “వేహాయసం గమ్మమాగమ్మ తిట్ఠసి, కుమ్భం కిణాథాతి యమేతమత్థం;
కో వా తువం కిస్స వా తాయ కుమ్భో, అక్ఖాహి మే బ్రాహ్మణ ఏతమత్థ”న్తి.

తత్థ **కో పాతురాసీ**తి కుతో పాతుభూతోసి, కుతో ఆగతోసీతి అత్థో. **తిదివా నభమ్హీ**తి కిం తావతింసభవనా ఆగన్త్వా ఇధ నభమ్హి ఆకాసే పాకటో జాతోసీతి పుచ్ఛతి. **సంవరి**న్తి రత్తిం. **సతేరతా**తి ఏవంనామికా. **సో**తి సో త్వం. **ఛిన్నవాత**న్తి వలాహకోపి తావ వాతేన కమతి, తస్స పన సోపి వాతో నత్థి, తేనేవమాహ. **కమసీ**తి పవత్తేసి. **అఘమ్హీ**తి అప్పటిఘే ఆకాసే. **వత్థుకతా**తి వత్థు వియ పతిట్ఠా వియ కతా. **అనద్ధగూనం అపి దేవతాన**న్తి యా పదసా అద్ధానం అగమనేన అనద్ధగూనం దేవతానం ఇద్ధి, సా అపి తవ సుభావితాతి పుచ్ఛతి. **వేహాయసం గమ్మమాగమ్మా**తి ఆకాసే పవత్తం పదవీతిహారం పటిచ్చ నిస్సాయ. “తిట్ఠసీ”తి ఇమస్స “కో వా తువ”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో, ఏవం తిట్ఠమానో కో వా త్వన్తి అత్థో. **యమేతమత్థ**న్తి యం ఏతం వదసి. ఇమస్స “కిస్స వా తాయ”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో, యం ఏతం కుమ్భం కిణాథాతి వదసి, కిస్స వా తే అయం కుమ్భోతి అత్థో.

తతో సక్కో “తేన హి సుణాహీ”తి వత్వా సురాయ దోసే దస్సేన్తో ఆహ –

౩౬. “న సప్పికుమ్భో నపి తేలకుమ్భో, న ఫాణితస్స న మధుస్స కుమ్భో;
కుమ్భస్స వజ్జాని అనప్పకాని, దోసే బహూ కుమ్భగతే సుణాథ.

౩౭. “గళేయ్య యం పిత్వా పతే పపాతం, సోబ్భం గుహం చన్దనియోళిగల్లం;
బహుమ్పి భుఞ్జేయ్య అభోజనేయ్యం, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౩౮. “యం పిత్వా చిత్తస్మిం అనేసమానో, ఆహిణ్డతీ గోరివ భక్ఖసాదీ;
అనాథమానో ఉపగాయతి నచ్చతి చ, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౩౯. “యం వే పివిత్వా అచేలోవ నగ్గో, చరేయ్య గామే విసిఖన్తరాని;
సమ్మూళ్హచిత్తో అతివేలసాయీ, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౦. “యం పిత్వా ఉట్ఠాయ పవేధమానో, సీసఞ్చ బాహుఞ్చ పచాలయన్తో;
సో నచ్చతీ దారుకటల్లకోవ, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౧. “యం వే పివిత్వా అగ్గిదడ్ఢా సయన్తి, అథో సిగాలేహిపి ఖాదితాసే;
బన్ధం వధం భోగజానిఞ్చుపేన్తి, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౨. “యం పిత్వా భాసేయ్య అభాసనేయ్యం, సభాయమాసీనో అపేతవత్థో;
సమ్మక్ఖితో వన్తగతో బ్యసన్నో, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౩. “యం వే పివిత్వా ఉక్కట్ఠో ఆవిలక్ఖో, మమేవ సబ్బపథవీతి మఞ్ఞే;
న మే సమో చాతురన్తోపి రాజా, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౪. “మానాతిమానా కలహాని పేసుణీ, దుబ్బణ్ణినీ నగ్గయినీ పలాయినీ;
చోరాన ధుత్తాన గతీ నికేతో, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౫. “ఇద్ధాని ఫీతాని కులాని అస్సు, అనేకసాహస్సధనాని లోకే;
ఉచ్ఛిన్నదాయజ్జకతానిమాయ, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౬. “ధఞ్ఞం ధనం రజతం జాతరూపం, ఖేత్తం గవం యత్థ వినాసయన్తి;
ఉచ్ఛేదనీ విత్తగతం కులానం, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౭. “యం వే పిత్వా దిత్తరూపోవ పోసో, అక్కోసతి మాతరం పితరఞ్చ;
సస్సుమ్పి గణ్హేయ్య అథోపి సుణ్హం, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౮. “యం వే పిత్వా దిత్తరూపావ నారీ, అక్కోసతీ సస్సురం సామికఞ్చ;
దాసమ్పి గణ్హే పరిచారికమ్పి, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౪౯. “యం వే పివిత్వాన హనేయ్య పోసో, ధమ్మే ఠితం సమణం బ్రాహ్మణం వా;
గచ్ఛే అపాయమ్పి తతోనిదానం, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౫౦. “యం వే పివిత్వా దుచ్చరితం చరన్తి, కాయేన వాచాయ చ చేతసా చ;

నిరయం వజన్తి దుచ్చరితం చరిత్వా, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౧. “యం యాచమానా న లభన్తి పుబ్బే, బహుం హిరఞ్ఞమ్పి పరిచ్చజన్తా;
సో తం పివిత్వా అలికం భణాతి, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౨. “యం వే పిత్వా పేసనే పేసియన్తో, అచ్చాయికే కరణీయమ్హి జాతే;
అత్థమ్పి సో నప్పజానాతి వుత్తో, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౩. “హిరీమనాపి అహిరీకభావం, పాతుం కరోన్తి మదనాయ మత్తా;
ధీరాపి సన్తా బహుకం భణన్తి, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౪. “యం వే పిత్వా ఏకథూపా సయన్తి, అనాసకా థణ్డిలదుక్ఖసేయ్యం;
దుబ్బణ్ణియం ఆయసక్యఞ్చుపేన్తి, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౫. “యం వే పిత్వా పత్తఖన్ధా సయన్తి, గావో కూటహతావ న హి వారుణియా;
వేగో నరేన సుసహోరివ, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౬. “యం మనుస్సా వివజ్జన్తి, సప్పం ఘోరవిసమివ;
తం లోకే విససమానం, కో నరో పాతుమరహతి.

౨౧౭. “యం వే పిత్వా అన్ధకవేణ్డపుత్తా, సముద్దతీరే పరిచారయన్తా;
ఉపక్కముం ముసలేభి అఞ్ఞమఞ్ఞం, తస్సా పుణ్ణం కుమ్భమిమం కిణాథ.

౨౧౮. “యం వే పిత్వా పుబ్బదేవా పమత్తా, తిదివా చుతా సస్సతియా సమాయా;
తం తాదిసం మజ్జమిమం నిరత్థకం, జానం మహారాజ కథం పివేయ్య.

౨౧౯. “నయిమస్మిం కుమ్భస్మిం దధి వా మధు వా, ఏవం అభిఞ్ఞాయ కిణాహి రాజ;
ఏవఞ్హిమం కుమ్భగతా మయా తే, అక్ఖాతరూపం తవ సబ్బమిత్తా”తి.

తత్థ **వజ్జానీతి**ఆదీనవా. **గళేయ్యాతి** గచ్ఛన్తో పదే పదే పరివత్తేయ్య. **యం పిత్వా పతేతి** యం పివిత్వా పతేయ్య. **సోబ్భన్తి** ఆవాటం. **చన్దనియోళిగల్లన్తి** చన్దనికఞ్చ ఓళిగల్లఞ్చ. **అభోజనేయ్యన్తి** భుఞ్జితుం అయుత్తం. **అనేసమానోతి** అనిస్సరో. **గోరివాతి** గోణో వియ. **భక్ఖసాదీతి** పురాణకసటఖాదకో, యథా సో తత్థ తత్థ భక్ఖసం పరియేసన్తో ఆహిణ్డతి, ఏవం ఆహిణ్డతీతి అత్థో. **అనాథమానోతి** నిరవస్సయో అనాథో వియ. **ఉపగాయతీతి** అఞ్ఞం గాయన్తం దిస్వా ఉపగన్త్వా గాయతి. **అచేలోవాతి** అచేలకో వియ. **విసిఖన్తరానీతి** అన్తరవీథియో. **అతివేలసాయీతి** అతిచిరమ్పి నిద్దం ఓక్కమేయ్య. “అతివేలచారీ”తిపి పాఠో, అతివేలచారీ హుత్వా చరేయ్యాతి అత్థో.

దారుకటల్లకో వాతి దారుమయయన్తరూపకం వియ. **భోగజానిఞ్చుపేన్తీ**తి భోగజానిఞ్చ ఉపేన్తి, పాణాతిపాతాదీని కత్వా దణ్డపీళితా ధనజానిఞ్చ అఞ్ఞఞ్చ వధబన్ధనాదిదుక్ఖం పాపుణన్తీతి అత్థో. **వన్తగతో**తి అత్తనో వన్తస్మిం గతో. **బ్యసన్నో**తి బ్యసనాపన్నో. "విసన్నో"తిపి పాఠో , తస్మిం వన్తే ఓసన్నోతి అత్థో. **ఉక్కట్ఠో**తి అహం మహాయోధో, కో మయా సదిసో అత్థీతి ఏవం ఉక్కంసగతో హుత్వా. **ఆవిలక్ఖో**తి రత్తక్ఖో. **సబ్బపథవీ**తి సబ్బా పథవీ. "సబ్బపుథుమీ"తిపి పాఠో. **చాతురన్తో**తి చతుసముద్దపరియన్తాయ పథవియా ఇస్సరో. **మానాతిమానా**తి మానకారికా. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. **గతీ**తి నిబ్బత్తి. **నికేతో**తి నివాసో. **తస్సా పుణ్ణన్తి** యా ఏవరూపా, తస్సా పుణ్ణం. **ఇద్ధానీ**తి సమిద్ధాని. **ఫీతానీ**తి వత్థాలఙ్కారకప్పభణ్డేహి పుప్ఫితాని. **ఉచ్ఛిన్నదాయజ్జకతానీ**తి ఉచ్ఛిన్నదాయాదాని నిద్ధనాని కతాని. **యత్థ వినాసయన్తీ**తి యం నిస్సాయ యత్థ పతిట్ఠితా, ఏవం బహుమ్పి ధనధఞ్ఞాదిసాపతేయ్యం నాసయన్తి, కపణా హోన్తి.

దిత్తరూపోతి దప్పితరూపో. **గణ్హేయ్యా**తి భరియసఞ్ఞాయ కిలేసవసేన హత్థే గణ్హేయ్య. **దాసమ్పి గణ్హే**తి అత్తనో దాసమ్పి కిలేసవసేన "సామికో మే"తి గణ్హేయ్య. **పివిత్వానా**తి పివిత్వా. **దుచ్చరితం చరిత్వా**తి ఏవం తీహి ద్వారేహి దసవిధమ్పి అకుసలం కత్వా. **యం యాచమానా**తి యం పురిసం పుబ్బే సురం అపివన్తం బహుం హిరఞ్ఞం పరిచ్చజన్తా ముసావాదం కరోహీతి యాచమానా న లభన్తి. **పిత్వా**తి పివిత్వా రితో. **నప్పజానాతి వుత్తో**తి "కేనట్ఠేన ఆగతోసీ"తి వుత్తో సాసనస్స దుగ్గహితత్తా తం అత్థం న జానాతి. **హిరీమనాపీ**తి హిరీయుత్తచిత్తాపి. **ఏకథూపా**తి సూకరపోతకా వియ హీనజచ్చేహిపి సద్ధిం ఏకరాసీ హుత్వా. **అనాసకా**తి నిరాహారా. **థణ్డిలదుక్ఖసేయ్య**న్తి భూమియం దుక్ఖసేయ్యం సయన్తి. **ఆయసక్య**న్తి గరహం.

పత్తఖన్ధాతి పతితక్ఖన్ధా. **కూటహతావా**తి గీవాయ బద్ధేన కూటేన హతా గావో వియ, యథా తా తిణం అఖాదన్తియో పానీయం అపివన్తియో సయన్తి, తథా సయన్తీతి అత్థో. **ఘోరవిసమివా**తి ఘోరవిసం వియ. **విససమాన**న్తి విససదిసం. **అన్ధకవేణ్డపుత్తా**తి దస భాతికరాజానో. **ఉపక్కము**న్తి పహరింసు. **పుబ్బదేవా**తి అసురా. **తిదివా**తి తావతింసదేవలోకా. **సస్సతియా**తి సస్సతా, దీఘాయుకభావేన నిచ్చసమ్మతా దేవలోకాతి అత్థో. **సమాయా**తి సద్ధిం అసురమాయాహి. **జాన**న్తి ఏవం "నిరత్థకం ఏత"న్తి జానన్తో తుమ్హాదిసో పణ్డితో పురిసో కథం పివేయ్య . **కుమ్భగతా మయా**తి కుమ్భగతం మయా, అయమేవ వా పాఠో. **అక్ఖాతరూప**న్తి సభావతో అక్ఖాతం.

తం సుత్వా రాజా సురాయ ఆదీనవం ఞత్వా తుట్ఠో సక్కస్స థుతిం కరోన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬౦. "న మే పితా వా అథవాపి మాతా, ఏతాదిసా యాదిసకో తువంసి;
హితానుకమ్పీ పరమత్థకామో, సోహం కరిస్సం వచనం తవజ్జ.

౬౧. "దదామి తే గామవరాని పఞ్చ, దాసీసతం సత్త గవంసతాని;
ఆజఞ్ఞయుత్తే చ రథే దస ఇమే, ఆచరియో హోసి మమత్థకామో"తి.

తత్థ **గామవరానీ**తి, బ్రాహ్మణ, ఆచరియస్స నామ ఆచరియభాగో ఇచ్ఛితబ్బో, సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే సతసహస్సుట్ఠానకే తుయ్హం పఞ్చ గామే దదామీతి వదతి. **దస ఇమే**తి ఇమే దస పురతో ఠితే కఞ్చనవిచిత్తే రథే దస్సేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా సక్కో దేవత్తభావం దస్సేత్వా అత్తానం జానాపేన్తో ఆకాసే ఠత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౬౨. “తవేవ దాసీసతమత్థు రాజ, గామా చ గావో చ తవేవ హోన్తు;
ఆజఞ్ఞయుత్తా చ రథా తవేవ, సక్కోహమస్మీ తిదసానమిన్దో.

౬౩. “మంసోదనం సప్పిపాయాసం భుఞ్జ, ఖాదస్సు చ త్వం మధుమాసపూవే;
ఏవం తువం ధమ్మరతో జనిన్ద, అనిన్దితో సగ్గముపేహి ఠాన”న్తి.

తత్థ **ఏవం తువం ధమ్మరతో**తి ఏవం త్వం నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జన్తో సురాపానా విరతో తీణి దుచ్చరితాని పహాయ తివిధసుచరితధమ్మరతో హుత్వా కేనచి అనిన్దితో సగ్గట్ఠానం ఉపేహీతి.

ఇతి సక్కో తస్స ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. సోపి సురం అపివిత్వా సురాభాజనాని భిన్దాపేత్వా సీలం సమాదాయ దానం దత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి. జమ్బుదీపేపి అనుక్కమేన సురాపానం వేపుల్లప్పత్తం జాతం.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, సక్కో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

కుమ్భజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౧౩] ౩. జయద్దిసజాతకవణ్ణనా

చిరస్సం వత మేతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **సామజాతక**సదిసం (జా. ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో). తదా పన సత్థా “పోరాణకపణ్డితా కఞ్చనమాలం సేతచ్ఛత్తం పహాయ మాతాపితరో పోసేసు”న్తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే కపిలరట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే పఞ్చాలో నామ రాజా అహోసి. తస్స అగ్గమహేసీ గబ్భం పటిలభిత్వా పుత్తం విజాయి. తస్సా పురిమభవే ఏకా సపత్తికా కుజ్ఝిత్వా “తుయ్హం జాతం జాతం పజం ఖాదితుం సమత్థా భవిస్సామీ”తి పత్థనం ఠపేత్వా యక్ఖినీ అహోసి. సా తదా ఓకాసం లభిత్వా తస్సా పస్సన్తియావ తం అల్లమంసపేసివణ్ణం కుమారకం గహేత్వా మురుమురాయన్తీ ఖాదిత్వా పక్కామి. దుతియవారేపి తథేవ అకాసి. తతియవారే పన తస్సా పసూతిఘరం పవిట్ఠకాలే గేహం పరివారేత్వా గాళ్హం ఆరక్ఖం అకంసు. విజాతదివసే యక్ఖినీ ఆగన్త్వా పున దారకం అగ్గహేసి. దేవీ “యక్ఖినీ”తి మహాసద్దమకాసి. ఆవుధహత్థా పురిసా ఆగన్త్వా దేవియా దిన్నసఞ్ఞాయ యక్ఖినిం అనుబన్ధింసు. సా ఖాదితుం ఓకాసం అలభన్తీ తతో పలాయిత్వా ఉదకనిద్ధమనం పావిసి. దారకో మాతుసఞ్ఞాయ తస్సా థనం ముఖేన గణ్హి. సా పుత్తసినేహం ఉప్పాదేత్వా తతో పలాయిత్వా సుసానం గన్త్వా దారకం పాసాణలేణే ఠపేత్వా పటిజగ్గి. అథస్స అనుక్కమేన వడ్ఢమానస్స మనుస్సమంసం ఆహరిత్వా అదాసి. ఉభోపి మనుస్సమంసం ఖాదిత్వా తత్థ వసింసు. దారకో అత్తనో మనుస్సభావం న జానాతి “యక్ఖినిపుత్తోస్మీ”తి సఞ్ఞాయ. సో అత్తభావం జహిత్వా అన్తరధాయితుం న సక్కోతి. అథస్స సా అన్తరధానత్థాయ ఏకం మూలం అదాసి. సో మూలానుభావేన అన్తరధాయిత్వా మనుస్సమంసం ఖాదన్తో విచరతి. యక్ఖినీ వేస్సవణస్స మహారాజస్స వేయ్యావచ్చత్థాయ గతా తత్థేవ కాలమకాసి. దేవీపి చతుత్థవారే అఞ్ఞం పుత్తం విజాయి. సో యక్ఖినియా ముత్తత్తా అరోగో అహోసి. పచ్చామిత్తం యక్ఖినిం జినిత్వా జాతత్తా “జయద్దిసకుమారో”తిస్స నామం అకంసు. సో వయప్పత్తో సబ్బసిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్వా ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా రజ్జమనుసాసి.

తదా బోధిసత్తో తస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, “అలీనసత్తుకుమారో”తిస్స నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో ఉగ్గహితసబ్బసిప్పో ఉపరాజా అహోసి. సోపి యక్ఖినిపుత్తో అపరభాగే పమాదేన తం మూలం నాసేత్వా అన్తరధాయితుం అసక్కోన్తో దిస్సమానరూపోవ సుసానే మనుస్సమంసం ఖాది. మనుస్సా తం దిస్వా భీతా ఆగన్త్వా రఞ్ఞో ఉపక్కోసింసు “దేవ ఏకో యక్ఖో దిస్సమానరూపో సుసానే మనుస్సమంసం ఖాదతి, సో అనుక్కమేన నగరం పవిసిత్వా మనుస్సే మారేత్వా ఖాదిస్సతి, తం గాహాపేతుం వట్టతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా “గణ్హథ న”న్తి ఆణాపేసి. బలకాయో గన్త్వా సుసానం పరివారేత్వా అట్ఠాసి. యక్ఖినిపుత్తో నగ్గో ఉబ్బిగ్గరూపో మరణభయభీతో విరవన్తో మనుస్సానం అన్తరం పక్ఖన్ది. మనుస్సా “యక్ఖో”తి మరణభయభీతా ద్విధా భిజ్జింసు. సోపి తతో పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పావిసి, న పున మనుస్సపథం ఆగచ్ఛి. సో ఏకం మహావత్తనిఅటవిం నిస్సాయ మగ్గపటిపన్నేసు మనుస్సేసు ఏకేకం గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మారేత్వా ఖాదన్తో ఏకస్మిం నిగ్రోధమూలే వాసం కప్పేసి.

అథేకో సత్థవాహబ్రాహ్మణో అటవిపాలానం సహస్సం దత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి తం మగ్గం పటిపజ్జి. మనుస్సయక్ఖో విరవన్తో పక్ఖన్ది, భీతా మనుస్సా ఉరేన నిపజ్జింసు. సో బ్రాహ్మణం గహేత్వా పలాయన్తో ఖాణునా పాదే విద్ధో అటవిపాలేసు అనుబన్ధన్తేసు బ్రాహ్మణం ఛడ్డేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానరుక్ఖమూలే నిపజ్జి. తస్స తత్థ నిపన్నస్స సత్తమే దివసే జయద్దిసరాజా మిగవధం ఆణాపేత్వా నగరా నిక్ఖమి. తం నగరా నిక్ఖన్తమత్తమేవ తక్కసిలవాసీ నన్దో నామ మాతుపోసకబ్రాహ్మణో చతస్సో సతారహగాథాయో ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం అద్దస. రాజా “నివత్తిత్వా సుణిస్సామీ”తి తస్స నివాసగేహం దాపేత్వా మిగవం గన్త్వా “యస్స పస్సేన మిగో పలాయతి, తస్సేవ గీవా”తి ఆహ. అథేకో పసదమిగో ఉట్ఠహిత్వా రఞ్ఞో అభిముఖో గన్త్వా పలాయి. అమచ్చా పరిహాసం కరింసు. రాజా ఖగ్గం గహేత్వా తం అనుబన్ధిత్వా తియోజనమత్థకే పత్వా ఖగ్గేన పహరిత్వా ద్వే ఖణ్డాని కరిత్వా కాజేనాదాయ ఆగచ్ఛన్తో మనుస్సయక్ఖస్స నిపన్నట్ఠానం పత్వా దబ్బతిణేసు నిసీదిత్వా థోకం విస్సమిత్వా గన్తుం ఆరభి. అథ నం సో ఉట్ఠాయ “తిట్ఠ కుహిం గచ్ఛసి, భక్ఖోసి మే”తి హత్థే గహేత్వా పఠమం గాథమాహ –

౬౪. “చిరస్సం వత మే ఉదపాది అజ్జ, భక్ఖో మహా సత్తమిభత్తకాలే;
కుతోసి కోవాసి తదిఙ్ఘ బ్రూహి, ఆచిక్ఖ జాతిం విదితో యథాసీ”తి.

తత్థ **భక్ఖో మహా**తి మహాభక్ఖో. **సత్తమిభత్తకాలే**తి పాటిపదతో పట్ఠాయ నిరాహారస్స సత్తమియం భత్తకాలే. **కుతోసీ**తి కుతో ఆగతోసీతి.

రాజా యక్ఖం దిస్వా భీతో ఊరుత్థమ్భం పత్వా పలాయితుం నాసక్ఖి, సతిం పన పచ్చుపట్ఠాపేత్వా దుతియం గాథమాహ –

౬౫. “పఞ్చాలరాజా మిగవం పవిట్ఠో, జయద్దిసో నామ యదిస్సుతో తే;
చరామి కచ్ఛాని వనాని చాహం, పసదం ఇమం ఖాద మమజ్జ ముఞ్చా”తి.

తత్థ **మిగవం పవిట్ఠో**తి మిగవధాయ రట్ఠా నిక్ఖన్తో. **కచ్ఛానీ**తి పబ్బతపస్సాని. **పసద**న్తి పసదమిగం.

తం సుత్వా యక్ఖో తతియం గాథమాహ –

౬౬. “సేనేవ త్వం పణసి సస్సమానో, మమేస భక్ఖో పసదో యం వదేసి;

తం ఖాదియాన పసదం జిఘఞ్ఞం, ఖాదిస్సం పచ్ఛా న విలాపకాలో”తి.

తత్థ **సేనేవాతి** మమ సన్తకేనేవ. **పణసీతి** వోహరసి అత్తానం విక్కిణాసి. **సస్సమానోతి** విహింసయమానో. **తం ఖాదియానాతి** తం పఠమం ఖాదిత్వా. **జిఘఞ్ఞన్తి** ఘసితుకామో. **ఖాదిస్సన్తి** ఏతం పచ్ఛా ఖాదిస్సామి. **న విలాపకాలోతి** మా విలపి. నాయం విలాపకాలోతి వదతి.

తం సుత్వా రాజా నన్దబ్రాహ్మణం సరిత్వా చతుత్థం గాథమాహ –

౬౭. “న చత్థి మోక్ఖో మమ నిక్కయేన, గన్త్వాన పచ్చాగమనాయ పణ్హే;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్సప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స”న్తి.

తత్థ **న చత్థీతి** న చే మయ్హం నిక్కయేన విమోక్ఖో అత్థి. **గన్త్వానాతి** ఏవం సన్తే అజ్జ ఇమం మిగమంసం ఖాదిత్వా మమ నగరం గన్త్వా. **పణ్హేతి** పగేయేవ, స్వేవ పాతరాసకాలే పచ్చాగమనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హాహీతి అధిప్పాయో. **తం సఙ్గరన్తి** మయా “ధనం తే దస్సామీ”తి బ్రాహ్మణస్స సఙ్గరో కతో, తం తస్స దత్వా ఇమం మయా వుత్తం సచ్చం అనురక్ఖన్తో అహం పున ఆగమిస్సామీతి అత్థో.

తం సుత్వా యక్ఖో పఞ్చమం గాథమాహ –

౬౮. “కిం కమ్మజాతం అనుతప్పతే త్వం, పత్తం సమీపం మరణస్స రాజ;

ఆచిక్ఖ మే తం అపి సక్కుణేము, అనుజానితుం ఆగమనాయ పణ్హే”తి.

తత్థ కమ్మమేవ **కమ్మజాతం. అనుతప్పతేతి** తం అనుతప్పతి. **పత్తన్తి** ఉపగతం. **అపి సక్కుణేమూతి** అపి నామ తం తవ సోకకారణం సుత్వా పాతోవ ఆగమనాయ తం అనుజానితుం సక్కుణేయ్యామాతి అత్థో.

రాజా తం కారణం కథేన్తో ఛట్ఠం గాథమాహ –

౬౯. “కతా మయా బ్రాహ్మణస్స ధనాసా, తం సఙ్గరం పటిముక్కం న ముత్తం;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్సప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స”న్తి.

తత్థ **పటిముక్కం న ముత్తన్తి** చతస్సో సతారహా గాథా సుత్వా “ధనం తే దస్సామీ”తి పటిఞ్ఞాయ మయా అత్తని పటిముఞ్చిత్వా ఠపితం, న పన తం ముత్తం ధనస్స అదిన్నత్తా.

తం సుత్వా యక్ఖో సత్తమం గాథమాహ –

౭౦. “యా తే కతా బ్రాహ్మణస్స ధనాసా, తం సఙ్గరం పటిముక్కం న ముత్తం;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్సప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజస్సూ”తి.

తత్థ **పునరావజస్సూ**తి పున ఆగచ్ఛస్సు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజానం విస్సజ్జేసి. సో తేన విస్సట్ఠో "త్వం మా చిన్తయి, అహం పాతోవ ఆగమిస్సామీ"తి వత్వా మగ్గనిమిత్తాని సల్లక్ఖేన్తో అత్తనో బలకాయం ఉపగన్త్వా బలకాయపరివుతో నగరం పవిసిత్వా నన్దబ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా మహారహే ఆసనే నిసీదాపేత్వా తా గాథా సుత్వా చత్తారి సహస్సాని దత్వా యానం ఆరోపేత్వా "ఇమం తక్కసిలమేవ నేథా"తి మనుస్సే దత్వా బ్రాహ్మణం ఉయ్యోజేత్వా దుతియదివసే పటిగన్తుకామో హుత్వా పుత్తం ఆమన్తేత్వా అనుసాసి. తమత్థం దీపేన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి –

౭౧. "ముత్తోచ సో పోరిసాదస్స హత్థా, గన్త్వా సకం మన్దిరం కామకామీ;
తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణస్సప్పదాయ, ఆమన్తయీ పుత్తమలీనసత్తుం.

౭౨. "అజ్జేవ రజ్జం అభిసిఞ్చయస్సు, ధమ్మం చర సేసు పరేసు చాపి;
అధమ్మకారో చ తే మాహు రట్ఠే, గచ్ఛామహం పోరిసాదస్స ఞత్తే"తి.

తత్థ **అలీనసత్తు**న్తి ఏవంనామకం కుమారం. పాళియం పన "అరినసత్తు"న్తి లిఖితం. **అజ్జేవ రజ్జ**న్తి పుత్త రజ్జం తే దమ్మి, త్వం అజ్జేవ ముద్ధని అభిసేకం అభిసిఞ్చయస్సు. **ఞత్తే**తి అబ్భాసే, సన్తికేతి అత్థో.

తం సుత్వా కుమారో దసమం గాథమాహ –

౭౩. "కిం కమ్మ కుబ్బం తవ దేవ పావ, నారాధయీ తం తదిచ్ఛామి సోతుం;
యమజ్జ రజ్జమ్హి ఉదస్సయే తువం, రజ్జమ్పి నిచ్ఛేయ్యం, తయా వినాహ"న్తి.

తత్థ **కుబ్బ**న్తి కరోన్తో. **యమజ్జా**తి యేన అనారాధకమ్మేన అజ్జ మం రజ్జమ్హి త్వం ఉదస్సయే ఉస్సాపేసి పతిట్ఠాపేసి, తం మే ఆచిక్ఖ, అహఞ్హి తయా వినా రజ్జమ్పి న ఇచ్ఛామీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా అనన్తరం గాథమాహ –

౭౪. "న కమ్మునా వా వచసావ తాత, అపరాధితోహం తువియం సరామి;
సన్ధిఞ్చ కత్వా పురిసాదకేన, సచ్చానురక్ఖీ పునాహం గమిస్స"న్తి.

తత్థ **అపరాధితో**తి అపరాధం ఇతో. **తువియ**న్తి తవ సన్తకం. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, అహం ఇతో తవ కమ్మతో వా తవ వచనతో వా కిఞ్చి మమ అప్పియం అపరాధం న సరామీతి. **సన్ధిఞ్చ కత్వా**తి మం పన మిగవం గతం ఏకో యక్ఖో "ఖాదిస్సామీ"తి గణ్హి. అథాహం బ్రాహ్మణస్స ధమ్మకథం సుత్వా తస్స సక్కారం కత్వా "స్వే తవ పాతరాసకాలే ఆగమిస్సామీ"తి తేన పురిసాదకేన సన్ధిం సచ్చం కత్వా ఆగతో, తస్మా తం సచ్చం అనురక్ఖన్తో పున తత్థ గమిస్సామి, త్వం రజ్జం కారేహీతి వదతి.

తం సుత్వా కుమారో గాథమాహ –

౭౫. “అహం గమిస్సామి ఇధేవ హోహి, నత్థి తతో జీవతో విప్పమోక్ఖో;
సచే తువం గచ్ఛసియేవ రాజ, అహమ్పి గచ్ఛామి ఉభో న హోమా”తి.

తత్థ **ఇధేవా**తి త్వం ఇధేవ హోతి. **తతో**తి తస్స సన్తికా జీవన్తస్స మోక్ఖో నామ నత్థి. **ఉభో**తి ఏవం సన్తే ఉభోపి న భవిస్సామ.

తం సుత్వా రాజా గాథమాహ –

౭౬. “అద్ధా హి తాత సతానేస ధమ్మో, మరణా చ మే దుక్ఖతరం తదస్స;
కమ్మాసపాదో తం యదా పచిత్వా, పసయ్హ ఖాదే భిదా రుక్ఖసూలే”తి.

తస్సత్థో – **అద్ధా** ఏకంసేన ఏస, తాత, **సతానం** పణ్డితానం **ధమ్మో** సభావో, యుత్తం త్వం వదసి, అపి చ ఖో పన మయ్హం మరణతోపేతం దుక్ఖతరం అస్స, యదా తం సో కమ్మాసపాదో. **భిదా రుక్ఖసూలే**తి తిఖిణరుక్ఖసూలే భిత్వా పచిత్వా పసయ్హ బలక్కారేన ఖాదేయ్యాతి.

తం సుత్వా కుమారో గాథమాహ –

౭౭. “పాణేన తే పాణమహం నిమిస్సం, మా త్వం అగా పోరిసాదస్స ఞత్తే;
ఏవఞ్చ తే పాణమహం నిమిస్సం, తస్మా మతం జీవితస్స వణ్ణేమీ”తి.

తత్థ **నిమిస్స**న్తి అహం ఇధేవ తవ పాణేన మమ పాణం పరివత్తేస్సం. **తస్మా**తి యస్మా ఏతం పాణం తవ పాణేనాహం నిమిస్సం, తస్మా తవ జీవితస్సత్థాయ మమ మరణం వణ్ణేమి మరణమేవ వరేమి, ఇచ్ఛామీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా పుత్తస్స బలం జానన్తో “సాధు తాత, గచ్ఛాహీ”తి సమ్పటిచ్ఛి. సో మాతాపితరో వన్దిత్వా నగరమ్హా నిక్ఖమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఉపడ్ఢగాథమాహ –

౭౮. తతో హపే ధితిమా రాజపుత్తో, వన్దిత్వా మాతు చ పితు చ పాదే”తి.

తత్థ **పాదే**తి పాదే వన్దిత్వా నిక్ఖన్తోతి అత్థో;

అథస్స మాతాపితరోపి భగినీపి భరియాపి అమచ్చపరిజనేహి సద్ధింయేవ నిక్ఖమింసు. సో నగరా నిక్ఖమిత్వా పితరం మగ్గం పుచ్ఛిత్వా సుట్ఠు వవత్థపేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా సేసానం ఓవాదం దత్వా అచ్ఛమ్భితో కేసరసీహో వియ మగ్గం ఆరుయ్హ యక్ఖావాసం పాయాసి. తం గచ్ఛన్తం దిస్వా మాతా సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ పథవియం పతి. పితా బాహా పగ్గయ్హ మహన్తేన సద్దేన కన్ది. తమ్పి అత్థం పకాసేన్తో సత్థా –

“దుఖినిస్స మాతా నిపతా పథబ్యా, పితాస్స పగ్గయ్హ భుజాని కన్దతీ”తి. –

ఉపడ్ఢగాథం వత్వా తస్స పితరా పయుత్తం ఆసీసవాదం అభివాదనవాదం మాతరా భగినీభరియాహి చ కతం సచ్చకిరియం పకాసేన్తో అపరాపి చతస్సో గాథా అభాసి –

౭౯. “తం గచ్ఛన్తం తావ పితా విదిత్వా, పరమ్ముఖో వన్దతి పఞ్జలీకో;
సోమో చ రాజా వరుణో చ రాజా, పజాపతీ చన్దిమా సూరియో చ;
ఏతేహి గుత్తో పురిసాదకమ్హా, అనుఞ్ఞాతో సోత్థి పచ్చేహి తాత.

౮౦. “యం దణ్డకిరఞ్ఞో గతస్స మాతా, రామస్సకాసి సోత్థానం సుగుత్తా;
తం తే అహం సోత్థానం కరోమి, ఏతేన సచ్చేన సరన్తు దేవా;
అనుఞ్ఞాతో సోత్థి పచ్చేహి పుత్త.

౮౧. “ఆవీ రహో వాపి మనోపదోసం, నాహం సరే జాతు మలీనసత్తే;
ఏతేన సచ్చేన సరన్తు దేవా, అనుఞ్ఞాతో సోత్థి పచ్చేహి భాతిక.

౮౨. “యస్మా చ మే అనధిమనోసి సామి, న చాపి మే మనసా అప్పియోసి;
ఏతేన సచ్చేన సరన్తు దేవా, అనుఞ్ఞాతో సోత్థి పచ్చేహి సామీ”తి.

తత్థ **పరమ్ముఖో**తి అయం మే పుత్తో పరమ్ముఖో మాతాపితరో వన్దిత్వా గచ్ఛతి, ఇతి ఏతం పరమ్ముఖం గచ్ఛన్తం దిస్వా విదిత్వా. **పఞ్జలీకో**తి తస్మిం కాలే సిరసి అఞ్జలిం ఠపేత్వా వన్దతి దేవతా నమస్సతి. **పురిసాదకమ్హా**తి పురిసాదస్స సన్తికా తేన అనుఞ్ఞాతో సోత్థినా పచ్చేహి.

రామస్సకాసీతి రామస్స అకాసి. ఏకో కిర బారాణసివాసీ రామో నామ మాతుపోసకో మాతాపితరో పటిజగ్గన్తో వోహారత్థాయ గతో దణ్డకిరఞ్ఞో విజితే కుమ్భవతీనగరం గన్త్వా నవవిధేన వస్సేన సకలరట్ఠే వినాసియమానే మాతాపితూనం గుణం సరి. అథ నం మాతుపట్ఠానకమ్మస్స ఫలేన దేవతా సోత్థినా ఆనయిత్వా మాతు అదంసు. తం కారణం సుతవసేనాహరిత్వా ఏవమాహ. **సోత్థాన**న్తి సోత్థిభావం. తం పన కిఞ్చాపి దేవతా కరింసు, మాతుపట్ఠానం నిస్సాయ నిబ్బత్తత్తా పన మాతా అకాసీతి వుత్తం. **తం తే అహ**న్తి అహమ్పి తే తమేవ సోత్థానం కరోమి, మం నిస్సాయ తథేవ తవ సోత్థిభావో హోతూతి అత్థో. అథ వా **కరోమీ**తి ఇచ్ఛామి. **ఏతేన సచ్చేనా**తి సచే దేవతాహి తస్స సోత్థినా ఆనీతభావో సచ్చో, ఏతేన సచ్చేన మమపి పుత్తం సరన్తు దేవా , రామం వియ తమ్పి ఆహరిత్వా మమ దస్సన్తూతి అత్థో. **అనుఞ్ఞాతో**తి పోరిసాదేన “గచ్ఛా”తి అనుఞ్ఞాతో దేవతానం ఆనుభావేన సోత్థి పటిఆగచ్ఛ పుత్తాతి వదతి.

జాతు మలీనసత్తేతి జాతు ఏకంసేన అలీనసత్తే మమ భాతికే అహం సమ్ముఖా వా పరమ్ముఖా వా మనోపదోసం న సరామి, న మయా తమ్హి మనోపదోసో కతపుబ్బోతి ఏవమస్స కనిట్ఠా సచ్చమకాసి. **యస్మా చ మే అనధిమనోసి** , **సామీ**తి మమ, సామి అలీనసత్తు యస్మా త్వం అనధిమనోసి, మం అభిభవిత్వా అతిక్కమిత్వా అఞ్ఞం మనేన న పత్థేసి. **న చాపి మే మనసా అప్పియోసీ**తి మయ్హమ్పి చ మనసా త్వం అప్పియో న హోసి, అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసంవాసావ మయన్తి ఏవమస్స అగ్గమహేసీ సచ్చమకాసి.

కుమారోపి పితరా అక్ఖాతనయేన రక్ఖావాసమగ్గం పటిపజ్జి. యక్ఖోపి “ఖత్తియా నామ బహుమాయా హోన్తి, కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ”తి రుక్ఖం అభిరుహిత్వా రఞ్ఞో ఆగమనం ఓలోకేన్తో నిసీది. సో కుమారం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “పితరం నివత్తేత్వా పుత్తో ఆగతో భవిస్సతి, నత్థి మే భయ”న్తి ఓతరిత్వా తస్స పిట్ఠిం దస్సేన్తో నిసీది. సో ఆగన్త్వా తస్స పురతో అట్ఠాసి. అథ యక్ఖో గాథమాహ –

౮౩. “బ్రహా ఉజూ చారుముఖో కుతోసి, న మం పజానాసి వనే వసన్తం;

లుద్దం మం ఞత్వా ‘పురిసాదకో’సి, కో సోత్థిమాజానమిధావజేయ్యా”తి.

తత్థ **కో సోత్థిమాజానమిధావజేయ్యా**తి కుమార కో నామ పురిసో అత్తనో సోత్థిభావం జానన్తో ఇచ్ఛన్తో ఇధాగచ్ఛేయ్య, త్వం అజానన్తో ఆగతో మఞ్ఞేతి.

తం సుత్వా కుమారో గాథమాహ –

౮౪. “జానామి లుద్ద పురిసాదకో త్వం, న తం న జానామి వనే వసన్తం;

అహఞ్చ పుత్తోస్మి జయద్దిసస్స, మమజ్జ ఖాద పితునో పమోక్ఖా”తి.

తత్థ **పమోక్ఖా**తి పమోక్ఖహేతు అహం పితు జీవితం దత్వా ఇధాగతో, తస్మా తం ముఞ్చ, మం ఖాదాహీతి అత్థో.

తతో యక్ఖో గాథమాహ –

౮౫. “జానామి పుత్తోతి జయద్దిసస్స, తథా హి వో ముఖవణ్ణో ఉభిన్నం;

సుదుక్కరఞ్ఞేవ కతం తవేదం, యో మత్తుమిచ్ఛే పితునో పమోక్ఖా”తి.

తత్థ **తథా హి వో**తి తాదిసో వో తుమ్హాకం. ఉభిన్నమ్పి సదిసోవ ముఖవణ్ణో హోతీతి అత్థో. **కతం తవేద**న్తి ఇదం తవ కమ్మం సుదుక్కరం.

తతో కుమారో గాథమాహ –

౮౬. “న దుక్కరం కిఞ్చి మహేత్థ మఞ్ఞే, యో మత్తుమిచ్ఛే పితునో పమోక్ఖా;

మాతు చ హేతు పరలోక గన్త్వా, సుఖేన సగ్గేన చ సమ్పయుత్తో”తి.

తత్థ **కిఞ్చి మహేత్థ మఞ్ఞే**తి కిఞ్చి అహం ఏత్థ న మఞ్ఞామి. ఇదం వుత్తం హోతి – యక్ఖ యో పుగ్గలో పితు వా పమోక్ఖత్థాయ మాతు వా హేతు పరలోకం గన్త్వా సుఖేన సగ్గే నిబ్బత్తనకసుఖేన సమ్పయుత్తో భవితుం **మత్తుమిచ్ఛే** మరితుం ఇచ్ఛతి, తస్మా అహం ఏత్థ మాతాపితూనం అత్థాయ జీవితపరిచ్చాగే కిఞ్చి దుక్కరం న మఞ్ఞామీతి.

తం సుత్వా యక్ఖో “కుమార, మరణస్స అభయానకసత్తో నామ నత్థి, త్వం కస్మా న భాయసీ”తి పుచ్ఛి. సో తస్స కథేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౮౭. “అహఞ్చ ఖో అత్తనో పాపకిరియం, ఆవీ రహో వాపి సరే న జాతు;
సఙ్ఖాతజాతీమరణోహమస్మి, యథేవ మే ఇధ తథా పరత్థ.

౮౮. “ఖాదజ్జ మం దాని మహానుభావ, కరస్సు కిచ్చాని ఇమం సరీరం;
రుక్ఖస్స వా తే పపతామి అగ్గా, ఛాదయమానో మయ్హం త్వమదేసి మంస”న్తి.

తత్థ **సరే న జాతూ**తి ఏకంసేనేవ న సరామి. **సఙ్ఖాతజాతీమరణోహమస్మీ**తి అహం ఞాణేన సుపరిచ్ఛిన్నజాతిమరణో, జాతసత్తో అమరణధమ్మో నామ నత్థీతి జానామి. **యథేవ మే ఇధా**తి యథేవ మమ ఇధ , తథా పరలోకే, యథా చ పరలోకే, తథా ఇధాపి మరణతో ముత్తి నామ నత్థీతి ఇదమ్పి మమ ఞాణేన సుపరిచ్ఛిన్నం. **కరస్సు కిచ్చానీ**తి ఇమినా సరీరేన కత్తబ్బకిచ్చాని కర, ఇమం తే మయా నిస్సట్ఠం సరీరం. **ఛాదయమానో మయ్హం త్వమదేసి మంస**న్తి మయి రుక్ఖగ్గా పతిత్వా మతే మమ సరీరతో త్వం ఛాదయమానో రోచయమానో యం యం ఇచ్ఛసి, తం తం మంసం అదేసి, ఖాదేయ్యాసీతి అత్థో.

యక్ఖో తస్స వచనం సుత్వా భీతో హుత్వా “న సక్కా ఇమస్స మంసం ఖాదితుం, ఉపాయేన నం పలాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౯. “ఇదఞ్చ తే రుచ్చతి రాజపుత్త, చజేసి పాణం పితునో పమోక్ఖా;
తస్మా హి సో త్వం తరమానరూపో, సమ్భఞ్జ కట్ఠాని జలేహి అగ్గి”న్తి.

తత్థ **జలేహీ**తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సారదారూని ఆహరిత్వా అగ్గిం జాలేత్వా నిద్ధూమే అఙ్గారే కర, తత్థ తే మంసం పచిత్వా ఖాదిస్సామీతి దీపేతి.

సో తథా కత్వా తస్స సన్తికం అగమాసి. తం కారణం పకాసేన్తో సత్థా ఇతరం గాథమాహ –

౯౦. “తతో హవే ధితిమా రాజపుత్తో, దారుం సమాహరిత్వా మహన్తమగ్గిం;
సన్దీపయిత్వా పటివేదయిత్థ, ఆదీపితో దాని మహాయమగ్గీ”తి.

యక్ఖో అగ్గిం కత్వా ఆగతం కుమారం ఓలోకేత్వా “అయం పురిససీహో, మరణాపిస్స భయం నత్థి, మయా ఏత్తకం కాలం ఏవం నిబ్భయో నామ న దిట్ఠపుబ్బో”తి లోమహంసజాతో కుమారం పునప్పునం ఓలోకేన్తో నిసీది. కుమారో తస్స కిరియం దిస్వా గాథమాహ –

౯౧. “ఖాదజ్జ మం దాని పసయ్హకారి, కిం మం ముహుం పేక్ఖసి హట్ఠలోమో;
తథా తథా తుయ్హమహం కరోమి, యథా యథా మం ఛాదయమానో అదేసీ”తి.

తత్థ **ముహు**న్తి పునప్పునం. **తథా తథా తుయ్హమహ**న్తి అహం తుయ్హం తథా తథా వచనం కరోమి, ఇదాని కిం కరిస్సామి, యథా యథా మం ఛాదయమానో రోచయమానో అదేసి ఖాదిస్ససి, తస్మా ఖాదజ్జ మన్తి.

అథస్స వచనం సుత్వా యక్ఖో గాథమాహ –

౬౨. “కో తాదిసం అరహతి ఖాదితాయే, ధమ్మే ఠితం సచ్చవాదిం వదఞ్ఞుం;
ముద్ధాపి తస్స విఫలేయ్య సత్తధా, యో తాదిసం సచ్చవాదిం అదేయ్యా”తి.

తం సుత్వా కుమారో “సచే మం న ఖాదితుకామోసి, అథ కస్మా దారూని భఞ్జాపేత్వా అగ్గిం కారేసీ”తి వత్వా “పలాయిస్సతి ను ఖో, నోతి తవ పరిగ్గణ్హనత్థాయా”తి వుత్తే “త్వం ఇదాని మం కథం పరిగ్గణ్హిస్ససి, యోహం తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తో సక్కస్స దేవరఞ్ఞో అత్తానం పరిగ్గణ్హితుం నాదాసి”న్తి వత్వా ఆహ –

౬౩. “ఇదఞ్హి సో బ్రాహ్మణం మఞ్ఞమానో, ససో అవాసేసి సకే సరీరే;
తేనేవ సో చన్దిమా దేవపుత్తో, ససత్థుతో కామదుహజ్జ యక్ఖా”తి.

తస్సత్థో – ఇదఞ్హి సో ససపణ్డితో “బ్రాహ్మణో ఏసో”తి బ్రాహ్మణం మఞ్ఞమానో “అజ్జ ఇమం సరీరం ఖాదిత్వా ఇధేవ వసా”తి ఏవం సకే సరీరే అత్తనో సరీరం దాతుం అవాసేసి, వసాపేసీతి అత్థో. సరీరఞ్చస్స భక్ఖత్థాయ అదాసి. సక్కో పబ్బతరసం పీళేత్వా ఆదాయ చన్దమణ్డలే ససలక్ఖణం అకాసి. తతో పట్ఠాయ తేనేవ ససలక్ఖణేన సో చన్దిమా దేవపుత్తో “ససీ ససీ”తి ఏవం ససత్థుతో లోకస్స కామదుహో పేమవడ్ఢనో అజ్జ యక్ఖ విరోచతి. కప్పట్ఠియఞ్హేతం పాటిహారియన్తి.

తం సుత్వా యక్ఖో కుమారం విస్సజ్జేన్తో గాథమాహ –

౬౪. “చన్దో యథా రాహుముఖా పముత్తో, విరోచతే పన్నరసేవ భాణుమా;
ఏవం తువం పోరిసాదా పముత్తో, విరోచ కప్పిలే మహానుభావ;
ఆమోదయం పితరం మాతరఞ్చ, సబ్బో చ తే నన్దతు ఞాతిపక్ఖో”తి.

తత్థ **భాణుమా**తి సూరియో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పన్నరసే రాహుముఖా ముత్తో చన్దో వా భాణుమా వా విరోచతి, ఏవం త్వమ్పి మమ సన్తికా ముత్తో కపిలరట్ఠే విరోచ మహానుభావాతి. **నన్దతూ**తి తుస్సతు.

గచ్ఛ మహావీరాతి మహాసత్తం ఉయ్యోజేసి. సోపి తం నిబ్బిసేవనం కత్వా పఞ్చ సీలాని దత్వా “యక్ఖో ను ఖో ఏస, నో”తి పరిగ్గణ్హన్తో “యక్ఖానం అక్ఖీని రత్తాని హోన్తి అనిమ్మిసాని చ, ఛాయా న పఞ్ఞాయతి, అచ్ఛమ్భితా హోన్తి. నాయం యక్ఖో, మనుస్సో ఏసో. మయ్హం పితు కిర తయో భాతరో యక్ఖినియా గహితా. తేసు ఏతాయ ద్వే ఖాదితా భవిస్సన్తి, ఏకో పుత్తసినేహేన పటిజగ్గితో భవిస్సతి, ఇమినా తేన భవితబ్బం, ఇమం నేత్వా మయ్హం పితు ఆచిక్ఖిత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “ఏహి అమ్భో, న త్వం యక్ఖో, పితు మే జేట్ఠభాతికోసి, ఏహి మయా సద్ధిం గన్త్వా కులసన్తకే రజ్జే ఛత్తం ఉస్సాపేహీ”తి వత్వా ఇతరేన “నాహం మనుస్సో”తి వుత్తే “న త్వం మయ్హం సద్దహసి, అత్థి పన సో, యస్స సద్దహసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అత్థి అసుకట్ఠానే దిబ్బచక్ఖుకతాపసో”తి వుత్తే తం ఆదాయ తత్థ అగమాసి. తాపసో తే దిస్వావ “కిం కరోన్తా పితాపుత్తా అరఞ్ఞే చరథా”తి వత్వా తేసం ఞాతిభావం కథేసి . పోరిసాదో తస్స సద్దహిత్వా “తాత, త్వం గచ్ఛ, అహం ఏకస్మిఞ్ఞేవ అత్తభావే ద్విధా జాతో, న మే రజ్జేనత్థో, పబ్బజిస్సామహ”న్తి తాపసస్స సన్తికే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. అథ నం కుమారో వన్దిత్వా నగరం అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా –

౯౩. “తతో హవే ధితిమా రాజపుత్తో, కతఞ్జలీ పరియాయ పోరిసాదం;
అనుఞ్ఞాతో సోత్థి సుఖీ అరోగో, పచ్చాగమా కపిలమలీనసత్తా”తి. –

గాథం వత్వా తస్స నగరం గతస్స నేగమాదీహి కతకిరియం దస్సేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౯౪. “తం నేగమా జానపదా చ సబ్బే, హత్థారోహా రథికా పత్తికా చ;
నమస్సమానా పఞ్జలికా ఉపాగముం, నమత్థు తే దుక్కరకారకోసీ”తి.

రాజా “కుమారో కిర ఆగతో”తి సుత్వా పచ్చుగ్గమనం అకాసి. కుమారో మహాజనపరివారో గన్త్వా రాజానం వన్ది. అథ నం సో పుచ్ఛి – “తాత, కథం తాదిసా పోరిసాదా ముత్తోసీ”తి. “తాత, నాయం యక్ఖో, తుమ్హాకం జేట్ఠభాతికో, ఏస మయ్హం పేత్తేయ్యో”తి సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేత్వా “తుమ్హేహి మమ పేత్తేయ్యం దట్ఠుం వట్టతీ”తి ఆహ. రాజా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ భేరిం చరాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన తాపసానం సన్తికం అగమాసి. మహాతాపసో తస్స యక్ఖినియా ఆనేత్వా అఖాదిత్వా పోసితకారణఞ్చ యక్ఖాభావకారణఞ్చ తేసం ఞాతిభావఞ్చ సబ్బం విత్థారతో కథేసి. రాజా “ఏహి, భాతిక, రజ్జం కారేహీ”తి ఆహ. “అలం మహారాజా”తి. “తేన హి ఏథ ఉయ్యానే వసిస్సథ, అహం వో చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి? “న ఆగచ్ఛామి మహారాజా”తి. రాజా తేసం అస్సమపదతో అవిదూరే ఏకం పబ్బతన్తరం బన్ధిత్వా మహన్తం తళాకం కారేత్వా కేదారే సమ్పాదేత్వా మహడ్ఢకులసహస్సం ఆనేత్వా మహాగామం నివాసేత్వా తాపసానం భిక్ఖాచారం పట్ఠపేసి. సో గామో చూళకమ్మాసదమ్మనిగమో నామ జాతో. సుతసోమమహాసత్తేన పోరిసాదస్స దమితపదేసో పన మహాకమ్మాసదమ్మనిగమోతి వేదితబ్బో.

సత్థా ఇదం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకత్థేరో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, తాపసో సారిపుత్తో, పోరిసాదో అఙ్గులిమాలో, కనిట్ఠా ఉప్పలవణ్ణా, అగ్గమహేసీ రాహులమాతా, అలీనసత్తుకుమారో పన అహమేవ అహోసిన్తి.

జయద్దిసజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౫౧౪] ౪. ఛద్దన్తజాతకవణ్ణనా

కిం ను సోచసీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం దహరభిక్ఖునిం ఆరబ్భ కథేసి. సా కిర సావత్థియం కులధీతా ఘరావాసే ఆదీనవం దిస్వా సాసనే పబ్బజిత్వా ఏకదివసం భిక్ఖునీహి సద్ధిం ధమ్మసవనాయ గన్త్వా అలఙ్కతధమ్మాసనే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తస్స దసబలస్స అపరిమాణపుఞ్ఞపభావాభినిబ్బత్తం ఉత్తమరూపసమ్పత్తియుత్తం అత్తభావం ఓలోకేత్వా “పరిచిణ్ణపుబ్బా ను ఖో మే భవస్మిం విచరన్తియా ఇమస్స మహాపురిసస్స పాదపరిచారికా”తి చిన్తేసి. అథస్సా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ జాతిస్సరఞాణం ఉప్పజ్జి – “ఛద్దన్తవారణకాలే అహం ఇమస్స మహాపురిసస్స పాదపరిచారికా భూతపుబ్బా”తి. అథస్సా సరన్తియా మహన్తం పీతిపామోజ్జం ఉప్పజ్జి. సా పీతివేగేన మహాహసితం హసిత్వా పున చిన్తేసి – “పాదపరిచారికా నామ సామికానం హితజ్ఝాసయా అప్పకా, అహితజ్ఝాసయావ బహుతరా, హితజ్ఝాసయా ను ఖో అహం ఇమస్స మహాపురిసస్స అహోసిం, అహితజ్ఝాసయా”తి. సా అనుస్సరమానా “అహం అప్పమత్తకం దోసం హదయే ఠపేత్వా వీసరతనసతికం ఛద్దన్తమహాగజిస్సరం సోనుత్తరం నామ నేసాదం పేసేత్వా విసపీతసల్లేన విజ్ఝాపేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి”న్తి అద్దస. అథస్సా సోకో ఉదపాది, హదయం ఉణ్హం అహోసి, సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ అస్ససిత్వా పస్ససిత్వా మహాసద్దేన

పరోది. తం దిస్వా సత్థా సితం పాతు కరిత్వా “కో ను ఖో, భన్తే, హేతు, కో పచ్చయో సితస్స పాతుకమ్మాయా”తి భిక్ఖుసఙ్ఘేన పుట్ఠో “భిక్ఖవే, అయం దహరభిక్ఖునీ పుబ్బే మయి కతం అపరాధం సరిత్వా రోదతీ”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే హిమవన్తపదేసే ఛద్దన్తదహం ఉపనిస్సాయ అట్ఠసహస్సా హత్థినాగా వసింసు ఇద్ధిమన్తా వేహాసఙ్గమా. తదా బోధిసత్తో జేట్ఠకవారణస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, సో సబ్బసేతో అహోసి రత్తముఖపాదో. సో అపరభాగే వుద్ధిప్పత్తో అట్ఠాసీతిహత్థుబ్బేధో అహోసి వీసరతనసతాయామో. అట్ఠపణ్ణాసహత్థాయ రజతదామసదిసాయ సోణ్డాయ సమన్నాగతో. దన్తా పనస్స పరిక్ఖేపతో పన్నరసహత్థా అహేసుం దీఘతో తింసహత్థా ఛబ్బణ్ణరంసీహి సమన్నాగతా. సో అట్ఠన్నం నాగసహస్సానం జేట్ఠకో అహోసి, పఞ్చసతే పచ్చేకబుద్ధే పూజేసి. తస్స ద్వే అగ్గమహేసియో అహేసుం – చూళసుభద్దా, మహాసుభద్దా చాతి. నాగరాజా అట్ఠనాగసహస్సపరివారో కఞ్చనగుహాయం వసతి. సో పన ఛద్దన్తదహో ఆయామతో చ విత్థారతో చ పణ్ణాసయోజనో హోతి. తస్స మజ్ఝే ద్వాదసయోజనప్పమాణే ఠానే సేవాలో వా పణకం వా నత్థి, మణిక్ఖన్ధవణ్ణఉదకమేవ సన్తిట్ఠతి, తదనన్తరం యోజనవిత్థతం సుద్ధం కల్లహారవనం, తం ఉదకం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం, తదనన్తరం యోజనవిత్థతమేవ సుద్ధం నీలుప్పలవనం తం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం, తతో యోజనయోజనవిత్థతానేవ రత్తుప్పలసేతుప్పలరత్తపదుమసేతపదుమకుముదవనాని పురిమం పురిమం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితాని. ఇమేసం పన సత్తన్నం వనానం అనన్తరం సబ్బేసమ్పి తేసం కల్లహారాదివనానం వసేన ఓమిస్సకవనం యోజనవిత్థతమేవ తాని పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం. తదనన్తరం నాగానం కటిప్పమాణే ఉదకే యోజనవిత్థతమేవ రత్తసాలివనం, తదనన్తరం ఉదకపరియన్తే యోజనవిత్థతమేవ నీలపీతలోహితఓదాతసురభిసుఖుమకుసుమసమాకిణ్ణం ఖుద్దకగచ్ఛవనం, ఇతి ఇమాని దస వనాని యోజనవిత్థతానేవ. తతో ఖుద్దకరాజమాసమహారాజమాసముగ్గవనం, తదనన్తరం తిపుసఏలాలుకలాబుకుమ్భణ్డవల్లివనాని, తతో పూగరుక్ఖప్పమాణం ఉచ్ఛువనం, తతో హత్థిదన్తప్పమాణఫలం కదలివనం , తతో సాలవనం, తదనన్తరం చాటిప్పమాణఫలం పనసవనం, తతో మధురఫలం చిఞ్చవనం, తతో అమ్బవనం, తతో కపిట్ఠవనం, తతో ఓమిస్సకో మహావనసణ్డో, తతో వేళువనం, అయమస్స తస్మిం కాలే సమ్పత్తి. సంయుత్తట్ఠకథాయం పన ఇదాని పవత్తమానసమ్పత్తియేవ కథితా.

వేళువనం పన పరిక్ఖిపిత్వా సత్త పబ్బతా ఠితా. తేసం బాహిరన్తతో పట్ఠాయ పఠమో చూళకాళపబ్బతో నామ, దుతియో మహాకాళపబ్బతో నామ, తతో ఉదకపబ్బతో నామ, తతో చన్దిమపస్సపబ్బతో నామ, తతో సూరియపస్సపబ్బతో నామ, తతో మణిపస్సపబ్బతో నామ, సత్తమో సువణ్ణపస్సపబ్బతో నామ. సో ఉబ్బేధతో సత్తయోజనికో ఛద్దన్తదహం పరిక్ఖిపిత్వా పత్తస్స ముఖవట్టి వియ ఠితో. తస్స అబ్భన్తరిమం పస్సం సువణ్ణవణ్ణం, తతో నిక్ఖన్తేన ఓభాసేన ఛద్దన్తదహో సముగ్గతబాలసూరియో వియ హోతి. బాహిరపబ్బతేసు పన ఏకో ఉబ్బేధతో ఛయోజనికో, ఏకో పఞ్చ, ఏకో చత్తారి, ఏకో తీణి, ఏకో ద్వే, ఏకో యోజనికో, ఏవం సత్తపబ్బతపరిక్ఖిత్తస్స పన తస్స దహస్స పుబ్బుత్తరకణ్ణే ఉదకవాతప్పహరణోకాసే మహానిగ్రోధరుక్ఖో అత్థి. తస్స ఖన్ధో పరిక్ఖేపతో పఞ్చయోజనికో, ఉబ్బేధతో సత్తయోజనికో, చతూసు దిసాసు చతస్సో సాఖా ఛయోజనికా, ఉద్ధం ఉగ్గతసాఖాపి ఛయోజనికావ, ఇతి సో మూలతో పట్ఠాయ ఉబ్బేధేన తేరసయోజనికో, సాఖానం ఓరిమన్తతో యావ పారిమన్తా ద్వాదసయోజనికో, అట్ఠహి పారోహసహస్సేహి పటిమణ్డితో ముణ్డమణిపబ్బతో వియ విలాసమానో తిట్ఠతి. ఛద్దన్తదహస్స పన పచ్ఛిమదిసాభాగే సువణ్ణపస్సపబ్బతే ద్వాదసయోజనికా కఞ్చనగుహా తిట్ఠతి. ఛద్దన్తో నామ నాగరాజా వస్సారత్తే హేమన్తే అట్ఠసహస్సనాగపరివుతో కఞ్చనగుహాయం వసతి. గిమ్హకాలే ఉదకవాతం సమ్పటిచ్ఛమానో మహానిగ్రోధమూలే పారోహన్తరే తిట్ఠతి.

అథస్స ఏకదివసం “మహాసాలవనం పుప్ఫిత”న్తి తరుణనాగా ఆగన్త్వా ఆరోచయింసు. సో సపరివారో “సాలకీళం కీళిస్సామీ”తి సాలవనం గన్త్వా ఏకం సుపుప్ఫితం సాలరుక్ఖం కుమ్భేన పహరి. తదా చూళసుభద్దా పటివాతపస్సే ఠితా, తస్సా సరీరే సుక్ఖదణ్డకమిస్సకాని పురాణపణ్ణాని చేవ తమ్బకిపిల్లికాని చ పతింసు. మహాసుభద్దా అధోవాతపస్సే ఠితా, తస్సా సరీరే పుప్ఫరేణుకిఞ్జక్ఖపత్తాని పతింసు. చూళసుభద్దా “అయం నాగరాజా అత్తనో పియభరియాయ ఉపరి పుప్ఫరేణుకిఞ్జక్ఖపత్తాని పాతేసి, మమ సరీరే సుక్ఖదణ్డకమిస్సాని పురాణపణ్ణాని చేవ తమ్బకిపిల్లికాని చ పాతేసి, హోతు, కాతబ్బం జానిస్సామీ”తి మహాసత్తే వేరం బన్ధి.

అపరమ్పి దివసం నాగరాజా సపరివారో న్హానత్థాయ ఛద్దన్తదహం ఓతరి. అథ ద్వే తరుణనాగా సోణ్డాహి ఉసీరకలాపే గహేత్వా కేలాసకూటం మజ్జన్తా వియ న్హాపేసుం. తస్మిం న్హత్వా ఉత్తిణ్ణే ద్వే కరేణుయో న్హాపేసుం. తాపి ఉత్తరిత్వా మహాసత్తస్స సన్తికే అట్ఠంసు. తతో అట్ఠసహస్సనాగాసరం ఓతరిత్వా ఉదకకీళం కీళిత్వా సరతో నానాపుప్ఫాని ఆహరిత్వా రజతథూపం అలఙ్కరోన్తా వియ మహాసత్తం అలఙ్కరిత్వా పచ్ఛా ద్వే కరేణుయో అలఙ్కరింసు. అథేకో హత్థీ సరే విచరన్తో సత్తుస్సదయం నామ మహాపదుమం లభిత్వా ఆహరిత్వా మహాసత్తస్స అదాసి. సో తం సోణ్డాయ గహేత్వా రేణుం కుమ్భే ఓకిరిత్వా జేట్ఠకాయ మహాసుభద్దాయ అదాసి. తం దిస్వా ఇతరా “ఇదమ్పి సత్తుస్సదయం మహాపదుమం అత్తనో పియభరియాయ ఏవ అదాసి, న మయ్హ”న్తి పునపి తస్మిం వేరం బన్ధి.

అథేకదివసం బోధిసత్తే మధురఫలాని చేవ భిసముళాలాని చ పోక్ఖరమధునా యోజేత్వా పఞ్చసతే పచ్చేకబుద్ధే భోజేన్తే చూళసుభద్దా అత్తనా లద్ధఫలాఫలం పచ్చేకబుద్ధానం దత్వా “భన్తే, ఇతో చవిత్వా మద్దరాజకులే నిబ్బత్తిత్వా సుభద్దా నామ రాజకఞ్ఞా హుత్వా వయప్పత్తా బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసిభావం పత్వా తస్స పియా మనాపా తం అత్తనో రుచిం కారేతుం సమత్థా హుత్వా తస్స ఆచిక్ఖిత్వా ఏకం లుద్దకం పేసేత్వా ఇమం హత్థిం విసపీతేన సల్లేన విజ్ఝాపేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఛబ్బణ్ణరంసిం విస్సజ్జేన్తే యమకదన్తే ఆహరాపేతుం సమత్థా హోమీ”తి పత్థనం ఠపేసి. సా తతో పట్ఠాయ గోచరం అగ్గహేత్వా సుస్సిత్వా నచిరస్సేవ కాలం కత్వా మద్దరట్ఠే రాజఅగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి, సుభద్దాతిస్సా నామం కరింసు. అథ నం వయప్పత్తం బారాణసిరఞ్ఞో అదంసు. సా తస్స పియా అహోసి మనాపా, సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠికా హుత్వా జాతిస్సరఞాణఞ్చ పటిలభి. సా చిన్తేసి – “సమిద్ధా మే పత్థనా, ఇదాని తస్స నాగస్స యమకదన్తే ఆహరాపేస్సామీ”తి. తతో సరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా కిలిట్ఠవత్థం నివాసేత్వా గిలానాకారం దస్సేత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. రాజా “కుహిం సుభద్దా”తి వత్వా “గిలానా”తి సుత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా మఞ్చకే నిసీదిత్వా తస్సా పిట్ఠిం పరిమజ్జన్తో పఠమం గాథమాహ –

౯౭. “కిం ను సోచసినుచ్చఙ్గి, పణ్డూసి వరవణ్ణిని;
మిలాయసి విసాలక్ఖి, మాలావ పరిమద్దితా”తి.

తత్థ **అనుచ్చఙ్గీ**తి కఞ్చనసన్నిభసరీరే. **మాలావ పరిమద్దితా**తి హత్థేహి పరిమద్దితా పదుమమాలా వియ.

తం సుత్వా సా ఇతరం గాథమాహ –

౯౮. “దోహళో మే మహారాజ, సుపినన్తేనుపజ్ఝగా;

న సో సులభరూపోవ, యాదిసో మమ దోహళో”తి.

తత్థ **న సోతి** యాదిసో మమ **సుపినన్తేనుపజ్ఝగా** సుపినే పస్సన్తియా మయా దిట్ఠో దోహళో, సో సులభరూపో వియ న హోతి, దుల్లభో సో, మయ్హం పన తం అలభన్తియా జీవితం నత్థీతి అవచ.

తం సుత్వా రాజా గాథమాహ –

౯౯. “యే కేచి మానుసా కామా, ఇధ లోకమ్హి నన్దనే;
సబ్బే తే పచురా మయ్హం, అహం తే దమ్మి దోహళ”న్తి.

తత్థ **పచురాతి** బహూ సులభా.

తం సుత్వా దేవీ, “మహారాజ, దుల్లభో మమ దోహళో, న తం ఇదాని కథేమి, యావత్తకా పన తే విజితే లుద్దా, తే సబ్బే సన్నిపాతేథ , తేసం మజ్ఝే కథేస్సామీ”తి దీపేన్తీ అనన్తరం గాథమాహ –

౧౦౦.“లుద్దా దేవ సమాయన్తు, యే కేచి విజితే తవ;
ఏతేసం అహమక్ఖిస్సం, యాదిసో మమ దోహళో”తి.

రాజా “సాధూ”తి సిరిగబ్భా నిక్ఖమిత్వా “యావతికా తియోజనసతికే కాసికరట్ఠే లుద్దా, తేసం సన్నిపాతత్థాయ భేరిం చరాపేథా”తి అమచ్చే ఆణాపేసి. తే తథా అకంసు. నచిరస్సేవ కాసిరట్ఠవాసినో లుద్దా యథాబలం పణ్ణాకారం గహేత్వా ఆగన్త్వా ఆగతభావం రఞ్ఞో ఆరోచాపేసుం . తే సబ్బేపి సట్ఠిసహస్సమత్తా అహేసుం. రాజా తేసం ఆగతభావం ఞత్వా వాతపానే ఠితో హత్థం పసారేత్వా తేసం ఆగతభావం దేవియా కథేన్తో ఆహ –

౧౦౧.“ఇమే తే లుద్దకా దేవి, కతహత్థా విసారదా;
వనఞ్ఞూ చ మిగఞ్ఞూ చ, మమత్థే చత్తజీవితా”తి.

తత్థ ఇమే తేతి యే త్వం సన్నిపాతాపేసి, ఇమే తే. కతహత్థాతి విజ్ఝనఛేదనేసు కతహత్థా కుసలా సుసిక్ఖితా. విసారదాతి నిబ్భయా. వనఞ్ఞూ చ మిగఞ్ఞూ చాతి వనాని చ మిగే చ జానన్తి. మమత్థేతి సబ్బేపి చేతే మమత్థే చత్తజీవితా, యమహం ఇచ్ఛామి, తం కరోన్తీతి.

తం సుత్వా దేవీ తే ఆమన్తేత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౧౦౨.“లుద్దపుత్తా నిసామేథ, యావన్తేత్థ సమాగతా;
ఛబ్బిసాణం గజం సేతం, అద్దసం సుపినే అహం;
తస్స దన్తేహి మే అత్థో, అలాభే నత్థి జీవిత”న్తి.

తత్థ నిసామేథాతి సుణాథ. ఛబ్బిసాణన్తి ఛబ్బణ్ణవిసాణం.

తం సుత్వా ఉద్దపుత్తా ఆహంసు –

౧౦౩. “న నో పితూనం న పితామహానం, దిట్ఠో సుతో కుఞ్జరో ఛబ్బిసాణో;
యమద్దసా సుపినే రాజపుత్తీ, అక్ఖాహి నో యాదిసో హత్థినాగో”తి.

తత్థ పితూనన్తి కరణత్థే సామివచనం. ఇదం వుత్తం హోతి – దేవి నేవ అమ్హాకం పితూహి, న పితామహేహి ఏవరూపో కుఞ్జరో దిట్ఠపుబ్బో, పగేవ అమ్హేహి, తస్మా అత్తనా దిట్ఠలక్ఖణవసేన అక్ఖాహి నో, యాదిసో తయా దిట్ఠో హత్థినాగోతి.

అనన్తరగాథాపి తేహేవ వుత్తా –

౧౦౪.“దిసా చతస్సో విదిసా చతస్సో, ఉద్ధం అధో దస దిసా ఇమాయో;
కతమం దిసం తిట్ఠతి నాగరాజా, యమద్దసా సుపినే ఛబ్బిసాణ”న్తి.

తత్థ దిసాతి దిసాసు. కతమన్తి ఏతాసు దిసాసు కతమాయ దిసాయాతి.

ఏవం వుత్తే సుభద్దా సబ్బే ఉద్దే ఓలోకేత్వా తేసం అన్తరే పత్థటపాదం భత్తపుటసదిసజఙ్ఘం మహాజాణుకం మహాఫాసుకం బహలమస్సుతమ్బదాఠికం నిబ్బిద్ధపిఙ్గలం దుస్సణ్ఠానం బీభచ్ఛం సబ్బేసం మత్థకమత్థకేన పఞ్ఞాయమానం మహాసత్తస్స పుబ్బవేరిం సోనుత్తరం నామ నేసాదం దిస్వా “ఏస మమ వచనం కాతుం సక్ఖిస్సతీ”తి రాజానం అనుజానాపేత్వా తం ఆదాయ సత్తభూమికపాసాదస్స ఉపరిమతలం ఆరుయ్హ ఉత్తరసీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఉత్తరహిమవన్తాభిముఖం హత్థం పసారేత్వా చతస్సో గాథా అభాసి –

౧౦౫.“ఇతో ఉజుం ఉత్తరియం దిసాయం, అతిక్కమ్మ సో సత్త గిరీ బ్రహ్మన్తే;
సువణ్ణపస్సో నామ గిరీ ఉళారో, సుపుప్ఫితో కిమ్పురిసానుచిణ్ణో.

౧౦౬.“ఆరుయ్హ సేలం భవనం కిన్నరానం, ఓలోకయ పబ్బతపాదమూలం;
అథ దక్ఖసీ మేఘసమానవణ్ణం, నిగ్రోధరాజం అట్ఠసహస్సపాదం.

౧౦౭. “తత్థచ్ఛతీ కుఞ్జరో ఛబ్బిసాణో, సబ్బసేతో దుప్పసహో పరేభి;
రక్ఖన్తి నం అట్ఠసహస్సనాగా, ఈసాదన్తా వాతజవప్పహారినో.

౧౦౮.“తిట్ఠన్తి తే తుములం పస్ససన్తా, కుప్పన్తి వాతస్సపి ఏరితస్స;
మనుస్సభూతం పన తత్థ దిస్వా, భస్మం కరేయ్యుం నాస్స రజోపి తస్సా”తి.

తత్థ **ఇతో**తి ఇమమ్హా ఠానా. **ఉత్తరియ**న్తి ఉత్తరాయ. **ఉళారో**తి మహా ఇతరేహి ఛహి పబ్బతేహి ఉచ్చతరో. **ఓలోకయా**తి ఆలోకేయ్యాసి. **తత్థచ్ఛతీ**తి తస్మిం నిగ్రోధమూలే గిమ్హసమయే ఉదకవాతం సమ్పటిచ్ఛన్తో తిట్ఠతి. **దుప్పసహో**తి అఞ్ఞో తం ఉపగన్త్వా పసయ్హకారం కాతుం సమత్థో నామ నత్థీతి దుప్పసహో పరేభి. **ఈసాదన్తా**తి రథీసాయ సమానదన్తా. **వాతజవప్పహారినో**తి వాతజవేన గన్త్వా పచ్చామిత్తే పహరణసీలా ఏవరూపా అట్ఠసహస్సనాగా నాగరాజానం రక్ఖన్తి.

తుమూలన్తి భింసనకం మహాసద్దానుబన్ధం అస్సాసం ముఞ్చన్తా తిట్ఠన్తి. **ఏరితస్సాతి** వాతపహారితస్స యం సద్దానుబన్ధం ఏరితం చలనం కమ్పనం, తస్సపి కుప్పన్తి, ఏవంఫరుసా తే నాగా. **నాస్సాతి** తస్స నాసవాతేన విద్ధంసేత్వా భస్మం కతస్స తస్స రజోపి న భవేయ్యాతి.

తం సుత్వా సోనుత్తరో మరణభయభీతో ఆహ –

౧౦౯.“బహూ హిమే రాజకులమ్హి సన్తి, పిళన్ధనా జాతరూపస్స దేవి;

ముత్తా మణీ వేళురియామయా చ, కిం కాహసి దన్తపిళన్ధనేన;

మారేతుకామా కుఞ్జరం ఛబ్బిసాణం, ఉదాహు ఘాతేస్ససి లుద్దపుత్తే”తి.

తత్థ **పిళన్ధనాతి** ఆభరణాని. **వేళురియామయాతి** వేళురియమయాని. **ఘాతేస్ససీతి** ఉదాహు పిళన్ధనాపదేసేన లుద్దపుత్తే ఘాతాపేతుకామాసీతి పుచ్ఛతి.

తతో దేవీ గాథమాహ –

౧౧౦.“సా ఇస్సితా దుక్ఖితా చస్మి లుద్ద, ఉద్ధఞ్చ సుస్సామి అనుస్సరన్తీ;

కరోహి మే లుద్దక ఏతమత్థం, దస్సామి తే గామవరాని పఞ్చా”తి.

తత్థ **సాతి** సా అహం. **అనుస్సరన్తీతి** తేన వారణేన పురే మయి కతం వేరం అనుస్సరమానా. **దస్సామి తేతి** ఏతస్మిం తే అత్థే నిప్ఫాదితే సంవచ్ఛరే సతసహస్సుట్ఠానకే పఞ్చ గామవరే దదామీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “సమ్మ లుద్దపుత్త అహం ‘ఏతం ఛద్దన్తహత్థిం మారాపేత్వా యమకదన్తే ఆహరాపేతుం సమత్థా హోమీ’తి పుబ్బే పచ్చేకబుద్ధానం దానం దత్వా పత్థనం పట్ఠపేసిం, మయా సుపినన్తేన దిట్ఠం నామ నత్థి, సా పన మయా పత్థితపత్థనా సమిజ్ఝిస్సతి, త్వం గచ్ఛన్తో మా భాయీ”తి తం సమస్సాసేత్వా పేసేసి. సో “సాధు, అయ్యే”తి తస్సా వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా “తేన హి మే పాకటం కత్వా తస్స వసనట్ఠానం కథేహీ”తి పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

౧౧౧.“కత్థచ్ఛతీ కత్థ ముపేతి ఠానం, వీథిస్స కా న్హానగతస్స హోతి;

కథఞ్హి సో న్హాయతి నాగరాజా, కథం విజానేము గతిం గజస్సా”తి.

తత్థ **కత్థచ్ఛతీతి** కత్థ వసతి. **కత్థ ముపేతీతి** కత్థ ఉపేతి, కత్థ తిట్ఠతీతి అత్థో. **వీథిస్స కాతి** తస్స న్హానగతస్స కా వీథి హోతి, కతరమగ్గేన సో గచ్ఛతి. **కథం విజానేము గతిన్తి** తయా అకథితే మయం కథం తస్స నాగరాజస్స గతిం విజానిస్సామ, తస్మా కథేహి నోతి అత్థో.

తతో సా జాతిస్సరఞాణేన పచ్చక్ఖతో దిట్ఠట్ఠానం తస్స ఆచిక్ఖన్తీ ద్వే గాథా అభాసి –

౧౧౨.“తత్థేవ సా పోక్ఖరణీ అదూరే, రమ్మా సుతిత్థా చ మహోదికా చ;

సమ్పుప్ఫితా భమరగణానుచిణ్ణా, ఏత్థ హి సో న్హాయతి నాగరాజా.

౧౧౩. “సీసం నహాతుప్పలమాలభారీ, సబ్బసేతో పుణ్డరీకత్తచఙ్గీ;

ఆమోదమానో గచ్ఛతి సన్నికేతం, పురక్ఖత్వా మహేసిం సబ్బభద్ద”న్తి.

తత్థ **తత్థేవా**తి తస్స వసనట్ఠానేయేవ. **పోక్ఖరణీ**తి ఛద్దన్తదహం సన్ధాయాహ. **సమ్ముప్ఫితా**తి దువిధేహి కుముదేహి తివిధేహి ఉప్పలేహి పఞ్చవణ్ణేహి చ పదుమేహి సమన్తతో పుప్ఫితా. **ఏత్థ హి సో**తి సో నాగరాజా ఏత్థ ఛద్దన్తదహే న్హాయతి. **ఉప్పలమాలభారీ**తి ఉప్పలాదీనం జలజథలజానం పుప్ఫానం మాలం ధారేన్తో. **పుణ్డరీకత్తచఙ్గీ**తి పుణ్డరీకసదిసతచేన ఓదాతేన అఙ్గేన సమన్నాగతో. **ఆమోదమానో**తి ఆమోదితపమోదితో. **సన్నికేత**న్తి అత్తనో వసనట్ఠానం. **పురక్ఖత్వా**తి సబ్బభద్దం నామ మహేసిం పురతో కత్వా అట్ఠహి నాగసహస్సేహి పరివుతో అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛతీతి.

తం సుత్వా సోనుత్తరో “సాధు అయ్యే, అహం తం వారణం మారేత్వా తస్స దన్తే ఆహరిస్సామీ”తి సమ్పటిచ్ఛి. అథస్స సా తుట్ఠా సహస్సం దత్వా “గేహం తావ గచ్ఛ, ఇతో సత్తాహచ్చయేన తత్థ గమిస్ససీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా కమ్మారే పక్కోసాపేత్వా “తాతా అమ్హాకం వాసిఫరసు-కుద్దాల-నిఖాదన-ముట్ఠికవేళుగుమ్బచ్ఛేదన-సత్థ-తిణలాయన-అసిలోహదణ్డకకచఖాణుక- అయసిఙ్ఘాటకేహి అత్థో, సబ్బం సీఘం కత్వా ఆహరథా”తి ఆణాపేత్వా చమ్మకారే పక్కోసాపేత్వా “తాతా అమ్హాకం కుమ్భభారగాహితం చమ్మభస్తం కాతుం వట్టతి, చమ్మయోత్తవరత్తహత్థిపాదఉపాహనచమ్మఛత్తేహిపి నో అత్థో, సబ్బం సీఘం కత్వా ఆహరథా”తి ఆణాపేసి. తే ఉభోపి సబ్బాని తాని సీఘం కత్వా ఆహరిత్వా అదంసు. సా తస్స పాథేయ్యం సంవిదహిత్వా అరణిసహితం ఆదిం కత్వా సబ్బం ఉపకరణఞ్చ బద్ధసత్తుమాదిం కత్వా పాథేయ్యఞ్చ చమ్మభస్తాయం పక్ఖిపి, తం సబ్బమ్పి కుమ్భభారమత్తం అహోసి.

సోనుత్తరోపి అత్తనో పరివచ్ఛం కత్వా సత్తమే దివసే ఆగన్త్వా దేవిం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. అథ నం సా “నిట్ఠితం తే సమ్మ సబ్బూపకరణం, ఇమం తావ పసిబ్బకం గణ్హా”తి ఆహ. సో పన మహాథామో పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారేతి, తస్మా తమ్బూలపసిబ్బకం వియ ఉక్ఖిపిత్వా ఉపకచ్ఛన్తరే ఠపేత్వా రిత్తహత్థో వియ అట్ఠాసి. సుభద్దా లుద్దస్స పుత్తదారానం పరిబ్బయం దత్వా రఞ్ఞో ఆచిక్ఖిత్వా సోనుత్తరం ఉయ్యోజేసి. సోపి రాజానఞ్చ దేవిఞ్చ వన్దిత్వా రాజనివేసనా ఓరుయ్హ రథే ఠత్వా మహన్తేన పరివారేన నగరా నిక్ఖమిత్వా గామనిగమజనపదపరమ్పరాయ పచ్చన్తం పత్వా జానపదే నివత్తేత్వా పచ్చన్తవాసీహి సద్ధిం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మనుస్సపథం అతిక్కమ్మ పచ్చన్తవాసినోపి నివత్తేత్వా ఏకకోవ గచ్ఛన్తో తింసయోజనం పత్వా పఠమం దబ్బగహనం కాసగహనం తిణగహనం తులసిగహనం సరగహనం తిరివచ్ఛగహనన్తి ఛ గహనాని, కణ్టకవేళుగుమ్బగహనాని వేత్తగహనం ఓమిస్సకగహనం నళగహనం సరగహనసదిసం ఉరగేనపి దుబ్బినివిజ్ఝం ఘనవనగహనం రుక్ఖగహనం వేళుగహనం అపరమ్పి వేళుగుమ్బగహనం కలలగహనం ఉదకగహనం పబ్బతగహనన్తి అట్ఠారస గహనాని పటిపాటియా పత్వా దబ్బగహనాదీని అసితేన లాయిత్వా తులసిగహనాదీని వేళుగుమ్బచ్ఛేదనసత్థేన ఛిన్దిత్వా రుక్ఖే ఫరసునా కోట్టేత్వా అతిమహన్తే రుక్ఖే నిఖాదనేన విజ్ఝిత్వా మగ్గం కరోన్తో వేళువనే నిస్సేణిం కత్వా వేళుగుమ్బం ఆరుయ్హ వేళుం ఛిన్దిత్వా అపరస్స వేళుగుమ్బస్స ఉపరి పాతేత్వా వేళుగుమ్బమత్థకేన గన్త్వా కలలగహనే సుక్ఖరుక్ఖపదరం అత్థరిత్వా తేన గన్త్వా అపరం అత్థరిత్వా ఇతరం ఉక్ఖిపిత్వా పున పురతో అత్థరన్తో తం అతిక్కమిత్వా ఉదకగహనే దోణిం కత్వా తాయ ఉదకగహనం తరిత్వా పబ్బతపాదే ఠత్వా అయసిఙ్ఘాటకం యోత్తేన బన్ధిత్వా ఉద్ధం ఖిపిత్వా పబ్బతే లగ్గాపేత్వా యోత్తేనారుయ్హ వజిరగ్గేన లోహదణ్డేన పబ్బతం విజ్ఝిత్వా ఖాణుకం కోట్టేత్వా తత్థ ఠత్వా సిఙ్ఘాటకం ఆకడ్ఢిత్వా పున ఉపరి లగ్గాపేత్వా తత్థ ఠితో చమ్మయోత్తం ఓలమ్బేత్వా తం ఆదాయ ఓతరిత్వా హేట్ఠిమఖాణుకే బన్ధిత్వా వామహత్థేన యోత్తం

గహేత్వా దక్ఖిణహత్థేన ముగ్గరం ఆదాయ యోత్తం పహరిత్వా ఖాణుకం నీహరిత్వా పున అభిరుహతి. ఏతేనుపాయేన పబ్బతమత్థకం అభిరుయ్హ పరతో ఓతరన్తో పురిమనయేనేవ పఠమం పబ్బతమత్థకే ఖాణుకం కోట్టేత్వా చమ్మపసిబ్బకే యోత్తం బన్ధిత్వా ఖాణుకే వేఠేత్వా సయం అన్తోపసిబ్బకే నిసీదిత్వా మక్కటకానం మక్కటసుత్తవిస్సజ్జనాకారేన యోత్తం వినివేఠేన్తో ఓతరతి. చమ్మఛత్తేన వాతం గాహాపేత్వా సకుణో వియ ఓతరతీతిపి వదన్తియేవ.

ఏవం తస్స సుభద్దాయ వచనం ఆదాయ నగరా నిక్ఖమిత్వా సత్తరస గహనాని అతిక్కమిత్వా పబ్బతగహనం పత్వా తత్రాపి ఛ పబ్బతే అతిక్కమిత్వా సువణ్ణపస్సపబ్బతమత్థకం ఆరుళ్హభావం ఆవికరోన్తో సత్థా ఆహ –

౧౧౪.“తత్థేవ సో ఉగ్గహేత్వాన వాక్యం, ఆదాయ తూణిఞ్చ ధనుఞ్చ లుద్దో;
 వితురియతి సత్త గిరీ బ్రహన్తే, సువణ్ణపస్సం నామ గిరిం ఉళారం.

౧౧౫.“ఆరుయ్హ సేలం భవనం కిన్నరానం, ఓలోకయీ పబ్బతపాదమూలం;
 తత్థద్దసా మేఘసమానవణ్ణం, నిగ్రోధరాజం అట్ఠసహస్సపాదం.

౧౧౬.“తత్థద్దసా కుఞ్జరం ఛబ్బిసాణం, సబ్బసేతం దుప్పసహం పరేభి;
 రక్ఖన్తి నం అట్ఠసహస్సనాగా, ఈసాదన్తా వాతజవప్పహారినో.

౧౧౭.“తత్థద్దసా పోక్ఖరణిం అదూరే, రమ్మం సుతిత్థఞ్చ మహోదికఞ్చ;
 సమ్పుప్ఫితం భమరగణానుచిణ్ణం, యత్థ హి సో న్హాయతి నాగరాజా.

౧౧౮.“దిస్వాన నాగస్స గతిం ఠితిఞ్చ, వీథిస్సయా న్హానగతస్స హోతి;
 ఓపాతమాగచ్ఛి అనరియరూపో, పయోజితో చిత్తవసానుగాయా”తి.

తత్థ **సోతి**, భిక్ఖవే, సో లుద్దో తత్థేవ సత్తభూమికపాసాదతలే ఠితాయ తస్సా సుభద్దాయ వచనం ఉగ్గహేత్వా సరతూణిఞ్చ మహాధనుఞ్చ ఆదాయ పబ్బతగహనం పత్వా “కతరో ను ఖో సువణ్ణపస్సపబ్బతో నామా”తి సత్త మహాపబ్బతే వితురియతి, తస్మిం కాలే తులేతి తీరేతి. సో ఏవం తీరేన్తో సువణ్ణపస్సం నామ గిరిం ఉళారం దిస్వా “అయం సో భవిస్సతీ”తి చిన్తేసి. **ఓలోకయీతి** తం కిన్నరానం భవనభూతం పబ్బతం ఆరుయ్హ సుభద్దాయ దిన్నసఞ్ఞావసేన హేట్ఠా ఓలోకేసి. **తత్థాతి** తస్మిం పబ్బతపాదమూలే అవిదూరేయేవ తం నిగ్రోధం అద్దస.

తత్థాతి తస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖమూలే ఠితం. **తత్థాతి** తత్థేవ అన్తోపబ్బతే తస్స నిగ్రోధస్సావిదూరే యత్థ సో న్హాయతి, తం పోక్ఖరణిం అద్దస. **దిస్వానాతి** సువణ్ణపస్సపబ్బతా ఓరుయ్హ హత్థీనం గతకాలే హత్థిపాదఉపాహనం ఆరుయ్హ తస్స నాగరఞ్ఞో గతట్ఠానం నిబద్ధవసనట్ఠానం ఉపధారేన్తో “ఇమినా మగ్గేన గచ్ఛతి, ఇధ న్హాయతి, న్హత్వా ఉత్తిణ్ణో, ఇధ తిట్ఠతీ”తి సబ్బం దిస్వా అహిరికభావేన అనరియరూపో తాయ చిత్తవసానుగాయ పయోజితో, తస్మా ఓపాతం ఆగచ్ఛి పటిపజ్జి, ఆవాటం ఖణీతి అత్థో.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – “సో కిర మహాసత్తస్స వసనోకాసం సత్తమాసాధికేహి సత్తహి సంవచ్ఛరేహి సత్తహి చ దివసేహి పత్వా వుత్తనయేనేవ తస్స వసనోకాసం సల్లక్ఖేత్వా “ఇధ ఆవాటం ఖణిత్వా తస్మిం ఠితో వారణాధిపతిం విసపీతేన

సల్లేన విజ్ఝిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి వవత్థపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ధమ్మాదీనం అత్థాయ రుక్ఖే ఛిన్దిత్వా దబ్బసమ్భారే సజ్జేత్వా హత్థీసు న్హానత్థాయ గతేసు తస్స వసనోకాసే మహాకుద్దాలేన చతురస్సం ఆవాటం ఖణిత్వా ఉద్ధతపంసుం బీజం వపన్తో వియ ఉదకేన వికిరిత్వా ఉదుక్ఖలపాసాణానం ఉపరి థమ్భే పతిట్ఠపేత్వా తులా చ కాజే చ దత్వా పదరాని అత్థరిత్వా కణ్డప్పమాణం ఛిద్దం కత్వా ఉపరి పంసుఞ్చ కచవరఞ్చ పక్ఖిపిత్వా ఏకేన పస్సేన అత్తనో పవిసనట్ఠానం కత్వా ఏవం నిట్ఠితే ఆవాటే పచ్చూసకాలేయేవ పతిసీసకం పటిముఞ్చిత్వా కాసాయాని పరిదహిత్వా సద్ధిం విసపీతేన సల్లేన ధనుం ఆదాయ ఆవాటం ఓతరిత్వా అట్ఠాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౧౯."ఖణిత్వాన కాసుం ఫలకేహి ఛాదయి, అత్తానమోధాయ ధనుఞ్చ లుద్దో;
పస్సాగతం పుథుసల్లేన నాగం, సమప్పయీ దుక్కటకమ్మకారీ.

౧౨౦."విద్ధో చ నాగో కోఞ్చమనాది ఘోరం, సబ్బే చ నాగా నిన్నదుం ఘోరరూపం;
తిణఞ్చ కట్ఠఞ్చ రణం కరోన్తా, ధావింసు తే అట్ఠ దిసా సమన్తతో.

౧౨౧."వధిస్సమేతన్తి పరామసన్తో, కాసావమద్దక్ఖి ధజం ఇసీనం;
దుక్ఖేన ఫుట్ఠస్సుదపాది సఞ్ఞా, అరహద్ధజో సబ్భి అవజ్ఝరూపో"తి.

తత్థ **ఓధాయాతి** ఓదహిత్వా పవేసేత్వా. **పస్సాగతన్తి** అత్తనో ఆవాటస్స పస్సం ఆగతం. సో కిర దుతియదివసే ఆగన్త్వా న్హత్వా ఉత్తిణ్ణో తస్మిం మహావిసాలమాలకే నామ పదేసే అట్ఠాసి. అథస్స సరీరతో ఉదకం నాభిపదేసేన ఓగలిత్వా తేన ఛిద్దేన లుద్దస్స సరీరే పతి. తాయ సఞ్ఞాయ సో మహాసత్తస్స ఆగన్త్వా ఠితభావం ఞత్వా తం పస్సాగతం పుథునా సల్లేన సమప్పయి విజ్ఝి. **దుక్కటకమ్మకారీతి** తస్స మహాసత్తస్స కాయికచేతసికస్స దుక్ఖస్స ఉప్పాదనేన దుక్కటస్స కమ్మస్స కారకో.

కోఞ్చమనాదీతి కోఞ్చనాదం అకరి. తస్స కిర తం సల్లం నాభియం పవిసిత్వా పిహకాదీని సఞ్చుణ్ణేత్వా అన్తాని ఛిన్దిత్వా పిట్ఠిభాగం ఫరసునా పదాలేన్తం వియ ఉగ్గన్త్వా ఆకాసే పక్ఖన్ది. భిన్నరజతకుమ్భతో రజనం వియ పహారముఖేన లోహితం పగ్ఘరి, బలవవేదనా ఉప్పజ్జి. సో వేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో వేదనాప్పత్తో సకలపబ్బతం ఏకనిన్నాదం కరోన్తో తిక్ఖత్తుం మహన్తం కోఞ్చనాదం నది. **సబ్బే చాతి** తేపి సబ్బే అట్ఠసహస్సనాగా తం సద్దం సుత్వా మరణభయభీతా ఘోరరూపం నిన్నదుం అనురవం కరింసు. **రణం కరోన్తాతి** తేన సద్దేన గన్త్వా ఛద్దన్తవారణం వేదనాప్పత్తం దిస్వా "పచ్చామిత్తం గణ్హిస్సామా"తి తిణఞ్చ కట్ఠఞ్చ చుణ్ణవిచుణ్ణం కరోన్తా సమన్తా ధావింసు.

వధిస్సమేతన్తి "భిక్ఖవే, సో ఛద్దన్తవారణో దిసా పక్కన్తేసు నాగేసు సుభద్దాయ కరేణుయా పస్సే ఠత్వా సన్ధారేత్వా సమస్సాసయమానాయ వేదనం అధివాసేత్వా కణ్డస్స ఆగతట్ఠానం సల్లక్ఖేన్తో 'సచే ఇదం పురత్థిమదిసాదీహి ఆగతం అభవిస్స, కుమ్భాదీహి పవిసిత్వా పచ్ఛిమకాయాదీహి నిక్ఖమిస్స, ఇదం పన నాభియా పవిసిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది, తస్మా పథవియం ఠితేన విస్సట్ఠం భవిస్సతీ'తి ఉపధారేత్వా ఠితట్ఠానం ఉపపరిక్ఖితుకామో "కో జానాతి, కిం భవిస్సతి, సుభద్దం అపనేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా "భద్దే, అట్ఠసహస్సనాగా మమ పచ్చామిత్తం పరియేసన్తా దిసా పక్ఖన్దా, త్వం ఇధ కిం కరోసీ"తి వత్వా, "దేవ, అహం తుమ్హే సన్ధారేత్వా సమస్సాసేన్తీ ఠితా, ఖమథ మే"తి తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు

వన్దిత్వా తాయ ఆకాసం పక్ఖన్దాయ నాగరాజా భూమిం పాదనఖేన పహరి, పదరం ఉప్పతిత్వా గతం. సో ఛిద్దేన ఓలోకేన్తో సోనుత్తరం దిస్వా “వధిస్సామి న”న్తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా రజతదామవణ్ణసోణ్డం పవేసేత్వా పరామసన్తో బుద్ధానం ఇసీనం ధజం కాసావం అద్దక్ఖి. లుద్దో కాసావం మహాసత్తస్స హత్థే ఠపేసి. సో తం ఉక్ఖిపిత్వా పురతో ఠపేసి. అథస్స తేన తథారూపేనపి దుక్ఖేన ఫుట్ఠస్స “అరహద్ధజో నామ సబ్బి పణ్డితేహి అవజ్ఝరూపో, అఞ్ఞదత్థు సక్కాతబ్బో గరుకాతబ్బోయేవా”తి అయం సఞ్ఞా ఉదపాది.

సో తేన సద్ధిం సల్లపన్తో గాథాద్వయమాహా –

౧౨౨.“అనిక్కసావో కాసావం, యో వత్థం పరిదహిస్సతి;

అపేతో దమసచ్చేన, న సో కాసావమరహతి.

౧౨౩.“యో చ వన్తకసావస్స, సీలేసు సుసమాహితో;

ఉపేతో దమసచ్చేన, స వే కాసావమరహతీ”తి.

తస్సత్థో – సమ్మ లుద్దపుత్త యో పురిసో రాగాదీహి కసావేహి అనిక్కసావో ఇన్ద్రియదమేన చేవ వచీసచ్చేన చ అపేతో అనుపగతో తేహి గుణేహి కసావరసపీతం కాసావవత్థం పరిదహతి, సో తం కాసావం నారహతి, నానుచ్ఛవికో సో తస్స వత్థస్స. యో పన తేసం కసావానం వన్తత్తా వన్తకసావో అస్స సీలేసు సుసమాహితో సుపతిట్ఠితో పరిపుణ్ణసీలాచారో, సో తం కాసావం అరహతి నామాతి.

ఏవం వత్వా మహాసత్తో తస్మిం చిత్తం నిబ్బాపేత్వా “సమ్మ కిమత్థం త్వం మం విజ్ఝసి, కిం అత్తనో అత్థాయ, ఉదాహు అఞ్ఞేన పయోజితోసీ”తి పుచ్ఛి. తమత్థం ఆవీకరోన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౪.“సమప్పితో పుథుసల్లేన నాగో, అదుట్ఠచిత్తో లుద్దకమజ్ఝభాసి;

కిమత్థయం కిస్స వా సమ్మ హేతు, మమం వధీ కస్స వాయం పయోగో”తి.

తత్థ **కిమత్థయ**న్తి ఆయతిం కిం పత్థేన్తో. **కిస్స వా**తి కిస్స హేతు కేన కారణేన, కిం నామ తవ మయా సద్ధిం వేరన్తి అధిప్పాయో. **కస్స వా**తి కస్స వా అఞ్ఞస్స అయం పయోగో, కేన పయోజితో మం అవధీతి అత్థో.

అథస్స ఆచిక్ఖన్తో లుద్దో గాథమాహ –

౧౨౫.“కాసిస్స రఞ్ఞో మహేసీ భదన్తే, సా పూజితా రాజకులే సుభద్దా;

తం అద్దసా సా చ మమం అసంసి, దన్తేహి అత్థోతి చ మం అవోచా”తి.

తత్థ **పూజితా**తి అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేత్వా పూజితా. **అద్దసా**తి సా కిర తం సుపినన్తే అద్దస. **అసంసీ**తి సా చ మమ సక్కారం కారేత్వా “హిమవన్తపదేసే ఏవరూపో నామ నాగో అసుకస్మిం నామ ఠానే వసతీ”తి మమం ఆచిక్ఖి. **దన్తేహీ**తి తస్స నాగస్స ఛబ్బణ్ణరంసిసముజ్జలా దన్తా, తేహి మమ అత్థో, పిళన్ధనం కారేతుకామామ్హి, తే మే ఆహరాతి మం అవోచాతి.

తం సుత్వా “ఇదం చూళసుభద్దాయ కమ్మ”న్తి ఞత్వా మహాసత్తో వేదనం అధివాసేత్వా “తస్సా మమ దన్తేహి అత్థో నత్థి, మం మారేతుకామతాయ పన పహిణీ”తి దీపేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౧౨౬.“బహూ హిమే దన్తయుగా ఉళారా, యే మే పితూనఞ్చ పితామహానం;
జానాతి సా కోధనా రాజపుత్తీ, వధత్థికా వేరమకాసి బాలా.

౧౨౭.“ఉట్ఠేహి త్వం లుద్ద ఖరం గహేత్వా, దన్తే ఇమే ఛిన్ద పురా మరామి;
వజ్జాసి తం కోధనం రాజపుత్తిం, నాగో హతో హన్ద ఇమస్స దన్తా”తి.

తత్థ **ఇమే**తి తస్స కిర పితు పితామహానం దన్తా మా వినస్సన్తూతి గుహాయం సన్నిచితా, తే సన్ధాయ ఏవమాహ. **జానాతీ**తి బహూనం వారణానం ఇధ సన్నిచిహే దన్తే జానాతి. **వధత్థికా**తి కేవలం పన సా మం మారేతుకామా అప్పమత్తకం దోసం హదయే ఠపేత్వా అత్తనో వేరం అకాసి, ఏవరూపేన ఫరుసకమ్మేన మత్థకం పాపేసి. **ఖర**న్తి కకచం. **పురా మరామీ**తి యావ న మరామి. **వజ్జసీ**తి వదేయ్యాసి. **హన్ద ఇమస్స దన్తా**తి హతో సో మయా నాగో, మనోరథో తే మత్థకప్పత్తో, గణ్హ, ఇమే తస్స దన్తాతి.

సో తస్స వచనం సుత్వా నిసీదనట్ఠానా వుట్ఠాయ కకచం ఆదాయ “దన్తే ఛిన్దిస్సామీ”తి తస్స సన్తికం ఉపగతో. సో పన ఉబ్బేధతో అట్ఠాసీతిహత్థో రజతపబ్బతో వియ ఠితో, తేనస్స సో దన్తట్ఠానం న పాపుణి. అథ మహాసత్తో కాయం ఉపనామేన్తో హేట్ఠాసీసకో నిపజ్జి. తదా నేసాదో మహాసత్తస్స రజతదామసదిసం సోణ్డం మద్దన్తో అభిరుహిత్వా కేలాసకూటే వియ కుమ్భే ఠత్వా ముఖకోటిమంసం ధనుకేన పహరిత్వా అన్తో పక్ఖిపిత్వా కుమ్భతో ఓరుయ్హ కకచం అన్తోముఖే పవేసేసి, ఉభోహి హత్థేహి దళ్హం అపరాపరం కడ్ఢి. మహాసత్తస్స బలవవేదనా ఉప్పజ్జి, ముఖం లోహితేన పూరి. నేసాదో ఇతో చితో చ సఞ్చారేన్తో కకచేన ఛిన్దితుం నాసక్ఖి. అథ నం మహాసత్తో ముఖతో లోహితం ఛడ్డేత్వా వేదనం అధివాసేత్వా “కిం సమ్మ ఛిన్దితుం న సక్కోసీ”తి పుచ్ఛి. “ఆమ, సామీ”తి. మహాసత్తో సతిం పచ్చుపట్ఠపేత్వా “తేన హి సమ్మ మమ సోణ్డం ఉక్ఖిపిత్వా కకచకోటిం గణ్హాపేహి, మమ సయం సోణ్డం ఉక్ఖిపితుం బలం నత్థీ”తి ఆహ. నేసాదో తథా అకాసి.

మహాసత్తో సోణ్డాయ కకచం గహేత్వా అపరాపరం చారేసి, దన్తా కళీరా వియ ఛిజ్జింసు. అథ నం తే ఆహరాపేత్వా గణ్హిత్వా “సమ్మ లుద్దపుత్త అహం ఇమే దన్తే తుయ్హం దదమానో నేవ ‘మయ్హం అప్పియా’తి దమ్మి, న సక్కత్తమారత్తబ్రహ్మత్తాని పత్థేన్తో, ఇమేహి పన మే దన్తేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణదన్తావ పియతరా, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పటివేధాయ మే ఇదం పుఞ్ఞం పచ్చయో హోతూ”తి దన్తే దత్వా “సమ్మ ఇదం ఠానం కిత్తకేన కాలేన ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సత్తమాససత్తదివసాధికేహి సత్తహి సంవచ్ఛరేహీ”తి వుత్తే – “గచ్ఛ ఇమేసం దన్తానం ఆనుభావేన సత్తదివసబ్భన్తరేయేవ బారాణసిం పాపుణిస్ససీ”తి వత్వా తస్స పరిత్తం కత్వా తం ఉయ్యోజేసి . ఉయ్యోజేత్వా చ పన అనాగతేసుయేవ తేసు నాగేసు సుభద్దాయ చ అనాగతాయ కాలమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౮.“ఉట్ఠాయ సో లుద్దో ఖరం గహేత్వా, ఛేత్వాన దన్తాని గజుత్తమస్స;
వగ్గూ సుభే అప్పటిమే పథబ్యా, ఆదాయ పక్కామి తతో హి ఖిప్ప”న్తి.

తత్థ **వగ్గూ**తి విలాసవన్తే. **సుభే**తి సున్దరే. **అప్పటిమే**తి ఇమిస్సం పథవియం అఞ్ఞేహి దన్తేహి అసదిసేతి.

తస్మిం పక్కన్తే తే నాగా పచ్చామిత్తం అదిస్వా ఆగమింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౨౯.“భయట్టితా నాగవధేన అట్టా, యే తే నాగా అట్ఠ దిసా విధావుం;

అదిస్వాన పోసం గజపచ్చమిత్తం, పచ్చాగముం యేన సో నాగరాజా”తి.

తత్థ **భయట్టితా**తి మరణభయేన ఉపద్దుతా. **అట్టా**తి దుక్ఖితా. **గజపచ్చమిత్త**న్తి గజస్స పచ్చామిత్తం. **యేన సో**తి యత్థ విసాలమాలకే సో నాగరాజా కాలం కత్వా కేలాసపబ్బతో వియ పతితో, తం ఠానం పచ్చాగమున్తి అత్థో.

తేహి పన సద్ధిం మహాసుభద్దాపి ఆగతా. తే సబ్బేపి అట్ఠసహస్సనాగా తత్థ రోదిత్వా కన్దిత్వా మహాసత్తస్స కులుపకానం పచ్చేకబుద్ధానం సన్తికం గన్త్వా, “భన్తే, తుమ్హాకం పచ్చయదాయకో విసపీతేన సల్లేన విద్ధో కాలకతో, సీవథికదస్సనమస్స ఆగచ్ఛథా”తి వదింసు. పఞ్చసతా పచ్చేకబుద్ధాపి ఆకాసేనాగన్త్వా విసాలమాలకే ఓతరింసు. తస్మిం ఖణే ద్వే తరుణనాగా నాగరఞ్ఞో సరీరం దన్తేహి ఉక్ఖిపిత్వా పచ్చేకబుద్ధే వన్దాపేత్వా చితకం ఆరోపేత్వా ఝాపయింసు. పచ్చేకబుద్ధా సబ్బరత్తిం ఆళాహనే ధమ్మసజ్ఝాయమకంసు. అట్ఠసహస్సనాగా ఆళాహనం నిబ్బాపేత్వా వన్దిత్వా న్హత్వా మహాసుభద్దం పురతో కత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం అగమంసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౩౦. “తే తత్థ కన్దిత్వా రోదిత్వాన నాగా, సీసే సకే పంసుకం ఓకిరిత్వా;

అగమంసు తే సబ్బే సకం నికేతం, పురక్ఖత్వా మహేసిం సబ్బభద్ద”న్తి.

తత్థ **పంసుక**న్తి ఆళాహనపంసుకం.

సోనుత్తరోపి అప్పత్తేయేవ సత్తమే దివసే దన్తే ఆదాయ బారాణసిం సమ్పాపుణి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౩౧.“ఆదాయ దన్తాని గజుత్తమస్స, వగ్గూ సుభే అప్పటిమే పథబ్యా;

సువణ్ణరాజీహి సమన్తమోదరే, సో లుద్దకో కాసిపురం ఉపాగమి;

ఉపనేసి సో రాజకఞ్ఞాయ దన్తే, నాగో హతో హన్ద ఇమస్స దన్తా”తి.

తత్థ **సువణ్ణరాజీహీ**తి సువణ్ణరాజిరంసీహి. **సమన్తమోదరే**తి సమన్తతో ఓభాసన్తే సకలవనసణ్డం సువణ్ణవణ్ణం వియ కరోన్తే. **ఉపనేసీ**తి అహం ఛద్దన్తవారణస్స ఛబ్బణ్ణరంసివిస్సజ్జనే యమకదన్తే ఆదాయ ఆగచ్ఛామి, నగరం అలఙ్కారాపేథాతి దేవియా సాసనం పేసేత్వా తాయ రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా దేవనగరం వియ నగరే అలఙ్కారాపితే సోనుత్తరోపి నగరం పవిసిత్వా పాసాదం ఆరుహిత్వా దన్తే ఉపనేసి, ఉపనేత్వా చ పన, “అయ్యే, యస్స కిర తుమ్హే అప్పమత్తకం దోసం హదయే కరిత్థ, సో నాగో మయా హతో మతో, ‘మతభావం మే ఆరోచేయ్యాసీ’తి ఆహ, తస్స మతభావం తుమ్హే జానాథ, గణ్హథ, ఇమే తస్స దన్తా”తి దన్తే అదాసి.

సా మహాసత్తస్స ఛబ్బణ్ణరంసివిచిత్తదన్తే మణితాలవణ్టేన గహేత్వా ఊరూసు ఠపేత్వా పురిమభవే అత్తనో పియసామికస్స దన్తే ఓలోకేన్తీ “ఏవరూపం సోభగ్గప్పత్తం వారణం విసపీతేన సల్లేన జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఇమే దన్తే ఛిన్దిత్వా సోనుత్తరో

ఆగతో”తి మహాసత్తం అనుస్సరన్తీ సోకం ఉప్పాదేత్వా అధివాసేతుం నాసక్ఖి. అథస్సా తత్థేవ హదయం ఫలి, తం దివసమేవ కాలమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౩౨. “దిస్వాన దన్తాని గజుత్తమస్స, భత్తుప్పియస్స పురిమాయ జాతియా;
తత్థేవ తస్సా హదయం అఫాలి, తేనేవ సా కాలమకాసి బాలా”తి.

౧౩౩. “సమ్బోధిపత్తో స మహానుభావో, సితం అకాసీ పరిసాయ మజ్ఝే;
పుచ్ఛింసు భిక్ఖూ సువిముత్తచిత్తా, నాకారణే పాతుకరోన్తి బుద్ధా.

౧౩౪. “యమద్దసాథ దహరిం కుమారిం, కాసాయవత్థం అనగారియం చరన్తిం;
సా ఖో తదా రాజకఞ్ఞా అహోసి, అహం తదా నాగరాజా అహోసిం.

౧౩౫. “ఆదాయ దన్తాని గజుత్తమస్స, వగ్గూ సుభే అప్పటిమే పథబ్యా;
యో లుద్దకో కాసిపురం ఉపాగమి, సో ఖో తదా దేవదత్తో అహోసి.

౧౩౬. “అనావసూరం చిరరత్తసంసితం, ఉచ్చావచం చరితమిదం పురాణం;
వీతద్దరో వీతసోకో విసల్లో, సయం అభిఞ్ఞాయ అభాసి బుద్ధో.

౧౩౭. “అహం వో తేన కాలేన, అహోసిం తత్థ భిక్ఖవో;
నాగరాజా తదా హోమి, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి. –

ఇమా గాథా దసబలస్స గుణే వణ్ణేన్తేహి ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి ఠపితా.

తత్థ **సితం అకాసీ**తి సో సమ్బోధిప్పత్తో సత్థా మహానుభావో అలఙ్కతధమ్మసభాయం అలఙ్కతధమ్మాసనే పరిసమజ్ఝే నిసిన్నో ఏకదివసం సితం అకాసి. **నాకారణే**తి “భన్తే, బుద్ధా నామ అకారణే సితం న కరోన్తి, తుమ్హేహి చ సితం కతం, కేన ను ఖో కారణేన సితం కత”న్తి మహాఖీణాసవా భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు. **యమద్దసాథా**తి ఏవం పుట్ఠో, ఆవుసో, సత్థా అత్తనో సితకారణం ఆచిక్ఖన్తో ఏకం దహరభిక్ఖునిం దస్సేత్వా ఏవమాహ – “భిక్ఖవే, యం ఏకం దహరం యోబ్బనప్పత్తం కుమారిం కాసాయవత్థం అనగారియం ఉపేతం పబ్బజిత్వా ఇమస్మిం సాసనే చరన్తిం అద్దసాథ పస్సథ, సా తదా ‘విసపీతేన సల్లేన నాగరాజం విజ్ఝిత్వా వధేహీ’”తి సోనుత్తరస్స పేసేతా రాజకఞ్ఞా అహోసి. తేన గన్త్వా జీవితక్ఖయం పాపితో అహం తదా సో నాగరాజా అహోసిన్తి అత్థో. **దేవదత్తో**తి, భిక్ఖవే, ఇదాని దేవదత్తో తదా సో లుద్దకో అహోసి.

అనావసూరన్తి న అవసూరం, అనత్థఙ్గతసూరియన్తి అత్థో. **చిరరత్తసంసిత**న్తి ఇతో చిరరత్తే అనేకవస్సకోటిమత్థకే సంసితం సంసరితం అనుచిణ్ణం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఆవుసో, ఇతో అనేకవస్సకోటిమత్థకే సంసరితమ్హి పుబ్బణ్హే కతం తం దివసమేవ సాయన్హే సరన్తో వియ అత్తనో చరితవసేన ఉచ్చత్తా తాయ రాజధీతాయ చ సోనుత్తరస్స చ చరితవసేన నీచత్తా ఉచ్చానీచం చరితం ఇదం పురాణం రాగాదీనం దరానం విగతతాయ వీతద్దరో, ఞాతిధనసోకాదీనం అభావేన వీతసోకో, రాగసల్లాదీనం విగతత్తా విసల్లో అత్తనావ జానిత్వా బుద్ధో అభాసీతి. **అహం వో**తి ఏత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం, భిక్ఖవే, అహం తేన

కాలేన తత్థ ఛద్దన్తదహే అహోసిన్తి అత్థో. **నాగరాజాతి** హోన్తో చ పన న అఞ్ఞో కోచి తదా హోమి, అథ ఖో నాగరాజా హోమీతి అత్థో. **ఏవం చారేథాతి** తుమ్హే తం జాతకం ఏవం ధారేథ ఉగ్గణ్హాథ పరియాపుణాథాతి.

ఇమఞ్చ పన ధమ్మదేసనం సుత్వా బహూ సోతాపన్నాదయో అహేసుం. సా పన భిక్ఖునీ పచ్ఛా విపస్సిత్వా అరహత్తం పత్తాతి.

ఛద్దన్తజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫౧౫] ౫. సమ్భవజాతకవణ్ణనా

రజ్జఞ్చ పటిపన్నాస్మాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. పచ్చుప్పన్నవత్థు **మహాఉమఙ్గజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఆవి భవిస్సతి.

అతీతే పన కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే ధనఞ్చయకోరబ్యో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స సుచిరతో నామ బ్రాహ్మణో పురోహితో అత్థధమ్మానుసాసకో అహోసి. రాజా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోన్తో ధమ్మేన రజ్జమనుసాసి. సో ఏకదివసం ధమ్మయాగం నామ పఞ్హం అభిసఙ్ఖరిత్వా సుచిరతం నామ బ్రాహ్మణం పురోహితం ఆసనే నిసీదాపేత్వా సక్కారం కత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తో చతస్సో గాథాయో అభాసి –

౧౩౮. “రజ్జఞ్చ పటిపన్నాస్మ, ఆధిపచ్చం సుచీరత;
మహత్తం పత్తుమిచ్ఛామి, విజేతుం పథవిం ఇమం.

౧౩౯. “ధమ్మేన నో అధమ్మేన, అధమ్మో మే న రుచ్చతి;
కిచ్చోవ ధమ్మో చరితో, రఞ్ఞో హోతి సుచీరత.

౧౪౦. “ఇధ చేవానిన్దితా యేన, పేచ్చ యేన అనిన్దితా;
యసం దేవమనుస్సేసు, యేన పప్పోము బ్రాహ్మణ.

౧౪౧. “యోహం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, కత్తుమిచ్ఛామి బ్రాహ్మణ;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, బ్రాహ్మణక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

తత్థ **రజ్జన్తి**, ఆచరియ, మయం ఇమస్మిం సత్తయోజనికే ఇన్దపత్థనగరే రజ్జఞ్చ, తియోజనసతికే కురురట్ఠే ఇస్సరభావసఙ్ఖాతం ఆధిపచ్చఞ్చ. **పటిపన్నాస్మాతి** అధిగతా భవామ. **మహత్తన్తి** ఇదాని మహన్తభావం. **పత్తుమిచ్ఛామి విజేతున్తి** ఇమం పథవిం ధమ్మేన అభిభవితుం అజ్ఝోత్థరితుం ఇచ్ఛామి. **కిచ్చోవాతి** అవసేసజనేహి రఞ్ఞో చరితో ధమ్మో కిచ్చో కరణీయతరో. రాజానువత్తకో హి లోకో, సో తస్మిం ధమ్మికే సబ్బోపి ధమ్మికో హోతి. తస్మా ఏస ధమ్మో నామ రఞ్ఞోవ కిచ్చోతి.

ఇధ చేవానిన్దితాతి యేన మయం ఇధలోకే పరలోకే చ అనిన్దితా. **యేన పప్పోమూతి** యేన మయం నిరయాదీసు అనిబ్బత్తిత్వా దేవేసు చ మనుస్సేసు చ యసం ఇస్సరియం సోభగ్గం పాపుణేయ్యామ, తం నో కారణం కథేహీతి . **యోహన్తి**,

బ్రాహ్మణ, యో అహం ఫలవిపాకసఙ్ఖాతం అత్థఞ్చ తస్స అత్థస్స హేతుభూతం ధమ్మఞ్చ కత్తుం సమాదాయ వత్తితుం ఉప్పాదేతుఞ్చ ఇచ్ఛామి. **తం త్వన్తి** తస్స మయ్హం త్వం సుఖేనేవ నిబ్బానగామిమగ్గం ఆరుయ్హ అపటిసన్ధికభావం పత్థేన్తస్స తం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితో అక్ఖాహి, పాకటం కత్వా కథేహీతి బ్రాహ్మణం ధమ్మయాగపఞ్హం పుచ్ఛి.

అయం పన పఞ్హో గమ్భీరో బుద్ధవిసయో, సబ్బఞ్ఞుబుద్ధమేవ తం పుచ్ఛితుం యుత్తం, తస్మిం అసతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపరియేసకం బోధిసత్తన్తి. సుచిరతో పన అత్తనో అబోధిసత్తతాయ పఞ్హం కథేతుం నాసక్ఖి, అసక్కోన్తో చ పణ్డితమానం అకత్వా అత్తనో అసమత్థభావం కథేన్తో గాథమాహ –

౧౪౨.“నాఞ్ఞత్ర విధురా రాజ, ఏతదక్ఖాతుమరహతి;

యం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, కత్తుమిచ్ఛసి ఖత్తియా”తి.

తస్సత్థో – అవిసయో ఏస, మహారాజ, పఞ్హో మాదిసానం. అహఞ్హి నేవస్స ఆదిం, న పరియోసానం పస్సామి, అన్ధకారం పవిట్ఠో వియ హోమి. బారాణసిరఞ్ఞో పన పురోహితో విధురో నామ బ్రాహ్మణో అత్థి, సో ఏతం ఆచిక్ఖేయ్య, తం ఠపేత్వా యం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ కత్తుమిచ్ఛసి, ఏతం అక్ఖాతుం న అఞ్ఞో అరహతీతి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా “తేన హి, బ్రాహ్మణ, ఖిప్పం తస్స సన్తికం గచ్ఛాహీ”తి పణ్ణాకారం దత్వా తం పేసేతుకామో హుత్వా గాథమాహ –

౧౪౩.“ఏహి ఖో పహితో గచ్ఛ, విధురస్స ఉపన్తికం;

నిక్ఖఞ్చిమం సువణ్ణస్స, హరం గచ్ఛ సుచీరత;

అభిహారం ఇమం దజ్జా, అత్థధమ్మానుసిట్ఠియా”తి.

తత్థ **ఉపన్తికన్తి** సన్తికం. **నిక్ఖన్తి** పఞ్చసువణ్ణో ఏకో నిక్ఖో. అయం పన రత్తసువణ్ణస్స నిక్ఖసహస్సం దత్వా ఏవమాహ. **ఇమం దజ్జాతి** తేన ఇమస్మిం ధమ్మయాగపఞ్హే కథితే తస్స అత్థధమ్మానుసిట్ఠియా అభిహారపూజం కరోన్తో ఇమం నిక్ఖసహస్సం దదేయ్యాసీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పఞ్హవిస్సజ్జనస్స లిఖనత్థాయ సతసహస్సగ్ఘనకం సువణ్ణపట్టఞ్చ గమనత్థాయ యానం, పరివారత్థాయ బలకాయం, తఞ్చ పణ్ణాకారం దత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉయ్యోజేసి. సో పన ఇన్దపత్థనగరా నిక్ఖమిత్వా ఉజుకమేవ బారాణసిం అగన్త్వా యత్థ యత్థ పణ్డితా వసన్తి, సబ్బాని తాని ఠానాని ఉపసఙ్కమిత్వా సకలజమ్బుదీపే పఞ్హస్స విస్సజ్జేతారం అలభిత్వా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా ఏకస్మిం ఠానే నివాసం గహేత్వా కతిపయేహి జనేహి సద్ధిం పాతరాసభుఞ్జనవేలాయ విధురస్స నివేసనం గన్త్వా ఆగతభావం ఆరోచాపేత్వా తేన పక్కోసాపితో తం సకే ఘరే భుఞ్జమానం అద్దస. తమత్థం ఆవికరోన్తో సత్థా సత్తమం గాథమాహ –

౧౪౪.“స్వాధిప్పాగా భారద్వాజో, విధురస్స ఉపన్తికం;

తమద్దస మహాబ్రహ్మే, అసమానం సకే ఘరే”తి.

తత్థ **స్వాధిప్పాగాతి** సో భారద్వాజగోత్తో సుచిరతో అధిప్పాగా, గతోతి అత్థో. **మహాబ్రహ్మేతి** మహాబ్రాహ్మణో. **అసమానన్తి** భుఞ్జమానం.

సో పన తస్స బాలసహాయకో ఏకాచరియకులే ఉగ్గహితసిప్పో, తస్మా తేన సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానే సుఖనిసిన్నో "సమ్మ కిమత్థం ఆగతోసీ"తి పుట్ఠో ఆగమనకారణం ఆచిక్ఖన్తో అట్ఠమం గాథమాహ –

౧౪౭."రఞ్ఞోహం పహితో దూతో, కోరబ్యస్స యసస్సినో;
'అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛేసి', ఇచ్చబ్రవి యుధిట్ఠిలో;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, విధురక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **రఞ్ఞోహన్తి** అహం రఞ్ఞో కోరబ్యస్స యసస్సినో దూతో. **పహితోతి** తేన పేసితో ఇధాగమిం. **పుచ్ఛేసీతి** సో యుధిట్ఠిలగోత్తో ధనఞ్చయరాజా మం ధమ్మయాగపఞ్హం నామ పుచ్ఛి, అహం కథేతుం అసక్కోన్తో "త్వం సక్ఖిస్ససీ"తి ఞత్వా తస్స ఆరోచేసిం, సో చ పణ్ణాకారం దత్వా పఞ్హపుచ్ఛనత్థాయ మం తవ సన్తికం పేసేన్తో "విధురస్స సన్తికం గన్త్వా ఇమస్స పఞ్హస్స అత్థఞ్చ పాళిధమ్మఞ్చ పుచ్ఛేయ్యాసీ"తి అబ్రవి. "తం త్వం ఇదాని మయా పుచ్ఛితో అక్ఖాహీ"తి.

తదా పన సో బ్రాహ్మణో "మహాజనస్స చిత్తం గణ్హిస్సామీ"తి గఙ్గం పిదహన్తో వియ వినిచ్ఛయం విచారేతి. తస్స పఞ్హవిస్సజ్జనే ఓకాసో నత్థి. సో తమత్థం ఆచిక్ఖన్తో నవమం గాథమాహ –

౧౪౮."గఙ్గం మే పిదహిస్సన్తి, న తం సక్కోమి బ్రాహ్మణ;
అపిధేతుం మహాసిన్ధుం, తం కథం సో భవిస్సతి;
న తే సక్కోమి అక్ఖాతుం, అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితో"తి.

తస్సత్థో – బ్రాహ్మణ, మయ్హం "మహాజనస్స నానాచిత్తగతిసఙ్ఖాతం గఙ్గం పిదహిస్స"న్తి బ్యాపారో ఉప్పన్నో, తమహం మహాసిన్ధుం అపిధేతుం న సక్కోమి, తస్మా కథం సో ఓకాసో భవిస్సతి, యస్మా తే అహం పఞ్హం విస్సజ్జేయ్యం. ఇతి చిత్తేకగ్గతఞ్చేవ ఓకాసఞ్చ అలభన్తో న తే సక్కోమి అక్ఖాతుం అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "పుత్తో మే పణ్డితో మయా ఞాణవన్తతరో, సో తే బ్యాకరిస్సతి, తస్స సన్తికం గచ్ఛాహీ"తి వత్వా దసమం గాథమాహ –

౧౪౯."భద్రకారో చ మే పుత్తో, ఓరసో మమ అత్రజో;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, గన్త్వా పుచ్ఛస్సు బ్రాహ్మణా"తి.

తత్థ **ఓరసోతి** ఉరే సంవడ్ఢో. **అత్రజోతి** అత్తనా జాతోతి.

తం సుత్వా సుచిరతో విధురస్స ఘరా నిక్ఖమిత్వా భద్రకారస్స భుత్తపాతరాసస్స అత్తనో పరిసమజ్ఝే నిసిన్నకాలే నివేసనం అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఏకాదసమం గాథమాహ –

౧౪౮."స్వాధిప్పాగా భారద్వాజో, భద్రకారస్సుపన్తికం;
తమద్దస మహాబ్రహ్మా, నిసిన్నం సమ్హి వేస్మనీ"తి.

తత్థ **వేస్మనీ**తి ఘరే.

సో తత్థ గన్త్వా భద్రకారమాణవేన కతాసనాభిహారసక్కారో నిసీదిత్వా ఆగమనకారణం పుట్ఠో ద్వాదసమం గాథమాహ –

౧౪౯."రఞ్ఞోహం పహితో దూతో, కోరబ్యస్స యసస్సినో;
'అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛేసి', ఇచ్చబ్రవి యుధిట్ఠిలో;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, భద్రకార పబ్రూహి మే"తి.

అథ నం భద్రకారో, "తాత, అహం ఇమేసు దివసేసు పరదారికకమ్మే అభినివిట్ఠో, చిత్తం మే బ్యాకులం, తేన త్యాహం విస్సజ్జేతుం న సక్ఖిస్సామి, మయ్హం పన కనిట్ఠో సఞ్చయకుమారో నామ మయా అతివియ ఞాణవన్తతరో, తం పుచ్ఛ, సో తే పఞ్హం విస్సజ్జేస్సతీ"తి తస్స సన్తికం పేసేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౧౫౦."మంసకాజం అవహాయ, గోధం అనుపతామహం;
న తే సక్కోమి అక్ఖాతుం, అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితో.

౧౫౧."సఞ్చయో నామ మే భాతా, కనిట్ఠో మే సుచీరత;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, గన్త్వా పుచ్ఛస్సు బ్రాహ్మణా"తి.

తత్థ **మంసకాజ**న్తి యథా నామ పురిసో థూలమిగమంసం కాజేనాదాయ గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే గోధపోతకం దిస్వా మంసకాజం ఛడ్డేత్వా తం అనుబన్ధేయ్య, ఏవమేవ అత్తనో ఘరే వసవత్తినిం భరియం ఛడ్డేత్వా పరస్స రక్ఖితగోపితం ఇత్థిం అనుబన్ధన్తో హోమీతి దీపేన్తో ఏవమాహాతి.

సో తస్మిం ఖణే సఞ్చయస్స నివేసనం గన్త్వా తేన కతసక్కారో ఆగమనకారణం పుట్ఠో ఆచిక్ఖి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౫౨."స్వాధిప్పాగా భారద్వాజో, సఞ్చయస్స ఉపన్తికం;
తమద్దస మహాబ్రహ్మా, నిసిన్నం సమ్హి వేస్మని.

౧౫౩."రఞ్ఞోహం పహితో దూతో, కోరబ్యస్స యసస్సినో;
'అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛేసి', ఇచ్చబ్రవి యుధిట్ఠిలో;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సఞ్చయక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

సఞ్చయకుమారో పన తదా పరదారమేవ సేవతి. అథస్స సో "అహం, తాత, పరదారం సేవామి, సేవన్తో చ పన గఙ్గం ఓతరిత్వా పరతీరం గచ్ఛామి, తం మం సాయఞ్చ పాతో చ నదిం తరన్తం మచ్చు గిలతి నామ, తేన చిత్తం మే బ్యాకులం, న

త్యాహం ఆచిక్ఖితుం సక్ఖిస్సామి, కనిట్ఠో పన మే సమ్భవకుమారో నామ అత్థి జాతియా సత్తవస్సికో, మయా సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేనాధికఞాణతరో, సో తే ఆచిక్ఖిస్సతి, గచ్ఛ తం పుచ్ఛాహీ"తి ఆహ. ఇమమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౪."సదా మం గిలతే మచ్చు, సాయం పాతో సుచీరత;
న తే సక్కోమి అక్ఖాతుం, అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితో.

౧౩౫."సమ్భవో నామ మే భాతా, కనిట్ఠో మే సుచీరత;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, గన్త్వా పుచ్ఛస్సు బ్రాహ్మణా"తి.

తం సుత్వా సుచిరతో "అయం పఞ్హో ఇమస్మిం లోకే అబ్భుతో భవిస్సతి, ఇమం పఞ్హం విస్సజ్జేతుం సమత్థో నామ నత్థి మఞ్ఞే"తి చిన్తేత్వా ద్వే గాథా అభాసి –

౧౩౬."అబ్భుతో వత భో ధమ్మో, నాయం అస్మాక రుచ్చతి;
తయో జనా పితాపుత్తా, తే సు పఞ్ఞాయ నో విదూ.

౧౩౭."న తం సక్కోథ అక్ఖాతుం, అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితా;
కథం ను దహరో జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **నాయన్తి** అయం పఞ్హధమ్మో అబ్భుతో, ఇమం కథేతుం సమత్థేన నామ న భవితబ్బం, తస్మా యం త్వం "కుమారో కథేస్సతీ"తి వదతి, నాయం అస్మాకం రుచ్చతి. **తే సూతి** ఏత్థ **సు**-కారో నిపాతమత్తం. **పితాతి** విధురో పణ్డితో, పుత్తా భద్రకారో సఞ్చయో చాతి తేపి తయో పితాపుత్తా పఞ్ఞాయ ఇమం ధమ్మం నో విదూ, న విజానన్తి, అఞ్ఞో కో జానిస్సతీతి అత్థో. **న తన్తి** తుమ్హే తయో జనా పుచ్ఛితా ఏతం అక్ఖాతుం న సక్కోథ, దహరో సత్తవస్సికో కుమారో పుచ్ఛితో కథం ను జఞ్ఞా, కేన కారణేన జానితుం సక్ఖిస్సతీతి అత్థో.

తం సుత్వా సఞ్చయకుమారో, "తాత, సమ్భవకుమారం 'దహరో'తి మా ఉఞ్ఞాసి, సచేపి పఞ్హవిస్సజ్జనేనాత్థికో, గచ్ఛ నం పుచ్ఛా"తి అత్థదీపనాహి ఉపమాహి కుమారస్స వణ్ణం పకాసేన్తో ద్వాదస గాథా అభాసి –

౧౩౮."మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణ.

౧౩౯."యథాపి చన్దో విమలో, గచ్ఛం ఆకాసధాతుయా;
సబ్బే తారాగణే లోకే, ఆభాయ అతిరోచతి.

౧౪౦."ఏవమ్పి దహరూపేతో, పఞ్ఞాయోగేన సమ్భవో;
మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణ.

౧౬౧.“యథాపి రమ్మకో మాసో, గిమ్హానం హోతి బ్రాహ్మణ;
అతేవఞ్ఞేహి మాసేహి, దుమపుప్ఫేహి సోభతి.

౧౬౨.“ఏవమ్పి దహరూపేతో, పఞ్ఞాయోగేన సమ్భవో;
మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణ.

౧౬౩. “యథాపి హిమవా బ్రహ్మే, పబ్బతో గన్ధమాదనో;
నానారుక్ఖేహి సఞ్ఛన్నో, మహాభూతగణాలయో;
ఓసధేహి చ దిబ్బేహి, దిసా భాతి పవాతి చ.

౧౬౪.“ఏవమ్పి దహరూపేతో, పఞ్ఞాయోగేన సమ్భవో;
మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణ.

౧౬౫.“యథాపి పావకో బ్రహ్మే, అచ్చిమాలీ యసస్సిమా;
జలమానో వనే గచ్ఛే, అనలో కణ్హవత్తనీ.

౧౬౬.“ఘతాసనో ధూమకేతు, ఉత్తమాహేవనన్దహో;
నిసీథే పబ్బతగ్గస్మిం, పహూతేధో విరోచతి.

౧౬౭. “ఏవమ్పి దహరూపేతో, పఞ్ఞాయోగేన సమ్భవో;
మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణ.

౧౬౮.“జవేన భద్రం జానన్తి, బలిబద్దఞ్చ వాహియే;
దోహేన ధేనుం జానన్తి, భాసమానఞ్చ పణ్డితం.

౧౬౯.“ఏవమ్పి దహరూపేతో, పఞ్ఞాయోగేన సమ్భవో;
మా నం దహరోతి ఉఞ్ఞాసి, అపుచ్ఛిత్వాన సమ్భవం;
పుచ్ఛిత్వా సమ్భవం జఞ్ఞా, అత్థం ధమ్మఞ్చ బ్రాహ్మణా”తి.

తత్థ **జఞ్ఞా**తి జానిస్ససి. **చన్దో**తి పుణ్ణచన్దో. **విమలో**తి అబ్భాదిమలవిరహితో. **ఏవమ్పి దహరూపేతో**తి ఏవం సమ్భవకుమారో దహరభావేన ఉపేతోపి పఞ్ఞాయోగేన సకలజమ్బుదీపతలే అవసేసే పణ్డితే అతిక్కమిత్వా విరోచతి. **రమ్మకో**తి చిత్తమాసో. **అతేవఞ్ఞేహీ**తి అతివియ అఞ్ఞేహి ఏకాదసహి మాసేహి. **ఏవన్తి** ఏవం సమ్భవోపి పఞ్ఞాయోగేన సోభతి. **హిమవా**తి హిమపాతసమయే హిమయుత్తోతి హిమవా, గిమ్హకాలే హిమం వమతీతి హిమవా. సమ్పత్తం జనం గన్ధేన

మదయతీతి **గన్ధమాదనో. మహాభూతగణాలయోతి** దేవగణానం నివాసో. **దిసా భాతీతి** సబ్బదిసా ఏకోభాసా వియ కరోతి. **పవాతీతి** గన్ధేన సబ్బదిసా వాయతి. **ఏవన్తి** ఏవం సమ్భవోపి పఞ్ఞాయోగేన సబ్బదిసా భాతి చేవ పవాతి చ.

యసస్సిమాతి తేజసమ్పత్తియా యసస్సిమా. **అచ్చిమాలీతి** అచ్చీహి యుత్తో. **జలమానో వనే గచ్ఛేతి** గచ్ఛసఙ్ఖాతే మహావనే జలన్తో చరతి. **అనలోతి** అతిత్తో. గతమగ్గస్స కణ్హభావేన **కణ్హవత్తనీ**. యఞ్ఞే ఆహుతివసేన ఆహుతం ఘతం అస్నాతీతి **ఘతాసనో**. ధూమో కేతుకిచ్చం అస్స సాధేతీతి **ధూమకేతు. ఉత్తమాహేవనన్దహోతి** అహేవనం వుచ్చతి వనసణ్డో, ఉత్తమం వనసణ్డం దహతీతి అత్థో. **నిసీథేతి** రత్తిభాగే. **పబ్బతగ్గస్మిన్తి** పబ్బతసిఖరే. **పహూతేధోతి** పహూతఇన్ధనో. **విరోచతీతి** సబ్బదిసాసు ఓభాసతి. **ఏవన్తి** ఏవం మమ కనిట్ఠో సమ్భవకుమారో దహరోపి పఞ్ఞాయోగేన విరోచతి. **భద్రన్తి** భద్రం అస్సాజానీయం జవసమ్పత్తియా జానన్తి, న సరీరేన. **వాహియేతి** వహితబ్బభారే సతి భారవహతాయ "అహం ఉత్తమో"తి బలిబద్ధం జానన్తి. **దోహేనాతి** దోహసమ్పత్తియా ధేనుం "సుఖీరా"తి జానన్తి. **భాసమానన్తి** ఏత్థ "నాభాసమానం జానన్తి, మిస్సం బాలేహి పణ్డిత"న్తి సుత్తం (సం॰ ని॰ ౨.౨౪౧) ఆహరితబ్బం.

సుచిరతో ఏవం తస్మిం సమ్భవం వణ్ణేన్తే "పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా జానిస్సామీ"తి "కహం పన తే కుమార కనిట్ఠో"తి పుచ్ఛి. అథస్స సో సీహపఞ్జరం వివరిత్వా హత్థం పసారేత్వా "యో ఏస పాసాదద్వారే అన్తరవీథియా కుమారకేహి సద్ధిం సువణ్ణవణ్ణో కీళతి, అయం మమ కనిట్ఠో, ఉపసఙ్కమిత్వా తం పుచ్ఛ, బుద్ధలీళాయ తే పఞ్హం కథేస్సతీ"తి ఆహ. సుచిరతో తస్స వచనం సుత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ కుమారస్స సన్తికం అగమాసి. కాయ వేలాయాతి? కుమారస్స నివత్థసాటకం మోచేత్వా ఖన్ధే ఖిపిత్వా ఉభోహి హత్థేహి పంసుం గహేత్వా రితవేలాయ. తమత్థం ఆవికరోన్తో సత్థా గాథమాహ –

౧౭౦. "స్వాధిప్పాగా భారద్వాజో, సమ్భవస్స ఉపన్తికం;
తమద్దస మహాబ్రహ్మే, కీళమానం బహీపురే"తి.

తత్థ **బహీపురేతి** బహినివేసనే.

మహాసత్తోపి బ్రాహ్మణం ఆగన్త్వా పురతో ఠితం దిస్వా "తాత, కేనత్థేనాగతోసీ"తి పుచ్ఛిత్వా, "తాత, కుమార అహం జమ్బుదీపతలే ఆహిణ్డన్తో మయా పుచ్ఛితం పఞ్హం కథేతుం సమత్థం అలభిత్వా తవ సన్తికం ఆగతోమ్హీ"తి వుత్తే "సకలజమ్బుదీపే కిర అవినిచ్ఛితో పఞ్హో మమ సన్తికం ఆగతో, అహం ఞాణేన మహల్లకో"తి హిరోత్తప్పం పటిలభిత్వా హత్థగతం పంసుం ఛడ్డేత్వా ఖన్ధతో సాటకం ఆదాయ నివాసేత్వా "పుచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, బుద్ధలీళాయ తే కథేస్సామీ"తి సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేసి. తతో బ్రాహ్మణో –

౧౭౧. "రఞ్ఞోహం పహితో దూతో, కోరబ్యస్స యసస్సినో;
'అత్థం ధమ్మఞ్చ పుచ్ఛేసి', ఇచ్చబ్రవి యుధిట్ఠిలో;
తం త్వం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సమ్భవక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి. –

గాథాయ పఞ్హం పుచ్ఛి.

తస్స అత్థో సమ్భవపణ్డితస్స గగనమజ్ఝే పుణ్ణచన్దో వియ పాకటో అహోసి.

అథ నం “తేన హి సుణోహీ”తి వత్వా ధమ్మయాగపఞ్హం విస్సజ్జేన్తో గాథమాహ –

౧౭౨.“తగ్ఘ తే అహమక్ఖిస్సం, యథాపి కుసలో తథా;

రాజా చ ఖో తం జానాతి, యది కాహతి వా న వా”తి.

తస్స అన్తరవీథియం ఠత్వా మధురస్సరేన ధమ్మం దేసేన్తస్స సద్దో ద్వాదసయోజనికం సకలబారాణసినగరం అవత్థరి. అథ రాజా చ ఉపరాజాదయో చ సబ్బే సన్నిపతింసు. మహాసత్తో మహాజనస్స మజ్ఝే ధమ్మదేసనం పట్ఠపేసి.

తత్థ **తగ్ఘాతి** ఏకంసవచనం. **యథాపి కుసలోతి** యథా అతికుసలో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో ఆచిక్ఖతి, తథా తే ఏకంసేనేవ అహమక్ఖిస్సన్తి అత్థో. **రాజా చ ఖో తన్తి** అహం తం పఞ్హం యథా తుమ్హాకం రాజా జానితుం సక్కోతి, తథా కథేస్సామి. తతో ఉత్తరి రాజా ఏవ తం జానాతి, యది కరిస్సతి వా న వా కరిస్సతి, కరోన్తస్స వా అకరోన్తస్స వా తస్సేవేతం భవిస్సతి, మయ్హం పన దోసో నత్థీతి దీపేతి.

ఏవం ఇమాయ గాథాయ పఞ్హకథనం పటిజానిత్వా ఇదాని ధమ్మయాగపఞ్హం కథేన్తో ఆహ –

౧౭౩. “అజ్జ సువేతి సంసేయ్య, రఞ్ఞా పుట్ఠో సుచీరత;

మా కత్వా అవసీ రాజా, అత్థే జాతే యుధిట్ఠిలో.

౧౭౪.“అజ్ఝత్తఞ్ఞేవ సంసేయ్య, రఞ్ఞా పుట్ఠో సుచీరత;

కుమ్మగ్గం న నివేసేయ్య, యథా మూళ్హో అచేతసో.

౧౭౫.“అత్తానం నాతివత్తేయ్య, అధమ్మం న సమాచరే;

అతిత్థే నప్పతారేయ్య, అనత్థే న యుతో సియా.

౧౭౬.“యో చ ఏతాని ఠానాని, కత్తుం జానాతి ఖత్తియో;

సదా సో వడ్ఢతే రాజా, సుక్కపక్ఖేవ చన్దిమా.

౧౭౭. “ఞాతీనఞ్చ పియో హోతి, మిత్తేసు చ విరోచతి;

కాయస్స భేదా సప్పఞ్ఞో, సగ్గం సో ఉపపజ్జతీ”తి.

తత్థ **సంసేయ్యాతి** కథేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత, సుచిరత సచే తుమ్హాకం రఞ్ఞా “అజ్జ దానం దేమ, సీలం రక్ఖామ, ఉపోసథకమ్మం కరోమా”తి కోచి పుట్ఠో, “మహారాజ, అజ్జ తావ పాణం హనామ, కామే పరిభుఞ్జామ, సురం పివామ, కుసలం పన కరిస్సామ సువే”తి రఞ్ఞో కథేయ్య, తస్స అతిమహన్తస్సపి అమచ్చస్స వచనం కత్వా తుమ్హాకం రాజా యుధిట్ఠిలగోత్తో తథారూపే అత్థే జాతే తం దివసం పమాదేన వీతినామేన్తో మా అవసి, తస్స వచనం అకత్వా ఉప్పన్నం కుసలచిత్తం అపరిహాపేత్వా కుసలపటిసంయుత్తం కమ్మం కరోతుయేవ, ఇదమస్స కథేయ్యాసీతి. ఏవం మహాసత్తో ఇమాయ గాథాయ –

“అజ్జేవ కిచ్చమాతప్పం, కో జఞ్ఞా మరణం సువే”తి. (మ॰ ని॰ ౩.౨౭౨) –

భద్దేకరత్తసుత్తఞ్చేవ,

“అప్పమాదో అమతపదం, పమాదో మచ్చునో పద”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౨౧) –

అప్పమాదోవాదఞ్చ కథేసి.

అజ్ఝత్తఞ్ఞేవాతి , తాత, సుచిరత సమ్భవపణ్డితో తయా ధమ్మయాగపఞ్హే పుచ్ఛితే కిం కథేసీతి రఞ్ఞా పుట్ఠో సమానో తుమ్హాకం రఞ్ఞో అజ్ఝత్తఞ్ఞేవ సంసేయ్య, నియకజ్ఝత్తసఙ్ఖాతం ఖన్ధపఞ్చకం హుత్వా అభావతో అనిచ్చన్తి కథేయ్యాసి. ఏత్తావతా మహాసత్తో –

“సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి, యదా పఞ్ఞాయ పస్సతి”. (ధ॰ ప॰ ౨౭౭) –

“అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో”తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౨౨౧) –

ఏవం విభావితం అనిచ్చతం కథేసీతి.

కుమ్మగ్గన్తి, బ్రాహ్మణ, యథా మూళ్హో అచేతనో అన్ధబాలపుథుజ్జనో ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతసఙ్ఖాతం కుమ్మగ్గం సేవతి, ఏవం తవ రాజా తం కుమ్మగ్గం న సేవేయ్య, నియ్యానికం దసకుసలకమ్మపథమగ్గమేవ సేవతు, ఏవమస్స వదేయ్యాసీతి.

అత్తానన్తి ఇమం సుగతియం ఠితం అత్తభావం నాతివత్తేయ్య, యేన కమ్మేన తిస్సో కుసలసమ్పత్తియో సబ్బకామసగ్గే అతిక్కమిత్వా అపాయే నిబ్బత్తన్తి, తం కమ్మం న కరేయ్యాతి అత్థో. **అధమ్మ**న్తి తివిధదుచ్చరితసఙ్ఖాతం అధమ్మం న సమాచరేయ్య. **అతిత్థే**తి ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిసఙ్ఖాతే అతిత్థే నప్పతారేయ్య న ఓతారేయ్య. “న తారేయ్యా”తిపి పాఠో, అత్తనో దిట్ఠానుగతిమాపజ్జన్తం జనం న ఓతారేయ్య. **అనత్థే**తి అకారణే. **న యుతో**తి యుత్తపయుత్తో న సియా. బ్రాహ్మణ, యది తే రాజా ధమ్మయాగపఞ్హే వత్తితుకామో, “ఇమస్మిం ఓవాదే వత్తతూ”తి తస్స కథేయ్యాసీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో.

సదాతి సతతం. ఇదం వుత్తం హోతి – “యో ఖత్తియో ఏతాని కారణాని కాతుం జానాతి, సో రాజా సుక్కపక్ఖే చన్దో వియ సదా వడ్ఢతీ”తి . **విరోచతీ**తి మిత్తామచ్చానం మజ్ఝే అత్తనో సీలాచారఞాణాదీహి గుణేహి సోభతి విరోచతీతి.

ఏవం మహాసత్తో గగనతలే చన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ బుద్ధలీళాయ బ్రాహ్మణస్స పఞ్హం కథేసి. మహాజనో నదన్తో సేలేన్తో అప్ఫోటేన్తో సాధుకారసహస్సాని అదాసి, చేలుక్ఖేపే చ అఙ్గులిఫోటే చ పవత్తేసి, హత్థపిళన్ధనాదీని ఖిపి. ఏవం ఖిత్తధనం కోటిమత్తం అహోసి. రాజాపిస్స తుట్ఠో మహన్తం యసం అదాసి. సుచిరతోపి నిక్ఖసహస్సేన పూజం కత్వా సువణ్ణపట్టే జాతిహిఙ్గులకేన పఞ్హవిస్సజ్జనం లిఖిత్వా ఇన్దపత్థనగరం గన్త్వా రఞ్ఞో ధమ్మయాగపఞ్హం కథేసి. రాజా తస్మిం ధమ్మే వత్తిత్వా సగ్గపురం పూరేసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాపఞ్ఞోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా ధనఞ్చయరాజా ఆనన్దో అహోసి, సుచిరతో అనురుద్ధో, విధురో కస్సపో, భద్రకారో మోగ్గల్లానో, సఞ్చయమాణవో సారిపుత్తో, సమ్భవపణ్డితో పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

సమ్భవజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

[౫౧౬] ౬. మహాకపిజాతకవణ్ణనా

బారాణస్యం అహూ రాజాతి ఇదం సత్థా వేళువనే విహరన్తో దేవదత్తస్స సిలాపవిజ్ఝనం ఆరబ్భ కథేసి. తేన హి ధనుగ్గహే పయోజేత్వా అపరభాగే సిలాయ పవిద్ధాయ భిక్ఖూహి దేవదత్తస్స అవణ్ణే కథితే సత్థా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయ్హం సిలం పవిజ్ఝియేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే కాసికగామకే ఏకో కస్సకబ్రాహ్మణో ఖేత్తం కసిత్వా గోణే విస్సజ్జేత్వా కుద్దాలకమ్మం కాతుం ఆరభి. గోణా ఏకస్మిం గచ్ఛే పణ్ణాని ఖాదన్తా అనుక్కమేన అటవిం పవిసిత్వా పలాయింసు. సో వేలం సల్లక్ఖేత్వా కుద్దాలం ఠపేత్వా గోణే ఓలోకేన్తో అదిస్వా దోమనస్సప్పత్తో తే పరియేసన్తో అన్తోఅటవిం పవిసిత్వా ఆహిణ్డన్తో హిమవన్తం పావిసి. సో తత్థ దిసామూళ్హో హుత్వా సత్తాహం నిరాహారో విచరన్తో ఏకం తిన్దుకరుక్ఖం దిస్వా అభిరుయ్హ ఫలాని ఖాదన్తో తిన్దుకరుక్ఖతో పరిగళిత్వా సట్ఠిహత్థే నరకపపాతే పతి. తత్రస్స దస దివసా వీతివత్తా. తదా బోధిసత్తో కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా ఫలాఫలాని ఖాదన్తో తం పురిసం దిస్వా సిలాయ యోగ్గం కత్వా తం పురిసం ఉద్ధరిత్వా సిలాయ మత్థకే నిసీదాపేత్వా ఏవమాహ – “భో బ్రాహ్మణ, అహం కిలమామి, ముహుత్తం నిద్దాయిస్సామి, మం రక్ఖాహీ”తి. సో తస్స నిద్దాయన్తస్స సిలాయ మత్థకం పదాలేసి. మహాసత్తో తస్స తం కమ్మం ఞత్వా ఉప్పతిత్వా సాఖాయ నిసీదిత్వా “భో పురిస, త్వం భూమియా గచ్ఛ, అహం సాఖగ్గేన తుయ్హం మగ్గం ఆచిక్ఖన్తో గమిస్సామీ”తి తం పురిసం అరఞ్ఞతో నీహరిత్వా మగ్గే ఠపేత్వా పబ్బతపాదమేవ పావిసి. సో పురిసో మహాసత్తే అపరజ్ఝిత్వా కుట్ఠీ హుత్వా దిట్ఠధమ్మేయేవ మనుస్సపేతో అహోసి.

సో సత్త వస్సాని దుక్ఖపీళితో విచరన్తో బారాణసియం మిగాజినం నామ ఉయ్యానం పవిసిత్వా పాకారన్తరే కదలిపణ్ణం అత్థరిత్వా వేదనాప్పత్తో నిపజ్జి. తదా బారాణసిరాజా ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థ విచరన్తో తం దిస్వా “కోసి త్వం, కిం వా కత్వా ఇమం దుక్ఖం పత్తో”తి పుచ్ఛి. సోపిస్స సబ్బం విత్థారతో ఆచిక్ఖి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౧౭౮. “బారాణస్యం అహూ రాజా, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనో;

మిత్తామచ్చపరిబ్యూళ్హో, అగమాసి మిగాజినం.

౧౭౯. “తత్థ బ్రాహ్మణమద్దక్ఖి, సేతం చిత్రం కిలాసినం;

విద్ధస్తం కోవిళారంవ, కిసం ధమనిసన్థతం.

౧౮౦. “పరమకారుఞ్ఞతం పత్తం, దిస్వా కిచ్ఛగతం నరం;

అవచ బ్యమ్హితో రాజా, యక్ఖానం కతమో నుసి.

౧౮౧. “హత్థపాదా చ తే సేతా, తతో సేతతరం సిరో;

గత్తం కమ్మాసవణ్ణం తే, కిలాసబహులో చసి.

౧౮౨.“వట్టనావళిసఙ్కాసా , పిట్ఠి తే నిన్నతున్నతా;
కాళపబ్బావ తే అఙ్గా, నాఞ్ఞం పస్సామి ఏదిసం.

౧౮౩.“ఉగ్ఘట్టపాదో తసితో, కిసో ధమనిసన్థతో;
ఛాతో ఆతత్తరూపోసి, కుతోసి కత్థ గచ్ఛతి.

౧౮౪.“దుద్దసీ అప్పకారోసి, దుబ్బణ్ణో భీమదస్సనో;
జనేత్తి యాపి తే మాతా, న తం ఇచ్ఛేయ్య పస్సితుం.

౧౮౫.“కిం కమ్మమకరం పుబ్బే, కం అవజ్ఝం అఘాతయి;
కిబ్బిసం యం కరిత్వాన, ఇదం దుక్ఖం ఉపాగమీ”తి.

తత్థ **బారాణస్యన్తి** బారాణసియం. **మిత్తామచ్చపరిబ్యూళ్హోతి** మిత్తేహి చ దళ్హభత్తీహి అమచ్చేహి చ పరివుతో. **మిగాజినన్తి** ఏవంనామకం ఉయ్యానం. **సేతన్తి** సేతకుట్ఠేన సేతం కబరకుట్ఠేన విచిత్రం పరిభిన్నేన కణ్డూయనకిలాసకుట్ఠేన కిలాసినం వేదనాప్పత్తం కదలిపణ్ణే నిపన్నం అద్దస. **విద్ధస్తం కోవిళారంవాతి** వణముఖేహి పగ్ఘరన్తేన మంసేన విద్ధస్తం పుప్ఫితకోవిళారసదిసం. **కిసన్తి** ఏకచ్చేసు పదేసేసు అట్ఠిచమ్మమత్తసరీరం సిరాజాలసన్థతం. **బ్యమ్హితోతి** భీతో విమ్హయమాపన్నో వా. **యక్ఖానన్తి** యక్ఖానం అన్తరే త్వం కతరయక్ఖో నామాసి. **వట్టనావళిసఙ్కాసాతి** పిట్ఠికణ్టకట్ఠానే ఆవునిత్వా ఠపితావట్టనావళిసదిసా. **అఙ్గాతి** కాళపబ్బవల్లిసదిసాని తే అఙ్గాని. **నాఞ్ఞన్తి** అఞ్ఞం పురిసం ఏదిసం న పస్సామి. **ఉగ్ఘట్టపాదోతి** రజోకిణ్ణపాదో. **ఆతత్తరూపోతి** సుక్ఖసరీరో. **దుద్దసీతి** దుక్ఖేన పస్సితబ్బో. **అప్పకారోసీతి** సరీరప్పకారరహితోసి, దుస్సణ్ఠానోసీతి అత్థో. **కిం కమ్మమకరన్తి** ఇతో పుబ్బే కిం కమ్మం అకరం, అకాసీతి అత్థో. **కిబ్బిసన్తి** దారుణకమ్మం.

తతో పరం బ్రాహ్మణో ఆహ –

౧౮౬.“తగ్ఘ తే అహమక్ఖిస్సం, యథాపి కుసలో తథా;
సచ్చవాదిఞ్హి లోకస్మిం, పసంసన్తీధ పణ్డితా.

౧౮౭.“ఏకో చరం గోగవేసో, మూళ్హో అచ్చసరిం వనే;
అరఞ్ఞే ఇరీణే వివనే, నానాకుఞ్జరసేవితే.

౧౮౮.“వాళమిగానుచరితే, విప్పనట్ఠోస్మి కాననే;
అచరిం తత్థ సత్తాహం, ఖుప్పిపాససమప్పితో.

౧౮౯.“తత్థ తిన్దుకమద్దక్ఖిం, విసమట్ఠం బుభుక్ఖితో;
పపాతమభిలమ్బన్తం, సమ్పన్నఫలధారినం.

౧౯౦.“వాతస్సితాని భక్ఖేసిం, తాని రుచ్చింసు మే భుసం;
అతిత్తో రుక్ఖమారూహిం, తత్థ హేస్సామి ఆసితో.

౧౯౧.“ఏకం మే భక్ఖితం ఆసి, దుతియం అభిపత్థితం;
తతో సా భఞ్జథ సాఖా, ఛిన్నా ఫరసునా వియ.

౧౯౨.“సోహం సహావ సాఖాహి, ఉద్ధంపాదో అవంసిరో;
అప్పతిట్ఠే అనాలమ్బే, గిరిదుగ్గస్మి పాపతం.

౧౯౩. “యస్మా చ వారి గమ్భీరం, తస్మా న సముపజ్జిసం;
తత్థ సేసిం నిరానన్దో, అనూనా దస రత్తియో.

౧౯౪.“అథేత్థ కపి మాగఞ్ఛి, గోనఙ్గులో దరీచరో;
సాఖాహి సాఖం విచరన్తో, ఖాదమానో దుమప్ఫలం.

౧౯౫.“సో మం దిస్వా కిసం పణ్డుం, కారుఞ్ఞమకరం మయి;
అమ్భో కో నామ సో ఏత్థ, ఏవం దుక్ఖేన అట్టితో.

౧౯౬.“మనుస్సో అమనుస్సో వా, అత్తానం మే పవేదయ;
తస్సఞ్జలిం పణామేత్వా, ఇదం వచనమబ్రవిం.

౧౯౭. “మనుస్సోహం బ్యసమ్పత్తో, సా మే నత్థి ఇతో గతి;
తం వో వదామి భద్దం వో, త్వఞ్చ మే సరణం భవ.

౧౯౮.“గరుం సిలం గహేత్వాన, విచరీ పబ్బతే కపి;
సిలాయ యోగ్గం కత్వాన, నిసభో ఏతదబ్రవి.

౧౯౯.“ఏహి మే పిట్ఠిమారుయ్హ, గీవం గణ్హాహి బాహుభి;
అహం తం ఉద్ధరిస్సామి, గిరిదుగ్గత వేగసా.

౨౦౦.“తస్స తం వచనం సుత్వా, వానరిన్దస్స సిరీమతో;
పిట్ఠిమారుయ్హ ధీరస్స, గీవం బాహాహి అగ్గహిం.

౨౦౧.“సో మం తతో సముట్ఠాసి, తేజస్సీ బలవా కపి;
విహఞ్ఞమానో కిచ్ఛేన, గిరిదుగ్గత వేగసా.

౨౦౨.“ఉద్ధరిత్వాన మం సన్తో, నిసభో ఏతదబ్రవి;

ఇఙ్ఘ మం సమ్మ రక్ఖస్సు, పసుపిస్సం ముహుత్తకం.

౨౦౩. “సీహా బ్యగ్ఘా చ దీపీ చ, అచ్ఛకోకతరచ్ఛయో;
తే మం పమత్తం హింసేయ్యుం, తే త్వం దిస్వా నివారయ.

౨౦౪. “ఏవం మే పరిత్తాతూన, పసుపీ సో ముహుత్తకం;
తదాహం పాపికం దిట్ఠిం, పటిలచ్ఛిం అయోనిసో.

౨౦౫. “భక్ఖో అయం మనుస్సానం, యథా చఞ్ఞే వనే మిగా;
యం నూనిమం వధిత్వాన, ఛాతో ఖాదేయ్య వానరం.

౨౦౬. “అసితో చ గమిస్సామి, మంసమాదాయ సమ్బలం;
కన్తారం నిత్థరిస్సామి, పాథేయ్యం మే భవిస్సతి.

౨౦౭. “తతో సిలం గహేత్వాన, మత్థకం సన్నితాళయిం;
మమ గత్తకిలన్తస్స, పహారో దుబ్బలో అహు.

౨౦౮. “సో చ వేగేనుదప్పత్తో, కపి రుహిరమక్ఖితో;
అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి, రోదన్తో మం ఉదిక్ఖతి.

౨౦౯. “మాయ్యో మం కరి భద్దన్తే, త్వఞ్చ నామేదిసం కరి;
త్వఞ్చ ఖో నామ దీఘావు, అఞ్ఞే వారేతుమరహసి.

౨౧౦. “అహో వత రే పురిస, తావదుక్కరకారక;
ఏదిసా విసమా దుగ్గా, పపాతా ఉద్ధతో మయా.

౨౧౧. “ఆనీతో పరలోకావ, దుబ్భేయ్యం మం అమఞ్ఞథ;
తం తేన పాపకమ్మేన, పాపం పాపేన చిన్తితం.

౨౧౨. “మా హేవ త్వం అధమ్మట్ఠ, వేదనం కటుకం ఫుసి;
మా హేవ పాపకమ్మం తం, ఫలం వేళుంవ తం వధి.

౨౧౩. “తయి మే నత్థి విస్సాసో, పాపధమ్మ అసఞ్ఞత;
ఏహి మే పిట్ఠితో గచ్ఛ, దిస్సమానోవ సన్తికే.

౨౧౪. “ముత్తోసి హత్థా వాళానం, పత్తోసి మానుసిం పదం;
ఏస మగ్గో అధమ్మట్ఠ, తేన గచ్ఛ యథాసుఖం.

౨౦౫.“ఇదం వత్వా గిరిచరో, రహదే పక్ఖల్య మత్థకం;
అస్సూని సమ్పమజ్జిత్వా, తతో పబ్బతమారుహి.

౨౦౬.“సోహం తేనాభిసత్తోస్మి, పరిళాహేన అట్టితో;
డయ్హమానేన గత్తేన, వారిం పాతుం ఉపాగమిం.

౨౦౭.“అగ్గినా వియ సన్తత్తో, రహదో రుహిరమక్ఖితో;
పుబ్బలోహితసఙ్కాసో, సబ్బో మే సమపజ్జథ.

౨౦౮.“యావన్తో ఉదబిన్దూని, కాయస్మిం నిపతింసు మే;
తావన్తో గణ్డ జాయేథ, అద్ధబేలువసాదిసా.

౨౦౯.“పభిన్నా పగ్ఘరింసు మే, కుణపా పుబ్బలోహితా;
యేన యేనేవ గచ్ఛామి, గామేసు నిగమేసు చ.

౨౧౦.“దణ్డహత్థా నివారేన్తి, ఇత్థియో పురిసా చ మం;
ఓక్కితా పూతిగన్ధేన, మాస్సు ఓరేన ఆగమా.

౨౧౧.“ఏతాదిసం ఇదం దుక్ఖం, సత్త వస్సాని దాని మే;
అనుభోమి సకం కమ్మం, పుబ్బే దుక్కటమత్తనో.

౨౧౨.“తం వో వదామి భద్దన్తే, యావన్తేత్థ సమాగతా;
మాస్సు మిత్తాన దుబ్భిత్థో, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో.

౨౧౩.“కుట్ఠీ కిలాసీ భవతి, యో మిత్తానిధ దుబ్భతి;
కాయస్స భేదా మిత్తద్దు, నిరయం సోపపజ్జతీ”తి.

తత్థ **కుసలో**తి యథా ఛేకో కుసలో కథేతి, తథా వో కథేస్సామి. **గోగవేసో**తి నట్ఠే గోణే గవేసన్తో. **అచ్చసరిన్తి** మనుస్సపథం అతిక్కమిత్వా హిమవన్తం పావిసిం. **అరఞ్ఞే**తి అరాజకే సుఞ్ఞే. **ఇరీణే**తి సుక్ఖకన్తారే. **వివనే**తి వివిత్తే. **విప్పనట్ఠో**తి మగ్గమూళ్హో. **బుభుక్ఖితో**తి సఞ్జాతబుభుక్ఖో ఛాతజ్ఝత్తో. **పపాతమభిలమ్బన్తన్తి** పపాతాభిముఖం ఓలమ్బన్తం. **సమ్పన్నఫలధారినన్తి** మధురఫలధారినం. **వాతస్సితానీ**తి పఠమం తావ వాతపతితాని ఖాదిం. **తత్థ హేస్సామీ**తి తస్మిం రుక్ఖే సుహితో భవిస్సామీతి ఆరుళ్హోమ్హి. **తతో సా భఞ్జథ సాఖా**తి తస్స అభిపత్థితస్స అత్థాయ హత్థే పసారితే సా మయా అభిరుళ్హా సాఖా ఫరసునా ఛిన్నా వియ అభఞ్జథ. **అనాలమ్బే**తి ఆలమ్బితబ్బట్ఠానరహితే. **గిరిదుగ్గస్మిన్తి** గిరివిసమే. **సేసిన్తి** సయితోమ్హి.

కపి మాగఞ్ఛీతి కపి ఆగఞ్ఛి. **గోనఙ్గలో**తి గున్నం నఙ్గుట్ఠసదిసనఙ్గుట్ఠో. "గోనఙ్గుట్ఠో"తిపి పాఠో. "గోనఙ్గులీ"తిపి పఠన్తి. **అకరం మయీ**తి అకరా మయి. **అమ్భో**తి, మహారాజ, సో కపిరాజా తస్మిం నరకపపాతే మమ ఉదకపోథనసద్దం సుత్వా మం "అమ్భో"తి ఆలపిత్వా "కో నామేసో"తి పుచ్ఛి. **బ్యసమ్పత్తో**తి బ్యసనం పత్తో, పపాతస్స వసం పత్తోతి వా అత్థో. **భద్దం వో**తి తస్మా తుమ్హే వదామి – "భద్దం తుమ్హాకం హోతూ"తి. **గరుం సిలన్తి**, మహారాజ, సో కపిరాజా మయా ఏవం వుత్తే "మా భాయీ"తి మం అస్సాసేత్వా పఠమం తావ గరుం సిలం గహేత్వా యోగ్గం కరోన్తో పబ్బతే విచరి . **నిసభో**తి పురిసనిసభో ఉత్తమవానరిన్దో పబ్బతపపాతే రత్వా మం ఏతదబ్రవీతి.

బాహుభీతి ద్వీహి బాహాహి మమ గీవం సుగ్గహితం గణ్హ. **వేగసా**తి వేగేన. **సిరీమతో**తి పుఞ్ఞవన్తస్స. **అగ్గహిన్తి** సట్ఠిహత్థం నరకపపాతం వాతవేగేన ఓతరిత్వా ఉదకపిట్ఠే ఠితస్స అహం వేగేన పిట్ఠిమభిరుహిత్వా ఉభోహి బాహాహి గీవం అగ్గహేసిం. **విహఞ్ఞమానో**తి కిలమన్తో. **కిచ్ఛేనా**తి దుక్ఖేన. **సన్తో**తి పణ్డితో, అథ వా పరిసన్తో కిలన్తో. **రక్ఖస్సూ**తి అహం తం ఉద్ధరన్తో కిలన్తో ముహుత్తం విస్సమన్తో పసుపిస్సం, తస్మా మం రక్ఖాహి. **యథా చఞ్ఞే వనే మిగా**తి సీహాదీహి అఞ్ఞేపి యే ఇమస్మిం వనే వాళమిగా. పాళియం పన "అచ్ఛకోకతరచ్ఛయో"తి లిఖన్తి. **పరిత్తాతూనా**తి, మహారాజ, ఏవం సో కపిరాజా మం అత్తనో పరిత్తాణం కత్వా ముహుత్తం పసుపి. **అయోనిసో**తి అయోనిసోమనసికారేన. **భక్ఖో**తి ఖాదితబ్బయుత్తకో. **అసితో** ధాతో సుహితో. **సమ్బలన్తి** పాథేయ్యం. **మత్థకం సన్నితాళయిన్తి** తస్స వానరిన్దస్స మత్థకం పహరిం. "సన్నితాళయ"న్తిపి పాఠో. **దుబ్బలో అహూ**తి న బలవా ఆసి, యథాధిప్పాయం న అగమాసీతి.

వేగేనాతి మయా పహటపాసాణవేగేన. **ఉదప్పత్తో**తి ఉట్ఠితో. **మాయ్యో**తి తేన మిత్తదుబ్భిపురిసేన సిలాయ పవిద్ధాయ మహాచమ్మం ఛిన్దిత్వా ఓలమ్బి, రుహిరం పగ్ఘరి. మహాసత్తో వేదనాప్పత్తో చిన్తేసి – "ఇమస్మిం ఠానే అఞ్ఞో నత్థి, ఇదం భయం ఇమం పురిసం నిస్సాయ ఉప్పన్న"న్తి. సో మరణభయభీతో ఓలమ్బన్తం చమ్మబన్ధం హత్థేన గహేత్వా ఉప్పతిత్వా సాఖం అభిరుయ్హ తేన పాపపురిసేన సద్ధిం సల్లపన్తో "**మాయ్యో మ**"న్తిఆదిమాహ. తత్థ **మాయ్యో మం కరి భద్దన్తే**తి మా అకరి అయ్యో మం భద్దన్తేతి తం నివారేతి. **త్వఞ్చ ఖో నామా**తి త్వం నామ ఏవం మయా పపాతా ఉద్ధటో ఏదిసం ఫరుసకమ్మం మయి కరి, అహో తే అయుత్తం కతన్తి. **అహో వతా**తి తం గరహన్తో ఏవమాహ. **తావదుక్కరకారకా**తి మయి అపరజ్ఝనేన అతిదుక్కరకమ్మకారక. **పరలోకావా**తి పరలోకతో వియ ఆనీతో. **దుబ్భేయ్యన్తి** దుబ్భితబ్బం వధితబ్బం. **వేదనం కటుకన్తి** ఏవం సన్తేపి త్వం అధమ్మట్ఠ యాదిసం వేదనం అహం ఫుసామి, ఏదిసం వేదనం కటుకం మా ఫుసి, తం పాపకమ్మం ఫలం వేళుంవ తం మా వధి. ఇతి మం, మహారాజ, సో పియపుత్తకం వియ అనుకమ్పి.

అథ నం అహం ఏతదవోచం – "అయ్య, మయా కతం దోసం హదయే మా కరి, మా మం అసప్పురిసం ఏవరూపే అరఞ్ఞే నాసయ, అహం దిసామూళ్హో మగ్గం న జానామి, అత్తనా కతం కమ్మం మా నాసేథ, జీవితదానం మే దేథ, అరఞ్ఞా నీహరిత్వా మనుస్సపథే ఠపేథా"తి. ఏవం వుత్తే సో మయా సద్ధిం సల్లపన్తో "**తయి మే నత్థి విస్సాసో**"తి ఆదిమాహ. తత్థ **తయీ**తి ఇతో పట్ఠాయ మయ్హం తయి విస్సాసో నత్థి. **ఏహీ**తి, భో పురిస, అహం తయా సద్ధిం మగ్గేన న గమిస్సామి, త్వం పన ఏహి మమ పిట్ఠితో అవిదూరే దిస్సమానసరీరోవ గచ్ఛ, అహం రుక్ఖగ్గేహేవ గమిస్సామీతి. **ముత్తోసీ**తి అథ సో మం, మహారాజ, అరఞ్ఞా నీహరిత్వా, భో పురిస, వాళమిగానం హత్థా ముత్తోసి. **పత్తోసి మానుసిం పదన్తి** మనుస్సూపచారం పత్తో ఆగతోసి, ఏస తే మగ్గో, ఏతేన గచ్ఛాతి ఆహ.

గిరిచరోతి గిరిచారీ వానరో. **పక్ఖల్యా**తి ధోవిత్వా. **తేనాభిసత్తోస్మీ**తి సో అహం, మహారాజ , తేన వానరేన అభిసత్తో, పాపకమ్మే పరిణతే తేనాభిసత్తోస్మీతి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ. **అట్టితో**తి ఉపద్దుతో. **ఉపాగమి**న్తి ఏకం రహదం ఉపగతోస్మి. **సముపజ్జథా**తి జాతో, ఏవరూపో హుత్వా ఉపట్ఠాసి. **యావన్తో**తి యత్తకాని. **గణ్డ జాయేథా**తి గణ్డా జాయింసు. సో కిర పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో ఉదకఞ్జలిం ఉక్ఖిపిత్వా థోకం పివిత్వా సేసం సరీరే సిఞ్చి. అథస్స తావదేవ ఉదకబిన్దుగణనాయ అడ్ఢబేలువపక్కప్పమాణా గణ్డా ఉట్ఠహింసు, తస్మా ఏవమాహ. **పభిన్నా**తి తే గణ్డా తం దివసమేవ భిజ్జిత్వా కుణపా పూతిగన్ధికా హుత్వా పుబ్బలోహితాని పగ్ఘరింసు. **యేన యేనా**తి యేన యేన మగ్గేన. **ఓక్కితా**తి పూతిగన్ధేన ఓకిణ్ణా పరిక్ఖిత్తా పరివారితా. **మాస్సు ఓరేన ఆగమా**తి దుట్ఠసత్త ఓరేన మాస్సు ఆగమా, అమ్హాకం సన్తికం మా ఆగమీతి ఏవం వదన్తా మం నివారేన్తీతి అత్థో. **సత్త వస్సాని దాని మే**తి, మహారాజ, తతో పట్ఠాయ ఇదాని సత్త వస్సాని మమ ఏత్తకం కాలం సకం కమ్మం అనుభోమి.

ఇతి సో అత్తనో మిత్తదుబ్భికమ్మం విత్థారేత్వా, “మహారాజ, మఞ్ఞేవ ఓలోకేత్వా ఏవరూపం కమ్మం న కేనచి కత్తబ్బ”న్తి వత్వా **“తం వో”**తిఆదిమాహ. తత్థ **త**న్తి తస్మా. యస్మా ఏవరూపం కమ్మం ఏవం దుక్ఖవిపాకం, తస్మాతి అత్థో.

౨౨౩.“కుట్ఠీ కిలాసీ భవతి, యో మిత్తానిధ దుబ్భతి;
 కాయస్స భేదా మిత్తద్దు, నిరయం సోపపజ్జతీ”తి. –

అయం అభిసమ్బుద్ధగాథా. భిక్ఖవే, యో ఇధ లోకే మిత్తాని దుబ్భతి హింసతి, సో ఏవరూపో హోతీతి అత్థో.

తస్సపి పురిసస్స రఞ్ఞో సద్ధిం కథేన్తస్సేవ పథవీ వివరం అదాసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ చవిత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తో. రాజా తస్మిం పథవిం పవిట్ఠే ఉయ్యానా నిక్ఖమిత్వా నగరం పవిట్ఠో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో మయ్హం సిలం పటివిజ్ఝియేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా మిత్తదుబ్భీ పురిసో దేవదత్తో అహోసి, కపిరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

మహాకపిజాతకవణ్ణనా ఛట్ఠా.

[౫౧౭] ౭. దకరక్ఖసజాతకవణ్ణనా

౨౨౪-౨౫౭. సచే వో వుయ్హమానానన్తి దకరక్ఖసజాతకం. తం సబ్బం మహాఉమఙ్గజాతకే ఆవి భవిస్సతీతి.

దకరక్ఖసజాతకవణ్ణనా సత్తమా.

[౫౧౮] ౮. పణ్డరనాగరాజజాతకవణ్ణనా

వికిణ్ణవాచన్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ముసావాదం కత్వా దేవదత్తస్స పథవిప్పవేసనం ఆరబ్భ కథేసి. తదా హి సత్థా భిక్ఖూహి తస్స అవణ్ణే కథితే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో ముసావాదం కత్వా పథవిం పవిట్ఠోయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే పఞ్చసతవాణిజా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్దిత్వా సత్తమే దివసే అతీరదస్సనియా నావాయ సముద్దపిట్ఠే భిన్నాయ ఠపేత్వా ఏకం అవసేసా మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖా అహేసుం, ఏకో పన

వాతవేగేన కరమ్పియపట్టనం నామ పాపుణి. సో సముద్దతో ఉత్తరిత్వా నగ్గభోగో తస్మిం పట్టనేయేవ భిక్ఖాయ చరి. తమేనం మనుస్సా "అయం సమణో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో"తి సమ్భావేత్వా సక్కారం కరింసు. సో "లద్ధో మే జీవికూపాయో"తి తేసు నివాసనపారుపనం దేన్తేసుపి న ఇచ్ఛి. తే "నత్థి ఇతో ఉత్తరి అప్పిచ్ఛో సమణో"తి భియ్యో భియ్యో పసీదిత్వా తస్స అస్సమపదం కత్వా తత్థ నం నివాసాపేసుం. సో "కరమ్పియఅచేలో"తి పఞ్ఞాయి. తస్స తత్థ వసన్తస్స మహాలాభసక్కారో ఉదపాది.

ఏకో నాగరాజాపిస్స సుపణ్ణరాజా చ ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తి. తేసు నాగరాజా నామేన పణ్డరో నామ. అథేకదివసం సుపణ్ణరాజా తస్స సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఏవమాహ – "భన్తే, అమ్హాకం ఞాతకా నాగే గణ్హన్తా బహూ వినస్సన్తి, ఏతేసం నాగానం గహణనియామం మయం న జానామ, గుయ్హకారణం కిర తేసం అత్థి, సక్కుణేయ్యాథ ను ఖో తుమ్హే ఏతే పియాయమానా వియ తం కారణం పుచ్ఛితు"న్తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సుపణ్ణరాజే వన్దిత్వా పక్కన్తే నాగరాజస్స ఆగతకాలే వన్దిత్వా నిసిన్నం నాగరాజానం పుచ్ఛి – "నాగరాజ, సుపణ్ణా కిర తుమ్హే గణ్హన్తా బహూ వినస్సన్తి, తుమ్హే గణ్హన్తా కథం గణ్హితుం న సక్కోన్తీ"తి. భన్తే, ఇదం అమ్హాకం గుయ్హం రహస్సం, మయా ఇమం కథేన్తేన ఞాతిసఙ్ఘస్స మరణం ఆహటం హోతీతి. కిం పన త్వం, ఆవుసో, "అయం అఞ్ఞస్స కథేస్సతీ"తి ఏవంసఞ్ఞీ హోసి, నాహం అఞ్ఞస్స కథేస్సామి, అత్తనా పన జానితుకామతాయ పుచ్ఛామి, త్వం మయ్హం సద్దహిత్వా నిబ్భయో హుత్వా కథేహీతి. నాగరాజా "న కథేస్సామి, భన్తే"తి వన్దిత్వా పక్కామి. పునదివసేపి పుచ్ఛి, తథాపిస్స న కథేసి.

అథ నం తతియదివసే ఆగన్త్వా నిసిన్నం, "నాగరాజ, అజ్జ తతియో దివసో, మమ పుచ్ఛన్తస్స కిమత్థం న కథేసీ"తి ఆహ. "తుమ్హే అఞ్ఞస్స ఆచిక్ఖిస్సథా"తి భయేన, భన్తేతి. కస్సచి న కథేస్సామి, నిబ్భయో కథేహీతి. "తేన హి, భన్తే, అఞ్ఞస్స మా కథయిత్థా"తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా, "భన్తే, మయం మహన్తే మహన్తే పాసాణే గిలిత్వా భారియా హుత్వా నిపజ్జిత్వా సుపణ్ణానం ఆగమనకాలే ముఖం నిబ్బాహేత్వా దన్తే వివరిత్వా సుపణ్ణే డంసితుం అచ్ఛామ, తే ఆగన్త్వా అమ్హాకం సీసం గణ్హన్తి, తేసం అమ్హే గరుభారే హుత్వా నిపన్నే ఉద్ధరితుం వాయమన్తానఞ్ఞేవ ఉదకం ఓత్థరతి. తే సీదన్తా అన్తోఉదకేయేవ మరన్తి, ఇమినా కారణేన బహూ సుపణ్ణా వినస్సన్తి, తేసం అమ్హే గణ్హన్తానం కిం సీసేన గహితేన, బాలా నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా అమ్హే హేట్ఠాసీసకే కత్వా గహితం గోచరం ముఖేన ఛడ్డాపేత్వా లహుకే కత్వా గన్తుం సక్కోన్తీ"తి సో అత్తనో రహస్సకారణం తస్స దుస్సీలస్స కథేసి.

అథ తస్మిం పక్కన్తే సుపణ్ణరాజా ఆగన్త్వా కరమ్పియఅచేలం వన్దిత్వా "కిం, భన్తే, పుచ్ఛితం తే నాగరాజస్స గుయ్హకారణ"న్తి ఆహ. సో "ఆమావుసో"తి వత్వా సబ్బం తేన కథితనియామేనేవ కథేసి. తం సుత్వా సుపణ్ణో "నాగరాజేన అయుత్తం కతం, ఞాతీనం నామ నస్సననియామో పరస్స న కథేతబ్బో, హోతు, అజ్జేవ మయా సుపణ్ణవాతం కత్వా పఠమం ఏతమేవ గహేతుం వట్టతీ"తి సుపణ్ణవాతం కత్వా పణ్డరనాగరాజానం నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా హేట్ఠాసీసం కత్వా గహితగోచరం ఛడ్డాపేత్వా ఉప్పతిత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. పణ్డరో ఆకాసే హేట్ఠాసీసకం ఓలమ్బన్తో "మయావ మమ దుక్ఖం ఆభత"న్తి పరిదేవన్తో ఆహ –

౨౩౮."వికిణ్ణవాచం అనిగుయ్హమన్తం, అసఞ్ఞతం అపరిచక్ఖితారం;
భయం తమన్వేతి సయం అబోధం, నాగం యథా పణ్డరకం సుపణ్ణో.

౨౫౯.“యో గుయ్హమన్తం పరిరక్ఖణేయ్యం, మోహా నరో సంసతి హాసమానో;

తం భిన్నమన్తం భయమన్వేతి ఖిప్పం, నాగం యథా పణ్డరకం సుపణ్ణో.

౨౬౦.“నానుమిత్తో గరుం అత్థం, గుయ్హం వేదితుమరహతి;

సుమిత్తో చ అసమ్బుద్ధం, సమ్బుద్ధం వా అనత్థవా.

౨౬౧.“విస్సాసమాపజ్జిమహం అచేలం, సమణో అయం సమ్మతో భావితత్తో;

తస్సాహమక్ఖిం వివరిం గుయ్హమత్థం, అతీతమత్థో కపణం రుదామి.

౨౬౨.“తస్సాహం పరమం బ్రహ్మే గుయ్హం, వాచం హిమం నాసక్ఖిం సంయమేతుం;

తప్పక్ఖతో హి భయమాగతం మమం, అతీతమత్థో కపణం రుదామి.

౨౬౩.“యో వే నరో సుహదం మఞ్ఞమానో, గుయ్హమత్థం సంసతి దుక్కులీనే;

దోసా భయా అథవా రాగరత్తా, పల్లత్థితో బాలో అసంసయం సో.

౨౬౪.“తిరోక్ఖవాచో అసతం పవిట్ఠో, యో సఙ్గతీసు ముదీరేతి వాక్యం;

ఆసీవిసో దుమ్ముఖోత్యాహు తం నరం, ఆరా ఆరా సంయమే తాదిసమ్హా.

౨౬౫.“అన్నం పానం కాసికచన్దనఞ్చ, మనాపిత్థియో మాలముచ్ఛాదనఞ్చ;

ఓహాయ గచ్ఛామసే సబ్బకామే, సుపణ్ణ పాణూపగతావ త్యమ్హా”తి.

తత్థ **వికిణ్ణవాచన్తి** పత్థటవచనం. **అనిగుయ్హమన్తన్తి** అప్పటిచ్ఛన్నమన్తం. **అసఞ్ఞతన్తి** కాయద్వారాదీని రక్ఖితుం అసక్కోన్తం. **అపరిచక్ఖితారన్తి** “అయం మయా కథితమన్తం రక్ఖితుం సక్ఖిస్సతి, న సక్ఖిస్సతీ”తి పుగ్గలం ఓలోకేతుం ఉపపరిక్ఖితుం అసక్కోన్తం. **భయం తమన్వేతీతి** తం ఇమేహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం అబోధం దుప్పఞ్ఞం పుగ్గలం సయంకతమేవ భయం అన్వేతి, యథా మం పణ్డరకనాగం సుపణ్ణో అన్వాగతోతి. **సంసతి హాసమానోతి** రక్ఖితుం అసమత్థస్స పాపపురిసస్స హాసమానో కథేతి. **నానుమిత్తోతి** అనువత్తనమత్తేన యో మిత్తో, న హదయేన, సో గుయ్హం అత్థం జానితుం నారహతీతి పరిదేవతి. **అసమ్బుద్ధన్తి** అసమ్బుద్ధన్తో అజానన్తో, అప్పఞ్ఞోతి అత్థో. **సమ్బుద్ధన్తి** సమ్బుద్ధన్తో జానన్తో, సప్పఞ్ఞోతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – “యోపి సుహదయో మిత్తో వా అమిత్తో వా అప్పఞ్ఞో సప్పఞ్ఞోపి వా యో అనత్థవా అనత్థచరో, సోపి గుయ్హం వేదితుం నారహతే”తి.

సమణో అయన్తి అయం సమణోతి చ లోకసమ్మతోతి చ భావితత్తోతి చ మఞ్ఞమానో అహం ఏతస్మిం విస్సాసమాపజ్జిం. **అక్ఖిన్తి** కథేసిం. **అతీతమత్థోతి** అతీతత్థో, అతిక్కన్తత్థో హుత్వా ఇదాని కపణం రుదామీతి పరిదేవతి. **తస్సాతి** తస్స అచేలకస్స. **బ్రహ్మేతి** సుపణ్ణం ఆలపతి. **సంయమేతున్తి** ఇమం గుయ్హవాచం రహస్సకారణం రక్ఖితుం నాసక్ఖిం. **తప్పక్ఖతో హీతి** ఇదాని ఇదం భయం మమ తస్స అచేలకస్స పక్ఖతో కోట్ఠాసతో సన్తికా ఆగతం, ఇతి అతీతత్థో కపణం రుదామీతి. **సుహదన్తి** “సుహదో మమ అయ”న్తి మఞ్ఞమానో. **దుక్కులీనేతి** అకులజే నీచే. **దోసాతి** ఏతేహి దోసాదీహి కారణేహి యో ఏవరూపం గుయ్హం సంసతి, సో బాలో అసంసయం **పల్లత్థితో** పరివత్తేత్వా పాపితో, హతోయేవ నామాతి అత్థో.

తిరోక్ఖవాచోతి అత్తనో యం వాచం కథేతుకామో, తస్సా తిరోక్ఖకతత్తా పటిచ్ఛన్నవాచో. **అసతం పవిట్ఠో**తి అసప్పురిసానం అన్తరం పవిట్ఠో అసప్పురిసేసు పరియాపన్నో. **సఙ్గతీసు ముదీరేతీ**తి యో ఏవరూపో పరేసం రహస్సం సుత్వావ పరిసమజ్ఝేసు "అసుకేన అసుకం నామ కతం వా వుత్తం వా"తి వాక్యం ఉదీరేతి, తం నరం "ఆసీవిసో దుమ్ముఖో పూతిముఖో"తి ఆహు, తాదిసమ్హా పురిసా **ఆరా ఆరా సంయమే**, దూరతో దూరతోవ విరమేయ్య, పరివజ్జేయ్య నన్తి అత్థో. **మాలముచ్ఛాదనఞ్చా**తి మాలఞ్చ దిబ్బం చతుజ్జాతియగన్ధఞ్చ ఉచ్ఛాదనఞ్చ. **ఓహాయామా**తి ఏతే దిబ్బఅన్నాదయో సబ్బకామే అజ్జ మయం ఓహాయ ఛడ్డేత్వా గమిస్సామ. **సుపణ్ణ, పాణూపగతావ త్యమ్హా**తి, భో సుపణ్ణ, పాణేహి ఉపగతావ తే అమ్హా, సరణం నో హోహీతి.

ఏవం పణ్డరకో ఆకాసే హేట్ఠాసీసకో ఓలమ్బన్తో అట్ఠహి గాథాహి పరిదేవి. సుపణ్ణో తస్స పరిదేవనసద్దం సుత్వా, "నాగరాజ అత్తనో రహస్సం అచేలకస్స కథేత్వా ఇదాని కిమత్థం పరిదేవసీ"తి తం గరహిత్వా గాథమాహ –

౨౬౬."కో నీధ తిణ్ణం గరహం ఉపేతి, అస్మింధ లోకే పాణభూ నాగరాజ;
సమణో సుపణ్ణో అథవా త్వమేవ, కింకారణా పణ్డరకగ్గహీతో"తి.

తత్థ **కో నీధా**తి ఇధ అమ్హేసు తీసు జనేసు కో ను. **అస్మింధా**తి ఏత్థ **ఇధా**తి నిపాతమత్తం, అస్మిం లోకేతి అత్థో. **పాణభూ**తి పాణభూతో. **అథవా త్వమేవా**తి ఉదాహు త్వంయేవ. తత్థ సమణం తావ మా గరహ, సో హి ఉపాయేన తం రహస్సం పుచ్ఛి. సుపణ్ణమ్పి మా గరహ, అహఞ్హి తవ పచ్చత్థికోవ. **పణ్డరకగ్గహీతో**తి, సమ్మ పణ్డరక, "అహం కింకారణా సుపణ్ణేన గహితో"తి చిన్తేత్వా చ పన అత్తానమేవ గరహ, తయా హి రహస్సం కథేన్తేన అత్తనావ అత్తనో అనత్థో కతోతి అయమేత్థ అధిప్పాయో.

తం సుత్వా పణ్డరకో ఇతరం గాథమాహ –

౨౬౭."సమణోతి మే సమ్మతత్తో అహోసి, పియో చ మే మనసా భావితత్తో;
తస్సాహమక్ఖిం వివరిం గుయ్హమత్థం, అతీతమత్థో కపణం రుదామీ"తి.

తత్థ **సమ్మతత్తో**తి సో సమణో మయ్హం "సప్పురిసో అయ"న్తి సమ్మతభావో అహోసి. **భావితత్తో**తి సమ్భావితభావో చ మే అహోసీతి.

తతో సుపణ్ణో చతస్సో గాథా అభాసి –

౨౬౮."న చత్థి సత్తో అమరో పథబ్యా, పఞ్ఞావిధా నత్థి న నిన్దితబ్బా;
సచ్చేన ధమ్మేన ధితియా దమేన, అలబ్భమబ్యాహరతీ నరో ఇధ.

౨౬౯."మాతా పితా పరమా బన్ధవానం, నాస్స తతియో అనుకమ్పకత్థి;
తేసమ్పి గుయ్హం పరమం న సంసే, మన్తస్స భేదం పరిసఙ్కమానో.

౨౭౦."మాతా పితా భగినీ భాతరో చ, సహాయా వా యస్స హోన్తి సపక్ఖా;

తేసమ్పి గుయ్హం పరమం న సంసే, మన్తస్స భేదం పరిసఙ్కమానో.

౨౭౧.“భరియా చే పురిసం వజ్జా, కోమారీ పియభాణినీ;

పుత్తరూపయసూపేతా, ఞాతిసఙ్ఘపురక్ఖతా;

తస్సాపి గుయ్హం పరమం న సంసే, మన్తస్స భేదం పరిసఙ్కమానో”తి.

తత్థ **అమరో**తి అమరణసభావో సత్తో నామ నత్థి. **పఞ్ఞావిధా నత్థీ**తి **న**-కారో పదసన్ధికరో, పఞ్ఞావిధా అత్థీతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – నాగరాజ , లోకే అమరోపి నత్థి, పఞ్ఞావిధాపి అత్థి, సా అఞ్ఞేసం పఞ్ఞాకోట్ఠాససఙ్ఖాతా పఞ్ఞావిధా అత్తనో జీవితహేతు న నిన్దితబ్బాతి. అథ వా **పఞ్ఞావిధా**తి పఞ్ఞాసదిసా న నిన్దితబ్బా నామ అఞ్ఞా ధమ్మజాతి నత్థి, తం కస్మా నిన్దసీతి. యేసం పన “పఞ్ఞావిధానమ్పి న నిన్దితబ్బ”న్తిపి పాఠో, తేసం ఉజుకమేవ. **సచ్చేనా**తిఆదీసు వచీసచ్చేన చ సుచరితధమ్మేన చ పఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ ధితియా చ ఇన్ద్రియదమేన చ **అలబ్భం** దుల్లభం అట్ఠసమాపత్తిమగ్గఫలనిబ్బానసఙ్ఖాతమ్పి విసేసం **అబ్యాహరతి** ఆవహతి తం నిప్ఫాదేతి నరో ఇధ, తస్మా నారహసి అచేలం నిన్దితుం, అత్తానమేవ గరహ. అచేలేన హి అత్తనో పఞ్ఞవన్తతాయ ఉపాయకుసలతాయ చ వఞ్చేత్వా త్వం రహస్సం గుయ్హం మన్తం పుచ్ఛితోతి అత్థో.

పరమాతి ఏతే ఉభో బన్ధవానం ఉత్తమబన్ధవా నామ. **నాస్స తతియో**తి అస్స పుగ్గలస్స మాతాపితూహి అఞ్ఞో తతియో సత్తో అనుకమ్పకో నామ నత్థి, మన్తస్స భేదం పరిసఙ్కమానో పణ్డితో తేసం మాతాపితూనమ్పి పరమం గుయ్హం న సంసేయ్య, త్వం పన మాతాపితూనమ్పి అకథేతబ్బం అచేలకస్స కథేసీతి అత్థో. **సహాయా వా**తి సుహదయమిత్తా వా. **సపక్ఖా**తి పేత్తేయ్యమాతులపితుచ్ఛాదయో సమానపక్ఖా ఞాతయో. **తేసమ్పీ**తి ఏతేసమ్పి ఞాతిమిత్తానం న కథేయ్య, త్వం పన అచేలకస్స కథేసి, అత్తనోవ కుజ్ఝస్సూతి దీపేతి. **భరియా చే**తి కోమారీ పియభాణినీ పుత్తేహి చ రూపేన చ యసేన చ ఉపేతా ఏవరూపా భరియాపి చే “ఆచిక్ఖాహి మే తవ గుయ్హ”న్తి వదేయ్య, తస్సాపి న సంసేయ్య.

తతో పరా –

౨౭౨.“న గుయ్హమత్థం వివరేయ్య, రక్ఖేయ్య నం యథా నిధిం;

న హి పాతుకతో సాధు, గుయ్హో అత్థో పజానతా.

౨౭౩. “థియా గుయ్హం న సంసేయ్య, అమిత్తస్స చ పణ్డితో;

యో చామిసేన సంహీరో, హదయత్థేనో చ యో నరో.

౨౭౪.“గుయ్హమత్థం అసమ్బుద్ధం, సమ్బోధయతి యో నరో;

మన్తభేదభయా తస్స, దాసభూతో తితిక్ఖతి.

౨౭౫.“యావన్తో పురిసస్సత్థం, గుయ్హం జానన్తి మన్తినం;

తావన్తో తస్స ఉబ్బేగా, తస్మా గుయ్హం న విస్సజే;

౨౭౬.“వివిచ్చ భాసేయ్య దివా రహస్సం, రత్తిం గిరం నాతివేలం పముఞ్చే;

ఉపస్సుతికా హి సుణన్తి మన్తం, తస్మా మన్తో ఖిప్పముపేతి భేద”న్తి. –

పఞ్చ గాథా ఉమఙ్గజాతకే పఞ్చపణ్డితపఞ్హే ఆవి భవిస్సన్తి.

తతో పరాసు –

౨౭౭.“యథాపి అస్స నగరం మహన్తం, అద్వారకం ఆయసం భద్దసాలం;

సమన్తఖాతాపరిఖాఉపేతం , ఏవమ్పి మే తే ఇధ గుయ్హమన్తా.

౨౭౮.“యే గుయ్హమన్తా అవికిణ్ణవాచా, దళ్హా సదత్థేసు నరా దుజివ్హ;

ఆరా అమిత్తా బ్యవజన్తి తేహి, ఆసీవిసా వా రివ సత్తుసఙ్ఘా”తి. –

ద్వీసు గాథాసు **భద్దసాల**న్తి ఆపణాదీహి సాలాహి సమ్పన్నం. **సమన్తఖాతాపరిఖాఉపేత**న్తి సమన్తఖాతాహి తీహి పరిఖాహి ఉపగతం. **ఏవమ్పి మే**తి ఏవమ్పి మయ్హం తే పురిసా ఖాయన్తి. కతరే? యే ఇధ గుయ్హమన్తా. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా అద్వారకస్స అయోమయనగరస్స మనుస్సానం ఉపభోగపరిభోగో అన్తోవ హోతి, న అబ్భన్తరిమా బహి నిక్ఖమన్తి, న బాహిరా అన్తో పవిసన్తి, అపరాపరం సఞ్చారో ఛిజ్జతి, గుయ్హమన్తా పురిసా ఏవరూపా హోన్తి, అత్తనో గుయ్హం అత్తనో అన్తోయేవ జీరాపేన్తి, న అఞ్ఞస్స కథేన్తీతి. **దళ్హా సదత్థేసూ**తి అత్తనో అత్థేసు థిరా. **దుజివ్హా**తి పణ్డరకనాగం ఆలపతి. **బ్యవజన్తీ**తి పటిక్కమన్తి. **ఆసీవిసా వా రివ సత్తుసఙ్ఘా**తి ఏత్థ **వా**తి నిపాతమత్తం, ఆసీవిసా సత్తుసఙ్ఘా రివాతి అత్థో. యథా ఆసీవిసతో సత్తుసఙ్ఘా జీవితుకామా మనుస్సా ఆరా పటిక్కమన్తి, ఏవం తేహి గుయ్హమన్తేహి నరేహి ఆరా అమిత్తా పటిక్కమన్తి, ఉపగన్తుం ఓకాసం న లభన్తీతి వుత్తం హోతి.

ఏవం సుపణ్ణేన ధమ్మే కథితే పణ్డరకో ఆహ –

౨౭౯.“హిత్వా ఘరం పబ్బజితో అచేలో, నగ్గో ముణ్డో చరతి ఘాసహేతు;

తమ్హి ను ఖో వివరిం గుయ్హమత్థం, అత్థా చ ధమ్మా చ అపగ్గతామ్హా.

౨౮౦.“కథంకరో హోతి సుపణ్ణరాజ, కింసీలో కేన వతేన వత్తం;

సమణో చరం హిత్వా మమాయితాని, కథంకరో సగ్గముపేతి ఠాన”న్తి.

తత్థ **ఘాసహేతూ**తి నిస్సిరికో కుచ్ఛిపూరణత్థాయ ఖాదనీయభోజనీయే పరియేసన్తో చరతి. **అపగ్గతామ్హా**తి అపగతా పరిహీనామ్హా. **కథంకరో**తి ఇదం నాగరాజా తస్స నగ్గస్స సమణభావం ఞత్వా సమణపటిపత్తిం పుచ్ఛన్తో ఆహ. తత్థ **కింసీలో**తి కతరేన ఆచారేన సమన్నాగతో. **కేన వతేనా**తి కతరేన వతసమాదానేన వత్తన్తో. **సమణో చర**న్తి పబ్బజ్జాయ చరన్తో తణ్హామమాయితాని హిత్వా కథం సమితపాపసమణో నామ హోతి. **సగ్గ**న్తి కథం కరోన్తో చ సుట్ఠు అగ్గం దేవనగరం సో సమణో ఉపేతీతి.

సుపణ్ణో ఆహ –

౨౮౧.“హిరియా తితిక్ఖాయ దమేనుపేతో, అక్కోధనో పేసుణియం పహాయ;

సమణో చరం హిత్వా మమాయితాని, ఏవంకరో సగ్గముపేతి ఠాన”న్తి.

తత్థ **హిరియా**తి, సమ్మ నాగరాజ, అజ్ఝత్తబహిద్ధాసముట్ఠానేహి హిరోత్తప్పేహి తితిక్ఖాసఙ్ఖాతాయ అధివాసనఖన్తియా ఇన్ద్రియదమేన చ ఉపేతో అకుజ్ఝనసీలో పిసుణవాచం పహాయ తణ్హామమాయితాని చ హిత్వా పబ్బజ్జాయ చరన్తో సమణో నామ హోతి, ఏవంకరోయేవ చ ఏతాని హిరీఆదీని కుసలాని కరోన్తో సగ్గముపేతి ఠానన్తి.

ఇదం సుపణ్ణరాజస్స ధమ్మకథం సుత్వా పణ్డరకో జీవితం యాచన్తో గాథమాహ –

౨౮౨.“మాతావ పుత్తం తరుణం తనుజ్జం, సమ్ఫుస్సతా సబ్బగత్తం ఫరేతి;

ఏవమ్పి మే త్వం పాతురహు దిజిన్ద, మాతావ పుత్తం అనుకమ్పమానో”తి.

తస్సత్థో – యథా మాతా **తనుజం** అత్తనో సరీరజాతం తరుణం పుత్తం సమ్ఫుస్సతం దిస్వా తం ఉరే నిపజ్జాపేత్వా థఞ్ఞం పాయేన్తీ పుత్తసమ్ఫస్సేన సబ్బం అత్తనో గత్తం ఫరేతి, నపి మాతా పుత్తతో భాయతి నపి పుత్తో మాతితో, ఏవమ్పి మే త్వం **పాతురహు** పాతుభూతో **దిజిన్ద** దిజరాజ, తస్మా మాతావ పుత్తం ముదుకేన హదయేన అనుకమ్పమానో మం పస్స, జీవితం మే దేహీతి.

అథస్స సుపణ్ణో జీవితం దేన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౨౮౩.“హన్దజ్జ త్వం ముఞ్చ వధా దుజివ్హ, తయో హి పుత్తా న హి అఞ్ఞో అత్థి;

అన్తేవాసీ దిన్నకో అత్రజో చ, రజ్జస్సు పుత్తఞ్ఞతరో మే అహోసీ”తి.

తత్థ **ముఞ్చా**తి ముచ్చ, అయమేవ వా పాఠో. **దుజివ్హా**తి తం ఆలపతి. **అఞ్ఞో**తి అఞ్ఞో చతుత్థో పుత్తో నామ నత్థి. **అన్తేవాసీ**తి సిప్పం వా ఉగ్గణ్హమానో పఞ్హం వా సుణన్తో సన్తికే నివుత్థో. **దిన్నకో**తి “అయం తే పుత్తో హోతూ”తి పరేహి దిన్నో. **రజ్జస్సూ**తి అభిరమస్సు. **అఞ్ఞతరో**తి తీసు పుత్తేసు అఞ్ఞతరో అన్తేవాసీ పుత్తో మే త్వం జాతోతి దీపేతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా ఆకాసా ఓతరిత్వా తం భూమియం పతిట్ఠాపేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౮౪.“ఇచ్చేవ వాక్యం విసజ్జీ సుపణ్ణో, భుమ్యం పతిట్ఠాయ దిజో దుజివ్హం;

ముత్తజ్జ త్వం సబ్బభయాతివత్తో, థలూదకే హోహి మయాభిగుత్తో.

౨౮౫.“ఆతఙ్కినం యథా కుసలో భిసక్కో, పిపాసితానం రహదోవ సీతో;

వేస్మం యథా హిమసీతట్టితానం, ఏవమ్పి తే సరణమహం భవామీ”తి.

తత్థ **ఇచ్చేవ వాక్య**న్తి ఇతి ఏవం వచనం వత్వా తం నాగరాజం విస్సజ్జి. **భుమ్య**న్తి సో సయమ్పి భూమియం పతిట్ఠాయ దిజో తం దుజివ్హం సమస్సాసేన్తో ముత్తో అజ్జ త్వం ఇతో పట్ఠాయ సబ్బభయాని అతివత్తో థలే చ ఉదకే చ మయా అభిగుత్తో రక్ఖితో హోహీతి ఆహ. **ఆతఙ్కిన**న్తి గిలానానం. **ఏవమ్పి తే**తి ఏవం అహం తవ సరణం భవామి.

గచ్ఛ త్వన్తి ఉయ్యోజేసి. సో నాగరాజా నాగభవనం పావిసి. ఇతరోపి సుపణ్ణభవనం గన్త్వా “మయా పణ్డరకనాగో సపథం కత్వా సద్దహాపేత్వా విస్సజ్జితో, కీదిసం ను ఖో మయి తస్స హదయం, వీమంసిస్సామి న”న్తి నాగభవనం గన్త్వా సుపణ్ణవాతం అకాసి. తం దిస్వా నాగో “సుపణ్ణరాజా మం గహేతుం ఆగతో భవిస్సతీ”తి మఞ్ఞమానో బ్యామసహస్సమత్తం అత్తభావం మాపేత్వా పాసాణే చ వాలుకఞ్చ గిలిత్వా భారియో హుత్వా నఙ్గుట్ఠం హేట్ఠాకత్వా భోగమత్థకే ఫణం ధారయమానో నిపజ్జిత్వా సుపణ్ణరాజానం డంసితుకామో వియ అహోసి. తం దిస్వా సుపణ్ణో ఇతరం గాథమాహ –

౨౮౬.“సన్ధిం కత్వా అమిత్తేన, అణ్డజేన జలాబుజ;
వివరియ దాఠం సేసి, కుతో తం భయమాగత”న్తి.

తం సుత్వా నాగరాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౮౭.“సఙ్కేథేవ అమిత్తస్మిం, మిత్తస్మిమ్పి న విస్ససే;
అభయా భయముప్పన్నం, అపి మూలాని కన్తతి.

౨౮౮.“కథం ను విస్ససే త్యమ్హి, యేనాసి కలహో కతో;
నిచ్చయత్తేన ఠాతబ్బం, సో దిసబ్భి న రజ్జతి.

౨౮౯.“విస్సాసయే న చ తం విస్సయేయ్య, అసఙ్కితో సఙ్కితో చ భవేయ్య;
తథా తథా విఞ్ఞూ పరక్కమేయ్య, యథా యథా భావం పరో న జఞ్ఞా”తి.

తత్థ **అభయా**తి అభయట్ఠానభూతా మిత్తమ్హా భయం ఉప్పన్నం జీవితసఙ్ఖాతాని మూలానేవ కన్తతి. **త్యమ్హీ**తి తస్మిం. **యేనాసీ**తి యేన సద్ధిం కలహో కతో అహోసి. **నిచ్చయత్తేనా**తి నిచ్చపటియత్తేన. **సో దిసబ్భి న రజ్జతీ**తి యో నిచ్చయత్తేన అభితిట్ఠతి, సో అత్తనో సత్తూహి సద్ధిం విస్సాసవసేన న రజ్జతి, తతో తేసం యథాకామకరణీయో న హోతీతి అత్థో. **విస్సాసయే**తి పరం అత్తని విస్సాసయే, తం పన సయం న విస్ససేయ్య. పరేన అసఙ్కితో అత్తనా చ సో సఙ్కితో భవేయ్య. **భావం పరో**తి యథా యథా పణ్డితో పరక్కమతి, తథా తథా తస్స పరో భావం న జానాతి, తస్మా పణ్డితేన వీరియం కాతబ్బమేవాతి దీపేతి.

ఇతి తే అఞ్ఞమఞ్ఞం సల్లపిత్వా సమగ్గా సమ్మోదమానా ఉభోపి అచేలకస్స అస్సమం అగమింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౯౦.“తే దేవవణ్ణా సుఖుమాలరూపా, ఉభో సమా సుజయా పుఞ్ఞఖన్ధా;
ఉపాగముం కరమ్పియం అచేలం, మిస్సీభూతా అస్సవాహోవ నాగా”తి.

తత్థ **సమా**తి సమానరూపా సదిససణ్ఠానా హుత్వా. **సుజయా**తి సువయా పరిసుద్ధా, అయమేవ వా పాఠో. **పుఞ్ఞఖన్ధా**తి కతకుసలతాయ పుఞ్ఞక్ఖన్ధా వియ. **మిస్సీభూతా**తి హత్థేన హత్థం గహేత్వా కాయమిస్సీభావం ఉపగతా. **అస్సవాహోవ నాగా**తి ధురే యుత్తకా రథవాహా ద్వే అస్సా వియ పురిసనాగా తస్స అస్సమం అగమింసు.

గన్త్వా చ పన సుపణ్ణరాజా చిన్తేసి – “అయం నాగరాజా అచేలకస్స జీవితం న దస్సతి, ఏతం దుస్సీలం న వన్దిస్సామీ”తి. సో ఓహిత్వా నాగరాజానమేవ తస్స సన్తికం పేసేసి. తం సన్ధాయ సత్థా ఇతరం గాథమాహ.

౨౯౧.“తతో హవే పణ్డరకో అచేలం, సయమేవుపాగమ్మ ఇదం అవోచ;
ముత్తజ్జహం సబ్బభయాతివత్తో, న హి నూన తుయ్హం మనసో పియమ్హా”తి.

తత్థ **పియమ్హాతి** దుస్సీలనగ్గభోగ్గముసావాది నూన మయం తవ మనసో న పియా అహుమ్హాతి పరిభాసి.

తతో అచేలో ఇతరం గాథమాహ –

౨౯౨.“పియో హి మే ఆసి సుపణ్ణరాజా, అసంసయం పణ్డరకేన సచ్చం;
సో రాగరత్తోవ అకాసిమేతం, పాపకమ్మం సమ్పజానో న మోహా”తి.

తత్థ **పణ్డరకేనాతి** తయా పణ్డరకేన సో మమ పియతరో అహోసి, సచ్చమేతం. **సోతి** సో అహం తస్మిం సుపణ్ణే రాగేన రత్తో హుత్వా ఏతం పాపకమ్మం జానన్తోవ అకాసిం, న మోహేన అజానన్తోతి.

తం సుత్వా నాగరాజా ద్వే గాథా అభాసి –

౨౯౩.“న మే పియం అప్పియం వాపి హోతి, సమ్పస్సతో లోకమిమం పరఞ్చ;
సుసఞ్ఞతానఞ్హి వియఞ్జనేన, అసఞ్ఞతో లోకమిమం చరాసి.

౨౯౪.“అరియావకాసోసి అనరియోవాసి, అసఞ్ఞతో సఞ్ఞతసన్నికాసో;
కణ్హాభిజాతికోసి అనరియరూపో, పాపం బహుం దుచ్చరితం అచారీ”తి.

తత్థ **న మేతి** అమ్భో దుస్సీలనగ్గముసావాది పబ్బజితస్స హి ఇమఞ్చ పరఞ్చ లోకం సమ్పస్సతో పియం వా మే అప్పియం వాపి మేతి న హోతి, త్వం పన **సుసఞ్ఞతానం** సీలవన్తానం బ్యఞ్జనేన పబ్బజితలిఙ్గేన అసఞ్ఞతో హుత్వా ఇమం లోకం వఞ్చేన్తో చరసి. **అరియావకాసోసీతి** అరియపటిరూపకోసి . **అసఞ్ఞతోతి** కాయాదీహి అసఞ్ఞతోసి. **కణ్హాభిజాతికోతి** కాళకసభావో. **అనరియరూపోతి** అహిరికసభావో. **అచారీతి** అకాసి.

ఇతి తం గరహిత్వా ఇదాని అభిసపన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౯౫.“అదుట్ఠస్స తువం దుబ్భి, దుబ్భీ చ పిసుణో చసి;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, ముద్ధా తే ఫలతు సత్తధా”తి.

తస్సత్థో – అమ్భో దుబ్భి త్వం అదుట్ఠస్స మిత్తస్స దుబ్భీ చాసి, పిసుణో చాసి, ఏతేన సచ్చవజ్జేన ముద్ధా తే సత్తధా ఫలతూతి.

ఇతి నాగరాజస్స సపన్తస్సేవ అచేలకస్స సీసం సత్తధా ఫలి. నిసిన్నట్ఠానేయేవస్స భూమి వివరం అదాసి. సో పథవిం పవిసిత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తి, నాగరాజసుపణ్ణరాజానోపి అత్తనో భవనమేవ అగమింసు. సత్థా తస్స పథవిం పవిట్ఠభావం పకాసేన్తో ఓసానగాథమాహ –

౨౯౬.“తస్మా హి మిత్తానం న దుబ్భితబ్బం, మిత్తదుబ్భా పాపియో నత్థి అఞ్ఞో;

ఆసిత్తసత్తో నిహతో పథబ్యా, ఇన్దస్స వాక్యేన హి సంవరో హతో”తి.

తత్థ **తస్మా**తి యస్మా మిత్తదుబ్భికమ్మస్స ఫరుసో విపాకో, తస్మా. **ఆసిత్తసత్తో**తి ఆసిత్తవిసేన సత్తో. **ఇన్దస్సా**తి నాగిన్దస్స వాక్యేన. **సంవరో**తి “అహం సంవరే ఠితోస్మీ”తి పటిఞ్ఞాయ ఏవం పఞ్ఞాతో ఆజీవకో హతోతి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి దేవదత్తో ముసావాదం కత్వా పథవిం పవిట్ఠోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా అచేలకో దేవదత్తో అహోసి, నాగరాజా సారిపుత్తో, సుపణ్ణరాజా పన అహమేవ అహోసి”న్తి.

పణ్డరనాగరాజజాతకవణ్ణనా అట్ఠమా.

[౫౧౯] ౯. సమ్బులాజాతకవణ్ణనా

కా వేధమానాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మల్లికం దేవిం ఆరబ్భ కథేసి. వత్థు **కుమ్మాసపిణ్డిజాతకే** (జా. ౧.౭.౧౪౭ ఆదయో) విత్థారితమేవ. సా పన తథాగతస్స తిణ్ణం కుమ్మాసపిణ్డికానం దానానుభావేన తం దివసఞ్ఞేవ రఞ్ఞో అగ్గమహేసిభావం పత్వా పుబ్బుట్ఠాయితాదీహి పఞ్చహి కల్యాణధమ్మేహి సమన్నాగతా ఞాణసమ్పన్నా బుద్ధుపట్ఠాయికా పతిదేవతా అహోసి. తస్సా పతిదేవతాభావో సకలనగరే పాకటో అహోసి. అథేకదివసం ధమ్మసభాయం కథం సముట్ఠాపేసుం – “ఆవుసో, మల్లికా దేవీ కిర వత్తసమ్పన్నా ఞాణసమ్పన్నా పతిదేవతా”తి. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపేసా వత్తసమ్పన్నా పతిదేవతాయేవా”తి వత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తస్స రఞ్ఞో సోత్థిసేనో నామ పుత్తో అహోసి. తం రాజా వయప్పత్తం ఉపరజ్జే పతిట్ఠపేసి, సమ్బులా నామస్స అగ్గమహేసీ అహోసి ఉత్తమరూపధరా సరీరప్పభాసమ్పన్నా, నివాతే జలమానా దీపసిఖా వియ ఖాయతి. అపరభాగే సోత్థిసేనస్స సరీరే కుట్ఠం ఉప్పజ్జతి, వేజ్జా తికిచ్ఛితుం నాసక్ఖింసు. సో భిజ్జమానే కుట్ఠే పటికూలో హుత్వా విప్పటిసారం పత్వా “కో మే రజ్జేన అత్థో, అరఞ్ఞే అనాథమరణం మరిస్సామీ”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా ఇత్థాగారం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమి. సమ్బులా బహూహి ఉపాయేహి నివత్తియమానాపి అనివత్తిత్వావ “అహం తం సామికం అరఞ్ఞే పటిజగ్గిస్సామీ”తి వత్వా సద్ధిఞ్ఞేవ నిక్ఖమి. సో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సులభమూలఫలాఫలే ఛాయూదకసమ్పన్నే పదేసే పణ్ణసాలం కత్వా వాసం కప్పేసి. రాజధీతా తం పటిజగ్గి. కథం? సా హి పాతో వుట్ఠాయ అస్సమపదం సమ్మజ్జిత్వా పానీయపరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేత్వా దన్తకట్ఠఞ్చ ముఖధోవనఞ్చ ఉపనామేత్వా ముఖే ధోతే నానాఓసధాని పిసిత్వా తస్స వణే మక్ఖేత్వా మధురమధురాని ఫలాఫలాని ఖాదాపేత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా హత్థేసు ధోతేసు “అప్పమత్తో హోహి దేవా”తి వత్వా వన్దిత్వా పచ్ఛిఖణిత్తిఅఙ్కుసకే ఆదాయ ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా ఏకమన్తే ఠపేత్వా ఘటేన ఉదకం ఆహరిత్వా నానాచుణ్ణేహి చ మత్తికాహి చ సోత్థిసేనం న్హాపేత్వా పున మధురఫలాఫలాని ఉపనామేతి.

పరిభోగావసానే వాసితపానీయం ఉపనేత్వా సయం ఫలాఫలాని పరిభుఞ్జిత్వా పదరసన్థరం సంవిదహిత్వా తస్మిం తత్థ నిపన్నే తస్స పాదే ధోవిత్వా సీసపరికమ్మపిట్ఠిపరికమ్మపాదపరికమ్మాని కత్వా సయనపస్సం ఉపగన్త్వా నిపజ్జతి. ఏతేనుపాయేన సామికం పటిజగ్గి.

సా ఏకదివసం అరఞ్ఞే ఫలాఫలం ఆహరన్తీ ఏకం గిరికన్దరం దిస్వా సీసతో పచ్ఛిం ఓతారేత్వా కన్దరతీరే ఠపేత్వా “న్హాయిస్సామీ”తి ఓతరిత్వా హలిద్దాయ సరీరం ఉబ్బట్టేత్వా న్హత్వా సుధోతసరీరా ఉత్తరిత్వా వాకచీరం నివాసేత్వా కన్దరతీరే అట్ఠాసి. అథస్సా సరీరప్పభాయ వనం ఏకోభాసం అహోసి. తస్మిం ఖణే ఏకో దానవో గోచరత్థాయ చరన్తో తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా గాథాద్వయం ఆహ –

౨౯౭. “కా వేధమానా గిరికన్దరాయం, ఏకా తువం తిట్ఠసి సంహితూరు;
పుట్ఠాసి మే పాణిపమేయ్యమజ్ఝే, అక్ఖాహి మే నామఞ్చ బన్ధవే చ.

౨౯౮. “ఓభాసయం వనం రమ్మం, సీహబ్యగ్ఘనిసేవితం;
కా వా త్వమసి కల్యాణి, కస్స వా త్వం సుమజ్ఝిమే;
అభివాదేమి తం భద్దే, దానవాహం నమత్థు తే”తి.

తత్థ **కా వేధమానా**తి న్హానమత్తతాయ సీతభావేన కమ్పమానా. **సంహితూరూ**తి సమ్పిణ్డితూరు ఉత్తమఊరులక్ఖణే. **పాణిపమేయ్యమజ్ఝే**తి హత్థేన మినితబ్బమజ్ఝే. **కా వా త్వ**న్తి కా నామ వా త్వం భవసి. **అభివాదేమీ**తి వన్దామి. **దానవాహ**న్తి అహం ఏకో దానవో, అయం నమక్కారో తవ అత్థు, అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామీతి అవచ.

సా తస్స వచనం సుత్వా తిస్సో గాథా అభాసి –

౨౯౯. “యో పుత్తో కాసిరాజస్స, సోత్థిసేనోతి తం విదూ;
తస్సాహం సమ్బులా భరియా, ఏవం జానాహి దానవ;
అభివాదేమి తం భన్తే, సమ్బులాహం నమత్థు తే.

౩౦౦. “వేదేహపుత్తో భద్దన్తే, వనే వసతి ఆతురో;
తమహం రోగసమ్మత్తం, ఏకా ఏకం ఉపట్ఠహం.

౩౦౧. “అహఞ్చ వనముఞ్ఛాయ, మధుమంసం మిగాబిలం;
యదాహరామి తం భక్ఖో, తస్స నూనజ్జ నాధతీ”తి.

తత్థ **వేదేహపుత్తో**తి వేదేహరాజధీతాయ పుత్తో. **రోగసమ్మత్త**న్తి రోగపీళితం. **ఉపట్ఠహ**న్తి ఉపట్ఠహామి పటిజగ్గామి. “ఉపట్ఠితా”తిపి పాఠో. **వనముఞ్ఛాయా**తి వనం ఉఞ్ఛేత్వా ఉఞ్ఛాచరియం చరిత్వా. **మధుమంస**న్తి నిమ్మక్ఖికం మధుఞ్చ మిగాబిలమంసఞ్చ సీహబ్యగ్ఘమిగేహి ఖాదితమంసతో అతిరిత్తకోట్ఠాసం. **తం భక్ఖో**తి యం అహం ఆహరామి, తం భక్ఖోవ సో

మమ సామికో. **తస్స నూనజ్జాతి** తస్స మఞ్ఞే అజ్జ ఆహారం అలభమానస్స సరీరం ఆతపే పక్ఖిత్తపదుమం వియ **నాధతి** ఉపతప్పతి మిలాయతి.

తతో పరం దానవస్స చ తస్సా చ వచనపటివచనగాథాయో హోన్తి –

౩౦౨. “కిం వనే రాజపుత్తేన, ఆతురేన కరిస్ససి;
సమ్ముంలే పరిచిణ్ణేన, అహం భత్తా భవామి తే.

౩౦౩. “సోకట్టాయ దురత్తాయ, కిం రూపం విజ్జతే మమ;
అఞ్ఞం పరియేస భద్దన్తే, అభిరూపతరం మయా.

౩౦౪. “ఏహిమం గిరిమారుయ్హ, భరియా మే చతుస్సతా;
తాసం త్వం పవరా హోహి, సబ్బకామసమిద్ధినీ.

౩౦౫. “నూన తారకవణ్ణాభే, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి;
సబ్బం తం పచురం మయ్హం, రమస్స్వజ్జ మయా సహ.

౩౦౬. “నో చే తువం మహేసేయ్యం, సమ్ముంలే కారయిస్ససి;
అలం త్వం పాతరాసాయ, పణ్హే భక్ఖా భవిస్ససి.

౩౦౭. “తఞ్చ సత్తజటో లుద్దో, కళారో పురిసాదకో;
వనే నాథం అపస్సన్తిం, సమ్ముంలం అగ్గహీ భుజే.

౩౦౮. “అధిపన్నా పిసాచేన, లుద్దేనామిసచక్ఖునా;
సా చ సత్తువసం పత్తా, పతిమేవానుసోచతి.

౩౦౯. “న మే ఇదం తథా దుక్ఖం, యం మం ఖాదేయ్య రక్ఖసో;
యఞ్చ మే అయ్యపుత్తస్స, మనో హేస్సతి అఞ్ఞథా.

౩౧౦. “న సన్తి దేవా పవసన్తి నూన, న హి నూన సన్తి ఇధ లోకపాలా;
సహసా కరోన్తానమసఞ్ఞతానం, న హి నూన సన్తి పటిసేధితారో”తి.

తత్థ **పరిచిణ్ణేనాతి** తేన ఆతురేన పరిచిణ్ణేన కిం కరిస్ససి. **సోకట్టాయాతి** సోకాతురాయ. “సోకట్ఠాయా”తిపి పాఠో, సోకే ఠితాయాతి అత్థో. **దురత్తాయాతి** దుగ్గతకపణభావప్పత్తాయ అత్తభావాయ. **ఏహిమన్తి** మా త్వం దురత్తామ్హీతి చిన్తయి, ఏతం మమ గిరిమ్హి దిబ్బవిమానం, ఏహి ఇమం గిరిం ఆరుహ. **చతుస్సతాతి** తస్మిం మే విమానే అపరాపి చతుస్సతా భరియాయో అత్థి. **సబ్బం తన్తి** యం కిఞ్చి ఉపభోగపరిభోగవత్థాభరణాదికం ఇచ్ఛసి, సబ్బం తం నూన మయ్హం పచురం బహుం సులభం, తస్మా మా కపణామ్హీతి చిన్తయి, ఏహి మయా సహ రమస్సూతి వదతి.

మహేసియ్యన్తి, “భద్దే, సమ్ముళే నో చే మే త్వం మహేసిభావం కారేస్ససి, పరియత్తా త్వం మమ పాతరాసాయ, తేన తం బలక్కారేన విమానం నేస్సామి, తత్ర మం అసఙ్గణ్హన్తీ మమ స్వే పాతోవ భక్ఖా భవిస్ససీ”తి ఏవం వత్వా నో సత్తహి జటాహి సమన్నాగతో లుద్దకో దారుణో నిక్ఖన్తదన్తో తం తస్మిం వనే కిఞ్చి అత్తనో నాథం అపస్సన్తిం సమ్ముళం భుజే అగ్గహేసి. **అధిపన్నాతి** అజ్ఝోత్థటా. **ఆమిసచక్ఖునాతి** కిలేసలోలేన. **పతిమేవాతి** అత్తనో అచిన్తేత్వా పతిమేవ అనుసోచతి. **మనో హేస్సతీతి** మం చిరాయన్తిం విదిత్వా అఞ్ఞథా చిత్తం భవిస్సతి. **న సన్తి దేవాతి** ఇదం సా దానవేన భుజే గహితా దేవతుజ్ఝాపనం కరోన్తీ ఆహ. **లోకపాలాతి** ఏవరూపానం సీలవన్తీనం పతిదేవతానం పాలకా లోకపాలా నూన ఇధ లోకే న సన్తీతి పరిదేవతి.

అథస్సా సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి, పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా వజిరం ఆదాయ వేగేన గన్త్వా దానవస్స మత్థకే ఠత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౩౧౧. “ఇత్థీనమేసా పవరా యసస్సినీ, సన్తా సమా అగ్గిరివుగ్గతేజా;
తఞ్చే తువం రక్ఖసాదేసి కఞ్ఞం, ముద్ధా చ హి సత్తధా తే ఫలేయ్య;
మా త్వం దహీ ముఞ్చ పతిబ్బతాయా”తి.

తత్థ **సన్తాతి** ఉపసన్తా, అథ వా పణ్డితా ఞాణసమ్పన్నా. **సమాతి** కాయవిసమాదివిరహితా. **అదేసీతి** ఖాదసి. **ఫలేయ్యాతి** ఇమినా మే ఇన్దవజిరేన పహరిత్వా ముద్ధా భిజ్జేథ. **మా త్వం దహీతి** త్వం ఇమం పతిబ్బతం మా తాపేయ్యాసీతి.

తం సుత్వా దానవో సమ్ముళం విస్సజ్జేసి. సక్కో “పునపి ఏస ఏవరూపం కరేయ్యా”తి చిన్తేత్వా దానవం దేవసఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా పున అనాగమనాయ తతియే పబ్బతన్తరే విస్సజ్జేసి, రాజధీతరం అప్పమాదేన ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. రాజధీతాపి అత్థఙ్గతే సూరియే చన్దాలోకేన అస్సమం పాపుణి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా అట్ఠ గాథా అభాసి –

౩౧౨.“సా చ అస్సమమాగచ్ఛి, పముత్తా పురిసాదకా;
నీళం పళినం సకుణీవ, గతసిఙ్గంవ ఆలయం.

౩౧౩. “సా తత్థ పరిదేవేసి, రాజపుత్తీ యసస్సినీ;
సమ్ముళా ఉతుమత్తక్ఖా, వనే నాథం అపస్సన్తీ.

౩౧౪.“సమణే బ్రాహ్మణే వన్దే, సమ్పన్నచరణే ఇసే;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా.

౩౧౫.“వన్దే సీహే చ బ్యగ్ఘే చ, యే చ అఞ్ఞే వనే మిగా;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా.

౩౧౬. “తిణా లతాని ఓసధ్యో, పబ్బతాని వనాని చ;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా.

౩౧౭. “వన్దే ఇన్దీవరీసామం, రత్తిం నక్ఖత్తమాలినిం;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా.

౩౧౮. “వన్దే భాగీరథిం గఙ్గం, సవన్తీనం పటిగ్గహం;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా.

౩౧౯. “వన్దే అహం పబ్బతరాజసేట్ఠం, హిమవన్తం సిలుచ్చయం;
రాజపుత్తం అపస్సన్తీ, తుమ్హంమ్హి సరణం గతా”తి.

తత్థ **నీళం పళినం సకుణీవా**తి యథా సకుణికా ముఖతుణ్డకేన గోచరం గహేత్వా కేనచి ఉపద్దవేన సకుణపోతకానం పళినత్తా పళినం సకుణినీళం ఆగచ్ఛేయ్య, యథా వా **గతసిఙ్గం** నిక్ఖన్తవచ్ఛకం **ఆలయం** సుఞ్ఞం వచ్ఛకసాలం వచ్ఛగిద్ధినీ ధేను ఆగచ్ఛేయ్య, ఏవం సుఞ్ఞం అస్సమం ఆగచ్ఛీతి అత్థో. తదా హి సోత్థిసేనో సమ్ముఖాయ చిరమానాయ “ఇత్థియో నామ లోలా, పచ్చామిత్తమ్పి మే గహేత్వా ఆగచ్ఛేయ్యా”తి పరిసఙ్కన్తో పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా గచ్ఛన్తరం పవిసిత్వా నిసీది. తేనేతం వుత్తం. **ఉతుమత్తక్ఖా**తి సోకవేగసఞ్జాతేన ఉణ్హేన ఉతునా మన్దలోచనా. **అపస్సన్తీ**తి తస్మిం వనే నాథం అత్తనో పతిం అపస్సన్తీ ఇతో చితో చ సన్ధావమానా పరిదేవేసి.

తత్థ **సమణే బ్రాహ్మణే**తి సమితపాపబాహితపాపే సమణే బ్రాహ్మణే. **సమ్పన్నచరణే**తి సహ సీలేన అట్ఠన్నం సమాపత్తీనం వసేన చ సమ్పన్నచరణే ఇసే వన్దేతి ఏవం వత్వా రాజపుత్తం అపస్సన్తీ తుమ్హాకం సరణం గతా అమ్హి. సచే మే సామికస్స నిసిన్నట్ఠానం జానాథ, ఆచిక్ఖథాతి పరిదేవేసీతి అత్థో. సేసగాథాసుపి ఏసేవ నయో. **తిణా లతాని ఓసధ్యో**తి అన్తోఫేగ్గుబహిసారతిణాని చ లతాని చ అన్తోసారఓసధియో చ. ఇమం గాథం తిణాదీసు నిబ్బత్తదేవతా సన్ధాయాహ. **ఇన్దీవరీసామ**న్తి ఇన్దీవరీపుప్ఫసమానవణ్ణం. **నక్ఖత్తమాలిని**న్తి నక్ఖత్తపటిపాటిసమన్నాగతం. **తుమ్హంమ్హీ**తి రత్తిం సన్ధాయ తమ్పి అమ్హీతి ఆహ. **భాగీరథిం గఙ్గ**న్తి ఏవంపరియాయనామికం గఙ్గం. **సవన్తీన**న్తి అఞ్ఞాసం బహూనం నదీనం పటిగ్గాహికం. గఙ్గాయ నిబ్బత్తదేవతం సన్ధాయేవమాహ. హిమవన్తేపి ఏసేవ నయో.

తం ఏవం పరిదేవమానం దిస్వా సోత్థిసేనో చిన్తేసి – “అయం అతివియ పరిదేవతి, న ఖో పనస్సా భావం జానామి, సచే మయి సినేహేన ఏవం కరోతి , హదయమ్పిస్సా ఫలేయ్య, పరిగ్గణ్హిస్సామి తావ న”న్తి గన్త్వా పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. సాపి పరిదేవమానావ పణ్ణసాలద్వారం గన్త్వా తస్స పాదే వన్దిత్వా “కుహిం గతోసి, దేవా”తి ఆహ. అథ నం సో, “భద్దే , త్వం అఞ్ఞేసు దివసేసు న ఇమాయ వేలాయ ఆగచ్ఛసి, అజ్జ అతిసాయం ఆగతాసీ”తి పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౩౨౦. “అతిసాయం వతాగఞ్ఛి, రాజపుత్తి యసస్సిని;
కేన నుజ్జ సమాగచ్ఛి, కో తే పియతరో మయా”తి.

అథ నం సా “అహం, అయ్యపుత్త, ఫలాఫలాని ఆదాయ ఆగచ్ఛన్తీ ఏకం దానవం పస్సిం, సో మయి పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా మం హత్థే గణ్హిత్వా ‘సచే మమ వచనం న కరోసి, ఖాదిస్సామి త’న్తి ఆహ, అహం తాయ వేలాయ తఞ్ఞేవ అనుసోచన్తీ ఏవం పరిదేవి”న్తి వత్వా గాథమాహ –

౩౨౧.“ఇదం ఖోహం తదావోచం, గహితా తేన సత్తునా;

న మే ఇదం తథా దుక్ఖం, యం మం ఖాదేయ్య రక్ఖసో;

యఞ్చ మే అయ్యపుత్తస్స, మనో హేస్సతి అఞ్ఞథా”తి.

అథస్స సేసమ్పి పవత్తిం ఆరోచేన్తీ “తేన పనాహం, దేవ, దానవేన గహితా అత్తానం విస్సజ్జాపేతుం అసక్కోన్తీ దేవతుజ్ఝాపనకమ్మం అకాసిం, అథ సక్కో వజిరహత్థో ఆగన్త్వా ఆకాసే ఠితో దానవం సన్తజ్జేత్వా మం విస్సజ్జాపేత్వా తం దేవసఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా తతియే పబ్బతన్తరే ఖిపిత్వా పక్కామి, ఏవాహం సక్కం నిస్సాయ జీవితం లభి”న్తి ఆహ. తం సుత్వా సోత్థిసేనో, “భద్దే, హోతు, మాతుగామస్స అన్తరే సచ్చం నామ దుల్లభం, హిమవన్తే హి బహూ వనచరకతాపసవిజ్జాధరాదయో సన్తి, కో తుయ్హం సద్దహిస్సతీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౩౨౨.“చోరీనం బహుబుద్ధీనం, యాసు సచ్చం సుదుల్లభం;

థీనం భావో దురాజానో, మచ్ఛస్సేవోదకే గత”న్తి.

సా తస్స వచనం సుత్వా, “అయ్యపుత్త, అహం తం అసద్దహన్తం మమ సచ్చబలేనేవ తికిచ్ఛిస్సామీ”తి ఉదకస్స కలసం పూరేత్వా సచ్చకిరియం కత్వా తస్స సీసే ఉదకం ఆసిఞ్చన్తీ గాథమాహ –

౩౨౩. “తథా మం సచ్చం పాలేతు, పాలయిస్సతి చే మమం;

యథాహం నాభిజానామి, అఞ్ఞం పియతరం తయా;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, బ్యాధి తే వూపసమ్మతూ”తి.

తత్థ తథా-సద్దో “చే మమ”న్తి ఇమినా సద్ధిం యోజేతబ్బో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథాహం వదామి, తథా చే మమ వచనం సచ్చం, అథ మం ఇదానిపి పాలేతు, ఆయతిమ్పి పాలేస్సతి, ఇదాని మే వచనం సుణాథ “యథాహం నాభిజానామీ”తి. పోత్థకేసు పన “తథా మం సచ్చం పాలేతీ”తి లిఖితం, తం అట్ఠకథాయం నత్థి.

ఏవం తాయ సచ్చకిరియం కత్వా ఉదకే ఆసిత్తమత్తేయేవ సోత్థిసేనస్స కుట్ఠం అమ్బిలేన ధోతం వియ తమ్బమలం తావదేవ అపగచ్ఛి. తే కతిపాహం తత్థ వసిత్వా అరఞ్ఞా నిక్ఖమ్మ బారాణసిం పత్వా ఉయ్యానం పవిసింసు. రాజా తేసం ఆగతభావం ఞత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా తత్థేవ సోత్థిసేనస్స ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా సమ్బులం అగ్గమహేసిట్ఠానే అభిసిఞ్చాపేత్వా నగరం పవేసేత్వా సయం ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఉయ్యానే వాసం కప్పేసి, రాజనివేసనేయేవ చ నిబద్ధం భుఞ్జి. సోత్థిసేనోపి సమ్బులాయ అగ్గమహేసిట్ఠానమత్తమేవ అదాసి, న పునస్సా కోచి సక్కారో అహోసి, అత్థిభావమ్పిస్సా న అఞ్ఞాసి, అఞ్ఞాహేవ ఇత్థీహి సద్ధిం అభిరమి. సమ్బులా సపత్తిదోసవసేన కిసా అహోసి ఉప్పణ్డుపణ్డుకజాతా ధమనిసన్థతగత్తా. సా ఏకదివసం సోకవినోదనత్థం భుఞ్జితుం ఆగతస్స ససురతాపసస్స సన్తికం గన్త్వా తం కతభత్తకిచ్చం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. సో తం మిలాతిన్ద్రియం దిస్వా గాథమాహ –

౩౨౪."యే కుఞ్జరా సత్తసతా ఉళారా, రక్ఖన్తి రత్తిన్దివముయ్యుతావుధా;
ధనుగ్గహానఞ్చ సతాని సోళస, కథంవిధే పస్ససి భద్దే సత్తవో"తి.

తస్సత్థో – భద్దే, సమ్ముఖే యే అమ్హాకం సత్తసతా కుఞ్జరా, తేసఞ్ఞేవ ఖన్ధగతానం యోధానం వసేన ఉయ్యుత్తావుధా, అపరాని చ సోళసధనుగ్గహసతాని రత్తిన్దివం బారాణసిం రక్ఖన్తి. ఏవం సురక్ఖితే నగరే కథంవిధే త్వం సత్తవో పస్ససి. భద్దే, యస్సా తవ సాసఙ్కా సప్పటిభయా అరఞ్ఞా ఆగతకాలేపి పభాసమ్పన్నం సరీరం, ఇదాని పన మిలాతా పణ్డుపలాసవణ్ణా అతివియ కిలన్తిన్ద్రియాసి, కస్స నామ త్వం భాయసీ"తి పుచ్ఛి.

సా తస్స వచనం సుత్వా "పుత్తో తే, దేవ, మయి న పురిమసదిసో"తి వత్వా పఞ్చ గాథా అభాసి –

౩౨౫."అలఙ్కతాయో పదుముత్తరత్తచా, విరాగితా పస్సతి హంసగగ్గరా;
తాసం సుణిత్వా మితగీతవాదితం, న దాని మే తాత తథా యథా పురే.

౩౨౬."సువణ్ణసంకచ్చధరా సువిగ్గహా, అలఙ్కతా మానుసియచ్ఛరూపమా;
సేనోపియా తాత అనిన్దితఙ్గియో, ఖత్తియకఞ్ఞా పటిలోభయన్తి నం.

౩౨౭. "సచే అహం తాత తథా యథా పురే, పతిం తముఞ్ఛాయ పునా వనే భరే;
సమ్మానయే మం న చ మం విమానయే, ఇతోపి మే తాత తతో వరం సియా.

౩౨౮."యమన్నపానే విపులస్మి ఓహితే, నారీ విమట్ఠాభరణా అలఙ్కతా;
సబ్బఙ్గుపేతా పతినో చ అప్పియా, అబజ్ఝ తస్సా మరణం తతో వరం.

౩౨౯."అపి చే దలిద్దా కపణా అనాళ్హియా, కటాదుతీయా పతినో చ సా పియా;
సబ్బఙ్గుపేతాయపి అప్పియాయ, అయమేవ సేయ్యా కపణాపి యా పియా"తి.

తత్థ **పదుముత్తరత్తచాతి** పదుమగబ్భసదిసఉత్తరత్తచా. సబ్బాసం సరీరతో సువణ్ణపభా నిచ్ఛరన్తీతి దీపేతి. **విరాగితాతి** విలగ్గసరీరా, తనుమజ్ఝాతి అత్థో. **హంసగగ్గరాతి** ఏవరూపా హంసా వియ మధురస్సరా నారియో పస్సతి. **తాసన్తి** సో తవ పుత్తో తాసం నారీనం మితగీతవాదితాదీని సుణిత్వా ఇదాని మే, తాత, యథా పురే, తథా న పవత్తతీతి వదతి. **సువణ్ణసంకచ్చధరాతి** సువణ్ణమయసంకచ్చాలఙ్కారధరా. **అలఙ్కతాతి** నానాలఙ్కారపటిమణ్డితా. **మానుసియచ్ఛరూపమాతి** మానుసియో అచ్ఛరూపమా. **సేనోపియాతి** సోత్థిసేనస్స పియా. **పటిలోభయన్తి నన్తి** నం తవ పుత్తం పటిలోభయన్తి.

సచే అహన్తి, తాత, యథా పురే సచే అహం పునపి తం పతిం తథేవ కుట్ఠరోగేన వనం పవిట్ఠం ఉఞ్ఛాయ తస్మిం వనే భరేయ్యం, పునపి మం సో సమ్మానేయ్య న విమానేయ్య, తతో మే ఇతోపి బారాణసిరజ్జతో తం అరఞ్ఞమేవ వరం సియా సపత్తిదోసేన సుస్సన్తియాతి దీపేతి. **యమన్నపానేతి** యం అన్నపానే. **ఓహితేతి** ఠపితే పటియత్తే. ఇమినా బహున్నపానఘరం దస్సేతి. అయం కిరస్సా అధిప్పాయో – యా నారీ విపులన్నపానే ఘరే ఏకికావ అసపత్తి సమానా విమట్ఠాభరణా నానాలఙ్కారేహి అలఙ్కతా సబ్బేహి గుణఙ్గేహి ఉపేతా పతినో చ అప్పియా హోతి, అబజ్ఝ గీవాయ వల్లియా వా

రజ్జుయా వా బన్ధిత్వా తస్సా తతో ఘరావాసతో మరణమేవ వరతరన్తి. **అనాళ్హీయాతి** అనాళ్హా. **కటాదుతీయాతి** నిపజ్జనకటసారకదుతియా. **సేయ్యాతి** కపణాపి సమానా యా పతినో పియా, అయమేవ ఉత్తమాతి.

ఏవం తాయ అత్తనో పరిసుస్సనకారణే తాపసస్స కథితే తాపసో రాజానం పక్కోసాపేత్వా "తాత, సోత్థిసేన తయి కుట్ఠరోగాభిభూతే అరఞ్ఞం పవిసన్తే తయా సద్ధిం పవిసిత్వా తం ఉపట్ఠహన్తీ అత్తనో సచ్చబలేన తవ రోగం వూపసమేత్వా యా తే రజ్జే పతిట్ఠానకారణమకాసి, తస్సా నామ త్వం నేవ ఠితట్ఠానం, న నిసిన్నట్ఠానం జానాసి, అయుత్తం తే కతం, మిత్తదుబ్భికమ్మం నామేతం పాపక"న్తి వత్వా పుత్తం ఓవదన్తో గాథమాహ –

౩౩౦. "సుదుల్లభిత్థీ పురిసస్స యా హితా, భత్తిత్థియా దుల్లభో యో హితో చ;

హితా చ తే సీలవతీ చ భరియా, జనిన్ద ధమ్మం చర సమ్బులాయా"తి.

తస్సత్థో – తాత, యా పురిసస్స హితా ముదుచిత్తా అనుకమ్పికా ఇత్థీ, యో చ భత్తా ఇత్థియా హితో కతగుణం జానాతి, ఉభోపేతే సుదుల్లభా. అయఞ్చ సమ్బులా తుయ్హం హితా చేవ సీలసమ్పన్నా చ, తస్మా ఏతిస్సా ధమ్మం చర, కతగుణం జానిత్వా ముదుచిత్తో హోహి, చిత్తమస్సా పరితోసేహీతి.

ఏవం సో పుత్తస్స ఓవాదం దత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కామి. రాజా పితరి గతే సమ్బులం పక్కోసాపేత్వా, "భద్దే, ఏత్తకం కాలం మయా కతం దోసం ఖమ, ఇతో పట్ఠాయ సబ్బిస్సరియం తుయ్హమేవ దమ్మీ"తి వత్వా ఓసానగాథమాహ –

౩౩౧. "సచే తువం విపులే లద్ధభోగే, ఇస్సావతిణ్ణా మరణం ఉపేసి;

అహఞ్చ తే భద్దే ఇమా రాజకఞ్ఞా, సబ్బే తే వచనకరా భవామా"తి.

తస్సత్థో – భద్దే, సమ్బులే సచే త్వం రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిత్తా అగ్గమహేసిట్ఠానవసేన విపులే భోగే లభిత్వాపి ఇస్సాయ ఓతిణ్ణా మరణం ఉపేసి, అహఞ్చ ఇమా చ రాజకఞ్ఞా సబ్బే తవ వచనకరా భవామ, త్వం యథాధిప్పాయం ఇమం రజ్జం విచారేహీతి సబ్బిస్సరియం తస్సా అదాసి.

తతో పట్ఠాయ ఉభో సమగ్గవాసం వసన్తా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరిత్వా యథాకమ్మం గమింసు. తాపసో ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి మల్లికా పతిదేవతాయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా సమ్బులా మల్లికా అహోసి, సోత్థిసేనో కోసలరాజా, పితా తాపసో పన అహమేవ అహోసి"న్తి.

సమ్బులాజాతకవణ్ణనా నవమా.

[౫౨౦] ౧౦. గన్ధతిన్దుకజాతకవణ్ణనా

అప్పమాదోతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో రాజోవాదం ఆరబ్భ కథేసి. రాజోవాదో హేట్ఠా విత్థారితోవ. అతీతే పన కపిలరట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరే పఞ్చాలో నామ రాజా అగతిగమనే ఠితో అధమ్మేన పమత్తో రజ్జం కారేసి. అథస్స అమచ్చాదయో సబ్బేపి అధమ్మికావ జాతా. బలిపీళితా రట్ఠవాసినో పుత్తదారే ఆదాయ అరఞ్ఞే మిగా వియ చరింసు,

గామట్ఠానే గామో నామ నాహోసి. మనుస్సా రాజపురిసానం భయేన దివా గేహే వసితుం అసక్కోన్తా గేహాని కణ్టకసాఖాహి పరిక్ఖిపిత్వా గేహే రత్తిం వసిత్వా అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తేయేవ అరఞ్ఞం పవిసన్తి. దివా రాజపురిసా విలుమ్పన్తి, రత్తిం చోరా. తదా బోధిసత్తో బహినగరే గన్ధతిన్దుకరుక్ఖే దేవతా హుత్వా నిబ్బత్తి, అనుసంవచ్ఛరం రఞ్ఞో సన్తికా సహస్సగ్ఘనకం బలికమ్మం లభతి. సో చిన్తేసి – “అయం రాజా పమత్తో రజ్జం కారేతి, సకలరట్ఠం వినస్సతి, ఠపేత్వా మం అఞ్ఞో రాజానం పతిరూపే నివేసేతుం సమత్థో నామ నత్థి, ఉపకారకో చాపి మే అనుసంవచ్ఛరం సహస్సగ్ఘనకబలినా పూజేతి, ఓవదిస్సామి న”న్తి.

సో రత్తిభాగే రఞ్ఞో సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఉస్సీసకపస్సే ఠత్వా ఓభాసం విస్సజ్జేత్వా ఆకాసే అట్ఠాసి. రాజా తం బాలసూరియం వియ జలమానం దిస్వా “కోసి త్వం, కేన వా కారణేన ఇధాగతోసీ”తి పుచ్ఛి. సో తస్స వచనం సుత్వా, “మహారాజ, అహం గన్ధతిన్దుకదేవతా, ‘తుయ్హం ఓవాదం దస్సామీ’తి ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. “కిం నామ ఓవాదం దస్ససీ”తి ఏవం వుత్తే మహాసత్తో, “మహారాజ, త్వం పమత్తో హుత్వా రజ్జం కారేసి, తేన తే సకలరట్ఠం హతవిలుత్తం వియ వినట్ఠం, రాజానో నామ పమాదేన రజ్జం కారేన్తా సకలరట్ఠస్స సామినో న హోన్తి, దిట్ఠేవ ధమ్మే వినాసం పత్వా సమ్పరాయే పున మహానిరయే నిబ్బత్తన్తి. తేసు చ పమాదం ఆపన్నేసు అన్తోజనా బహిజనాపిస్స పమత్తావ హోన్తి, తస్మా రఞ్ఞా అతిరేకేన అప్పమత్తేన భవితబ్బ”న్తి వత్వా ధమ్మదేసనం పట్ఠపేన్తో ఇమా ఏకాదస గాథా ఆహ –

౩౩౨. “అప్పమాదో అమతపదం, పమాదో మచ్చునో పదం;
అప్పమత్తా న మీయన్తి, యే పమత్తా యథా మతా.

౩౩౩. “మదా పమాదో జాయేథ, పమాదా జాయతే ఖయో;
ఖయా పదోసా జాయన్తి, మా మదో భరతూసభ.

౩౩౪. “బహూ హి ఖత్తియా జీనా, అత్థం రట్ఠం పమాదినో;
అథోపి గామినో గామా, అనగారా అగారినో.

౩౩౫. “ఖత్తియస్స పమత్తస్స, రట్ఠస్మిం రట్ఠవడ్ఢన;
సబ్బే భోగా వినస్సన్తి, రఞ్ఞో తం వుచ్చతే అఘం.

౩౩౬. “నేస ధమ్మో మహారాజ, అతివేలం పమజ్జసి;
ఇద్ధం ఫీతం జనపదం, చోరా విద్ధంసయన్తి నం.

౩౩౭. “న తే పుత్తా భవిస్సన్తి, న హిరఞ్ఞం న ధానియం;
రట్ఠే విలుప్పమానమ్హి, సబ్బభోగేహి జీయసి.

౩౩౮. “సబ్బభోగా పరిజిణ్ణం, రాజానం వాపి ఖత్తియం;
ఞాతిమిత్తా సుహజ్జా చ, న తం మఞ్ఞన్తి మానియం.

౩౩౯. “హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;

తమేవముపజీవన్తా, న తం మఞ్ఞన్తి మానియం.

౩౪౦. “అసంవిహితకమ్మన్తం , బాలం దుమ్మన్తిమన్తినం;
సిరీ జహతి దుమ్మేధం, జిణ్ణంవ ఉరగో తచం.

౩౪౧. “సుసంవిహితకమ్మన్తం, కాలుట్ఠాయిం అతన్దితం;
సబ్బే భోగాభివడ్ఢన్తి, గావో సఉసభామివ.

౩౪౨. “ఉపస్సుతిం మహారాజ, రట్ఠే జనపదే చర;
తత్థ దిస్వా చ సుత్వా చ, తతో తం పటిపజ్జసీ”తి.

తత్థ **అప్పమాదో**తి సతియా అవిప్పవాసో. **అమతపద**న్తి అమతస్స నిబ్బానస్స పదం అధిగమకారణం. **మచ్చునో పద**న్తి మరణస్స కారణం. పమత్తా హి విపస్సనం అవడ్ఢేత్వా అప్పటిసన్ధికభావం పత్తుం అసక్కోన్తా పునప్పునం సంసారే జాయన్తి చేవ మీయన్తి చ, తస్మా పమాదో మచ్చునో పదం నామ . **న మీయన్తీ**తి విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అప్పటిసన్ధికభావం పత్తా పున సంసారే అనిబ్బత్తత్తా న మీయన్తి నామ. **యే పమత్తా**తి, మహారాజ, యే పుగ్గలా పమత్తా, తే యథా మతా, తథేవ దట్ఠబ్బా. కస్మా? అకిచ్చసాధనతాయ. మతస్సపి హి “అహం దానం దస్సామి, సీలం రక్ఖిస్సామి, ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామి, కల్యాణకమ్మం పూరేస్సామీ”తి ఆభోగో వా పత్థనా వా పరియుట్ఠానం వా నత్థి అపగతవిఞ్ఞాణత్తా, పమత్తస్సపి అప్పమాదాభావాతి తస్మా ఉభోపేతే ఏకసదిసావ.

మదాతి, మహారాజ, ఆరోగ్యయొబ్బనజీవితమదసఙ్ఖాతా తివిధా మదా పమాదో నామ జాయతి. సో మదప్పత్తో పమాదాపన్నో పాణాతిపాతాదీని పాపకమ్మాని కరోతి. అథ నం రాజానో ఛిన్దాపేన్తి వా హనాపేన్తి వా, సబ్బం వా ధనమస్స హరన్తి, ఏవమస్స పమాదా ఞాతిధనజీవితక్ఖయో జాయతి. పున సో ధనక్ఖయం వా యసక్ఖయం వా పత్తో జీవితుం అసక్కోన్తో జీవితవుత్తత్థాయ కాయదుచ్చరితాదీని కరోతి, ఇచ్చస్స ఖయా పదోసా జాయన్తి, తేన తం వదామి **మా మదో భరతూసభా**తి, రట్ఠభారకజేట్ఠక భరతూసభ మా పమాదమాపజ్జీతి అత్థో. **అత్థం రట్ఠ**న్తి జనపదవాసీనం వుద్ధిఞ్చేవ సకలరట్ఠఞ్చ బహూ పమాదినో జీనా. తేసం ఆవిభావత్థాయ ఖన్తివాదిజాతక-మాతఙ్గజాతక-భరుజాతక-సరభఙ్గజాతక-చేతియజాతకాని కథేతబ్బాని. **గామినో**తి గామభోజకాపి తే గామాపి బహూ పమాదదోసేన జీనా పరిహీనా వినట్ఠా. **అనగారా అగారినో**తి పబ్బజితాపి పబ్బజితపటిపత్తితో, గిహీపి ఘరావాసతో చేవ ధనధఞ్ఞాదీహి చ బహూ జీనా పరిహీనాతి వదతి. **తం వుచ్చతే అఘ**న్తి, మహారాజ, యసభోగపరిహాని నామేతం రఞ్ఞో దుక్ఖం వుచ్చతి. భోగాభావేన హి నిద్ధనస్స యసో హాయతి, హీనయసో మహన్తం కాయికచేతసికదుక్ఖం పాపుణాతి.

నేస ధమ్మోతి, మహారాజ, ఏస పోరాణకరాజూనం ధమ్మో న హోతి. **ఇద్ధం ఫీత**న్తి అన్నపానాదినా సమిద్ధం హిరఞ్ఞసువణ్ణాదినా ఫీతం పుప్ఫితం. **న తే పుత్తా**తి, మహారాజ, పవేణిపాలకా తే పుత్తా న భవిస్సన్తి. రట్ఠవాసినో హి “అధమ్మికరఞ్ఞో ఏస పుత్తో, కిం అమ్హాకం వుడ్ఢిం కరిస్సతి, నాస్స ఛత్తం దస్సామా”తి ఛత్తం న దేన్తి. ఏవమేతేసం పవేణిపాలకా పుత్తా న హోన్తి నామ. **పరిజిణ్ణ**న్తి పరిహీనం. **రాజానం వాపీ**తి సచేపి సో రాజా హోతి, అథ నం రాజానం

సమానమ్పి. **మానియన్తి** “అయం రాజా”తి గరుచిత్తేన సమ్మానేతబ్బం కత్వా న మఞ్ఞన్తి. **ఉపజీవన్తాతి** ఉపనిస్సాయ జీవన్తాపి ఏతే ఏత్తకా జనా గరుచిత్తేన మఞ్ఞితబ్బం న మఞ్ఞన్తి. కింకారణా? అధమ్మికభావేన.

సిరీతి యసవిభవో. **తచన్తి** యథా ఉరగో జిణ్ణతచం జిగుచ్ఛన్తో జహతి, న పున ఓలోకేతి, ఏవం తాదిసం రాజానం సిరీ జహతి. **సుసంవిహితకమ్మన్తన్తి** కాయద్వారాదీహి పాపకమ్మం అకరోన్తం. **అభివడ్ఢన్తీతి** అభిముఖం గచ్ఛన్తా వడ్ఢన్తి. **సఉసభామివాతి** సఉసభా ఇవ. అప్పమత్తస్స హి సఉసభజేట్ఠకో గోగణో వియ భోగా వడ్ఢన్తి. **ఉపస్సుతిన్తి** జనపదచారిత్తసవనాయ చారికం అత్తనో సకలరట్ఠే చ జనపదే చ చర. **తత్థాతి** తస్మిం రట్ఠే చరన్తో దట్ఠబ్బం దిస్వా సోతబ్బం సుత్వా అత్తనో గుణాగుణం పచ్చక్ఖం కత్వా తతో అత్తనో హితపటిపత్తిం పటిపజ్జిస్ససీతి.

ఇతి మహాసత్తో ఏకాదసహి గాథాహి రాజానం ఓవదిత్వా “గచ్ఛ పపఞ్చం అకత్వా పరిగ్గణ్హ రట్ఠం, మా నాసయీ”తి వత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. రాజాపి తస్స వచనం సుత్వా సంవేగప్పత్తో పునదివసే రజ్జం అమచ్చే పటిచ్ఛాపేత్వా పురోహితేన సద్ధిం కాలస్సేవ పాచీనద్వారేన నగరా నిక్ఖమిత్వా యోజనమత్తం గతో. తత్థేకో గామవాసీ మహల్లకో అటవితో కణ్టకసాఖం ఆహరిత్వా గేహద్వారం పరిక్ఖిపిత్వా పిదహిత్వా పుత్తదారం ఆదాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సాయం రాజపురిసేసు పక్కన్తేసు అత్తనో ఘరం ఆగచ్ఛన్తో గేహద్వారే పాదే కణ్టకేన విద్ధో ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా కణ్టకం నీహరన్తో –

౩౪౩. “ఏవం వేదేతు పఞ్చాలో, సఙ్గామే సరమప్పితో;
యథాహమజ్జ వేదేమి, కణ్టకేన సమప్పితో”తి. –

ఇమాయ గాథాయ రాజానం అక్కోసి. తం పనస్స అక్కోసనం బోధిసత్తానుభావేన అహోసి. బోధిసత్తేన అధిగ్గహితోవ సో అక్కోసీతి వేదితబ్బో. తస్మిం పన సమయే రాజా చ పురోహితో చ అఞ్ఞాతకవేసేన తస్స సన్తికేవ అట్ఠంసు. అథస్స వచనం సుత్వా పురోహితో ఇతరం గాథమాహ –

౩౪౪.“జిణ్ణో దుబ్బలచక్ఖూసి, న రూపం సాధు పస్ససి;
కిం తత్థ బ్రహ్మదత్తస్స, యం తం మగ్గేయ్య కణ్టకో”తి.

తత్థ **మగ్గేయ్యాతి** విజ్ఝేయ్య. ఇదం వుత్తం హోతి – యది త్వం అత్తనో అబ్యత్తతాయ కణ్టకేన విద్ధో, కో ఏత్థ రఞ్ఞో దోసో. యేన రాజానం అక్కోసి, కిం తే రఞ్ఞా కణ్టకో ఓలోకేత్వావ ఆచిక్ఖితబ్బోతి.

తం సుత్వా మహల్లకో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౪౫.“బహ్వేత్థ బ్రహ్మదత్తస్స, సోహం మగ్గస్మి బ్రాహ్మణ;
అరక్ఖితా జానపదా, అధమ్మబలినా హతా.

౩౪౬. “రత్తిఞ్హి చోరా ఖాదన్తి, దివా ఖాదన్తి తుణ్డియా;
రట్ఠస్మిం కూటరాజస్స, బహు అధమ్మికో జనో.

౩౪౭. “ఏతాదిసే భయే జాతే, భయట్టా తాత మాణవా;

నిల్లేనకాని కుబ్బన్తి, వనే ఆహత్వ కణ్టక”న్తి.

తత్థ **బహ్వేత్థాతి**, బ్రాహ్మణ, సోహం సకణ్టకే మగ్గే పతితో సన్నిసిన్నో, బహు ఏత్థ బ్రహ్మదత్తస్స దోసో, త్వం ఏత్తకం కాలం రఞ్ఞో దోసేన మమ సకణ్టకే మగ్గే విచరణభావం న జానాసి. తస్స హి అరక్ఖితా జానపదా...పే.... కణ్టకన్తి. తత్థ **ఖాదన్తీతి** విలుమ్పన్తి. **తుణ్డియాతి** వధబన్ధాదీహి పీళేత్వా అధమ్మేన బలిసాధకా. **కూటరాజస్సాతి** పాపరఞ్ఞో. **అధమ్మికోతి** పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో. **తాతాతి** పురోహితం ఆలపతి. **మాణవాతి** మనుస్సా. **నిల్లేనకానీతి** నిలీయనట్ఠానాని. **వనే ఆహత్వ కణ్టకన్తి** కణ్టకం ఆహరిత్వా ద్వారాని పిదహిత్వా ఘరం ఛడ్డేత్వా పుత్తదారం ఆదాయ వనం పవిసిత్వా తస్మిం వనే అత్తనో నిలీయనట్ఠానాని కరోన్తి . అథ వా వనే యో కణ్టకో, తం ఆహరిత్వా ఘరాని పరిక్ఖిపన్తి. ఇతి రఞ్ఞో దోసేనేవమ్హి కణ్టకేన విద్ధో, మా ఏవరూపస్స రఞ్ఞో ఉపత్థమ్భో హోహీతి.

తం సుత్వా రాజా పురోహితం ఆమన్తేత్వా, “ఆచరియ, మహల్లకో యుత్తం భణతి, అమ్హాకమేవ దోసో, ఏహి నివత్తామ, ధమ్మేన రజ్జం కారేస్సామా”తి ఆహ. బోధిసత్తో పురోహితస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా పురతో గన్త్వా “పరిగ్గణ్హిస్సామ తావ, మహారాజా”తి ఆహ. తే తమ్హా గామా అఞ్ఞం గామం గచ్ఛన్తా అన్తరామగ్గే ఏకిస్సా మహల్లికాయ సద్దం అస్సోసుం. సా కిరేకా దలిద్దిత్థీ ద్వే ధీతరో వయప్పత్తా రక్ఖమానా తాసం అరఞ్ఞం గన్తుం న దేతి. సయం అరఞ్ఞతో దారూని చేవ సాకఞ్చ ఆహరిత్వా ధీతరో పటిజగ్గతి. సా తం దివసం ఏకం గుమ్బం ఆరుయ్హ సాకం గణ్హన్తీ పవట్టమానా భూమియం పతిత్వా రాజానం మరణేన అక్కోసన్తీ గాథమాహ –

౩౪౮. “కదాస్సు నామయం రాజా, బ్రహ్మదత్తో మరిస్సతి;
 యస్స రట్ఠమ్హి జీయన్తి, అప్పతికా కుమారికా”తి.

తత్థ **అప్పతికాతి** అస్సామికా. సచే హి తాసం సామికా అస్సు, మం పోసేయ్యుం. పాపరఞ్ఞో పన రజ్జే అహం దుక్ఖం అనుభోమి, కదా ను ఖో ఏస మరిస్సతీతి.

ఏవం బోధిసత్తానుభావేనేవ సా అక్కోసి. అథ నం పురోహితో పటిసేధేన్తో గాథమాహ –

౩౪౯. “దుబ్భాసితఞ్హి తే జమ్మి, అనత్థపదకోవిదే;
 కుహిం రాజా కుమారీనం, భత్తారం పరియేసతీ”తి.

తం సుత్వా మహల్లికా ద్వే గాథా అభాసి –

౩౫౦. “న మే దుబ్భాసితం బ్రహ్మే, కోవిదత్థపదా అహం;
 అరక్ఖితా జానపదా, అధమ్మబలినా హతా.

౩౫౧. “రత్తిఞ్హి చోరా ఖాదన్తి, దివా ఖాదన్తి తుణ్డియా;
 రట్ఠస్మిం కూటరాజస్స, బహు అధమ్మికో జనో;
 దుజ్జీవే దుబ్భరే దారే, కుతో భత్తా కుమారియో”తి.

తత్థ **కోవిదత్థపదాతి** అహం అత్థపదే కారణపదే కోవిదా ఛేకా, మా త్వం ఏతం పాపరాజానం పసంసి. **దుజ్జీవేతి** దుజ్జీవే రట్ఠే దుబ్భరే దారే జాతే మనుస్సేసు భీతతసితేసు అరఞ్ఞే వసన్తేసు **కుతో భత్తా కుమారియో,** కుతో కుమారియో భత్తారం లభిస్సన్తీతి అత్థో.

తే తస్సా వచనం సుత్వా "యుత్తం సా కథేతీ"తి తతో పరం గచ్ఛన్తా ఏకస్స కస్సకస్స సద్దం అస్సోసుం. తస్స కిర కసన్తస్స సాలియో నామ బలిబద్దో ఫాలేన పహటో సయి. సో రాజానం అక్కోసన్తో గాథమాహ –

౩౦౨."ఏవం సయతు పఞ్చాలో, సఙ్గామే సత్తియా హతో;
యథాయం కపణో సేతి, హతో ఫాలేన సాలియో"తి.

తత్థ **యథాతి** యథా అయం వేదనాప్పత్తో సాలియబలిబద్దో సేతి, ఏవం సయతూతి అత్థో.

అథ నం పురోహితో పటిసేధేన్తో గాథమాహ –

౩౦౩. "అధమ్మేన తువం జమ్మ, బ్రహ్మదత్తస్స కుజ్ఝసి;
యో త్వం సపసి రాజానం, అపరజ్ఝిత్వాన అత్తనో"తి.

తత్థ **అధమ్మేనాతి** అకారణేన అసభావేన.

తం సుత్వా సో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౦౪."ధమ్మేన బ్రహ్మదత్తస్స, అహం కుజ్ఝామి బ్రాహ్మణ;
అరక్ఖితా జానపదా అధమ్మబలినా హతా.

౩౦౫."రత్తిఞ్హి చోరా ఖాదన్తి, దివా ఖాదన్తి తుణ్డియా;
రట్ఠస్మిం కూటరాజస్స, బహు అధమ్మికో జనో.

౩౦౬."సా నూన పున రే పక్కా, వికాలే భత్తమాహరి;
భత్తహారిం అపేక్ఖన్తో, హతో ఫాలేన సాలియో"తి.

తత్థ **ధమ్మేనాతి** కారణేనేవ, అకారణేన అక్కోసతీతి సఞ్ఞం మా కరి. **సా నూన పున రే పక్కా, వికాలే భత్తమాహరీతి,** బ్రాహ్మణ, సా భత్తహారికా ఇత్థీ పాతోవ మమ భత్తం పచిత్వా ఆహరన్తీ అధమ్మబలిసాధకేహి బ్రహ్మదత్తస్స దాసేహి పలిబుద్ధా భవిస్సతి, తే పరివిసిత్వా పున మయ్హం భత్తం పక్కం భవిస్సతి, తేన కారణేన వికాలే భత్తం ఆహరి, "అజ్జ వికాలే భత్తం ఆహరీ"తి చిన్తేత్వా ఛాతజ్ఝత్తో అహం తం భత్తహారిం ఓలోకేన్తో గోణం అట్ఠానే పతోదేన విజ్ఝిం, తేనేస పాదం ఉక్ఖిపిత్వా ఫాలం పహరన్తో హతో ఫాలేన సాలియో. తస్మా "ఏస మయా హతో"తి సఞ్ఞం మా కరి, పాపరఞ్ఞోయేవ హతో నామేస, మా తస్స వణ్ణం భణీతి.

తే పురతో గన్త్వా ఏకస్మిం గామే వసింసు. పునదివసే పాతోవ ఏకా కూటధేను గోదోహకం పాదేన పహరిత్వా సద్ధిం ఖీరేన పవట్టేసి. సో బ్రహ్మదత్తం అక్కోసన్తో గాథమాహ –

౩౫౭. “ఏవం హఞ్ఞతు పఞ్చాలో, సఙ్గామే అసినా హతో;
యథాహమజ్జ పహతో, ఖీరఞ్చ మే పవట్టిత”న్తి.

తం సుత్వా పురోహితో పటిసేధేన్తో గాథమాహ –

౩౫౮. “యం పసు ఖీరం ఛడ్డేతి, పసుపాలం విహింసతి;
కిం తత్థ బ్రహ్మదత్తస్స, యం నో గరహతే భవ”న్తి.

బ్రాహ్మణేన గాథాయ వుత్తాయ పున సో తిస్సో గాథా అభాసి –

౩౫౯. “గారయ్హో బ్రహ్మే పఞ్చాలో, బ్రహ్మదత్తస్స రాజినో;
అరక్ఖితా జానపదా, అధమ్మబలినా హతా.

౩౬౦. “రత్తిఞ్హి చోరా ఖాదన్తి, దివా ఖాదన్తి తుణ్డియా;
రట్ఠస్మిం కూటరాజస్స, బహు అధమ్మికో జనో.

౩౬౧. “చణ్డా అటనకా గావీ, యం పురే న దుహామసే;
తం దాని అజ్జ దోహామ, ఖీరకామేహుపద్దుతా”తి.

తత్థ **చణ్డా**తి ఫరుసా. **అటనకా**తి పలాయనసీలా. **ఖీరకామేహీ**తి అధమ్మికరఞ్ఞో పురిసేహి బహుం ఖీరం ఆహరాపేన్తేహి ఉపద్దుతా దుహామ. సచే హి సో ధమ్మేన రజ్జం కారేయ్య, న నో ఏవరూపం భయం ఆగచ్ఛేయ్యాతి.

తే “సో యుత్తం కథేతీ”తి తమ్హా గామా నిక్ఖమ్మ మహామగ్గం ఆరుయ్హ నగరాభిముఖా గమింసు. ఏకస్మిఞ్చ గామే బలిసాధకా అసికోసత్థాయ ఏకం తరుణం కబరవచ్ఛకం మారేత్వా చమ్మం గణ్హింసు. వచ్ఛకమాతా ధేను పుత్తసోకేన తిణం న ఖాదతి పానీయం న పివతి, పరిదేవమానా ఆహిణ్డతి. తం దిస్వా గామదారకా రాజానం అక్కోసన్తా గాథమాహంసు –

౩౬౨. “ఏవం కన్దతు పఞ్చాలో, విపుత్తో విప్పసుక్ఖతు;
యథాయం కపణా గావీ, విపుత్తా పరిధావతీ”తి.

తత్థ **పరిధావతీ**తి పరిదేవమానో ధావతి.

తతో పురోహితో ఇతరం గాథమాహ –

౩౬౩. “యం పసు పసుపాలస్స, సమ్భమేయ్య రవేయ్య వా;
కోనీధ అపరాధత్థి, బ్రహ్మదత్తస్స రాజినో”తి.

తత్థ **సమ్భమేయ్య రవేయ్య వాతి** భమేయ్య వా విరవేయ్య వా. ఇదం వుత్తం హోతి – తాతా, పసు నామ పసుపాలస్స రక్ఖన్తస్సేవ ధావతిపి విరవతిపి, తిణమ్పి న ఖాదతి పానీయమ్పి న పివతి, ఇధ రఞ్ఞో కో ను అపరాధోతి.

తతో గామదారకా ద్వే గాథా అభాసింసు –

౩౬౪. “అపరాధో మహాబ్రహ్మే, బ్రహ్మదత్తస్స రాజినో;

అరక్ఖితా జానపదా, అధమ్మబలినా హతా.

౩౬౫. “రత్తిఞ్హి చోరా ఖాదన్తి, దివా ఖాదన్తి తుణ్డియా;

రట్ఠస్మిం కూటరాజస్స, బహు అధమ్మికో జనో;

కథం నో అసికోసత్థా, ఖీరపా హఞ్ఞతే పజా”తి.

తత్థ **మహాబ్రహ్మే**తి మహాబ్రాహ్మణ. **రాజినో**తి రఞ్ఞో. **కథం నో**తి కథం ను కేన నామ కారణేన. **ఖీరపా హఞ్ఞతే పజా**తి పాపరాజస్స సేవకేహి ఖీరపకో వచ్ఛకో హఞ్ఞతి, ఇదాని సా ధేను పుత్తసోకేన పరిదేవతి, సోపి రాజా అయం ధేను వియ పరిదేవతూతి రాజానం అక్కోసింసుయేవ.

తే “సాధు వో కారణం వదథా”తి వత్వా పక్కమింసు. అథన్తరామగ్గే ఏకిస్సా సుక్ఖపోక్ఖరణియా కాకా తుణ్డేహి విజ్ఝిత్వా మణ్డూకే ఖాదన్తి. బోధిసత్తో తేసు తం ఠానం సమ్పత్తేసు అత్తనో ఆనుభావేన మణ్డూకేన –

౩౬౬. “ఏవం ఖజ్జతు పఞ్చాలో, హతో యుద్ధే సపుత్తకో;

యథాహమజ్జ ఖజ్జామి, గామికేహి అరఞ్ఞజో”తి. –

రాజానం అక్కోసాపేసి.

తత్థ **గామికేహీ**తి గామవాసీహి.

తం సుత్వా పురోహితో మణ్డూకేన సద్ధిం సల్లపన్తో గాథమాహ –

౩౬౭. “న సబ్బభూతేసు విధేన్తి రక్ఖం, రాజానో మణ్డూక మనుస్సలోకే;

నేత్తావతా రాజా అధమ్మచారీ, యం తాదిసం జీవమదేయ్యు ధఙ్కా”తి.

తత్థ **జీవ**న్తి జీవన్తం. **అదేయ్యు**న్తి ఖాదేయ్యుం. **ధఙ్కా**తి కాకా. ఏత్తావతా రాజా అధమ్మికో నామ న హోతి, కిం సక్కా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా రఞ్ఞా తం రక్ఖన్తేన చరితున్తి.

తం సుత్వా మణ్డూకో ద్వే గాథా అభాసి –

౩౬౮. “అధమ్మరూపో వత బ్రహ్మచారీ, అనుప్పియం భాససి ఖత్తియస్స;

విలుప్పమానాయ పుథుప్పజాయ, పూజేసి రాజం పరమప్పమాదం.

౩౯౯. “సచే ఇదం బ్రహ్మే సురజ్జకం సియా, ఫీతం రట్ఠం ముదితం విప్పసన్నం;
భుత్వా బలిం అగ్గపిణ్డఞ్చ కాకా, న మాదిసం జీవమదేయ్యు ధఙ్కా”తి.

తత్థ **బ్రహ్మచారీ**తి పురోహితం గరహన్తో ఆహ. **ఖత్తియస్సా**తి ఏవరూపస్స పాపరఞ్ఞో. **విలుప్పమానాయా**తి విలుమ్పమానాయ, అయమేవ వా పాఠో. **పుథుప్పజాయా**తి విపులాయ పజాయ వినాసియమానాయ. **పూజేసీ**తి పసంసి. **సురజ్జక**న్తి ఛన్దాదివసేన అగన్త్వా దస రాజధమ్మే అకోపేన్తేన అప్పమత్తేన రఞ్ఞా రక్ఖియమానం సచే ఇదం సురజ్జకం భవేయ్య. **ఫీత**న్తి దేవేసు సమ్మాధారం అనుప్పవేచ్ఛన్తేసు సమ్పన్నసస్సం. **న మాదిస**న్తి ఏవం సన్తే మాదిసం జీవమానఞ్ఞేవ కాకా న ఖాదేయ్యుం.

ఏవం ఛసుపి ఠానేసు అక్కోసనం బోధిసత్తస్సేవ ఆనుభావేన అహోసి;

తం సుత్వా రాజా చ పురోహితో చ “అరఞ్ఞవాసిం తిరచ్ఛానగతం మణ్డూకం ఉపాదాయ సబ్బే అమ్హేయేవ అక్కోసన్తీ”తి వత్వా తతో నగరం గన్త్వా ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా మహాసత్తస్సోవాదే ఠితా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరింసు.

సత్థా కోసలరఞ్ఞో ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా, “మహారాజ, రఞ్ఞా నామ అగతిగమనం పహాయ ధమ్మేన రజ్జం కారేతబ్బ”న్తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి “తదా గన్ధతిన్దుకదేవతా అహమేవ అహోసి”న్తి.

గన్ధతిన్దుకజాతకవణ్ణనా దసమా.

జాతకుద్దానం

కింఛన్ద కుమ్భ జయద్దిస ఛద్దన్త, అథ పణ్డితసమ్భవ సిరకపి;
దకరక్ఖస పణ్డరనాగవరో, అథ సమ్బుల తిన్దుకదేవసుతోతి.

తింసనిపాతవణ్ణనా నిట్ఠితా.